ISSN 1512-8180

GODIŠNJAK 2020–2022

BZK PREPOROD

POZDRAVNA OBRAĆANJA
Sanjin Kodrić

DRUŠTVO I KULTURA
Rizvan Halilović ›‹ Hamza Karčić
Muamer Džananović ›‹ Fahira Fejzić-Čengić
Mustafa Sefo ›‹ Dženan Porča
Semir Rebronja ›‹ Enver Halilović

PRIKAZI I OSVRTI
Vedad Mulavdić ›‹ Mustafa Mujkić
Nihada Ibrišimović ›‹ Melida Travančić
Sead Mahmutefendić ›‹ Šefket Krcić

KULTURNO STVARALAŠTVO BOŠNJAKA
Ida Mahmutefendić ›‹ Sead Emrić i Halida Emrić

GODIŠNJICE
Nedim Alić

SUDIONICI NAŠE PROŠLOSTI
Isma Kamberović

IZ DJELATNOSTI BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD"

GODIŠNJAK 2020–2022

BZK PREPOROD

GODIŠNJAK BZK “PREPOROD”

Izdavač
Bošnjačka zajednica kulture “Preporod”
Branilaca Sarajeva 30, Sarajevo
Tel.: 033 483 590, fax: 033 483 599
E-mail: info@preporod.ba
www.preporod.ba

Za izdavača
Sanjin Kodrić

Glavni urednik
Alen Kalajdžija

Izvršni urednik
Nermin Hodžić

Redakcija
Ismet Bušatlić, Muamer Džananović, Elvis Fejzić, Fahira Fejzić-Čengić, Šaćir Filandra, Aladin Husić, Lejla Kodrić Zaimović, Senadin Lavić

Sekretari Redakcije
Almedina Glamoč
Merjem Čolpa Hodžić

Klasifikacija članaka po UDK
Isma Kamberović, Biblioteka Bošnjačke zajednice kulture “Preporod”

Lektura
Nedim Alić

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Fuada Muslić

Likovno oblikovanje korica
Jasminko Mulaosmanović

DTP
Narcis Pozderac

Štampa
TDP Sarajevo

Časopis je indeksiran u Central and Eastern European Online Library: www.ceeol.com

Godina
XX, XXI, XXII

Sarajevo, 2020–2022.

BZK PREPOROD

GODIŠNJAK 2020–2022

ISSN 1512-8180

GODIŠNJAK 2020–2022

BZK PREPOROD

GODINA XX–XXII
Sarajevo, 2022.

SADRŽAJ

POZDRAVNA OBRAĆANJA

Sanjin Kodrić: Ideja "Preporoda" i njezina obnova. 11
Sanjin Kodrić: Trajni duh "Preporoda" 15
Sanjin Kodrić: Za narod mili, za domovinu... 21

DRUŠTVO I KULTURA

Rizvan Halilović: Političko-pravna osnova za status prekogranične euroregije Sandžak 27
Hamza Karčić: Borba za Bosnu i Hercegovinu u Washingtonu: Slučaj senatora Joea Bidena 45
Muamer Džananović: Od klasifikacije do trijumfalizma (posljednje etape genocida nad Bošnjacima) 59
Fahira Fejzić-Čengić: Komunikološki pogledi o vremenu u kojem živimo 71
Mustafa Sefo, Dženan Porča: O kulturi sjećanja u javnoj komunikaciji . . 81
Nehrudin Rebihić: Hasan (Fehmi) Nametak: folklorist, književnik, kulturni historičar 91
Semir Rebronja: Rukopisna djela u privatnoj biblioteci novopazarskog muftije Murad-ef. Sukića 107
Enver Halilović: Etički i društveno-historijski horizonti epske pjesme Ženidba Smailagić Meha. 119

PRIKAZI I OSVRTI

Amina Pehlić: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Institut za jezik, 2017. (Vedad Mulavdić) 139
Senadin Lavić: *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2020. (Mustafa Mujkić). 147
Etnolingvistička raslojavanja leksike mjesnoga govora u službi potvrde i očuvanja jezičkoga identiteta – Alen Kalajdžija: *Etnolingvistički slojevi bosanske leksike (na primjeru građe jugoistočnobosanskog*

govornog tipa – lokalitet Pazalje). Sarajevo: Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, 2021. (Nihada Ibrišimović) 153
Strah od sopstvene praznine – Ervin Mujabašić: *Smrt u sedam poglavlja*. Tešanj: Planjax, 2018. (Melida Travančić). 159
Linija, krug i još poneki oblik – Melida Travančić: *Sjenka u sjenci*, Tešanj: Planjax komerc, 2019. (Sead Mahmutefendić). 163
Mitska uzvišenost trivijalnog – Mehmed Đedović: *Put znaš*. Tešanj: Planjax komerc, 2019. (Sead Mahmutefendić) 169
Poetska ispovijest nevine žrtve đukanizma – Harun Hadžić: *Sjećanje na Karamonte – pjesme iz zindana*, Novi Pazar: Europerspektiva, 2020. (Šefket Krcić) 173

KULTURNO STVARALAŠTVO BOŠNJAKA

Ida Mahmutefendić: Pošast iz Wuhana 183
Sead Emrić i Halida Emrić: Izbor iz likovno-umjetničkih radova 201

GODIŠNJICE

Nedim Alić: Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2020. iz kulturne prošlosti Bošnjaka. 237
Nedim Alić: Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2021. iz kulturne prošlosti Bošnjaka. 261
Nedim Alić: Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2022. iz kulturne prošlosti Bošnjaka. 285

SUDIONICI NAŠE PROŠLOSTI

Isma Kamberović: Umrli u 2020. godini. 313
Isma Kamberović: Umrli u 2021. godini. 359

IZ DJELATNOSTI BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD" ZA 2020. GODINU

Izvještaj o radu Direkcije BZK "Preporod". 395
Izvještaj o radu Biblioteke BZK "Preporod" 409
Izvještaj o radu Galerije BZK "Preporod" Sarajevo 413
Izvještaj o radu Galerije "Preporod" Zenica 415

Izvještaji podružnica BZK “Preporod” u Bosni i Hercegovini 419

IZ DJELATNOSTI BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE “PREPOROD” ZA 2021. GODINU

Izvještaj o radu Direkcije BZK “Preporod” 481
Izvještaj o radu Biblioteke BZK “Preporod” 491
Izvještaj o radu Galerije BZK “Preporod” Sarajevo 495
Izvještaj o radu Galerije BZK “Preporod” Zenica 497
Izvještaji podružnica BZK “Preporod” u Bosni i Hercegovini 503

Adresar podružnica Bošnjačke zajednice kulture “Preporod” u Bosni i Hercegovini 559
Podaci o autorima 565
Upute autorima. 567
Napomena izdavača 569

GODIŠNJAK 2020–2022

POZDRAVNA OBRAĆANJA

Sanjin Kodrić,
predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"

Ideja "Preporoda" i njezina obnova*

Danas se sjećamo trenutka utemeljenja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", tad pod imenom društva "Gajret", prije ravno 117 godina – 20. februara 1903. Uz "Gajret", kojem dugujemo naš početak, sjećamo se i društva "Narodna uzdanica" iz 1924. kao drugog našeg pravnog prethodnika i preteče. Sjećamo se i ujedinjenog Kulturnog društva Muslimana "Preporod" iz 1945., sjećamo se i njegova ukidanja 1949., baš kao što se sjećamo i njegove više od četiri desetljeća duge šutnje, sve do 1990. godine, kad je, prije cijelih 30 godina, napokon obnovljen rad i djelovanje "Preporoda", a koji mi nastavljamo danas.

U svakom ovom vremenu, od svojeg gajretovskog početka pa nadalje, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" bila je i ostala nasušna potreba Bošnjaka kao naroda i u njihovoj domovini, Bosni i Hercegovini, i šire.

Početkom 20. st., u vremenu koje se u historiografiji označava kao vrijeme prvog bošnjačko-muslimanskog nacionalno-kulturnog preporoda, nastao je "Gajret" kao prva stvarna nacionalna ustanova kulture Bošnjaka, kao prvi bošnjački ekvivalent sličnim ustanovama drugih naroda i u Bosni i Hercegovini i u širem južnoslavenskom kontekstu. Bilo je to vrijeme kad su Bošnjaci, nakon osmansko-austrougarske smjene u Bosni i okupacije 1878. godine, bili zbunjeni pred "novim vremenom" i kad su, u procjepu između muslimanskog Orijenta i evropskog Zapada, grčevito tražili svoj novi "axis mundi", ili svoj novi životni put i putokaz u svijetu, pri čemu je "Gajret" bio upravo odgovor Bošnjaka na ove izazove njihove kolektivne, narodnosne egzistencije. Suštinski isto odnosi se i na društvo "Narodna uzdanica", s tim što ovo društvo nastaje u, ako ne težem, onda zasigurno nimalo lakšem vremenu monarhističke Jugoslavije, a kad

* Obraćanje predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjina Kodrića na Svečanoj akademiji i koncertu održanim 22. 2. 2020. godine u Bošnjačkom institutu u Sarajevu povodom Dana Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" i početka Godine "Preporoda", kojom je obilježena 30. godišnjica obnove rada i djelovanja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

su, uza sve kulturno-društvene drame i traume koje su naslijedili iz austrougarskog perioda, Bošnjake zadesila i nova, nimalo jednostavnija iskušenja.

Na ovu, ključno važnu kulturnu i širu društvenu ulogu i "Gajreta" i "Narodne uzdanice" upućuju, uostalom, i imena ovih društava – imena koja znače zauzimanje i pomoć, odnosno nadu i pouzdanje. Ta imena nisu, naime, bila nimalo pretenciozna, već su, naprotiv, vrlo jasno odražavala društveno-životnu zbilju Bošnjaka ovih vremena i nužnost da se ona izmijeni nabolje, a što je zadaća i misija koju su na sebe hrabro i društveno odgovorno preuzeli i "Gajret" i "Narodna uzdanica". Preživjeti i opstati, nakon pada ustati i krenuti naprijed, iznova se roditi i dalje živjeti, bilo je ono što su svojim kulturnim i društvenim radom među Bošnjacima i za Bošnjake činili i "Gajret" i "Narodna uzdanica", sve, naravno, u skladu s mogućnostima, ali i ograničenjima jednog povijesnog vremena.

Tako je, napokon, udruživanjem "Gajreta" i "Narodne uzdanice", nastao i "Preporod", u čijem je imenu i simbolički komprimirana suština zadaće i misije i "Gajreta" i "Narodne uzdanice", i to u vremenu koje je pred Bošnjačke donijelo nove izazove i nova iskušenja, ali i nove potrebe i nove mogućnosti. Jer, ideja *preporoda*, tj. najšireg kulturnog, ali i uopće društvenog preporađanja, bila je i ostala jedna od suštinskih ideja u bošnjačkom razumijevanju sebe i vlastitih kulturnih i društvenih nastojanja praktično sve od kraja 19. st. pa nadalje. Tako će ostati i nakon zabrane rada i djelovanja "Preporoda" kao muslimanskog kulturnog društva, jer će bošnjačka inteligencija koja se prethodno oformila umnogome zahvaljujući upravo "Gajretu", "Narodnoj uzdanici" i "Preporodu" nastaviti ovu preporoditeljsku zadaću i misiju i u svim onim godinama kad je "Preporod" bio zvanično ugašen, ali kad je bila živa i djelatna njegova temeljna ideja. To je ideja koju je bošnjačka inteligencija ponijela iz brojnih "Preporodovih" đačkih i studentskih domova, biblioteka i čitaonica širom Bosne i Hercegovine i nekadašnje Jugoslavije, s tribina, matineja, književnih susreta, pozorišnih predstava, koncerata, igranki i balova, iz knjiga i časopisa... i svega drugog što je bilo naslijeđe "Gajreta" i "Narodne uzdanice", odnosno samog "Preporoda". Nije pretenciozno kazati ni to da je zahvaljujući upravo naslijeđu "Preporoda" i njegovih pravnih prethodnika i preteča i bio moguć, ili je barem bio znatno olakšan, i drugi bošnjačko-muslimanski nacionalno-kulturni preporod, uključujući i historijsko priznanje etničke, a potom i nacionalne posebnosti Muslimana, kao i bitno bolje pozicioniranje Bosne i Hercegovine unutar nekadašnje jugoslavenske federacije tokom sedamdesetih godina 20. st. Isto se odnosi i na državno osamostaljenje Bosne i Hercegovine, a posebno na vraćanje narodnog imena *Bošnjak* na Prvom bošnjačkom saboru 1993. godine, kojem je također svojom idejom fundamentalno

važan doprinos dao upravo "Preporod", obnovljen netom prije Agresija i rata u Bosni i Hercegovini.

Bošnjaci su već gotovo stoljeće i po u nekoj novoj nužnosti preporađanja i zato im je uvijek nužan baš "Preporod". Jer, naroda kao društveno relevantnog faktora u punom kapacitetu i nema niti može biti bez njegovih narodnih, nacionalnih institucija, a pogotovo ga nema bez nacionalnih institucija kulture. To je tako tim prije što je identitet svakog naroda prvenstveno u njegovoj kulturi i u njegovoj svijesti o sebi kao narodu, a što se, opet, ostvaruje prije svega u kulturi i kroz kulturu. Kultura je, jednostavno, unutrašnja, suštinska zbilja jednog naroda, a nacionalne institucije kulture prostor su kulturno-identitetskog ostvarivanja svakog naroda, što je kod Bošnjaka upravo Bošnjačka zajednica kulture "Preporod".

Ono što su u npr. hrvatskoj i srpskoj kulturi ne samo "Napredak" ili "Prosvjeta" već prvenstveno Matica hrvatska i Matica srpska, to je Bošnjacima "Preporod" – temeljna, odnosno upravo matična i najstarija nacionalna kulturna ustanova svih Bošnjaka, ma gdje živjeli, u Bosni i Hercegovini ili bilo gdje drugo. To je "Preporod" bio i pod imenima "Gajreta" i "Narodne uzdanice", to je bio i ranije, i to je sad, i to pogotovo mora biti sad, danas, u vremenu u kojem živimo sa svim njegovim izazovima i iskušenjima. Mi ne znamo da li, možda, živimo u vremenu nekog novog, trećeg našeg nacionalno-kulturnog preporoda kao faze u povijesti Bošnjaka (jer to će moći stvarno prosuditi tek oni iza nas), ali mi znamo da nam taj preporod treba i da nam je "Preporod" nužan kao naša nacionalna institucija kulture. I zato danas radimo i djelujemo s punom svijesti o povijesnom značaju, ali i savremenoj nužnosti nacionalne kulturne institucije kakva je Bošnjaka zajednica kulture "Preporod".

Sve ovo svjedoče naši brojni programi i projekti, oni stari koje smo nastavili, i mnogi novi koje smo započeli. Njih je toliko da ih ovdje nije moguće ukratko ni nabrojati, a kamoli iole detaljnije predstaviti, ali svaki od njih ima za cilj društveno odgovorno ispunjavanje suštinske zadaće i misije "Preporoda", jer "Preporod" ne smije služiti samom sebi, već mora služiti društvu – Bošnjacima kao narodu i Bosni i Hercegovini kao njihovoj domovini. To se posebno odnosi na naše brojne nove projekte vezane i za kulturnu baštinu, i za savremenu, "živu" kulturu, i za naučna istraživanja u oblastima naše kulture i identiteta. Sve to radimo tako da "Preporod" bude i razvija se kao mjesto našeg okupljanja i mjesto našeg susretanja, bez ikakvih partikularizama i redukcionizama, a prije svega kao mjesto našeg zajedničkog rada za opće dobro, bez floskula i s jasnim i konkretnim rezultatima u tom smislu.

S obzirom na to da smo jučer obilježili i Međunarodni dan maternjeg jezika, iz niza naših novih projekata, spomenut ću, kao tek primjer, samo jedan – novi

Pravopis bosanskog jezika. Nakon prvog bosanskog pravopisa koji je upravo "Preporod" objavio još 1996. godine, to je projekt kojim ćemo nastaviti pionirsku ulogu "Preporoda" u afirmaciji i standardizaciji bosanskog jezika kao takvog, s tim što ćemo to ovaj put uraditi timski, zajednički, i dokraja institucionalno. Tako ćemo prvi put dobiti pravopisnu normu bosanskog jezika koja je rezultat širokog i naučno-stručnog i društvenog konsenzusa, a koja – što posebno ističemo – pripada isključivo narodu, kao općenarodno dobro, i nikome drugom.

Na isti način namjeravamo realizirati i brojne druge naše projekte, sve do npr. *Enciklopedije Bošnjaka*, što je još jedan od niza fundamentalnih projekata koje namjeravamo realizirati. Svim tim projektima želimo konstruktivno djelovati u cjelini našeg naroda i društva, artikulirajući sebe kao narod i doprinoseći, u vezi s drugima, onome što je interkulturalna sadržina Bosne i Hercegovine. Tako ćemo pokušati dati i svoj doprinos ostvarenje davne želje našeg osnivača i prvog predsjednika dr. Safvet-bega Bašagića da, kako on to kaže, "mora i naš narod polagano rasti, ne smije se vraćati u djetinjsko doba, mora i naš narod polagano cvasti, ne smije se vraćati u položaj roba".

Neka nam za to služi ova Godina "Preporoda" i
neka tome služi Bošnjačka zajednica kulture "Preporod"!

Sanjin Kodrić,
predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"

Trajni duh "Preporoda"*

Mora i naš narod polagano rasti,
ne smije se vraćat u djetinjsko doba.
Mora i naš narod polagano cvasti,
ne smije se vraćat u položaj roba.
Epsko doba mi smo proživjeli davno
i krvavo doba bacismo za leđa,
od toga nam osta samo ime slavno
i junački spomen naših silnih pređa.
Mi stojeć' na pragu našeg preporoda
radimo za sreću doma i naroda –
radimo koliko od ruke nam ide.
Još se našeg rada uspjesi ne vide;
al malo-pomalo i to će nadoći,
jer ko god ne želi da u tmini gine,
ko nosi na srcu dobro domovine –
napretku u susret mora s nama poći.

U ovim stihovima Safvet-bega Bašagića, jednog od osnivača i prvog predsjednika današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", sadržana je suština ideje temeljem koje je na današnji dan prije punih 118 godina – 20. februara 1903. godine osnovano društvo "Gajret", preteča i pravni prethodnik današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod". Bio je to veliki, historijski dan, i baš takvim osjećali su ga i onovremeni bošnjački prvaci koji su osnovali "Gajret", da bi se njegov historijski karakter u punom vidu potvrđivao u svim narednim desetljećima, sve do danas, kad Bošnjačka zajednica kulture "Preporod"

* Obraćanje predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Sanjina Kodrića na Svečanoj akademiji i koncertu održanim 20. 2. 2021. godine u Narodnom pozorištu u Sarajevu povodom Dana Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

funkcionira kao najstarija i temeljna ustanova kulture Bošnjaka uopće, odnosno kao matica Bošnjaka u oblasti kulture. Dan osnivanja društva "Gajret" danas obilježavamo kao Dan "Preporoda" u institucionalnom smislu, ali je to istovremeno dan koji se s pravom može smatrati i danom kojim u punom kapacitetu započinje institucionalno bavljenje kulturom i identitetom Bošnjaka u našoj novijoj povijesti.

Uz svoju prethodnicu u tzv. muslimanskim čitaonicama i nekoliko drugih ranih pokušaja kulturno-identitetskog organiziranja Bošnjaka, "Gajret" je, u suštini, bio prva stvarna narodna ustanova Bošnjaka i prvi cjelovitiji bošnjački odgovor na višestruko složene prilike u kojima su se našli nakon austrougarske okupacije Bosne 1878. godine. Politički potčinjeni i ekonomski oslabjeli pod vlašću koju su u tom trenutku smatrali tuđom i neprijateljskom te demografski oštećeni masovnim iseljavanjima prema ostacima Osmanskog carstva u povlačenju preko granica Bosne, Bošnjaci su krajem 19. i početkom 20. st. vrlo traumatično proživljavali dramu "novog vremena" i žalovali za "starim vaktom", razapeti na raskršću između tradicije vezane za muslimanski Orijent i izazova modernosti vezanih za evropski Zapad. Bio je to "tragični bezizlaz", kako će znatno kasnije ovu situaciju Bosne i Bošnjaka opisati Meša Selimović, te će društvo "Gajret" nastati kao pokušaj kolektivnog spasa, spasa koji se vidio u kulturi i prosvjeti, znanju i obrazovanju, i to u skladu s novim društveno-povijesnim trenutkom, dakle uz prihvatanje vrijednosti evropskog Zapada, ali uz istovremeno očuvanje i vlastitog identiteta te tradicije naslijeđene iz prošlosti.

Nastojanje, *zauzimanje*, *pomoć* ili *požrtvovanost* izvorna su značenja imena društva "Gajret", koje je svoju kulturno-identitetsku misiju od samog početka definiralo kao rad i angažman za *opće dobro* – "za sreću doma i naroda", kako to kaže Bašagić, što će kao trajno poslanje ostati duhom Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" sve do danas. Isto se odnosi i na društvo "Narodna uzdanica", osnovano 1924. godine, koje je također jedna od preteča i jedan od pravnih prethodnika današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", a koje se s društvom "Gajret" ujedinilo 1945. godine, čime nastaje tadašnje Kulturno društvo Muslimana "Preporod". Tako će sve do Drugog svjetskog rata "Gajret" i "Narodna uzdanica" biti okosnice kulture i prosvjete kod Bošnjaka, s hiljadama svojih stipendista, sa svojim konviktima, odnosno đačkim i studentskim domovima širom Bosne i Hercegovine i nekadašnje Jugoslavije, sa svojim bibliotekama i čitaonicama, časopisima i drugim publikacijama, književnim kružocima, pozorišnim predstavama, koncertima, zabavama i brojnim drugim vidovima kulturno-prosvjetnog rada, naročito onima od posebnog identitetskog značaja. Na ovaj način "Gajret" i "Narodna uzdanica" kao preteče i pravni prethodnici današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" stvorit će, praktično,

bošnjačku kulturnu i društvenu elitu novog doba i biti najprogresivnija snaga među Bošnjacima svojeg vremena, i tako će trajati sve do 1949. godine, kad tad nove, nedemokratske jugoslavenske vlasti u svojem ideološkom jednoumlju i isključivosti zabranjuju rad "Preporoda" i drugih temeljnih organizacija kulture naroda Bosne i Hercegovine, istovremeno konfiscirajući i nacionalizirajući i njihovu brojnu i bogatu imovinu.

Identitet svakog naroda prvenstveno je u njegovoj kulturi, i stoga narod koji izgubi svoju temeljnu, matičnu ustanovu kulture izgubio je i osnovu svojeg kako kulturnog, tako i identitetskog postojanja i razvoja. Zato, nasilnim gašenjem Kulturnog društva Muslimana "Preporod" 1949. godine nastaje pogubna praznina ne samo u institucionalnom radu i djelovanju samog "Preporoda" kao takvog već i u institucionalnom postojanju i razvoju kulture i identiteta Bošnjaka, tim prije što nakon gašenja "Preporoda" Bošnjaci nisu imali neku drugu, zamjensku vlastitu kulturnu ustanovu. Posljedice ove činjenice bile su višestruke i dalekosežne, pri čemu je cijela kultura Bošnjaka u međuvremenu postala zvanično "nepostojeća", baš kao što su i Bošnjaci postali zvanično "nepostojeći" narod, sveden tek na religijsku grupu, a što su činjenice čije posljedice osjećamo sve do danas.

No, duh "Preporoda" nije dokraja nestao, niti je to moglo biti s obzirom na temeljnu važnost ove kulturne ustanove u novijoj historiji Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Poput ponornice, u desetljećima nakon njegova zvaničnog gašenja "Preporod" će trajati i kroz hiljade onih koji su na ovaj ili onaj način bili vezani za rad nekadašnjeg "Gajreta" ili "Narodne uzdanice", odnosno ujedinjenog "Preporoda", trajat će, također, i kroz dotad dostignuti stepen kulturnog i identitetskog razvoja Bošnjaka i Bosne i Hercegovine, a zapravo trajat će u stečenom kulturnom i identitetskom kapitalu koji se u tradiciji "Preporoda" baštinio od 1903. godine. Duh "Preporoda", dakle, trajat će kao svijest i kao ideja koja se nije dala dokraja ugasiti i potisnuti u gotovu i jednom zauvijek završenu prošlost, a posebno kao nužnost i potreba Bošnjaka u vremenu bez "Preporoda" kao vremenu bez svoje kulture i svojeg identiteta u zvaničnosti njihova društvenog postojanja.

U vremenu bez "Preporoda" kulturno-identitetska obespravljenost Bošnjaka bila je ekvivalentna nepostojanju "Preporoda" kao njihove temeljne ustanove kulture ili kulturne matice. Stoga, s prvim naznakama društvenih promjena, u novim povijesnim okolnostima i vremenu oslobađanja od ideološkog jednoumlja i isključivosti, 5. oktobra 1990. godine dolazi do obnavljanja rada i djelovanja "Preporoda", što međutim nije bio samo čin obnavljanja temeljne bošnjačke ustanove kulture već i osnova za preporod Bošnjaka kao naroda. Tad, baš onako kako su se najprije "Gajret", a potom i "Narodna uzdanica" uhvatili u koštac

s izazovima koji su Bošnjake mučili od kraja 19. pa tokom cijele prve polovine 20. st., Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" prihvatila je i ovaj novi historijski izazov, i to opet na nov i savremen način, primjeren novom vremenu, i postala snažni pokretač kulturno-identitetske obnove Bošnjaka. Revitalizacija i afirmacija narodnog imena *Bošnjak*, bosanskog jezika, bošnjačke književnosti, historije Bošnjaka, kao i svih drugih važnih aspekata kulture i identiteta bošnjačkog naroda, postalo je poslanje – misija i ključna zadaća Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", koja se i tad i sad realizirala i realizira i kroz brojne projekte, programe i aktivnosti od fundamentalne važnosti za Bošnjake kao narod i Bosnu i Hercegovinu kao njihovu domovinu. Pritom, baš iz privrženosti i neraskidive vezanosti za domovinu – zemlju Bosnu, ideja "Preporoda" ni tad ni sad nije bila niti je samo ideja afirmacije tek vlastite kulture i identiteta, već je to i ideja skladnog suživota s drugim narodima, odnosno sa svim ljudima ove zemlje otvorenim za suživot i saradnju – ideja interkulturalnog dijaloga i organske bosanske pluralnosti, ili, u konačnici, ideja nužne otvorenosti Bosne o kojoj govori i Mak Dizdar u svojoj znamenitoj pjesmi *Hiža u Milama*.

Trajni duh "Preporoda" i danas, kao i prije više od jednog stoljeća, radi "za sreću doma i naroda", mada uvijek na način kako to traži aktuelno vrijeme, a na tom putu Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" ima rezultate koji su nemjerljivo veći nego krajnje skromne mogućnosti koje su joj danas dostupne. Naime, činjenica je da "Preporod" danas zvanično postoji, da nije zabranjen niti ugašen, ali je isto tako činjenica da je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" i danas – 118 godina nakon njezina osnivanja i 30 godina nakon njezine obnove – bez svojeg adekvatnog zvaničnog društvenog statusa i s potpuno neriješenim problemom finansiranja njezina rada i djelovanja, baš kao što je činjenica i to da "Preporodu" nikad nije vraćena njegova brojna i bogata imovina koja mu je nasilno oduzeta 1949. godine, niti za to "Preporod" ima ikakvu naknadu ili obeštećenje. Činjenica je, dakle, današnji krajnje porazan i ponižavajući položaj Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u našem društvu, položaj sasvim suprotan njezinoj kako povijesnoj, tako i aktuelnoj kulturnoj i uopće društvenoj ulozi.

Sličan je problem i drugih temeljenih organizacija kulture naroda Bosne i Hercegovine – Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", osnovanog 1902., Srpskog prosvjetnog i kulturnog društva "Prosvjeta", osnovanog također 1902., i Jevrejskog kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva "La Benevolencija", osnovanog 1892. godine, čiji je kako povijesni, tako i aktuelni doprinos kulturi i društvu Bosne i Hercegovine jednako fundamentalan. Zato smatramo da je najprije više od 40 godina nedemokratske zabrane postojanja, a potom i punih 30 godina obnovljenog postojanja bez odgovarajućeg društvenog statusa

i elementarnih materijalnih preduvjeta za rad i djelovanje više nego dovoljno iskušenja za Bošnjačku zajednicu kulture "Preporod" i druge temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine. Riječ je o ustanovama kulture koje su starije od većine drugih kulturnih ustanova u Bosni i Hercegovini, ustanovama koje jesu ili bi barem trebale biti prihvaćene kao vrijednost Bosne i Hercegovine, ustanovama koje imaju neosporne rezultate u radu tokom više od jednog stoljeća, pa bi, valjda, bio red da im se to nekako i prizna. Ostaje nada da će se to konačno i desiti jer – kako je to, svjestan važnosti kulture, znao i upozoravao još davno Bašagić –

ko god ne želi da u tmini gine,
ko nosi na srcu dobro domovine –
napretku u susret mora s nama poći!

Sanjin Kodrić,
predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"

Za narod mili, za domovinu...*

Ustaj, omladino mila,
Uzdanice roda svog,
Diži na visoko krila,
Štit će te *svevid – Bog!*
Ponos nek' te vodi –
Prosvjetom slobodi;
Sini, grmi kao grom
Kad s' o bratu radi tvom.
Gajret se budi, mladost se kreće
Da traži pravo, da brani čast;
Svojega ne da, tuđega neće,
Ne voli viku, prezire strast.
Svet je amanet svakome sinu
Za narod mili, za domovinu...

– ovo su riječi iz *"Gajretove" himne*, odnosno svečane pjesme društva "Gajret" čiji je autor Safvet-beg Bašagić, jedan od osnivača i prvi predsjednik ovog društva kao jedne od preteča i pravnih prethodnika današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

Naravno, ova davna Bašagićeva pjesma tipična je nacional-romantičarska himna narodu i domovini – rodu i domu, s kultom narodne prosvjete i napretka, snage i zanosa mladosti, nadahnuta osjećanjima ponosa i časti, a posebno obavezanosti pojedinca na djelovanje zarad općeg, zajedničkog, kolektivnog dobra, ali sve uz nastojanje da to bude suptilno, sofisticirano i bez banalnosti. Bili su to ideali Bašagićeva vremena, perioda koji se u povijesti kulture Bošnjaka

* Obraćanje predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Sanjina Kodrića na Svečanoj akademiji i koncertu održanim 22. 2. 2022. godine u Narodnom pozorištu u Sarajevu povodom Dana Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

– nimalo slučajno – naziva preporodnim dobom, a kad je, nakon osmansko-austrougarske smjene u Bosni, jedan novi, napredni naraštaj, naraštaj kojem je jedan od prvaka bio upravo i Bašagić, gradio posve nov model kulture i identiteta Bošnjaka. Taj model počivat će, u suštini, na sintezi ključnih kulturno-identitetskih vrijednosti iz prošlosti i tad aktuelnih izazova evropske modernosti što se u Bosni javila nakon 1878. godine, pri čemu upravo u toj sintezi, u tom spoju tradicija muslimanskog Orijenta i moderniteta evropskog Zapada, Bošnjaci Bašagićeva naraštaja i njegova kulturno-identitetskog usmjerenja vidjeli su jedinu uspješnu formulu za svoj narodni opstanak u novom vremenu i ostanak u svojoj domovini.

Kao vrijeme ne samo smjene dviju carevina u Bosni već i vrijeme drastične promjene cjelokupnog kulturno-civilizacijskog konteksta i šireg društveno-političkog poretka, bilo je to, dakle, dramatično i traumatično vrijeme za Bošnjake, vrijeme mnogih lutanja, ali i iznalaženja pravih puteva kolektivne, narodne egzistencije. I upravo u tim okolnostima, kao njihov izraz, ali i kao put i putokaz, osnovano je 20. februara 1903. godine društvo "Gajret", a dvadesetak godina kasnije, 17. oktobra 1924. godine, u suštinski jednako teškim i izazovnim prilikama, i društvo "Narodna uzdanica", druga važna preteča i također pravni prethodnik današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod". A to će reći da je "Preporod", sa svojim zamecima u društvima "Gajret" i "Narodna uzdanica", nastao iz kolektivne egzistencijalne nužnosti Bošnjaka da prežive historijske izazove i nedaće i da se, u skladu s neizbježnim potrebama novog vremena, preoblikuju u moderan evropski narod, sposoban da suštinski ostane to što je bio od pamtivijeka i da kao takav opstane i dalje razvija se u Evropi svojeg doba.

Organizirano i institucionalno stvaranje i razvoj modernog, savremenog naroda, njegova identiteta i njegove kulture kao glavnog nosioca njegovih identitetskih vrijednosti, bio je, dakle, imperativ Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" od samih njezinih začetaka početkom 20. st. pa nadalje. To je, u konačnici, i značenje Bašagićeve *"Gajretove" himne* kad se ona iz diskursa svojeg vremena prevede u diskurs savremenosti, što potvrđuje i činjenica da su Bašagić i "gajretovci", odnosno kasnije aktivisti "Narodne uzdanice" bili su upravo izrazito progresivna kulturno-prosvjetna snaga svojeg doba, svojevrsna onovremena kulturno-društvena avangarda. O tome nedvojbeno svjedoči veliko djelo i "Gajreta" i "Narodne uzdanice" na putu narodne prosvjete, obrazovanja i kulturnog uzdizanja, društvena misija koja se ostvarivala kroz njihove brojne konvikte – đačke i studentske domove sa stotinama njihovih štićenika, čitaonice, biblioteke, učilišta, klubove i druge pojedinačne oblike kulturno-prosvjetnog rada i djelovanja duboko u ukupnosti bošnjačke narodne mase.

Od početka do sredine 20. st., svoju društvenu zadaću "Gajret" i "Narodna uzdanica" ostvarivali su u vremenima koja kao da su se, jedna za drugim, natjecala svojom težinom i izazovnošću u kolektivnom životu Bošnjaka kao naroda, u potezu od Austro-Ugarske monarhije, preko Prvog svjetskog rata, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Jugoslavije, pa do Drugog svjetskog rata, kad se kolektivna sudbina Bošnjaka još jednom zorno pokazala u svojem tragičnom vidu. U tim teškim i zahtjevnim vremenima bilo je, naravno, i pojedinih pojava koje su odraz složenog šireg društvenog konteksta, a koje se iz današnje perspektive mogu razumjeti i kao stranputice ili slijepe ulice, ali su one bile uvjetovane upravo tadašnjim historijskim prilikama. No, u svim ovim vremenima i "Gajret" i "Narodna uzdanica" tražili su izlaz i rješenje najbolje što su znali i mogli u datim, nimalo lahkim okolnostima, pri čemu je, bez obzira na formu koju je u postojećim prilikama morala imati, njihova primarna, suštinska zadaća bila nepromijenjena. Vrhunac tog nastojanja, ali i svojevrsno razrješenje ranijih širih društvenih ograničenja, izazova i iskušenja, bit će i ujedinjenje "Gajreta" i "Narodne uzdanice" u jedinstveno Kulturno društvo Muslimana "Preporod" 13. septembra 1945. godine, kad se preporodna misija "Gajreta" i "Narodne uzdanice" konačno ucjelovila u jedini ispravni oblik vlastitog kulturno-identitetskog puta i kad su u okvirima upravo ovakvog "Preporoda" Bošnjaci u punom kapacitetu konačno zaokružili svoju suštinsku kulturnu maticu. Međutim, svega četiri godine kasnije, 1949. godine, rad i djelovanje "Preporoda" zabranit će tadašnje nedemokratske vlasti i oduzeti svu njegovu imovinu širom Bosne i Hercegovine i nekadašnje Jugoslavije, baš kao što će Bošnjaci još jednom biti suspendirani kao narod i osuđeni na bezimenost njihova kolektivnog postojanja.

Biti lišen svoje kulturne matice znači biti lišen prava na svoju kulturu i svoj identitet. Zato je bilo nužno obnavljanje rada i djelovanja "Preporoda" čim su se za to stekli elementarni uvjeti, što se napokon desilo 5. oktobra 1990. godine, kad je – unutar tek nastajućeg demokratskog okvira – širokim konsenzusom najizvrsnijih bošnjačkih intelektualaca to i ostvareno upravo s ciljem da "Preporod" suštinski bude bošnjačka kulturna matica. Bez obnove "Preporoda", naprosto, nije bio moguć ni stvarni, puni preporod bošnjačke kulture i identiteta Bošnjaka.

Već u trenutku obnove rada i djelovanja, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" postala je stjecište bošnjačkih intelektualnih kapaciteta, te su bez odlaganja inicirani temeljni nacionalni projekti, zbog čega je 1991. godine unutar "Preporoda" formiran i tadašnji Centar za bosanskomuslimanske, odnosno današnji Institut za bošnjačke studije. Uskoro će, međutim, uslijediti Agresija i rat protiv Bosne i Hercegovine, ali ni ovo iskušenje neće zaustaviti započeti

kulturno-identitetski preporod, naprotiv. Uz revitalizaciju bošnjačkog narodnog imena, na kojoj se intenzivno radilo upravo u Bošnjačkoj zajednici kulture "Preporod", već potkraj rata, 1995. godine, "Preporod" počinje objavljivati kapitalnu književnu ediciju *Bošnjačka književnost u 100 knjiga*, najveći pojedinačni izdavački projekt u Bosni i Hercegovini ikad, odmah nakon toga, 1996. godine, objavljen je i prvi pravopis bosanskog jezika i tako započeta njegova savremena standardizacija i institucionalizacija, a odmah potom, 1997. godine, i prva historija Bošnjaka kao prvi cjeloviti opis povijesti bošnjačkog naroda, dok se istovremeno počinje raditi i na *Enciklopediji Bošnjaka* i brojnim drugim nacionalno važnim, krucijalnim projektima.

Ono što je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" uradila tokom prethodna tri desetljeća od svoje obnove, kao ni ono što radi danas kako na razini sarajevske direkcije, tako i na razini šezdesetak podružnica u Bosni i Hercegovini, u domovinskim zemljama i dijaspori naprosto nije moguće ukratko predstaviti, pa čak ni tek taksativno spomenuti. Jer, "Preporod" je danas fundamentalno važni kulturno-identitetski "pogon" angažiran u svim oblastima kulture i identiteta Bošnjaka, složen i raznorodan na isti način kako su složeni i raznorodni kultura i identitet bošnjačkog naroda. On je, pritom, otvoren svima – kao naša zajednička narodna kuća, otvoren je svakom konstruktivnom i plemenitom pregnuću za opće dobro, kojem neprestano služi, kao i desetljećima prije, od Bašagićeva "Gajreta" pa nadalje. U svemu ovom, u svemu što radi, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" uvijek i nužno ima u vidu i složeno, pluralno, multietničko i interkulturno društvo Bosne i Hercegovine, koje je bez i najmanje rezerve spremana graditi u saradnji s drugima, zarad našeg zajedničkog boljitka.

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" sve ovo radi iako i dalje, 119 godina nakon njezina osnivanja te 31 godinu nakon njezine obnove, još uvijek nije na primjeren način riješen njezin društveni status i način finansiranja njezina rada i djelovanja, niti joj je vraćen makar i simboličan dio njezine bogate imovine oduzete 1949. godine. Moramo to istaknuti čak i u ovom svečanom trenutku jer to je gola istina položaja u kojem se nalazi "Preporod" i danas, mada izvjesni napredak u ovom smislu jeste ostvaren – i hvala donosiocima odluka na tome! Stoga ostaje nada da će Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" svoj veliki jubilej – 120. godišnjicu osnivanja dočekati s onim što joj i priliči i pripada kako s obzirom na njezinu golemu povijesnu važnost, tako i s obzirom na njezinu savremenu fundamentalnu ulogu kulturne matice Bošnjaka, s tim što ističemo da to nikako ne želimo samo za sebe već i za sve ostale temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine. Jer, sve što radimo – radimo "za narod mili, za domovinu...", kako to veli i naš bard Safvet-beg Bašagić.

GODIŠNJAK 2020–2022

DRUŠTVO I KULTURA____

UDK 342.24 (497.1=163.43*)

Političko-pravna osnova za status prekogranične euroregije Sandžak

Rizvan Halilović
Sarajevo

Gotovo po pravilu sve moderne države sadrže u svom sastavu teritorijalne jedinice, od općina do onih regionalnog i federalnog tipa. Prema teritorijalnoj strukturi, dva su osnovna tipa državnog uređenja: unitarna država, u kojoj država ima jedinstvenog nosioca vlasti, i federacija, u kojoj je državna vlast raspoređena na više centara. Regionalna država kao treći oblik državnog uređenja javlja se kao nešto treće – između unitarne i federalne države. Regionalna država po svojim karakteristikama, a koje se najviše ispoljavaju u Španiji, Italiji i Francuskoj, spaja dobre osobine unitarnog i federalnog uređenja i istovremeno otklanja njihove osnovne slabosti. Regionalna država koju mi vidimo kao najbolje rješenje za multietničke države, kakve su Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija i druge balkanske države, maksimalno je prihvatljiv stepen decentralizacije, u kojoj se osigurava jedinstvo različitosti, s tim što je to jedinstvo više naglašeno nego u federaciji. Regije kao teritorijalne cjeline regionalne države nikako ne mogu imati elemente državnosti kakve imamo u federalnim državama. Regije se mogu baviti samo onim što im je izričito dodijeljeno ustavom, uz mogućnost da im dodatne nadležnosti budu povjerene zakonima. Regionalizam kao pojava novijeg vremena predstavlja obogaćivanje političko-pravnih sistema jednim novim oblikom. U naučnoj analizi Platforme za rješavanje statusa Bošnjaka i statusa regije Sandžaka pokušat ćemo dati odgovore na brojna pitanja koja se tiču pravnopolitičkog osnova za realno moguća rješenja koja već postavlja u svom sadržaju Platforma kao dokument usvojen u Novom Pazaru 28. 7. 2019. godine. Ustavna i teorijska rješenja omgućavaju postavljene zahtjeve koje su uputili građani Sandžaka preko svojih političkih predstavnika državama Srbiji i Crnoj Gori.

Ključne riječi: autonomija, specijalni status, Regija Sandžak, Bošnjaci, Srbija, Crna Gora, corpus separatum, condominium, regija, prekogranična euroregija, pravna država, vladavina prava, ustavnopravni položaj Bošnjaka

Uvod

Razvoj Sandžaka kao teritorijalno-političke regije, čija se teritorija već više od sto godina nalazi u sastavu dviju država Srbije i Crne Gore, a u neposrednom je susjedstvu Bosne i Hercegovine, moguće

je pratiti od vremena uspostave snažne Banovine Bosne u vrijeme bana Tvrtka I Kotromanića 1373. godine, a potom i uspostave osmanlijske vlasti u Kraljevini Bosni. Kao rezultat historijski značajnog Berlinskog kongresa 1878. i brojnih političko-pravnih procesa nakon Berlinskog kongresa, danas se pod pojmom Regija Sandžak podrazumijeva teritorija od ukupno 14 općina na razmeđu Srbije i Crne Gore. U sastavu Srbije su sandžačke općine Priboj, Prijepolje, Nova Varoš, Sjenica, Tutin i Novi Pazar, a u sastavu Crne Gore su sandžačke općine Pljevlja, Bijelo Polje, Petnjica, Berane, Andrijevica, Plav, Gusinje i Rožaje.[1] Da bi jedna društveno-politička zajednica imala puni legitimitet i legalitet, neophodno je da svi njeni građani, nezavisno od pripadnosti vjeri, naciji ili dugim razlikama, ravnopravno participiraju u javnoj vlasti i javnom životu te zajednice. Multietničke zajednice imaju poseban izazov u tom smislu, jer postoje brojne manjinske i većinske zajednice. Pravedan odgovor države prema manjinama omogućava pravnu sigurnost i političku stabilnost, demokratizaciju u društvu i demokratsku konsolidaciju. Nepravedan odnos države prema manjinskim narodima može imati jake dezintegrativne efekte, kao što pravedni odnosi prema manjinskim narodima mogu imati integrativni efekat. Pravilno riješeni političko-pravni problemi jedne države dovode do stvaranja povjerenja, interkulturalnosti i smanjivanja međunacionalnih distanci koje se ne postižu pukom primjenom pravnih normi, već kroz kulturu izgradnje povjerenja prema drugim i drugačijim, afirmišući u svakodnevnoj praksi prava i slobode manjinskih naroda. Multikulturalizam se definiše kao politički, socijalni i kulturni pravac s ciljem poštovanja različitih perspektiva izvan dominantne tradicije. U tom slučaju možemo uvidjeti da aktivno sudjelovanje manjinskih naroda u promociji svojih interesa, prava i sloboda vodi ka očekivanoj stabilizaciji i razvoju političke zajednice. Sve balkanske države su multikulturalne, multietničke, multijezičke, multikonfesionalne, iako to neke države nerado priznaju u svojim najvišim pravno-političkim aktima. Puko postojanje nacionalnih vijeća manjinskih naroda očigledno nije dovoljno za sveobuhvatno rješavanje brojnih problema koje balkanske države već dugo vremena stavljaju u drugi plan i ne usuđuju se otpočeti sa rješavanjem nagomilanih problema regija i naroda kojima su uskraćena vjekovna prava i slobode novim ustrojem država Balkana. Jedno od temeljnih prava manjinskih naroda jeste pravo na samoupravu, koje se odnosi na očuvanje domovinskog i nacionalnog identiteta, jezika, pisma, obrazovanja, informisanja, kulturne baštine i ekonomske neovisnosti manjinskog naroda.

[1] Vidi: Botić, Jurica: „Bošnjaci Sandžaka u kontekstu suvremenih geopolitičkih i sigurnosnih izazova u jugoistočnoj Evropi“, *Forum za sigurnosne studije*, god. 2, br. 2 (2002), Split.

Nažalost, pažnja javnosti se okreće prema Sandžaku samo u situacijama kada se jave incidenti, naročito političko-bezbjednosni i političko-pravni. Prilikom elaboracije teme Zemlja Sandžak, sa stanovišta bošnjačkog i srpsko-crnogorskog etno-nacionalnog stajališta, vrlo rijetko se uvažava multietnička, multikulturalna, multikonfesionalna realnost ove zamlje. Ukoliko bi se prihvatila ta realnost, to bi moglo imati dalekosežne pozitivne promjene u političkoj i pravnoj kulturi Sandžaklija. Demokratske zemlje poput Italije, Španije, Francuske, Njemačke i drugih članica EU u svom decentralističko-regionalnom sistemu imaju regije sa specijalnim statusom kao što su Korzika, Južni Tirol i druge. Regije nisu federalne jedinice, već su sastavni dio regionalnih država, kao što su Španija i Italija, sa punim pravom učešća u centralnim organima vlasti, ali bez ustavnih mogućnosti da ugroze državni suverenitet i integritet regionalnih država.[2] Prekomponovanjem Crne Gore i Srbije u regionalne države neće moći svi regioni imati isti rang značenja, odnosno ne mogu uživati isti političko-pravni položaj u okviru regionalne države, jer regionalna država uvažava činjenice da pojedine regije mogu dobiti specijalni status, što bi trebalo značiti da imaju zakonodavne, sudske i upravne nadležnosti, kao i ovlašćenja koja će biti u rangu "male državnosti" ili integralne autonomije Sandžak, odnosno *corpus separatum* i *kondominium* u odnosu na ostatak Srbije i Crne Gore. Mnogi dosadašnji istraživači ovog vrlo značajnog problema se vrlo rijetko koriste stručnom literaturom, izvorima kao i multidisciplinarnim istraživanjima specijalnog statusa Regije Sandžak i ustavnopravnog statusa Bošnjaka kao autohtonog naroda u Sandžaku. Po našem detaljnom uvidu u sadržinu i političke, pravne, sociološke, ekonomske i sigurnosne elemente, Platforma daje dosljednu poruku i uputu na svestran pristup ovoj vrlo složenoj i delikatnoj temi koja se tiče statusa Sandžaka i ustavnopravnog položaja Bošnjaka, Albanca, Crnogoraca, Srba i drugih naroda u Sandžaku.

Sandžak je već međunarodno priznato ime zemlje koja se nalazi između Srbije, Kosova, Albanije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine. Ova oblast površine 8.692 kvadratnih km, od čega je pod Srbijom 4.504, a pod Crnom Gorom 4.188 kvadratnih km. Regija Sandžak se svrstava u pograničnu i prekograničnu regiju unutar i između Srbije i Crne Gore, kao svojevrsni *corpus separatum* i *condominium*[3]. Regija Sandžak prostor je susretanja i prožimanja različitih

[2] Vacić, Zoran, Boško Mijatović, Aleksandar Simić, Zorica Radović: *Regionalizacija Srbije*. Beograd: Centar za liberalno-demokratske studije, Geograf, 2003, str. 23.

[3] *Corpus separatum* - zasebna cjelina, sa jedinstvenim zakonodavnim, izvršnim i sudskim vlastima i ujednačenom lokalnom samoupravom u svim općinama regije Sandžaka. *Condominium* - zajedničko vlasništvo, suvlasništvo nad Regijom Sandžak uz nadzor i superviziju EU i NATO-a.

kultura, etničkih zajednica, gdje je moguće da dođe i do etničkih sukoba pod utjecajem velikih sila koje imaju različite interese na ovim prostorima. Po etničkom sastavu stanovništva ova oblast je multietnička, u kojoj su Bošnjaci oduvijek većinsko stanovništvo, a slijede ih Srbi, Crnogorci, Albanci, Romi i drugi. Pojam Regije Sandžak i Sandžaklije vezani su uglavnom za Bošnjake, koji se nastavljaju identifikovati sa tom zemljom kao sa svojom domovinom, dok Srbi i Crnogorci, pod utjecajem propagande državnih centara moći i određenih velikodržavnih politika, sve manje se identifikuju kao Sandžaklije, a sve više se poistovjećuju sa Srbijom, odnosno sa Crnom Gorom.[4] Sandžačko i bošnjačko pitanje ponovo se aktuelizira u periodu disolucije SFR Jugoslavije i tim pitanjima se bave uglavnom Bošnjaci i politički pokret SDA Sandžaka od 29. 7. 1990. godine.

Nakon Berlinskog kongresa i aneksione krize oko Vilajeta Bosna 1908. godine, dolazi do realizacije austrijsko-ruskog dogovora da se Novopazarski sandžak, odnosno Regija Sandžak prepusti Srbiji i Crnoj Gori. Tako su srpski kralj Petar Karađorđević i crnogorski kralj Nikola Petrović na Bukureškom miru 1913. godine podijelili ovu oblast između Srbije i Crne Gore, ne obazirući se na vjekovni autohtoni narod Bošnjake, pljačkajući i progoneći ih u Kosovo, Albaniju, Makedoniju i Tursku.[5] Bošnjaci se ne mire sa okupacijom i već 1917. godine na Sjeničkoj konferenciji usvajaju glasovitu Sjeničku rezoluciju.[6] Tadašnje srpsko-crnogorske vlsti ovu konferenciju proglašavaju "austrofilskom" a njene učesnike optužuju za veleizdaju, pa je tek na intervenciju JMO 17. 2. 1921. godine obustavljen političko-krivični progon najistaknutijih sinova Sandžaka, tadašnjih gradonačelnika svih 13 sandžačkih općina. Nanovo se aktuelizira pitanje Bošnjaka i Sandžaka u vrijeme Drugog svjetskog rata (1941−1945) kada se osnivaju prvi narodnooslobodilački pokreti, narodno-oslobodilački odbori, Oblasni komitet Komunističke partije Jugoslavije za Sandžak, Vrhovni štab NOP-a Sandžaka i Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Sandžaka. Svi Bošnjaci su se borili za ponovno oslobođenje i autonomiju Sandžaka, a priključili su im se i članovi NOP-a iz reda srpskog i crnogorskog naroda.

---

[4] Jer je ZAVNO Sandžaka likvidiran 29. 3. 1945. godine na II. zasjedanju u Novom Pazaru, nakon čega se Bošnjaci Sandžaka ponovo osjećaju prevarenim i izigranim od strane komunističke vlasti FNRJ, Srbije i Crne Gore.

[5] Serdar Janko Vukotić 1912. godine, za evropske medije, vodio je borbu protiv „turaka'", kao i Ratko Mladić 1995. u Srebrenici i bosanskom Podrinju.

[6] Povodom 100. godišnjice Sjeničke konferencije u Sjenici je održana međunarodna naučna konferencija od 20. do 22. 10. 2017. godine, sa koje je objavljen vrlo obiman zbornik naučnih radova.

Nakon što je oslobođena cijela Jugoslavija, a Sandžaklije dale nemjerljiv doprinos pobjedi nad fašizmom i domaćim izdajnicima, Sandžaklije bivaju ponovo prevarene i Sandžak se ponovo ustupa velikosrpskim i velikocrnogorskim projektantima koji su obučeni u partizanske komunističke odore.[7] Ponovo se u Sandžaku vrši represija, progoni, torture, otimačine i nasilno iseljavanje Sandžaklija u Makedoniju, Kosovo, Tursku i Bosnu i Hercegovinu. Disolucijom SFRJ i usponom Slobodana Miloševića i Momira Bulatovića i njihovih velikodržavnih projekata, u saradnji sa radikalnim i crkvenim velikodržavnim sanjarima, provodi se ponovo hajka na bošnjačke prvake i čelnike SDA pokreta 1993. i 1994. godine zbog organizovanja referenduma za autonomiju Sandžaka i ugrožavanje suvereniteta Srbije i Crne Gore[8]. Napeto stanje traje godinama i ne prestaje pritisak na Bošnjake u oba dijela Sandžaka, ni nakon demokratskih promjena poslije stjecanja nezavisnosti Crne Gore 2006. godine.[9] Danas se oblast Sandžaka u Crnoj Gori vještački uklapa u širi okvir "Sjever Crne Gore", a pod Srbijom Sandžak je podijeljen na dva okruga: raški i zlatiborski, uz permanetnu i sveobuhvatnu srbizaciju i crnogorizaciju svega što je sandžačko i bošnjačko. Kompleksnijom analizom se može izvesti nekoliko vrlo bitnih zaključaka: da političko-pravne regulative ni u procesu priključivanja euroatlanskim integracijama nisu dovele do otpočinjanja slobodnih integracija Bošnjaka u Sandžaku, pa ni šire na cijeloj teritoriji obje države Srbije i Crne Gore, jer Bošnjaci nisu sačuvali političko-pravni položaj konstitutivnog naroda.

Političko-pravni odnos prema Regiji Sandžak iz Beograda i Podgorice

Regionalizacija prije svega podrazumijeva stvaranje i definisanje određenih teritorijalnih cjelina sa atributima autonomnog, odnosno samostalnog odlučivanja u kreiranju i vođenju javnih politika, tj. u formiranju organizacionih administrativnih struktura, radi ostvarenja svih pravno-političkih poslova koji se definišu ustavom i zakonima. Opće određenje pojma regiona može se naći u Deklaraciji Skupštine evropskih regiona, prema kojoj se pod regionima

[7] Ostala je srpsko-crnogorska izreka: "Pametan čovjek ode u četnike, a vrati se kao partizan", što je, nažalost, bila vrlo česta pojava širom Sandžaka.

[8] Poznati su procesi koje su vodile policijske i sudske vlasti u Novom Pazaru i Bijelom Polju 1993. i 1994. godine, nakon kojih je ponovo uslijedila abolicija, jer su međunarodni faktori UN, OSCE, EU i dr. osudili taj montirani progon i policijsko-sudske procese koji nisu imali nikakvog pravnog utemeljenja.

[9] Još niko nije istražio detaljno koliko je sandžačkih Bošnjaka našlo utočište u zemljama EU, naročito Luksemburga, Beligije, Danske, Holandije, Njemačke, Francuske, Austrije, Švedske i Norveške, koje srpsko-crnogorska propaganda na silu utrpava u "srpsku" , odnosno u "crnogorsku" dijasporu i "iseljenike".

podrazumijevaju "organi javnog prava ustanovljeni na nivou neposredno ispod nivoa države, sa političkom autnomijom". Upravo iz toga proizlazi da je bitno svojstvo regiona poseban političko-pravni identitet, dok oblici tog identiteta mogu biti raznovrsni. Do sada su u međunarodnoj pravno-političkoj praksi poznata četiri modela regionalizacije. Modeli regionalizacije su: model ekonomske regionalizacije, modeli administrativne regionalizacije, model političko-teritorijalne regionalizacije i model karakterističan za SAD koji ima dvije osnovne varijante: regionalizam sa većim brojem saveznih država i mikroregionalizam – unutar pojedinih saveznih država. Višedecenijska regionalizacija evropskih država, kao i multilateralne inicijative u okvirima evropskih organizacija i institucija daju sve više praktičnog osnova da se u okvirima Evropske unije i Savjeta Evrope definiše općeprihvatljiv kompleks pojmova i principa zajedničkih u svim realno postojećim modelima regionalne autonomije. Važeći evropski pravni dokumenti za proces regionalizacije su: Evropska okvirna konvencija o prekograničnoj saradnji (1980), Evropska povelja o lokalnoj samoupravi (1985), Deklaracija o regionalizmu u Evropi (1996), Evropska povelja o regionalnoj autonomiji (1997) kao i duge deklaracije i izjave evropskih ministara odgovornih za lokalnu i regionalnu autonomiju.

Deklarativno i kroz politička obećanja, odnos srpsko-crnogorskog vladajućeg režima prema bošnjačkom rukovodstvu u Sandžaku je u okvirima političkih špekulacija, ali bez bilo kakvih konkretnih i ozbiljnih rješenja u procesu ustavnih i zakonskih reformi koje bi dovele do konačnog otpočinjanja rješavanja statusa Regije Sandžak i Bošnjaka kao ravnopravnog naroda. Srpske i crnogorske vlasti uglavnom pronalaze lojalne političke predstavike koji podržavaju centralističke vlasti u Beogradu i Podgorici i permanentnu srbizaciju i crnogorizaciju svih društvenih normi u Srbiji i Crnoj Gori. Centralizacija vlasti u Crnoj Gori i Srbiji je dobila posebnu podršku ustavnim promjenama koje su uslijedile nakon "događanja naroda" i drugih naglih zaokreta u ponašanju srpskih i crnogorskih vlastodržaca prema Sandžaku, Vojvodini i Kosovu od 1989. godine. Političko-pravni odnosi u Srbiji i Crnoj Gori naročito se ogledaju prema Bošnjacima, prema kojim se očigledno iskazuje nepovjerenje i izbjegava integracija Bošnjaka u javne ustanove i javni život, naročito u institucijama odbrane i sigurnosti, odnosno u institucijama sudstva, vojske i policije. Ove sumnje su rezultat iz prošlosti počevši od osmanlijskog perioda, preko austrougarskog doba, Prvog i Drugog svjetskog rata, pa sve do oružane agresije Srbije i Crne Gore na Republiku Bosnu i Hercegovinu i oružanih sukoba srpsko-crnogorskih agresora i Bošnjaka. Beograd sa jedne, a Podgorica sa duge strane odnos prema Sandžaku i prema Bošnjacima smatra vrlo delikatnim i sve konce povlače uz monopol, uz pompezne najave i potpisivanje sporazuma po ovim

pitanjima, ali nikad nije došlo do konkretnih pomaka u pravcu rješavanja statusa Sandžaka kao jedinstvene regije sa specijalno ugovorenim odnosima između vlasti u Beogradu, Podogorici i Novom Pazaru, uz nadzor i medijaciju najviših organa EU, NATO-a i UN-a. Snažan etno-nacionalistički odnos vladajućih koalicija u Beogradu i u Podgorici vrlo često oslanja se na aktere agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, velikodostojnike SPC-a i biračkog tijela koje je još uvijek indoktrinirano velikodržavnim projektima u Srbiji i Crnoj Gori.[10]

Najveći problemi se javljaju u nespremnosti vladajućih struktura u Beogradu i Podgorici da preduzmu pravne i političke korake ka izmjenama ustavnih i zakonskih normi, u koje, umjesto centralizovane vlasti, treba ugraditi vrijednosti evropskih pravnih normi koje se tiču regionalizacije i decentralizacije. Umjesto toga, na sceni je sve jači naboj medijske kampanje kojom iskazuje antimanjinska, a naročito antibošnjačka i antiislamska naracija javnosti kroz sve vrste društvenih odnosa, sa posebnim naglaskom na medijsku srbizaciju i crnogorizaciju sandžačkih općina i Bošnjaka u obje države .[11]

Teritorijalno-pravni kontinuitet i status Regije Sandžaka

Teritorija Sandžaka može se historijski pratiti od najstarijih vremena do danas. Ipak se geostrateški značaj teritrorije Sandžaka – Novopazarskog sandžaka može posebno posmatrati i pratiti od 13. 7. 1878. godine, kada je uspješno revidiran Istanbulski, odnosno Sanstefanski mirovni ugovor i kada je uslijedilo postepeno povlačenje osmanlijske vlasti iz ovog dijela jugoistočne Evrope. Austrougarski ministar vanjskih poslova Andrašy govorio je da je za Vilajet

[10] Kad je u pitanju status Sandžaka, zvanični Beograd je u vrijeme Borisa Tadića i Marka Cvetkovića obećavao da će, umjesto podjele Sandžaka na dva okruga, općine srbijanskog dijela Sandžaka biti jedinstvena administrativna jedinica unutar Srbije. Sličan sporazum je 2006. potpisao Milo Đukanović sa Rafetom Husovićem o odnosu prema ustavnopravnom položaju Bošnjaka i o Sandžaku u okvirima Crne Gore i Sandžaku kao prekograničnoj regiji. Sporazum se odnosi na predreferendumsko i postreferendumsko rješavanje prava Bošnjaka u Crnoj Gori. Ovaj sporazum ima 10 tačaka, od kojih je najzanimljivija tačka broj 4 koja glasi: "Primjena Evropske povelje o lokalnoj samoupravi u dijelu najvećih standarda kao uslov ravnomjernog ekonomskog razvoja Crne Gore. U tom kontekstu Sandžak vidimo kao multietničku, multikonfesionalnu i multikulturalnu prekograničnu regiju, sa transparentnom granicom, koja bi bila most spajanja, a ne zid razdvajanjana Srbije i Crne Gore." Očigledno sadašnje vlasti ovom pitanju ne pridaju nikakvu važnost, jer imaju "svoje" Sandžaklije u vladajućim strukturama, koji opstruiraju Platformu i zahtjeve BNV i SDA Sandžaka.

[11] Uporno se manipuliše "crnogorskom" i "srpskom" dijasporom, "srpskim" i "crnogorskim" iseljenicima, kao i svim ostalim pravnim i političkim terminima, koji bi trebali da se odnose na sve građane Srbije i Crne Gore.

Bosnu Novopazarski sandžak ono što je posjedovanje Bosfora za Crno more[12]. Poznata je realnost da su Sandžak, Kosovo, Albanija i Makedonija ostali duže pod osmanlijskom vlašću u odnosu na neposredno susjedstvo. Taj period vrlo je značajno utvrdio trajnu većinu Bošnjaka i veliku povezanost Sandžaka s Turskom, a posebno danas vrlo jaku sponu predstavlja veliki broj nasilno iseljenih Bošnjaka Sandžaka u Republiku Tursku.[13] U protekloj agresiji (1991–1995) Crne Gore i Srbije na Bosnu i Sandžak jedan od ciljeva srpsko-crnogorskih agresora bio je razdvojiti etnički prostor Bošnjaka u Bosni i Hercegovini i Sandžaku. Rješavanje administrativno-teritorijalnog statusa i organizacije Sandžaka, po svojoj političko-pravnoj osnovi, pitanje je specijalnog statusa Sandžaka. Pitanje specijalnog statusa Regije Sandžaka sigurno se mora vezivati za ustavnopravni položaj Albanca, Bošnjaka, Crnogoraca, Srba i drugih naroda u Sandžaku, Crnoj Gori i Srbiji.

Bošnjaci s pravom zahtijevaju da budu konstitutivni autohtoni narod u Sandžaku, Srbiji i Crnoj Gori, kako je to bilo regulisano Ustavom SFRJ iz 1974. godine, a što je vrlo jasno riješeno Ustavom postdejtonske decentralizovane Republike Bosne i Hercegovine. Obnavljanjem incijative, koja je u više navrata reafirmisana od Berlinskog kongresa do otpočinjanja disolucije Jugoslavije, Bošnjačko nacionalno vijeće Sandžaka provelo je Odluku o referendumu koji je održan od 25. do 27. 10. 1991. godine, na kojem se narod Sandžaka izjasnio za autonomiju Sandžaka, sa mogućnošću priključenja nekoj od republika bivše SFRJ. Rezultate uspješno provedenog referenduma prihvatile su međunarodne institucije, ali nije došlo do jače podrške da se rezultati referenduma uobliče u specijalni status Regije Sandžaka, kao posebne autonomne oblasti između republika Srbije i Crne Gore, koje su ostale u novoformiranoj SRJ 28. 4. 1992. godine.[14] BNV Sandžaka ponovo je pokrenuo pitanje statusa Sandžaka kroz Memorandum o specijalnom statusu Sandžaka 6. 6. 1993. godine, kojim ponovo potvrđuje svoje zahtjeve za rješavanje statusa Sandžaka u okvirima SR Jugoslavije. Umjesto odgovora u vidu političko-pravnih rješenja, uz posredovanje SE, EU i NATO-a, Srbija i Crna Gora pribjegavaju oprobanom

[12] Botić, Jurica: navedeni članak, str. 177.

[13] Neke pretpostavke su da u Turskoj ima više od dva miliona Bošnjaka koji su sačuvali svoj bosanski jezik i svoje običaje koje su ponijeli iz Bosne i Sandžaka, a onih Bošnjaka koji ne znaju bosanski jezik procjenjuje se da u Turskoj živi oko 4, 5 miliona, koji su vrlo lojalni državi Turskoj, kao što su lojalni i drugim državama u kojima su našli utočište od genocida i permanentnih progona od strane srpsko-crnogorskih zločinaca 1878, 1912, 1924, 1945, 1992…

[14] Badinterova komisija se preciznije bavila republikama kao osamostaljenim državama, a samo je uzgred tretirala pitanja Vojvodine, Sandžaka i Kosova, zbog čega se još uvijek odgađa rješavanje ova tri vrlo bitna pitanja po mir i sigurnost na Balkanu.

metodom da riješe ovaj vrlo bitan problem za obje zemlje i za mir na Balkanu, tako što su povele hajku na aktiviste SDA, optužujući ih za "secesionizam i ugrožavanje suvereniteta Srbije i Crne Gore "[15].

Nakon izbora 2000. godine i pravno-političkih promjena u Srbiji i Grnoj Gori, pitanje specijalnog statusa Sandžaka sve se češće postavlja na dnevni red političkih predstavnika Bošnjaka kao političkog naroda Sandžaka, Srbije i Crne Gore. Naročito je bilo potrebno, u periodu proglašenja nezavisnosti Crne Gore i referenduma koji je pratio nezavisnost Crne Gore, da se SDA Sandžaka na čelu sa dr. Sulejmanom Ugljaninom[16] i Bošnjačka stranka na čelu sa Rafetom Husovićem zalažu za historijsko pravo Sandžaka na jedinstvenu teritoriju između nezavisnih država Crne Gore i Srbije.[17] BNV Sandžaka, kao najviše predstavničko tijelo Bošnjaka u Republici Srbiji, 29. 1. 2016. godine objavljuje "Proglas o bošnjačkom jedinstvu", u kojem je jedan od ciljeva uspostavljanje autonomije Sandžaka u okvirima političkih reformi u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori, kao jedan od mehanizama za političko-pravnu egzistenciju Bošnjaka kao autohtonog naroda Sandžaka. Kad se uzmu u obzir sve varijante koje su dolazile sa različitim ciljevima i namjerama, rasprave o statusu Sandžaka, potrebno je poći od onoga oko čega već postoji šira saglasnost, a to je da je Sandžak historijska regija sa etničkim, kulturološkim, vjerskim, ekonomskim, geografskim, ekološkim, socijalnim i drugim posebnostima.

Sandžak je već prepoznatljiv entitet koji treba da bude osnova za uspostavljanje saradnje na cijelom administrativno-geografskom prostoru koji obuhvataju oćtine Pljevlja, Bijelo Polje, Petnjica, Berane, Andrijevica, Plav, Gusinje, Rožaje, Priboj, Nova Varoš, Prijepolje, Sjenica, Tutin i Novi Pazar. Vjekovna izmiješanost, saradnja, zajednički ekonomski prostor, zajednička historijska prošlost i život u komšiluku činjenice su koje govore o suživotu Bošnjaka, Srba, Crnogoraca i Albanaca, sve dok se ne umiješaju velikodržavni projekti i interesi velikih sila. Zbog toga bi jedinstvena oblast obezbijedila novi nivo i sadržaje odnosa, pored postojećih lokalnih i republičkih. Stabilni i pravedni odnosi u Sandžaku bi omogućili potpunije ostvarivanje zajedničkih interesa,

[15] Uz zahtjeve za euroregiju Sandžak i referendum, važan je i dokument Memorandum o autonomiji Sandžaka i posebnim odnosima sa R. Bosnom i Hercegovinom iz 19. 7. 1999.

[16] Vidi: Koalicioni sporazum o učešću SDA Sandžaka u Vladi Republike Srbije, potpisan 28. 1. 2015. godine sa SNS i SPS, u kojem se precizno reguliše decentralizovana i regionalna država, kao i ostvarivanje politike ravnomjernog regionalnog razvoja, te ubrzani socijalni i ekonomski razvoj Sandžaka, kao i razvoj saobraćajne, energetske i industrijske infrastrukture u Sandžaku.

[17] SDP i Rasim Ljajić ni tada nemaju jasan stav o Sandžaku kao autonomnoj regiji između Srbije i Crne Gore, BiH, Kosova i Albanije…

potvrđivanje identiteta i pripadnosti, jačanje osjećaja sigurnosti, uz smanjivanje rizika od potencijalnih međudržavnih i međuetničkih sukoba ili nesporazuma, jer bi definisane odnose specijalnog statusa Sandžaka nadgledali moderatori VE, EU i NATO alijanse. To bi doprinijelo sve bržem razvoju i održivom ekonomskom napretku u Sandžaku, kao *condominiumu*, uz jasno definisane sadržaje svih institucija i njihovih ovlaštenja, koji se jasno uočavaju u sadržaju Platforme za specijalni status Sandžaka.[18] Crna Gora vješto pokušava kroz definisanje regije "Sjevera" da zaobiđe odredbe sporazuma koji je potpisan 23. 3. 2006. godine[19], a koji se tiče potpunog usaglašavanja svih odredbi i regulisanja svih ustavnih i zakonskih rješenja Regije Sandžaka unutar Crne Gore, a potom i specijalne Regije Sandžak, koja će obuhvatiti oba dijela Sandžaka i u kojoj će biti osigurana sloboda kretanja ljudi, roba, usluga, ideja i kapitala bez bilo kakvih prepreka, uz potpuno regulisanje svih vitalnih pitanja koja se tiču međunarodnog javnog prava i međunarodnog subjektiviteta država Srbije i Crne Gore[20] kao članica UN, VE, EU, i NATO saveza.[21] Pošto je očigledno došlo do nerazumijevanja u tumačenju sporazuma i obećanja koja su davana u oba dijela Sandžaka, kako o pitanjima ustavnopravnog položaja Bošnjaka kao autohtonog naroda, tako i o statusu Sandžaka, neophodno je što prije proučiti Platformu koju je usvojilo BNV i SDA Sandžaka 2019,[22] a tiče se nedvosmislenog rješavanja već dugo tinjajućih problema u Sandžaku. Neophodno je sazvati međunarodnu konferenciju za Sandžak pod pokroviteljstvom UN, VE, EU i NATO-a i konačno riješiti zahtjeve koji su iskazani u Platformi, a kojim se rješavaju sva pitanja građana Sandžaka, kao i položaja Bošnjaka u Sandžaku, Srbiji i Crnoj Gori. U cilju što brže integracije zemalja Zapadnog Balkana, potreban je

[18] Vidjeti: III. poglavlje: Sadržaj specijalnog statusa pod A, B i C…

[19] Član 4: "Primjena Evropske povelje o lokalnoj samoupravi u dijelu najvećih standarda kao uslov ravnomjernog ekonomskog razvoja Crne Gore. U tom kontekstu Sandžak vidimo kao multietničku, multikonfesionalnu i multikulturalnu prekograničnu regiju, sa transparentnom granicom, koja bi bila most spajanja, a ne zid razdvajanja Srbije i Crne Gore." (23. 3. 2006. godine)

[20] Vidi: Sporazum BNV i BV u CG (23. 1. 2016. godine), u kojem se navodi: "Potpisnici Sporazuma će preduzeti, zajedno i pojedinačno, sve potrebne radnje i aktivnosti u cilju definisanja Sandžaka kao evropske prekogranične regije." Sporazum su potpisali dr. Sulejman Ugljanin i Osman Nurković, kao predsjednici nacionalnih vijeća.

[21] BS i Bošnjaci uopće dali su punu podršku nezavisnoj Crnoj Gori i s pravom očekuju korektniji odnos crnogorskih političkih subjekata koji odlučuju o daljnjoj budućnosti Crne Gore kao članice EU I NATO saveza, i zahtjevaju oslobađanje od okupacije koja predugo traje. U protivnom Sandžak će i dalje biti potencijalno žarište sukoba.

[22] Sandžak će biti članica Skupštine Evropskih regija, što Sandžaku može omogućiti da vodi svoju samostalnu politiku u okvirima regulisanih odredbi koje će biti utvrđene Međunarodnim sporazumom sa Srbijom i Crnom Gorom o Specijalnom statsusu Regije Sandžak...

svestran dogovor oko multikulturalne, multikonfesionalne i multijezičke složenosti Sandžaka, da se politički, pravno i socijalno integrišu, a sve više umanji etno-nacionalno ekskluzivističko zatvaranje i udaljavanje jednih do drugih, kako to zagovaraju neki radikalni ekstremistički centri kojima nije stalo da se pitanje Sandžaka riješi pravedno, demokratski i trajno.

Rješavanje statusa Bošnjaka i specijalni status prekogranične euroregije Sandžaka

"Granice i teritorija Sandžaka utvrđene su na Berlinskom kongresu 13. 7. 1878. godine kao corpus separatum, kada su utvrđene međunarodno priznate granice Srbije i Crne Gore. Teritorija Sandžaka na kojoj se uspostavlja specijalni status obuhvata područja sadašnjih općina: Novi Pazar, Sjenica, Tutin, Prijepolje, Nova Varoš, Priboj, Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Andrijevica, Petnjica, Gusinje, Plav i Rožaje. Područje Sandžaka predstavlja historijsku, etničku, ekonomsku, geografsku, saobraćajnu i socijalno-kulturnu cjelinu, u kojoj će se nakon uspostavljanja specijalnog statusa, shodno ustavu Sandžaka i državnom ustavu ostvarivati i obaveze zasnovane na ovoj Platformi. Sandžak je jedinstven statistički region. Granice Sandžaka ne mogu se mijenjati bez saglasnosti građana Sandžaka. Kontrolu granica Sandžaka vršiće međunarodne snage koje će garantovati punu slobodu kretanja ljudi, roba, kapitala i ideja."[23] Definicija pojma autonomije ogleda se u nekoliko varijanti, kao što su personalna autonomija, kulturna autonomija, teritorijalna autonomija kao i kombinacije nekih drugih vrsta autonomije. Nas ovdje posebno interesuje teritorijalna, kulturna, ekonomska, ekološka, socijalna, jezička i autonomija koja je sublimacija dviju teritorijalnih autonomija, jedne u okvirima Republike Crne Gore, a druge u okvirima Republike Srbije i njihovo objedinjavanje u jedinstvenu cjelunu koja će biti specifična i jedinstvena po tome što će biti kombinacija jedinstvene autonomije i euroregije, koju definiše Evropska unija svojim pravnim aktima koji se odnose na prekogranične euroregije.

Dakle, to će biti kombinacija euroregije i teritorijalne autonomije koja se zove Sandžak. Teritorijalna autonomija predstavlja takav oblik autonomije koji se konstituiše u slučajevima kada su posebnosti određenih područja u okvirima unitarnih država takve da zahtijevaju daleko veći stepen pravne i političke samostalnosti i atributa državnosti od lokalne samouprave, ali još uvijek nisu tolike da iziskuju potrebu za promjenu državnog uređenja u smislu promjene

[23] Platforma II. Poglavlje: Granice Sandžaka (ostale sadržaje Platforme vidjeti u prilogu uz članak).

unitarne države u federalnu državu, to jest ne proizvode potrebu za konstituisanje tih posebnih autonomnih područja u federalne jedinice. Autonomne jedinice su već poznate u mnogim unitarnim i federalnim državama. Teritorijalne autonomije su predviđene i Konvencijom o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda, koja se odnosi na manjinske narode. "U oblastima u kojima su u većini, lica koja pripadaju nacionalnoj manjini imaju pravo da raspolažu odgovarajućim lokalnim ili autonomnim upravama ili imaju pravo na specijalni status, što odgovara specifičnim historijskim i teritorijalnim položajima, a u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom države".[24] Zato je u Platformi SDA Sandžaka posebno istaknuto da je nužno da se u definisanje specijalnog statusa Sandžaka kao posebne historijske, geografske, etničke i međunarodno već priznate zemlje, uključe prije svega EU, NATO, VE, OSCE i UN, obnavljajući na taj način nepravedno oduzetu slobodu i teritorijalni integritet Sandžaka, koji se nakon okupacije 1912. godine nalazi pod vlašću sada već dviju suverenih međunarodno priznatih država Srbije i Crne Gore. Suvereno pravo država u slučaju definisanja autonomije treba gledati u korisnosti i pragmatičnom sprečavanju potencijalnih konflikata, koji su uvijek mogući. Regulisanjem autonomije na određenoj teritoriji, gdje dominantno žive manjinski autohtoni narodi, države mogu na vrlo efikasan način da pacifikuju određenu teritoriju. To je motivirajući faktor za države jer na taj način na duže vrijeme stvaraju povoljne uslove za ravnomjeran razvoj određene teritorije, kao vid kompenzacije ili ustupaka, u zamjenu za odustajanje od federalističkih ili secesionističkih ambicija određenog manjinskog naroda. Evropski regionalizam upravo iz tih razloga ide na stvaranje određenih regiona kao vid decentralizacije, u kojima dobijaju i države i manjinski narodi u regijama. Ovo bi mogao biti putokaz za mnoge članice EU i dobar model kojim bi se rješavali brojni etnički sukobi, kojih nije pošteđena skoro ni jedna članica EU.[25]

Ustavnopravni položaj Bošnjaka kao autohtonog naroda Sandžaka nije riješen ustavima dviju država, Srbije i Crne Gore, pa je zbog toga potrebno uzeti u obzir odredbe pojedinih međunarodnih dokumenata koji sadržajno i konkretno definišu pitanja autohtonih naroda kao što su Bošnjaci na teritoriji Sandžaka. Prava koja može jedan autohtoni narod da ostvari regulisana su relevantnim dokumentima koji definišu prava na samoopredjeljenje naroda. Deklaracija o principima međunarodnog prava u vezi sa prijateljskim odnosima i saradnji

[24] Vidjeti opširnije u Evropskoj konvenciji o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda.

[25] Evropska povelja za pogranične i prekogranične regione iz 2004: Granice predstavljaju "ožiljak prošlosti". Prekogranična saradnja doprinosi ublažavanju njihovih nedostataka, prevazilaženju problema perifernog statusa pograničnih regiona u zemljama i unapređenju životnog standarda stanovništva.

između država, a u kojoj se izričito navodi: Na osnovu načela ravnopravnosti i samoopredjeljenja naroda uspostavljenog u Povelji Ujedinjenih nacija, svi narodi imaju pravo da slobodno, bez miješanja spolja, odrede svoj politički status i da teže svom ekonomskom, društvenom i kulturnom razvoju, a svaka država ima obavezu da poštuje ovo pravo u skladu sa odredbama Povelje UN-a. Svaka država ima dužnost da se uzdrži od svake nasilne aktivnosti koja gore navedene narode lišava aktuelnog principa njihovog prava na samoopredjeljenje, slobodu i nezavisnost. Takvi narodi imaju prvo da traže i da dobiju podršku u skladu sa ciljevima Povelje UN-a. Svaki narod ima pravo da autonomno i bez pritisaka odluči o svojoj politici, ekonomiji, kulturnom razvoju i statusu na teritoriji na kojoj je autohton i na kojoj ostvaruje sva svoja prava koja pripadaju i narodima koji su potčinili njihovu teritoriju, kao što je slučaj sa Sandžakom, kao vjekovnoj teritoriji na kojoj se razvijaju Bošnjaci kao narod. Državi koja se ponaša u skladu sa poštovanjem prava okupiranih naroda, kao što su u našem slučaju Bošnjaci Sandžaka, jamči se pravo na teritorijalni integritet i suverenitet države. Dakle, državi koja omogućava punu zaštitu ostvarivanja kolektivnih prava manjinskim narodima, međunarodno javno pravo garantuje teritorijalni integritet i suverenitet, a osporava secesionističke ambicije manjinskih naroda. Državama koje grubo krše prava manjinskih naroda na svojoj teritoriji uskraćuje se pravo da upravljaju teritorijom koja je naseljena manjinskim narodom, prema kojem se država ne odnosi u skaldu sa načelima ravnopravnosti. Ovdje je vrlo bitno naglasiti da države Srbija i Crna Gora, pod čijom su vlašću Regija Sandžak i Bošnjaci Sandžaka, ne ispunjavaju u punoj mjeri načelo ravnopravnosti i samoopredjeljenja, te nemaju zaštitu međunarodnog prava za sopstveni teritorijalni integritet. Ni Srbija ni Crna Gora nemaju vlade koje predstavljaju cjelokupan narod koji pripada teritoriji Sandžaka, bez obzira na razlike u pogledu etničkog porijekla, rase, vjere ili boje, i zbog toga ne ispunajvaju uslove da im se garantuje teritorijalni integritet na cijeloj teritoriji. Kad određena država osporava jednak pristup vladi svim svojim narodima, u skladu sa načelima ravnopravnosti i samoopredjeljenja naroda, tada diskriminisani narod ima legalno pravo na otcjepljenje od te države.[26]

Pravo na samoopredjeljenje ima narod koji je pod kolonijalnom vlašću, kakvom se s punim pravom smatra i vlast nad Sandžakom i Bošnjacima Sandžaka, a čija su prava sistematski i najgrublje kršena. Sistematski su Bošnjaci Sandžaka ubijani, ugnjetavani, terorisani, negirani, protjerivani i diskriminisani, kako na lokalnoj, regionalnoj, tako i na državnoj razini, čime se sprečava politički,

[26] Član 1. Deklaracije UN-a o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim manjinama (1992).

ekonomski i kulturni razvoj Bošnjaka kao starosjedilačkog naroda i Sandžaka kao bošnjačke domovine. Međunarodna arbitraža u ovim situacijama jedno je od legitimnih rješenja za koja se zalažu predlagači Platforme za specijalni status Sandžaka i rješavanje ravnopravnosti Bošnjaka kao naroda koji dijeli teritoriju Sandžaka sa Srbima, Crnogrcima, Albancima, Romima, Jevrejima i ostalim narodima kojima je Sandžak domovina. Ovdje je vrlo bitno podsjetiti na još jedan međunarodni dokument, a riječ je o Deklaraciji UN-a o pravima autohtonih naroda, koji je usvojila Generalna skupština UN-a 2007. godine. Deklaracija UN-a iz 2007. godine[27] potvrđuje pravo svim narodima, bez obzira na to da li se radi o konstitutivnim, autohtonim ili narodima koji su iz različitih historijskih razloga propustili šansu za osnivanje sopstvene nacionalne države, da osiguraju minimum prava koja im omogućavaju opstanak, dostojanstvo i dobrobiti slobodnog ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja. Ova deklaracija je sastavni dio univerzalnog međunarodnog prava o ljudskim pravima i slobodama, a kojeg bi se morale pridržavati sve države članice UN-a, pa i Srbij i Crna Gora.

Na kraju čini nam se vrlo značajnim prikazati sadržaj Općih načela Platforme za rješavanje statusa Bošnjaka i statusa Regije Sandžaka:

1. *Uspostavlja se specijalni status za regiju Sandžak. Funkcije državne vlasti ostvarivaće se preko organa Sandžaka i preko organa u opštinama u njegovom sastavu, osim u onim slučajevima predviđenim ovom Platformom.*
2. *Sandžak neće imati pravo stupanja u međunarodne odnose, osim u onim slučajevima predviđenim ovom Platformom.*
3. *Oblasti u kojima Sandžak ima pravo stupanja u međunarodne odnose sa drugima jesu: naučno-tehnička saradnja, kulturno-prosvjetna, ekonomska i druge oblasti predviđene ovom Platformom.*
4. *Prava i obaveze Sandžaka će se regulisati Ustavom Sandžaka, u čijoj će prvoj izradi učestvovati odgovarajuće tijelo, odnosno stručnjaci iz Evropske unije. O pitanjima iz svoje nadležnosti Sandžak će donositi zakone i druge opšte akte.*
5. *Sandžak je teritorijalno-politička zajednica ravnopravnih građana i naroda koji u Sandžaku žive. Albancima, Bošnjacima, Crnogorcima i Srbima ustavom Sandžaka priznaće se status konstitutivnih naroda u Sandžaku.*
6. *Sandžak će imati demokratski izabranu Skupštinu kao zakonodavno tijelo, guvernera i Vladu kao nosioce izvršne vlasti, uključujući i policiju pod njihovom kontrolom, te neovisno sudstvo Sandžaka i druge organe*

[27] Istim pitanjim se bavi Univerzalna deklaracija UN-a o pravima čovjeka iz 1948, kao i Evropska konvencija o zaštiti temeljnih prava i sloboda iz 1950.

predviđene ovom Platformom. Prvi izbori za ove organe održaće se pod nadzorom OUN, Evropske unije i OEBS-a.

7. *Svi sporovi o specijalnom statusu konačno će se rješavati u okviru Specijalnog komiteta za Sandžak Evropske unije.*
8. *Područje Sandžaka biće trajno demilitarizovano pod nadzorom OUN i Evropske unije, što obavezuje državne vlasti da u roku od 30 dana od uspostavljanja specijalnog statusa za Sandžak povuku sve vojne efektive sa područja Sandžaka, kao i one policijske snage koje premašuju potrebe normalnih okolnosti. Kontrolu granica Sandžaka vršiće međunarodne snage.*
9. *Državnim Ustavom i Ustavom Sandžaka biće garantovana ljudska i manjinska prava prema najvišim standardima prihvaćenim u međunarodnim pravnim dokumentima. Njihovo ostvarivanje će se garantovati domaćim i međunarodnim mehanizmima.*

Zaključci i prijedlozi

Na osnovu svega prikazanog u ovom kratkom osvrtu na Platformu i regionalizaciju, decentralizaciju, mir i demokratiju u Srbiji i Crnoj Gori, kao članica Vijeća Evrope i budućih članica Evropske unije, može se zaključiti da je regionalizacija u ovom periodu temelj ravnopravnosti i vrlo bitan integrativni faktor sistema Evropske unije.

Očigledno je da ne postoji univerzalni model za regionalizaciju Evropske unije i Savjeta Evrope, ali svojim pravnim iskustvom u ovoj oblasti i usvojenim pravnim dokumentima postižu saglasnosti u općim standardima koji otklanjaju sve potencijalne međuetničke, međuregionalne i međudržavne nesporazume i doprinose miru i sigurnosti novih demokratskih odnosa u Evropi.

Države u tranziciji, pa tako Crna Gora i Srbija, procesom unutrašnje pogranične i prekogranične regionalizacije trebaju ubrzati perspektive pristupanja EU, podrazumijevajući, između ostalog, i reforme teritorijalne strukture upravljanja, kao jednog od uslova za korišćenje evropskih razvojnih fondova.

Pored usvajanja određenih strateških dokumenata, promjenom Ustava i zakonskih okvira Srbija i Crna Gora trebaju što prije prihvatiti evropske principe i ponudu BNV i SDA Sandžaka, kako bi na osnovu "Platforme za rješavanje statusa Bošnjaka i statusa Regije Sandžak" u neposrednim pregovorima sa ponuđačima Platforme došli do demokratskog, pravednog i za sve strane optimalno prihvatljivog rješenja ustavnopravnog statusa Bošnjaka i specijalnog statusa moderne prekogranične euroregije Sandžaka, uz aktivno učešće predstavnika BNV u Srbiji i Crnoj Gori, te uz arbitražu Specijalnog komiteta za Sandžak i

neophodan nadzor Komiteta regiona EU i Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Savjeta Evrope.

Neophodno je u okviru pristupnih pergovora za članstvo u EU, poglavlje 23 i 24, u što kraćem vremenu stvoriti pravne, političke i ekonomske pretpostavke za legalizaciju i definisanje pograničnih regija Sandžaka u okvirima Crne Gore i Srbije, koje trebaju biti pravno definisane u modernu prekograničnu euroregiju Sandžak.

Ukoliko se ovaj problem ne riješi po međunarodnim pravnim standardima i pravnoj stečevini EU, vrlo je sigurno da će Bošnjaci Sandžaka i Regije Sandžak i nakon sto godina okupacije i dalje biti u kolonijalnom ropstvu. To nikako ne bi smjele dopustiti ni EU ni NATO - da se ovaj problem Bošnjaka i Sandžaka ne riješi u toku priključivanja Srbije i Crne Gore ovim demokratskim asocijacijama.

Izvori i literatura:

Bečka deklaracija i program djelovanja, usvojena u Beču 25. 6. 1993. na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima.

Botić, Jurica: "Bošnjaci Sandžaka u kontekstu suvremenih geopolitičkih i sigurnosnih izazova u jugoistočnoj Evropi", *Forum za sigurnosne studije*, god 2, br. 2, 2002.

Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, UN, 1992.

Deklaracija o ulozi religije u unapređenju kulture mira, Barcelona, 1994.

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda sa protokolima, 1–14.

Evropska okvirna konvencija o prekograničnoj saradnji, 1980.

Evropska povelja o lokalnoj samoupravi, 1985.

Evropska povelja za pogranične i prekogranične regione, 2004.

Gordana Lazarević, Ivana Knežević, Rekja Božić: *Prekogranična saradnja*, Beograd: Evropski pokret Srbije, 2011.

Hadžić, Harun: "Konstitutivnost i pravo na samoopredjeljenje Bošnjaka kao osnov za rješavanje statusa Sandžaka", www.academia.edu>konstitutivnost

Koalicioni sporazum o učešću SDA u Vladi Republike Srbije, Beograd, 28. 1. 2015.

Komšić, Jovan: *Principi evropskog regionalizma*, Novi Sad, 2007.

Kosančić, Ivan: *Novopazarski sandžak i njegov etnički problem*, Beograd: Knjižara Gecekona, 1912.

Lilić, Stevan: "Regionalizam EU i pravni okviri regionalizacije Srbije", *Izazovi evropskih integracija*, Beograd, 2003.

Ljubljanske smjernice za integraciju različitih društava, OEBS/VKNM, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju/Visoki komesar za nacionalne manjine, 2012.

Mrduljaš, Saša: "Izjašnjavanje sandžačkih Bošnjaka o nacionalnoj pripadnosti u popisima stanovništva (1948–2011)", Split: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Vol. 34, No. 1, 2018.

Odluke Berlinskog kongresa, *bošnjaci.net>prilog*
Perović, M. Bojana: *Ustavno ustrojstvo Španije*, Novi Sad, 2010.
Platforma za rješavanje statusa Bošnjaka i statusa Regije Sandžak, Novi Pazar: SDA Sandžaka, 28. 7. 2019.
Sporazum o saradnji BNV u Srbiji i BNV u Crnoj Gori, 23. 1. 2016.
Sporazum o saradnji DPS i BS, 23. 3. 2006, koji su potpisali Milo Đukanović i Rafet Husović.
Ustav R. Srbije iz 2007. godine.
Vocić, Zoran; Mijatović, Boško; Simić, Aleksandar; Radović, Zorica: *Regionalizacija Srbije*, Beograd: Centar za liberalno-demokratske studije, Geograf, 2003.
Živković, D. Milutin: *Sandžak od 1941. do1943*, doktorska disertacija, Beograd: Univerzitet u Beogradu, 2017.
http://publikacije.stat.gov.rs/g1931
www.popis.gov.ba/popis2013/doc/knjig2

POLITICAL AND LEGAL BASIS FOR THE STATUS OF THE CROSS-BORDER EUROREGION SANDŽAK

Summary

As a rule, all modern states contain various territorial units within their borders, ranging from municipalities to regional and federal entities. There are two main types of state organization: unitary states, in which power is held by a single entity, and federations, in which power is distributed among multiple centers. The regional state is the third form of state organization, appearing as a hybrid of unitary and federal states. This form of state, commonly seen in Spain, Italy, and France, combines the positive aspects of unitary and federal systems while also addressing their weaknesses. The regional state is seen as the best solution for multi-ethnic states, such as those in the Balkans, as it allows for a high degree of decentralization while also maintaining unity and diversity. Regions within a regional state cannot possess the elements of statehood present in federal states, and can only handle matters specifically assigned to them by the constitution, with the possibility of additional competencies being delegated through laws. Regionalism, as a recent phenomenon, represents an enhancement of political and legal systems. In the scientific analysis of the Platform for Solving the Status of Bosniaks and the Status of the Sandžak Region, adopted in Novi Pazar on July 28, 2019, we will attempt to provide answers to numerous questions regarding the legal and political basis for realistic solutions for the Sandžak region, which has a large Bosniak population. These constitutional and theoretical solutions address the demands of the citizens of Sandžak, conveyed through their political representatives to the states of Serbia and Montenegro.

Keywords: autonomy, special status, Sandžak Region, Bosniaks, Serbia, Montenegro, corpus separatum, condominium, region, cross-border euroregion, legal state, rule of law, constitutional position of Bosniaks

UDK 327 (73:497): 32 Biden, J. 1992/1995

Borba za Bosnu i Hercegovinu u Washingtonu: Slučaj senatora Joea Bidena

Hamza Karčić
Fakultet političkih nauka
Univerziteta u Sarajevu

Cilj ovog rada je analizirati djelovanje američkog senatora Joe Bidena prema Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine. Senator Biden u periodu agresije elokventno je stao u odbranu Bosne i Hercegovine te je u Senatu i američkom javnom životu zagovarao snažniji angažman SAD-a. S obzirom da arhiva novoizrabranog američkog predsjednika i dalje nije dostupna javnosti, djelovanje Bidena tokom 1990-ih može se analizirati na osnovu javnosti dostupne arhive američkog Kongresa, medijskih izvještaja kao i ličnih arhiva bivših zakonodavaca iz tog perioda.

Ključne riječi: Joe Biden, SAD, Bosna i Hercegovina, Balkan, Senat

Petnaestog juna 1992. godine Kongres srpskog ujedinjenja (Serbian Unity Congress) poslao je senatoru Joeu Bidenu pismo u kojem negoduje zbog Bidenovih stavova prema raspadu Jugoslavije. Ova lobistička organizacija srpske dijaspore u SAD-u na čelu sa Miroslavom Michaelom Djordjevichem tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu nastojala je da predstavi "drugu stranu priče". U ovom pismu čelnik organizacije piše da su Amerikanci srpskog porijekla "duboko zabrinuti i povrijeđeni nedavnim saslušanjima Vašeg Potkomiteta o Jugoslaviji. (...) Svjedočio sam mnogim saslušanjima, ali ni jedno nije bilo jednostrano, puno predrasuda i plitko poput Vašeg. Vaš Podkomitet očigledno je nespreman da diskutuje na ovako kompleksno pitanje..." Pri kraju pisma ova organizacija predlaže Bidenu izvještaj generalnog sekretara UN-a Boutros-Ghalija, koji "ukazuje da su Hrvati i Muslimani podjednako krivi za krvoproliće u Bosni". Ako je ovako još u junu 1992. reagovao Kongres srpskog ujedninjenja u SAD-u, to je dobar pokazatelj koliko je probosanski djelovao senator Biden od početka agresije.[1]

[1] Pismo Michaela Djordjevicha Josephu R. Bidenu, Correspondence to HDB from Milan Panic Catalog no.: 4176-1, Part 1, Box 5, Yugoslavia, Helen Delich Bentley Collection, University

Biden je već 90-ih bio poznat ne samo u SAD-u već i u svijetu kao senator koji se interesuje i ima ekspertizu za vanjsku politiku i međunarodne odnose. Svojim autoritetom je stao na stranu Bosne i Hercegovine i tražio snažniji američki angažman na zaustavljanju rata. Senator koji je u mlađim danima imao poteškoće u govoru postao je elokventan zagovornik prava Bosnu i Hercegovinu na samoodbranu. Senator koji je proživio lične tradegiju gubitka dijela porodice imao je empatiju koju je elokventno artikulisao. Iako poznat po probosanskim stavovima, Biden nije bio najaktivniji član Kongresa koji je stao na stranu Bosne i Hercegovine. To mjesto je pripalo Bobu Dolu, koji je imao podršku Josepha Liebermana, a u Predstavničkom domu tu ulogu je imao Frank McCloskey. Biden je bio elokventan, ali Dole je bio aktivniji.

Bidenovom pobjedom na predsjedničkim izborima 3. novembra 2020. ponovo se aktivirao interes javnosti za njegov angažman prema Bosni i Hercegovini iz 90-ih. U cilju doprinosa aktuelnom interesovanju za Bidena iz 90-ih, uz vremensku distancu i s dostupnom arhivskom građom, bit će predstavljeno djelovanje ovog bivšeg senatora.

Arhivska dokumentacija Bidenovih godina u Senatu nalazi se na Univerzitetu Delaware. Preko 1.850 kutija dokumenata došlo je u posjed ove institucije 2012. godine. Dugogodišnji senator, a danas predsjednik SAD-a, donirao je Biblioteci Univerziteta u Delawareu svoju arhivu. Prema ugovoru o donaciji, Biblioteka Univerziteta u Delawareu nije u mogućnosti učiniti dostupnim ovu arhivsku građu dok cijela građa ne bude obrađena. Pristup arhivi moguć je samo uz lično odobrenje Bidena. Za očekivanje je da će pristup ovoj arhivi, kao što je praksa i sa drugim arhivama, biti javnosti dostupna nakon okončanja obavljanja javnih funkcija Joe Bidena.[2] Ovo praktično znači da analiza djelovanja bivšeg senatora prema BiH tokom 90-ih može biti zasnovana samo na arhivi Kongresa, iz medijskih nastupa, uključujući video-arhivu CSPAN, te dokumenata koje nalazimo u ličnim arhivama drugih bivših zakonodavaca čije su nam arhive dostupne. Ovaj rad bit će zasnovan na ovim trenutno dostupnim izvorima.

Podrška od početka

U junu 1992. godine *Congressional Quarterly* objavio je članak kojim skreće pažnju na aktivnosti Kongresa o pitanju intervencije u Bosni i Hercegovini. U članku se navodi da je 4. juna te godine senator Claiborne Pell pozvao

of Baltimore Archives.

[2] Joseph R. Biden, Jr., Senatorial Papers, University of Delaware, Library, Museums and Press, https://library.udel.edu/special/joseph-r-biden-jr-senatorial-papers/ (pristupljeno 27.decembra 2020).

predsjednika Georgea H. W. Busha da razmotri mogućnost upotrebe sile s ciljem provedbe sankcija Srbiji, dok je 12. juna usvojena senatska rezolucija br. 306, kojom se poziva Bush da kontaktira generalnog sekretara UN-a, koji treba pripremiti plan provedbe zahtjeva za primirje. Isti članak navodi i kritike senatora Bidena upućene administraciji zato što dovodi u pitanje pojam "novog svjetskog poretka". Biden je ukazao na potrebu vođstva SAD-a i na potrebu kolektivnog djelovanja.[3]

Krajem septembra 1992, Biden je poduzeo konkretan potez s ciljem osporavanja UN-ova embarga na oružje Bosni i Hercegovini. Dana 30. septembra 1992. godine predložen je i usvojen amandman S.AMDT. 3329 senatora Boba Dolea i Claibornea Pella na prijedlog zakona H.R.5368 Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriations Act 1993, kojim se osigurava ne manje od 20 miliona dolara pomoći Bosni i Hercegovini i Kosovu, od čega će ne manje od pet miliona dolara biti dodijeljeno Kosovu. Ova pomoć bit će dostavljena nevladinim i privatnim volonterskim organizacijama. Amandman je usvojen u Senatu.[4] Senator Biden u svoje ime i u ime senatora Liebermana, D'Amatoa i Gortona predložio je amandman S.AMDT.3336 na isti prijedlog zakona. Ovim amandmanom konstatuje se stav Senata da "UN-ov embargo na oružje održava vojnu superiornost agresora i UN treba izuzeti Vladu BiH od ovog embarga." Predsjedniku se izdaje ovlaštenje da nakon ukidanja UN-ovog embarga pruži odbrambenu pomoć Bosni i Hercegovini u vrijednosti do 50 miliona dolara. Amandman je usvojen 30. septembra 1992. godine i postao je dio zakona Foreign Operations, Export Financing and Related Programs Appropriations Act 1993, koji je 6. oktobra 1992. postao javni zakon br. 102-391.[5] Ovaj amandman važan je jer je Senat zvaničnio zauzeo stav o embargu na oružje za Bosnu i Hercegovinu.

Krajem godine – 17. decembra 1992. godine – 13 senatora uputilo je pismo predsjedniku Bushu u vezi sa situacijom u Bosni i Hercegovini. "Genocid nad narodom Bosne nastavlja se uprkos međunarodnim osudama. Vaša odluka o humanitarnoj pomoći Bosni i Hercegovini i jačanje sankcija protiv Srbije su za pohvalu, ali ove mjere neće zaustaviti uništavanje bosanskog naroda. Iz ovog razloga mi vjerujemo da se UN-ov embargo na oružje Bosni sad mora ukinuti",

[3] Pat Towell, "Senators Broach Using Military to Quiet Bosnia-Herzegovina", CQ, June 13, 1992, 1714-1715, Dennis DeConcini Papers, University of Arizona, Library Special Collections, Box 174, Folder 18: Bosnia 1990-1992.

[4] S.AMDT.3329 Amends H.R.5368 – Foreign Operations, Export Financing and Related Programs Appropriations Act 1993, September 30, 1992, 102nd Congress, 1st Session.

[5] S.AMDT.3336 Amends H.R.5368 – Foreign Operations, Export Financing and Related Programs Appropriations Act 1993, September 30, 1992, 102nd Congress, 1st Session.

napisali su senatori. U nastavku pisma stoji da je pravo Bosne i Hercegovine na samoodbranu uskraćeno te da će, ako se postojeća politika prema ovoj zemlji nastavi, doći do uništenja države. Senatori su nadalje napisali da se ova politika mora promijeniti te su na kraju pisma poručili da ukidanje UN-ovog embarga može spasiti narod Bosne i Hercegovine. Među potpisnicima ovog pisma bili su senatori D'Amato, Dole, De Concini, Lieberman, Helms i Biden.[6]

Sljedeće godine održano je značajno saslušanje u Senatu. Dana 18. februara 1993. godine u Potkomitetu za Evropu Senatskog komiteta za vanjsku politiku održano je saslušanje o temi američke politike prema Bosni. Ministar vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine Haris Silajdžić održao je izlaganje pred Komitetom za Evropu Senatskog komiteta za vanjsku politiku. U toku izlaganja Silajdžić je istakao podršku mirovnom planu senatora Bidena, upozorio na prijetnju od proširenja sukoba izvan Bosne i Hercegovine i na kraju izlaganja još jednom naglasio koliko je važno ne nagraditi agresiju. Predsjedavajući ovog Potkomiteta senator Biden istakao je na početku da nije često da strani zvaničnici budu pozvani da svjedoče pred ovim kongresnim komitetom. Silajdžić je pretežno čitao svoje izlaganje, nakon čega je odgovarao na Bidenova pitanja. On je rekao da agresija, embargo i nedostavljanje humanitarne pomoći imaju kobne posljedice za zemlju. "Jedina sila koja je primijenjena u bivšoj Jugoslaviji je ona koja onemogućava Bosni i Hercegovini pravo na samoodbranu", rekao je Silajdžić, te dodao da je embargo zamrznuo postojeću srbijansku vojnu prednost. Kazao je i da se ciljevi agresora ostvaruju, a da su pregovori u ime mira doprinijeli intenziviranju agresije. Naglasio je značaj Londonskih principa, ali i činjenicu da ne postoji mehanizam njihove provedbe. Na pitanje predsjedavajućeg otkud uopće termin "etničko čišćenje", Silajdžić je objasnio da je to termin koji su koristili srpski nacionalistički intelektualci, a da je u to u osnovi "eufemizam za genocid". Na pitanje o efikasnosti UN-ove misije, Silajdžić je razlikovao pojedince koji hrabro pomažu Bosni i Hercegovini i mandat koji nije primjenjiv jer u ovoj zemlji nema mira koji bi čuvali mirotvorci.

Istakao je i da je ključna greška da se agresor smatra i tretira sasvim ravnopravnom pregovaračkom stranom te da je tom agresoru udovoljeno (appeased) činjenjem ustupaka. Ministar vanjskih poslova rekao je i da je Bosna i Hercegovina priznata prekasno, a ne, kako neki tvrde, prerano. Za sukob u Bosni i Hercegovini krivicu je pripisao "beogradskom režimu". Plan koji je predstavio državni sekretar Warren Christopher, Silajdžić je ocijenio pozitivnim, posebno

[6] Senate Papers – Legislative Relations, Box 210, Folder 2, "Foreign Policy – Dick – Yugoslavia, 1991–1992 (2 of 2)", Robert J. Dole Institute of Politics Archive and Special Collections, University of Kansas.

klauzulu o provedbi mirovnog sporazuma. Na pitanje trebaju li Sjedinjene Američke Države u Vijeću sigurnosti predložiti rezoluciju o ukidanju embarga i koliko bi glasova ta rezolucija dobila, Silajdžić je odgovorio da bi takva rezolucija dobila pet do šest glasova i veto, ali da to trebaju učiniti bez obzira na ishod glasanja. Iz ovog saslušanja može se uočiti da je predsjedavajući Potkomiteta Biden postavljao vrlo precizna pitanja. Predsjedavajući Potkomiteta na kraju je rekao da je impresioniran ministrom vanjskih poslova Bosne i Hercegovine i podsjetio da je Kongres već izrazio stav da treba ukinuti embargo na uvoz oružja za Bosnu i Hercegovinu.[7] O ovom Silajdžićevom svjedočenju te o činjenici da je Biden bio impresioniran Silajdžićevim izlaganjem pisao je i *The New York Times*.[8]

Krajem februara 1993. godine nova administracija počela je s informisanjem ključnih zakonodavaca o ideji da se zračnim putem dostave humanitarna pomoć i lijekovi istočnoj Bosni. Prema pisanju *The New York Timesa*, zakonodavna podrška ovom prijedlogu bila je dvostranačka. Podršku prijedlogu, prema ovom članku, iskazali su senatori Richard Lugar, Joe Biden i kongresmen Lee Hamilton. Ambasadorica pri UN-u Madeleine Albright istakla je da rezolucija Vijeća sigurnosti br. 770 predstavlja odobrenje za ovu vrstu dostave humanitarne pomoći, s obzirom na to da je spomenuta rezolucija dozvolila upotrebu "svih neophodnih sredstava" s tim ciljem.[9]

Posjeta opkoljenom Sarajevu

Senator Biden, pored podrške u Washingtonu, odlučio je i da posjeti Bosnu i Hercegovinu. Desetog aprila 1993. godine *Oslobođenje* je izvijestilo da je boravio u Sarajevu. Susreo se, među ostalim, s Alijom Izetbegovićem, Mirkom Pejanovićem i Zlatkom Lagumdžijom. Rekao je da će po povratku sačiniti izvještaj o situaciji u Bosni i Hercegovini te da je "Srbija agresor, da ne postoji legitimna želja Miloševića za stvarnim mirom" i da vjeruje da su njegovi viši ciljevi zapravo kreiranje velike Srbije. Također je rekao da je na djelu genocid i da smatra da je Slobodan Milošević odgovoran za sve, te istakao da

[7] C-SPAN Video Library, "Conflict in Former Yugoslavia", Senate Committee Foreign Relations – European Affairs, February 18, 1993 (3 hr 18 min), http://www.c-spanvideo.org/program/ConflictinFormerYugoslavia13, pristupljeno 28. novembra 2012. godine.

[8] David Binder, "Beleaguered Bosnian President Meets with Gore," *The New York Times*, 28 February 1993.

[9] Thomas L. Friedman, "Clinton Asks U.N. Chief to Meet on Plan for Airdrop to Bosnians", *The New York Times*, February 23, 1993.

će se zalagati za ukidanje embarga, ali i za snažniju provedbu sankcija tzv. Jugoslaviji.[10] Također je posjetio *Oslobođenje* i rekao da je vrlo važno da Muslimani, Srbi i Hrvati rade zajedno, te naglasio da mu je ova posjeta dala nadu, izrazivši pritom divljenje hrabrosti rada *Oslobođenja*.[11] Nakon posjete, Biden je, na zahtjev predsjednika Billa Clintona, sačinio izvještaj koji je sadržavao osam preporuka, uključujući ukidanje embarga na oružje, zatvaranje ambasada u Beogradu, slanje mirovnih trupa u Makedoniju, podršku NATO-ovih letjelica humanitarnim letovima za Bosnu i Hercegovinu, uklanjanje srpskog teškog naoružanja i jačanje UN-ovih snaga. Prema pisanju *The New York Timesa*, administracija je u ovom periodu bila podijeljena u pogledu intervencije u Bosni i Hercegovini. U Kongresu je rastao pritisak za vojnu intervenciju, a lider većine u Senatu George Mitchell kazao je da bi multilateralno ukidanje embarga i NATO-ovi zračni udari imali podršku Kongresa.[12]

U aprilu 1993. *Congressional Quarterly* pisao je o pritisku na Clintonovu administraciju, koji dolazi iz Kongresa po pitanju politike prema Bosni i Hercegovini. Navodi se da ključni članovi Kongresa traže ukidanje embarga na uvoz oružja. Carroll J. Doherty piše da senator Biden već duže vremena traži odlučniju američku politiku, ali i da Biden nastoji da javno ne kritikuje administraciju. Navedeno je da je Biden nedavno posjetio Bosnu i Hercegovinu.[13]

Nakon povrtka Biden je objavio tekst u kojem iznosti svoje viđenje situacije u Bosni i Hercegovini i urgira pravce djelovanja SAD-a i Zapada. U tekstu objavljenom u junu 1993, Biden piše da je odgovor zapadnih zemalja prema aktuelnoj tragediji u bivšoj Jugoslaviji "paralizovan" zbog nejasnoće njihovih interesa, pogrešne percepcije da se radi o "građanskom ratu" i očekivanja da postoji diplomatsko rješenje bez rizika za te zapadne zemlje.[14] Biden kritikuje pasivan odnos Zapada spram "čina agresije podstaknutog i logistički podržanog od strane Slobodana Miloševića". Biden piše da je tokom posjete saznao da je JNA uključena u prekogranično granatiranje istočne Bosne te da je artiljerija JNA stavila Srebrenicu pod opsadu. Senator izlaže i pravac djelovanja: "Sjedinjenje Države moraju povesti Zapad u odlučnom odgovoru na srbijansku agresiju, počevši sa zračnim napadima na srpsku artiljeriju svugdje u Bosni i na jedinice JNA u Srbiji koje su učestvovale u tom međunarodnom zločinu.

[10] "Milošević ne želi mir", *Oslobođenje*, 10. april 1993, 3.
[11] "Ima nade", *Oslobođenje*, 10. april 1993, 3.
[12] Elaine Sciolino, "In Congress, Urgent Calls for Action Against Serbs", *The NewYork Times*, 20 April, 1993.
[13] Carroll J. Doherty, "Clinton's Policy of Diplomacy Comes Under Heavy Fire," *CQ*, 17 April 1993.
[14] Joseph R. Biden, Jr. "What Should the U.S. Be Doing About Bosnia? Three Congressional Views*, The Washington Report on Middle East Affairs*, June 1993, 26.

Zapadne snage moraju uništiti svaki most na rijeci Drini putem kojih srbijanske vlasti snabdijevaju bosanske Srbe", napisao je senator Biden. On odbija tvrdnje protivnika intervencije u Bosni i Hercegovini da se samo putem razmještaja kopnenih snaga može promijeniti situacija na terenu i ističe da je iz razgovora s američkim vojnim zvaničnicima došao do zaključka da je moguće efikasno djelovati i bez slanja kopnenih snaga te samo putem zračnih napada.[15] Ovaj tekst pokazuje da je Bidenova posjeta ostavila utisak na senatora i da traži upotrebu američke vojne sile u cilju zaustavljanja agresije na Bosnu i Hercegovinu.

U junu 1993. Biden je objavio tekst u *New York Timesu* u kojem je kritikovao djelovanje UN-a u BiH.[16] U junu te godine je Biden rekao da bi SAD trebale da predlože ukidanje embarga na oružje u UN-u pa makar i druge države uložile veto."[17] Nakon posjete Biden je rekao kako je od UN-ovih i američkih zvaničnika saznao da JNA iz Srbije vrši napade na istočnu Bosnu te da su jedinice JNA prešle na teritoriju Bosne i Hercegovine i da učestvuju u uništavanju Srebrenice. Senator je rekao, također, da će državnom sekretaru Warrenu Christopheru predložiti listu poteza uključujući i zračne napade na srpsku artiljeriju.[18] Krajem jula je zabilježeno u *The New York Timesu* da Biden zagovara upotrebu vojne sile da se okonča opsada Sarajeva. Biden je zatražio od UN-a da izda ultimatum srpskim snagama da se povuku te zatražio da snage UN-a budu razmještene između srpskih i snaga bosanske vlade. Odbrana glavnog grada Bosne i Hercegovine bilo je posebno pitanje koje je Biden naglasio krajem jula 1993. godine.[19]

I naredne godine Biden je nastavio podržavati Bosnu i Hercegovinu. U aprilu 1994. ponovo je naglasio značaj ukidanja embarga na oružje. Gostujući na "Meet the Press" na NBC Newsu, Biden je rekao da bi ukidanje embarga Bosni i Hercegovini poslalo jasnu poruku Miloševiću. "Bosanski muslimani i bosanski Hrvati odlično su sposobni da se bore za sebe… Nema potrebe za vijetnamizacijom. Nema potrebe za ijednim američkim vojnikom. Hajde da ih naoružamo i neka se bore protiv Srba," poručio je Biden. Na pitanje da li smatra da Clintonova administracija ima jasnu politiku prema Bosni i Hercegovine, Biden je odgovorio negativno.[20]

---

[15] Ibid, 26–27.

[16] Joseph R. Biden, Jr., "More U. N. Appeasement on Bosnia," *The New York Times*, 7 June 1993.

[17] Elaine Sciolino, "Clinton Shift on Bosnia Reflects Despair of Mediation," *The New York Times*, 19 June 1993.

[18] Michael R. Gordon, "U. S. Says Belgrade Joined in Attacks," *The New York Times*, 18 April 1993.

[19] Michael R. Gordon, "U. S. Presses Plans on Bosnia Defense," *The New York Times*, 31 July 1993.

[20] Eric Schmitt, "Some Senators Renew Call To Lift Bosnian Arms Ban," *The New York Times*, 18 April 1994.

Dana 20. aprila 1994. godine Clinton je najavio novi plan aktivnijeg NATO-ova djelovanja u nastojanju da se zaštite zaštićene zone, a povodom srpskih napada na Goražde. Pozvao je evropske saveznike i Rusiju da podrže ovaj plan. U osnovi, najnoviji plan bi značio da će se NATO-ovo obećanje o zaštiti Sarajeva proširiti i na Goražde, Bihać, Žepu, Srebrenicu i Tuzlu. NATO-ov stav o Sarajevu u februaru te godine umanjio je intenzitet pritiska na ovaj grad. Prema ovom Clintonovom planu, zračni udari bili bi korišteni za spas enklava, a ne samo (kako je prethodno odlučeno) s ciljem zaštite mirovnih snaga. Prema pisanju *The New York Timesa*, u Kongresu je pozdravljena ova odluka, ali su i zakonodavci izrazili stav da je ovu mjeru trebalo poduzeti mnogo ranije. Članak podsjeća na to da senatori Dole i Biden podržavaju ukidanje embarga te da ovu Clintonovu mjeru smatraju zakašnjelom. Dole je ovom prilikom istakao da će u narednim danima uputiti u proceduru legislativnu mjeru kojom bi se prisilila administracija da sama ukine embargo. On je istakao da je vrijeme da administracija ozbiljno shvati stavove Kongresa o ovom pitanju.[21]

U junu 1994. godine realizovana je značajna posjeta članova Senata, a 5. juna te godine u Bosni i Hercegovini boravila je delegacija senatora u sastavu Bob Dole, John Warner i Joe Biden. Upriličeni su susreti s Izetbegovićem, Stjepanom Kljujićem te Edibom Bukvićem, tadašnjim potpredsjednikom Vlade. Dole je istakao da je nepojmljivo da je u Evropi na kraju 20. vijeka na sceni etničko čišćenje i agresija. Rekao je da upravo putuje u Normandiju na obilježavanje godišnjice. D. Warner kazao je da ne podržava jednostrano ukidanje embarga i istakao da bi to dovelo do ukidanja embarga Hrvatskoj i SRJ, što bi dovelo do većeg sukoba. Naglasio je da su pregovori jedini put ka rješenju. Biden je podržao jednostrano ukidanje embarga. Na stav Izetbegovića da je u ovom trenutku važnije Srbima oduzeti teško naoružanje nego ukinuti embargo, Biden je rekao da, s obzirom na odnose između UN-a i NATO-a, to nije realno. Kazao je da je kritičan prema radu Yasushi Akashija.[22] O ovoj posjeti pisali su i *The New York Times* i *The Washington Times*. Posebno se ističe vrlo oštra Bidenova kritika Akashija. On je rekao da cijeni Akashija kao čovjeka, ali da nema nikakvo poštovanje prema Akashijevim stavovima i odlukama te da Akashija smatra preprekom. Razlog kritike je, uz ostalo, i Akashijevo odbijanje da pozove na djelovanje NATO u provedbi rezolucija Vijeća sigurnosti. Ovo se posebno odnosi na slučaj Goražda. Biden je istakao da smatra da je potrebno

[21] Douglas Jehl, "Clinton Urging NATO Attacks To Deter Serbia", *The New York Times*, 21 April, 1994, Republican Leadership Collection, Box 581, Folder 8, "Press Clippings, Bosnia 1993–1994", Robert J. Dole Institute of Politics Archive and Special Collections, University of Kansas.

[22] "Podijeljeni na embargu", *Oslobođenje*, 6. juni 1994, 3.

osloniti se više na upotrebu zračnih napada nego što je do tada bio slučaj, dok je Dole kazao da nikad nije ni pomislio da će se ponovo pojaviti etničko čišćenje i koncentracioni logori i da to u Evropi neće prouzrokovati reakciju. Ovo je naglasio i kao veteran Drugog svjetskog rata. U članku se navodi da se Dole i Biden zalažu za ukidanje embarga, a da treći član delegacije Warner ukidanje embarga ne smatra najboljom opcijom.[23]

Početkom 1995. godine Biden je bio kopredlagač prijeloga zakona Dolea i Liebermana o ukidanju embarga na oružje Bosni i Hercegovini. Zakon o samoodbrani Bosne i Hercegovine 1995 (Bosnia and Herzegovina Self-Defense Act of 1995) je jedan od najvažnijih dokumenata usvojenih u Kongresu o BiH.

Bidenov stav vidljiv je i iz njegova interesovanja za unutrašnju politiku u Bosni i Hercegovini. U augustu te godine – preciznije 11. augusta 1995 – *Oslobođenje* je prenijelo vijest da je, nakon podnošenja ostavke, Silajdžić primio pisma američkih zvaničnika. Dole je u svom pismu istakao da bi ostavka Silajdžića značila velik gubitak za Vladu RBiH te ga je opisao kao rječitog branioca prava naroda Bosne i Hercegovine. Senator Biden u svom pismu rekao je da je Bosni i Hercegovini i dalje potrebna Silajdžićeva mudrost i iskustvo, dok je kongresmen Smith napisao da je Silajdžić bio "personifikacija odlučnosti Vaše zemlje da opstane i njenog integriteta kao nezavisne države".[24]

Sljedeći mjesec na Capitol Hillu usvojen je još jedan važan legislativan prijedlog vezan za Bosnu i Hercegovinu. Dana 21. septembra 1995. senator McConnell je u svoje i u ime Dolea, Helmsa i Liebermana predložio amandman br. 2761, kojim se odobrenje za pomoć Bosni i Hercegovini sa 50 miliona dolara povećava na 100 miliona dolara. Amandman je usvojen istog dana, a tog dana predložen je i amandman br. 2765 koji je uputio McConnell u ime i Dolea i Bidena. Ovim amandmanom pomoć odobrena ovim zakonom ograničava se na Federaciju Bosne i Hercegovine, osim za pomoć izbjeglicama i za obnovu infrastrukture. I ovaj amandman prihvaćen je istog dana. U javnom zakonu br. 104-107 u Sekciji 540 konstatuje se stav Kongresa da UN-ov embargo "održava vojnu prednost agresora i da Ujedinjeni narodi treba da izuzmu Vladu Bosne i Hercegovine iz primjene ovog embarga". Nadalje se navodi da je predsjednik ovlašten po okončanju primjene embarga Bosne i Hercegovine, toj državi pružiti vojnu pomoć u iznosu do 100 miliona dolara.[25] Ovo je pokazalo da je Kongres imao dosljedan stav prema embargu na oružje od 1992. godine.

[23] Roger Cohen, "Buoyed by Croats' Support, Bosnians Reject a Cease-Fire", *The New York Times*, 6 June, 1994.

[24] "Potrebna vaša mudrost", *Oslobođenje*, 11. august 1995, 3.

[25] *Public Law*, 104–107, 12 February, 1996.

I sam Clinton odao je priznanje ulozi senatora koji su podržavali Bosnu i Hercegovinu. Nakon što je postignut Dejtonski sporazum, Clinton piše da je imao podršku značajnih članova Kongresa za razmještaj snaga SAD-a radi provedbe mira. Među tim članovima ističe senatore Josepha Liebermana, Joea Bidena i Richarda Lugara.[26]

Sjećanja na Bidenovo djelovanje

U toku istraživanja o ulozi kongresmena i senatora prema Bosni i Hercegovini ranih 1990-ih, važno je analizirati ne samo dokumente već i porediti sjećanja aktera iz tog perioda. Za potrebe ovog istraživanja obavljeni su intervjui s bivšim američkim i bh. zvaničnicima. Uočljivo je da su svi ukazali na značaj senatora Bidena.

Dr. Michael Haltzel, saradnik pri Senatskom komitetu za vanjsku politiku i dugogodišnji savjetnik senatora Bidena, ističe da su Dole i Biden bili najaktivniji kad se radi o pitanju Bosne i Hercegovine, dok su Lieberman i McCain, također, bili aktivni, ali u manjoj mjeri. Haltzel kao jednu od najvažnijih mjera Kongresa u kontekstu Bosne i Hercegovine ističe odluku u jesen 1994. da se za fiskalnu godinu 1995. obustave finansijska sredstva za provedbu embarga i nadzor nad Jadranom. Ovo je, kako ističe Haltzel, "stvarni korak u pravom smjeru". Također, smatra značajnom uspostavu zabrane letova iznad Bosne i Hercegovine koju su provele SAD. On ističe da je Biden u kontinuitetu tražio od Clintona snažnije djelovanje u BiH. Od značajnih posjeta kongresnih delegacija izdvaja posjetu u junu 1993. godine.[27]

Od bivših bh. zvaničnika obavljeni su razgovori sa Harisom Silajdžićem, Mirkom Pejanovićem i Hasanom Muratovićem. Haris Silajdžić istakao je da se odnos SAD-a prema Bosni i Hercegovini odvijao na temelju pitanja embarga, odnosno podizanja embarga. Osnovni zahtjev bh. zvaničnika bio je da se dozvoli odbrana Bosne i Hercegovine, te su sredstva za odbranu, a ne trupe, bili ključni zahtjev zvaničnika iz Bosne i Hercegovine. Silajdžić smatra da je glasanje u Kongresu o ukidanju embarga doprinijelo odluci za zračne udare 1995. godine. Pristup Kongresa ocijenio je dvostranačkim (bipartisan) te naglasio značaj kongresnih saslušanja. Od američkih senatora posebno je naglasio angažman Dolea, Dennisa De Concinija i naglasio podršku senatora Bidena.[28]

[26] Bill Clinton, *My Life*. London: Arrow Books, 2005, 685.
[27] Intervju sa dr. Michaelom Haltzelom, 14. juni 2011, Sarajevo.
[28] Intervju s dr. Harisom Silajdžićem, 27. maj 2011. godine, Sarajevo.

Od zakonodavaca, profesor Hasan Muratović među najangažovanijima ističe Liebermana i Bidena te, također, spominje da je imao susrete s McCloskeyjem.[29]

Ratni član Predsjedništva RBiH profesor Mirko Pejanović u knjizi *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini* daje osvrt na posjetu delegacija Srpskog građanskog vijeća i Hrvatskog narodnog vijeća Washingtonu u septembru 1995. godine. Tokom te posjete delegacija Srpskog građanskog vijeća, u kojoj je bio i Pejanović, sastala se s Doleom, njegovim saradnicima i sa senatorom Bidenom. Pejanović kaže da je bio "veoma zanimljiv razgovor jer je senator pokazao da dobro poznaje prilike na Balkanu i da se njima bavio".[30]

Zaključak

Joe Biden pripada kategoriji američkih senatora koji su snažno podržavali Bosnu i Hercegovinu od 1992. do 1995. Ta podrška bila je fokusirana na podizanje svijesti američkoj javnosti o agresiji te nastojanjima da se putem legislativnih mehanizama SAD isključi iz provedbe UN-ova embarga na oružje BosnI i HercegovinI. Biden je posjetama Sarajevu stekao uvid u situaciju na terenu i uočljivo je da je po povratku u Washington predlagao konkretne mjere, uključujući ukidanje embarga na oružje i zagovaranje zračnih udara na pozicije snaga bosanskih Srba kao i na pozicije JNA. Važno je istaći da Bidenova podrška ne prestaje 1995. godine. Deset godina nakon Srebrenice, Biden je bio jedan od osam kopredlagača (co-sponsors) rezolucije (S.Res. 134) kojom je Senat potvrdio da je počinjen genocid u Srebrenici, ali i cijeloj Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine.

Arhiva:

Arhiva Oslobođenja.
C-SPAN Video arhiva, SAD.
Dennis DeConcini Papers, University of Arizona, Library Special Collections, SAD.
Helen Delich Bentley Collection, University of Baltimore Archives, SAD.
Online arhiva Kongresa SAD.
Robert J. Dole Institute of Politics Archive and Special Collections, University of Kansas, SAD.

[29] Intervju s dr. Hasanom Muratovićem, 12. august 2012. godine, Sarajevo.
[30] Mirko Pejanović, *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Bosanska knjiga, 1999, 238.

Intervjui:

Dr. Michael Haltzel, 14. juni 2011, Sarajevo.
Dr. Haris Silajdžić, 27. maj 2011. godine, Sarajevo.
Dr. Hasan Muratović, 12. august 2012. godine, Sarajevo.

Literatura:

Bill Clinton: *My Life*, London: Arrow Books, 2005.
Carroll J. Doherty: "Clinton's Policy of Diplomacy Comes Under Heavy Fire," *CQ*, 17.4. 1993.
David Binder: "Beleaguered Bosnian President Meets with Gore," *The New York Times*, 28.2.1993.
David Halberstam: *War in a Time of Peace: Bush, Clinton and the Generals*, New York: Scribner, 2001.
Douglas Jehl: "Clinton Urging NATO Attacks To Deter Serbia", *The New York Times*, 21.4. 1994.
Elaine Sciolino, "Clinton Shift on Bosnia Reflects Despair of Mediation," *The New York Times*, 19.6.1993.
Elaine Sciolino: "In Congress, Urgent Calls for Action Against Serbs", *The NewYork Times*, 20.4.1993.
Eric Schmitt: "Some Senators Renew Call To Lift Bosnian Arms Ban," *The New York Times*, 18.4.1994.
Ivo H. Daalder: *Getting to Dayton: The Making of America's Bosnia Policy*, Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000.
Joseph R. Biden, Jr: "What Should the U.S. Be Doing About Bosnia? Three Congressional Views*, The Washington Report on Middle East Affairs*, juni 1993.
Madeleine Albright: *Madam Secretary: A Memoir*, New York, Miramax, 2005.
Michael R. Gordon, "U. S. Says Belgrade Joined in Attacks," *The New York Times*, 18.4.1993.
Joseph R. Biden, Jr., "More U. N. Appeasement on Bosnia," *The New York Times*, 7.6.1993.
Michael R. Gordon, "U. S. Presses Plans on Bosnia Defense," *The New York Times*, 31.7.1993.
Mirko Pejanović: *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Bosanska knjiga, 1999.
Paul Bartrop: *A Biographical Encyclopedia of Contemporary Genocide: Portraits of Good and Evil*, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2012.
Ralph G. Carter and James M. Scott: *Choosing to Lead: Understanding Congressional Foreign Policy Entrepreneurship,* Durham, Duke University Press, 2009.
Richard Holbrooke: *To End a War*, New York: The Modern Library, 1998.

Roger Cohen: "Buoyed by Croats' Support, Bosnians Reject a Cease-Fire", *The New York Times*, 6.6.1994.

Samantha Power: *"A Problem From Hell": America and the Age of Genocide,* New York: Harper Perennial, 2002.

Thomas L. Friedman: "Clinton Asks U.N. Chief to Meet on Plan for Airdrop to Bosnians", *The New York Times*, 23 februar, 1993.

Wayne Bert: *The Reluctant Superpower: United States' Policy in Bosnia, 1991–1995*, London, Macmillan Press, 1997.

STRUGGLE FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA IN WASHINGTON: THE CASE OF SENATOR JOE BIDEN

Summary

The aim of this paper is to analyze the actions of US Senator Joe Biden towards Bosnia and Herzegovina in the period from 1992 to 1995. During this period of aggression, Senator Biden eloquently defended Bosnia and Herzegovina and advocated for a stronger involvement of the USA in the Senate and in American public life. Given that the archive of the newly elected American president is not yet available to the public, the actions of Senator Biden during the 1990s can be analyzed using the publicly available archive of the American Congress, media reports, and personal archives of former legislators from that period.

Keywords: Joe Biden, USA, Bosnia and Herzegovina, Balkans, Senate

UDK 341.485 (497.6=163.43*): 343.342

Od klasifikacije do trijumfalizma (posljednje etape genocida nad Bošnjacima)

Muamer Džananović
Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

Nakon završetka Drugog svjetskog rata usvojena je *Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (Konvencija o genocidu). Izrečeno je i obećanje "nikad više, prije svega, zbog ogromnih razmjera počinjenih zločina nad Jevrejima. Uprkos cilju da se čovječanstvo oslobodi od takvih zločina, genocidi su nakon toga počinjeni na mnogim drugim prostorima uključujući i "srce" Evrope, odnosno Bosnu i Hercegovinu. Nažalost brutalni zločini, poput onih nad Rohinjama ili Ujgurima, koji imaju obilježja genocida, nastavljeni su i u 21. stoljeću. Zločin genocida nije zločin koji se "slučajno" događa i koji pokreću manje grupe "paravojnih jedinica". On je dobro pripremljen državni zločin koji ima više etapa, čime se detaljnije bavimo u radu. Fokus stavljamo na etapu negiranje genocida nad Bošnjacima, posebno izraženu kroz veličanje i slavljenje presuđenih ratnih zločinaca.

Ključne riječi: državni zločin, genocid, Konvencija o genocidu, etape genocida, negiranje genocida nad Bošnjacima, trijumfalizam

Imenovanje "zločina nad zločinima"

Doprinosom Raphaela Lemkina intenzivnije se radilo na imenovanju i analizi "zločina kojem nije ravan niti jedan drugi". On je u svojim analizama ulagao poseban napor u proučavanju onoga što je Winston Churchill nazvao "zločinom bez imena". Osnovni cilj kojem se približavao bio je uspostavljanje temelja u međunarodnom pravu kako bi se u budućnosti spriječili i kaznili tako teški oblici zločina. Izraz "genocid" prvi put upotrijebljen je 1944. godine u Lemkinovoj knjizi *Axis Rule in Occupied Europe*.[1] Lemkinova početna promišljanja bila su opširna i njima je naglasio da smrt i ubijanja nisu

[1] Lemkin, Raphael: *Axis Rule in Occupied Europe; Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress.* Washington D. C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944.

nikako finalni cilj procesa genocida. Istakao je da se do same smrti žrtava genocida dolazi izvršenjem određenih oblika zločina, a sama smrt pripadnika određene grupe ljudi, u takvim okolnostima, skoro je neizbježna posljedica.[2]

Iako je "zločin nad zločinima"[3] zvanično imenovan genocidom usvajanjem UN-ove Konvencije o genocidu, Lemkin je interes za posebno imenovanje ovih masovnih zločina pokazivao i prije Drugog svjetskog rata, a ne samo za vrijeme zločina nad Jevrejima, odnosno zločina počinjenih tokom ovog svjetskog rata, kako se to često naglašava. Lemkin je govorio o uništavanju etničkih, nacionalnih i religioznih grupa još 1933. godine u Madridu, na Petoj međunarodnoj konferenciji za ujedinjavanje krivičnog zakona.[4] Na toj konferenciji nije mu uspjelo da praksu koju je nazvao "zločinom po međunarodnom pravu" uvrsti u pravne okvire. Njegovi prijedlozi pojmova "barbarski zločin" i "vandalski zločin" nisu bili prihvaćeni. U prvom slučaju misli na fizička uništenja brojnih naroda, a u drugom slučaju drugih oblika zločina, prije svega pokušaja uništenja onoga što čini kulturu jednog naroda.

Lemkinov osnovni cilj rada na polju imenovanja "zločina nad zločinom" bio je uspostavljanje temelja u međunarodnom pravu kako bi se u budućnosti spriječili i kaznili tako teški zločini. Radeći na definiranju Konvencije o genocidu, Lemkin je 1947. godine u tekstu za *American Journal of International Law* dodatno pojasnio da "zločin genocida obuhvata različita djela, uključujući ne samo oduzimanje života već i sprečavanje života (putem abortusa, sterilizacije), kao i postupaka koji u znatnoj mjeri ugrožavaju život i zdravlje (vještački izazvane infekcije, prisilni rad u posebnim logorima, namjerno razdvajanje porodica u cilju raseljavanja…)."[5]

UN-ovom Konvencijom pod genocidom se podrazumijeva "bilo koja od sljedećih radnji, počinjenih s namjerom da se potpuno ili djelomično uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa: a) ubistvo članova grupe; b) uzrokovanje teških tjelesnih ili mentalnih povreda članova grupe; c) namjerno podvrgavanje grupe takvim životnim uvjetima koji dovode do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja; d) uspostavljanje mjera s namjerom

[2] Isto, 79. Lemkin riječ *genocid* osmislio je na osnovu grčke riječi *genos* (rasa, pleme) i latinskog dodatka – *cide* (od *caedere*, ubiti). Lavić, Senadin: *Leksikon sociološkihpojmova*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2014, 266.

[3] William Shabas je jedan od teoretičara koji naglašavaju da je genocid na vrhu piramide zločina. Schabas, A. William: *Genocide in the International Law: The Crime of Crimes*. Oakland: Cambridge University Press, 1996, 9.

[4] Eshet, Dan: *Totally Unofficial: Raphael Lemkin and the Genocide Convention.* Brookline: Facing History and Ourselves, 2007.

[5] Lemkin, Raphael: "Genocide as a Crime under International Law", *The American Journal of International Law,* New York: Cambrige University Press, Vol. 41, no. 1, 1947, 147.

sprečavanja rađanja u okviru grupe; e) prinudno premještanje djece iz jedne grupe u drugu".[6]

Usvajanjem Konvencije o genocidu pravno se uspostavio i definisao genocid kao termin, čime su ostvareni i Lemkinovi životni ideali. Itekako značajno za naglasiti, a ide u prilog Lemkinovim višegodišnjim nastojanjima, jeste da se, pored usklađivanja pravnih normi, odnosno kodifikacije takvih zločina, stekla mogućnost podizanja optužnica, izvođenja pred sudove i kažnjavanje počinilaca zločina genocida.[7]

Državni zločin – od klasifikacije do negiranja i trijumfalizma

Zločin genocida pomno je isplaniran projekt, a realizira se u vrijeme kriza u društvu. Rukovodstva, prije svih nacionalna, politička i vojna, koriste političko-ekonomske krize i nestabilnosti u društvu kao pogodan moment za pokretanje genocidnog projekta. Lemarchand tome u prilog navodi neke primjere: "Bilo da ih je počinila policija, oružane snage Ruande, paravojne jedinice ili Jugoslavenska armija, u Ruandi kao i u Bosni, masakri se nisu mogli dogoditi bez centralnog genocidnog plana elaboriranog i zamišljenog od vrha države."[8] Često nacionalna i politička rukovodstva kreiraju razne oblike kriza kako bi proizveli rješenja. Ton Zwaan naglašava da "genocid nije spontan izraz mržnje među zajednicama… genocid i drugi masovni zločini koji su upereni protiv određenih grupa nisu pojave koje se razvijaju 'odozdo nagore'".[9] Zwaan se, zapravo, slaže s Fein koja naglašava da praktično svi uvažavaju činjenicu da je genocid prvenstveno državni zločin.[10] Karl Jaspers i Zygmunt Bauman su, također, stava da su zločini poput onih počinjenih nad Jevrejima i drugim

[6] Članom III je definirano da će sljedeća djela biti kažnjiva: a) genocid; b) planiranje izvršenja genocida; c) direktno i javno podsticanje na izvršenje genocida; d) pokušaj genocida; e) saučesništvo u genocidu. http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/konvencija_sprecavanje_lat.pdf.

[7] O imenovanju i tipologizaciji zločina genocida detaljnije pogledati: Džananović, Muamer: "Pregled tipologizacije zločina genocida: prilog izučavanju sociologije genocida", *Novi Muallim,* god. XXII, br. 88, 2021, 61–67.

[8] Lemarchand, Rene: "Poređenje polja smrti: Ruanda, Kambodža i Bosna", u: *Genocid: slučajevi, poređenja i savremene rasprave,* Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2007, 185.

[9] Zwaan, Ton: *O etiologiji i genezi genocida i drugih masovnih zločina uperenih protiv određenih grupa.* Amsterdam: Centar za proučavanje holokausta i genocida Holandske kraljevske akademije nauka i umjetnosti Univerziteta u Amsterdamu, 2003.

[10] Fein, Helen: "Discriminating Genocide from War Crimes: Vietnam and Afganistan Reexamined", *Denver Journal of International Law and Policy*, Number 1, Volume 22, 1993.

narodima državni zločini.[11] Većina istraživača genocida zaključuje da, pored toga što je genocid državni zločin, presudan značaj u okupljanju masa koje će izvršiti zajednički cilj jeste zajednička ideologija, koja zapravo i ima najveću ulogu u samom procesu genocida.[12]

Djelovanje pokreta koji u konačnici budu prepoznati kao genocidni, u svom začetku, u momentu sijanja takve ideje, predstavlja se kao pozitivno. Tada se u njega uključuju i mobiliziraju veće mase. Thomas Mann, držeći predavanje na *Claremont Collegu* u Los Angelesu 1940. na temu *Rat i demokracija*, nakon što više nije mogao živjeti u Njemačkoj, ali s dovoljno iskustva da vidi kako fašistički pokret dolazi na vlast, tokom predavanja je rekao: "Dopustite da vam kažem cijelu istinu: dođe li fašizam ikada u Ameriku, doći će u ime slobode."[13]

Prema Gregoryju H. Stantonu, "genocid je proces koji se razvija kroz deset etapa, koje su predvidljive ali neizbježne. U svakoj etapi genocid se može zaustaviti preventivnim mjerama. Proces nije linearan. Istovremeno se može pojaviti više etapa. Logično, početne etape moraju prethoditi kasnijim etapama, ali se sve etape genocida nastavljaju pojavljivati kroz cijeli proces."[14] Deset etapa genocida koje navodi i elaborira Stanton jesu: klasifikacija, simbolizacija, diskriminacija, dehumanizacija, organizacija, polarizacija, priprema, progon, istrebljenje i negiranje. Stanton etape i mogućnosti prevencije razumije, između ostalog, na sljedeći način:

Klasifikacija. Sve kulture imaju kategorije razdvajanja ljudi na "nas" i "njih", po nacionalnosti, rasi, vjeri ili religiji: Nijemac, Jevrej, Hutu i Tutsi. U bipolarnim društvima koja nemaju ove mješovite kategorije, kao što su Ruanda i Burundi, pojava genocida je vjerovatna. Glavna preventivna mjera u ovoj ranoj etapi je da se razviju univerzalističke institucije koje će prevazići etničke ili rasne podjele, aktivno promovirati toleranciju i razumijevanje, te promovisati klasifikacije koje prevazilaze podjele. Katolička crkva mogla je odigrati ovakvu ulogu u Ruandi, da nije bila podijeljena po istom etničkom principu kao i ruandsko društvo. Promocijom zajedničkog jezika u zemljama kao što je

[11] Bauman, Zygmunt: *Modernity and the Holocaust*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1989; Jaspers, Karl: *Pitanje krivice.* Beograd: Konrad Adenauer Stiftung, 2009.

[12] Ideologija se tradicionalno "smatrala krutim, zatvorenim sustavom ideja koji upravlja društvenim i političkim djelovanjem." Malešević, Siniša: *Sociologija rata i nasilja*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk, 2011, 18.

[13] Riemen, Rob: *Vječiti povratak fašizma*, Zagreb: TIM PRESS, 2015, 37.

[14] http://www.genocidewatch.org/genocide/tenstagesofgenocide.html

Tanzanija također je promoviran transnacionalni identitet. Ovo traženje zajedničkog interesa je od vitalnog značaja za ranu prevenciju genocida.[15]

Simbolizacija. Dajemo imena ili druge simbole radi klasifikacije. Nazivamo ljude "Jevreji" ili "Romi", odnosno razlikujemo ljude prema boji ili odjeći, primijenjujemo simbole na članove grupe. Klasifikacija i simbolizacija su univerzalno ljudske i ne vode nužno do genocida, osim ako ne dovode do dehumanizacije. U kombinaciji s mržnjom, simboli mogu biti nametnuti članovima žrtvene grupe: žuta zvijezda za Jevreje od strane nacističke vladavine, plavi šal za ljude iz istočne regije Kambodže u vrijeme vladavine Crvenih Kmera. U borbi protiv simbolizacije, simboli mržnje mogu biti zakonski zabranjeni (svastika), kao što se govor mržnje zabranjuje. Grupno označavanje kao što je uniformisanje bandi ili isticanja plemenske pripadnosti na tijelu mogu, također, biti zabranjeni. Problem je u tome što zakonska ograničenja neće biti uspješna ako nisu podržana od dominatne kulture u datom društvu. Iako su Hutu i Tutsi bili zabranjeni termini u Burundiju do 1980, šifrirani termini su ih zamijenili. Međutim, ako je negiranje simobolizacije široko podržano, to može biti moćno sredstvo, kao što je to bilo u Bugarskoj, gdje je vlada odbila da dostavi dovoljno žutih bedževa i najmanje osamdeset posto Židova ih nije ni nosilo. Time su Jevreji u Bugarskoj uglavnom bili pošteđeni nošenja nacističkog simbola za Jevreje.[16]

Diskriminacija. Dominantna grupa upotrebljava zakone, običaje i političku moć da negira prava drugih grupa. Obespravljenoj grupi mogu biti uskraćena puna građanska prava, pa čak i državljanstvo. Primjeri uključuju Nirnberške zakone iz 1935. godine u nacističkoj Njemačkoj, kojima je Jevrejima oduzeto njemačko državljanstvo i zabranjeno zapošljavanje od strane vlade i univerziteta. Uskraćivanje državljanstva Rohingya muslimanskoj manjini u Mijanmaru drugi je primjer. Prevencija protiv diskriminacije znači davanje neophodne političke moći i garantovanje prava državljanstva za sve grupe u društvu. Diskriminaciju na osnovu nacionalne, etničke, rasne ili vjerske pripadnosti treba zabraniti. Svaki pojedinac treba da ima pravo da tuži državu, korporacije i druge osobe ako se krše njegova prava.[17]

Dehumanizacija. Jedna grupa negira ljudskost druge grupe. Članovi dehumanizirane grupe izjednačavaju se sa životinjama, insektima ili bolesti. Dehumanizacija nadvladava normalnu ljudsku odvratnost protiv ubistva. U ovoj etapi propaganda mržnje u štampi i radiostanicama koristi se za omalovažavanje

[15] Genocide Watch, „The Ten Stages of Genocide by Dr. Gregory Stanton", dostupno na: http://www.genocidewatch.org/genocide/tenstagesofgenocide.html

[16] Isto.

[17] Isto.

žrtvene grupe. U borbi protiv ove dehumanizacije, podsticanje na genocid ne treba miješati sa garantovanom slobodom govora. Genocidna društva nemaju ustavnu zaštitu kompenzacijskog govora i trebaju biti drugačije tretirana od demokratija. Lokalni i međunarodni lideri trebaju osuditi korištenje govora mržnje i učiniti ga kulturno neprihvatljivim. Liderima koji podstiču genocid treba zabraniti putovanja u druge zemlje i zamrznuti njihova finansijska sredstva u drugim zemljama. Radiostanice koje propagiraju mržnju treba ugasiti, a propagandu mržnje zabraniti. Zločine i zvjerstva koji su podstaknuti mržnjom treba odmah kazniti.[18]

Organizacija. Genocid se uvijek organizuje, obično od strane države, koristeći miliciju radi pružanja mogućnosti negiranja odgovornosti države (Janjaweed u Darfuru). Ponekad je organizacija milicije neformalna (Hindu rulja vođena lokalnim RSS militanatima) ili decentralizirana (terorističke grupe). Posebne vojne jedinice ili milicije često se obučavaju i naoružavaju. Izrađuju se planovi za genocidna ubijanja. U borbi protiv ove etape članstvo u milicijama treba zabraniti. Njihovim vođama treba uskratiti vize za putovanja u inostranstvo. UN treba nametnuti embargo na oružje vladama i građanima zemalja uključenim u genocidne masakre i uspostaviti komisije da istražuju kršenja prava, kao što je učinjeno nakon genocida u Ruandi.[19]

Polarizacija. Ekstremisti razdvajaju grupe. Grupe mržnje emituju polarizirajuću propagandu. Zakoni mogu zabraniti brakove ili društvenu interakciju između grupa. Ekstremistički terorizam se usmjerava na umjerene pripadnike grupe, zastrašivanjem i stišavanjem onih koji su spremni podići glas. Umjereni pripadnici grupe koja organizuje genocid su najsposobniji da zaustave genocid, zbog toga njih prvo hapse i ubijaju. Vođe ciljane grupe su sljedeći koji će biti uhapšeni i ubijeni. Prevencija može značiti obezbjeđenje sigurnosti za umjerene lidere ili pomoć grupama za ljudska prava. Ekstremistima se može oduzeti imovina, uskratiti viza za međunarodna putovanja. Vojnom puču ekstremista treba se suprotstaviti međunarodnim sankcijama.[20]

Priprema. Lideri nacionalne ili grupe izvršioca genocida planiraju "konačno rješenje" za Jevreje, Armence, Tutsi ili "pitanja" druge ciljne grupe. Oni često koriste eufemizme da prikriju svoje namjere, predstavljajući svoje ciljeve kao "etničko čišćenje", "pročišćavanje" ili "suprostavljanje terorizmu". Oni formiraju vojske, kupuju oružje i obučavaju svoje trupe i milicije. Oni indoktriniraju stanovništvo strahom od grupe žrtava. Vođe često tvrde da "ako mi ne ubijemo njih, oni će ubiti nas", prikrivajući genocid kao samoobranu. Dolazi do

[18] Isto.
[19] Isto.
[20] Isto.

naglog porasta zapaljive retorike i propagande mržnje s ciljem stvaranja straha od druge skupine. Prevencija pripreme može uključivati embargo na naoružanje i komisije za provođenje. To treba da obuhvati i krivično procesuiranje poticanja i zavjere za počinjavanje genocida, u skladu sa članom 3. Konvencije o genocidu.[21]

Progon. Žrtve se identifikuju i odvajaju zbog njihova etničkog ili vjerskog identiteta. Sastavljaju se liste pripadnika žrtvene grupe za egzekuciju. U slučaju državnog pokroviteljstva nad genocidom, članovi žrtvene grupe se prisiljavaju da nose simbole identifikacije. Njihova imovina se često izuzima. Ponekad se čak odvajaju u geta, deportiraju u logore ili izoliraju u regije pogođene glađu radi izgladnjivanja. Genocidni masakri počinju. U ovoj etapi, genocidno vanredno stanje mora biti proglašeno. U slučaju kada postoji politička volja velikih sila, regionalnih saveza ili Vijeća sigurnosti UN-a da se mobiliziraju snage, oružanu međunarodnu intervenciju treba pripremiti ili obezbijediti obimnu pomoć žrtvama da se pripreme za samoodbranu. Humanitarna pomoć treba biti organizovana od strane UN-a i privatnih humanitarnih grupa za neizbježni val izbjeglica koje dolaze.[22]

Istrebljenje. Počinje i brzo prerasta u masovno ubijanje koje se pravno naziva "genocid". To se predstavlja "istrebljenjem" za ubice, jer oni ne vjeruju da njihove žrtve predstavljaju ljudska bića. Kada se genocid provodi pod pokroviteljstvom države, oružane snage često provode ubijanja zajedno sa milicijama. Ponekad genocid rezultira retributivnim ubijanjem grupa jedne nad drugom, stvarajući silazni vrtlog – kao ciklus dvostranog genocida. U ovoj etapi, samo brza i nezaustavljiva oružana intervencija može zaustaviti genocid. Stvarne sigurnosne zone ili izbjeglički koridori trebaju biti uspostavljeni pod snažno naoružanim međunarodnim snagama (nesigurne "sigurnosne" su gore rješenje nego totalno izbjegavanje uspostavljanja istih). NATO, ASEAN, ECOWAS trebaju biti ovlašteni da djeluju. U slučaju većih intervencija, multilateralne snage trebaju biti odobrene od strane UN-a da intervenišu. Ako je UN paralizovan, regionalni savezi moraju djelovati. Vrijeme je da se prizna da međunarodna odgovornost za zaštitu nadilazi uske interese pojedinih nacionalnih država. Ako snažne nacije neće da obezbijede trupe koje će direktno djelovati, onda trebaju osigurati vazdušni most, opremu i potrebna finansijska sredstva za države iz regije da intervenišu.[23]

Negiranje. Završna je etapa koja traje tokom izvršenja genocida i uvijek prati genocid. To je među najsigurnijim pokazateljima narednih genocidnih

[21] Isto.
[22] Isto.
[23] Isto.

masakara. Počinioci genocida iskopavaju masovne grobnice, spaljuju tijela, pokušavaju prikriti dokaze i zastrašiti svjedoke. Oni negiraju da su počinili bilo kakav zločin i često krive žrtve za ono što se dogodilo. Oni opstruiraju istrage o zločinima i nastavljaju da vladaju dok ne budu svrgnuti sa vlasti silom, kada bježe u progonstvo. U inostranstvu oni ostaju nekažnjeni, kao što su Pol Pot ili Idi Amin, osim ako nisu privedeni i ako nije uspostavljen tribunal s ciljem njihova procesuiranja. Odgovor na negiranje jeste kažnjavanje od strane međunarodnog suda ili nacionalnih sudova, gdje se dokazi mogu saslušati a počinioci kazniti. Tribunali, kao Tribunal za bivšu Jugoslaviju ili Ruandu, ili Međunarodni sud za zločine Crvenih Kmera u Kambodži, ili Međunarodni sud pravde, možda ne mogu odvratiti najgore genocidne ubice, ali uz političku volju za hapšenje i procesuiranje zločinaca pojedini mogu biti izvedeni pred lice pravde.[24]

Stantonov rad na etapama genocida značajan je doprinos teorijskoj elaboraciji genocida te doprinosi njegovu boljem razumijevanju procesa. Među teoretičarima genocida usvojila se matrica da je njegova podjela etapa genocida najsadržajnija. U bh. nauci vode se rasprave o tome da posljednja etapa – *negiranje genocida*, onako kako je prezentira Stanton, i ne obuhvata sve načine i metode na koji se negira genocid nad Bošnjacima. Posebno se to odnosi na kontinuirano, i danas prisutno, slavljenje i veličanje presuđenih zločinaca, što je Harisa Halilovića inspiriralo da na negiranje ipak doda novu etapu genocida koju je nazvao *trijumfalizam*.[25]

Donošenje *Odluke* visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini Valentina Inzka, kojom je sredinom 2021. godine donio *Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine* kojim se, između ostalog, zabranilo negiranje genocida i slavljenje presuđenih zločinaca, nažalost, nije zaustavilo prakticiranje tih pojava.[26] U obrazloženju *Odluke*, između ostalog, navodi se da svjesni činjenice

[24] Isto.

[25] Šire o tome: Karčić, Hikmet: "Triumphalism: The final stage of the Bosnian genocide", *Denial: The Final Stage of Genocide,* Routledge, 2021, 99–112.

[26] U Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18), u članu 145a, iza stava (1), dodaju se novi stavovi (2) do (6), koji glase:
"(2) Ko javno podstrekne na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, ako takvo ponašanje ne predstavlja krivično djelo iz stava (1) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.
(3) Ko javno odobri, porekne, grubo umanji ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. avgusta 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili

da pomirenja ne može biti bez priznanja zločina i odgovornosti, te da govor mržnje, veličanje ratnih zločinaca i revizionizam ili otvoreno negiranje genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina utvrđenih pravosnažnim sudskim odlukama ugrožavaju vladavinu prava i predstavljaju direktnu prepreku miru, pomirenju i izgradnji povjerenja i na kraju ugrožavaju izglede za sigurnu, mirnu budućnost Bosne i Hercegovine.[27]

Iako je podignuto više krivičnih prijava protiv lica koja su na različite načine negirala genocid, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine nije još reagovalo. Od trenutka izmjene zakona ne izostaju direktna negiranja genocida, ali primijetno je da se ona unutar Bosne i Hercegovine dešavaju u umanjenom obimu, posebno u javnom diskursu. Do izražaja dolaze intenzivnija crtanja murala, dijeljenje letaka, fotografija i drugi slični načini veličanja i slavljenja presuđenih ratnih zločinaca.[28] Posebno je intenzivirano negiranje genocida na takav način u Srbiji.[29] I dalje se izdvaja veličanje i slavljenje Radovana Karadžića i Ratka Mladića, političkog i vojnog lidera samoproglašene Republike srpske, čija je vojska i policija počinila genocid nad Bošnjacima. Karadžić i Mladić presuđeni su ratni zločinci na doživotne kazne zatvora za, između ostalog, počinjeni genocid nad Bošnjacima. Slavljenje i veličanje presuđenih ratnih zločinaca

suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe osoba ili člana takve grupe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
(4) Ko krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana izvrši tako da javnosti učini dostupnim ili joj distribuira letke, slike ili druge materijale, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jedne godine.
(5) Ako je krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijeteće, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.
(6) Ko dodijeli priznanje, nagradu, spomenicu, bilo kakav podsjetnik ili bilo kakvu privilegiju ili slično osobi osuđenoj pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili imenuje javni objekat kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, općina ili grad, naselje i naseljeno mjesto, ili slično, ili registrira naziv po ili prema osobi osuđenoj pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili na bilo koji način veliča osobu osuđenu pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin,kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine." http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-kaznenog-zakona-bosne-i-hercegovine/;

[27] Isto.

[28] https://balkaninsight.com/2021/11/15/vlasti-u-bih-nisu-uklonile-murale-ratnih-zlocinaca/?lang=sr

[29] https://balkans.aljazeera.net/opinions/2022/1/31/murali-i-grafiti-koji-velicaju-mladica-paradigma-srbije

dovelo je do imenovanja aktuelne etape genocida nad Bošnjacima *trijumfalizmom*.[30] Trijumfalizam, prema riječima Halilovića i Karčića, postao je dio popularne kulture, zabave i *mainstreama,* posebno u Srbiji i među srpskom dijasporom. Ovo se odražava kroz državne, akademske i crkvene institucije, ali i kroz muziku, televizijske emisije, navijačke skupine itd. Time je glorifikacija zločina postala dio svakodnevnice.[31] Posljednje dešavanje u vezi s muralom Ratka Mladića u Srbiji upravo je pokazalo da je trijumfalizam genocida nad Bošnjacima nešto što je od strateškog interesa državnog vrha Srbije. "Odbrana" murala Mladića od strane ministra policije Republike Srbije Aleksandra Vulina dokazala je koliko je historijski revizionizam i negiranje genocida i dalje bitan segment politike Republike Srbije.[32]

Zaključak

Fokus u ovom radu stavili smo na teorijsku elaboraciju državnog zločina, odnosno zločina genocida koji ima svoje etape. U radu smo detaljnije prenijeli Stentonovo razumijevanje deset etapa genocida. Stava smo da genocid u Bosni i Hercegovini još traje i nalazi se u etapi koja prevazilazi negiranje genocida. Negiranje, kao posljednja etapa genocida, u slučaju genocida nad Bošnjacima ne obuhvata sve načine i metode na koji se danas negira počinjeni i presuđeni genocid. Donošenje *Odluke* visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini i *Zakona o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine* kojim se zabranjuje negiranje genocida i slavljenje presuđenih zločinaca, nažalost, nije zaustavilo prakticiranje tih pojava. S obzirom da ne prestaje slavljenje i veličanje presuđenih ratnih zločinaca na različite načine, imenovanje aktuelne etape genocida nad Bošnjacima *trijumfalizmom* itekako dobija na ispravnosti.

---

[30] O tome detaljnije pogledati: Turčalo, Sead, Karčić, Hikmet (ur): *Bosnian Genocide Denial and Triumphalism: Origins, Impact and Prevention*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2021.

[31] Glorifikacija zločina na lokalnom nivou vidljiva je u gradovima poput Višegrada gdje bivši logor "Vilina Vlas" i dalje funkcioniše kao hotel bez ikakvih obilježja. Vidjeti: Karčić, Hikmet: "An Erased Memorial, a Rape Motel, and a Nationalist Disneyland: Bosnian Genocide Denial and the Fight for Memory in a Bosnian Town", *Georgetown Journal of International Affairs* 22 (2), 2021, 167-173.

[32] https://ba.n1info.com/regija/vulin-zabranio-okupljanje-mural-ratka-mladica-u-beogradu-nece-biti-ukolnjen/

Literatura:

Bauman, Zygmunt: *Modernity and the Holocaust*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1989

Džananović, Muamer: "Pregled tipologizacije zločina genocida: prilog izučavanju sociologije genocida", *Novi Muallim,* god. XXII, br. 88, 2021, 61–67.

Eshet, Dan: *Totally Unofficial: Raphael Lemkin and the Genocide Convention.* Brookline: Facing History and Ourselves, 2007.

Fein, Helen: "Discriminating Genocide from War Crimes: Vietnam and Afganistan Reexamined", *Denver Journal of International Law and Policy*, Number 1, Volume 22, 1993.

Jaspers, Karl: *Pitanje krivice.* Beograd: Konrad Adenauer Stiftung, 2009.

Karčić, Hikmet: "An Erased Memorial, a Rape Motel, and a Nationalist Disneyland: Bosnian Genocide Denial and the Fight for Memory in a Bosnian Town", *Georgetown Journal of International Affairs* 22 (2), 2021, 167-173.

Karčić, Hikmet: "Triumphalism: The final stage of the Bosnian genocide", John Cox (ed), *Denial: The Final Stage of Genocide,* Routledge, 2021.

Lavić, Senadin: *Leksikon socioloških pojmova*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2014.

Lemarchand, Rene: "Poređenje polja smrti: Ruanda, Kambodža i Bosna", u: *Genocid: slučajevi, poređenja i savremene rasprave,* Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2007.

Lemkin, Raphael: "Genocide as a Crime under International Law", *The American Journal of International Law,* New York: Cambrige University Press, Vol. 41, No. 1, 1947.

Lemkin, Raphael: *Axis Rule in Occupied Europe; Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress.* Washington D. C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944.

Malešević, Siniša: *Sociologija rata i nasilja*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk, 2011.

Riemen, Rob: *Vječiti povratak fašizma*, Zagreb: TIM PRESS, 2015.

Schabas, A. William: *Genocide in the international Law: The crimes of crimes*. Oakland: Cembridge University Press, 1996.

Turčalo, Sead, Karčić, Hikmet (ur): *Bosnian Genocide Denial and Triumphalism: Origins, Impact and Prevention*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka UNSA, 2021.

Zwaan, Ton: *O etiologiji i genezi genocida i drugih masovnih zločina uperenih protiv određenih grupa.* Amsterdam: Centar za proučavanje holokausta i genocida Holandske kraljevske akademije nauka i umjetnosti Univerziteta u Amsterdamu, 2003.

Web-stranice:

http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-kaznenog-zakona-bosne-i-hercegovine/
https://balkaninsight.com/2021/11/15/vlasti-u-bih-nisu-uklonile-murale-ratnih-zlocinaca/?lang=sr
http://www.genocidewatch.org/genocide/tenstagesofgenocide.html
https://balkans.aljazeera.net/opinions/2022/1/31/murali-i-grafiti-koji-velicaju-mladica-paradigma-srbije
https://www.facinghistory.org/sites/default/files/publications/raphael_lemkin_0.pdf
http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/konvencija_sprecavanje_lat.pdf
https://ba.n1info.com/regija/vulin-zabranio-okupljanje-mural-ratka-mladica-u-beogradu-nece-biti-ukolnjen/

FROM CLASSIFICATION TO TRIUMPHALISM (THE LAST STAGES OF THE GENOCIDE AGAINST BOSNIAKS)

Summary

After the end of World War II, the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Genocide Convention) was adopted. The promise was made "never again, first of all, because of the enormous scale of the crimes committed against the Jews. Despite the goal of freeing humanity from such crimes, genocides were subsequently committed in many other areas, including the "heart" of Europe, namely Bosnia and Herzegovina. Unfortunately, brutal crimes, such as those against the Rohingya or the Uighurs, which have the characteristics of genocide, have continued into the 21st century. The crime of genocide is not a crime that "randomly" occurs and is initiated by smaller groups of "paramilitary units". It is a well-prepared state crime that has several stages, which we deal with in more detail in the paper. We focus on the stage of denial of the genocide against Bosniaks, especially expressed through the glorification and celebration of convicted war criminals.

Keywords: state crime, genocide, Convention on Genocide, stages of genocide, denial of genocide against Bosniaks, triumphalism

UDK 316.77

Komunikološki pogledi o vremenu u kojem živimo

Fahira Fejzić-Čengić
Fakultet političkih nauka
Univerziteta u Sarajevu

U ranim teorijama komunicranja govori se o intrakomunikaciji, interkomunikaciji i masovnoj komunikaciji. Dakle, početak komuniciranja je unutar jedinke, potom unutar grupe i šire zajednice sve do masovne komunikacije velikog broja učesnika u komunikacijskim činovima. U modernom dobu dominira ovaj treći oblik komuniciranja zbog sveopćeg razvoja tehnologije i masovnih medija, dok se gotovo zanemarivo malo moderni ljudi bave početnom komunikacijom, ili vlastitošću. Na način kontrole frekvencija, vibriranja, energija koje upravo ovo doba naučno uočava, mjeri i dokazuje. Moglo bi biti korisno ponovo se vratiti unutar sebe, osobe ili ličnosti, koja je početak svake porodice, grupe i gradbena jedinica čovječanstva s ciljem popravke i harmoniziranja tih vribracija kako bi se civilizacija 21. vijeka novom vrlinom preporodila.

Ključne riječi: komunikacija, komunikologija, samopopravka, svakodnevna etika, gnjevna kultura, nova vrlina

Uvod

U knjizi *Poremećenost svijeta*, sa znakovitim podnaslovom *Kada se naše civilizacije iscrpe*, francusko-libanski pisac Amin Malouf konstatira kako smo u novi vijek ušli bez kompasa. I kako mu se čini da je čovječanstvo suočeno sa takvim vrstama opasnosti koje se ne mogu uporediti ni sa čim u povijesti dosad, te da, ako se na sve te izazove ne iznađu dobra rješenja, "ništa od onoga što čini ljepotu i veličinu naše civilizacije neće moći da bude sačuvano"[1]. Pri tome, navodi isti autor, ne radi se kod njega o knjizi iracionalnih strahova zato što smo prešli iz jednog milenija u drugi, već je to "zabrinutost sljedbenika Prosvijećenosti, koji vidi kako njene vrijednosti posrću, slabe… to je zabrinutost obožavaoca slobode koji je vjerovao da će se ona širiti cijelom planetom, a sad vidi na pomolu jedan svijet u kojem za nju više neće

[1] Pogledati šire u knjizi Amina Maloufa *Poremećenost svijeta*, Beograd: Laguna, 2009.

biti mjesta", [2] konstatirajući kako se sve više osjeća da je naša planeta kao brod na bespuću bez kapetana i bez kompasa.

Ova omanja knjiga napisana je skoro prije deceniju na francuskom, a ubrzo i kod nas prevedena tako da je dostupna široj publici koja čita knjige, no, kako vrijeme odmiče, svakim danom stječe se dojam da je bila gotovo proročka na svakoj svojoj stranici. Svaki novi izum iz fizike, medicine, elektronike davao je za pravo strahovima koje je Malouf nacrtao jednom metaforom – u brzim i općim potezima dok je kao noćni čuvar obilazio svoj vrt dan prije razoren strašnom nenadanom olujom… Korak po korak osvjetljavao je svaki raščupani cvijetak, iz zemlje izvaljeno drvo, ogoljene lijehe, bujicom uništene staze… Da li je moguće nakon takve oluje jednim pogledom obuhvatiti cijeli pejzaž? U tekstu tragamo za novim komunikacijskim vještinama na unutarnjem, mirkoplanu i zagovaramo zaokret upravo u intrakomunikologiji.

Da li bolje komunicirajući možemo obuhvatiti pogledom Planetu koju uništavamo?

Vjerovatno je nemoguće promijeniti grupu i kolektivitet nabolje ako ne dođe do pojedinačne, individualne promjene u svakom biću koje je sastavnica grupe, kolektiviteta. Ako se pročišćene osobe sa finijim dušama spoje nanovo u kolektivitet, događa se da ta preporođena skupina izgleda sasvim drugačije, djeluje posve izmijenjeno i dobro, društvene norme i djelovanja koja prate takve grupe, takav kolektivitet, postaju uzoriti, plemeniti, poput Farabijevog Uzoritoga grada iz brojnih utopijskih filozofskih promišljanja o dobrim društvima. Nerkez Smailagić u knjizi *Klasična kultura islama* u prvom tomu piše o tom uzoritom gradu, prema autoru El-Farabiju:

"On zamišlja ovaj grad kao cjelinu sastavljenu od ovih dijelova, sličnu povezanosti čovječijeg organizma. Ako je bilo koji dio bolestan, ostali dijelovi reagiraju i brinu se o bolesnom. Svakom pojedincu dodijeljeno je znanje i obaveze koje najviše odgovaraju njegovim mogućnostima i talentu… Najuzvišenije aktivnosti su dodijeljene vođi, jer stoji u istom odnosu prema gradu kao što je srce prema tijelu… On je izvor harmonije i reda. Vođa mora biti čvrst, inteligentan, ljubitelj znanja, mora štititi pravdu, mora se izdići iznad stupnja aktivne inteligencije preko koje dobiva objavu i inspiraciju."[3]

Početak preporoda nesumnjivo pripada pojedincu, ličnosti, osobi, jedinki koja radi na sebi, koja se preispituje, pročišćava, samosagledava, samopropituje,

[2] Ibidem, str. 12.

[3] Vidjeti: Nerkez Smailagić, *Klasična kultura islama*, I tom. Zagreb: "N. Smailagić", 1973, str. 355. i 256.

samopopravlja, primjenjuje nove vještine komunikacije i intrakomunikacije koje se digitalno mogu predočiti. U našoj modernoj digitalnoj epohi u kojoj živimo mnoštvo je načina na koji se mogu ilustrirati pomjerena ili poremećena ponašanja osoba. Čak su izumljeni i tehnički aparati, svojevrsna pomagala za mjerenje *krivih frekvencija* u organizmu koja prouzrokuju loše, devijantno, dekadentno ponašanje, ali unatoč tome, ljudi se ne popravljaju. Za trenutak ćemo ilustrirati prefinjenim mjernim primjerima kako vibriraju subjekti loših vibracija koji uzrokuju bolesti, napasti, negativna osjećanja i potom ponašanja. Virusi vibriraju na frekvenciji 5, 5 herca a već umiru na 25, 5 herca. Slične niske vibracije dolaze kao tzv. loše vibracije od straha, svih vrsta fobija, ljubomore, bijesa, zavisti, mržnje, pohlepe, privrženosti i zbog boli. Na samoj planeti Zemlji, koja vibrira zbirno na oko 27,4 herca, postoje lokaliteti na kojima zemlja vibrira ispod 20 herca. Naspram ovoga zanimljivo je promotriti kakve su vibracije pojedinih ljudskih osjećanja, emocija ili stanja u kojima se često moderni čovjek nalazi. U osjećaju boli čovjek vibrira na frekvenciji od 0,1 do 2 herca. Dok osjeća strah, čovjek vibrira na frekvenciji između 0,2 i 2,2 herca. Kod stanja iritacije vibrira na frekvenciji od 0,9 do 6,8 herca, dok ga buka dovodi do vibracije od 0,6 do 2,2 herca. Među negativne osjetilne naboje spada i osjećaj ponosa koji vibrira na frekvenciji 0,8 herca, dok osjećaj superiornosti vibrira na frekvenciji od 1,9 herca. Sve su to, dakle, stanja ljudskog organizma koja nepovoljno utječu na njegovo raspoloženje, vibracijski opseg koji ga postupno i postepeno razbolijevaju smanjujući mu imunitet ili otpornost na uspostavu ravnoteže ili harmonije u organizmu i harmonije između njega i okoline.

A to su svojstva tzv *lažnog sepstva*, lažnog ega u čovjeku koje ne može bez straha, stalno je u grču i agresivno djeluje na okolinu.

Vrline kao nova komunikacijska vještna vibriranja u čovjeku

Naspram ovih negativnih osjećanja, emocija ili pogrešnih komunikacijskih vribratornih oscilacija na koje čovjek modernog doba reagira, nalazi se snop pozitivnih vibracija kao visokofrekventnih stanja u kojima je očito moderni čovjek postao inferioran, koje rijetko prakticira i stoga sam sebi na osobit način odmaže. Pozitivna stanja ili emocije su primjerice velikodušnost koja vibrira naše tijelo i dušu na 95 herca, potom zahvalnost koja oscilira na frekvenciji od 150 herca, potom saosjećanje koje ima frekvenciju od 150 herca kao i zahvalnost i ljubav koje su na istom oscilacijskom opsegu – 150 herca, a na visokim opsezima su i bezuvjetna ljubav – do 205 herca i molitva na frekvenciji od 120 do 350 herca.[4]

[4] Više o ovim frekvencijama pogledati u knjizi Davida Howkinsa *Power vs Force*.

Očito je da je u modernom dobu posustala praksa proizvođenja i nuđenja visokih frekvencija u pojedincu kao i među grupnim odnosima, interakcijama i da je daleko više među ljudima savremenog doba straha, boli, iritacije, buke i ponosa, a znatno manje je među modernim ljudima velikodušnosti, zahvalnosti, saosjećanja, ljubavi i molitvenih trenutaka. Ili, može se ovako zaključiti, tačno onoliko koliko se pozitivnih vibracija ispušta u i oko ljudi sklonih takvim stanjima, emocijama i pospoljavanjima, za toliko je njihovo ukupno kolektivno i individualno stanje bolje, stabilnije, sigurnije i zaštićenije od drugačijih skupina ili grupa ljudi.

Ova mudra znanja mogla su se pronaći među mudracima svih zemalja svijeta u ranijim epohama, dok su ih slušali njihovi prijatelji i okruženje, pa su ostala sačuvana u raznim spisima, zapisima i mirisnim knjigama, sve do almanaha i kalendara vječnih kretanja na zemlji, ali je, kako konstatira Malouf, autor s kojim započinjemo ovaj tekst, nešto očito krenulo po zlu u ljudskom rodu i ljudskoj civilizaciji i kulturi, svuda se uočava "oskudnost moralne savjesti", ili se ona preinačava u "instrument dominacije", prijeteći da cijelu zemlju samelje na najsuroviji način… Očito su se na obzorjima ukazala gibanja koja su naša napredovanja kao ljudskoga roda pokrenula natrag. *Dekadentna faza postojanja je evidentna.* Malouf spominje slučaj Mandejaca ili Sabijaca, jedne rijetke skupine, malog iračkog naroda, koji je hiljadama godinama živio u Faludži, da bi nakon ratnih razaranja s početka 21. st. bili natjerani na preobrazbu ili iseljenje u Švedsku.[5]

Očito je "iskušenje vrhunca" za naše doba i ovakvog modernog čovjeka moralo dovesti do polagahnog ali sigurnog reseta, preoblikovanja stilova i načina na koji se živi, misli, djeluje. I to je tek početak. Mnogi izlizani recepti više nisu upotrebljivi. To svakako nije ono što se običavalo nazivati "kraj povijesti i posljednji čovjek", na način neoliberalizma i autora Francisa Fukuyame, niti je to ikako koncept podivljalog kapitalizma koji ruši sve pred sobom, tolike suptilosti polja ljiljana i tulipana, već nešto sasvim drugo. Nešto što se u ovome

[5] Njihova vjera je sabejska, manihejska i Kur'an ih spominje. Njihovo učenje je bilo netaknuto svih hiljada godina na mjestu gdje su obitavali, a njihovo učenje širilo se nekoć Evropom između X i XIII vijeka kao bogumili u Bugarskoj i Bosni, patareni u Italiji, te na obalama Tigrisa i u dolini plodne Mesopotamije… Godine 2007. su iseljeni u Švedsku kao izbjeglice. Jedan njihov predstavnik piše Maloufu tih godina: "Ovo bi moglo biti za nas kobno. Prijeti nam istrebljenje u vrlo kratkom roku." Dobili su azil u Švedskoj, ali kao takva, ova zajednica ima male šanse da preživi. "Za nekoliko godina više se neće govoriti njenim jezikom, a njeni obredi postaće samo privid. Jedna hiljadugodišnja kultura iščeznuće pred našim očima, u općoj nezainteresiranosti." Dakle, moglo bi se reći zajedno sa Maloufom da "na Zapadu barbarstvo nije načinjeno od netolerancije i mračnjaštva, nego od arogancije i neosjetljivosti. Američka je vojska nahrupila na drevnu Mesopotamiju kao nilski konj u polje tulipana."

tekstu pokušava povezati jedno s drugim, ali ide sporo i lagahno. Jer je toliko neoubičajeno. [6]

Bit je posve jednostavna: sve je u empiriji duboko svrhovito, ima svoj početak i cilj, stvarnost je cjelovita i manifestacija Jednog izvora Života i Bitka. Kabil Helminski u knizi Živi prisutno konstatira ovo našim modernim jezikom: "Postoji samo jedna kosmička energija, ali dok se ova energija susreće s raznoraznim reflektorima, ona se transformira u raznolike kapacitete ili osobine – baš kao što razni električni uređaji u našem domu mogu odražavati jedinstvenu električnu energiju u obliku kretanja zvuka, toplote, svjetla."

Onaj kopernikanski obrat iz vanjštine ka nutrini, iz ogromnosti kao detalju, od buke ka tišini, od masovnosti ka osamljenosti… Taj nevjerovatno jednostavan, lagahan i upeglan put veže se za drugi dio ovoga teksta, a vezan je za izmjenu naših stanja u pojedinačnim tijelima i organizmima, u našim originalnim i jedinstvenim dušama i duhovima (ruhovima), u našoj nevidljivoj auri satkanoj od najneizrecivijih tankoćutnih membrana i opni prefinjenoga. Prefinjeno je jače od gruboga, teško je to izgovoriti a kamoli povjerovati u modernom dobu. A tako jest! Prefinjeno je jače od gruboga! I ono je izdržljivije i ono će preživjeti, nadživjeti, pobijediti sve ovo što se izvanjski predstavlja, okolo promovira, što vrišti da bude viđeno, upotrijebljeno, što se prodaje, zadaje na vašarištima i trgovima postojanja. Na društvenim mrežama, instagramima, facebookima, twiterima, zoomovima, pomoću vještačke inteligencije… Eh, to grubo je u opsezima niskih frekvencija pa, prema tome, i više bolešljivo u svojoj biti. Ono se skriva i cereka u samom sebi ne bi li bilo lakše prihvaćeno i korišteno, i zasad je bez premca dominantno. Mase, ah te puste široke narodne mase, zagledane u globalni ekran, čulom vida svjedoče sebe i svijet. Čulom varljivim pokušavaju zaposjesti i zavladati materijom i dušom. Ono čime niti umiju niti žele posve im izmiče, zona duhovnosti, zona visokofrekventnih vibracija. Ona stoga postaje zona elitnih, ali doista elitnih jedinki, grupica i grupa koje nadsvođuju te pregoleme ponore i rasjede izbrazdane na toliko mjesta ove plemenite zemlje, naše majke.

Te su grupice na uznjihaloj osami posvećene bezuslovnoj ljubavi i trajnoj molitvi, i stoga su u frekvencijama zanjihani i na preko 300 herca. Ne mjere na taj način svoja stanja, ali ovi brojniji što mjere frekvencije nisu u stanju povratiti se u njih. Jer, to je težak put borbe sa samim sobom, raskid sa svim pohotama okruženja. Borbe su trajne, dnevne i učestale. Mahom se te borbe gube. Paradoks ostaje u činjenici da oni koji mjere frekvencije ne mogu ponuditi

[6] Pogledati poglavlje "Kreativna energija i ljudski kapaciteti" u knjizi Živi prisutno (*Sufijski put do budnog srca*) autora Kabira Helminskog, Sarajevo: TPO Fondacija, 2018, str. 7–23.

visoke stupnjeve posvećenosti, a oni što ih već posjeduju ne mare za brojanja, za brojeve i digitalizaciju. Jer je svako brojanje ulazak u digitalizaciju kao tipku, tipku na mašini koja omađijava ovaj moderni svijet i pretvara, polahko ali sigurno, sve humano u mašinsko. Tako da je već i na našim prostorima napisana knjiga sa čudnovatim, znakovitim naslovom *Smrt transhumanizmu sloboda narodu*.[7]

Gnjevni ljudi – gnjevna civilizacija

Jedno od zanimljivijih štiva vezanih za propitivanje gnjeva, koji bi podrazumijevao svekolike negativne emocije skupno ili poneke od njih u pomiješanoj formi, napisao je u antičko doba L. Annaei Seneca, 'De ira' ili 'O gnjevu'. [8] Nemajući ova digitalna pojašnjenja vibracija u čovjeku i društvu, Seneka kao filozof i kao mudrac veli da kod životinja nema gnjeva, ima ga samo kod čovjeka; iako je gnjev neprijatelj razuma, ipak se rađa samo tamo gdje se nalazi razum. Dalje zaključuje: "Zato su svi mudraci rekli da je gnjev kratko ludilo", koje opisuje stanje čovjeka koji zatvara oči za sve okolne savjete, za razum, često nastaje iz beznačajanih razloga i nesposoban je da progleda pravedno i istinito. Za Senecu je gnjevno stanje uzajamno upropaštavanje, a čovjek je rođen za pomaganje. Niti je normalno da ljudska zajednica toliko želi kažnjavati niti je prirodno stanje gnjeva "jer dobar čovjek ne vrijeđa, kazna vrijeđa veli Platon".[9]

Heraklit je, naprimjer, plakao i sažalijevao one koji su mu dolazili u susret sretni i veseli, mada je bio mehka srca, dok Demokrit nije nikad bio bez osmijeha na javnom mjestu… Niko se zdrave pameti ne ljuti na prirodu, mada se mi danas jako ljutimo na prirodu. Praznina i prazne stvari izazivaju strah. Moderni čovjek je prazan u duši zato se samopopunjava strahovima, mada smo od prirode rođeni za dobro. Put ka vrlinama je ravan i lijep. Ima li išta ljepše od smirene duše bez gnjeva. Učitelj gimnastike Pir je učenicima govorio da se ne ljute jer gnjev čak i vještinu borenja kvari, nije čudo da su carstva najduže bila u rukama naroda sa blažom klimom i blažim naravima.

Seneca veli: "Zar ne vidiš da bolje životne prilike izazivaju veći gnjev? Gnjev se naročito ispoljava kod bogataša i otmjenih, i kod visokih činovnika

[7] Krešimir Mišak, *Smrt transhumanizmu sloboda narodu*, Zagreb: Teledisk, 2019. U njenom reklamnom obrascu piše: "U sljedećih deset godina svijet će se promijeniti kao nikad u znanoj povijesti. Pretjerano je riječ koja je odavno prestala biti pretjerana, pa nije pretjerano reći da će u budućnosti nastati dvije ljudske rase: digitalna i analogna. Obje će biti tek nastavak trendova koji su već u punom zamahu…"

[8] Pogledati: Annaeia Senece: *O gnjevu*, Beograd: Reč i misao, 1961, str. 5. i 6.

[9] Ibidem, str. 11.

pošto se sve ono beznačajno u njihovim dušama pod dobrim vjetrom napuhalo."[10] Djeci trebaju blagi učitelji i pedagozi jer se brzo naravi odgajatelja odraze na odgajanim. Odgojen dječak dolazi kući od Platona i, vidjevši oca da se dere, reče mu: "Ovo nikad nisam vidio kod Platona", podsjeća nas autor Seneca. Za djecu je najbolje da jedu lahku hranu, nose se skromno i da liče na svoje vršnjake.

Najveći lijek za gnjev je odlaganje. A gnjev obično nadolazi kad nam se čini da smo povrijeđeni ili neočekivane vijesti. Neočekivane stvari nas uzrujaju, makar da svako u sebi nosi dušu kralja, kako bi Seneca ponovio. Ne treba se ljutiti na djecu svojih političkih protivnika, a o osveti da ne govorimo, makar je naša svakodnevnica prepuna slilčnih osveta. Nekim gnjevnim godilo bi, kaže Sektije, da se pogledaju u ogledalo, jer gnjev nas učini ružnima. Nema ni jedne strasti nad kojom gnjev ne gospodari. Pitagore je gnjev liječio zvucima lire, oboljelim dušama gode lijepe studije, lijepa priroda, nipošto nek u gnjevu ne vode parnice, forume, diskusije. Stara je izreka da umoran čovjek traži kavgu kao i gladan i svako onaj koga nešto tišti. Zato je jako korisno sve ne vidjeti i sve ne čuti, posebno ne uvrede. Pretjerana radoznalost vodi ka gnjevu. Nešto odgodi, nešto ismij, nešto oprosti, nešto okreni na zabavu. Kažu da je Sokrat kad mu je neko opalio šamar, rekao da je dosadno kad ljudi ne znaju kad treba da idu sa šljemom na glavi. Važnije je kako se nositi sa uvredom.[11] Platon je, pak, krenuo ošamariti svog roba, i to gnjevan, pa je zastao s rukom u zraku i kazao: "Kažnjavam jednog ljutog čovjeka…" Tako onaj ko se ne ljuti, ne ostaje pogođen uvredom, a ko se ljuti, uznemiren je. S goropadnim se osobama valja ophoditi pitomo. A gnjev nam proizvode često beznačajne stvari, pridajemo im preveliki značaj, dok početke svih bolesti liječi odmor, kao što se i brojna zla rješavaju kad ih zavaraš.

Suptilnim frekvencijama i promjenama duše ka samopopravci i putu ka Uzoritom Gradu

Moderna fizika odavno je sve ovo izučila, opitima probala i u knjige i prikaze, tabele i crteže posložila. No, nije djelatno pomjerila ljudski rod, jer se to pomjeranje nabolje postiže čvrstom vjerom i odmjerenim praksama. Poznati talasi alfa, beta, gama, delta i theta su općepoznati svima koji se obrazuju na srednjoškolskom pa čak i osnovnoškolskom nivou. Alfa-talasi titraju na frekvenciji od 8 do 12 herca. Takve vibracije proizvodi naprimjer molitva, moć

[10] Ibidem, str. 51.
[11] Ibidem, str. 84.

sadašnjeg trenutka i koncentracija na sadašnjost, proces ugodnog razmišljanja. Beta-talasi vibriraju na frekvenciji od 13 do 33 herca, tako vibriramo u procesu rada, pažnje, dok nam djeluje naš racio i odnosi se na ukupnu mentalnu energiju. Gama-talasi vibriraju na frekvenciji od 34 do 46 herca i smatraju se najbržim, djelo su naše proširene svijesti, posjeduju je geniji. Delta-talasi vibriraju na frekvenciji od 1 do 4 herca. Djeluju kod molitve, u snu, prisutni su kod djece od dvje do šeste godine života, umirujući su, u osnovi regeneriraju naš organizam. Theuta-talasi vibriraju na najnižim frekvencijama od 0 do 0,5 herca, najsporiji su, posjeduju ih ljudi sa posebnim talentima i originalnim mislima. Generalno uzevši, među frekvencijama moždanih talasa idealna je na frekvenciji koja iznosi 7,83 herca. Dok je *Šumanova rezonanca* specifična mjerna frekvencija ekstremno niskih frekvencija koje postoje na zemljinoj kori i ulaze u sastav zemljine elektromagnetske frekvencije. Te posebne talasne energije na zemlju dolaze putem pražnjenja munja, gromova u šupljine koje Zemlja kao planeta posjeduje u svojim ogromnim prostranstvima. To je *tzv. jonosfera*, koja je ne samo pitanje fizike i znanja frekvencija, već moderno doba i moderni čovjek to moraju shvatiti, kao izravnu preporuku kako se ponašati i kako sebi i zajednici na korist upotrijebiti sva ta plemenita prirodna kretanja, gibanja, osciliranja, treptanja i finoće kojom se Zemlja i njen Kreator svakodnevno zapljuskuju u ogromnim količinima. Međutim, naša ljudska pažnja je raspršena, otišla na hiljade pogrešnih adresa umjesto na ove iskonske, prave. Ponovo se treba podsjetiti da frekvencije od 3 do 30 herca, koje su izravno važne svakome čovjeku jer donose biološke efekte, biljkama, životinjama, stijenama, vodama i čovjeku. Oni svi udruženi čine zajednicu koja je ugodna za život i opstanak, a bilo koje zanemarivanje nekog od te ekološke cjeline je pogubno za svakoga člana jedinstva. I unatoč tome što se kroz modernu nauku i egzaktna istraživanja u modernom dobu sve to može izmjeriti, pronaći, pokazati i dokazati, usljed *nedostatka moralne jednadžbe* koja je sastavnica svakog mišljenja i djelanja, moderni ljudi ne umiju primijeniti ta znanja svemu na korist. Umjesto *moralnih pouka, duhovnih poduka,* moderni ljudi prihvataju samo *materijalne pouke.* Njih osim profita i gole moći gotovo ništa više ne zanima. Sve ove ovdje nabrojane prirodne talase koji regeneriraju zemlju i cjelokupan bios na zemlji, najlakše i najčešće ometaju svi vještački proizvedeni frekventni talasi, valovi ili gibanja ili titraji kojima kao *tehnološka civlizacija* uistinu obilujemo više od svih drugih civilizacija ikad prije postojećih na zemlji. Pa i u kosmosu. Logično je da se *vještačke frekvencije* sudaraju sa prirodnim i ometaju ih u njihovom djelovanju na prirodu i čovjeka. Među najznačajnijim znanstvenicima koji su ovo dobro izmjerili, pokazali i dokazali je *Jacobson* iz Dizeldorfa, izumivši vibrator koji nastoji premrežene i izmiješane frekvencije u prostorima

gdje boravi čovjek vraćati u optimalno stanje Šumanove rezonance. Tim se postupkom stvara prirodnija i mirnija životna sredina u kojoj se čovjek više odmara a manje umara, bolje misli i djeluje te je, konačno, i zdraviji.

Među duhovnim oblicima pripomoći modernom čovjeku, kako da savlada umnožene frekventne opsege oko sebe, mnoga drevna učenja i mudrosti su neizostavni, poput sufizma, misticizma pravoslavlja, tihovanja, zenbudističkog meditiranja i svakako boravka u šumi, prirodi, na livadi, pokraj tekućih voda, rijeka i potoka. No, da bi se pristalo na jednostavne oblike relaksacije i samoiscjeljenja, gotovo da su potrebni moderni tečajevi za moderne ljude, koliko su se otuđili od jednostavnih umirujućih oblika osamljivanja, fokusiranosti na jednostavnost, jednoću, jedan cilj. Sve je, naime, ostalo u životu modernog čovjeka protivno tome, i multimedijalnost, i multitasking, i istovremena neistovremenost, i razbacana pažnja, i učestalo surfanje po isprekidanim kockastim formama promatranja, i digitalna upotreba prstiju svakodnevno po nekoliko sati, kao i, konačno, boravak u premreženim lošim materijalima, betona, plastike, stiropola, aluminija, čeličnih konstrukcija, u staklima, neboderima i svemu onome čime pretrpani svjetski megapolisi od po dvadesetak miliona ljudi na jednome mjestu obiluju.

Umjesto zaključka

Šta reći za kraj? Pažljivo preći ovaj tekst, pronaći načine kako samome sebi pripomoći, preći sa riječi na djela i stalno obnavljati, zanavljati, podsticati samoga sebe i okruženje na povratak prirodi i istinskoj molitvi.

Literatura:

Fejzić-Čengić, F.: *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Connectum, 2009.

Helminski, K.: Živi prisutno, *Sufijski put do budnog srca*. Sarajevo: TPO Fondacija, 2018.

Ibni Arebi, M.: *Evrad, Sedmični, noćni, dnevni,* Sarajevo: Dobra knjiga, 2020.

Malouf, A.: *Poremećenost sveta*, *Kada se na*še civilizacije iscrpe, Beograd: Laguna, 2009.

Mišak, K.: *Smrt transhumanizmu sloboda narodu*, Zagreb: Teledisk d. o. o., 2019.

Senecae, L. Annaei: *De ira, O gnjevu,* Beograd: Reč i misao, 1961.

Smailagić, N.: *Klasična kultura islama*, I tom, II tom, Zagreb, 1973.

COMMUNICATIVE VIEWS ABOUT THE TIME IN WHICH WE LIVE

Summary

Early theories of communication talk about intra-communication, inter-communication, and mass communication. Therefore, communication begins within the individual and then expands to include groups and the wider community, culminating in mass communication involving a large number of participants in communicative acts. In the modern age, mass communication dominates due to the general development of technology and mass media, while many modern people hardly engage in initial communication or introspection. In this age, we scientifically observe, measure, and prove the control of frequencies, vibrations, and energies. It could be useful to return to introspection and the inner self, the beginning of every family, group, and building block of humanity, in order to repair and harmonize these vibrations so that the 21st century civilization can be reborn with a new virtue.

Keywords: communication, communication science, self-repair, everyday ethics, anger culture, new virtue

UDK 316.772.4: 316.776
341.485 (497.6=163.43*): 394.46

O kulturi sjećanja u javnoj komunikaciji

Mustafa Sefo
Dženan Porča
Fakultet političkih nauka
Univerziteta u Sarajevu

Zaborav vodi u zlo, u ponavljanje historije,
i mi to nikada ne smijemo dozvoliti.
(Šefik Džaferović, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine,
Potočari – Srebrenica, juli 2020)

Kultura sjećanja predstavlja sastavni dio ljudske svakodnevnice i egzistencije, te je, kao takva, prirodna potreba čovjeka, utemeljena i uzrokovana psihološkim i društvenim faktorima proživljenih iskustava. U društvu je različito tumačena, interpretirana i praktikovana, zavisno od društvenog uređenja, date situacije i željenih društvenih i političkih ciljeva, što svakako ne predstavlja poželjan primjer društvenog djelovanja. Istraživanjem ovog fenomena se bave brojne društvene nauke, kako psihologija, sociologija, tako i komunikologija, historija i antropologija. Komunikacija, koja predstavlja prirodnu potrebu čovjeka da svoja iskustva dijeli sa drugima i sazna nešto novo, jeste i glavni način održavanja kulture sjećanja. Neizostavna je uloga medija koji kao posrednici u komunikaciji između ljudi igraju ključnu ulogu u prijenosu vijesti i ljudskih iskustava iz društvene zbilje, te imaju i veliku odgovornost u pravilnoj interpretaciji historijskih činjenica na kojima se bazira kultura sjećanja. Demokratsko društvo definisano u antici predstavlja najbolji oblik organizacije društvenog uređenja i kao takvo u velikoj mjeri može doprinijeti izgradnji i očuvanju kulture sjećanja kroz svoj glavni postulat, a to jeste dobro informisana javnost. Postojanje dobro informisane javnosti je uslovljeno dobrim i kvalitetnim radom medija koji rade na principu istinitog i objektivnog informisanja javnosti. U postgenocidnom i postagresijskom bosanskohercegovačkom društvu možemo, nažalost, primijetiti dvije vrste medija: one čiji se rad zasniva na principu istinitosti i objektivnosti, i koji u određenoj mjeri omogućavaju postojanje kulture sjećanja u javnoj komunikaciji, i one *čiji je cilj* da onemogućavanjem postojanja kulture sjećanja i historijskim revizionizmom nastave provođenje genocidnih ideja i planova nad Bošnjacima.

Ključne riječi: kultura sjećanja, genocid nad Bošnjacima, mediji, komunikacija, javna komunikacija, javnost, javno mnijenje

Jedna istina i tri različita narativa

Kultura sjećanja, čini se, predstavlja nikada kompleksniji fenomen koji je iznimno važno stalno istraživati i propitivati zbog njegove krucijalne važnosti i različitih društvenih faktora i okruženja koji kulturu sjećanja održavaju, podstiču ili, pak, potiskuju i zatiru. Kultura sjećanja artikuliše se kroz komunikaciju svake vrste, bilo da govorimo o verbalnoj ili neverbalnoj komunikaciji, pisanim djelima, dijalozima, historijskim spomenicima ili prostim interpersonalnim razgovorima. Intrapersonalna komunikacija nosi jednaku važnost zbog toga što čovjek, sjećajući se proživljenog i propitujući sam sebe, čuva od zaborava historijske činjenice. Shodno zaključcima baziranim na činjenicama kako je kultura sjećanja, a naročito kultura pamćenja, temeljena na prošlosti naroda, ona je na taj način i ekvivalent koji podjednako ravnopravno održava njihovu sadašnjost i gradi njihovu budućnost. Posebno je važna mladim naraštajima zavedenim erom savremenosti koji, iz raznih razloga, kako sistemskih i obrazovnih, tako i ličnog ne/interesovanja, znaju tek nešto malo ili skoro nimalo o vlastitoj prošlosti. Posebno zanimljiv primjer za to jeste Bosna i Hercegovina u kojoj se godinama unazad uspješno prepliću tri snažno dominantna politička narativa. U tom kontekstu "isprepletenost sjećanja, prisjećanja, potiskivanja, zaborava, šutnje, njihova međusobna uslovljenost i utjecaj na politike i kulturu sjećanja su važne karakteristike postkonfliktne stvarnosti Bosne i Hercegovine. U nizu primjera novopodignutih spomenika (poslije oružane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992–1995), izgradnje službenih narativa, uništavanja 'starih' spomenika, paralelno teku procesi tišine, potiskivanja i zaboravljanja."[1] Bosanskohercegovačkoj i svjetskoj javnosti poznate su brojne aktivnosti na polju uništavanja spomenika žrtvama genocida, koji predstavljaju medije u obliku historijskih spomenika[2] za održavanje kulture sjećanja, poput onog u Višegradu, gradu gdje je nad Bošnjacima počinjen genocid neviđenih razmjera, kada su lokalne vlasti, nakon postavljanja spomenika žrtvama genocida na mezarju Stražište, tražile da se taj spomenik ukloni. Nakon neuspjelog pokušaja uklanjanja spomenika taj isti spomenik je oskrnavljen brisanjem riječi "genocid". Prvobitni natpis: "Svim ubijenim i nestalim Bošnjacima, djeci, ženama i muškarcima žrtvama genocida u Višegradu", s ciljem zatiranja kulture sjećanja i negiranja genocida, oskrnavljen je i silom promijenjen u: "Svim ubijenim i nestalim Bošnjacima, djeci,

[1] Lejla Gračanica: „*Čitanje između redova: bosanskohercegovačka kultura potiskivanja*" (I dio), *Zbornik: populizam*, *izbeglička kriza, religija, mediji,* Novi Sad: Filozofski fakultet, 2017, 79. str.

[2] Historijski spomenici predstavljaju medije komunikacije koji mogu biti u obliku nadgrobnog spomenika ili monumentalne građevine iz kojih možemo saznati o historiji jednog naroda.

ženama i muškarcima žrtvama u Višegradu". Kada posmatramo osrknavljenu verziju natpisa, onda nam ne može biti jasno od čega su te žrtve nastradale, jesu li ubijene od strane srpskog agresora, žrtve su genocida ili su žrtve neke prirodne katastrofe, što je zapravo krajnji cilj negatora genocida po pitanju zatiranja kulture sjećanja. Nakon toga je gospođa Bakira Hasečić markerom dopisala riječ "genocid", ne dozvolivši da se kultura sjećanja na taj način zatre i potisne. Poznat je i primjer uklanjanja i konstantnog skrnavljenja spomen-obilježja na ulazu u Koštanu bolnicu u Stocu, koje je posvećeno Bošnjacima žrtvama genocida u tom gradu 1993. godine, i još mnogi primjeri.

Iz navedenog možemo zaključiti kako nije tajna da se sukob tri suprotstavljena dominirajuća narativa vodi upravo oko područja koja se najviše tiču oblasti historijskih spomenika koji, naročito u Bosni i Hercegovini, izazivaju specifičnu formu oprečnih diskusija vođenih posebno na polju javnog komuniciranja. Međutim, analizirajući kulturu sjećanja u tom smjeru vidljivo je kojim se stazama kreću dominirajući bosanskohercegovački narativi, odnosno da su oni najčešće slika politike sjećanja vođene na razini etno-nacionalnog nivoa svake grupe naroda u Bosni i Hercegovini, a koju politički narativi zastupaju parcijalno, kako bi se na što uspješniji način izazvale zaoštrene diskusije u javnom komuniciranju.

U tom smislu, svaki taj narativ, bio on bošnjački, srpski ili hrvatski, u Bosni i Hercegovini nastoji ukazati na ispravnost svojih poteza odigranih u prošlosti. U vezi s tim treba istaći kako naročito srpski narativ u svojim nametljivim javnim istupima posebno ustrajava u minimiziranju i vrijeđanju svega onoga što sa sobom donosi kultura sjećanja preostala dva narativa. Stoga nas ne čudi što su izrazi "mi, naše žrtve, naši vojnici"[3] riječi koje najčešće odzvanjaju u javnom komuniciranju kada se zastupa bilo koji od navedenih političkih narativa, a što im se ujedno pripisuje i kao zajednička nota koja najadekvatnije oslikava realno stanje stvarnosti u Bosni i Hercegovini. Samim tim jasno je zašto sva prethodna istraživanja vezana uz kulturu sjećanja, kao neizostavan dio, sa sobom donose i istraživanja o kulturi zaboravljanja kao rezultatu tih dugogodišnjih sukoba između tri suprotstavljena narativa.

S druge strane, savremeni mediji postali su reprezentna platforma pomoću koje se putem javnog komuniciranja na najbolji mogući način sve ono ranije teorijski zapisano i zabilježeno pretoči u živu riječ koja nije baš toliko optimistična, jer se tek onda mogu uvidjeti i različite sukobljene perspektive bosanskohercegovačkih narativa koji su ovaploćeni daleko više obrascima "ad

[3] Softić-Salihbegović, Aida (2018): *Nekultura sjećanja u Bosni i Hercegovini*, Deutsche Welle − https://www.dw.com/bs/nekultura-sje%C4%87anja-u-bih/a-46449035 − pristupljeno 11. 12. 2020.

hominem, negoli ad rem diskursa."[4] Time se zastupnicima narativa dodatno omogućio lakši put da svoje argumente, često temeljene na lažima i ličnim željama, plasiraju javnosti i na taj način bosanskohercegovačku javnost podijele u tri tabora, čime se čak i sudski utvrđene istine mogu birati, da li će biti prihvaćene ili neće. Samim tim, već godinama unazad u Bosni i Hercegovini opstoje tri narativa, a svaki od njih ustrajava u tome da održi dokazivost svoje istinitosti, što opravdava tezu da uz njih godinama u ovoj državi postoji jedna istina koja balansira između etnički podijeljenih grupa naroda u Bosni i Hercegovini. Međutim, prilikom javnog komuniciranja na temu kulture sjećanja u Bosni i Hercegovini naročito se zaoštrava pristup dijaloškom vođenju diskusija. Stoga se čini kako svaka nova polemika o bosanskohercegovačkoj kulturi sjećanja znači otvaranje starih rana koje ne zacjeljuju dugi niz godina, a sa svakom polemikom bivaju dodatno iritirane. Sokratovske i platonovske dijaloške diskusije su od prijekog značaja kada govorimo o kulturi sjećanja u medijskom javnom prostoru kako bi javnost bila adekvatno obaviještena, posebno senzibilna bosanskohercegovačka javnost.

Na tom tragu, u bosanskohercegovačkim medijima su se uvriježile mnogobrojne i raznolike vrste uvreda koje su, nažalost, postale vodećim segmentom javnog diskusra, pa je stoga i red da navedemo neke od njih, a koje se dosljedno vežu uz suodnos medija i zastupnika političkih narativa koji upravljaju medijima na (in)direktan način.

"Svodive su na nekoliko podvrsta:

- tipične uvrede,
- atipične uvrede,
- izrugivanja na račun fizičkog izgleda,
- napadi na privatnost,
- napadi na porodicu,
- izvrtanje imena (kako ljudi, tako i nepodobnih medija za političku manipulaciji) do nivoa blasfemije,
- izrugivanje starosti,
- kleveta itd."[5]

---

[4] Pogledati: Fahira Fejzić-Čengić: *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Connectum, 2009.

[5] Profesorica Fejzić-Čengić ovim rangiranjem nastoji skrenuti pažnju da se, usred sljepoće i kratkovidnosti javnog diskursa svih medija, može konstatovati kako po dio odgovornosti pripada svima – od onih koji su direktni uposlenici javnog diskursa, pa sve do onih koji su najposrednije odgovorni – profesionalna novinarska udruženja, politički akteri moći, vjerski autoriteti i organizacije, obrazovne institucije, univerziteti, etički komiteti (kojih skoro uopšte da nema u Bosni i Hercegovini). Više o tome pogledati u knjizi Fahire Fejzić-Čengić*: Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, str. 191. i 192.

Ovim se jasno uviđa na koji način se brani istina u Bosni i Hercegovini te da je izostavljena moć zdravog argumentovanja, polemisanja i diskutovanja. Laž, obmana, prevara, a naročito uvreda, stupile su na scenu kao transfer putem kojeg je lakše održavati stanje stvari nepromijenjenim, odnosno onakvim kakvim ga poznajemo već dugi niz godina, a da su promjene i napredak odavno pomjerene u stranu. Time su nam jasniji i razlozi na tragu kojih se o kulturi sjećanja danas teško može govoriti bez da se referira i na kulturu zaboravljanja. Jer, začarani krug u kojem godinama živi Bosna i Hercegovina izaziva uspavanost javnog mnijenja koje vremenom zaboravlja svoju kulturnu baštinu, društvene vrijednosti, a sa čime blijedi, te sa novim generacijama nestaje i kultura sjećanja koja biva uveliko nadomještena kulturom zaboravljanja.

Sukobi kulture sjećanja podgrijani sukobima u javnom komuniciranju

Razlozi koji idu u prilog održivosti kulture sjećanja tiču se, prije svega, suočavanja s prošlošću, kreacije kulture sjećanja koja se temelji prvenstveno na istinitosti i pravednosti za sve, a što za krajnji rezultat ima izgradnju zdravog pojedinca sa čvrstim identitetom i izgradnju zdravije porodične, religijske i etničke zajednice, što je naročito neophodno društvima koja su prema sastavu brojnija etnička i religijska postratna društva. U tom smislu je za bosanskohercegovačko društvo od presudnog značaja izgradnja i održivost zdrave kulture sjećanja, koju bi dosljedno pratila iskorijenjenost svakog mogućeg oblika degradiranja kulture sjećanja, a koja se najviše provodi kroz polje javnog komuniciranja.

S druge strane, sukobi kulture sjećanja isto tako nisu beznačajni, jer oni određuju i budućnost svakog društva, zbog toga je važno i suočiti se sa prošlošću, koja je u Bosni i Hercegovini skoro uvijek prikazana i uočljiva kroz brojne i raznorodne sukobe. Stoga se uvijek uz spomen imena Bosne i Hercegovine prema automatskoj refleksivnosti pomisli na međuetničke sukobe. Međutim, "konflikti sjećanja nisu samo međuetnički nego i unutaretnički. Krajnje različita iskustva, a još više sudovi o prošlim događajima, o njihovim uzrocima i posljedicama, supostoje unutar iste etničke ili religijske, manje ili veće zajednice, i to bez obzira na njihov omjer. Tek pojedinac ili nekolicina ljudi ne pristaje na kolektivna sjećanja, kolektivna tumačenja prošlosti."[6]

Kako je već ranije navedeno, degradiranje kulture sjećanja se danas najviše izvodi na tragu javne komunikacije koja se odvija putem masovnih, savremenih

[6] Ivan Šarčević: *Kako ući u kulturu sjećanja?*, Sarajevo: Fondacija Centar za javno pravo, 2019, 1.

ili novih medija. Javna komunikacija omogućava često neželjeno pretakanje kulture sjećanja u nešto čiji glavni sinonim postaje sukob, mržnja, krivnja, a odakle sežu, izviru i polaze riječi pežorativnih konotacija koje nisu primjerene javnom diskursu, koje uveliko postaju novim kulturnim obrascem javnog komuniciranja i koje se masovno koriste prilikom javnih diskusija, polemika i dijaloga. Zbog toga se javno komuniciranje tretira kao prijetnja kulturi sjećanja, jer sukobi koji nastaju u javnom diskursu najčešće su, ako ne i uvijek, temeljeni na tragu negiranja kulture sjećanja ovog ili onog naroda, ove ili one etničke grupe, ove ili one zajednice. Upravo je ova riječ "negiranje" (negiranje genocida u Srebrenici i ostalim gradovima i mjestima, negiranje Bosne i Hercegovine, negiranje Bošnjaka, negiranje bosanskog jezika itd.), čini se, kolektivitet i krajnja okosnica svih sukoba koji se odvijaju u javnoj komunikaciji, naročito Bosne i Hercegovine. Stoga nije bezrazložan i začuđavajući zaborav u doktrinama bh. javnosti, koji stameno doprinosi pasivnoj održivosti i nezainteresovanosti. S tim u vezi, treba naglasiti kako kultura sjećanja vođena sukobima, raspravama, danas teško može kvalitetno doprinijeti izgradnji kako snažnog identiteta pojedinca, tako i transformaciji iz labilnog u čvrsti kolektivni identitet bosnaskohercegovačke javnosti, zajednice i društva. Podgrijavanjem tih sukoba kroz javnu komunikaciju dodatno je otežan posao obnove i oporavka godinama uništavane kulture sjećanja, posebice kod Bošnjaka. Zahvaljujući medijima omogućeno je dodatno potpirivanje plamena političkih sukobljavanja u javnoj komunikaciji, a što ne ide na štetu samo kulturi sjećanja, već dosljedno podjarmljuje i društvene vrijednosti, te iskrivljuje ili zamagljuje realnu sliku društva od njegove prošlosti pa sve do danas. Samim tim, mi "već živimo stvarnost kao simulakrum u Baudrillardovom smislu."[7] I sam Baudrillard je početkom 20. stoljeća naslutio mijene koje će jasno ocrtavati moderno i savremeno društvo, navodeći kako "danas apstrakcija nije više apstrakcija karte, dvojnika, zrcala ili pojma. Simulacija nije više simulacija nekog teritorija, nekog referencijalnog bića, neke suštine. Ona je stvaranje zbilje po modelima bez porijekla i bez stvarnosti: hiperzbilje."[8]

Dalje, važno je svakako skrenuti pažnju i na distinkciju pojma sjećanje od njemu često vezanog termina pamćenje. Kultura pamćenja je daleko opsežniji i širi pojam koji sa sobom nosi jedan proces, u kojem pamćenje predstavlja "jednu vrstu spremišta (hardvera) u koji se pohranjuju događaji, osobni, ali i sekundarni doživljaji, odnosi, susreti, lica, imaginacije, iskustva. Pamćenje označava sposobnost, duhovnu moć i umijeće usvajanja i pohranjivanja svega onoga što

[7] Joško Božanić: „Kultura sjećanja i strategija zaborava", *Godišnjak Titius*: *godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke – baština i sociokulturni razvoj*, Split, 2015., 347.

[8] Jean Baudrillard: *Simulacija i simulakrum*, Karlovac, 2001., str. 8

se ne smije, ne može ili neće izgubiti u ništavilu."[9] To ga čini dominantnijim u odnosu na kulturu sjećanja koja relativno često izmiče njenom apsolutnom i krajnjem definiranju, ali koja "sa druge strane, upravlja pamćenjem; preslaguje, sortira, selektira pamćenje prema vlastitim ili tuđim, slobodnim ili nametnutim kriterijima".[10] Međutim, posmatrajući kulturu sjećanja naročito danas uviđamo da je previsoka stopa krivo uspostavljenih kriterija koji se nameću na izrazito nespretan i u krajnjoj liniji pogrešan način, što se naročito direktno da uvidjeti u sferi javnog komuniciranja unutar koje su kriteriji za kulturu sjećanja zamijenjeni agresivnim i zaoštrenim javnim istupima putem kojih se vječito traže "denuncijator, denuncirani i svjedoci"[11]. Na toj razini, kao krajnji rezultat svih prethodno problematiziranih nedostataka, blijedi kultura sjećanja kao fenomen od izričito važećeg značaja kako za individualni, tako i za kolektivni napredak i dalji razvoj.

Da bi se kultura sjećanja vratila u tračnice svoje snage, prvi neophodan korak bio bi izmjena dominantnih obrazaca ophođenja u javnoj komunikaciji. Tako nije samo riječ o oporavljanju kulture sjećanja u bosanskohercegovačkom društvu, već je podjednako bitno da se medijima i novinarima kao nosećem polju javnog komuniciranja vrati novinarski profesionalni kod, objektivna etika i realni ugled. U suprotnom, nije začudno kako u toj kolaboraciji političkih narativa sa medijima nastaju novi (prividni) svjetonazori u kojima se gubi značaj, uloga i funkcija kulture sjećanja, a za rezultat dobijamo novu, izmišljenu i zamagljenu realnost koja shodno prilikama tjera i navodi na kreiranje jednog novog nekritičkog javnog mnijenja čija je karakterna osobina postalo brzo zaboravljanje i kratko pamćenje. To je, nažalost, već u velikim razmjerama sinonim savremenog društva, pretežno mlađih generacija, čija kultura sjećanja ne prelazi dalekosežne granice. Time je ujedno kultura sjećanja u tom modernom, savremenom društvu, vođena sukobima na raznim frontovima unutar javnog komuniciranja, čini se, stekla epitet "nekulture sjećanja", na tragu čega se jedino kao takva (kao nekultura sjećanja) čvrsto, uspješno i podjednako dobro održava na sve tri strane teško izbalansiranih političkih narativa.

Zaključak

"Živjeti djelotvorno, znači biti dobro informisan, krilatica je koju je čuveni informatičar Norbert Wiener lansirao sredinom prošlog stoljeća, a koja danas,

[9] Ivan Šarčević: *Kako ući u kulturu sjećanja?*, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo, 2019., str. 3.

[10] Ibid.

[11] Pogledati: Fahira Fejzić-Čengić: *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, str. 133.

zapravo, oslikava naš ukupan život i stanje u jednom društvu."[12] Iz Wienerove krilatice možemo razumjeti važnost dobro informisane javnosti i pojedinaca, i kao rezultat toga formiranje, oblikovanje ili pak usmjeravanje javnosti. Jednaka prilika za učešće u javnoj komunikaciji mora biti obezbjeđena svim članovima društva, društvenim grupama i institucijama, a također i jednak medijski tretman i jednak medijski prostor. Jednaka dostupnost informacija onima koji žele doći do njih je, također, važna. Tek na taj način možemo živjeti djelotvorno i biti dobro informisani. Obaveza informisanja i obrazovanja domaće i svjetske javnosti u vezi sa pitanjima o kulturi sjećanja i čuvanju istine od zaborava je sastavni dio novinarskog posla i novinarske odgovornosti prema društvu. Nažalost, nerijetka je pojava da u nekim medijima, i od strane određenih novinara, možemo primijetiti pokušaje historijskog revizionizma u cilju onemogućavanja kulture sjećanja. Takve aktivnosti su rezultat različitih faktora i djelovanja, poput vrlo zastupljenog čina izjednačavanja žrtve i agresora ili, još gore, direktnog i otvorenog izvrtanja historijskih činjenica. Postoji i latentno onemogućavanje kulture sjećanja, koje je mnogo opasnije od direktnog, kada se kroz razne vidove društvenog djelovanja, pod krinkom obrazovanja ili kulture, nastoje indoktrinirati društveni obrasci razmišljanja i prakse koji degradiraju ili onemogućavaju kulturu sjećanja. U javnoj komunikaciji možemo ponekad primijetiti nekompetenciju i nepoznavanje termina, materije i pogrešne interpretacije historijskih činjanica od strane onih koji govore o kulturi sjećanja, što je, također, poguban faktor. Cenzura je nezaobilazan faktor kada govorimo o kulturi sjećanja u javnoj komunikaciji. Cenzura kao način kontrole javne komunikacije se jako odražava na informisanost društva u vezi sa različitim društvenim pitanjima i prisutna je u različitim oblicima, od cenzure u medijima, do cenzure u literaturi za osnovno[13], srednje i visoko obrazovanje. Iz do sada navedenog možemo zaključiti da je fenomen kulture sjećanja potrebno konstantno graditi i istraživati, te raditi na njenom očuvanju i razvoju ukoliko želimo govoriti o demokratskom i zdravom društvu. Na taj način izbjeći će se nepravilna interpretacija istine i omogućiti egzistencija jedinstvene istine i jednog ispravnog narativa u skladu sa tom istinom.

---

[12] E. Kečo-Isaković: *Izazovi mas-medija*, Sarajevo: TKD Šahinpašić, 2006, str. 11.

[13] Za primjer možemo uzeti obavezu koja je data školama 1998. godine da u svim knjigama crnim markerom prekriže riječi koje asociraju na agresiju na republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima, i obavezu zamjene tih riječi drugim riječima, npr. riječ "zločin" je zamijenjena sa riječju "greška", koja nema ni približno značenje zločina. Na taj način je onemogućena ne samo kultura sjećanja nego i obrazovanje novih generacija o svojoj bliskoj prošlosti.

Literatura:

Baudrillard, Jean: *Simulacija i simulakrum*. Karlovac, 2001.

Bh. novinari (2020): *Mediji u Bosni i Hercegovini i suočavanje sa prošlošću: Patriotsko novinarstvo ne smije biti izgovor za širenje govora mržnje*. Portal BHN- https://bh-novinari.ba/bs/2020/10/20/mediji-u-bih-i-suocavanje-sa-prosloscu-patriotsko-novinarstvo-ne-smije-biti-izgovor-za-sirenje-govora-mrznje/ - pristupljeno: 07. 12. 2020.

Bojić, Drago (2019): *Dehumanizirana sjećanja u kulturi zaborava*. tačno.net - https://www.tacno.net/banja-luka/dehumanizirana-sjecanja-u-kulturi-zaborava/-pristupljeno: 09. 12. 2020.

Bosto, Sulejman: *Pitanje krivnje – između moralnog univerzalizma i ideologije*. Zagreb: Nakladnik Disput, 2009.

Božanić, Joško: "Kultura sjećanja i strategija zaborava", *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke – baština i sociokulturni razvoj.* Split, 2015.

Kečo-Isaković, E.: *Izazovi mas-medija*. Sarajevo: TKD Šahinpašić, 2006.

Fejzić-Čengić, Fahira: *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Connectum, 2009.

Franović, Ivana; Vukosavljević, Nenad: *Rat sjećanja (Istraživanje o mjestima stradanja i sjećanja na rat u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo-Beograd: Centar za nenasilnu akciju, 2016.

Gačanica, Lejla: "*Čitanje između redova: bosanskohercegovačka kultura potiskivanja (I* dio)", *Zbornik: populizam, izbeglička kriza, religija, mediji.* Novi Sad: Filozofski fakultet, 2017.

Kazaz, Enver: *Heroj i žrtva u funkciji pamćenja rata*. Zagreb: Nakladnik Disput, 2009.

Lasić, Mile: *Kultura sjećanja* (*Pledoaje za izgradnju kulture sjećanja i u regiji jugoistoka Europe*). Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung, 2011.

Merenik, Lidija: *Kultura zaborava*. Zagreb: Disput, 2009.

Softić-Salihbegović, Aida: *Nekultura sjećanja u Bosni i Hercegovini*. Deutsche Welle - https://www.dw.com/bs/nekultura-sje%C4%87anja-u-bih/a-46449035 - pristupljeno 11. 12. 2020.

Šarčević, Ivan: *Kako ući u kulturu sjećanja.* Sarajevo: Centar za javno pravo, 2019.

Žanić, Mateo: *Kultura sjećanja između emocija i institucija. Reprezentiranje Vukovarske bitke od 1991. do 2016.* Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", 2017.

ON THE CULTURE OF REMEMBRANCE IN PUBLIC COMMUNICATION

Summary

A culture of remembrance is an integral part of human existence and day-to-day life, as well as a natural human need that is rooted in psychological and social factors that make up the entire human experience. This phenomenon is interpreted and practiced in different ways in society, depending on the type of social system, current situation, and certain social and political goals, which is certainly not a good example of societal functioning. Numerous social sciences are interested in researching this phenomenon, primarily psychology, sociology, communicology, history, and anthropology. Communication, as a basic human need to share experiences and learn new things, is in fact the primary way of how we keep the culture of remembrance alive. The media play a crucial role in this process by being the agents of communication between people and presenting the news and human experiences from the social reality. The media therefore undoubtedly have a tremendous responsibility to properly interpret historical facts that are the basis of the culture of remembrance. The Athenian democracy, which is the best social system model, can contribute immensely to the development and preservation of the culture of remembrance by implementing its main postulate – keeping the public well-informed. The existence of well-informed public is defined by proper and high-quality media work, whose mission is to inform the public truthfully and objectively. Bosnia and Herzegovina, a society that suffered genocide and war of aggression, has two types of media: the ones whose work is based on truthfulness and objectivity, therefore, to some extent, enabling the preservation of the culture of remembrance in public communication; and the ones whose aim is to, unfortunately, keep alive the genocidal ideas and plans that go against the Bosniak people by using historical revisionism that prevents the existence of the culture of remembrance.

Key words: culture of memory, genocide against Bosniaks, media, communication, public communication, public, public opinion

UDK 821.163.43*.09 Nametak, H.

Hasan (Fehmi) Nametak: folklorist, književnik, kulturni historičar

Nehrudin Rebihić
Filozofski fakultet
Univerziteta u Sarajevu

Hasan Nametak bio je jedan od značajnijih pregalaca na polju sakupljanja i opisivanja bošnjačke kulturne i književne baštine. Naročit doprinos dao je u oblasti folkloristike sakupivši zbirku pjesmama *Hrvatske narodne pjesme* te nekoliko predaja, anegdota i šaljivih priča koje je publikovao u bh. periodici. Kao pripovjedač, ali i svjedok vremena, napisao je nekoliko autobiografskih crtica i slika o događajima u Hercegovini po dolasku Austro-Ugarske Monarhije u Bosnu. Značajan doprinos dao je na polju pamćenja istaknutih bošnjačkih alima s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Napisao je i nekoliko tekstova o istaknutim mostarskim vakifima i njihovih vakufima.

Ključne riječi: austrougarski period, Hasan Nametak, folkloristika, frazeologija, predaje, crtice, vakufi

Uvodne napomene

Hasan Nametak (1871−1953)[1] bio je jedan o značajnijih bošnjačkih kulturni pregalaca prve polovine 20. stoljeća. Osobit pečat dao je na polju sakupljana usmene književne građe, a usputno je napisao i nekoliko književnoumjetničkih tekstova te priloga o kulturnoj historiji Mostara i Hercegovine. Nažalost, ostao je u sjeni svojih sinova, istaknutih književnika, književnih historičara, folklorista: Alije Nametka i Abdurahmana Nametka.[2] Rođen je 1871. godine u Vionici kod Mostara, gdje je završio mekteb i ruždiju, a nakon toga seli u Sarajevo gdje upisuje Gazi Husrev-begovu medresu i Darul-muallimin (1894). Po završetku školovanja vraća se u Mostar, gdje obavlja različite dužnosti: mualim u mektebu, sekretar Mufijskog ureda, predavao

[1] U literaturi se navodi podatak da je Hasan Nametak rođen 1873. godine

[2] Porodica Nametak (Hasan, Alija, Abdurahman i Fehim Nametak) obilježila je kulturni život Bošnjaka kroz cijelo 20. stoljeće i u jednoj dosta opsežnijoj studiji (monografija ili doktorska disertacija) trebalo bi valorizirati njen značaj na svim poljima kulture.

je fikh i bosanski jezik u Roznamedžijinoj medresi, predavao je vjeronauku u Djevojačkoj školi; bio je imam i hatib, osnivač Muslimanskog imamsko-muallimskog društva. Angažiran je kao pedagog pri izradi Islamske prosvjetne ankete 1911. godine; nemjerljiv doprinos dao je u Čauševićevoj reformi arebice itd. Umro je u Mostaru 1953. godine. Najpotpunije bio-bibliografske podatke o Hasanu Nametku dosad su napisali: Hifzija Hasandedić u tekstu "Hasan ef. Nametak: u povodu 70-godišnice rođenja" u *Osvitu* (1943, br. 85, str. 6), hfz. Mahmud Traljić u knjizi *Istaknuti Bošnjaci* (1998), hfz. Smail Serdarević u posmrtnom nekrologiju "Merhum Hasan ef. Nametak" u *Glasniku VIS-a* (1953) te Ahmed Mehmedović u *Leksikonu bošnjačke uleme* (2018). U navedenim člancima i natuknicama nije detaljno valoriziran njegov rad, a, nažalost, ni u studijama koje su se u užem i širem smislu doticale njegova folklorističkog rada: ovdje najprije mislimo na studije o proučavanju usmene književne baštine Bošnjaka.[3]

Folkloristički prilozi Hrvatske narodne pjesme – rukopisna zbirka (1897)[4]*: tematsko-motivski sadržaj pjesama*

Nakon Mula Mustafe Bašeskije, Muvekita, Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, Hasan Nametak javlja se kao četvrti bošnjački folklorist, koji je 1897. godine sakupio cjelovitu zbirku usmene poezije. Riječ je o rukopisnoj zbirci *Hrvatske narodne pjesme* (rukopisna zbirka) u kojoj se nalazi četrnaest pjesma, od kojih je devet lirskonarativnih i pet lirskih ("ženskih"). Nametkov folklористички rad treba razumijevati i interpretirati u cjelini folklorističkih praksi s kraja 19. i početka 20. st. u bosanskohercegovačkom i južnoslavenskom kontekstu. Kada je riječ o bošnjačkoj usmenoj književnoj tradiciji, sistematizacija se vršila na dva načina: (1) austro-ugarska uprava provodila je sistemsko sakupljanje usmene književne tradicije kako bi "historizirala koloniju",

[3] Valja ovdje spomenuti jednu Nametkovu "Izjavu" objavljenu u časopisu *Bošnjak* (br. 28, str. 3) u kojoj reagira na natpise u srpskim novinama u kojima ga nacionalno identificiraju kao Srbina: *Čujem, da su neke srpske novine nazvale i mene „Srbinom" (?) te da sam dapače radi srpstva i stradao.(!) Šta him je za to dalo povoda, ne znam: ali znam. da se ja nikad nijesam ni osjećo a kamo li priznavo Srbinom. Ako sam kada pisao u srps.c i beletristički list, mostarsku 'Zoru', držim, da me se zato nesmije nazvati Srbinom, jer bi po taj način i Jovan Sundačič bijo Hrvat, jer mu je 'Matica hrvatska' izdala pjesme! A ja sam pisao u 'Zoru' za to, jer je lokalni list, brez obzira na politiku i njezinu boju, kao što bih recimo piso u nju, da je toi hrvatski li koji treći list.S toga ovim oćitujem, da se a nikad nisam priznavo Srbinom, niti ću se kad priznavati, jer je moje drugo osvjedočenje kakvo je svima nama poznato*. (Mostar, 10. jula 1898.)

[4] Rukopis zbirke nalazi se u HAS -u, ZV-42

odnosno na taj način pokazala njen povijesni kontinuitet (Kosta Hormann, Ludvik Kuba) i uvid – naročito Bošnjaka – u svoju prošlost;[5] (2) u kontekstu nacionalno-romantičarskih ideologija 19. stoljeća posebno se naglašavala nacionalna, etnička pripadnost pjesama: budući da se Bošnjaci u političkom smislu nisu nacionalno etablirali, njihova usmena tradicija najčešće je sistematizirana u okvire srpske ili hrvatska nacionalne književne tradicije (Vuk Karadžić, Luka Marjanović). Nametkova rukopisna zbirka završila je kao sastavnica zbornika *Hrvatske narodne pjesme: ženske pjesme* (knj. 5) koji je 1909. godine priredio i uredio Nikola Andrić. U zbornik su uvrštene četiri lirskonarativne pjesme iz ove zbirke, i sve one tematsko-motivski vezne su za bošnjačku književnu i kulturnu tradiciju. U popratnom pismu[6] upućenom Nikoli Andriću, Nametak navodi kako je bio skeptičan da će njegove pjesme biti dobro primljene "pošto su sve muhamedanske" te se nada da će kao takve biti prihvaćene za objavljivanje.

Pjesme koje je Andrić odabrao za zbornik pretežno su iz skupine pjesama – balada – "mitološkog sloja" s temama o "ojađenih roditelja/majci" (*Vile ispile djetetu srce*), o nadmudrivanju mitološkog bića – vila (*Paša nadmudrio vilu*). Međutim, prisutne su i one o porodičnom nesporazumu: o "plemenitoj snahi-nevjesti", koja razrješava sukob među baćom (*Dioba braće Hasan-age i Husejin-age*), o "plemenitoj i dobroj sestri" koja spašava braću iz sužanjstva (*Dizdarevica osvetila braću*). Pjesme u Nametkovoj rukopisnoj zbirci numerirane su brojevima: prve dvije – jedan i četiri, a druge dvije – osam i devet. Pjesma *Vile ispile djetetu srce* otvara Nametkovu zbirku i tematsko-motivski oblikuje temu o ojađenoj majci koja zbog svoje lahkovjernosti pristaje na udaju – nakon smrti muža – za prosca koji joj garantira da će prihvatiti njenoj sina – jedinka. Dok svatovi idu ka novom domu, Hasan-aga od Omer-begovice u dva navrata, kroz tri planine, traži da baci svoga sina u "zelenu travu", a treći put prijeti joj "odsijecanjem glave". Zajedno sa slugom, majka sina vješa o "zelenu jelu" i pri tome mu pjevajući uspavanku. Uspavanka je ovdje sastavni dio balade i tematsko-motivski je srasla s tekstom, iako bi se mogla tumačiti kao zaseban, umetnuti tekst. U uspavanki majčino ljuljanje mijenja vihor s planine, majčino pjevanje – bulbul-ptica, a "materino ml'jeko" – medna rosa. Iako je nemoćna, majka ipak na verbalnoj ravni ispunjava svoju ulogu jer je svjesna da u planinskim uvjetima njen sin neće preživjeti. Po završetku svadbenog veselja, majka traži od muža da ode u planinu i nahrani "prenejako čedo" jer ju je "razapelo mlijeko": njeno dijete je dojenče. Majka pronalazi mrtvo dijete kojem su "vile srce ispijale" i "gavranovi oči iskopali" nakon čega umire od ove

[5] Up.: Stijn Verveat, *Centar i periferija u Austro-Ugarskoj*, Sarajevo: Synopsis, 2013.

[6] Nametak je zbirku poslao preko Marka Šešelja, a popratno pismo datirano je na datum 7. 8. 1897. godine

šokantne i sablasne slike. Vila se ovdje javlja u svom negativnom značenju zajedno sa gavranom – zlosutnom pticom – koji dodatno simbolički obremenjuje ovu poetsku sliku. S negativnim predznakom vila se javlja i u pjesmi *Paša nadmudri vilu*, s tim što je ovdje neko ko žudi za vojnikom Zaimpašić Ahmom, pa zbog nemogućnosti realizacije te žudnje, odluči da ga utopi u Moravi kako bi ga se makar "mrtva naljubila/e". Fabularno-sižejnu okosnicu balade čini događaj kada paša Sejidija sluša vile kako se pripremaju da utope njegova vojnika Zaimpašić Ahmu, nakon čega on poziva Ahmu i saopćava mu tu namjeru. Paša mu predlaže da naopako potkuje, osedla i zauzda konja kako bi nadmudrio vile. U završnoj sceni Ahmin konj iz Morave izvlači tri čuda: od zlata falake, od zlata konope, o čavlima vilu. Falakama (sprava u kojoj su uvijene noge onome koga biju po tabanima) i konopima vile su momka htjele zadržati pod vodom, ali prevarom/mudrošću – naopakim sedlanjem, potkivanjem i zauzdanjem, odnosno prikrivanjem smjera kretanja – paša je nadmudrio vile i spasio Ahmu.

Naredne dvije pjesme iz Nametkove zbirke tematsko-motivski možemo odrediti kao porodične pjesme: prva pjesma predstavlja porodičnu zgodu o sukobu među braćom zbog podjele nasljedstva, dok druga oblikuje motiv braće u sužanjstvu. I u prvoj i u drugoj pjesmi žena (snaha ili sestra) razrješava sukob tako što u prvoj pjesmi snaha svojom mudrošću i snalažljivošću ne ispunjava želju muža da ubije njegova brata kako bi on dobio "timar" i "konja lastavicu", dok u drugoj požrtvovana i mudra sestra, upuštajući se u rizik da svoj život učini nesretnim, spašava braću dugogodišnjeg sužanjstva. Žena, kao i u brojnim drugim baladama zauzima centralni motiv, s tim što ovdje ona tragično ne strada, nego uspijeva da spasi članove porodice od stradanja. U pjesmi *Dioba braće Hasan-age i Husejin-age* Hasan-aga naređuje svojoj ženi da otruje njegova brata Husejin-agu kako bi dobio "timar u Zagorju" i "konja lastavicu", međutim, ona daruje djevera srmali-mahramom koju joj je poklonila sestra; djever traži da mu "pokloni seku", a da će on njoj zauzvrat dati "pô timara" i "svoga brza konja lastavicu". Tako ona mudrošću, na jednoj strani, spašava djevera i sebe od počinjenog ubistva, a muža bratoubistva, a, na drugoj, "jedan timar" na kraju dijele po pola, te time sve strane u porodičnom sukobu bivaju zadovoljene i "etički čiste". Na drugoj strani, i Hasan-aga dolazi do spoznaje o važnost bratskog odnosa kad svjedoči sceni u kojoj orao napada gavrana, a drugi gavran mu priskače u pomoć, a što je ovdje metafora bratske pomoću u nevolji. Pjesma *Dizdarevica osvetila braću* opjevava motiv ropstvu braće Dizdarevića u tamnici Jakšić-kapetana. Život braće u sužanjstvu bio je ugodan (*Ako vam je ponestalo piva / Al debele ovnovine mesa / Al beškota hljeba bijelog / Ali sira tečenluka b'jela*) sve do trenutka kada im Jakšić-kapetan traži sestru za ženu kao zamjenu za slobodu; oni ne pristaju i bivaju podvrgnuti teškim tamničkim

mukama. Potom oni sestri šalju pismo, nakon kojeg ona odlučuje da se uda za Jakšić-kapetana. Kada svatovi dođu pred Jakšića kulu, ona ne želi da sjaše s konja dok ne vidi braću, a kada ih ugleda, poručuje im da je sačekaju u gori. Ona odlazi u ložnicu gdje ubija Jakšić-kapetana, oblači "misne haljine" i bježi iz grada. Kao i značajan dio balada, i ova je s lokalnim obilježjima, a to se ogleda u stihu "hvaća žive Gabeljane": braća Dizdarevići su iz Gabele u Hercegovini. Posebnu pažnju folkloristima privukla je u pjesmi sintagma "misne haljine" koje Fata oblači kako bi prerušena pobjegla iz grada. Luka Marjanović, kao urednik izdanja Matice hrvatske, ovu je sintagmu tumačio tako da je Jakšić-kapetan bio i svećenik, kao što su i druge historijske ličnosti bile i ratnici i svećenici (Sović i Kesić), ali Alija Nametak smatra da je ovo tumačenje netačno te da "misne haljine" ne znače štolu, paramente i ostalo što svećenik oblači pri misi, nego ono odijelo koje svaki kršćanin oblači kada 'ide k misi', tj. u crkvu, na blagdan, a tada se obuće u bolje odijelo, ili najbolje što ima" (Nametak 1954: 58). Kao dodatni ovom tumačenju navodi i frazu "Ovo mi je misno i komisno (odijelo)", koja se može čuti i kod muslimana.

U zbirci se nalazi još pet balada s različitim tematsko-motivskim sižejnim obrascima. Druga pjesma oblikuje temu o sužanjstvu Memiš-age kod Janokabana. Memiš-aga hrani siv-zelen sokola devet godina kako bi ga poslao dvore da ga izvijesti da li mu je ostarila majka, da li mu je uzrasla sestrica i da li mu se udala ljubovica. Motiv siv-zelen sokola ovdje se javlja kao neka vrsta saveznika, pomagača Memiš-agi. Ovaj motiv javlja i u drugim lirskonarativnim, lirskim i epskim pjesmama u kojima najčešće označava neku vrstu pomagača, informanta, pa čak i imaginarnog supstituenta za ljubavnika ("muškog principa").[7] Po puštanju iz sužanjstva, Memiš-ag dolazi kući i zatiče svatove – ljubovica mu se udaje za šabačkog dizdara. U sceni, kada ga svatovi mole da nešto zapjeva, on zapjeva lirsku pjesmu ponovo s motivom sokola koji sada nosi negativna značenja jer ruši dom koji je gradila lastavica devet godina. Dakle, simbol sokola ovdje je simbol šabačkog dizdara, a simbol lastavice ("simbol zaštitnice kuće", "simbol sreće u kući i domu", "razaranje njenog gnijezda smatra se velikim grijehom")[8] simbol je Memiš-agine porodice koju soko svadbom želi razoriti. U posljednjoj sceni Memiš-aga otkriva svoj identitet, nakon čega ljubovica odustaje od udaje, a on svatovima zauzvrat daje svoju sestru. Balada je potpuno ispunila etičku dimenziju jer niko od učesnika nije ostao uskraćen za nešto: majka za sina, žena za muža, svatovi za mladu itd. Pjesma numerirana

[7] U ovoj baladi Memiš-aga hrani siv-zelen sokola, dok ga djevojke najčešće vezu u usmenoj književnosti. Ovaj motiv, kao i usmenoknjiževni podtekst, iskoristio je i Zija Dizdarević za pripovijetku *Otmica*.

[8] Usp.: Aleksandar Gura: *Simbolika životinja*, Beograd: Logos, 2005, str. 463–464.

pod rednim brojem tri na tematsko-motivskom planu oblikuje sižejni obrazac o vjernoj ljubi. Dakle, ferman dolazi Ahmed-begu, koji odlazi u vojsku i vraća se nakon devet godina s titulom paše, međutim, u dvore ga ne želi primiti njegova ljubovica jer ona čeka Ahmed-bega, a ne Ahmed-pašu. Proglašava ga zulumćarom i prijeti mu Ahmed-begom, da bi u posljednjim scenama Ahmed-paša morao dokazivati svoj identitet pričajući joj zajedničke događaje iz života (scene pred polazak u vojsku, scene iz prve bračne noći, puknutom prstenu itd.); ljubovica mu i dalje ne vjeruje ništa, iako je njegovo kazivanje bilo istinito. Na kraju, traži da joj pokaže mladež na mišici veličine "pare carevice"[9] nakon čega uviđa da je riječ o njenu mužu Ahmed-begu. Pjesma numerirana pod rednim broje pet oblikuje jednu specifičnu temu: riječ je o preobrazbi žene u muškarca, a sve kako bi sačuvala ponos svoje porodice i roda. Naime, fabularno-sižejna okosnica balade otvara se scenom kada paša Vedžihija dolazi u Cetinu da prikupi harač, a na putu do Cetine svrati do Alage. Budući da u tom trenutku u Alaginoj kuli nije bio nijedan sluga, naređuje sestri Fatimi da se obuče u muško odjelo kako bi prihvatila pašinog konja (promijenila je ime u Zlato Muhamede). Ženi, dakle, nije priličilo da izlazi pred tuđina muškarca, ali isto tako nije bilo ni umjesno (ponos, rz) da domaćin drži konja gostu: to su uvijek činile sluge. Paša Vedžihija uočava da je riječ o ženi, a ne muškarcu – Alaginom bratu, pa, nakon sedmodnevnog povratka, traži od Alage da mu dovede "brata Zlato Muhamede" kako bi zajedno večerali i poigrali santrača. Dok su igrali, djevojci spadne kalpak (vojna kapa) s glave i prosipaju joj se pletenice. U posljednjoj sceni paša je uzima za ženu. Šesta pjesma kazuje o Džafer-begu Kopčiću i njegovoj požrtvovanoj sestrici. Nakon što Džafer-beg u prvoj sceni istjera majku iz dvora zato što se htjela udati za djevera, Džafer-begovog amidžu, ona odlazi kod paše Sejidije i "opanjka" ga, ali ne samo za protjerivanje nego i zato što ne klanja, što je iščupao amidži bradu, što pije vino i rakiju, što ne posti šehri-ramazan te što ljubi sve djevojke, a među njima i pašinu sestricu. Naravno, napetost u baladi dolazi kada to sve Džafer-beg priznaje, a naročito da ga u dušeku čekaju četiri djevojke, a pred njima pašina sestrica, što je presudilo da ga paša Sejidija optuži na smrt. Kad su dželati htjeli da ga pogube, vidjeli su "zlatni ferman" na prsima koji je simbolizirao njegov društveno-politički status. U posljednjoj sceni, sestra odlazi kod paše i prijeti mu daidžama: "jedan cara svlači i oblači", "drugi caru stoji na divanu" i "treći vam pašaluk daje." Paša odustaje od pogubljenja te na kraju traži Džafer-begu sestru za ženu, što ona odbija. Pjesma datirana pod brojem sedam predstavlja plemenit motiv spašavanja

[9] O motivu "para carevica" pisao je M. Hadžijahić u tekstu "Para carevica" objavljenom u časopisu *Narod* 1933. godine.

djeteta koje je nabujala Drina odnijela u kolijevci. Kolijevku je pronašao lađar Meho i odgojio dijete, koje se, kada je napunilo devet godina, izdvajalo po svojim vještinama i sposobnostima. U posljednjim scenama otac djeteta, Fočanin Avdo, saznaje da je dječak (Nahod) njegov sin i obilato nagrađuje Mehu, dajući mu svoju kćerku za ženu i veliko imanje. Motiv rijeke i djeteta u kolijevci donekle podsjeća na arhetipski obrazac kur'ansko-biblijske priče o Musa, a. s.

Drugi dio Nametkove zbirke sadrži pet lirskih ljubavnih pjesama. Prva pjesma oblikovana je na karakterističnom lirskom obrascu: uvod plus dijalog, pri čemu se ovdje dijalog ne realizira u direktnoj komunikaciji, nego preko pisma. Ne znajući da mu se udala, momak piše djevojci pismo, a ona mu odgovara: "Jesam, dragi, i sina rodila / od jada mu tvoje ime djela / Od žalosti ga ne mogu zvati". Djevojka jasno ističe da je momak i dalje njen "dragi" bez obzira na to što je udata, kršeći tako jedan od sakraliziranih postulata patrijarhalne kulture – brak. Trajnost njene ljubavi posebno će biti uhvaćena u stihovima kada otac kaže "Hoder, sine, babi", a žena kletvom kazuje "Ne bilo ti babe / Već ti ostala udovica majka / Pa se udala za prvog sevdaha", odnosno njenog prvog ašika. Obrazac druge lirske pjesme veoma je poznat u usmenoj književnosti. Riječ je o pjesmi "Vino piju age Sarajlije", u kojoj Čebedžina Mara kaže: "Ne mezite ispod grla moga", jer ako svakom mora biti sluga, ne mora ljuba "doli jednom Pinji bajraktaru". Pjesma je upamtila i jednu sliku s početka 19. stoljeća u Sarajevu,[10] a riječ je o tome da su u kafanama i birtijama mogle muškarce usluživati samo kršćanke. Treća lirska pjesma oblikuje istu temu kao i prva pjesma, s tim što u ovoj varijanti na početku pjesme razgovaraju dvije vile i donose podroban opis izgleda Zaim-beglerbega, ašika i narodnog pjevača. Četvrta pjesma oblikuje motiv utapanja mladića u rijeku Moravu, za kojima nema ko da tuguje. Pjesma završava tako što na njegovom mezaru "pasu dva paun / i dva tića paunića" – kao simboli sretne porodice koju mladić nije imao. I posljednja – peta pjesma – pamti jedan vrlo stari, mitski sloj usmene književne tradicije: riječ je varijanti pjesme *Vilu ljubi Murtezanoviću* ili *Lov lovio Muharem-beg*. Pjesma obrađuje mitološki motiv u kojem vila, nakon što izrodi djecu, bježi od Hasanage koji za njom tuguje.

***

Pored folklorističkih bilježenja usmenih pjesama, Hasan Nametak u bh. periodici objavio je i nekoliko zabilješki iz usmene proze i narodne frazeologije, kao i nekoliko tekstova o običajima iz Hercegovine. U časopisu *Behar* 1900. godine objavio je dva teksta iz narodne frazeologije u kojima je pokazao svu

[10] Up.: Muhamed Hadžijahić: "Ibrahim bajraktar Pinjo", *Novi Behar*, 1933, br. 23, str. 320–321.

ljepotu, slikovitost i raskoš bosanskog jezika. Kao dio narodne upotrebe jezika, frazeme donose i sliku odnosa naroda prema jeziku i njegovoj upotrebi u različitim kontekstima: običajima, folkloru, religiji, društvu itd. Budući da poznaje kontekste u kojima se određena frazema izgovara, Nametak u prilozima *Iz narodne frazeologije* (br. 5, str. 81; br.13, str. 209) donosi veoma podrobna tumačenja njihovih značenja, pa tako, naprimjer, za frazemu "živi u hararu" navodi da se "veli onome koji neće, a mogao bi živjeti udobnije, ili ima, a ne vidi mu se"[11], za frazu "krvi se zalaže" pojašnjava "da se veli onome koji sa velikim trudom zarađuje svoj svagdanji kruh" (1900: 13: 209) itd. U istom časopisu (br. 16, str. 248) objavio je nekoliko izreka hazreti Alije pod naslovom *Ili je bolje znati, ili imati?*[12] Riječ je o polemici između hazreti Alije i haridžija nakon što je Poslanik, a. s., za Aliju u jednom hadisu kazao: "Ja sam grad znanja, a Alija je njegova kapija". Nakon što je Alija dao deset različitih odgovora na isto pitanje, haridžije su priznale njegovu učenost. Nametak ovdje donosi svih deset odgovora, ali po svemu sudeći, ovdje nije riječ o znanju koje se baštinilo i prenosilo u našoj usmenoj tradiciji, nego je Nametak ovu polemiku, odnosno Alijine izreke, preuzeo iz neke knjige ili udžbenika.[13] Hasan Nametak sakupio je i nekoliko proznih narodnih priča i objavio ih u časopisu *Novi Behar* (1931−1932: br. 23−24, str. 333), a riječ je o dvije dosjetke (*Bez čara ih ne dadu* i *Orle i Ali-paša*) o Salihagi Orli i Ali-paši Rizvanbegoviću: u prvoj priči Orlo nadmudruje Ali-pašu, nakon čega on povlači odluku da prenese topove iz Mostara u Stolac, a u drugoj Orlo nastoji što bolje prodati parče zemlje Ali-paši, računajući mu u cijenu i sve namaze koje je propustio dok je na njoj radio. Također, bilježi i dvije priče[14] *Omer-paša i Hercegovci* te *Podveležac*: prva govori kako je jedan "šutavac" iz rečenica Omer-paše Latasa upućenim Hercegovcima pročitao njegove zadnje namjere: oduzeti im srmali toke i svijetlo oružje; u drugoj priči Osmo Crnalić, bogat čovjek, posuđeni novac svom

[11] Nametak, 1900, 5: 81.

[12] Valja ovdje spomenuti da je Hasan Nametak u časopsima *Zora*, *Osvit*, *Novi Behar* objavljivao i kraće prijevode s orijentalnih jezika. Tekstovi su tematski raznoliki: priča s turskog *Bujukdarska Venera* kazuje o dvoje zaljubljenih (*Zora*, 1898, br. 4, str. 146-159); *Ne uzimaj ženu s djetetom* arapska je anegdota o Izraelcu koji nije htio da se oženi dok se ne posavjetuje sa stotinu ljudi; posljednjim mu kaže da ima nekoliko vrsta žena: jedna je - radi tebe, druga je - čuvaj je se, a treća - može biti radi tebe, a može biti i čuvaj se; na kraju mu kaže da se čuva i žene koja ima dijete (*Zora*, 1897, br. 2, str. 262-263); „Mudre riječi velikih naučnjaka s Istoka" donosi prijevod izreka uvaženih alima-imama: Ahmeda, Azama, Malika, Šafije itd. (*Novi Behar*, 1930−31, br. 7, str. 99); u *Osvitu* (1900) je s perzijskog preveo "Priče od šejh Sadije" itd.

[13] Na istom tragu napisan je i prilog (predaja) „Crtica iz života hazreti Omer (r. a.)" u *Novom Beharu* (1928, br. 19, str. 302)

[14] *Novi Behar*, 1929−30, br. 24, str. 388.

komšiji daje preko vatre, a na to mu preplašeni komšija kaže: "Ne preko vatre, amidža, izgorjeće po Bogu", a ovaj mu odgovara: "Eh, vjerujbog, svakako su izgorjele" – odnosno nikada neće biti vraćene. Iste godine[15] donosi i dvije zabilješke (anegdotu i šaljivu priču): anegdota bilježi jedan događaj o Ali-paši Rizvanbegoviću i Nasrudin-hodži. Anegdota pamti događaj kada je Ali-paša naredio kavazu da zbog nestašice sijena obilježi sijeno braće Hadžije i Saliha Velića "da se ne diže", da bi ga Hadžija na kraju zapalio izgovarajući pritom "đene, kako no se kaže, nije rek›o, da se ne pali!" Dok šaljiva priča govori o Nasrudin-hodži kako je pustio kokoši da se napiju vode, pa mu nisu htjele ući u kafez. Na kraju se obraća pijetlu: "I ti mi se brojiš pametan! Po noći znaš u mraku, da je zora blizu, a po danu ne umiješ da nađeš kafez."

Uz folklorističko bilježenje usmene književne građe, Hasan Nametak napisao je i nekoliko kraćih radova o narodnom životu i običajima Bošnjaka. Tako je u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* (1917) publikovao rad *Bajramski običaji u Bosni i Hercegovini* u kojem predstavlja nekoliko običaja koji su isključivo vezani za hadžijski i ramazanski Bajram. Najprije polazi od toga kako su se bajramski običaji upamtili u usmenoj književnosti, zatim bilježi neposredan život u mahalama prije početka praznika (o pucanju topova s tabija i kula poslije ikindije namaza dan prije praznika). Posebno tretira običaje prvog dana praznika (kupanje, oblačenje bajramskih haljina, izgovaranje tekbira, čestitanja, posjete kućama itd.), ali isto kazuje kako svjedoči odumiranju nekih običaja: jedan od tih je "da bi se postavila sofra, na kojoj je bilo raznih jela, i svako bi sjeo za sofru i malo se založio."[16] Piše zatim o odlasku mladoženje kod punice, zatim o darivanju djevojaka i djece, bubnjara, kao i običaje koji se prakticiraju u užem porodičnom okruženju (zajednički ručak, o "pravu starješine"). Kurban-bajram ima svoje specifičnosti koje su vezane za klanje kurbana: odnosu prema žrtvi i raspodjeli kurbanskog mesa; autor naglašava socijalni aspekt ovog praznika jer u njemu se najviše obraduju siromašni ljudi. I u prilogu *Ispraćaj hadžija u Mostaru: jedan stari vjerski običaj*[17] bilježi jedan lokalni običaj o ispraćaju hadžija iz Mostara. U ovom običaju djeca su imala posebnu ulogu, naročito ona koja su pohađala sibijan-mekteb. Ona su s imamom odlazila kod dotične osobe i ispraćala ga, učeći određene dove, do mjesta gdje su se sakupljale hadžije iz Mostara ("Sofu hadžinsku"), i pri tome su, naravno, bila obilno darovana. Djeca su dolazila po povratku hadžije, i za njih se pripremao poseban ručak, obično burek i halva, a potom bi tek dolazili uzvanici. Uz ovaj prilog Nametak donosi i dovu – na arapskom i bosanskom jeziku – koja se učila

[15] *Novi Behar*, br. 23, str. 372.
[16] Nametak 1917, 150.
[17] *Novi Behar*, 1935−36, br. 9-13, str. 134-135.

uz ovu svečanost. Otkad datira ovaj običaj, kao i ko je pisac ove dove, autoru je ostalo nepoznato.[18]

Književni prilozi

Hasan Nametak pisao je kraće književne slike i crtice u kojima je obrađivao temu o dolasku austro-ugarske uprave u Bosnu. Jedan broj priča zasnovan je na vlastitom pišćevu iskustvu, a drugi na nekim anegdotama, pričama i predajama. Nastojao prikazati svu traumu bošnjačkog stanovništva pri susretu s novim okupatorom, "Švabom" i "kaurinom", i to na lokalnom prostoru Vionice i Mostara, ali isto tako i naglu promjenu društveno-socijalnih odnosa u kojima su kmetovi, najčešće kršćani, nastojali iskoristiti novu političku situaciju za progon, iživljavanje i maltretiranje bošnjačkog stanovništva. Nametak je objavio četiri priče od kojih su tri publikovane do 1900. godine u mostarskim časopisima *Zora* i *Osvit*, a jednu u *Novom Beharu* 1937−1938. godine. Međutim, valja kazati da je priču *Noć u strahu: slika iz okupacije 1878.* prvotno publikovao u *Osvitu* (1900), a kasnije ju je ponovo objavio u kalendaru *Narodne uzdanice* (1930), dok je priču *Allah ćerim: Zar britvom?*, objavljenu u *Osvitu* (1900), Abdurahman Nametak uvrstio u antologiju *Izbor hrvatske muslimanske pripovietke* (1943) pod naslovom *Zar britvom: istiniti događaji iz nikšićkog života*. Tako, u priči *Hajde aga, ama ne vodi ćerima*[19] Nametak, kroz odnos hodže i age Bahića i njegova kmeta Ilije, pokazuje koliko su se kmetovi osilili po dolasku nove vlasti (1878), odnosno da više ne poštuju ni age ni begove na čijoj su zemlji radili. Ilija ne želi da primi u kuću agu Bahića, već ga smješta u neki nepristojan kućerak. Kada su to vidjela dvojica aga (Hašimija i Dizdar), koji su također svratili kod Ilije da prenoće, odmah su zatražili da ga uvede u kuću i lijepo ugosti. Kada je aga pošao kući, kmet mu poručuje da više ne dolazi s *ćerimima* nakon čega aga konstatira: "Da nije ovakvih, ili da su svi ko ja, jahali bi nam kmetovi na vratu."[20] Druga priča na strukturalnom planu sastavljena je od dvije predaje koje u stilu narodnog pripovjedača kazuje Bećir-aga. Prvi dio priče kontekstualizirana je u vrijeme Derviš-paše kada se "odmetnuše nikšićki vlasi" i počiniše veliki zulum u Gornjem polju porodici Ibrage Šabovića. Riječ je, zapravo, o tome da je Ibraga Šabović u vlastitoj kuli udomio i othranio Laz,u koji je kasnije, kada su pobunjeni nikšićki vlasi napali Gornje polje, pomogao vlasima, otvarajući im vrata od kule, kako bi ubili Ibragu i njegovu

[18] Isti ovaj tekst publikovan je i u *Glasniku VIS-a* 1938. godine (br. 2, str. 71-75) pod naslovom "Hadžijska dova u Mostaru (jedan stari vjerski običaj)".

[19] *Zora*, 1897, br. 4, str. 129-130. Priča je objavljena pod pseudonimom H. N. Ibn Mostari.

[20] Nametak 1897, 130.

porodicu. Dok druga predaja – uokvirena priča – kazuje kako je neki Zulica u šumi ranio Lazu, a potom ga ubio / zaklao britvom zbog ubistva Ibrage. Dakle, cijela priča tematizira odnos hercegovačkih muslimana i hrišćana na granici Bosne i Crne Gore, u kojem do izražaja dolazi negativna, ubilačka i rušilačka strana života na granici, kao i sve netrpeljivosti, nepovjerenja, izdaje, zulumi, negativni stereotipi jednih prema drugim. Priča baštini jedan od modela pripovijedanja u književnosti preporodnog perioda: pripovjedač preuzima ulogu narodnog pripovjedača i priču oblikuje na anegdoti ili predaji. Treća priča *Noć u strahu* (1900/1939) sjećanje je autora na okupaciju, odnosno na dolazak "nove ere" i "novog gospodara". Iako je priča o dolasku Švabe prezentirana kao dio autorovih sjećanja iz djetinjstva, ona individualnom i porodičnom traumom sinegdohičko-metonimijski hvata i ukupnu sliku kolektivne tragike Bošnjaka pri susretu sa "novim okupatorom". Bez obzira na to što je priča prepuna jeze, straha, paljevine kula, lošeg odnosa kmetova i težaka prema agama i begovima – tema koja je posebno zaposjedala H. Nametka – bježanje u Mostar, ipak ona na kraju završava u nadi da će to sve biti prošlost: i to upravo onako kako je sluga Risto kazao naratoru: "Šta je to, ta ja znam Švabu i njegov hršum i dolazak – ja sam upamtio i to!"[21] U autobiografskom zapisu *Jutro straha i radosti* objavljenom u *Novom Beharu*, br. 21–23, str. 340. autor prenosi vlastita iskustva iz prvih dana okupacije. Opisuje povratak na imanje s ocem u Vionicu nekoliko dana nakon okupacije i njihovo privođenje u žandarsku stanicu pod lažnom optužbom nekadašnjih kmetova, a sadašnjih žandara, da pljačkaju okolna imanja i kule. Pored oca, privedeni su i drugi članovi porodice Nametak, autorov amidža (Avdo Nametak), ali i drugi "muslimanski posjednici". Na kraju su ipak pušteni nakon što je Hasan Nametak, tada kao dječak, zaplakao i zamolio "gospodina sa zlatnom jakom" da mu oslobodi oca jer on, kao i ostali posjednici, "nisu nikakvi lopovi". Prevaranti i zlonamjernici na kraju bivaju kažnjeni, a "poštenjaković" pušteni kući. Dakle, Nametak i u ovom tekstu donosi jedno negativno iskustvo s kmetovima, pravoslavcima i kršćanima nakon okupacije, jer su se oni sada, u novim političkim okolnostima, osjećali povlaštenim u odnosu na muslimansko stanovništvo zbog čega su posezali za ovakvim metodama omalovažavanja, ucjenjivanja i maltretiranja.

Kulturno-historijski prilozi: vakufi i alimi Mostara

Između dvaju svjetskih ratova, Nametak je napisao nekoliko priloga iz kulturne historije Mostara. Najčešće su to bili prilozi o nekim istaknutim dobrotvorima (vakifima) koji su za svog života izgradili džamiju, medresu, mekteb i

[21] Nametak, 1939, 124.

tako se upisali u kulturnu topografiju Mostara. Autor se koristi izvornom građom na temelju koje rekonstruira neku ličnost, način izgradnje ili održavanje nekog vakufa. Kao veoma dobar poznavalac kulturne i kolektivne historije Mostara, ali i kao temeljit istraživač arhivske građe, veoma vješto kombinira različita znanja kako bi što bolje i kvalitetnije oblikovao sliku neke povijesne ličnosti ili nastanka neke građevine. U tekstovima *Fatime-kadun džamija u Mostaru* (1938: 46–48) i *Dva dobrotvora u Mostaru* (1942: 68–71) objavljenim u kalendaru *Narodna uzdanica* njegova erudicija dolazi naročito do izražaja kada uz dokumentarnu građu (vakufname) donose poneku narodnu priču ili pjesmu koja dodatno upotpunjuje identitet nekog vakifa, dobrotvora. Tako u prvom tekstu ukazuje kako su žene uvakufljavale dio svoga imetka za opće dobro, a jedan od takvih primjera jeste i džamija Fatime-kadune u Mostaru iz 1620. godine (1028. h. godina). Uz ovu džamija nalazi se i sahat-kula koju spominje čak i Evlija Čelebija u svom putopisu, pa, prema autorovu mišljenju, i ona se može smatrati sastavnim dijelom ovog vakufa ukoliko "se možemo pouzdati u narodnu tradiciju" (Nametak 1938: 48), jer i lirska narodna pjesma "Pofalila se Šarića kaduna" pamti nastanak ove kule. Autor, kao dodatni argument, navodi i to što prvi stih ove pjesme, u jednoj od varijanata ove pjesme, počinje stihovima: "Oklinje se Fatime kaduna" – što implicira da je Fatime-kaduna bila hair-sahibija i ove kule uz džamiju. U drugom tekstu Nametak piše o dvojici dobrotvora: Nesuhagi Vučijakoviću (u porodičnoj tradiciji Vučijaković – Kapetanović) i njegovom zetu Neziragi. Nesuhaga je sagradio jednu džamiju u Mostaru, u narodu poznatu kao džamija "Pod lipom" (1564), zatim džamiju u Ljubuškom i mostove na rijekama Trebižat i Radobolja te nekoliko mlinova i dućana za održavanje vakufa. Za razliku od Nesuhage, autoru je ostalo nepoznato porijeklo Nezirage, koji je sagradio džamiju poznatu kao "džamija na Spilama". Međutim, smatra da je jedna narodna pjesma upamtila ovog Neziragu: riječ je o pjesmi u kojoj neko "mlado vlašče" otima Neziraginu kćerku Fatu, koju na kraju ipak komšije uspijevaju spasiti, a kradljivca smjestiti u zatvor. Majka plaća lažnim parama njegovu slobodu, a kada on to saznaje, ponovo se vraća u zatvor jer ne želi "varati Turčina", nakon čega ga kapetan (Ali-kapetan) pušta bez ikakve odštete. Pored ovih tekstova, Nametak je napisao nekoliko tekstova o mostarskim džamijama u *Novom Beharu*: prvi tekst "Mostarske džamije i njihovi vakufi" (1936–1937, br. 20–22, str. 271–274) donosi popis tridesetak mostarskih džamija (Šarića Ibrahim-age, Hadži Bali, Hafiz Havadže, Ćejvan-begova itd.) navodeći ko ih je i kada izgradio, da li se koriste za obavljanje obreda itd., dok drugi tekst "*Ćejvan Kethoda,* mostarski dobrotvor" (1935–1936, br. 22–23, str. 317–319) ukazuje na brojne vakufe Ćejvan-bega koji, prema Nametku, nije bio iz begovske porodice, već je bio oslobođeni

rob. Narod mu je, dakle, zbog vakufa dodijelio titulu bega. Sagradio je džamiju (1562) i mekteb u Mostaru, džamije u Gabeli i Blagaju, a u vakufnamama je opisao kako će se izdržavati svi ovi njegovi hajrati. Kao dobar poznavalac orijentalnih jezika, Nametak donosi cijeli sadržaj Ćejvan-begovih vakufnama, što su, dakle, prvorazredni izvori za proučavanje historije ovog vakufa, vakifa, kao i historije Mostara. Od osobitog značaja je i Nametkov tekst "Vakufnama Derviš-paše Bajezidagića" objavljen u kalendaru *Narodna uzdanica* 1940. godine (str. 187–192) budući da je Derviš-paša Bajezidagić jedan od kanonskih pisaca divanske književnosti Bošnjaka iz 16. stoljeća[22]; bio je valija u Bosni; poginuo je kao zapovjednik vojske u Budimu 1603. godine. Iako je Safvet-beg Bašagić u knjizi *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti* donio iscrpne podatke o njegovom životu i djelu, Nametak se ne zadržava samo na Bašagiću, već donosi i dodatne izvore koji ukazuju na značaj Derviš-paše Bajezidagića na širem kulturno-historijskom planu Mostara. Uz džamije, mektebe, medrese, posebno je zanimljiva Bajezidagićeva briga za održavanje mesnevihanstva u Mostaru, za koje je u svojim vakufnamama ostavljao posebnu svotu novca. Prema vakufnami, tumačenja *Mesnevije* odvijala su se u različitim džamijama: jedan dan u Bajezidagićevoj džamiji, drugi dan u Atik (Sinan-pašinoj džamiji), treći dan u Vučijakovićevoj džamiji, četvrti u Carskoj džamiji itd, a prije samog tumačenja, muderis je bio dužan da prouči jedan ajet iz Kur'ana i da protumači jedan hadis Poslanika, a. s. Bajezidagić je uvakufio i značajan broj knjiga za potrebe tumačenja *Mesnevije*, kao i za proučavanje islamskog vjeronauka, a sigurno najzanimljivija djela su: *Metn Mesnevije*, *Šerh Mesnevije* (od Mevlane Sururije), *Menakib Mevlevi*, *Đulistan*, *Baharistan*, *Nefetah* (Džami), *Divan* (Hafiz) itd. Knjige se nisu mogle prisvajati, prodati, pokloniti niti iznositi iz Mostara. Čak navodi da se u Karađoz-begovoj kutubhani – u trenutku dok on piše tekst – nalaze neke od uvakufljenih knjiga.

Hasan Nametak napisao je nekoliko radova o uglednim bošnjačkim alimima s kraja 19. i početka 20. st., s naročitim osvrtom na mostarsku ulemu. Autor je u dva rada pokušao sistematizirati dotad najznačajnija imena među bošnjačkim alimima, donoseći kratke biografske podatke o rođenju, školovanju te njihovom doprinosu na polju teologije, kulture i politike. U kalendaru *Novo vrijeme: ilustrovani muslimanski kalendar* (1929/1930) publikuje tekst "Naše slike" (str. 116–131) u kojem donosi biografije, koje prate slike, četrdesetak učenjaka, prosvjetnih radnika, muftija, trgovaca itd. Tako, između ostalih, donosi biografije: Mustafe Kulenovića, Džemaludina Čauševića, Mehmeda Zeki Ćinara

[22] Detaljnije o Derviš-paši Bajezidagiću vidjeti u: Adnan Kadrić: *Objekt Ljubavi u tesavufskoj književnosti: Muradnama Derviš-paše Bajezidagića*, Sarajevo: Orijentalni institut, 2008.

(vrhovni muftija u Beogradu), Ismeta Muftića, Ibrahima Maglajlića, Abdulaha Mornjaka, Omera Džabića, Derviša Korkuta, Huseina Kadića, Riza Prohića, Abdulaha Bušatlića, Hilmi Hatibovića, Ibrahima Sarića, Safvet-bega Bašagića, Avde Hasanbegovića, Alijage Kučukalića, Mehmedaga Kučukalića, Asima Dugalića, Šerifa Vranića itd. Na drugoj strani, u tekstu "Mostarska ulema u zadnjih stotinu godina" publikovanom u kalendaru *Narodne uzdanice* (1941, str. 75–81) Nametak, kako sam kaže, pokušava prikazati rad alima grada Mostara s kraja 19. i početka 20. stoljeća, donoseći, za razliku od prethodnog teksta, i neke zanimljive pojedinosti iz njihova života u kojima se ogleda i historijski i politički kontekst njihova djelovanja, kao i njihov osobeni moralni i duhovni habitus. Hronološki donosi biografije najznačajnijih mostarskih alima, počevši od počiteljskog kadije Mustafe ef. Sarajlića, muftije Beg ef. Mukića, mufije Mustafe ef. Karabega, preko Arif ef. Kajtaza, Hasan-bega Lakišića, Muhameda ef. Riđanovića, Omera ef. Džabića i Abdulaha Riđanovića, pa do Saliha ef. Alajbegovića, muderisa Ahmeda Dizdara, književnika i muderisa Hamze ef. Puzića itd.[23] Dakle, Nametkov zahvat na polju bilježenja i pamćenja istaknute bošnjačke uleme možemo smatrati pionirskim, ali i pretečom kasnijim istraživačima na ovom polju poput M. Traljića i A. Mehmedovića.

Zaključak

Možemo zaključiti da je Hasan Fehmi Nametak doista bio značajan bošnjački pregalac na polju bilježenja folklorne građe, ali i veliki baštinik muslimanske kulturne baštine u Mostaru;[24] sačuvao je od zaborava najznačajnije vakufe (džamije, medrese) te istaknutu mostarsku ulemu s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Također, u svojima autobiografskim književnim prilozima, upamtio je

[23] Hasan Nametak napisao je i nekrolog u *Glasniku VIS-a* (1940, br. 2, str. 82) povodom smrti istaknutog mostarskog alima, kurra hafiza Muhameda ef. Kurta. Prema Nametku, riječ je o iznimno učenom čovjeku kojeg je krasila velika skromnost zbog čega se nikada nije isticao u narodu: nije bivao predvodnik u nekim društvenim procesima, ali je uvijek podržavao svaki narodni pokret. Rođen je 1850. godine u poznatoj mostarskoj porodici Kurt; nakon ruždije, sluša dersove kod muftije Mustafe ef. Karabega, a potom odlazi u Carigrad gdje uči kod glasovitog alima Šaćir ef. Tokatlije i dobija idžazu za kiraet.

[24] Hasan Nametak je bio aktivan i u svim ondašnjim društvenim procesima u Mostaru o čemu svjedoči i jedna zabilješka u časopisu *Mualim* 1910. godine (časopis na arebici) u kojoj on u formi izjave, kao povjerenik i član društvenog odbora pokrenutog udruženja "Muavenet", predočava osnovne ciljeve i zadatke udruženja. Nametak u izjavi kaže da je ovo udruženje osnovano po uzoru na Gajretovu "Liga hiljadu", s tim što se ovdje prije svega materijalno pomažu stradali imami i mualimi i njihove porodice. Up: Anonim, „Muavenet: vrlo korisna zamisao", *Mualim*, 1910/1911, br. 1–2.

traumatični povijesni kontekst smjene Osmanskog Carstva s Austro-Ugarskom Monarhijom, tematizirajući posebno odnos kmetova, kršćana i pravoslavaca prema begovima, agama i muslimanima Hercegovine. Valja, naravno, ovdje istaknuti i njegov skromni prevodilački rad s orijentalnih jezika (arapskog, turskog i perzijskog).

Literatura:

Andrić, Nikola (prir.), *Hrvatskih narodnih pjesama: ženske pjesme*, knj. 5, Zagreb: Matica hrvatska, 1909.
Anonim, "Muavenet: vrlo korisna zamisao", *Mualim*, 1910/1911, br. 1–2, str. 25–27.
Gura, Aleksandar: *Simbolika životinja*, Beograd: Logos, 2005, str. 463–464.
Hasandedić, Hifzija, "Hasan ef. Nametak: u povodu 70-godišnice rođenja", *Osvit*,1943, br. 85, str. 6.
Krnjević, Hatidža, *Živi palimpsest*, Beograd: Nolit, 1980.
Maglajlić, Munib, *Bošnjačka usmena balada*, Sarajevo: Zemaljski muzej BiH, 2018.
Mehmedović, Ahmed, *Leksikonu bošnjačke uleme,* Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka, 2018.
Serdarević, Smail, "Merhum Hasan ef. Nametak", *Glasnik VIS-a*, 1953.
Traljić, Mahmud, *Istaknuti Bošnjaci,* Sarajevo: El-Kalem, 1998.
Verveat, Stijn, *Centar i periferija u Austro-Ugarskoj*, Sarajevo: Synopsis, 2013.

HASAN (FEHMI) NAMETAK: FOLKLORIST, WRITER, CULTURAL HISTORIAN

Summary

Hasan Nametak was one of the most important pioneers in the field of collecting and describing Bosniak cultural and literary heritage. He made a significant contribution to the field of folkloristics by collecting a collection of Croatian folk songs and publishing several legends, anecdotes, and funny stories in Bosnia and Herzegovina periodicals. As a storyteller and witness of the times, he also wrote several autobiographical sketches and accounts of events in Herzegovina after the arrival of the Austro-Hungarian Monarchy in Bosnia. Nametak made a significant contribution to the memory of prominent Bosniak scholars from the late 19th and early 20th centuries. He also wrote several texts about prominent vakifs in Mostar and their endowments.

Keywords: Austro-Hungarian period, Hasan Nametak, folkloristics, phraseology, traditions, endowments

UDK 091:027.1 (497.1)
929 Sukić, M.

Rukopisna djela u privatnoj biblioteci novopazarskog muftije Murad-ef. Sukića

Semir Rebronja
Islamski pedagoški fakultet
Zenica

Rad tretira rukopisna djela u biblioteci novopazarskog muftije i muderrisa Murad-ef. Sukića (1878–1956). Muftija Sukić je bio istaknuti vjerski autoritet i kulturni djelatnik u prvoj polovini i početkom druge polovine XX vijeka u Prijepolju i Novom Pazaru.
U njegovoj biblioteci nailazimo devet rukopisa, većinom iz oblasti islamskog prava, a u jednom od rukopisa nailazimo i na ime novopazarskog muftije s početka XIX vijeka kao prepisivača jednog od djela. Novopazarski muftija je iz Sereza i po prvi put imamo osnovne podatke. Sva djela su na arapskom. Pored opisa rukopisa, u radu smu predstavili i kratke podatke o autorima i djelima.

Ključne riječi: Murad-ef. Sukić, muftija, rukopisi, Novi Pazar

Uvod

Muderris i muftija Murad-ef. Sukić bio je javna ličnost u prvoj polovini 20. vijeka i muftija 1930. godine u Novom Pazaru. Njegovu spisateljsku aktivnost čine rukopisi i štampana djela. U ovom radu tretiramo rukopisna djela iz zaostavštine muftije Murad-ef. Sukića, koja se nalaze u porodičnoj kući u Novom Pazaru. Zahvaljujemo dr. Ćamilu Sukiću, unuku muftije Murad-ef., koji nam je ustupio rukopise.

U pronalasku rukopisa u katalozima koristili smo Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa (I–XVIII) Gazi Husrev-begove biblioteke.

Biografija novopazarskog muftije Murad-ef. Sukića

Muderis i muftija Murad-ef. Sukić rođen je 1878. godine u Prijepolju. Medresu je završio u rodnom mjestu i dobio idžazet pred prijepoljskim

muderisima. Nakon toga završio je Dār-l-mu'alimīn u Pljevljima. Imamsku službu započeo je 1905. godine. Bio je imam u nekoliko prijepoljskih džamija, a kasnije je postao muderris i upravitelj Medrese u Prijepolju. U periodu od 1927. do 1928. godine mijenjao je prijepoljskog muftiju zbog bolesti.

Godine 1930. seli se u Novi Pazar, gdje je postavljen za muftiju novopazarske oblasti sa sjedištem u Novom Pazaru i tu ostaje sve do penzije 1939. godine. Nakon dolaska u Novi Pazar, nastavlja svoj rad i u Novopazarskoj medresi, a nakon reformisanja Medrese 1936/37. školske godine postaje i njen direktor. Posao imama obavljao je sve do svoje smrti.

Murad-ef. ubraja se u red uglednih Novopazaraca iz sredine 20. vijeka. Njegovi potomci i do danas baštine ljubav prema knjigama i nauci. Umro je 1956. godine.[1]

Rukopisi u privatnoj biblioteci muftije Sukića

Šarḥ al-Fiqh al-akbar fī al-'aqāid

شرح الفقه الأكبر في العقايد

Aḥmad bin Muḥammad al-Maġnisawi

Autor ovog djela u ovom prijepisu spomenut je samo po nadimku Abu al-Muntahā.

Autor ovog djela poznati je hanefijski pravnik i stručnjak za kiraet iz oblasti Magniza (najvjerovatnije današnja Manisa) u Turskoj. (Al-Zirikli 2002, 234/1)

O rukopisu

Ovo djelo kratak je komentar na poznato djelo imama Abu Hanife *Al-Fiqhu al-akbar* iz oblasti islamskog vjerovanja. Treba napomenuti da na prvoj stranici stoji naslov knjig *Kitāb Abū al-Muntahī šarḥ al-Fiqh al-akbar fī al-'aqāid.*

U uvodnom dijelu, prije samog komentara autor navodi svoje ime i kaže: "slabašni i grješni rob Abū Muntahī kaže..."

Papir je tamnožute boje, tekst je ispisan krupnim slovima u razmaknutim redovima, sa po trinaest redova na jednoj stranici. Korice su od tankog kartona i cjelokupan rukopis je solidno očuvan. Crvenim mastilom podvučen je osnovni tekst djela.

Prije početka navode se kratke napomene na turskom jeziku.

Na prvoj stranici ispisan je naslov knjige crvenim slovima, a tekst knjige počinje riječima:

[1] Više o životu muftije Sukića pogledati: Dacić, N., *150 godina Bakije-hanume medrese u Prijepolju* (*1863–2013*), Prijepolje; 2014, str. 17–18.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا الى طريق السنة والجماعة بفضل العظيم والصلاة والسلام على رسوله وحبيبه محمد... فيقول العبد الضعيف المذنب ابو المنتهي...

"U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Hvala pripada Allahu, koji nas je uputio na put sljedbenika sunneta i zajednice Svojom neizmjernom plemenitošću i neka je blagoslov i spas na Njegova poslanika i miljenika Muhammeda... Slabašni i grješni rob Abu al-Muntahi kaže:..."

U uvodnom dijelu autor navodi podjelu nauka na one koje tretiraju islamsko vjerovanje i one koje tretiraju pravne propise. Također govori i o vrijednostima nauke o vjerovanju, navodeći da knjiga imama Abū Ḥanīfe predstavlja akaidsko mišljenje samog Abū Ḥanīfe, zatim njegovih učenika Abū Jūsufa, Muḥammada i svih njegovih učenika.

Na kraju knjige nema nikakvih podataka o mjestu, godini ili autoru prijepisa.

Dobrača I, 603,2; Fajić, XI, 6845,2; 6850.1-6856; 6900.5: 6940,3 O. M. 1,228; Karalay a III, 4686; GAL, S I, 485; Köprülü II, 334,2

Durar al-ḥukkām

درر الحكام

Muḥammad bin Faramuruz bin Ali

Godina prepisivanja: 1222 / 1807.

Autor ovog djela bio je Muḥammad bin Faramuruz bin Alī (...-885/1480), poznat i po nadimku Mula Husrev, pravnik u hanefijskom fikhu i usulu. Porijeklom je Bizantinac. Njegov otac primio je islam i on je odrastao kao musliman. Duboko je zaronio i u racionalne i u tradicionalne nauke. U vrijeme sultana Mehmeda, sina Murata II al-Fatiha, radio je kao predavač fikha u gradu Bursi. Nakon toga je radio kao kadija u Konstantinopolju, gdje je i umro. Ukopan je u Bursi. Historičari za njega govore da je bio značajna ličnost u vrijeme dvojice sultana i da je u Istanbulu izgradio brojne džamije. Autor je više djela, od kojih je ovo o kojem govorimo, a koje nosi puno ime *Durrar al-ḥukkām fī šarḥ ġurar al-aḥkām, Muraqāt al-vuṣul fī ilm al-uṣul* i mnoga druga.

Knjiga je iz oblasti hanefijskog fikha. Podijeljena je na kitabe/knjige, a kitabi na faslove i babove. Tretira više tema, kao i brojne druge knjige fiqha: čistoću, namaz, post, zekat, hadž, kurban, lov, klanje životinja, borbu, bračno pravo, razvod, dojenje djeteta, oslobađanje robova, zakletve, kazneno, krivično pravo, pravo vezano za izgubljene stvari, oblasti islamskog prava vezane za finansijske transakcije, međusobne odnose i svjedočenje.

O rukopisu

Rukopis je u solidnom stanju, ali su listovi međusobno raznizani. Tekst je pisan sitnim, složenim i lijepim slovima, vještom rukom. Redovi su međusobno razmaknuti i ima ih po dvadeset šest na jednoj stranici. Papir je bijel i tanak. Korice su kartonske obložene kožom i povezane komadom kože. Tekst knjige je uokviren sa po dvije crvene linije, a jednom crvenom linijom je uokviren tekst komentara na marginama.

Tekst je djelimično vokaliziran, a crvenim mastilom ispisane su tačke na kraju rečenica. Na prvoj stranici knjige, dosta nečitkim rukopisom i izblijedjelim mastilom, ispisani su neki Poslanikovi hadisi, koji, prije svega, govore o vlastima. Tu su, između ostalih, hadisi: "Nema pokornosti stvorenju u nepokornosti Stvoritelju." – "Kom vladaru Allah želi dobro, podari mu dobrog pomoćnika" i još nekoliko hadisa. Ispod ovih citata navodi da su svi oni preuzeti iz jednog od tefsira (naziv je nečitko napisan), u priči koja govori o razlozima zabrane alkohola.

Pored ovoga, na prvoj stranici nalaze se i neka šerijatsko-pravna pitanja na koja, najvjerovatnije, postoje odgovori u tekstu knjige i nekoliko brojeva. I na narednoj stranici nalaze se kratki komentari vezani za ulemu i učenjake.

Na trećoj stranici nalazimo podatke u kojima se govori o broju kur'anskih ajeta i iznosi tvrdnja da cjelokupan Kur'an sadrži šest hiljada šesto šezdeset i šest ajeta. Ovdje se daje i interesantna podjela ajeta: o naredbama govori hiljadu ajeta, o zabranama hiljadu, po hiljadu ajeta daje obećanje za dobra djela, prijeti za učinjeno zlo, prenosi kazivanja, navodi primjere itd. Ispod toga se navode još neki citati Poslanikovih hadisa, a zatim i izreka Ḫalīla bin Aḥmada al-Farāhidya koji dijeli ljude u četiri grupe: oni koji ne znaju i ne znaju da ne znaju – ahmake, na ljude koji ne znaju i znaju da ne znaju – neznalica kojeg treba podučiti, oni koji znaju a ne znaju da znaju – spavači koje treba probuditi i čovjek koji zna i zna da zna – alim koga treba slijediti. Nakon ovoga, prepisivač navodi različite vrste ljudskih duša, a zatim spominje i podjelu sunneta.

Na narednih pet stranica dat je precizan sadržaj knjige u crvenim mastilom označenim kvadratićima. U sadržaju su crvenim mastilom označeni i naslovi kitaba i dijelovi ostalih naslova. Prije samog sadržaja dat je i naslov djela i u tom natpisu stoji *Ovo je sadržaj djela Durrat al-ḥukkām.*

Prva stranica knjige ima jednostavan unvan sa dva reda od po tri crvene linije, a tekst knjige počinje riječima:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أحكم أحكام الشرع القويم بحكم كتابه. وأعل أعلام الدين المستقيم بمعظم خطابه.

والصلاة والسلام على سيدنا محمد.

Na glosama su postavljeni brojni komentari koji su pisani sitnim slovima, složenim i veoma lijepim rukopisom i tankim perom. Ovi komentari su često svedeni na oblik trougla. Često su sva mjesta na marginama ispunjena komentarima tako da je prepisivač bio prinuđen postavljati i manje listiće u knjizi na kojima je pisao ostale komentare.

Knjiga završava tekstom koji govori o prepisivaču i vremenu prepisivanja:

قد وقع الفراغ من كتابة هذه النسحة الشريفة من يد عبد الضعيف المحتاج الى رحمة اللطيف
اسماعيل بن على مفتي بمدينة يكي بازار... من يوم الاحد من شهر
صفر الخير سنة اثني وعشرين وماتين والف...

"Prepisivanje ove plemenite kopije završeno je rukom slabašnog, Božijom milosti ovisnog roba Ismaila, sina Alijina, muftije u gradu Novom Pazaru..., prvog dana mjeseca safera, hiljadu dvije stotine dvadeset i druge godine." Ovaj datum odgovara 10. 4. 1807. godine. Ovo ime nisam pronašao u literaturi. Kroz rukopise u nekadašnjoj biblioteci Islamske zajednice u Srbiji pronašao sam djelo Ḫulāṣa al-fatāwā i prepisivač je Ismā'īl al-Bakrī al-Sīrūzī, muftija u Novom Pazaru i Trgovištu 1244 /1828. godine, te pretpostavljamo da se radi o istom čovjeku.

Ahlwardt IV, 4797; Kaḥḥāla XI, 122–123; Dobrača II, 1278; Zürich I, 109; Köprülü I 561–563, str. 277–278; Popara IX, 5538; Lavić XIV, 7871, Lavić XVII, 9647.

Kitāb al-farāiḍ

كتاب الفرائض

Muḥammad bin Abd al-Rašīd al-Saḥawandī

Nema puno podataka o autoru ovog djela. Jedino što se napominje o učenjaku po imenu Muḥammad bin Abd al-Rašid (...-565/1170.) jeste podatak da je u pitanju jedan od pravnika hanefijske pravne škole i poznati muhaddis (Al-Zirikli 2002, 204/6). Ne može se pouzdano tvrditi da se radi o istom čovjeku jer Zirikli ne navodi njegov nadimak Al-Saḥawandi. I u samoj knjizi ime autora navedeno je na margini. U Gazi Husrev-begovoj biblioteci postoji rukopis jednog takvog djela, ali na turskom jeziku, i početak je isti. U opisu ovog djela stoji: "Djelo o nasljednom pravu, od nama nepoznatog pisca. Rađeno je, čini se, prema As-Sirağiyi i njenom komentaru od Al-Ğurğanije." (Dobrača 1979, 907)

O rukopisu

Rukopis je očuvan. Tekst je pisan krupnim slovima, lijepim neshom u razmaknutim redovima i sa po šest redova na stranici. Papir je bijel i debeo, djelimično po sredini zahvaćen vlagom.

Vlaga je djelimično, a pri kraju knjige više, zahvatila i gornje rubove listova. Naslovi poglavlja/baba su ispisani crvenim mastilom. Crvenim mastilom su ispisane još neke značajnije riječi u tekstu. Na marginama se nalaze česti komentari ispisani sitnim slovima.

Na prvoj stranici nečitko je ispisan neki naslov koji najvjerovatnije govori o poglavlju o nasljeđivanju slobodnog i roba. Na narednoj strani ispisan je naslov knjige *Knjiga o nasljednom pravu*. Na naredne tri stranice, kroz brojeve i račune, praktično je prikazano nasljedno pravo, šta i koliko nasljeđuje ko od rodbine.

Prva stranica počinje tekstom:

...الحمد لله حمد الشاكرين والصلاة والسلام على خير البرية

A na marginama stoji ime autora pored ovog natpisa:

...قال مولى الشيخ سراج الملة والدين محمد بن عبد الرشيد السحاوندي

Na prvoj stranici susrećemo još dva zapisa na marginama koji se tiču komentara početnih riječi u knjizi. Tekst obiluje brojnim komentarima na magrinama koji se tiču nasljednog prava. Negdje je pojašnjenje i definicija nekih termina navedena i u tekstu, dopisana sitnijim slovima ispod riječi teksta. U knjizi je dat i šematski prikaz nekih aspekata nasljednog prava.

Na kraju je ispisan podatak da je "pisac ovih slova mula Aḥmad efendi bin Fatḥaḥ-beg, godine 1210". Na zadnjoj strani imamo još nekoliko praktičnih primjera raspodjele zaostavštine.

Al-Šifā bi ta'rīf ḥuqūq al-Muṣṭafā

الشفاء بتعريف حقوق المصطفى

'Iyāḍ bin Mūsā bin 'Iyāḍ

Autor ovog djela je 'Iyaḍ bin Musa bin 'Iyaḍ al-Yaḥṣī al-Sabti (472/1083–544/1159). Poznati je naučnik iz Maroka i Andaluzije, stručnjak u hadiskim naukama, a u svoje vrijeme slovio je za najupućenijeg u arapski jezik, književnost i predislamsku arapsku historiju. Bio je kadija u gradu Septa, gdje je i rođen, a kasnije i u Garnati. Umro je u Marakešu od posljedica trovanja. Među njegovim poznatijim djelima je djelo o kojem govorimo, zatim *Tartīb al-madārik wa taqrīb al-masālik fi ma'rifa 'alam meḏhab imām Mālik, Šarḥ Ṣahīh Muslim, Mašārīq al-anwār, Azhār al-riyāḍ fī aḥbār qāḍī 'Iyaḍ* i mnoga druga iz oblasti hadisa i historije.

Djelo je podijeljeno na četiri dijela. Prvi dio podijeljen je na četiri poglavlja, od kojih je prvo posvećeno visokom položaju koji Uzvišeni daruje Svome Vjerovjesniku, drugi je posvećen Poslanikovoj moralnoj i fizičkoj savršenosti.

U trećem dijelu su zabilježena predanja i kazivanja koja ukazuju na vrijednost i visok položaj Vjerovjesnika kod Uzvišenog Boga. A u četvrtom se govori o nadnaravnim stvarima koje je Uzvišeni Bog dao Vjerovjesniku.

U drugom dijelu knjige govori se o obavezama koje muslimani imaju prema Poslaniku, a druga dva poglavlja tretiraju validnost i pravne kategorije odnosa prema njemu. Ovo djelo ima veliki broj sažetaka i veliki broj komentara, od kojih su neki i štampani (Katib Čelebi, bez datuma, 1063-1054/2).

O rukopisu

Rukopis je u očuvan. Ispisan je na žutom papiru, s krajeva tanjem, u sredini debljem. Slova su pisana vještom rukom, sitna, lijepo ispisana i složena. Mjestimično na marginama ima ispravki, a crvenim mastilom su ispisani naslov knjige na prvoj stranici i važnije riječi u tekstu. Korice su kožne, ukrašene gravurama i solidno očuvane. Rukopis je djelimično zahvaćen vlagom, a brojni listovi su bili zalijepljeni jedan za drugi.

Na prvoj stranici knjige nalazimo napomenu preuzetu iz djela *ŠarÊu al-fuîul* gdje se učeniku daje savjet da je "onome ko žudi za znanjem nužno zapisivati ova slova na poleđini knjige jer Uzvišeni Allah je svemu što je stvorio dao karakteristike i osobenosti, a osobenost ovih slova jeste da učenika čine inteligentnim i ukazuju nam na ono što on zapravo jeste".

Na prvoj stranici u vrhu je ispisan naslov crvenim mastilom koji glasi *Kitāb al-Šifā' bi ta'rīf ḥuqūq al-Muṣṭafā.*

Tekst knjige počinje riječima:

بسم الله اللرحمن الرحيم وبه نستعين

وصلي الله على سيدنا ونبينا ومولانا محمد واله وصحبه وسلم تسليما. قال

الشيخ الفقيه الامام الجليل المحدث الافضل... ابو فضل عياض بن موسى بن

عياض اليحصيني...

"U ime Allaha Milostivog Samilosnog, i neka Allah blagoslovi našeg gospodina, vjerovjesnika i prvaka Muhammeda, njegovu porodicu i drugove. Rekao je šejh, pravnik, veličanstveni imam, najbolji muhaddis... Abu Fadl 'Iyaḍ bin Musa bin 'Iyaḍ al-Yaḥṣīnī..."

Na kraju knjige dati su podaci o prepisivaču i datumu okončanja prijepisa, gdje se navodi da ga je završio prepisivač hadži hafiz Ibrahim, sin Affanov, 25. ḏ 628. godine. Ovdje se najvjerovatnije misli na mjesec ḏū al-hiğa ili al-qa'da.

Kaḥḥala VIII, 16–17; H. H. II, 1052; Ahlwardt II, 2559; Brockelmmn G I, 369/, i S I, 630–632; Köprülü I, 352–353, II, 62–63 i III, 49; Sarkis H, 1397;

Dobrača I, 483; Fajić XI, 6728–6733; Popara, HAS II, 810; Lavić NUB, 136–139, Popara XVIII, 10105.

Ta'līm al-muta'allim

تعليم المتعلم

Burhān al-dīn al-Zarnuğī (al-Zarnuği n.d.)
Godina prepisivanja: 1321.
Autor ovog djela je Burhān al-dīn al-Zarnuği.

Ovo djelo tretira probleme didaktike i podijeljeno je na faslove / odjeljke. Između ostalog, tretira pitanja kakvoće znanja, iskrenost u namjeri prilikom traženja znanja, odabir nauke koja se izučava, prenošenje znanja, veličanje nauke, oslanjanje na Boga u procesu stjecanja znanja i druga poglavlja. Ovo djelo je imalo više komentara, a i prevedeno je kod nas.

O rukopisu

Rukopis je novijeg datuma i očuvan je. Tekst je pisan krupnim slovima, čitljivim nesh-pismom, u razmaknutim redovima. Na stranici ima po petnaest redova, a papir je žut. Korice su kartonske i obložene platnom.

Na prvoj stranici ispisan je naslov knjige *Ta'limu al-muta'allim* gdje su sa strana iscrtane dvije zvjezdice. Tekst knjige počinje riječima:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي فضل بني ادم بالعلم والعمل على جميع العالم...

U uvodnom dijelu autor govori o metodologiji izrade rada i navodi teme koje je obrađivao. Mnogi listovi su usljed mehkoće papira otkinuti. Knjiga je podijeljena na faslove, a faslovi su istaknuti u odvojenom redu, napisani su krupnijim slovima i uokvireni zagradama. Knjiga je kratka i ima 38 stranica. Na kraju su navedeni podaci o prepisivaču i datumu prepisivanja:.

كتبه الفقير العارف البسنوي السرايي في بلدة يكي بازار 1321

Napisao je siromah Arif Bosnawi Sarajlija u gradu Yeni (Novi) Pazaru 1321."

Prepisivač ovog djela je poznati Arif Brkić Sarajlija, koji je živio u Novom Pazaru u prvoj polovini prošlog vijeka. Poznat je po svom spjevu *Mevlud* i radio je kao muderis arapskog jezika u prijeratnoj Novopazarskoj medresi.

Ahlwardt I, 111; Brockehnann, S I, 837; Kaḥḥala III, 43; Dobrača I, 152/2, str. 124; Zürich I, 209-214; Lavić XIV, 8098/2, XVII, 9445,2, 9462,5, 9497, 2, 9804, 9805

Arapsko-turski rječnik
Arapsko-turski rječnik

قاموس عربي تركي

Godina prepisivanja: 924.

O rukopisu

Rukopis je u solidno očuvanom stanju, zaštićen od djelovanja vlage i drugih tehničkih oštećenja. Jedino su neki listovi međusobno razdvojeni. Korice su kartonske povezane kožom. Tekst je ispisan na žutom papiru. Riječi su ispisane izrazito lijepim neshom, crnim mastilom i vokalizirane su. Crvenim mastilom ispisani su naslovi poglavlja i značenja na turskom jeziku, ponegdje i na perzijskom.

Unutrašnjost korica, prva i posljednja stranica knjige ukrašene su izuzetnim kaligrafskim natpisima dijelova ajeta, Božijih imena i izreka na arapskom i turskom jeziku. Na osnovu jednog od datuma koji se nalazi na korici može se pretpostaviti da ovi natpisi potiču iz 1009. godine.

Tekst knjige počinje riječima:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه

اجمعين الله...

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova i neka je blagoslov i spas na našeg gospodina Muhammeda, njegovu porodicu i sve prijatelje...

Na kraju knjige ispisano je da je prepisivanje knjige završeno "u svetom mjesecu muharremu, godine 924." Pored tog natpisa nalazi se i pečat s ispisanim imenom Muhammed.

Na posljednjoj stranici, pored kaligrafski ispisanih ajeta, nalazi se kraći zapis gdje prepisivač moli Boga da mu "podari ispravnost u kalemu i zaštiti ga od grešaka... napisano rukom... Mustafe bin Aydina..." Ne zna se da li je potpisani prepisivač autor prepisa knjige ili rukopisa ili možda oboje, jer je rukopis kojim je pisan tekst knjige i kaligrafije sličan.

Al-Iftitāḥ

الافتاح

Ḥasan-paša bin 'Ala al-dīn 'Alī al-Aswad al-Rūmī
Datum prepisivanja: 1204. godine

Autor ovoga djela je Ḥasan-paša bin ‘Ala’ al-dīn ‘Ali al-Aswad al-Rūmī (...-1025/1616), hanefijski pravnik i stručnjak za sintaksu i morfologiju. Živio je u Brusi (Bursi), gdje je i umro (Al-Zirikli 2002). Početno znanje stjecao je pred svojim ocem, a zatim pred Ğamāl al-dinom al-Aqsiraiyem. Taškopru Zade ubraja ga u generaciju učenjaka koji su pripadali periodu vladavine sultana Murata i Bajazita (Taškopru 1975, 23). Autor je djela iz morfologije i sintakse o kojem govorimo *al-Mafraḥ šarḥ Maraḥ al-arwaḥ* (Al-Zirikli 2002).

Ovo djelo je komentar na djelo *Al-Miṣbāḥ* iz oblasti arapske sintakse, autora Nāṣira bin Abd al-Sajjida al-Tirazijaî (umro 610 godine). Podijeljeno je na pet odjeljaka koji su podijeljeni na više manjih poglavlja. Puno ima komentara i glosa koje autor Kešfa nabraja i o kojima govori. Među komentarima spominje i ovaj o kojem govorimo (Katib Čelebi n.d., 1706/2).

O rukopisu

Rukopis je očuvan, s tim što su neki od listova odvojeni, a usljed djelovanja vlage mnogi su bili zalijepljeni jedan za drugi. Tekst je pisan na bijelom papiru, krupnim, lijepim i razmaknutim slovima i širokim perom. Redovi su međusobno razmaknuti i ima ih 13 na stranici. Korice su kožne, djelimično oštećene. Osnovni tekst podvučen je crvenom linijom.

Na prvoj stranici knjige dati su stihovi u pet strofa na turskom jeziku. Stihovi su pobožnog karaktera. Na narednoj stranici dat je komentar na arapskom jeziku koji tretira pitanje nazivanja selama i odgovaranja na njega u situacijama kada je to pokuđeno (pet situacija). Ispod ovog komentara dat je kratak komentar vezan za sintaksu arapskog jezika. Prva četiri lista zahvaćena su i oštećena vlagom.

Prva stranica počinje tekstom:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل من السماء الفرقان ، وخلق من التراب الإنسان ، وسوّى

الموت بين الفقير والأمير والسلطان ، والصلاة على نبيّه محمدٍ المحفوف بجماجم

بني عدنان ، وعلى آله ، وأصحابه ذوي الإكرام والإحسان . أمّا بعد: فهذه حواش

كتبتها للمصباح ، وسمّيتها بالافتتاح

“U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Hvala Allahu Koji je s neba spustio Rastavljač istine od zablude, i od zemlje stvorio čovjeka i smrt učinio zajedničkim svojstvom i siromaha i princa i sultana, i neka je blagoslov na Njegovog vjerovjesnika Muhammeda... Ovo je komentar koji sam napisao na Al-Miṣbaḥ i nazvao sam ga Al-Iftitāḥ...”

Na marginama knjige ponegdje se mogu naći ispravke i veoma rijetki i kratki komentari. Na kraju knjige prepisivač nam daje podatke o sebi i datumu prepisivanja: "Ova plemenita knjiga završena je rukom slabašnog roba šejha Muṣtafe bin Muḥammada Ṣamawiya... godine 1204. mjeseca ševala."

Nakon teksta knjige, nekoliko stranica je još ispisano. Na narednoj stranici, na gornjoj polovini ispisane su neke kur'anske dove. Na narednih šest stranica ispisani su stihovi na turskom jeziku koje je potpisao izvjesni šejh Ali, muftija u Sofiji.

Nakon toga dat je nazm na arapskom jeziku, gdje se pojašnjavaju neka gramatička pravila arapskog jezika, a na kraju se navodi: "Ovaj sastav sklopio sam godine 1213."

Nakon ovoga, na još jednoj stranici navedeni su stihovi na turskom jeziku, također, pobožnog karaktera.

Kaḥḥala III, 246: Jahić VI. 3847/2 i VIII. 5136-5139/1: H. H. П. 1708: Ahlwardt VI, 6538: Brockelmann G II. 293 i S II. 514: Flügel I. 159: az-Zahiriyya N. 50, Popara XVI, 8880, 2.

Zaključak

Rukopisi muftije Sukića predstavljaju bitna djela u hanefijskom mezhebu i to su najznačajnija djela koja govore o fikhu. U tim su rukopisima djela *Durar al-ḥukkām, Kitāb al-farāiḍ* i poznato djelo *Šarḥ al-Fiqh al-akbar fī al-'aqāid*. Ova djela pripadaju literaturi hanefijskog mezeba i maturidijskog akaidskog pravca.

Ostali rukopisi su iz historije, pedagogije i arapske gramatike. Svi rukopisi bili su rasprostranjeni u Osmanskom carstvu, a samim tim i u Bosni.

Sva ova djela, od fikha do arapske gramatike, poznata su više od jednog vijeka i služila su kao osnovna literatura. Isto tako, Ismā'īl al-Bakrī al-Sīrūzī, muftija u Novom Pazaru i Trgovištu i prepisivač, radio je i prepisivao knjige, pretpostavljamo, 30 godina. Također, Arif Brkanić Sarajlija, pored njegovih poznatih alhamijado djela, bio je i prepisivač.

Literatura:

Dacić, N., *150 godina Bakije-hanume medrese u Prijepolju* (*1863–2013*), Prijepolje, 2014.

Dobrača, K., *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*. Sarajevo: Starješinstvo Islamske zajednice za SR Bosnu i Hercegovinu, 1979.

REBRONJA

Katib Čelebi, Ḥ. Ḫ. *Kašf al-ḍunūn ʻan asmā al-kutub wa al-funūn*. Bejrut: Dār iḥyā turāṯt al-ʻarabī.

Taškopru, Z., *al-Šaqāiq al-nuʻmaniya fī ulamā al-dawla al-ʻuṯmaniyya*. Bejrut: Dār al-kitāb al-ʻarabī, 1975.

Al-Ziriklī, Ḥ., *Al-Aʻlam qāmūs tarāǧūm*, Bejrut: Dār al-ʻilm al-malāyīn, 2002.

MANUSCRIPTS IN THE PRIVATE LIBRARY OF NOVI PAZAR MUFTI MURAD-EF. SUKIĆ (1878−1956)

Summary

The paper deals with manuscript works in the private library of the mufti and muderris of Novi Pazar, Murad-ef. Sukić (1878–1956). Mufti Sukić was a prominent religious authority and cultural worker in the first half and the beginning of the second half of the 20th century in Prijepolje and Novi Pazar.

In his library, we find nine manuscripts, mostly in the field of Islamic law. In one of the manuscripts, we find the name of the mufti of Novi Pazar from the beginning of the 19th century as the copyist of one of the works. The mufti of Novopazar is from Serez, and for the first time, we have basic data. All of the works are in Arabic. In addition to describing the manuscripts, I have also presented brief information about the authors and works.

Keywords: Murad-ef. Sukić, mufti, manuscripts, Novi Pazar

UDK 821.163.43*.09: 398.8

Etički i društveno-historijski horizonti epske pjesme *Ženidba Smailagić Meha*

Enver Halilović
Filozofski fakultet
Univerziteta u Tuzli

Razmatrajući problem etičko-filozofskih i društveno-historijskih aspekata epa *Ženidba Smailagić Meha*, u članku se analiziraju neka od načela književnoteorijskog poimanja navedene epske pjesme. U tom smislu, među pitanjima koja se aktualiziraju jesu i ona što se tiču historijskih i historiografskih fenomena, problemi etičkog u epskom diskursu i kulturalnom sistemu – socijalni, individualni, kolektivni; pojedinačni i univerzalni aspekti etičkog – , te problemi identiteta i samoidentifikacije s većim kulturnim sistemima u kojima je bošnjačka kultura participirala i bila dio jedne šire zajednice. Jedan od važnijih aspekata ovog istraživanja veže se za identifikaciju kategorije pravednosti u analiziranom usmenom djelu.

Ključne riječi: ep, Avdo Međedović, etika, *Ženidba Smailagić Meha*

Uvod

Da li je moguće objektivno razumjeti i interpretirati književnost u cjelini, a time i ep? Razumijevanje je rekonstrukcija individualiteta i subjektiviteta autora, odnosno, književnog, umjetničkog djela. Djelo se posmatra u historijskom i kulturnom kontekstu njegova nastanka ili izvantekstualne kulture, svjetonazorske i druge kontekste vezane za ličnost autora. Ovaj kontekst "izvan teksta", kulturni, svjetonazorski, koji, dakle, nije sadržan u tekstu, pomaže razumijevanju teksta i omogućava interpretatoru da rekonstruira subjektivnost autora i da razvije svo sjećanje s njim.

Diltaj insistira na "mogućnosti empatije i rekonstrukcije individualiteta autora". Međutim, bez obzira na to, on je vjerovao u mogućnost objektivnog razumijevanja u svim humanističkim naukama i zato je tražio osnove metodologije humanističkog razumijevanja.

Sasvim je izvjesno da je svako čitanje, pa i čitanje epa *Ženidba Smailagić Meha* nužno hermenautička analiza u kojoj se ujedinjuju predmnjenje, znanje, emocije, jednom riječju predrasude čitaoca i tekstualni i kontekstualni sadržaj

teksta. Analiza svakog teksta, pa i epa *Ženidba Smailagić Meha* tumačenje je, razumijevanje, interpretacija teksta s obzirom na kontekst čitaoca. Ona je horizont razumijevanja bitka teksa, egzistencijalne strukture svijesti i postupka glavne ličnosti, Smailagić Mehe. Svijet Smailagić Mehe tumači se njegovim vremenom i društvom, njihovim pogledima na svijet koji su proizveli njegov svijet, ali i vremenom i kontekstom čitaoca.

Pod Mehinim svijetom misli se, podrazumijeva, smatra njegov vlastiti, subjektivni život, njegovi socijalni stavovi, mišljenje i društvenost, obavljanje praktičnih dužnosti i slijeđenje pojedinačnih težnji i sklonosti.

Razumjeti, tumačiti, interpretirati ep *Ženidba Smailagić Meha* znači interpretirati, izvesti tumačenje egzistencijalne strukture mišljenja i postupanja njegova glavnog lika, Smailagić Mehe iz njegova odnosno vremena čitaoca. U tom slučaju mi kao njegovi tumači i razumijevaoci ne iskačemo iz svog egszistencijalnog vremena, nego smo i u njegovom vremenu. Vrijeme je horizont razumijevanja svih kako individualnih tako i društvenih i historijskih fenomena, pri čemu se pod fenomenom podrazumijeva ono što sebe razotkriva u sebi.

Historijska osnova narodne epske pjesme Ženidba Smailagić Meha

Smailagić Meho gazija je Osmanskog carstva iz vremena Sulejmana Veličanstvenog ili, kako pjesnik kaže, "za sjajnoga Sulejmana carstva". Pozitivan vrijednosni sud pjesnika prema Osmanskoj imperiji u vremenu Sulejmana Veličanstvenog sažet je u njegovu pridjevu "sjajnog". To je zaista bilo sjajno doba Osmanske imperije u svakom pogledu, što Sada i Ovdje nije predmet elaboracije ni interesa. Ono što je potrebno zapaziti Sada i Ovdje jeste pjesnikovo situiranje i naglašavanje mjesta i značaj Bosne u njemu u vrijeme Sulejmana Veličanstvenog. "Carstvo tursko" imalo je "306 valiluka". Vrlo istaknuto mjesto u njemu zauzimala je Bosna, kako pjesnik kaže "Bosna mu je ključanica bila, ključanica i zlaćeni ključi, od svakoga dobrog pouzdanja". Bosanci i Bosna bili su uporište osmanskog širenja, ratovanja, čuvanja i upravljanja zapadnim i centralnim evropskim prostorom imperije. Jedan od osmanskih gazija s tog prostora, preciznije, s prostora jugozapadne Mađarske, između jezera Balaton i rijeke Mure, prostor Sigetvara, Ešeka, Šikloša i Pečuha s tvrđavom i sjedištem alajbegstva u Kanjiži, bio je Smailagić Meho, sin alajbega hadžije Smaila, snažan, hrabar, ambiciozan, a nadasve moralan. Njegova ambicija da preuzme alajbegstvo od oca koji je već ostario i malaksao je prvi dojam koji se stiče na početku pjesme. On je ušao u muževno doba, osjeća se snažnim i spremnim da zamijeni oca. Svoju želju za vlašću i dokazivanjem iskazuje nekim oblikom samoprijekora što ne zna šta je četovanje, ne zna šta je vojevanje.

Krivca za to vidi u svom ocu alajbegu hadži Smailu što ga je odgajao u zaklonu i zaštiti od tih iskušenja i izazova, "svak se fali a ja nemam čime, svega imam, tek mi ne da babo", sjetno i prkosno govori Smailagić Meho. Kako kaže pjesnik, kroz sjetnu srdžbu Mehe neko se hvali svojim konjem, neko oružjem, neko da je zarobio nekog stranog vojnika, neko kćerkom, neko sinom, neko se dobro oženio, neko da je "hudud proširio", samo on nema o sebi šta da kaže što bi mu dalo društveno poštovanje u ondašnjem sistemu vrijednosti. Ovdje vidimo koje su vrijednosti društveno priznate i cijenjene, na osnovu kojih se stiče društveno priznanje i poštovanje. Primjetno je da su to pretežno ratničke i vrijednosti lične porodice. Čovjek se vrednuje u svojoj sredini, ne samo po vrijednosti i društvenom priznanju porodice u kojoj je rođen, već porodice koju je sam stvorio, ali ne samo djece, već i žene s kojom se oženio. Biti "dobro oženjen", oženjen dobrom ženom, ma šta to značilo, bilo je prestižno. To mu služi kao povod da iskaže srdžbu na oca i da u krajnjem traži saglasnost da ide u Budim da od tamošnjeg vezira dobije mahzar, dokument o postavljenju na položaj alajbega. Mladi snažni ambiciozni mladić ustvari traži od oca da mu dopusti da preuzme njegov položaj da tako stekne društveno priznanje i poštovanje.

Međukonfesionalna tolerancija i prijateljstvo

Pjesma Avde Međedovića *Ženidba Smailagić Meha* prikazuje vrlo dobre, više nego prijateljske odnose Bošnjaka osmanskih zvaničnika i pravoslavaca prostora na kojem se odvija radnja, što je ilustrativno u dva događaja pjesme. Prvi je putovanje od Kanjiže do Budima Smailagić Mehe i njegovog pratioca, porodici alajbega hadži Smajila vjernog i odanog Osmana. Oni su na tom putu bili gosti kod dva kneza, kneza Vukašina i kneza Vujadina. Drugi događaj koji veoma ilustrira prijateljske odnose vladajućih bošnjačko muslimanskih i pravoslavnih elita osmanske Bosne jeste razgovor hadži Smajila alajbega i navedena dva kneza u toku pripreme svatova za ženidbu Smailagić Mehe kada im hadži Smailaga alajbeg kaže da oni u vrijeme svadbe treba da obezbijede svatove hranom i organiziraju njihov prihvat oni se osjećaju uvrijeđenim što nisu pozvani u svatove, jer su i oni i njihovi ljudi spremni poći Mehi u svatove, bez obzira što ih, vjerovatno, u tom pohodu očekuje puno neizvijesnosti i opasnosti.

U razgovoru kneza Vukašina i njegove supruge koja ne poznaje, ali se divi snazi i izgledu Mehe i njegova vjernog pratioca Osmana, kao zmajevima na konjima, supruga kneza Vukašina Mehu i Osmana naziva Turcima, kao i sve druge ajane, kapetane, age i begove. Ona zna da oni nisu Turci u etničkom, odnosno, nacionalnom smislu, ali ih tako naziva zbog činjenice da su, nazovimo ih generalno, službenici Osmanske imperije. U tom njenom nazivu nema

nikakve ružne pozadine, ona ne želi time kazati ništa više ni drugo do prosto imenovati ih.

Kod tebe su dolazili Turci, / svi ajani pa i buljubaše, / svi begovi i age carske, / kapetani pod fermane carske. / Ove sorte nije dolazilo, / niti ti je niti će ti doći. (2225–2230)

Knez Vukašin upoznaje suprugu s tim ko ulazi u njihovu avliju tako što za njih kaže: *to su moji prvi prijatelji. / Da znaš, ljubo, hadžiju Smajila, / mile majke od bosanske raje, / od kako je, ljubo, zasudijo / s alajbegstvom u gradu Kaniži / u Kaniži i oko Kaniže, / ne bi reko da smo podanici, / no ka oni i njihni junaci. / Svi nas drž*e *ka i oči svoje, / i mi, ljubo, tako age svoje.* (2235–2245)

Smajilagić Meho na putu iz Kanjiže ka Budimu svraća na konak kod kneza Vukašina, a ne kod nekog Bošnjaka. Njihova komunikacija, ophođenje i obraćanje, oslovljavanje svjedoče i ilustriraju izuzetno međusobno poštovanje i prijateljstvo. Knez Vukašin Smailagiće predstavlja supruzi kao svoje "prve prijatelje", jer ih oni drže "kao oči svoje", te zbog toga i oni uzvraćaju istom mjerom ljubavi i poštovanja "svojim" agama. Posebna ilustracija njihova prijateljstva jeste upozorenje kneza Vukašina da se pazi budimskog vezira, jer on nije bosanski prijatelj niti prijatelj hadži Smailage, kako misli i kako ga je hadži Smailaga predstavio svom sinu Mehi. On se Mehi obraća brižno kao svom djetetu oslovljavajući ga sinom.

Malo sam se, sine začudijo, / što je tebe kazo za vezira. */ Da je vama dobar prijatelju / ja nijesam vjeran na vezire, / ni za mene kamoli za bega*. (2455–2460)

Istina, knez nema povjerenje ni u jednog vezira, jer "veziri su izdajice carske", ali za budimskog vezira zna sasvim sigurno da nije odan ni caru ni ljudima njegova režima: *Ondar, mijo sine, Mehimede, / pripazi se i Osmanu kaži, / nek te dobro pazi u Budimu*. (2460–2465)

Knez Vukašin i njegova supruga nisu spavali one noći kada su imali goste Mehu i Osmana, već su bdjeli nad njima da im se šta slučajno ne dogodi.

"*San zaspaše (Meho i Osman), a ne zaspa Vuče, / no hi svu noć čuva; / i gospoja Vukašinovca, / nit zaspaše nit mume ćešiše. / Dvoriše hi svu noć spavajući, / da se u san momci ne razbude, / da ne traže ja vode ja vina.* (2510–2515)

Knez Vukašin i njegova supruga, koju pjesnik ne oslovljava imenom već je po mužu zove Vukašinovca, su suzama ispratili Mehu i Osmana ujutro kad su izišli iz njihove kuće da nastave put za Budim.

Na putu od kuće kneza Vujadina do Budima Meho i Osman opet su noćili kod pravoslavca kneza Vujadina. Isto je međusobno povjerenje i prijateljstvo i među njima, ista srdačnost, pažnja i više od prijateljskog gostoprimstva. Knez Vujadin s najvišom pažnjom i zadovoljstvom prima Mehu i Osmana, zahvaljuje im što su mu došli: "Hvala vama, dobro došli Turci". Uz sve gošćenje i

ljubaznost, ni knez Vujadin ni njegova supruga nisu tu noć spavali, već su bdjeli nad svojim gostima da im što ne zatreba i ne zafali.

Bošnjačka politička samoidentifikacija s Turcima

Bošnjaci prvaci u funkciji cara, age, begovi, ajani, kapetani, gazije, međusobno *se oslovljavaju Turcima.* Dakle, njih ne nazivaju Turcima samo pravoslavci, već i oni jedan drugog u komunikaciji kada očekuju i traže međusobnu pomoć i solidarnost. Tako se hadži Smail obraća u pismima svim prvacima širom Bosne kada ih poziva Mehi u svatove i daje im do znanja da neće biti obični svatovi već će morati da vode bitku za Fatimu, što će biti bitka za Bosnu, jer Fatima je faktički u zatočeništvu bosanskih i osmanskih neprijatelja i protivnika, budimskog vezira i generala Petra iz Karabogdana (Moldavije). Svi su oni Turci u smislu turskih gazija, čuvara, vojnika, poklonika.

Individualna i socijalna etika Smailagić Mehe

Književno djelo *Ženidba Smailagić Meha* može se s podjednakom mogućnošću posmatrati i analizirati kako u smislu i kategorijama individualne, tako i u smislu i kategorijama socijalne etike. U smislu individualne etike ponašanje Smailagić Mehe motivirano je njegovom zaštitom dobra niza pojedinačnih ličnosti, posebno lijepe Fate. U smislu socijalne etike ponašanje Smailagić Mehe motivirano je dužnostima koje ima kao sin čiji otac ima visoku društvenu poziciju alajbega, kao neko ko pretendira da ima i ima određenu dužnost, javnu ulogu i značaj, koji je obavezan na toj dužnosti ponašati se na moralno dostojan i javno dopustiv način.

Funkcija za koju se zalaže i koju faktički praktično i iskustveno zaista ima obavezuje ga i on je moralno ispunjava i prakticira u dobro oblikovanoj društvenoj cjelini Osmanske imperije na društveno lokalnom i državnom planu. Motiv individualne etike Smailova Mehe njegova je etička svijest i moralna savjest; motiv socijalne etike Smailagić Mehe je opće, zajedničko dobro, dobro Osmanske imperije.

Meho je junak na individualnom planu, pravičan je prema pojedincima u svojoj sredini, prema lijepoj Fati, prema vjernom pratiocu Osmanu, ocu i majci, amidži Hasanu, kneževima Vukašinu i Vujadinu i sa svim ostalim ličnostima s kojima se susreće. U isto vrijeme, on je moralno odan Osmanskoj imperiji. On ne pravi distancu između svog, sebe i općeg, zajedničkog dobra Osmanske imperije. Posmatrano sa socijalnog aspekta, svrha Mehinog ponašanja u svim situacijama je društvena pravdenost, opće dobro, od borbe za porodicu, peko

dobra za lokalnu zajednicu do dobra Osmanske imperije. Njegov socijalni motiv je dobro svih nivoa socijaliteta.

Etika pravdenosti i odgovornosti Smailagića Mehe

Duhovni sadržaj epa predstavlja etika Mehe Smailagića. Etički duhovni sadržaj epa je ono što ga čini lijepim. Njegova ljepota je upotpunjena kitnjastim detaljima izgleda likova, odjeće ličnosti, konjske opreme i svih događaja. Etičke vrijednosti Mehinog postupanja oblikuju i modeliraju skladan i harmoničan odnos detalja i harmoničan odnos pojednosti i pjesničke kompozicije kao cjeline.

Pjesma *Ženidba Smailagić Meha* ima dramu etike jednog domaćeg lokalnog Osmanlije. Ali, etika metafizike epa nije personalna, iako je data tako, u liku jednog mladića, junaka. Ona ima opću vrijednost. Svaki čiatalac, bez obzira na svoje osobenosti personalnost i secifičnost određenu kulturom i tradicijom u najširem smislu doživljava Mehu s užitkom opće vrijednosti. Malo je ljudi koji ne bi željeli biti Smailagić Meho. Zato ep *Ženidba Smailagić Meha* književno je djelo univerzalnih etičkih i drugih vrijednosti. On ima opću etičku strukturu, a iz nje i na osnovu nje visoku umjetničku, historijsku, kulturnu, civilizacijsku vrijednost.

Književno umjetnička, osjetilna struktura pjesme *Ženidba Smailagić Meha* prožeta je i utemeljena na ideji i *etici pravdenosti i odgovornosti.*

Etički sistem vrijednosti Smailagić Mehe u odnosu prema svijetu, prema svakom drugom, ne dovodi ga ni u kakav konflikt sa samim sobom. Njegova etika i život su u harmoniji, iako zbog toga vodi dvoboje, bojeve, fizički i retorički. Pjesma ima dramatičnu strukturu u smislu bojazni čitaoca za ishod iz svake situacije u kojoj se nalazi Meho zbog dosljednog vođenja života sa jasnim i strogim etičkim postulatima.

Smailagić Meho uči svog čitaoca, obrazuje ga da je način života zasnovan na pravednosti, dostojanstvu i odgovornosti prikladan način djelovanja za postizanje svakog cilja. Mogao je Meho "zatvoriti oči", okrenuti glavu, ne vidjeti, a posebno ne reagirati na kidnapovanje Fate, ali nije. Borba za pravdenost je univerzalna etička, ali i socijalna i politička vrijednost. Zato, dok čitamo pjesmu *Ženidba Smailagić Meha* treptimo od straha šta će se desiti Mehi, bojimo se za njega i njegov život, ne zato što je upitna vrijednost njegova cilja, već zato što znamo da ni individualni život ni historija ne počivaju primarno i dominantno na pravdi. Naprotiv. Utoliko je Mehin život i praksa zasnovana na njoj veličanstveniji i hvale i poštovanja vrjedniji.

Pjesma *Ženidba Smailagić Meha* kod čitaoca izaziva najtananije i najličnije egzistencijalne emocije kao što su strah, strepnja, drhtanje, bojazni itd. Vrijednosti njegovih ciljeva su velike, a način njihovog postizanja moralan. Meho ima osjećaj, kako za individualne tako i za opće društvene vrijednosti. Dok pratimo pojedinosti njegove ženidbe, bojimo se šta će mu se desiti, hoće li mu umjetnik biti naklonjen, hoće li ga podržati ili neće. Hoće li i on prihvatiti njegove vrijednosti života ili će ga kazniti. Historijska istina o toku i ishodu ženidbe sama po sebi nije bitna, nije primordijalno određujuća za njeno predstavljanje u epu. *Hapy end or bed end* književnog, umjetničkog djela stvar je pisca, a ne samog samog historijskog događaja. Ako nema te slobode stvaraoca, umjetnika, nema ni umjetnosti, posebno one koja ima historijski motiv ili činjenicu.

Šta je ispravan život?

Može li se reći da Meho ispravno živi? Šta znači ispravno živjeti? Da li to znači samo moralno živjeti? Da li Meho ispravno živi zato što živi moralno? Ako u tom smislu posmatramo Mehin život možemo kazati da on ne samo što živi moralno, već on živi ispravno. Šta ovdje znači ispravno živjeti? Uz to što ispravno živjeti znači i moralno živjeti, ovdje ispravno živjeti znači i uživati zbilju, "objektivirati vlastite interese". Meho objektivira vlastite interese kroz moralno vrijednosni sadržaj.

Odgoj kojem nas uči Meho zasniva se na poruci da se čovjek treba "osloboditi prepuštenosti podražaju trenutka, sposobnosti da se doista čini ono što hoće", ali to što se hoće da bude moralno. Sjetimo se u tom kontekstu situacije kad Fatina majka alajbegovica nudi Mehi da vodi svojoj kući lijepu Fatimu prije nego što ode budimskom veziru, savjetujući mu istovremeno da mu i ne ide, jer je vezir opasan i moćan čovjek koji mu može nauditi životu, a potom, nakon što je dobio imenovanje alajbega, a on to, i u jednom i u drugom slučaju, na lijep i neuvjerljiv način odbija, ne zato što mu se Fatima ne sviđa, već zato što to nije u skladu sa moralom običajnih pravila, što time otvara prostor za osude sredine, njegovih roditelja, Budimlija, koja ne idu u prilog ni njoj ni njemu.

Meho nas uči kako trebamo voditi svoj život; on svoj život potčinjava *općim vrijednostima.* Tako postaje moguće sporazumijevanje sa sobom i sa drugima. Stvarnost koju trebamo respektirati jesu, prije svega, drugi ljudi. Nema čovjeka bez Drugog, rekao bi Martin Buber.

Mehino ponašanje, kazivanje, osjećanje, mišljenje razvijaju se u komunikaciji s drugim ljudima, sa svojom sredinom, na etičkoj vrijednosti pravednosti. Meho nas uči kako je i da je pravdenost ne samo vrlina, već i praktično i

empirijsko držanje čovjeka. Pravednost je univerzalan zahtjev, zahtjev koji se zadaje svakom u svako doba. Pravdenost uvijek pa i u slučaju Mehe, iziskuje "relativiziranje vlastitih simpatija, želja, sklonosti i interesa". Pravdenim nazivamo onoga koji "pri konfliktu interesa gleda na to o kojim se interesima radi i koji je spreman zanemariti čiji su interesi u igri". Je li u tom smislu pravdean Meho u sukobu interesa budimskog vezira i osmanskih interesa? Zašto su i da li osmanski interesi veći od interesa Budimskog vezira? Interesi budimskog vezira nisu sporni i neprihvatljivi zato što su lični, već zato što su nemoralni, što su suprotni njegvooj društvenoj poziciji u Osmanskom carstvu, zato je on murtat. Meho je protiv ponašanja budimskog vezira kada daje lijepu Fatimu za generala Petra iz Karabogdana, zato što sve radi nemoralno, što ubija i proganja nedužne ljude.

On je moralni antipod Mehe. Mehina etika može se dovesti u vezu sa etikom vrijednosti utilitarista, dobro je ono što proizvodi sreću i zadovoljstvo najvećeg broja ljudi.

Etika pravdenosti kojom nas odgaja Meho je da se pri vrednovanju interesa "podvrgavamo nepristrasnoj instanci", državnim zakonima, javnim interesima i javnim dobrima. Smailagić Meho je pravdean i zato je nepristrasan. Pristrasnost ne ide uz pravdenost, s pravdom. Meho ima svoje interese, svoje želje, svoje emocije, čovjek je "od krvi i mesa", ali ih ne suprotstavlja ni ocu ni pratiocu, ni Fatimi, ni kneževima, ni bolo kome.

Smailagin Meho je nepristrasan, ne uzurpira i ne zloupotrebljava svoju moć ni u jednoj situaciji, ne koristi nevolju Fate i njene majke Alajbegovice. Naprotiv. Čuva da ih ne povrijedi u očima njih samih, ali i drugih.

Pravdenost i moć, pravdenost i jednakost

Pravdenost je vrlina onog i onda ko i kada ima moć. Ko nema moć može biti pravedan, ali njegova pravdenost nema priliku za ispoljenje, za manifestaciju, za praktično empirijsku emanaciju. Nemoćan je po svojoj nemoći upućen na pozivanje moćnih na pravičnost. On opstaje u bivstvovanju pravednosti, u pravednosti na djelu, u pravdenosti u praksi, empirijski svakodnevno i iskustveno.

Pravdenost nije isto što i jednakost. Biti pravedan i postupati jednako prema svima dvije su različite prakse, dvije različite stvari. Postupati jednako ne znači postupati pravedno. Istući podjednako djecu koja su se potukla ne znači postupiti pravedno. Postupiti pravedno u takvoj situaciji znači napraviti razliku u pojedinačnim krivcima za tuču. Postupati jednako prema tzv. zaraćenim stranama je nepravda, nepravičnost. Pravdenost u odnosu prema zaraćenim stranama je raspodjela odgovornosti. Meho prezire budimskog vezira, ali ne prezire

Zaima budimskog alajbega. Zlostavljač i žrtva nemaju isti status, ne uspostavlja se prema njima odnos jednakosti. Meho vidi da budimski vezir zlostavlja lijepu Fatu, kako zato što neće da se uda za njega, tako i zato što će, kada je uda za generala iz Karabogdana, rasti njegova lična moć i uticaj.

Apel na pravednost upućuje se moćnima. Porodica Zaima alajbega iz Budima upućuje apel za pravednost Smailovom Mehi. Ona mu na nenametljiv, učtiv, pristojan način traži pomoć u zaštiti lijepe Fate i izbavljenju alajbega Zaima iz progonstva u Bagdadu, na takav način da mu predočava sve činjenice o njima, a moralno pravedno srce junaka će na to ispravno i pravedno postupiti.

Pravednost faktički bivstvuje kao kontola moći. U individualnom ponašanju kontrola moći ili samokontrola vlastite moći postiže se jakim moralnim principima, jakim moralnim karakterom; u institucionalnom smislu kontola moći postiže se diobom vlasti i graničenjem njihove djelatnosti pomoći zakonskih propisa i institucija.

Pravednost i dobročinstvo

Pravednost je pojmovna kategorija koja može imati etičku i političku ravan, značenje i primjenu. Politička pravednost društvena je pravednost, pravednost društva, dok je etička pravednost pravednost pojedinca. Moralna pravednost direktno je vezana, proizvodi i posljedica je dobrotvornosti. Smailagin Meho time što je pravedan ujedno je i dobrotvoran. Iz njegove pravednosti u svim okolnostima, a posebno prema porodici budimskog alajbega Zaima, proizilazi njegova praktična dobrotvornost. Ali, Meho nije dobrotvoran samo prema njima, on je takav prema svakom pa i prema sebi.

Pravednost Smailagić Mehe etičari bi nazvali distributivnom pravednošću u raspoređivanju dobra i zla prema ljudima s kojima se susreće i s kojima živi.

Smailagić Meho pravedan je zato što: (1) odnosi se prema ljudima adekvatno njihovim zaslugama i odlikama, prema tome kakvi su oni sami (prema budimskom veziru tako i tako jer je vezir takav i takav, prema porodici budimskog alajbega Zaima tako i tako, jer su oni takvi, prema kneževima Vukašinu i Vujadinu tako, jer su oni takvi itd.); (2) prema svim ljudima postupa jednako u smislu jednake raspodjele dobra i zla: on ne nagrađuje dobrim ili ne kažnjava zlom samo neke dobre ili samo neke zle, odnosno, on sve pravedne i dobre nagrađuje dobrom, a sve zle kažnjava, ma o kome se radilo; (3) osnova referencijalnog odnosa Mehe prema drugom čovjeku jeste moralnost tog drugog čovjeka s kojim stupa u neku interakciju i komunikaciju. Moralnost drugog Meho ocjenjuje po njegovu doprinosu društvu i odnosima prema drugim

ljudima. Budimski vezir je nemoralan, on zlostavlja, pljačka, pa čak i ubija nedužne ljude, on je ujedno murtat osmanskih društvenih interesa i vrijednosti.

Lik Smailagić Mehe proizvodi u nama ne samo etički, već i estetski efekt. Zašto? Zato što Mehin "unutrašnji zakon" pravičnosti proizvodi veoma jak emotivni efekat, brojna osjećanja, raznolike vrste pozitivnih emocija. Njegova moralnost proizvodi osjećaj lijepog i umjetnički kvalitetnog. Veliki njemački ep *Pjesma o Nibelunzima* Goethe ne poredi sa *Ilijadom* u sadržajnom i umjetničko vrijednosnom smislu, već naglašava njegov kvalitet, umjetnički značaj i vrijednost u Njemačkoj duhovnosti. Naša bosnistička književnohistorijska poređenja *Ženidbe Smailagić Meha* i *Ilijade* svode se najčešće na poređenja s obzirom na broj stihova koje imaju, što svakako treba imati u vidu, ali se nedovoljno iskazuje duhovno historijski značaj i mjesto ovog epa u bošnjačkoj duhovnosti u cjelini.

Nekonfesionalna, univerzalna etika Smailagić Mehe

Ocjenjujući etičke vrijednosti južnoslavenske epike, Rašid Durić konstatira da su "etičke vrijednosti južnoslavenske epike rijetko kad dostigle stupanj univerzalnosti. Centralna vrijednost epike uopšte, južno-slavenskog eposa posebice razvijene borbenosti, etički je utemeljena na psihologiji mržnje prema protivniku drugačije religije, odnosno prema pripadniku druge državne teritorije"[1]. Međutim, etička vrijednost junaštva Smailagić Mehe u oslobađanju Fate od otmičara je univerzalna. Etika Smailagić Mehe nije etika prošlosti, već svevremena etika. U tom kontekstu ova pjesma nema epsku agoniju, aksiološki je univerzalna. U tome je njena izuzetna vrijednost kako u etičkom tako i estetskom smislu. Dok čitamo ovu pjesmu, imamo univerzalan estetski osjećaj.

Epska bošnjačka pjesma Ženidba Smailagić Mehe ne spada ni u jednu vrstu etičkih vrijednosti na kojima se zasnivaju južnoslavensko epsko junaštvo junaka pojedinca. "Bazične etičke vrijednosti južnoslavenskog epskog pjesništva konfesionalne su, rjeđe i i državno-političkog i ideološkog određenja"[2]. Etička vrijednost ove pjesme ne spada ni u jednu od navedenih grupa južnoslavenskog epskog pjesništva. Meho ne ulazi u sukob s otmičarima lijepe Fate za njeno oslobođenje i izbavljenje zato što je ona muslimanka, niti zato što je građanka ove ili one države, ove ili one ideologije. U momentu izazivanja Fatinih kidnapera on ne zna ništa o kome je riječ. On čuje samo nečiju pisku u kočijama. Po odijelima, vanjskom izgledu otmičara i snazi konja koje jašu, mogao je

[1] Rašid Durić, *Junaci epske pjesme Bošnjaka*, Bosanska riječ, Wuppertal, 2000, str. 101.
[2] Ididem, 102.

ocijeniti da se radi o muslimanima. Bili su to po izgledu prepoznatljivi "carske delibaše". Iako nije isključeno da i janjičari kidnapuju muslimanku, što je i bio slučaj u ovoj situaciji, Meho je mogao biti prije uvjeren da u kočijama plačom vrišti hrišćanka/kršćanka nego muslimanka. Ali, za njegov junački postupak odbrane ugrožene osobe nije bilo bitno niti ko je niti koje je vjere. On je pogođen kao čovjek nepravdom i zlom i kao zaštitnik pravde ulazi svojevoljno u sukob s otmičarima žene koja vrišti u plaču. On kaže svom pratiocu Osmanu: *Ja ne mogu srcu odoljeti, / što upitat neću delibašu, /* šta mu ono u kočije pišti.

Smailagić Meho neviđeno je lijep junak poput junaka po cijeloj Evropi. On je visok, ima vitku figuru, sjajne oči, visoko čelo. Dok je prilazio kući kneza Vukašina njegova supruga pita Vukašina: Šta je ovo čudo neviđeno*? / Ja ga dosad vidjela nijesam / onakije zmaja od atova, / Ni pod njima ata u rahtove. / Hele ono što je momče mlado, / Blago majci što ga je rodila, / Sestri blago što se kune š njime, / A najbolje vijernici ljubi, /* Što se š njime u dušeku ljubi. (2185–2195).

Eh tog lica u toga sokola, / Momku nema još dvades godina, / Bi rekao, pa bi se zakleo, / Iz njegova obadva obraza, / Billah tespih, ka da sunce sjaji, / A iz čela bije mesečina. (180–185).

Također: *Mrkog oka baš ko u sokola, / Zuba sitna baš ko u đavola, /* Čelo mu je kao hamajlija, Veđe su mu kao pijavice, */ Polećele s oči trepavice, / Pokrile mu dvije jagodice, / Baš ki ono krilo lastavice, / Brade nema a nema mustaća, / Bi rekao da je belogorka*. (195–205); zatim *Kolika je u momčeta ruka, / kol ko dobra đovda u junaka, / u junaka preko tankog pasa*. (215–220)

Ženidba Smailagić Meha veoma je dinamična pjesma. Meho objedinjuje prirodnu ljepotu i moralnost. On je istinski heroj, jedinstvo duhovne i fizičke ljepote, etike i estetike, dobrog i lijepog. On ima dvije vrste ljepote: fizičku i etičku ljepotu. Dobrota, pravičnost je, uz to što jest (dobro), istovremeno i lijepa. Meho djeluje po jednoj unutrašnjoj logici i određenom duhovnom, bolje kazano, moralnom stavu.

Ilijadu i Ženidbu Smailagić Meh*a* povezuju mnoge kako sadržajno tematske tako i stilsko umjetničke karakteristike, ali sada i ovdje nemamo priliku o tome govoriti osim da spomenemo da imaju ženske likove sličnih sudbina: zatočeništvo Jelene i Fate i njihovo izbavljenje bitkom, s tim što Trojanski rat za izbavljenje Jelene traje deset godina a bitka za izbavljenje Fate traje tri dana.

Socijalna neagonalnost ženidbe Smailagić Mehe

Epska pjesma *Ženidba Smailagić Meha* veoma je složena socijalno, etički, aksiološki, psihološki. U socijalnom smislu ona nema stalešku agonalnost.

Meho i Fata pripadaju istom staležu. Ona je i po tome izraz i nalik realnom svijetu. I danas, a posebno u osmansko-tursko doba Bosne, bošnjački viši stalež veoma je vodio računa o nenarušavanju staleškog statusa djevojke ili mladića. Nenarušavanje staleškog statusa ženidbom i udajom ima za uzrok ne samo nastojanje ne dovođenja u pitanje materijalnog posjeda, već i društvenog ugleda porodice, njene društvene vitalnosti i respektabilnosti. U slučaju ove pjesme, očuvanje staleškog statusa ni mladića ni djevojke nije planirano, već je nastalo slučajno, Mehinim izbavljenjem Fate iz ropstva. Ovde kažem da je do njihovog upoznavanja došlo slučajno u odnosu na cilj kojeg je imao Meho kada je upoznao Fatu. Meho nije krenuo da zaprosi, upozna, a posebno ne da oslobodi Fatu iz ropstva da bi se njom oženio. On je pošao u Budim da dobije imenovanje alajbega i na tom putu sreće kidnapovanu Fatu. Povod njihovog susreta i upoznavanja je slučajan, odnosno neplaniran. Istina, njihove porodice su se znale dok su oni bili djeca, Meho je u Fatinoj porodici spominjan kao prava prilika za njenu udaju kada za to dođe vrijeme, ali surgun njena oca Zaim alajbega u Bagdad prekinuo je susrete njihovih očeva.

Ženidba s moćnom političkom preprekom

Rašid Durić, jedan od istaknutih analitičara epske pjesme Bošnjaka, razlikuje šest tematskih motiva epske poezije Bošnjaka Bosne i Hercegovine objavljene u razdoblju od 1885–1941 u Bosni i Hercegovini: (1) tema ratovanja i četovanja sa otimanjem plijena i odvajanjem djevojaka; (2) tema sužanjstva i oslobađanja sužanja; (3) tema junačkih ženidbi i svatova; (4) tematska cjelina junačkih mejdana; (5) temat s motivom odbrane i osvajanja gradova i utvrda; (6) temat osvete.[3]

Epska pjesma *Ženidba Smailagić Meha* Avde Međedovića pjesma je Bošnjaka Sandžaka objavljena u punom obimu na bosanskom jeziku u Vupertalu 1994. godine i nije predmet Durićeve analize, ali se može svrstati u bošnjačke junačke pjesme s tematikom junačkih ženidbi i svatova, iako značajan dio pjesme po obimu zahvata bitka između bosanskih Osmanlija i generala Petra iz Karabogdana. Tema ženidba i svatovi Smailagić Mehe primordijalna je u odnosu na navedenu bitku, kako u smislu uzroka tako i tematski. Ženidba i svatovi Smailagić Mehe prethode i povod su bitke bosanskih Osmanlija i generala Petra iz Karabogdana. Ali, oba događaja rezultat su i posljedica bošnjačkog patriotizma, odanosti i lojalnosti Osmanskom carstvu.

[3] Rašid Durić, *Junaci epske pjesme Bošnjaka*, Bosanska riječ, Tuzla, 2000. god., str. 56–60.

Pjesma *Ženidba Smailagić Meha* ima klasičan "motiv ženidbe s preprekama". Specifičnost ovog motiva u njoj je u snazi i društvenoj složenosti prepreke. Ovdje se ne radi o nekoj jednostavnoj prepreci ženidbe odnosno udaje, o porodičnoj prepreci koja se rješava na ovaj ili onaj način, ili zainteresiranosti dva mladića za ženidbom istom djevojkom koja se rješava njihovim dvobojem, o tome da su djevojku po obećanju roditelja već preuzeli drugi svatovi ili drugi mladić-ženik pa je treba od njih otimati. Radi se o prepreci koju stvara visoki osmanski službenik, budimski vezir, zbog njegovih političkih shvatanja, ponašanja i životnih ambicija. Budimski vezir, gospodar života, smrti i imetaka Budimljana muslimana hoće da uda Fatu za generala Petra iz Karabogdana, da s tom udajom ojača savezništvo protiv bosanskih upravljača Osmanlija na prostoru jugozapadne Mađarske, da likvidira porodicu Smailagić, njihova sina Mehu, izgledno hrabrog i perspektivnog Bošnjaka Osmanliju, nasljednika visoke osmanske dužnosti kako bi zajedno s generalom Petrom iz Karabogdana ukinuo osmansku vlast na tom prostoru. On je statusno politički, ali i vojnički vrlo moćan te njegovo savladavanje zahtijeva jaku suprotnu moć kako bi se prepreka savladala i ostvarila ženidba.

Budimski vezir beskrupulozan je nemoralni namještenik, službenik "sjajnog" sultana Sulejmana, koji je spreman na upotrebu svih sredstava da postigne svoj cilj, a posebno pokazuje sposobnost lukavstva i licemjerja. Ove nemoralne osobine i sposobnosti koristi u komunikaciji i odnosima s moćnima, kada daje Smailagić Mehi mahzar, dokument o njegovu postavljenju za alajbega, zatim prilikom dočeka i "gostoprimstva" oko 130.000 Mehinih i Fatinih svatova u Budimu. U obje ove situacije ponaša se veoma prijateljski i srdačno, ali u oba slučaja nastoji da učini najviše zlo što može. Dokaz njegova zlog i podlog odnosa prema Mehi jeste pismo koje je poslao generalu Petru iz Karabogdana po carskim delijama koji su mu poveli Fatu, a koje je Meho oteo od pismonoše, nakon što ga je ubio oslobađajući Fatu od kidnapera. Dokaz njegove zlotvornosti naredba je osmanskoj vojsci u Budimu kojom je on zapovijedao da u sukobu bošnjačkih svatova i vojske generala Petra iz Karabogdana napadne na svatove s leđa, kad iziđu iz kapija Budima, da zatvore ulaze u Budim kako se svatovi ne bi mogli povući nazad ako na to budu prisiljeni.

Ženidba Smailagić Meha ima ogromnu prepreku, više dramskih zapleta i raspleta tako da je u neizvjesnosti sve do kraja pjesme. Dramska napetost sadržaja pjesme čini njenu umjetničku vrijednost većom a čitalački doživljaj veoma uzbudljivim i na momente napetim, što uz druge aksiološke, sociološke, psihološke, moralne i druge vrijednosti čini ovu pjesmu, ne samo jedinstvenom, već i uzvišenom, u Kantovom smislu značenja ovog pojma njegove estetike.

Tegoba bojazni da do ženidbe Smailagić Mehe neće doći ne dolazi samo zbog čitalačke naklonjenosti prema mladencima zato što jedno drugo begenišu i ljube, već isto toliko, ako ne i više, zbog nemoralnosti, licemjerstva, zloće i tiranskog ponašanja njihova zajedničkog protivnika, budimskog vezira. Rasplet na kraju pjesme je lijep, ne samo s obzirom na to da se Meho i Fata konačno žene, već i zbog toga što podli nitkov, budimski vezir, ni u čemu ne uspijeva, što ima direktnu pouku i poruku da se s tim osobinama i ponašanjem, koje se ne može podvesti ni pod nemoralni okvir makijavelizma, ne može postići cilj.

Ženidba Smailagić Meha ima uobičajenu strukturu izbavljenja djevojke koja se udaje iz nekog oblika ropstva i zatočeništva, ali ona ne uključuje samo sukob mladića za istu djevojku, mladoženje i uobičajenog broja svatova s porodicom djevojke ili drugim zainteresiranim mladićem-ženikom i njegovim svatovima.

Osmanski patriotizam Bošnjaka

Pjesma Ženidba Smailagić Mehe ima za Bošnjake i sve Osmanlije jak naboj patriotizma. Neuspjela i tragična ženidba Smailagić Mehe značila bi vojni i politički poraz Bošnjaka, izaziva opasnost i neprijateljske neprilike po Bosnu i Osmansko carstvo. Zato je ovo, uz epsku pjesmu ženidbe i eminentno bošnjačka patriotska narodna epska pjesma. Avdo Međedović kao Bošnjak s dugogodišnjim, devetogodišnjim iskustvom osmanskog vojnika i starješine ispjevao je ovu bošnjačku junačku i bošnjačko-osmansku epopeju kako u sadržajnom tako i u smislu detaljnih deskripcija s bezbroj trilera na besprijekoran način.

Glavna društveno historijska poruka pjesme *Ženidba Smailagić Meha* predstavlja odnos Bosne prema Otomanskom carstvu. Dvije su glavne tvrdnje pjesnika Avde Međedovića o tom odnosu. Prvo, Bosna je naglašeno lojalna Osmanskom carstvu; drugo, Bosna ima veoma značajno mjesto i ulogu u vojnoj i političkoj stabilnosti Osmanskog carstva. Cijela pjesma ilustracija je pjesnikove tvrdnje da je Bosna veoma odana i lojalna Osmanskom carstvu. Na toj postavci, na toj osnovi, nastala su dva događaja o kojima se pjeva u ovoj pjesmi. Prvi događaj jeste ženidba Smailagić Mehe. Drugi događaj jeste bitka između bosanskih velikaša odanih sultanu i njegovih unutarnjih i vanjskih neprijatelja. Unutarnji neprijatelj Osmanskog carstva je budimski vezir, vanjski neprijatelj Osmanskog carstva je general Petar iz Karabogdana. *Ženidba Smailagić Meha*, iako izgleda da je centralni događaj, glavna radnja po kojoj je cijela pjesma dobila naslov ipak je posljedica bosanske odanosti Osmanskom carstvu. Ona je značajnija od same bitke Bosanaca i vojske generala Petra iz Karabogdana, ali i jedan i drugi događaj su posljedice bosanske odanosti i lojalnosti Osmanskom carstvu. Do nastanka oba događaja: Mehine ženidbe i bitke

njegovih svatova s vojskom generala Petra dolazi zbog zainteresiranosti porodice Cifrić, ne samo mladog Mehe, već i njegova oca Smailage i njegova amidže Hasanage da Smailagino alajbegstvo prenesu na Mehu, jer su braća već ostarjeli, ne mogu više ratovati, a to za njih znači da zbog toga ne mogu štititi Osmansko carstvo na njegovu prostoru kojim upravljaju. Dakle, prijenos alabegstva s oca na sina nije motivirano materijalnim razlozima, već primarno patriotskim. Na toj činjenici, zbog toga, braća Cifrić, Smailaga i Hasanaga pristaju na Mehin zahtjev da Smailaga prenese prava i obaveze alajbegstva na mladog i ratnički raspoloženog Mehu. Smailaga moli brata Hasanagu da napiše čestitom sultanu Sulejmanu Veličanstvenom da: *sa mene skine alajbegstvo, / jer su meni kosti ostarale! / Ne mogu se držat na hajvana, / niti s vojskom isti na dušmana, / A kamoli mejdan dijeliti; / A ni oštre sablje podnositi, / da škripaju po tijelu mome. / Staro tjelo sablje ne podnosi, / osobito što sam ostarijo; / Mozak mi je pao po grkljanu, / Počela mi pamet opadati. / Mudro kadar nisam govoriti*. (960–970). Budući da je sultan znao da Smailaga ima sina, poslao mu je kao poklon posebno plemenitoga konja, sablju azerbejdžanku, specijalno odijelo i budimskom veziru dao nalog da, kada Smailagin sin Meho staše, da ga imenuje alajbegom i sa Smailage skine alajbegstvo.

Navedeni detalji svjedoče lični odnos sultana Sulejmana Veličanstvenog i Bosanskog alajbega Smailage. Na putu Smailagić Mehe iz Kanjiže u Budim, na Mohačkom polju, pod posebnim okolnostima susreću se Meho i Fata. Iz tog susreta koji je bio slučajan nastala su dva događaja koji čine sadržaj pjesme, došlo je do ženidbe Smailagić Mehe i Fate hadži Zaimage alajbega, kao i do bitke predvođene bosanskim velikašima s vojskom generala Petra iz Bogdana.

Druga tvrdnja, postavka pjesnika Avde Međedovića o mjestu, značaju i ulozi Bosne u Osmanskom carstvu, pored toga što je indirektno prisutna u cijeloj pjesmi direktno je izrečena na njenu samom početku. Pjesma je, kaže pjesnik, nastala *Za sjajnoga Sulejmana carstvo, / Uzvišeno se Carstvo Tursko zvalo; / Tristo šeset imo valiluka. / Bosna mu je ključanica bila, / Ključanica i zlaćeni ključi, / Od svakoga dobrog pouzdanja*. (stihovi 30–35). Kada su se prikupili Mehini svatovi, pjesnik kaže: *Kad je vaka Bosna ponosita, / i ovake hrani gazalije, / lasno li je caru carovati, / Carovati i gospodovati* (8105–8110).

U pjesmi *Ženidba Smailagić Meha* autor kontrastira budimskog vezira i bošnjačke prvake, gazije, age, begove, alajbegove, ajane, kapetane, paše i ostale velikaše iz Sarajeva, Travnika, Gornje i Donje Tuzle, Cetine, Kanjiže, Mostara, Banje Luke, Krajine, Glamoča, Hlivna, Nevesinja, Konjica, Bihaća, Brčkog, Posavine, koji su se odazvali na poziv Smailage da pođu u svatove njegovu sinu, znajući da istovremeno idu u boj s vojskom generala Petra.

Mogu li bošnjačke epske pjesme biti relevantan historijski izvor?

Ovo pitanje može se generalizirati tako da glasi: može li se historija predstaviti prema sadržaju književnosti, iz književnosti? Moje mišljenje je da može. Radi se, u krajnjem, o dvama oblicima narativnosti, odnosno o dvama oblicima, u krajnjem slučaju, nivoa subjektivnosti. Možda je književnost samo malo više suvjektivna od historiografije. Toliko je više subjektivna koliko je maštovitija. Postavljajući isto pitanje Vuk Karadžić i Novak Kilibarda odgovorili su pozitivno, kada je u pitanju crnogorska epska poezija.

"Smatram da u našoj usmenoj epskoj poeziji nalazimo dublje istine o istorijskim tokovima jednoga vremena nego što su istine koje pružaju dokumenti političke istorije."[4]

Najmanje su dva razloga zbog čega možemo tvrditi da usmena epska poezija može biti relevantan historijski izvor:

- prvo, epska poezija "rasvjetljava istorijski događaj o kome pjeva i vrijeme koje daje ocjenu toga istorijskog događaja";
- drugo, "epski pjesnik uzima u obzir samo one stvari i događaje koji imaju epski nivo, odnosno koji mogu da u pjesmi postignu epski nivo. Pjesnika interesuju sudbonosno vidljive istine, on se dohvata ontološke strane problema koji se vidi. Sve drugo za njega je efemerno."[5]

Slično stanovište imao je i Vuk Karadžić. "Uz pjesmu Ivan Nikolin, u četvrtoj knjizi *Srpskih narodnih pjesama*, koju je objavio u Beču 1862. Vuk je dao ovu napomenu: "ovo je sve istinska istina; a u ostalijem crnogorskijem pjesmama više je istorije nego poezije".

Bošnjaci su nedovoljno istražili svoju epsku poeziju u cjelini, pa i pitanje njene historijske utemeljenosti, odnosno njene kompatibilnosti s historijom i mogućnosti rekonstrukcije i razumijevanja historije s obzirom na nju, na epsku poeziju. Više je razloga za to, ali napomenima jedan od njih, a to je da epska poezija zahtijeva jednu vrstu romantičarskog čitanja i razumijevanja u smislu više emotivnog nego racionaliziranog čitanja. Umjetnost u cjelini, a epska poezija posebno, traži, Diltajevsko hermeneutički kazano, jednu empatiju i empatičku rekonstrukciju individualiteta autora i njegovog djela. Zapitajmo se otvoreno i slobodno: jesmo li mi Bošnjaci imali dosada jedan historijsko politički kontekst za takvo čitanje svoje epske poezije, svoje pjesme *Ženidba Smailagić Meha*? Jesmo li mogli, ne samo zbog izvanjskih historijsko-političkih razloga čitati našega Smailagić Mehu, nego i zbog ograničenosti vlastite svijesti, vlastitih negativnih predrasuda, negativnog konteksta vlastite svijesti čije ograničenosti

[4] Novak Kilibarda, *Usmena književnost – Epska mjera istorije*, Podgorica, 1998, str. 545.
[5] Ibidem, str. 547.

nismo bili svjesni? Jesmo li mogli imati empatiju i empatički razumijevati lik i umjetničko historijski kontekst Smailagić Mehe. Ako je odgovor negativan, da nismo mogli, postavimo pitanje: možemo li na taj način čitati ovu genijalnu pjesmu Avde Međedovića danas? Da li je pozitivistička postavka o nužnosti racionalnog razumijevanja književnosti u cjelini više u pravu od hermeneutičke postavke razumijevanja stvaralaštva kroz prizmu vlastitosti, šta god da ona znači ili su to dva nezavisna, samostalna, podjednako moguća i podjednako "objektivna" čitanja? Može li jedno drugo pobiti dokazima? Imaju li jasne dokaze bilo koje od ta dva oblika razumijevanja i tumačenja da je bolje od onog drugog?

Zaključak

Trinaest je pitanja u okviru kojih sam analizirao epsku pjesmu Avde Međedovića Ženidba Smailagić Mehe. Za pjesmu *Ženidba Smailagić Meha* veliki Emmanuel Kant mogao bi kazati da je "simbol moralnog dobra" u umjetnosti, posebno u književnosti, kao što bi Tery Eagltone mogao kazati da pored književnosti zla postoji i književnost dobra, te da je "historija modernog doba potraga za božijim zamjenikom", Johan Gotfrid Herder mogao bi kazati da pjesma *Ženidba Smailagić Meha* ima kultivirajuću, obrazovnu funkciju, odnosno, da ovaj ep kultivira umjetnost. On izražava apsolut do kojeg drži neko vrijeme i neko društvo. Taj apsolut kojeg izražava ovaj ep jeste pravednost.

S hajdegerovskog aspekta posmatrano, *Ženidba Smailagić Meha* pokazuje historijsku istinu bošnjačkog bivstvujućeg bitka u osmansko doba Bosne. Pjesma rasvjetljava egzistenciju osmanskog Bošnjaka u liku Smailagić Mehe.

Izvor i literatura:

Međedović, Avdo (2007): *Ženidba Smailagić Meha*, Almanah, Podgorica; priređivač: Zlatan Čolaković

Durić, Rašid (2000): *Junaci epske pjesme Bošnjaka*, Bosanska riječ, Wuppertal

Kilibarda, Novak (1998): *Usmena književnost – Epska mjera istorije*, Podgorica, 1998

HALILOVIĆ

ETHICAL AND SOCIO-CULTURAL HORIZONS OF THE EPIC POEM *THE WEDDING OF SMAILAGIĆ MEHO*

In analysing the ethical-philosophical and socio-historical aspects of the epic poem "The Wedding of Smailagić Meho", the article explores some of the principles of literary theory related to this work. In this sense, the article addresses issues related to historical and historiographic phenomena, ethical problems in epic discourse and cultural systems – social, individual, collective; individual and universal aspects of ethics – as well as issues related to identity and self-identification with larger cultural systems in which Bosniak culture participated and was a part of a broader community. One of the important aspects of this research is related to the identification of the category of justice in the analysed oral work.

Key words: epic, Avdo Međedović, ethics, *Ženidba Smailagić Meha* (*The Wedding of Smailagić Meho*)

PRIKAZI I OSVRTI

Amina Pehlić: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2017.

Godine 2017. u izdanju Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu izašla je knjiga pod naslovom *Jezik Alije Nametka*, autorice Amine Pehlić. Knjiga je štampana kao dvadeseta monografija u sklopu Edicije Radovi, u kojoj se publiciraju studije i monografije koje cjelovito osvjetljavaju jedan naučni problem. Autorica, inače docentica za oblast Bosanski jezik na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici, ovu temu odbranila je kao doktorat, a sama monografija "predstavlja djelimično dorađenu i za objavljivanje oblikovanu doktorsku disertaciju odbranjenu na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Zenici"[1]. Knjiga ima ukupno 328 strana, a podijeljena je na petnaest poglavlja u kojima se raspravlja o karakteristikama jezika Alije Nametka. Pored osnovnog teksta, u knjizi se nalazi i uobičajena naučna aparatura: predgovor, indeks imena, bibliografija i prilozi. U predgovoru autorica, uz kratak pregled dosadašnjeg izučavanja teme kojom se bavi, navodi da je "cilj istraživanja bio da se opiše jezik Alije Nametka te ispita sociolingvistički utjecaj na oblikovanje njegovog idiolekta i da se u tom kontekstu njegov jezički idiom poveže s današnjom standardnojezičkom situacijom u Bosni i Hercegovini"[2]. U vezi s tim, postavljeno je i pet istraživačkih zadataka, koji uglavnom elaboriraju osnovnu tezu navedenu u cilju istraživanja. Da bi ostvarila taj cilj, autorica je odlučila da opiše život i književni rad Alije Nemetka, zatim pitanje izvora / građe, nacionalnu orijentaciju, koju smatra važnom za formiranje njegova odnosa prema jeziku, grafiju i ortografiju, struktruru Nametkova jezičkog izraza (po nivoima jezičke analize) i, na koncu, odnos jezičkog izraza Alije Nametka prema današnjoj standardnojezičkoj situaciji. Vidimo, dakle, da autorica u knjizi namjerava da opiše jezički izraz Alije Nametka, kao cjelinu, posmatrajući ga prvenstveno sa sociolingvističkog aspekta, a onda i s aspekta strukture jezičkog izraza kao takvog. Ovim istraživačkim ciljevima, prema njenom mišljenju, pogodovale su sljedeće naučne metode: deskriptivna metoda, komparativna metoda i metoda

[1] Amina Pehlić: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2017, str. 11.

[2] Ibidem, str. 9.

analize sadržaja. Deskriptivna metoda poslužila je opisu strukture Nametkova jezičkog izraza, komparativna je trebalo da osvijetli brojne sociolingvističke faktore utjecaja na oblikovanje jezičkog izraza pisca, a metoda analize sadržaja je bila "temeljna metoda u analizi"[3]. U nastavku teksta autorica se osvrće na problem nepostojanja "jedinstvene metodologije istraživanja jezika pisaca", što je uvjetovalo različit pristup svakog istraživača prema građi, s pravom smatrajući da "analiza jezika svakog pisca zahtijeva i poseban pristup", zbog toga što su sociokulturni uvjeti u kojim pisac stvara specifični za svaku pojedinu epohu i svakog pojedinog pisca. Pod sociolingvističkim faktorima koji utječu na jezik Alije Nametka autorica podrazumijeva "utjecaj mjesta i vremena objavljivanja njegovih tekstova (lekture, redakture i sl.), društveno-političkih i kulturnih prilika, odnosno standardnojezičke situacije njegovog vremena"[4].

U prvom poglavlju knjige autorica predstavlja istraživački korpus koji je poslužio za analizu Nametkova jezika. Ovaj postupak za svaku je pohvalu jer je istraživački korpus / građa, te njeno pravilno raspoređivanje od ključnog značaja za uvid u jezik pisca koji je ostao zabilježen u rukopisnim i štampanim djelima. S druge strane, upravo stanje jezika u građi služi istraživaču ne samo za opis konkretnog jezičkog izraza, već i za komparativnu analizu odnosa tog izraza prema sociolingvističkim faktorima. Svoju građu autorica dijeli na dvije grupe: uži korpus, "koji je činio rukopis "Sarajevskog nekrologija" (tri sveske od kojih svaka čini po jedan dio "Nekrologija: II, III i IV dio)" i širi korpus "gdje je smještena ostala građa, tj. objavljeni tekstovi"[5]. Ovo znači da autorica dijeli građu na rukopisnu i štampanu, dajući prednost rukopisnoj građi, koja pripada *izvornim tekstovima*, tj. onim "koji nisu pretrpjeli lektorske, korektorske ili redaktorske korekcije, već su izvorno piščevo djelo"[6]. S druge strane, štampana građa, tj. širi korpus, obuhvata "tekstove koji su objavljeni u različitim publikacijama", i on služi kao dodatna građa, zato što je u tom slučaju "velika vjerovatnoća da je tekst pisca prije objavljivanja pretrpio određene izmjene−lektorske, korektorske ili redaktorske (...)"[7]. Ovaj širi korpus obuhvata članke, predgovore, rječnike turcizama i književnoumjetničke tekstove, objavljene u različitim časopisima, almanasima, kalendarima, kao i zasebne knjige (uglavnom zbirke pripovjedaka i drame). Dakle, s jedne strane je rukopis samo jedne Nametkove knjige (*Sarajevski nekrologij*), a na drugoj strani svi su ostali Nametkovi objavljeni tekstovi i knjige. Ovakav raspored korpusa uvjetovan

[3] Ibidem, str. 10.
[4] Ibidem, str. 10.
[5] Ibidem, str. 13.
[6] Ibidem, str. 14.
[7] Ibidem, str. 17.

je jednom specifičnošću. Ona se ogleda u tome da je autorica povod za takav postupak pronašla u svjedočenju piščeva sina Fehima Nametka, kojem se elektronskom porukom obratila za pomoć u prikupljanju građe. Elektronska poruka je štampana kao Prilog broj 1 na kraju knjige[8]. U toj poruci piščev sin Fehim Nametak kaže da su dva najautentičnija izvora za proučavanje jezika Alije Nametka rukopis *Sarajevskog nekrologija*, pohranjen u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine i "članci i pripovijesti koje je objavljivao u 'Novom beharu', koji je sam uređivao"[9]. Drugim riječima, pravi Nametkov jezik reduciran je na rukopis *Sarajevskog nekrologija* i tekstove iz samo jednog časopisa (*Novi behar*) i jednog perioda: IV, V, XVI i XVII godište časopisa, tj. u godinama 1930−1931, 1931−1932, 1944. i 1945.[10] Ovu poruku autorica dosljedno je primijenila u svojoj knjizi, što je imalo i pozitivnih i negativnih efekata na njen rad u cjelini. Pozitvno je to što je rukopis pisca zaista važan izvor za proučavanje njegova jezika, a negativno je što se cjelina slike jezika jednog pisca i neke njene nijanse mogu uočiti samo analizom tekstova iz cijele epohe u kojoj je pisac stvarao, pri tom uzimajući u obzir i štampana djela. Takav odabir uvjetovao je pojavljivnje pojedinih praznina u elaboraciji nekih segmenata Nametkova jezika. Primjer za to je leksika, obrađena u devetom poglavlju knjige, u drugom paragrafu u kojem se govori o orijentalizmima, čija je zastupljenost u govornoj praksi i pisanom jeziku "jedna od dvije bitne karakteristike u govoru Bošnjaka pa i bosanskog jezika (...)"[11]. Za prikaz te karakteristike autorica navodi orijentalizme ekscerprirane samo iz zbirke pripovjedaka *Ramazanske priče* 1982. godine, iako i ostala Nametkova djela imaju obično štampane rječnike manje poznatih riječi (uglavnom riječi orijentalnog porijekla) na svojim stranicama. Tako je i u Nametkovoj knjizi *Sarajevski nekrologij*, koja sadrži "Rječnik manje poznatih riječi i izraza" štampan na sedam stranica[12]. Slično je i u drami "Omer za naćvama" koja se pojavila u autrovu izdanju 1969. godine, a uz koju je, također, odštampan i "Rječnik manje poznatih riječi", pretežno orijentalizama prema redoslijedu njihova pojavljivanja u tekstu drame[13]. Međutim, obje ove knjige autorica je isključila iz svoje građe. Obrazloženje za isključivanje štampanog izdanja *Sarajevskog nekrologija*

[8] Ibidem, str. 319.

[9] Ibidem, str. 319.

[10] Više o tome pogledati u knjizi: Azra Kantardžić: *Bibliografija Novog behara*, Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka, 2007.

[11] Amina Pehlić: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2017, str. 248.

[12] Alija Nametak: *Sarajevski nekrologij*, Sarajevo: Civitas, 2004. str. 327−334.

[13] Alija Nametak: *Omer za naćvama*, Sarajevo: Autor, 1969.

svodi se na stav da je analizom rukopisa i štampanog izdanja knjige utvrđeno da je rukopis teksta "doista vjerno prenesen, uz manje, ali za ovo istraživanje ipak bitne izmjene"[14]. Prednost je data rukopisu jer je on "kao izvorni tekst najpouzdaniji"[15]. U obrazloženju za isključivanje drama "Omer za naćvama" i "Narodna vlada" iz istraživačkog korpusa, autorica kaže da ove drame "nisu relevantne za istraživanje, jer nemaju navedenu godinu izdanja, zbog čega ih nije bilo moguće smjestiti u određeni vremenski okvir Nametkova književnog djelovanja"[16].

Drugo poglavlje knjige posvećeno je životu i književnom djelovanju Alija Nametka. U njemu autorica daje općenite informacije o najvažnijim događajima iz života i književnog djelovanja ovog autora, navodeći detalje iz njegova privatnog života, naslove njegovih književnih djela, vrste tekstova koje je pisao, istraživački doprinos i dr. U trećem poglavlju autorica nas obavještava o izvorima utjecaja na oblikovanje Nametkova jezičkog izraza. Tu se izdvajaju tri glavna faktora: govor rodnog kraja (ikavskoštokavski, odnosno zapadnohercegovački dijalekat), utjecaj kulturnih sredina i literature (s posebnim naglaskom na školovanje u Zagrebu i izloženost tamošnjim jezičkim utjecajima kroz školu, literaturu, komunikaciju) i utjecaj društveno-političkih i kulturnih prilika. Unutar ovih razmatranja daje se i pregled standardnojezičke situacije u vrijeme Nametkova književnog stvaranja, kao i spisak normativnih priručnika koji su se koristili u vrijeme njegova književnog stvaranja. Tu se govori o tri epohe: epoha Kraljevine Jugoslavije, gdje su osnovni normativni priručnici bili Belićev i Boranićev pravopis, kao i Pravopisno uputstvo za sve osnovne, srednje i stručne škole u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1929/1930. godine. Ovi pravopisni priručnici su uglavnom protežirali rješenja fonetskog pravopisa. Druga je epoha Nezavisne države Hrvatske, gdje je osnovni normativni priručnik bio *Hrvatski pravopis* iz 1944. godine, u kojem je "pravopisna reforma u duhu korijenskog pravopisa dovedena do kraja"[17]. Treća je epoha poslijeratne Jugoslavije, u kojima je osnovni normativni priručnik pravopis dviju matica iz 1960. godine, uspostavljen na temelju Novosadskog dogovora iz 1954. godine. Unutar ove epohe posebna pažnja posvećena je principima bosanskohercegovačke standardnojezičke situacije definiranim na sarajevskom Simpoziju o jezičkoj toleranciji iz 1970. godine. Na kraju ovoga poglavlja daje se spisak normativnih priručnika Nametkova vremena, kao i spisak savremenih

[14] Amina Pehlić: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2017, str. 15.
[15] Ibidem, str. 14.
[16] Ibidem, str. 31.
[17] Ibidem, str. 50.

normativnih priručnika bosanskog jezika, koji su autorici služili kao orijentiri za izvođenje zaključaka o jezičkom izrazu Alije Nametka.

U četvrtom poglavlju govori se o Nametkovoj nacionalnoj orijentaciji i njenom utjecaju na piščev jezik. Poznato je da se on nacionalno izjašnjavao kao Hrvat, što je imalo značajan utjecaj na njegov odnos prema jeziku. To se "reflektiralo, prije svega u nominaciji jezika−koja ga je dalje obavezivala većom otvorenošću prema jezičkim varijetetima obilježenim kao hrvatski, u odnosu, s druge strane, na one označene odrednicom srpski"[18]. U ovom kontekstu značajno je zapažanje da su na Nametkovu prohrvatsku orijentaciju u određenoj mjeri imali utjecaj i njegovi književni uzori Safvet-beg Bašagić i Edhem Mulabdić, koji su kao nosioci kulturnog preporoda Bošnjaka početkom 20. vijeka bili prohrvatski usmjereni. Zbog toga u nominaciji jezika Nametak preferira oblike hrvatski i hrvatskosrpski jezik. U kontekstu nominacije jezika značajno je da pisac u određenim tekstovima upotrebljava i naziv bosanski jezik. To se posebno događa kad ističe kako svoj jezik zovu naši iseljenici u Turskoj, stariji Muslimani u Podgorici, bosanske hadžije i slično. Ovaj naziv Nametak koristi i kada govori o Uskufijevom rječniku, o kojem je inače u više navrata pisao.

Peto poglavlje posvećeno je Nametkovu odnosu prema grafiji. Tu saznajemo da su "sva njegova djela štampana latinicom, kao i publikacije koje je uređivao, a od tekstova objavljenih u drugim publikacijama samo su dva štampana ćirilicom, što je bilo uvjetovano sociolingvističkim kontekstom"[19]. Na istom mjestu čitamo i jednu zanimljivost u vezi s rukopisom *Sarajevskog nekrologija*. Iako je cijeli rukopis pisan latinicom, u drugoj svesci rukopisa Nametak je "napravio jedan izuzetak−nekrolog (stranica i po teksta) povodom smrti reisa Sulejmana Kemure napisao je ćirilicom"[20]. Također se navodi da je sve dijelove teksta u kojima se govori o Kemuri pisao ćirilicom. Ortografska rješenja u Nametkovim djelima zavisila su od sociolingvističkih okolnosti, pa se u tekstovima nalaze mnoga kolebanja, koja su rezultat različitih pravopisnih rješenja u vremenima kad su tekstovi nastajali. Posebno se to odnosi na način pisanja futura I (prisutno je i odvojeno i spojeno pisanje, što zavisi često od vremena i mjesta objavljivanja nekog djela). Autorica je posebno naglasila da je "bilježenje udvojenih suglasnika u riječima orijentalnog porijekla (...) karakteristično obilježje Nametkove grafije i ortografije (...)"[21]. To je jedan od dokaza da je Nametak imao osjećaja za posebnosti bosanskog jezičkog izraza.

[18] Ibidem, str. 69.
[19] Ibidem, str. 77
[20] Ibidem, str. 77.
[21] Ibidem, str. 78.

Od šestog do devetog poglavlja autorica analizira strukturu Nametkova jezičkog izraza osvjetljavajući je na svim nivoima jezičke strukture: fonetsko-fonološkom, morfološkom, sintaksičkom i leksičko-semantičkom. Ovdje primjećujemo jednu zanimljivost koja je karakteristična za ovu knjigu u cjelini. Ona se ogleda u tome da je autorica primijenila jedan "mješoviti" metodološki princip prema građi i obradi građe. Naime, građa je raspoređena prema žanrovskom principu, dok je njena obrada urađena tradicionalno, tj. u fokusu analize bila je jezička struktura. Na fonetskom nivou, autorica posebno ističe činjenicu da je Nametak u svojim djelima čuvao glas *h* u svim pozicijama u riječi, ističući da se ovaj glas u njegovu jeziku "bilježi kao postojan glas−u riječima domaćeg i stranog porijekla, kao i u svim položajima−inicijalnom, medijalnom i finalnom."[22]. Pored ove pojave, na fonetskom nivou analizira i ostale značajne jezičke pojave (upotreba afrikata, glasovne promjene i dr). Na morfološkom nivou analizirane su imenice, zatim odnos prema rodu, broju i pojedinim, karakterističnim padežima. U analizi zamjenica posebna se pažnja pridaje oblicima upitne zamjenice *ko* / *tko* i njenim izvedenicama: *neko* /*netko*, *niko* / *nitko*. U rukopisu se oblici ovih zamjenica pišu sa suglasnikom *t*, što govori da se pisac opredijelio za "zapadnu varijantu zajedničkog standarda"[23]. Upotreba ostalih vrsta riječi je uglavnom u skladu s tadašnjom standardnojezičkom normom. U tvorbi riječi Nametak se opredjeljuje uglavnom za one sufikse koji upućuju na preferiranje zapadne varijante, pa tako u njegovom jeziku dominiraju sufiksi *–lac* i *–telj* u tvorbi imenica, a sufiks *–ira* u tvorbi glagola.

Na sintasičkom nivou jezičke analize autorica u prozama primjećuje sličan način pisanja rečenice kakav se nalazi u narodnoj proznoj književnosti. Ona to objavšnjava interferencijom s djelima narodne književnosti: "Budući da se bavio folklorističkim istraživanjem, Alija Nametak imao je priliku čuti brojne narodne predaje, od kojih je mnoge vješto inkorporirao u svoju pripovjedačku prozu."[24]. To znači da se i u slučaju ovog pisca potvrđuje pravilo da jezik narodne književnosti utječe na jezik umjetničkih djela kod onih pisaca koji se bave skupljanjem djela narodne književnosti. To se dešava zato što se ta dva procesa−skupljanje djela narodne književnosti i pisanje djela umjetničke književnosti−često odvijaju paralelno. Poznato je da je Nametak bio aktivan na polju skupljanja djela narodne književnosti (posebno narodnih pjesama i priča), što je svakako ostavilo trag na jezički izraz u njegovim pisanim djelima. Ostale sintaskičke osobine u jeziku Alije Nametka uglavnom odgovaraju standardnojezičkom stanju. Leksika Alije Nametka ima dvije značajne karakeristike: upotreba

[22] Ibidem, str. 129.
[23] Ibidem, str. 182.
[24] Ibidem, str. 217.

leksičkih višestrukosti (varijantno uvjetovanih), kao i upotreba velikog broja riječi orijentalnog porijekla, "što na ovom nivou analize čini karakteristično obilježje jezika Alije Nametka."[25]. Od leksičkih višestrukosti najzastupljenije su: *advokat / odvjetnik*, *biblioteka / knjižnica*, *hefta / tjedan / sedmica / nedjelja*, *porodica / familija / obitelj*, *hiljada / tisuća*, *prisutan / nazočan* i dr. Pozitivno je što u analizi leksema orijentalnog porijekla koje pisac koristi, autorica izdvaja govor pisca od govora likova.

Na kraju studije autorica analizira jezik Alije Nametka u odnosu na standardnojezičku situaciju u njegovo vrijeme i današnju standardnojezičku situaciju. U vezi s tim ističe da je "Nametak svojom književnom djelatnošću i načinom života sve vrijeme istinski manifestirao bošnjački identitet, međutim, u situaciji da bira samo između dvoje, hrvatskog ili srpskog nacionalnog predznaka, izabrao je životnim kontekstom bliži–hrvatski."[26] Ovakav izbor utjecao je i na jezik, jer su njegovi tekstovi "u kontinuitetu bili izloženi utjecaju hrvatske jezičke norme, o čemu na najbolji način svjedoče brojni primjeri preobličavanja, odnosno kroatiziranja jezičkih elemenata u istim pričama objavljenim u različitim publikacijama."[27] Kad je riječ o odnosu prema današnjoj standardnojezičkoj situaciji, autorica vidi sličnost između današnjeg utjecaja hrvatskog jezika na bosanski (u medijima i javnom diskursu općenito) i izloženosti Nametkova jezičkog izraza hrvatskoj normi. U zaključku autorica sumira rezultate svojih istraživanja.

Spisak izvora i literature koja je korištena za izradu ove monografije govori o studioznom pristupu koji je autorica imala prema predmetu svoga istraživanja. Pored osnovnih normativnih priručnika iz perioda kada je Nametak stvarao, tu su i mnogobrojne knjige, članci i izdanja njegovih djela. Autorica je ipak mogla odvojiti izvore od literature, čime bi njen spisak dobio na preglednosti, a čitalac bi mogao na taj način dobiti sigurniji uvid u sam korpus koji je osnovno polazište u analizi jezika svakog pisca.

Sve ovo govori da je knjiga *Jezik Alije Nametka* Amine Pehlić vrijedan doprinos poznavanju jezičkog izraza ovog pisca, ali i prilog u osvjetljavanju položaja i funkcije bosanskoga jezika u burnom razvojnom periodu od dvadesetih do osamdesetih godina 20. vijeka.

Izvor:

Pehlić, Amina: *Jezik Alije Nametka*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2017.

[25] Ibidem, str. 233.
[26] Ibidem, str. 273.
[27] Ibidem, str. 273.

Literatura:

Kantardžić, Azra (prir.): *Bibliografija Novog behara*, Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka, 2007.
Nametak, Alija: *Omer za naćvama. Pučki igrokaz iz seoskog života u Bosni, s pjevanjem u 3* čina, II izdanje, Sarajevo: Autor, 1969.
Nametak, Alija: *Sarajevski nekrologij*, Sarajevo: Civitas, 2004.
Internet-stranica: http://www.ipf.unze.ba, pristupljeno 19.7. 2020.

Vedad Mulavdić

Senadin Lavić: *Diskurs o bosanstvu*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, 2020.

Ni dvadeset i četiri sata nisu bila dovoljna, nakon medijske promocije nove knjige Senadina Lavića *Diskurs o bosanstvu*, da se ne uključe narandžasti meteoalarmi onih *drugih* medija koji su se, po već utvrđenoj matrici i njima poznatoj praksi, osjetili ugroženim i odgovornim da na tu potencijalnu katastrofu, koju donose nove *kiše* pogleda za njihova *suha tla* anahronosti, upozore one koji ih čitaju i iz njih crpe volju za životom i ideju vodilju, bez dovoljno vremena i da poslušaju *vremensku prognozu* do kraja, odnosno pročitaju knjigu u čijem naslovu se već pominje zabranjena riječ koju bismo samo u tišini smjeli izgovarati – *bosanstvo*. No, šta zapravo piše u tom novom diskursu i koliko je on zaista *novi*, koliko *stari* a uvijek nedosanjani i koliko je razloga, a koliko prostora za paniku i lov na vještice zdravorazumskih badaca u *Etnopolistanu?* U rakursu o *Diskursu* pisat će sve ono što je oduvijek promišljanjem i bilo napisano i sve ono što nikad, zbog mnogo čega, nije bilo ni ostvareno, a prvenstveno iz razloga što nije bilo zaokruženih ideja koje će svemu udahnuti život, od kojih se neke kriju na stranicama knjige i primamljivo traže, te mole one koji ih mogu percipirati da ih uzmu i plodonosno iskoriste.

Autor na početku knjige demantira svaki neargumentirani osud o subverzivnosti pojma kojim se koristi u naslovu, jasnom i konciznom definicijom govori o bosanstvu kao "inkluzivnom konceptu života", što idejno tek postaje subverzivno za postojeći *poredak.* Dakle, ne radi se o animozitetu prema bosanstvu nego prema njegovom značenju, pa je to svakako jedan od glavnih razloga *rata protiv ideje Bosne* koji je decidno problematiziran u samom uvodu. Taj, u savremenom dobu "sociološki rat", koji je kroz dugu povijest poprimao sve moguće i *nemoguće* atribucije rata, doveo je do *getoizacije naroda Bosne*, čemu se knjiga snažno suprotstavlja, a što je rezultat – kako se navodi – posvećenosti i odanosti idejama dezintegracije Bosne i Hercegovine, čak i samog koncepta njena bivstvovanja, od strane retrogradnih sila u (a)morfnim *susjedskim nacionalnim hegemonijskim konstrukcijama.*

Djelo je prožeto nepristrasnim i od svih identifikacija distanciranim kriticizmom, u vidu poziva na odgovornost zbog tendencioznog marginaliziranja ideje bosanstva od strane sve tri aktuelne dominantne etnije u određenim historijskim

momentima, što zaista i jeste u racionalnoj konstelaciji s identitetskom dijalektikom, jer se, pored ostalog, tek kao krajnji rezultat – ne kao neuspjeh, nego kao očekivani ishod procesa udaljavanja od identitetne uniformnosti, oportunim i varljivim približavanjem stavova i pogleda – dokazuje nepostojanost htijenja ka dijalektičkom procesu između etnije i nacija-države u Bosni i Hercegovini, kao pojmova koji žele ostati u nepomirljivom – a kako možemo čitanjem pored ostalog shvatiti – i antinomijskom odnosu jedan prema drugom.

Važna smjernica na stranicama uvodnog poglavlja jeste podsjećanje na ideju na kojoj diskreditacija bosanstva počiva, a ona se temelji na flagrantnom anti-intelektualizmu koji je suština antibosanske politike kroz stoljeća onepismenjavanja bosanskog *građanstva*, a u isto vrijeme minimaliziranja ili "upućivanja na pravi put" bosanskih intelektualnih prvaka. To najbolje uviđamo kroz prizmu navedenog primjera o hipoteci koju Osmanlije nose zbog svjesnog zapečaćivanja sudbine bosanstva, terminiranjem jednog evolutivnog kulturološkog, identitetskog i prosvjetiteljskog procesa koji je od tadašnje Bosne napravio *privjesak* kojim su se svjetske sile poigravale tokom svojih *Ilijada* na ovim područjima, a najbolja ilustracija tome jeste rečenica grofa Gyula Andrassya, koji je nakon Berlinskog kongresa ironično izjavio da emperoru Austrougraske nosi "ključeve Orijenta" aludirajući time na kolonizatorsko pravo prema Bosni i Hercegovini.

Uvodna promišljanja možemo sumirati zaključkom koji kaže da je bio "dug put ka genocidu", kao posljednjem oružju za "masovno uništenje" koje je nažalost dobilo čak i legitimitet u očima međunarodne javnosti. Iz tog razloga se odbacuje teza o *predestiniranosti bosanstva* uvjetovanog življenjem u Bosni, a mnogo pragmatičnije bi bilo kontekstualizirati upotrijebljeni izraz "marker" kao determinantu identitetskog prožimanja. Dok je s druge strane izvršena demistifikacija stoljetnih mantri o poistovjećivanju *bogumila* i bosanskih *krstjana* kao antiteze kojom se razložno zameće realitetni identitet posredstvom i ulogom religijskih zajednica kojima pripada najveća "zasluga" izjednačavanja religijskog sa nacionalnim, državnim identitetom.

Uvodnim poglavljem je retrospektivno akcentiran i pružen jedan realističan i argumentiran historijski osvrt na etape koje je bosanstvo kao još uvijek nedovršena priča prošlo sve do danas, a naredno poglavlje koje nosi naziv *Bošnjačka narodna kulturna forma i bosanska nacija* Lavić zasniva uglavnom na savremenim teorijskim dostignućima antropoloških istraživanja i artikuliranju dostignutih sociološko-politoloških i pravnih saznanja o rafiniranom razlikovanju *naroda* i *nacije*, čime se obostrano poentira pri završetku knjige kao jednom nerazdvojnom i dobro struktuiranom cjelinom. Posebno interesantnim se doima definiranje uspostavljanja bošnjačkog bića poslije devedesetih godina

prošlog stoljeća kao *vrlo dinamičnog i nezaustavljivog procesa u kojem sudjeluju brojni akteri i na koji utiču brojni faktori.* Odlazeći korak dalje, autor imenuje i daje opis kontroverznim pojavama i oblicima svijesti, kognicijama i načinima promišljanja identiteta, ali i drugim bitnim referencama kao što su jezik i jezička (ne)odgovornost. Naprimjer, jasno se prepoznaje i diferencira izvjesna *jezička konfuzija* koja rezultira *naviknutim konceptualnim shemama*, a njene implikacije se reflektiraju kroz propuste u dosljednom i preciznom imenovanju fenomena, stvari i bića što je u vezi sa neodustajanjem od "pogrešnih ili prevaziđenih i neupotrebljivih definicija pojmova" koje vode ka opisanom negativitetu kulturoloških obrazaca, stanja i događaja. Prof. Lavić nastavlja liniju razumijevanja nacionalne ideje koju je otpočeo Karl W. Deutsch i potpuno okrenuo intencije istraživanja Seaton-Watsona i Hansa Kohna.

U završnim razmatranjima prethodnog poglavlja i u poglavlju *Etnicizam i* "*plemena*" *u agoniji* pokušava se uspostaviti svojevrsna spona između autorove apologije bošnjačkog identitetskog potencijala kao najpremostivije etnije za ideju o bosanstvu i čitatelja iz te ciljne skupine, pa tako do izražaja dolaze stavovi o "mogućnosti življenja svih *drugih* sa Bošnjacima" zbog njihovih kroz historiju "neokrvavljenih ruku" kao i svojevrsni demant nametnutoj paradigmi "obmane Bošnjaka da je bosanstvo velika opasnost za njihov identitet i opstanak". Promišljanjima iz ovih paragrafa pokušava se izvući širi auditorij iz ruku *etnarha* koji se nalaze u opisanom krugu odgovornih za višedecenijski *status quo* u realpolitičkoj zbilji Bosne i Hercegovine.

Sva poglavlja knjige depersonalizirana su osim jednog koje je napisano u čast ideje Huseina Gradaščevića, čiji se pokret za autonomiju, iako neuspješan, posmatra kao "veliki pokušaj u povijesnom procesu ostvarivanja bosanske slobode". Divinizacija Gradaščevića *svjetionikom* bosanstva dovoljno rasvjetljava propuštene prilike kao i sav mrak i tamu koji su bili prisutni za vrijeme Osmanskog carstva, ali i dugo nakon njegovog povlačenja i dolaska nekih drugih – istih. U ovome poglavlju prepoznaje se lik intimne nostalgije i žalobne drame u bosanskoj povijesti.

Naredna tri poglavlja oslikavaju savremene izazove koji se *nadvijaju* nad idejom bosanstva. Dat je uvid u aktuelnu etničku naraciju koja makijavelistički prilagođava kauzalitet svoje profitabilnosti na račun svih – i onih koji svjesno, a i onih koji nesvjesno učestvuju u ovom reverzbilnom procesu etnokratije – a nehumano se obračunava sa svojim neistomišljenicima. Ukazano je na javno-pravni realitet Bosne i Hercegovine, a posebno je privlačno stajalište u kontekstu jasne distinkcije između pojmova *konstituentnost* i *konstitutivnost*, koji imaju itekako veliku ulogu u manipulisanju javnošću i Ustavom Bosne i

Hercegovine još od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, gdje prevladava sporna etnička interpretacija ustavnog ili pravno-političkog poretka

Komplimenti ovog rakursa zasigurno i zasluženo odlaze podnaslovima *Dvosmislenost vladanja "u ime naroda"* i *Etnicizam, etnokratija, totalitarizam,* u kojima je primijetno nadilaženje svih uvjetovanih barijera koje bi autora mogle spriječiti da se direktno konfrontira s očiglednim anomalijama savremenosti društva u kojem živimo, a čiji usud o problematiziranju distanciranim drži *vendetta* koja kao mač stoji iznad glave svim onim koji se mača u cilju preispitivanja realnosti u kojoj živimo late. U ovim redovima, pored ostalih, opravdana je potreba i za *Diskursom* i za drugim dijelom sintagme u nazivu knjige *– bosanstvom.*

Jednim od epiloga knjige nesumnjivo se može smatrati i etabliranje nacionalnog identiteta kakvim ga Lavić vidi i posmatra u savremenom dobu, dok se Bosna i Hercegovina nalazi ispred – naizgled uvijek istog intenziteta teških i nepovoljnih – novih izazova, u kojima se zaista racionalnim može činiti logiciranje ovog fenomena kao jednog od potencijalnih rješenja pitanja o bosanstvu. On u poglavlju *Bosna i bosanski nacionalni identitet u kontekstu antibosanstva* modernizira i upućuje ka jednom avangardiziranom nacionalnom projektu u kojem bosanstvo treba da transcendira iz poviješću zarobljenog diskursa u činjenično stanje mundijalne priznatosti i suvereniteta te razvijanju novih nacionalnih projekata u tim okvirima, koji su zagarantirani i osigurani. Nasuprot tome, navedeni su kardinalni primjeri *projektiranog antibosanstva* u 20. stoljeću koji vode do jednog od glavnih zaključaka o istini lažne dobronamjernosti mirovnih konferencija tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, koje u suštini nisu bile ništa osim diskreditacija i oduzimanje suvereniteta jednoj internacionalno priznatoj državi.

Dva poglavlja koja slijede konceptualiziraju metode puritizacije pojma nacije od religije daleko više od regularnog sekularizma, jer se čini neophodnim za proces svojevrsne *etno-autotranscendencije* pozicionirati religiju na mjesto koje joj pripada. Tako autor ne upada u opisanu zamku iz poglavlja *Epoha potisnutosti bosanske nacionalne misli* kojim zaokružuje svoje misli i upozorava da je "odlaganje suočavanja i predlaganje mogućih rješenja znak neodgovornog, nesvjesnog i nerefleksivnog samoobmanjivanja", pa bismo s pravom mogli reći da svoju *misiju* temelji na ovoj rečenici. Pronalazimo upute za *izgradnju nove epohe bosanskog dostojanstva i odlučnosti za slobodnu budućnost.*

U završnom poglavlju opisani su pokazatelji *prigušivanja bosanskog identiteta* i taksativno poredani na nekoliko razina. Simplificirani su osnovni elementi i uslovi nacije kao i put kojim bi građani Bosne i Hercegovine *trebali* krenuti u cilju pronalaženja konačnog rješenja nacionalnog identitetskog pitanja, koje

prevazilazi statične etničko-religijske konstrukcije iz 19. stoljeća. Opravdana su očekivanja o spoju argumentirano-naučnog pristupa zasnovanog na činjenicama i autentčnog promišljanja koje zahtijeva da se hitno izađe iz magle 19. stoljeća.

Na kraju, umjesto završnih riječi ovog rakursa upotrijebljen će biti citat iz *Diskursa o bosanstvu* koji govori jasno i jednostavano: "Guske u magli su prepuštene toku rijeke povijesti i ne vide kuda 'plove'. Ponekad ljudske zajednice nalikuju guskama u magli i zato su one 'plemena' u agoniji!"

Mustafa Mujkić

Etnolingvistička raslojavanja leksike mjesnoga govora u službi potvrde i očuvanja jezičkoga identiteta

(Alen Kalajdžija: *Etnolingvistički slojevi bosanske leksike (na primjeru građe jugoistočnobosanskog govornog tipa – lokalitet Pazalje)*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik, 2021, 167 str.)

Etnolingvistički slojevi bosanske leksike (na primjeru građe jugoistočnobosanskog govornog tipa – lokalitet Pazalje) autora Alena Kalajdžije, naučnog savjetnika na Institutu za jezik Univerziteta u Sarajevu, 28. je knjiga objavljena u ediciji Radovi Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu. Knjiga je napisana na 167 stranica i strukturirana u numerički označenih trinaest poglavlja.

Samim naslovom knjiga upućuje na predmet i metodologiju istraživanja posebnoga sloja bosanske leksike, a podnaslovom, na dijalekatski i teritorijalno omeđeni areal. Etnolingvistički pristup, kakvim se autor koristi, zahtijeva promatranje ekscerpirane leksičke građe i svake lekseme, ovoga puta iz usmenoga narodnog govora, kao folklornoga znaka i nosioca informacija o kulturi određenoga prostora, materijalnoj i duhovnoj. Dosadašnja bosnistička etnolingvistička i folkloristička istraživanja ovoga leksičkoga sloja rezultirala su nekolicinom rječnika, kakvi su npr. Sead Trhulj, *Rječnik moje majke*: (prilog leksičkom blagu bosanskog jezika), (2002); Džavid Begović, *Sandžački rječnik*: prilog leksikografiji bosanskog jezika (2012); Kemal Ljevaković, *Rječnik tešanjskoga kraja*: prilog leksikografiji bosanskog jezika, (2014); Muhidin Šarić *Rječnik zapretanih riječi i izraza u bosanskom jeziku*, (2016); Minja Pješčić, *Na dunjaluku svašta: 1000 i kusur mostarizama*, (2019) i dr. Leksika lokaliteta Pazalje u bosanskohercegovačkoj općini Rudo dosada nije bila predmetom naučne obrade, što ovu knjigu čini posebno vrijednom, kako s aspekta očuvanja leksičke građe, tako i u kontekstu ukupnih naučnoistraživačkih traganja u bosanskome jeziku. Ako tome pridodamo činjenicu da su terenska istraživanja, sistematizacija i obrada terenski prikupljene leksičke građe, iako temeljna za jedan jezik, višestruko izazovna, a u savremenim bosnističkim istraživanjima živa zahvaljujući pojedinačnim poduhvatima, važnost pojave ovog Institutova izdanja čini i većom.

Knjiga se bavi leksikom bosanskoga jezika koja je, kako sam autor navodi, bilježena duži niz godina na lokalitetu Pazalje u okolini Rudog. Autentičnosti građe doprinosi i autorova vezanost za istraživani areal i činjenica da je građa ekscerpirana iz neposrednog razgovora sa stanovnicima Pazalja, koji su i autorovi najbliži srodnici. Stoga bi se knjiga *Etnolingvistički slojevi bosanske leksike* mogla okarakterizirati i kao svojevrsni intimni zapis o zavičajnoj leksici. Riječ je, dakako, o posebnom sloju leksike koji ne nalazimo u svakodnevnoj govornoj praksi na širem bosanskohercegovačkom terenu, a veoma rijetko, ili nikako, niti u našim rječnicima. Ovu recentnu bosansku leksiku autor pronalazi prije svega u govoru lokalnog stanovništva (koje je uglavnom iseljeno), u zapisima na stećcima i onomastičkoj građi.

U *Uvodnim napomenama* (str. 7–8) autor ukratko obrazlaže sinkretički pristup temi u kontekstu humanističkih nauka, potcrtavajući ne samo opravdanost već i nužnost ovakvoga pristupa i uvažavanja niza, kako jezičkih tako i izvanjezičkih činjenica koje oblikuju jezik, a posebno leksiku jednoga prostora. Naznačeno je da leksiku predstavljenu u ovoj knjizi čine "lokalizmi i dijalektizmi na području kompleksa sela u dolini rijeke Radojne i njezine okolice u široj oblasti sela Strgačina, te fokusom na seoce Pazalje, iz kojeg se uzimaju i informanti" (str. 7), onomastička građa te leksika s jedinog stećka s natpisom u naznačenom arealu.

Slijede potom *Napomene o metodologiji prikupljanja građe* (9–11), gdje su date informacije o načinu prikupljanja leksičke, posebno toponimske građe, i o informatorima. Naglašeno je da je leksička građa bilježena duži niz godina. U ovom dijelu autor donosi i, za istraživanje relevantne, biografske podatke o informatorima.

Slijedi poglavlje *Dijalekatska nomenklatura u sistemu narodnih govora* (12–13) s opisom dijalekatskog konteksta istraživanoga areala, definiranog kao južna skupina istočnobosanskog (ili ijekavskoštakavskog) govornog tipa jugoistočnog poddijalekta istočnohercegovačkog dijalekta, s nekim tipičnijim osobinama narodnoga govora ove govorne skupine, a koje su prisutne u jezičkom izrazu govornika Pazalje.

Geografske, historijske, etnografske i toponimijske karakteristike (14–19) sljedeće je poglavlje, koje opisuje izvanjezički kontekst sela Pazalje, pri čemu se posebna pažnja skreće na lokalitet *Cr̀kište* i značaj imena u kontekstu jezičkih istraživanja, te lokalitet *Mrȁmōrje* s nekropolom stećaka, jednom od najvećih u jugoistočnoj Bosni, koja, prema autoru, premašuje broj od 188, koji navodi Šefik Bešlagić. Među takvim srednjovjekovnim bosanskim nadgrobnim spomenicima izdvojen je stećak Tvrtka i Ruže Milcarić s natpisom, koji se nalazi na lokalitetu *Mrȁmōrje* na *Đȗrđevu br̀du*, a koji potječe, najvjerovatnije iz

15. stoljeća. Jezičkoj analizi natpisa s ovoga stećka autor je posvetio posebno, peto poglavlje naslova *O natpisu Tvrtka i Ruže Milcarić* (20–26).

U poglavlju *Onomastička građa u Pazaljama* (27–42) autor u potpoglavljima *O toponimima* i *Antropološka građa* predstavlja i analizira 24 lokalna toponima i četiri antroponima prezimenskog karaktera. Među toponimima zastupljena su imena različitih referenata, među kojima su polja, njive, kose, uzvišice, padine i zaravni. Uz ojkonim *Pȁzalje*, u ovome su dijelu predstavljena i analizirana imena dijelova naselja (*Jȅzero*, *Žùtica*, *Karàna*, *Tȁbačkā râvan*, *Mrȁmōrje*, *Bȁra*, *Òbarak*, *Bȓdo*, *Máčkovac*, *Hrîd*, *Ljùtača*, *Ȕrva*, *Mȅnjice*, *Beljévac*, *Kȓčevine*, *Kȁmēn*, *Šíljak*), oronimi *Đûrđevo bȓdo*, *Tmȍr*, *Čèlina*, *Pȅtraša* te hidronimi *Ràdōjna* i *Stòglav*. Uzimajući u obzir niz jezičkih i izvanjezičkih činjenica, autor svaki toponim analizira sa strukturno-tvorbenoga i motivacijskoga aspekta, nastojeći doprijeti do značenja motivacijskoga apelativa. Među prezentiranim toponimima ima onih koji privlače pažnju vremenom nastanka, poput toponima *Cȓkište*, koji "upućuje na postojanje vrlo stare crkve ili crkvene zemlje na tom lokalitetu, te podrazumijeva njezino postojanje iz vremena vjerovatno prije 12. st." (str. 32). Drugi su nam, pak, zanimljivi zbog značenja motivacijskoga apelativa. Primjera radi, rječica "Radojna bi bila 'vesela', 'radosna'" (str. 30), *Mȅnjice* su lokalitet "gdje su postojali menjici kao kamenovi za utvrđivanje međa odnosno granica zemljišta" (str. 37), a *Šíljak* je ime "igličaste, špicaste stijene koja štrči iz šume ispod sela" (str. 39). Autor ne zanemaruje niti narodnu etimologiju te uz pojedine toponime bilježi, vjerovatno, dosada nikada zapisane legende. Tako se za toponim *Stòglav*, a riječ je zapravo o imenu "izvora po kojem je transonimizacijom imenovan i okolni lokalitet", navodi u usmenoj predaji "podatak da je na tome mjestu nekada bilo vrelo s izgrađenom javnom česmom od stotinu slavina, po kojem ovaj izvor navodno i nosi ime" (str. 39). Antroponimi doneseni u potpoglavlju *Antropološka građa* odnose se na imena rodova zastupljenih u selu *Pȁzalje*, a ukupno ih je četiri: *Majstòrić*, *Mȕsić*, *Tȉtorić* i *Pȁzalja*. Navedena su prezimena također motivacijski definirana, bilo da su nastala po zanimanju (*Majstòrići*), ili patronimu (*Mȕsić*), ili su ponuđena moguća tumačenja, kao što je, npr. pretpostavka da "Titorići (su) zapravo nastali od Ktitorića" (str. 41) (<grč. ktítōr). Uz izvanjezički i jezički opis i ponuđena etimološka tumačenja, važno je napomenuti da su svi onimski likovi u ovome poglavlju akcentirani.

Sedmo poglavlje, *O problemu leksičkog sistema u kontekstu teritorijalne raslojenosti* (43–128), koje s podtemama *Lokalizam i dijalektizam u terminološkom sistemu* i *Leksički lokalizmi i dijalektizmi: porijeklo, značenje, struktura*, zauzima i najveći dio knjige, donosi teoretska stajališta u vezi s leksičkom stratifikacijom u savremenom bosanskom jeziku, pri čemu autor naglašava da

"prikupljena građa predstavlja lokalno i dijalekatski obilježenu leksiku specifičnu za navedeni prostor", a koja je "prisutna i u nešto širem okruženju – na dijelovima općina Čajniče, Višegrad i Goražde". (47) U nastavku slijedi popis i opis oko 140 lokalizama i dijalektizama koje je autor zabilježio u govoru stanovništva sela Pazalje.

"Građa lokalizama i dijalektizama analizirana je sa stanovišta upotrebe, značenja, strukture i etimologije, pri čemu se provjera korpusa vrši" (47), kako sam autor navodi, "prema važnijim i obimnijim južnoslavenskim" rječnicima, a na popisu ih je više od dvadeset. Navedenu građu autor prezentira abecednim redom, a uz svaku leksičku odrednicu stoji upotrebno značenje i kontekst, kao u primjeru:

– "**ćèskin** ljuto, britko, šiljasto [fraz. dobra Bosna, ćeskin travka]", nakon čega slijedi detaljnije objašnjenje u kontekstu lokalne upotrebe lekseme te usporedno značenje, ili značenja, ukoliko je riječ zastupljena u jednom od konsultiranih rječnika. U slučaju navedene lekseme, autor tvrdi da je "savremeni rječnici uglavnom ne navode, izuzimajući Jahića (2010: 339), koji navodi da je riječ arhaična i regionalna te da znači 'ljut, vatren, oštar, rezak, žestok'. Prema podacima koje daje Škaljić (1979: 186), nastala je od turskoga glagola kesmek, što znači 'sjeći, odsjeći, posjeći', a sam oblik ćeskin u bosanskom jeziku ima značenje 'oštar, šiljast, žestok, jak'" (str. 57). Iako naučno utemeljena, objašnjenja leksema nisu lišena anegdotske deskripcije, što potvrđuje primjer navedene lekseme, što knjigu čini privlačnom kako jezičkim istraživačima i stručnjacima tako i za iščitavanja mimo nauke i struke.

Zaključna razmatranja (129–135) u tri numerisana potpoglavlja još jednom potcrtavaju najznačajnije rezultate istraživanja bosanske leksike na lokalitetu Pazalje u kontekstu zabilježene i prezentirane onomastičke građe (I), lokalizama i dijalektizama (II) i sačuvanih lokalnih tragova srednjovjekovne lapidarne pismenosti (III). Sažet sintetički osvrt dat je u *Rezimeu* (136).

Sve obrađene lekseme donesene su i u posebnom, akcentiranom rječniku naslovljenom *Glosar leksičkih lokalizama i dijelaktizama* (137–146), u kojem je, kako to i sam naslov sugerira, izostavljena onomastička građa. Abecedno organiziran, rječnik donosi 140 akcentiranih natuknica. Strukturu rječničkog članka čine gramatički opis, etimologija, značenje i upotrebni kontekst, u kojem je aktuelizirana svaka od navedenih leksema, što daje posebnu vrijednost rječniku, ali i cijeloj knjizi, koju akcentirane lekseme i detaljan jezički i izvanjezički opis čini iznimno korisnom i zanimljivom. Prema prezentiranoj leksičkoj građi da se zaključiti da je riječ o lokalno obilježenoj leksici koja jednoznačno funkcionira na tačno omeđenom prostoru, ali ne nužno, niti uvijek,

što ilustriraju primjeri iz rječnika s polisemnim značenjima, od kojih je drugo uglavnom preneseno, kao u primjeru "**cindìkati** glag. nesvr. prij. {prez. -ām; gl. pril. sad. -ajūći; gl. imen. -ānje}; neol. onomat. § cilikati i cin; 1. proizvoditi određeni zvuk klaparanjem, cičom, cijukanjem, cilikanjem; opetovano, ponavljanjem obavljati neku radnju [štà tû cindìkāš tôm nògōm]; drmuskati; 2. preneseno značenje: namjestiti, urediti, žarg. nakurikati [e jèsi ga vàlā nacindìk'ō, sväkā čâst]" (str. 137).

Niz je zanimljivih leksičkih aktuelizacija uz pojedine lekseme, kao u primjeru glagola *ćumìhati*, s dvoznačnim, nijansiranim značenjem:

– **ćumìhati** glag. nesvr. {prez. -ām; gl. pril. sad. -ajūći; gl. imen. -ānje}; § etimologija nejasna; 1. slabo se razvijati, vehnuti; bolovati [ònāj mi prísad nèšto ćumìhā, dàbōgdā da se prîmī], 2. met. kunjati, spavati [glèdāj ga, sàmo nèšto ćumìhā].

Nakon rječnika, na samom kraju knjige autor donosi popis skraćenica (*Skraćenice*, str. 147), neveliki, ali vrijedan *Prilog za proučavanje pučke usmene građe* (str. 148), s nekoliko primjera iz lokalne usmene poetske i prozne baštine, *Bibliografiju*, *Indeks geografskih pojmova* i *Indeks pojmova*.

Etnolingvistički slojevi bosanske leksike Alena Kalajdžije primjer su kulturoloških višestoljetnih mijena klesanih dlijetom vremena i sažetih u jeziku, primjer su i vraćanja duga zavičaju, ali i podsjetnik da je rad na prikupljanju, tumačenju i očuvanju naslijeđene lokalne leksike s margina leksičkoga sistema posao bez roka trajanja. Bilježenje, objašnjenje i rječnička obrada ove rijetke leksičke građe i njeno uvođenje u sistem bosanskoga jezika, čime se otvaraju mogućnosti za njeno dalje istraživanje i upoređivanje u najširem bosnističkom kontekstu, te moguća upotreba u nastanku drugih rječnika bosanskoga jezika, ovu knjigu čini posebno vrijednom. Depopulacija, migracije i promjena načina života koja potiskuje iz svakodnevnice određene dijelove materijalne kulture, čini realnom opasnost trajnoga gubitka leksema koje su se tokom vremena razvile unutar određenih lokaliteta u vezi s duhovnom i materijalnom kulturom. Nije, stoga, naodmet zaključiti da nas knjiga *Etnolingvistički slojevi bosanske leksike* Alena Kalajdžije opominje i skreće pažnju na to da tamo negdje, diljem Bosne i Hercegovine, postoji rasuto jezičko blago, koje bi, ako ga sada ne pokupimo, moglo zauvijek iščeznuti.

Nihada Ibrišimović

Strah od sopstvene praznine

(Ervin Mujabašić: *Smrt u sedam poglavlja*. Tešanj: Planjax: 2018)

U knjizi priča Ervina Mujabašića *Smrt u sedam poglavlja* iz naslova je jasno, a u to ćemo se uvjeriti i tokom čitanja, da je tematski motiv knjige smrt. Ona je pokretač i života i pisanja. Smrt kao sastavni dio života, smrt kao čovjekova opsesija, smrt kao tema književnih djela, nasilna i prirodna smrt ovdje su jednako inspirativne. Mujabašić u zbirci od osam priča donosi svjedočanstvo o čovjeku, njegovom sasvim (ne)običnom životu i njegovoj tragediji. U pričama se govori i do detalja prikazuju neke od mračnih aspekata ljudske prirode: samoća iz koje često proizilazi smrt (ubistvo i samoubistvo), usamljenost, bolest koja se manifestira raznim psihičkim poremećajima, dok je, s druge strane, strast, ljubav i odanost, nerijetko i opsesija. Čovjek se možda i najviše plaši da ostane sam sa sobom, plaši se praznine u sebi i na tom dijelu, na tom unutrašnjem stanju Mujabašić posmatra čovjeka i njegove relacije prema svijetu, sebi i drugima. Iz stanja samoće proizlazi nezadovoljstvo, nesreća, a zlo koje se manifestira različito, ponekad je zlo usmjereno na sebe, ponekad na druge. Iz samoće proizlazi i čudno ili pomjereno ponašanje koje uzrokuje smrt i strah. Ove priče (kao da) nastaju, oblikuju se i postoje samo pod uvjetom da autentičan život isiše iz nekog ljudskog organizma. Pa nam ostaje pitanje da li je pisanje, uslovno kazano, stvaranje, ubijanje ili ipak način da se lakše podnese samoća.

Smrt u sedam poglavlja jeste knjiga koja oslikava vječnu težnju čovjeka da se suoči, da razumije i da prihvati smrt, odnosno da izađe iz prostora (najčešće zadatog u skučene okvire) ljudske spoznaje. U pričama se reflektira poetika i simbolika smrti i života, prikazane su obje strane, i ona u kojoj pulsira život, i ona koja je s *one*, druge strane u kojoj se život gasi. I sve je to utkano u realne i fantastične prizore, situacije i događaje u kojima se često prikazuju poremećena stanja ljudske svijesti, ponekad okrutne scene i zlo u ljudima, ili upliv magije kroz slike proricanja budućnosti. Snovi, buđenje, prolaznost, odanost, žrtvovanje sastavni su dio života i teme su Mujabašićeve knjige priča, o kojima on govori iz jednostavnog razloga: pokrenuti (čitatelja) na razmišljanje i suočavanje sa egzistencijalnim problemima i unutarnjim strahovima, kao i navođenja da se u svakoj situaciji može (i često treba) kazati ne pritiscima, ucjenama i životnim situacijama (ono što Ema nije učinila). Možda je bolje kazati da je u knjizi riječ o emocijama i psihičkim stanjima kroz koje prolazi obični čovjek

koji u većini slučajeva živi sam (kao sudbinska odrednica) ili je u trenutku radnje izgubio nekoga bliskog.

Kako je već spomenuto, ove priče povezuje i ljubav, a najčešće je ona prikazana kroz bol zbog gubitka partnera (ili stvarnog ili onog oblikovanog u mašti, koji postoji kao iluzija, npr. priča "Poslije smrti"). Gubitak ljubavi jednak je smrti. Kroz nekoliko priča (npr. "Poslije smrti", "Gdje dječaci odlaze da umru", "Smrt u sedam poglavlja") likovi na efektan način prihvataju, objašnjavaju, razumijevaju šta je to smrt / život, ali možda najbolje smrt opisuje Ema neposredno prije samoubistva.

Znala je duboko u sebi da, iako su mnogi tvrdili i još uvijek tvrde drugačije, smrt ostaje jedina istinska nepoznanica u ljudskom trajanju, i da jedan može upoznati njezine okolnosti, ali nikada i nju samu; čovjek jednostavno ne može iskusiti smrt – promišljala je Emma – jer u smrti čovjek prestaje biti: čovjek više nije! (Mujabašić: 74)

Izdvojeni dijelovi pojedinih priča pokazatelj su da pisati o smrti znači pisati o njenom pokretaču, o životu prepunom neočekivanih, čudnih i bizarnih situacija. Priče su izgrađene na napetim momentima i neočekivanim obrtima, poput ubistva ili samoubistva nekog od glavnih likova, najčešće iznenada i bez ikakve najave ili objašnjenja zašto je to urađeno, tako da ostavljaju čitatelja zaprepaštenog i šokiranog. Ovdje je posrijedi postmoderno poigravanje žanrovima, tako da se često tokom radnje neke od priča susrećemo sa elementima trilera i krimi-priče, posrijedi je ambijent i enigma vezana za izvršavanje zločina, a prisutna je i atmosfera napetosti. Radnje ovih priča imaju elemente čudesnog, nadrealnog i misterioznog, te se kroz njih potvrđuje da ljudska mašta nema granice, a da tekst možemo shvatiti i kao igru u kojoj se prepliće / kombinuje stvarno i imaginarno, ono što je bilo sa novim i originalnim.

Mujabašić na dva ravnopravna načina gradi priče. Prvi je odnos čovjeka sa samim sobom, odnosno (ne)suočavanje sa sobom i problemima u/oko sebe. Drugi način jeste suočavanje čovjeka sa drugim, prijateljima, poznanicima ili potpuno nepoznatim ljudima. Osam priča koje su vezane istom temom, temom smrti, jasan su pokazatelj da čovjek nije ništa drugo do gubitnik, a to eksplicitno pokazuju životne situacije prenesene u priče koje upućuju na to da propast nije moguće izbjeći. Ovdje mnogobrojni likovi funkcioniraju kao "iščašene", alijenirane (otuđene) po nečemu drugačije (ponašanjem ili sudbinom) individue. Govoriti o otuđenim individuama ne podrazumijeva unutrašnje otuđenje, nego se misli na stanje unutar priča u kojima postupci ili ideje likova postaju suprotstavljena moć što ih potčinjava. Alijenacija i ovdje funkcionira u najširem smislu: likovi su odvojeni od kolektiva, strani su kolektivu, izišli su iz ustaljenih društvenih normi. Navest ćemo najreprezentativnije alijenirane individue,

mada svi likovi koje "susrećemo" u pričama mogu ući u ovu kategoriju, ipak se svojom pojavom izdvajaju Pascal Kisch, pomoćnik glavnog patologa koji pokušava "spasiti smrt", Maks Oblakov, čovjek koji "fotografira" smrt (tijela umrlih), Akim Vetrov "sadista, napasnik, đubre i ne-čovjek", Abel Krall, profesor na katedri psihološkog odjela za kriminalističko-homicidno ponašanje, sociopata Cain Stern i Mihovil Spleh, čovjek koji je zaboravio spavati, koji posmatra "smrt i truljenje". Kako se i navodi u jednoj od priča, ovdje su posrijedi likovi koji žive svoj život poput protagonista u filmovima čije lice možemo vidjeti na ekranima, na prvu, ni po čemu posebni, ali u njima, u njihovoj svijesti, sobi, poslu, glavama počinju da isplivavaju najčudnovatije misli, koje ih "tjeraju" na neke doista začuđujuće i zastrašujuće postupke, pred kojima zdrav razum uzmiče. Likovi su (ili kao da jesu) u stanju pomjerene svijesi, a Mujabašić majstorski prikazuje njihove snove, želje, halucinacije, iluzije, vizije, kao i razne oblike psihičkih poremećaja. Svaki od njih je svojom pojavom ili ponašanjem prešao, narušio ili je u potpunosti srušio granice ustaljenih društvenih normi. Kao takvi, obitavaju na margini društva, a njihovi postupci i ponašanja od strane kolektiva su neprihvatljivi, jer i ubistvo i samoubistvo ni u jednom društvu nisu ni opravdani ni prihvatljivi.

Ervin Mujabašić kroz knjigu "Smrt u sedam poglavlja" oblikovao je diskurs o svakodnevnom životu i diskurs o njegovom završetku. Pričom i pričanjem smjenjuju se slike ljudi, događaja - pokazatelj koliko se život troši iz dana u dan. A misija pisca je da kaže ponešto o svakodnevici i ljudima koji u njoj žive i koji nisu nimalo "svakodnevni". Mujabašić stvarnost preoblikuje u jednu drugu dimenziju, dodajući elemente čudnog i misterioznog, tako stvarno nastoji sačuvati u tekstu, odnosno kroz tekstualnu reprezentaciju stvarnosti.

Ono što nam je jasno jeste da knjiga "Smrt u sedam poglavlja" pokazuju raskoš pripovjedačkog glasa Ervina Mujabašića, iznimnu imaginaciju, umijeće oblikovanja drugih svjetova i osjećajnost da se gradi život pored života, dok autor kroz cijelu priču/e, do samog kraja drži čitatelja u stanju napetosti i nelagode. Iako nam se čini da se sve priče događaju mimo nas, mimo naše zemlje, negdje drugdje i daleko, one nas, zapravo, okružuju u našoj stvarnosti, bližoj ili daljoj, u prošlosti ili sadašnjosti, na suptilan način suočavaju nas sa problemima u društvu, devijantnim likovima, zlom, nedaćama, strahom i smrti. Priče iz ove knjige dio su nas, dio naših života ili se odvijaju pored nas i govore o ubrzanom vremenu u kojem živimo. U takvom vremenu Riječ nije samo poveznica teksta, nego i života transformiranog u priču, u knjigu koja je danas prava dragocjenost.

Melida Travančić

Linija, krug i još poneki oblik

(Melida Travančić: *Sjenka u sjenci*, Tešanj: Planjax komerc, 2019)

Ecce poeta!
Evo pjesnikinje!

da pišem o ljubavi svojoj
to bi bilo suviše romantično
patetično

da o suzama svojim zborim
to je pase
izbledjelo

kako neko o tome
govorit može
pa to nije postmodernizam

a snovi
koga zanimaju tvoji snovi
čujem Frojdov glas
Možda samo ako
naga šetaš pod šeširom

Melida Travančić (1985) piše poeziju, prozu, eseje i književnu kritiku, javljajući se kakvoćom u kontinuitetu svoga pjeva, što poetski znalci, čitajući je, s respektom priznaju. Ona dopire do naših ušiju i zbog toga što je jedna od rijetkih pjesnikinja koje su izgradile i koje ponavljaju svoj supstancijalitet u, evo, sad već petoj knjizi pjesama *Sjenka u sjenci* (2019).

Čuvajući svoju tajnu, Travančićka može bez tjeskobe slijediti duhovna nagnuća: ili će obnoviti (spasiti) svijet, ili će sa svijetom nestati.

Ispisujući ovu knjižicu u kompozicionom prstenu od pet ciklusa (*Poezija i stvarnost*, *Oni koji (ne)dolaze*, *Osnova za strah*, *O ljudima i ljubavi*, *Detalji za pjesmu*), ponekad samo u skicama ili scenama, a misleći pritom na cjelinu, posebno u figurama misli, njihov slobodan protok, protok duha nekih riječi-stvari za nas su uvijek iznenadna iskušenja.

Većina ovih poetskih pretapanja organizirana je u odsutnosti bilo koje mitske ili ideološke sfere, a potom i u odsutnosti velikih filozofskih sistema. Štaviše, Melida Travančić, slijedom ove potonje odsutnosti, više je zainteresirana da nešto izgradi onako sioranovski, na ruševinama filozofija. No, bit će ipak najpoštenije primijetiti kako ova pjesnikinja izražajnu, tačnije, refleksivnu snagu unutar poetskih oblika vidi prije svega u slobodnoj lirskoj lamentaciji lične konfiguracije lutajuće duše. Dakle, ova pjesnikinja je s osjećajima onih pisaca koji se u matičnom toku bosanske poezije nisu osjećali "kao kod kuće". To će vjerovatno veoma brzo razotkriti vrijeme – tu dilemu: gdje je njezin kontekst? Osporava li se to standard ili se uspostavlja neki drugi, u smislu oslobađanja unutrašnjih potencijala pjevanja? To ostavljamo autorici i njezinu razvojnom putu.

Ova kontesa poezije je velika usamljenica u bosanskoj, a posebice u bošnjačkoj književnosti. Već zbog postojanja te konstatacije, bosanska procjenjivačka književnokritička svijest uglavnom ju je zaobilazila osim nekih časnih izuzetaka. Zašto je tako, teško je odgovoriti, a ticalo bi se, vjerovatno, naših stalnih književno-prosudbenih oscilacija i dežurnih komesarskih komaraca i licemjera.

U Melidinoj poeziji sve se ostvaruje prirodno (prije svega prepoznavanje i smisao u prvom planu), gotovo u pripovjednom fluidu. Kao djevojci (u vrijeme izlaska i pisanja prve knjige *Ritual*), nešto složenija sintaksa pomagala joj je da s lakoćom prelazi ovozemne sužanjske predjele. Jasniji uvid u pjesničku formu pjesama iz zbirke *Svilene plahte* i *Sjenka u sjenci* razriješit će privlačna dinamika govorenja, koja će se kroz logičke implikacije i uravnotežene poetske slike ulijevati u njihovu gorkohumornu poentu.

Nije, naravno, slučajno što poezija u njezinoj vlasti i posjedovanju odiše oblicima neobične razorne moći. Emotivnu uzbudljivost potiču mistično-romantični sadržaji, ali i grješni motivi. Grijesi koji još nisu počinjeni i koje ova Tešanjka vješto spere sa sebe kako bi biblijski i novozavjetni simboli, u igri između neba i pakla, postali sve više psihološko, a sve manje referencijalno događanje. Melida nipošto neće tražiti nadahnuće u porivima nesvjesnog. Otvoreno će sotonizirati egzistencijalni svijet, a formirat će svoj svijet i svoj haos, zavivši se pritom nekom vrstom osobne religije. Svaka pjesma obuhvaća prostorni plan i u njemu žustro kretanje, a smisao za transcedentno omogućava orijentiranje u tom prostoru. U njemu je ova pjesnikinja, inače šutljiva, ali ne i nerazgovorljiva kada za to dođe pravi čas, i bespoštedno raspričana. Na najprirodniji način tijelo postaje riječ, a zatim i muzika.

U svojim pjesmama, ona kroz ich-formu, govori o našim životima, o stvarima koje je peku ili, pak, uveseljavaju do estetskog prsnuća. Na neki terapeutski način, ona im govori *čas dobardan*, *čas doviđenja.*

Jezik Melide Travančić kao primarni konstitucioni element gradnje je tehnicizirani svijet današnjice i njegova apokalipsa, religiozno sagorijevanje i upotreba pepela mudrosti. On će se objaviti kao kauzalni pokretač novog antiutopijskog mesijanstva pokušavajući objediniti sve predikate svoje unutrašnjosti u jedinstveni idiolekt. Pritom, čitajući ovu poetesu, pomišljamo na medijevalne fenomene koji zrače iz stećaka ili nekog sličnog idioma.

U prvom ciklusu u pjesmi *Autoportret* ona kaže:

zaplesat ću
u dugoj suknji
boje smrti
nošena magičnom muzikom
tanga
ovaj put sama

uključit će osobno prosuđivanje s dopuštenim pjesničkim preinakama. (Primjer je i pjesme *Savršeni model*)

u tijelu mome sklupčala se
jedna druga osoba

nalikuje
psihičkom bolesniku
. . . . . .
u meni
oko mene
u snovima
lica su nalik onima sa
Munchovih slika

U autentičnost tih izvora ne treba sumnjati, oni imaju svoju materijalnu podlogu, također u krhotinama. Melidu spašava pjesnikinja, i ništa lakše od toga, uvodi je u svoju poeziju. Ta sveprisutna i dehumanizirana zbilja na koju ona uporno upozorava žestokom upotrebom njezinih rekvizita i u njenim najneobičnijim pojavnostima. U toj vrlo ozbiljnoj igri, ona spominje Boga kako bi Svjetsku sebe i sebe čovjekovo razlikovala kao dvije suprotstavljene pojave i

napokon nam otkrila kako je to samo privid, a uistinu postoji uzajamno djelovanje (*Bog je stvorio raj i mislio da je sve završeno / pjesnici i druge lude / mimo njegove volje ozidali čistilište / a oni mnogobrojni, vječno rađani / u znoju lica / stalno dograđuju pakao / i nikad da ga završe*). On se koristi kao sredstvo pomoću kojeg bi se u mnoštvu predmeta prepoznalo jedinstvo, a u tom jedinstvu sebe.

Melidu poznajemo kao pjesnikinju lijepih prizorišta: slika i metafora, koje emitiraju šok, grotesku, strah. Nadraženost ritmovima i kadriranjem osjeća se i u ovoj poeziji, kao i u ranijoj. Kao da je otkrio njihovu biološku vezu. To je sasvim jasan znak da su se u njemu zgrušala nova čuvstva, koja osvjetljavaju novu moralnu ravnotežu. Vjerovatno pretjerujem, jer Melida, koliko znam, još nije postala anđeo.

No, čini se da je ipak zadržala prijašnji odnos prema svome pjevu, ili je zadržala stare navike jezičkih premještanja. Tako će određene spoznaje, gradiranjem naracije (ne kao prije u brzim riffovima), proizvesti određeno područje svijesti, a to će nas privesti nekoj uspomeni, nekom sjećanju. Morali bismo osjetiti duboko osjećanje stvari, njihovu važnost. Knjiga "Sjenka u sjenci" će nam otvoriti nove percepcije.

Potrebno je napomenuti i jezički egzotizam iz njezine knjige gdje se konkretni život miješao s čudesnim bljeskovima slika, jer tamo leže neka objašnjenja. Ona je u sebe upila fonološki raspored pjesništva, zbijen semantički izraz u pričama. Mi poznajemo Melidu kao pjesnikinju, koja zna šta je to vrijeme koje gazi i upravo ta notorna činjenica i njezino metaforičko Ja bio je nagonski osjećaj snažnog i zgusnutog nadiranja života.

Ova poetesa se poigrava bezgraničnim vrijednostima evropske i svjetske kulture u kojima je nacionalni ponos, zatim vjera, moral, etos, umjetnost (*u mojim zjenicama / podrhtava / tvoj lik / kažiprst podižem / visoko / visoko iznad glave / odlučna agoniju zaustaviti / preostalom snagom / prikupljam pljuvačku / ispljunut ću te / na bijelo okno prozora / izgledat ćeš / kao da sam te ja rodila*), politika, civilizacija, sve se to u njezinoj poeziji javlja na istoj razini s kojom se možeš jedino poigravati, čime dokazuješ – jedino što možeš dokazati – mogućnost potpune slobode sebe kao individue, svoga stvaranja, dakle i pjesnikovanja. Novi objektivizam neminovno korespondira s novim individualizmom, jer subjekt traži objekt. Iz toga proizlazi simultanizam iskaza, iskrsavanje nenadanih smisaonih cjelina, a jezik se motri u izravnom dodiru sa značenjem rušeći temelje hijerarhije zbilje. Kao velika pjesnikinja, ona osjeća sintetičnost svijeta i njegov mogući raspad - opšivajući ga svojim problemima dvoznačnosti, ironije i diseminacije.

Pjesnikinja Melida Travančić iznenađuje jednostavnošću kojom osluškuje razne glasove i bilježi svoja iskustva do granice deskriptivnosti. Uravnotežena u kritičnosti i osjećanjem spram svijeta, njezine pjesme čuvaju karakter komunikacije ispunjene čistom osjećajnošću, ali sadrže i unutrašnji tajanstveni razgovor s filozofskim reperkusijama. U njenim pjesmama njeno Ja neprimijetno zauzima isto funkcionalno mjesto s našim Ja, Ti, Mi, Oni, pokazujući iste sklonosti, njegujući unutrašnji i vanjski prostor svijeta. Lakoća s kojom pronalazi motive omogućava joj prirodnost i krepkost izraza. Ona se dobro snalazi u opisima, ponekad grotesknim, ali uvijek unutar jedne generičke ideje. Smisao u njezinim pjesmama nikada ne iščezava Zbog toga nam je recepcija olakšana i za nju će biti dovoljno jednostavno čitalačko (moderno) iskustvo. Aluzivne cjeline koje teže završnim preobražajima evociraju uvijek neki životni paradoks i odnose u kojima naoko disparatni elementi bivaju ujedinjeni u jedno bivstvo egzistencije. Njezin je stih filozofski, ali ponekad graniči s egzistencijalnim racionalizmom i kaćiperstvom.

Ranijih istraživača njezinih knjiga je vrlo malo, zapravo, nimalo, te će, nadajmo se, uslijediti buduće sinteze i izmirenja s njezinom poezijom.

Lirika Melide Travančić naslanja se na romantičku i filozofsku baštinu, ali se od nje razlikuje na psihološkoj ravni. Ontološku dramatičnost romantičara i njihovu egzistencijalnu pobunu ona smiruje sviješću da unatoč nerješive zagonetnosti svijeta, čini nam se, ravnodušnosti naspram zla, čovjekov život nema alternative, a s njime ni umjetnost.

Ilidža, 10. 8. 2020.

Sead Mahmutefendić

Mitska uzvišenost trivijalnog

(Mehmed Đedović: *Put znaš*. Tešanj: Planjax komerc, 2019)

Teško je u povijesti utvrđivati simetrije i pritom odškrinuti tabuirano kao što to čini Meša Đedović u svom romanu *Put znaš*. O samom autoru se zna da je rođen 1971. godine u Kalesiji, da piše prozu, poeziju, knjige za djecu, književnu kritiku, esejistiku i novinske tekstove, da je objavio pet zbirki pripovjedaka, od kojih izdvajam knjigu *Malo čudo* (Godišnja nagrada DPBiH), šest romana, od kojih izdvajam roman *Legionar*, tri zbirke poezije, tri knjige za djecu. Nosilac je niza nagrada za najbolju pripovijetku, roman, radio-dramu, novelu, knjigu poezije. Za roman *Legionar* dobio je Nagradu "Skender Kulenović".

U dosadašnjim istupima mlade (ili nove) bosanske i bošnjačke proze, s lakoćom se moglo primijetiti da ima dobar dio knjiga čije teme imaju draž životnosti. Rijetki su oni koji su se upuštali u fabuliranje i sklonost ka eksperimentiranju i prosedeu modernih narativnih postupaka, sklonost surogatima, tj. novim vrstama (scenama, skicama, minijaturama), a sve to usmjerava volju za pisanjem u posve novom i nepredviđenom smjeru.

Knjiga je doista pregledno podijeljena. Sadrži 35 poglavlja, koja se nazivaju prema svojim rednim brojevima, onako kako su komponirana.

Mehmed Đedović, rođen 1971, dakle, pisac u zreloj muškosti, ugodno je iznenađenje s ovom knjigom na prostorima bosanske naracije. Neopterećen je direktnim nasljeđivanjem starina i formalnim variranjem (izuzmemo li utjecaj Mihailovićeva kultnog romana *Kad su cvetale tikve* i Oklopdžićevog *Ca. Blues*), te zapadnjačkih lutalica Kerouacka, Bukowskog i Rotha, čitao on to ili ne. On će više nego korektno ispuniti načelo priče, tj. njezino munjevito i nepotpuno oblikovanje jasnim autorskim stavom, poigravanjem subjekta i objekta unutar iskustvenog svijeta, uvođenjem fluidnog vremena i prostora, zatim korištenjem zornog svakodnevnog jezika, ali prepunog svoje sočnosti i konkretnosti i, na kraju, onaj Mešin akt izmjene mjesta u sadržaju, toniran fantastičnom poentom, koja će ukrasiti svršetak svakog poglavlja. On se ne libi razmršavanja zapretenih balkanskih strasti unoseći dio svoje životne drame utkajući je u dramatiku svog književnog poslanstva.

Neukrotiva i mušičava erotičnost, tajanstvena je posjetiteljica, ulazi bez kucanja. Ako je ušla bez tabua, neki će je doživljavati kao prekršaj, prestrašeno, moralizirajuće, a neki će podleći njezinoj tjelesnoj sestri – seksualnosti. Stilske epohe ipak su mijenjale snagu nasrtaja književnih erotičara, jer ono što

se nekad smatralo oličenjem erotskog u književnosti, danas je osnovna muzička linija svake uspjele ljubavne proze.

Jer, na granici manirizma, kruta stvarnost, zatim snovi i bajkogeni elementi zračit će eruptivnom snagom, a bit će začinjena ironijom, cinizmom i stilogenom autentikom.

Mnogi će se u ovim vremensko-prostornim konstelacijama realne zbilje doslovce ili, pak, prototipski prepoznati i odmah biti u pripovjedačevom zahvatu. To su svi oni koji su plesali tango sa svojom sudbinom. Nema nikakvih prepreka za razumijevanje Đedovićeva pripovijedanja. Za to postoje dokazi i neskriveni znaci, njihov nepresušni i nesavršeni, ali realni izvor – nereljefni likovi koje svakodnevno susrećemo. Piščeva moralna istina, ma kakva ona bila, udahne im život i spoznaje izloži nama nadohvat. Ustroj piščevih realija, konflikata i karaktera nikad se neće temeljito preodijevati. Misao o neprijateljskom okruženju svijeta veže autora-očevica s njegovom unutrašnjošću. No, on samog sebe ne osuđuje na zatvor, već postaje pripovjedač-očevidac ili autobiografski ispovjedilac, koji će se hrabro izlanuti o svemu što ga muči i raspinje. To nam govori da će se ova knjiga ubuduće čitati, a ne da će "trajati samo jedno ljeto".

U radnom okružju, što se tiče postupka pripovijedanja, Meša zauzima samo jedno stajalište koje polazi od stvarnog, a ne izmišljenog svijeta. Sloj događanja naliježe na sloj meditacije koja proističe iz njih.

Đedović je zahvalan čitač velikih romanesknih prethodnika, rekoh, Dragoslava Mihailovića i Milana Oklopdžića. Pritom nije zanemario oblikovne jezičke ciljeve, slijedeći njihovo strastveno biće i životno ultraštvo.

Mešu Đedovića i njegovo pismo kao da je moralno profilirao ovaj posljednji rat, unijevši nemir i nespokoj umjesto kreposti, ali posvema po život sigurna trajanja, primjerena svakoj mladosti. Nemir koji unosi nova pošast nadošla s ratom amblematično će odrediti nova načela ovog pisca, koji beskompromisno i svježe progovara jezikom mladog, sazrelog i kritičkog čovjeka zabrinutog za osobnu i generacijsku budućnost.

Pripovijedanjem u er-form, Đedović uspješno provodi tematizaciju likova i situacija čime pospješuje čitkost i pitkost ove dirljive i na koncu tragične priče. Iako jednostavnim izkazom, ali složenom strukturnom mrežom događanja (radnje), upućuje na tzv. koncept trivijalne proze, upravo onaj koji je od tzv. književne elite prokazan kao jeftino podilaženje publici, ali koji majstorstvo nisu nikad dosegli, ovaj pisac upravo plete takve, čini nam, zanatski zahtjevne proze.

Kako u Bosni nema mlađih pisaca, pa ni onih iz srednje generacije, koji bi dosljedno i zanatskom skladnošću ispisali zanimljiv i čitljiv roman, a da se ne ulove u zamku intertekstualne i metatekstualne strukture, koja dodatnim znanjem

opterećuje konfiguraciju romaneskne priče, pravo je osvježenje iščitati roman *Put znaš* i uvjeriti se u monolitnost cjeline, koja gotovo i nema napuklina.

Ovaj vrsni pisac će udovoljiti osnovnim odlikama savremenog romana, vireći u ogledalo svakodnevnog života iz kojeg će izdvojiti nešto nesvakidašnje u smislu sudbinske ljubavi, tragedije i požrtvovanja kroz sukob i nesporazum sa svijetom. Prisnošću koja ulazi u čitaočev horizont očekivanja, autor postiže jednostavnu recepciju, tj. istinsku konkretizaciju teksta obuhvaćajući različite segmente društvenog života.

Meša neće istraživati, kretaće se unutar čvrstih uzoraka čitljivog romana prožetog svakodnevnicom. Neće posebno istraživati ni ono u što je uperio jaku svjetlost; on nam nudi ozbiljnu i potresnu priču, nipošto banalnu zabavu. Likovi su ocrtani filmskom plastičnošću i često artikuliraju svoju individualnost (psihološku i društvenu) kroz dijalog i opis potpomognutim intervencijama samog pisca kako bi se što bolje razotkrile individualne ljudske sudbine. Autora zanima tradicionalni lik, individualac, detronizirani junak koji je redovno poražen u sukobu sa svijetom i njihova će sudbina obogatiti kompozicijski tok ovog romana.

Nedim nije nipošto problematičan, demonski junak, suprotstavljen konformizmu svijeta, već nesretnik u potrazi za autentičnim vrijednostima, koje je uzdrmao minuli osvajački rat protiv Bosne. Stoga je glavni lik postao svjesni junak, nosilac etičkog obilježja i on će potražiti neki, bilo koji, smisao u svom življenju i umiranju. Ono što će se, prije svega kao preporuka, nuditi čitateljstvu jest solidna tehnika naracije i vrsna dijaloška izbalansiranost, što upućuje na određena dramska iskustva, potom, karakterna slojevitost gotovo svih likova do one razine gdje je omogućena identifikacija s njima kao nosiocima potresne istine, koja se rađa i umire među nama. Autor postepeno iznuđuje razumijevanje za ovu nesvakidašnju priču, *naravno, uz ovaj roman koi će čitati i čitaoci* mlađe dobi.

Uostalom, zar nije postmoderna posrkala iskustva iz tih godina. Riječju, poljubila je ostatke naših iluzija, te će i danas pokazivati jedan dio nekadašnjeg karaktera. Ljudska priroda ne može se mijenjati u kratkim vremenskim razmacima. Na moždanoj kori zapisani su stari postupci samo zato da bismo ih mi s radošću kad-tad ponovili. I napokon, lijepo se susresti sa starim poznanicima, pa makar i u jednom romanu. Ostaje prilagodljiv junak. Kao da je zadužen smirivati burne reakcije svojih ljubavi.

Sead Mahmutefendić

Poetska ispovijest nevine žrtve đukanizma

(Harun Hadžić: *Sjećanje na Karamonte – pjesme iz zindana*, Novi Pazar: Europerspektiva, 2020)

"U gluho doba noći / U samici / Zatvori oči /
Ignoriši tamu / Pokazat će ti se strane stvijeta /
I hiljade riječi / I hiljade puteva /
I hiljade raskrsnica... / I tada dobro pazi /
Pažljivo prebroj zvijezde /
Napravi razliku između crne i bijele niti /
I otkrit ćeš tu tajanstvenu riječ /
Prije nego izgrije Sunce...."
(H. Hadžić, "Tajanstvena riječ")

Pristup

Pred nama, kao i pred čitateljima i kulturnim poslenicima jedno je sjajno djelo, sa čijim riječima smo počeli ovaj pristup u razumijevanju autora dr. Haruna Hadžića (Balotiće, Rožaje, 1954), profesora Univerziteta u Novom Pazaru i nekada (90-ih godina prošlog vijeka) političkog lidera Bošnjaka u Južnom Sandžaku i Crnoj Gori, koji se nakon utamničenja i montiranog sudskog procesa oglasio svojim poetskim odgovorom, djelom *Sjećanje na Karamonte – pjesme iz zindana*. Djelo koje govori o sučeljavanju pisca za vrijeme utamničenja u Akovu / Karadag sa samim sobom, kada je tokom 27 mjeseci preispitivao svoju ulogu. Taj nesvakidašnji teroristički scenarij, koji su moćnici zla tamnicom i lancima režirali, ugrozio je slobodu cjelokupnog bošnjačkog naroda u regionu. Kao sudionik i svjedok svih događaja u Sandžaku, Crnoj Gori, Srbiji, Bosni i Hercegovini i drugim prostorima regiona bivše Jugoslavije, s kraja 80-ih godina prošlog vijeka do današnjih dana, smatram da je autor H. Hadžić u svom djelu rekao istinu, čime je potvrdio svoju ne samo političku već i umjetničku perfekciju u ocjeni sagledavanja svih nametnutih okolnosti djelovanja diktatorskog režima na relaciji Milošević – Đukanović, koji je vodio mnoge montirane procese u Novom Pazaru, Bijelom Polju i Beogradu. Sam pisac doživio je nešto poput junaka Jozefa K. iz romana *Proces* Franca Kafke ili Solženjicinovog djela *Arhipelag Gulag*, kako je to lijepo uočio istaknuti književnik i recenzent dr. Džemaludin Latić, koji smatra da je autor H. Hadžić "ispisao svoj umjetnički dokument" i da se u Bosni ne zna ono što se dešavalo u Sandžaku, a posebno ne o Sandžačkom pitanju. Drugi

recenzent ovog djela, akademski slikar dr. Mehmed Slezović mišljenja je da je u pitanju osobna ispovijest koja ovim djelom postiže efekt ličnog oslobađanja. Svakako treba istaći činjenicu da je Harun Hadžić bio istaknuti borac za ljudska prava na početku osnivanja Sandžačkog pokreta, a pored rukovođenja SDA-om za Crnu Goru bio je i predsjednik Sandžačkog odbora za ljudska prava, o kojem sam u broju 8/1992. revije *Sandžak* objavio specijalnu knjigu "O kršenju ljudskih prava u Sandžaku", što je i prilog njegovoj kompleksnoj biografiji.

"Država Sandžak – izmišljotina Miloševićeve i Đukanovićeve policije"

Da podsjetimo, kada je uhapšen Harun Hadžić sa čitavim rukovodstvom SDA Crne Gore, u tzv. akciji državni udar "Lim" dana 28. januara 1994. godine, tada sam hitno iz Novog Pazara otputovao u Berane, gdje sam na putu stravično pretresen od strane policije u mjestu Rudeš (nedaleko od Berana) kao urednik revije *Sandžak* i pretrpio brutalan pretres kao predsjednik Matice Bošnjaka Sandžaka s prijetnjom da odustanem od te funkcije. Tada sam se jedva izvukao iz kandži policije. Odmah sam obavijestio istaknutog advokata dr. Sefera Međedovića u Beranama da se službeno zainteresira za sudbinu uhapšenih, Haruna i drugova, što je učinio nakon ponoći. Sutradan mi je advokat dr. S. Međedović saopćio da je uhapšeno rukovodstvo SDA "zbog stvaranja strategije države Sandžak". Dok sam se vraćao u Novi Pazar, u toku puta, napisao sam veliku kolumnu kao odgovor toj pravnoj diverziji policije i tužilašta pod nazivom "Država Sandžak – izmišljotina Miloševićeve i Đukanovićeve policije" (revija *Sandžak*, Novi Pazar, februar 1994. godine). Otada pa sve do konca 1995. godine upućivao sam svoje saradnike da prate montirani sudski proces u Okružnom sudu u Bijelom Polju. Stalno sam u mislima bio s autorom Harunom Hadžićem kao i sa njegovim saborcima prof. Rasimom Šahmanom, Rifatom Veskovićem, jednim od osnivača Književnih susreta "Avdo Međedović", Rizahom Burnazovićem, Šefketom Brkovićem, političkim liderima s Taslidže (Pljevlja), advokatom Umerom Hadžićem te agilnim aktivistom Hakijom Muratovićem iz Bihora te drugim s tog famoznog spiska.

Neobična sudbina utamničenog političara

S obzirom na okolnosti vođenja pregovora i pripreme održavanja Mirovne koferencije u Daytonu radi zaustavljanja rata u Bosni i Hercegovini, prvi put sam od izbijanja sukoba dana 25. oktobra 1995. godine sa svojim kolegama posjetio Međunarodni sajam knjiga u Beogradu. Dok sam razgledao štand *Službenog glasnika* iz Beograda, ugledao sam trojicu Miloševićevih patrona iz Crne Gore,

Bulatovića, Đukanovića i Marovića, koji su zajedno prilazili štandu. Tada sam zamolio službu ovog izdavača da se malo sklonim s kolegama kako bih izbjegao konflikt. U tom trenutku bio sam priseban i držao sam jednu od publikacija u ruci. Prišao mi je mr. Momir Bulatović, tadašnji predsjednik Crne Gore, kojeg sam ranije znao dok sam radio na Univerzitetu Crne Gore, jer je isti bio član Redakcije *Univerzitetske riječi*. Dok smo tiho i diskretno vodili razgovor, između ostalog, druga dvojica (Đukanović i Marović) sačekali su sa strane. Tada me je Bulatović upitao: "Gdje si?" Odgovorio sam: "Valjda znate, u zatvoru." On upita: "Kakvom zatovoru?" Rekao sam: "U zatvoru u Sandžaku, gdje su svi građani uhapšeni, kao i dvadeset i jedan moj saradnik, koje ste vi uhapsili, koji leže ni krivi ni dužni u bjelopoljskom zatvoru, bez ikakve krivice. Ako im je ikakva krivica, to je što svi imaju muslimanska imena." Tada se Bulatović nagnuo nad samim sobom, spustio glavu, pomjerio lijevu ruku unazad, kako bi pratioci sačekali. Upitao me da li znam sve ljude koje su uhapšeni, što sam i potvrdio. "A znao sam i pjesnika Fadila Osmanovića iz Bihora, koji nije želio da padne u ruke vaše zloglasne policije, već je digao ruku na sebe", odgovorio sam. Tada mi je Bulatović, između ostalog, rekao: "Prihvatam da je sve to apsurdno. Imam prijedlog, ako hoćete da prihvatite, da odmah nakon zatvaranja Sajma knjiga otputujete u Berane i posjetite advokata dr. Sefera Međedovića (jednog od autora našeg Ustava), da mu prenesete moje pozdrave i to što ste meni ovdje rekli, uobličite u pravni stav i uputite akt na adresu predsjednika Republike Crne Gore, kao zahtjev za aboliciju optuženih u akciji 'Lim'." To sam i učinio. Napisao sam s doktorom Međedovićem akt zahtjeva za aboliciju i oslobođenje nevino optuženih Bošnjaka na čelu s Harunom Hadžićem i drugima u akciji "Lim". Nakon mjesec i po dana, na Dan grada Podgorice, 19. decembra 1995. godine, nakon 27 mjeseci provedenih u zatvoru optuženi (koji su osuđeni na ukupno 87 godina zatvora) bili su od predsjedika Bulatovića abolirani i pušteni na slobodu. Nakon izlaska iz tamnice posjetio sam moje prijatelje u Rožaju – Haruna Hadžića i Rasima Šahmana. Tada sam saznao mnogo stvari koje su pretrpjeli tokom istražnog i sudskog postupka, koji se ne bi mogli opisati ni u trotomnim knjigama. Bilo mi je teško kada je autor ovog djela govorio da je proveo čak 17 mjeseci u samici br. 13. Poslije toga tekla je naša kolegijalna i prijateljska saradnja na relaciji Novi Pazar – Rožaje.

Dalje, kada je 15. oktobra 2002. godine utemeljen Univerzitet u Novom Pazaru, tada sam se kao angažovani profesor radovao kada sam vidio da je na mjesto generalnog sekretara Univerziteta postavljen pravnik s iskustvom šireg političkog i teorijskog znanja – Harun Hadžić. Naša saradnja preko prorektora za nastavu prof. dr. Saita Kačapora bila je na velikoj razini, kao i na nivou promišljanja daljeg razvoja Univerziteta u Sandžaku. Tada sam sa prof. dr.

Abedinom Ferovićem predložio da Harun Hadžić nastavi postdiplomske studije, što je on i prihvatio. Nije išlo baš sve po protokolu jer je u tom vremenom i sam Hadžić sa svojim mentorom prof. dr. Filipom Turčinovićem imao više stručnih sporova, o čemu bi se mogao napisati širi metodološki ogled. Bio sam prisutan prilikom odbrane kako magistarskog rada, tako i njegove doktorske disertacije. Štaviše, imao sam relevantan prigovor profesorskoj komisiji, za što sam dobio i priznanje od kolega na Univerzitetu.

Kako je nastalo Hadžićevo sjećanje

U tom vremenu obavijestio sam prof. dr. Dragoljuba Zorića, gostujućeg profesora književnosti iz Užica, s kojim sam pošao u kancelariju Haruna Hadžića s namjerom da nam isprinta pjesme koje su nastale u bjelopoljskom "zindanu" (zatvoru). Prilikom naših razgovora sa Hadžićem, sam dr. Zorić je uočio slojevitu misaonost, metafizičku strukturu i simboliku Hadžićeve poezije, kazavši da je dragocjeno što je Hadžić kao pravnik zapisao mnoge detalje i sačuvao ih od zaborava. Razmišljanje kolege Zorića o Hadžićevoj poeziji mi je vratilo povjerenje, jer se Zorić, osim toga, direktno suprotstavio Užičkom korpusu, koji je zločinački djelovao na širem prostoru, a posebno u agresiji na Bosnu i Hercegovinu. Dogovoreno je da nam Hadžić isprinta rukopis pjesama koje su nastale u zatvoru, a da nas dvojica napišemo relevantne recenzije za objavljivanje te zbirke. Zbog kolegijalnog razumijevanje profesora Zorića, u Debatnom klubu studenata organizirali smo književni i profesorski portret prof. dr. Dragoljubu Zoriću, kada je nakon mog uvodnog slova on izgovorio besjedu zahvalnosti, što su svi prisutni popratili sa suzama u očima. Bilo je to vrijeme izuzetne intelektualne i moralno-etičke atmosfere na ovom univerzitetu. Nadalje, autor Harun Hadžić bio je preokupiran brojnim pravnim aktima na Univerzitetu, a nakon doktoriranja i izvođenjem nastave iz više predmeta iz oblasti Međunarodnog prava na Pravnom fakultetu. Nakon više godina prestao je angažman profesora Zorića, tako da o Hadžićevoj poeziji nisam mogao imati relevantnog sagovornika na Univerzitetu, bez obzira što na Departmanu za filologiju ima više katedri na kojima se proučava poezija. Ove činjenice jasno ukazuju da je u Karadaku utamničen svaki pojedinac koji slobodno misli. Međutim, sam autor ima dobre saradnike iz porodice, prije svega sina Fatiha Hadžića, umjetnika i publicistu, te dr. Fadila Novalića, koji su mu umjetnički uobličili ovu autobiografsku knjigu *Sjećanje na Karamonte*, tehnički pripremili i savjesno objavili, kako bi javnost bila upoznata o autorovim mukama i stradanju brojnih Bošnjaka u montiranom sudsko-političkom procesu u Bijelom Polju, s ciljem da se Harunove pjesme iz zindana ne zaborave.

Svojim pjesmama Harun Hadžić na simboličan način otvara svoju tragičnu životnu priču, na lirski način, kako bi preko poetskih simbola zainteresirao čitalačku publiku, ne samo za njegovu već i sudbinu drugih ljudi o kojima ništa nije napisano, a koji su otišli sa ovog svijeta boreći se za svoje pravo u teškom vaktu zuluma. Svojom poezijom pisac je otkrio moguću stvarnost i znalački "zaobišao" svoje pratioce književnim mogućnostima. Od njegovih poetskih zapisa izdvojio bih pjesme: *Zebnja roditelja mojih*, *Čelo moga oca*, *Majčin zijaret*, *Tajanstvena riječ*, *Tajna voza 671*, *Čekajući svanuće*, *Moje najbolje godine*, *Dozivam Međedović Avda*, *Sandžačko pitanje*, *Sanjam*, *dakle-postojim*, *Kako da krenemo naprijed*, *Eh, da umijem da pišem pjesme*, *Bezimena pjesma*, *Sandžaku*, *Vejselovska selišta*, *Pretres kuće*, *Kad začuh ezan*, *Zaljubljeni Rob*, *Sedam puta da opada lišće*, *Posjeta*, *Moj put*, *Himna Sandžaku*, *Moja hidžra*, *Naša majka*, *Moj nerazdvojni drug*, *Na Mehovom kršu*, *Šehadet moje majke* i druge koji zavređuju pažnju ozbiljnog tumačenja jednog vremena, jednog teškog vakta. O odnosu saosjećanja i razumijevanja koji sam imao sa autorom ove vrlo sadržajne publikacije svjedoči i posveta od 21. januara 2021. godine: "Uvaženom ahbabu, sandžačkom Sokratu, prof. Šefketu Krciću. S poštovanjem, autor Harun Hadžić", za što mu izjavljujem kolegijalnu i prijateljsku zahvalnost, uz čestitke da je lavovski izdržao kobni teret jednog vremena koji će se pamtiti kroz njegovu publikaciju i živjeti u mislima humanista.

Ispovijest pisana biranim riječima

Veoma je interesantan jezik pisca Haruna Hadžića, o čemu svjedoči sam naslov i izvedenica *Karamonte*, stvaralački čin čije značenje čitaoci trebaju pronaći u ovoj knjizi. Bez obzira što je po vokaciji pravnik i profesor međunarodnog prava, svoju sandžačku poetiku bola i neprebola ispoljio je na prijemčiv način, zbog čega sam ga pamtio još od 29. jula 1990. i osnivanja Sandžačkog pokreta, kao iskrenog čovjeka i angažovanog intelektualca. Zato nismo zaslužili negodovanje plaćenika na aprilskom skupu 2006. godine na trgu u Rožajama. Tada je Harun u svom stilu javno govorio u interesu jedinstva Sandžaka i budućnosti razvoja Rožaja.

Zato je njegova poezija došla kao odgovor onima koji kaljaju obraz plemenitim i hrabrim Bošnjacima Rožaja i Bihora. Sve je to lijepo i ljudski naslikano kroz poetsku riječ. To je Harunov moralni i estetski ideal. On se poetskim jezikom obraća dželatima, policijskim isljednicima, tužiteljima i sudijama koji su nagrizali njegovu dušu. Sve vrijeme koje je proveo u zloglasnom karadačkom zindanu autor je tragao kako da izađe u javnost. On je bio i ostao kritičan prema stvarnosti, ali nije generalizovao, već njegova riječ ima pravu adresu, koju smo

istakli u samom naslovu. Njegov imperativ sastoji se u apelu, da se obračuna sa zaboravom, kao i da podstakne druge iz zindana da objelodane svoju istinu. Takvo pjesničko sučeljavanje sa životom ističe i nesigurnost života ljudi u vremenu globalizacije. O svemu tome svjedoče prkosne Harunove strofe, da je čovjek istine neuništiv jer se bori za svoje postojanje u vremenu. Jasno, Harunov govor u javnosti razočarat će one koji su prodali obraz dušmanima. Međutim, mi znamo da on svojim idejama oblikuje život tolerancije, kojem težimo i koji nedostaje porobljenoj zemlji Karamonte. Zbog toga Harunove pjesme iz zindana doživljavam kao otkrovenje originalne slike svijeta u vremenu. U tom smislu, ovu knjigu doživio sam kao svojevrsno autorovo nadahnuće i lično sjećanje u vremenu zla i terora. To je prilog u razumijevanju drugih i svojevrsni bijeg od zloupotreba, ljudska poruka da svaki čitalac pronađe sebe.

Završno slovo

Kao epilog ovog kritičkog zapisa o Hadžićevoj knjizi *Sjećanje na Karamonte*, svjedočim kao prijatelj i sudionik mnogih događaja da je autor u svim segmentima ovog djela iznio argumentaciju svoje istine i pravedne odbrane. U tom smislu ovo djelo proizvod je jednog velikog iskustva i, kao takvo, predstavlja opomenu svima koji nisu razumjeli totalitarni đukanizam, kao veći nivo fašizma i nacizma, u kojem su ljudi ništa a njihovi kupljeni glasovi sve. Nažalost, većina zemljaka autora Haruna Hadžića slijepo su slijedili diktatora Đukanovića, sami sebi zatvarali oči i namazali obraz tamnim bojama. Zbog tog moralnog postupka trebali bi mnogi da se stide jer su svojim postupcima pravdali zločinački proces "Lim" i utamničenje prvaka Haruna Hadžića. Njima i svim drugima u Sandžaku, Crnoj Gori, Srbiji i Bosni preporučujem Hadžićev poetski odgovor: "Na zli vakat i tamu jednog vremena, kao osjećanje časti i nade u bolje sutra". O tome svjedoči i autorov poetski zapis: "Noćas mi se čini / Da bih umio napisati pjesmu / Onako iz revolta / U nekoliko poteza / Evo samo nekoliko teza/ Koje sam ispisao po zidovima samice br. 13: / - Ne slažem se, dakle, postojim / - Protestvujem, dakle, - postojim / - U samici sam, dakle – postojim / - Pjevam, dakle – postojim, Negiraju me, dakle – postojim / - Maltretiraju me, dakle – postojim / - Sanjam, dakle – postojim... / - Postojim... / - Postojim... / - Itekako postojim..." (*Sanjam, dakle – postojim*). Ove riječi podsjećaju nas na dramatične trenutke koje su preživjeli nakon Drugog svjetskog rata čuveni revolucionari Vlado Dapčević, Salih Radončić (komadant grada Beograda, rođeni Gusinjanin), dr. Mustafa Memić i drugi koji su doživjeli pakao tamnice.

Zato nas ovo djelo podsjeća da, dok još trajemo i dok smo živi, reagujemo na brojne teorije zavjere zla koje čojeka porobljavaju na najbrutalniji način.

Autor dr. Harun Hadžić ovim djelom izašao je još jači, misaoniji, postojaniji i poetski suptilniji, o čemu najbolje svjedoči činjenica da nijednu ružnu riječ nije upotrijebio i uputio na adresu svojih progonitelja. Nema potrebe da se pojedinci plaše Harunovih riječi, on je istinski progovorio kao pjesnik koji je svojim umjetničkim pregnućem nadvisio politiku progonitelja, jer je napokon našao put prema sebi.

U tome je i poetski smisao njegove časne knjige *Sjećanje na Karamonte*, koju preporučujem našim čitaocima, da je pažljivo prouče i da čuvaju sebe od oligarha, kako ne bi doživjeli Hadžićevu sudbinu i sudbinu njegovih prijatelja koji su se borili za ljudska prava i slobode u Sandžaku, ne ugrožavajući pritom nijedan drugi narod. Zacijelo, ovo Hadžićevo djelo predstavlja doprinos sagledavanju kontinuiteta sandžačke i bošnjačke duhovnosti.

Šefket Krcić

GODIŠNJAK 2020–2022

KULTURNO STVARALAŠTVO BOŠNJAKA____

UDK 821.163.43*(497.5)-2

Pošast iz Wuhana

Ida Mahmutefendić
Rijeka

Uloge:
- Svetozar Ljubičić, predsjednik države
- Zlatko Pripuz, predstojnik njegovog ureda
- Dr. Ljudevit Klarić, glavni epidemiolog
- Dr. Većeslav Plazimlat, zamjenik glavnog epidemiologa
- Veselko Prohaska, savjetnik predsjednika države za krizna stanja
- Korana Veselinović, graničarka
- Ivan Petrović, graničar
- Mirko Todorović, načelnik općine Staropoljski Laz
- Živko Veselica, načelnik općine Sveti Gaj
- Tajnik predsjedničkog ureda, novinarka 1, novinarka 2, novinar 3, novinarka 4

(Velika soba predsjednika države Svetozara Ljubičića. Za velikom stolom sjedi predsjednik, vidljivo uznemiren. Otprilike dva metra od njega, od tjeskobe pomalo sagnutog tijela, stoji predstojnik njegovog ureda Zlatko Pripuz)

Predsjednik Ljubičić: Jesam li ja predsjednik ove države ili sam njen zadnji štakor? Zašto baš ja sve, baš sve moram posljednji saznati?

Zlatko Pripuz: Niste, predsjedniče, posljednji saznali. Evo, sad sam ja saznao poslije vas.

Predsjednik Ljubičić (Mlati rukama po zraku): I sada? Što ćemo sada? Oni su na granici, samo što nisu ušli u zemlju.

Zlatko Pripuz: Vratite ih natrag, odakle su i došli.

Predsjednik Ljubičić (Više za sebe, glasno razmišlja): Ti ljudi su uplatili velike svote kako bi došli ovamo. Put, smještaj, kulturni i ostali turistički sadržaji, novac koji žele potrošiti. (Ustaje) Pobogu, Pripuz, ti ljudi su došli s drugog kraja svijeta!

Zlatko Pripuz: Neki prioriteti moraju postojati.

Predsjednik Ljubičić (Žesti se): Želiš reći da mi nije stalo do zdravlja naših građana? Do njihove sigurnosti? Da mi je više stalo do zarade?

Zlatko Pripuz: Uz dužno poštovanje, predsjedniče, možda želite pokazati kako naša zemlja odolijeva svim udarima i napastima, uključujući i ovo biološko oružje.

Predsjednik Ljubičić (Malo se zamisli): Želiš reći da je ova zaraza namjerno uzrokovana? Da bi se planeta malo pročistila?

Zlatko Pripuz (Zamišljeno klima glavom): Moguće je.

Predsjednik Ljubičić (Lupa dlanom o stol): To se za mog mandata neće dogoditi! (Digne slušalicu i pričeka koju sekundu.) Zovite mi graničnu policiju! (Opet mala pauza) Da, onu koju trebaju prijeći zaraženi putnici iz Wuhana. (Zalupi slušalicu. Nekoliko sekundi ostane nijem zureći u nju, a onda se začuje zvuk telefona. Ljubičić odmah zgrabi slušalicu.) Dobar dan. Predsjednik države Ljubičić pri telefonu. Trebao bih glavnoga na graničnoj policiji. (Malo pričeka) Kako, nema ga? (Opet pauza. Okrene se Pripuzu) Zlatko Tanjug, glavni na graničnoj policiji, imao je simptome mučnine, pa je uzeo pauzu da ode povraćati.

Zlatko Pripuz: Već se zarazio!

Predsjednik Ljubičić (u slušalicu): Stavit ću vas na razglas! (Počne čeprkati po tipkama telefona.) Da li se čujemo? (Tišina) Pobogu, i on je otišao povraćati! Još malo i nitko na graničnoj policiji neće ostati!

Zlatko Pripuz (Skoči do telefonske slušalice i domogne se tipki): Pustite, ja ću! (Stisne nekoliko tipki) Halo? (Tišina)

Predsjednik Ljubičić: Zaboga, Pripuz, što radite?

(Iz telefona se začuju neki zvukovi.)

Ženski glas: Halo?

Predsjednik Ljubičić: Tko ste vi?

Ženski glas: Ja sam Korana Veselinović, graničarka na prijelazu koje čeka putnike iz Wuhana.

Predsjednik Ljubičić: S kim sam to maloprije razgovarao?

Korana Veselinović: S mojim kolegom graničarem, Ivanom Petrovićem.

Predsjednik Ljubičić: A kamo je on u međuvremenu nestao?

Korana Veselinović: Pozlilo mu je i srušio se, pa sam onda ja morala uletjeti.

Predsjednik Ljubičić: I njemu je pozlilo! Maknite se svi od tog graničnog prijelaza!

Korana Veselinović: Ali, predsjedniče, netko mora raditi ovaj posao. Sada ovdje nema nikoga osim mene.

Predsjednik Ljubičić: To je nečuveno! Moramo tražiti pojačanje!

Korana Veselinović: Bojim se da nećemo stići. Autobus s putnicima iz Wuhana samo što nije stigao.

Predsjednik Ljubičić (Malo se zamisli): Koliko ih je u autobusu?

Korana Veselinović (Mala pauza. Očito je da gleda u neke papire): Prema podacima kojima raspolažem, 34.

Predsjednik Ljubičić: Koliko ostaju u našoj zemlji? Koja je ruta njihovog kretanja?

Korana Veselinović: Prema podacima kojima raspolažem, trebali bi ovdje ostati 10 dana. Samo su dva mjesta koja imaju u planu posjetiti: Staropoljski Laz i Sveti Gaj.

Predsjednik Ljubičić: Moram se čuti što prije s načelnicima tih mjesta. Da ih upozorim...

Korana Veselinović: Oprostite, predsjedniče, što vas prekidam. Upravo se približava graničnom prijelazu neki autobus.

Predsjednik Ljubičić: Pogledajte što pažljivije možete. Nalaze li se u njemu Kinezi?

Korana Veselinović (kratka pauza): Predsjedniče, to su oni. Što da radim?

Predsjednik Ljubičić (Trudi se prikriti uzbuđenje u glasu): Ništa, sakrijte se negdje, odmah!

Korana Veselinović (zbunjeno): Ali, predsjedniče, ja moram raditi svoj posao. Tko će sada, ako ne ja?

Predsjednik Ljubičić: Sakrijte se, odmah! To je naređenje!

Korana Veselinović (mirno): Dobro. Ali mislim da su me vozač i vodič iz autobusa, i možda još netko, već vidjeli.

Predsjednik Ljubičić: Ostanite mi na liniji.

Korana Veselinović: Uredu.

(Mala pauza)

Predsjednik Ljubičić: Gdje ste sada?

Korana Veselinović: Sakrila sam se iza objekta javnog toaleta. (Jezivo, ali ipak prigušeno vrisne) O, ne!

Predsjednik Ljubičić (uplašeno): Što je bilo?

Korana Veselinović (skoro uplakano): Kolega Petrović leži u travi, glavom zarinut u nju.

Predsjednik Ljubičić (i dalje uplašeno): Pokazuje li znakove života? Ne! Ne dirajte ga!

(Začuju se neki šumovi u telefonskom razgovoru.)

Predsjednik Ljubičić: Što se događa?

Korana Veselinović (malo oklijeva): Prišla mi je vodičkinja iz autobusa.

Predsjednik Ljubičić (više): Kako ste mogli dozvoliti da vas pronađe? Jesam li vam rekao da se dobro sakrijete?

Korana Veselinović (pomalo tiho, pravda se): Ovdje nema puno mjesta za sakriti se.

Predsjednik Ljubičić: Što kaže?

Korana Veselinović: Upravo me upitala kako sam mogla pobjeći i sakriti se. Ja sam joj pokazala na kolegu Petrovića s glavom zarinutom u travu.

Predsjednik Ljubičić: Službenice Veselinović, ja želim da se zaraženi vrate odakle su došli.

Korana Veselinović: Predsjedniče, to bi izazvao veliki međunarodni skandal.

Predsjednik Ljubičić: Ja moram paziti na sigurnost svojih ljudi. (Kratka pauza) Pitajte je koliko ljudi je u autobusu.

(Kratka pauza)

Korana Veselinović: Kaže da je 33.

Predsjednik Ljubičić: Kako 33? Prema vašim podacima, trebalo je biti 34.

Korana Veselinović: Pitat ću je u vezi s time. (Kratka pauza) Kaže da je jedan od putnika preminuo na putu za ovamo.

Predsjednik Ljubičić: Gdje je taj putnik?

(Opet kratka pauza)

Korana Veselinović: Kaže da je u autobusu.

Predsjednik Ljubičić: Želim da smjesta prestanete razgovarati s njom! (Tišina) Halo? Halo?

Ženski glas: Halo?

Predsjednik Ljubičić: Tko ste vi?

Ženski glas: Ja sam vodilka u busu. Vaša pričalica upravo se zrušila.

Predsjednik Ljubičić: Ovo je skandalozno! Smjesta se… Halo? Halo? (Pripuzu) Pukla je veza.

Zlatko Pripuz: Što će se sada dogoditi? Nemamo nikakvu kontrolu nad autobusom sa zaraženim osobama.

Predsjednik Ljubičić: Postoji nekoliko opcija. Jedna od njih je da idemo u medije. Tako ćemo upozoriti građane na oprez, a i lakše ćemo locirati taj autobus.

Zlatko Pripuz (vidljivo uznemiren): Nemojte, predsjedniče. Odmah će nastati panika među ljudima.

Predsjednik Ljubičić: Netko nam je doista poslao biološko oružje. Kamikaze. S kim Hrvatska ratuje?

Zlatko Pripuz (pomalo očajno): Ne znam sada ništa o tome. (Malo razmisli) Možda da se čujete s načelnicima općina Staropoljski Laz i Sveti Gaj? Jer putnici bi trebali ići u tom smjeru.

Predsjednik Ljubičić (Malo se zamisli): To nije posve loša ideja. No, prije toga, želim se čuti s Ljudevitom Klarićem, glavnim epidemiologom u državi, da čujem najnovije informacije. (Opet zgrabi telefonsku slušalicu) Nazovite mi odmah glavnog epidemiologa Klarića! (Kratka tišina. Predsjednik Ljubičić zuri u slušalicu. Kada telefon zazvoni, odmah ju zgrabi) Ovdje predsjednik države Ljubičić. Doktora Klarića? Dobio sam? Doktore Klarić, situacija je prilično urgentna i tražim vašu maksimalnu diskreciju.

Dr. Klarić (pomalo sporim, pospanim glasom): Da, naravno. Na pomoći sam.

Predsjednik Ljubičić (pomalo zatečeno i zbunjeno): Što vam se dogodilo? Zašto tako govorite?

Dr. Klarić: Upravo sam saznao podatke koji govore o razmjerima pandemije koronavirusa. Do sada je, samo u Europi, zaraženo dva milijuna ljudi, od kojih je trideset tisuća preminulo. Popio sam nekoliko sedativa da se malo primirim.

Predsjednik Ljubičić: Zašto ste to napravili? Niste to smjeli napraviti! Trebate mi sada prisutan i pribran!

Dr. Klarić: Oprostite. Ovo je izvan svake kontrole.

Predsjednik Ljubičić: Vaše procjene bile su prije samo dva tjedna tri tisuće oboljelih.

Dr. Klarić: Nismo se još nikad sreli s ovakvim oblikom virusa.

Predsjednik Ljubičić: Hrvatska je jedna od rijetkih država koja se uspjela sačuvati od ove zaraze, a sad smo gotovi!

Dr. Klarić: Kako to mislite?

Predsjednik Ljubičić: U Hrvatsku je upravo ušao autobus pun zaraženih putnika iz Wuhana. Jedan u autobusu je preminuo, preminuli su i granični policajci, tako da je autobus bez provjere i pregleda ušao na naše državno tlo.

Dr. Klarić: Pa, gdje je sad taj autobus?

Predsjednik Ljubičić (iznervirano): Otkud ja to znam? Negdje na našem teritoriju. Moćno biološko oružje ne možemo ni locirati.

Dr. Klarić: Možda da obavijestite građane putem medija?

Predsjednik Ljubičić (mirno): Što ćemo time dobiti? Samo strah i paniku.

Dr. Klarić: Građani će barem biti obaviješteni.

Predsjednik Ljubičić (nevoljko): Razmislit ću još o tome. Moram najprije nazvati načelnike općina Staropoljski Laz i Sveti Gaj.

Dr. Klarić: Svakako očekujem da smo u stalnom kontaktu, gospodine predsjedniče.

Predsjednik Ljubičić (promrmlja): Svakako. (Sklopi slušalicu. Zlatku Pripuzu) Što ako se putnici iz autobusa obrate nekoj od naših bolnica?

Zlatko Pripuz (skoči sa stolice): Ni za živu glavu ne treba im pružiti pomoć, niti ih puštati ni u kakve zdravstvene institucije!

Predsjednik Ljubičić (zamišljeno): U svakom slučaju, oni su za nas biološko oružje. (Opet zgrabi telefonsku slušalicu) Moram nazvati načelnika općine

Staropoljski Laz, Mirka Todorovića. (Malo pričeka) Molim da me odmah spojite s načelnikom općine Staropoljski Laz. (Spusti slušalicu i kratko pričeka. Zlatku Pripuzu) Što ako su putnici već stigli na svoje odredište? (Čuje se zvonjava telefona) Halo? Gospodin Todorović? Svetozar Ljubičić, predsjednik države. Stavit ću vas odmah na razglas.

Mirko Todorović: Na raspolaganju sam vam, predsjedniče.

Predsjednik Ljubičić: Gospodine Todorović, imamo krizu i ja očekujem vašu maksimalnu diskreciju.

Mirko Todorović: Da, naravno.

Predsjednik Ljubičić: U Staropoljski Laz danas bi trebala stići skupina kineskih turista iz Wuhana. Autobus je prešao granicu i sada je na našem teritoriju.

Mirko Todorović: Sve je prema očekivanju.

Predsjednik Ljubičić: Nema nikakvih nepredviđenih okolnosti?

Mirko Todorović: Ne. (Osjetno se zbuni) Trebalo bi biti?

Predsjednik Ljubičić: Naravno da ne. Pitam samo je li sve u redu. Dakako, to je velika čast za našu državu, da primamo goste iz tako uvaženog i dalekog kraja svijeta. Čast za našu državu, ali i za vašu općinu.

Mirko Todorović: Turisti iz Wuhana prošli su sve sigurnosne i zdravstvene provjere. Nema ama baš nikakvih poteškoća.

Predsjednik Ljubičić: Sigurno da jesu.

Mirko Todorović: Jeste li možda razmišljali da se pridružite, gospodine predsjedniče? Da ih dođete pozdraviti?

Predsjednik Ljubičić: Rado bih to napravio da nisam spriječen drugim obvezama. Ali svakako molim da me izvještavate o boravku naših kineskih prijatelja.

Mirko Todorović (pomalo zbunjeno): Da, naravno. (Predsjednik Ljubičić zaklopi slušalicu. Zlatku Pripuzu) Nemam pojma ovog trenutka što napraviti. Vrijeme će donijeti neka rješenja.

Zlatko Pripuz: Tko bi mogao biti od koristi? Sigurnosno-obavještajna agencija? Svjetska zdravstvena organizacija? Oporba? Civilno društvo? Nevladine organizacije?

Predsjednik Ljubičić (Odmahuje glavom): Nitko od njih.

Zlatko Pripuz (oprezno): Mediji?

Predsjednik Ljubičić (Uspravi se i digne glavu gore): O tome smo već razgovarali. To bi mogla biti opcija, ali ne u ovoj fazi. (Opet digne slušalicu i pričeka nekoliko sekundi) Pozovite mi dr. Ljudevita Klarića, glavnog epidemiologa. (Ostane čekati sa slušalicom na uhu) Moje poštovanje ponovno, doktore Klarić. (kratka pauza) Ah, da, to niste vi, ovo je ženski glas. (Ponovno čekanje. U glasu mu se osjeti nestrpljenje i grubost) Ne razumijem vas. Možete mi reći gdje se sada nalazi doktor Klarić? (kratka pauza) U hitnoj ordinaciji? Koronavirus? Ne? Dobio je živčani slom? Kako? (Opet kratka pauza. Spusti onda telefonsku slušalicu i pogleda ravno u oči Zlatka Pripuza.) Njegov zamjenik je na putu ovamo.

Zlatko Pripuz (Raširi oči): Je li i on zaražen koronavirusom?

Predsjednik Ljubičić (Mahne rukama po zraku): Otkud ja to znam?

Zlatko Pripuz: Ako je zaražen, ne smijemo ga pustiti.

Predsjednika Ljubičić: Dakako da ne!

Zlatko Pripuz (i dalje širom raširenih očiju): Što ćete mu reći?

Predsjednik Ljubičić: Ne znam. Valjda je bitno to što će on meni reći.

Zlatko Pripuz: Predsjedniče, ovu katastrofu nećemo moći zataškati.

Predsjednik Ljubičić: Ma, kako vi to znate? Uspjet ćemo.

Zlatko Pripuz: Nemate ni plan.

Predsjednik Ljubičić: Imat ću ga nakon što saslušam dr. Većeslava Plazimlata, pomoćnika glavnog epidemiologa. Možda onda nakon toga pozovem i nekog od svojih savjetnika.

Zlatko Pripuz (Lagano klima glavom): Da, to bi svakako bila dobra ideja.

(Zvoni telefon. Svetozar Ljubičić brzo grabi slušalicu i prislanja je na uho)

Predsjednik Ljubičić: Stigao je? Zamolite ga neka uđe.

(Predsjednik Ljubičić dođe do vrata. Vrata se otvore i u prostoriju uđe krupan, proćelav čovjek, vidljivo veoma zadihan i uzbuđen)

Dr. Plazimlat: Dogodila se katastrofa, gospodine predsjedniče.

Predsjednik Ljubičić (Užasnuto pogleda Zlatka Pripuza): Još gore od onoga što znam? (Okrene pogled natrag na dr. Plazimlata)

Dr. Plazimlat: Najprije, dr. Klarić je prije oko sat vremena, pregledajući na ekranu najnovije stanje oko koronavirusa, najednom počeo govoriti da sve to više ne može podnositi, da je sve to previše za bilo koga, pa tako i za njega, a onda je briznuo u dugi, neutješni plač. Kako se on nikako nije smirivao, svi prisutni zaključili smo da ima slom živaca, dali smo mu lijekove za smirenje i izolirali ga.

Predsjednik Ljubičić: Zašto ste ga izolirali? Kad dođe k sebi, mislit će da ste to napravili jer je pokupio koronavirus.

Dr. Plazimlat: A što smo drugo trebali napraviti? (Tišina)

Predsjednik Ljubičić: Što se još dogodilo? Jeste li locirali autobus s turistima iz Wuhana?

Dr. Plazimlat (nesigurno): To je drugi problem.

Predsjednik Ljubičić (Ukoči tijelo): Koliko ih je sad u autobusu?

Dr. Plazimat (Nećka se): Živih ili mrtvih?

Predsjednik Ljubičić (Skoči): Živih, pobogu!

Dr. Plazimlat: Živih je još 27.

Predsjednik Ljubičić (Širi i ruke i oči): Znači, još šestero je u međuvremenu umrlo! Što je s tijelima?

Dr. Plazimlat: Ne znam kako da vam ovo kažem.

Predsjednik Ljubičić (uzbuđeno): Pobogu, recite!

Dr. Plazimlat: Svi su završili u bolnici u Gajevom Dolcu.

Predsjednik Ljubičić: Mmmolim?

Dr. Plazimlat: Da, cijeli autobus.

Predsjednik Ljubičić: Nisam li ja izričito zabranio da se tako postupi?

Dr. Plazimlat: Uz svo dužno poštovanje, predsjedniče, ali koja je bila alternativa? Pustiti da svi u autobusu umru?

Predsjednik Ljubičić: Daaaa! Ne smiju doći u kontakt s domicilnim stanovništvom! Gdje se u bolnici nalaze?

Dr. Plazimlat: Sada dolazimo do dobrog dijela. Svi pacijenti iz te bolnice evakuirani su.

Predsjednik Ljubičić: Evakuirani? Što ste s njima napravili?

Dr. Plazimlat: Otpremljeni su svojim kućama. Sve je bolje, makar i da odu na kućnu njegu u takvim stanjima, nego da ostanu u istoj ustanovi sa zaraženima.

Predsjednik Ljubičić: Brine li se itko sada o onima u najtežim stanjima?

Dr. Plazimlat: Liječnici iz te bolnice su se rasporedili po kućnim njegama. Sada, naime, nikoga nema u bolnici.

Predsjednik Ljubičić: Nikoga? Samo su Kinezi?

Dr. Plazimlat: Da.

Predsjednik Ljubičić: Ali, kako? Oni se brinu sami o sebi?

Dr. Plazimlat: Da. To je ona dobra vijest.

Predsjednik Ljubičić: Ali, koja je razlika između boravka u autobusu i boravka u bolnici?

Dr. Plazimlat: U bolnici im je ipak ugodnije. Mogu koristiti krevete i priručne prostorije, uključujući i blagovaonicu i sanitarne čvorove.

Predsjednik Ljubičić: Hoće li itko od njih preživjeti?

Dr. Plazimlat (Lagano odmahuje glavom): Ne. Previše su bili izloženi zarazi.

Predsjednik Ljubičić: Ovo je zaista vrlo neugodna situacija.

Dr. Plazimlat: Oprostite što vas ovo pitam, ali moram. Namjeravate li obavijestiti medije o ovom slučaju?

Predsjednik Ljubičić (Naglo se uspravi): Vi znate da od vas očekujem maksimalnu diskreciju! Kao i od svih mojih suradnika!

Dr. Plazimlat: Da, naravno. Ali moram znati.

Predsjednik Ljubičić (kao da se premišlja): Je li nužno da mediji o ovome budu obaviješteni?

Dr. Plazimlat: Ne, mislim da nije.

Predsjednik Ljubičić: Naposljetku, što se sada može dogoditi? Nezgodno je da se ovo dogodilo na našem teritoriju, ali mi za to nismo krivi.

Dr. Plazimlat: Jesu li mediji upoznati sa smrću naših triju graničara?

Predsjednik Ljubičić (Zlatku Pripuzu, oprezno): Jesu li oni odmah zamijenjeni drugim graničarima? Brzo i u tišini? Provjerite mi odmah! I odredite da se ogradi zgrada bolnice od ostatka općine! Kontaktirajte policajce,

redarstvene i sanitarne službe! Recite im da sam ja tako naredio! I zovite mi Veselka Prohasku! (Zlatko Pripuz izađe iz prostorije)

Dr. Plazimlat (potiho): Ne možemo se samo tako praviti da 34-ero ljudi nije isparilo na našem teritoriju. Kako ćemo to objasniti njihovoj rodbini? Međunarodnoj zajednici?

Predsjednik Ljubičić (zabrinuto i zamišljeno): Važno je da prikažemo da je sve prošlo u najboljem redu na našem teritoriju. Poslije neka oni istražuju što im se dogodilo negdje drugdje, na ostatku putovanja.

Dr. Plazimlat (očajno): Zašto su uopće otišli na putovanje svijetom? Cijeli svijet je zaražen koronavirusom, a oni putuju naokolo! I to još iz središta zaraze!

(Otvaraju se vrata i u prostoriju ulazi Zlatko Pripuz. Obojica prisutnih ga upitno pogledaju)

Predsjednik Ljubičić: Imate li novosti?

Zlatko Pripuz: Sve je riješeno, predsjedniče. Tamošnji graničari su brzo i diskretno zamijenjeni drugim graničarima. I zgrada bolnice je ograđena. Veselko Prohaska je na putu ovamo.

Predsjednik Ljubičić (Lagano se prešetava prostorijom i razmišlja): Gospodine Pripuz, je li vam je možda poznato: obitava li na našem teritoriju neka ilegalna kineska zajednica?

Zlatko Pripuz: Ne. Nije mi poznato.

Predsjednik Ljubičić (dr. Plazimlatu): Je li vama možda poznato?

Dr. Plazimlat: Ne.

(Žustro se otvaraju vrata i u prostoriju brzo uđe Veselko Prohaska, postariji ozbiljan čovjek. Pruži ruku predsjedniku, a potom i svima ostalima, u velikoj brzini i zaokupljen drugim mislima)

Predsjednik Ljubičić (dr. Plazimlatu): Gospodin Veselko Prohaska moj je posebni savjetnik za krizne situacije.

Dr. Plazimlat (Ozbiljno klima glavom): Ova situacija je nedvojbeno jedna od takvih.

Predsjednik Ljubičić (Okrene se gospodinu Pohaski): Gospodine Prohaska, je li vama možda poznato gdje obitavaju na našem teritoriju ilegalne kineske skupine?

Veselko Prohaska: Ilegalne skupine? (Malo se zamisli) Koliko osoba?

Predsjednik Ljubičić: Barem petnaestak.

Veselko Prohaska: Možda da provjerite među uhvaćenim ilegalnim migrantima ima li možda Kineza? (Malo promisli i lice mu se osvijetli) Neki dan je u Ledenom Dolu uhvaćena skupina Kineza, samo nisam siguran koliko ih je bilo.

Predsjednik Ljubičić (Uzbuđeno skoči): Odmah provjerite!

Zlatko Pripuz (oprezno, predsjedniku): Što vam je na umu?

Predsjednik Ljubičić: Moramo nekako zamijeniti ove preminule, ili uskoro preminule od koronavirusa.

Veselko Prohaska (Uzima slušalicu u ruke, otipka par brojeva i pričeka): Molim vas da me spojite s policijom u Ledenom Dolu. Da, pričekat ću. (Pauza. Svi šute u prostoriji) Jesam li dobio policijsku upravu u Ledenom Dolu? S kime razgovaram? Poručniče Dolenec, imam važno pitanje za vas. Nalazim se u uredu predsjednika države i tražim hitan odgovor. Je li kod vas još uvijek skupina ilegalnih migranata Kineza, uhvaćenih prošlog tjedna? Jeste? Koliko ih je ukupno? 44? Ostanite mi na liniji, molim vas. (Prekrije rukom slušalicu. Predsjedniku): Predsjedniče, skupina ilegalnih Kineza je još uvijek tamo. Sveukupno ih je 44. Što da im kažem? Trebamo li cijelu skupinu ili samo dio?

Predsjednik Ljubičić (zamišljeno): 44 je veći broj od najavljenih turista. Ali, zašto ne iskoristiti situaciju? Reći ćemo da se više od najavljenog broja Kineza pomamilo za ljepotama naših krajeva i eto ih tu sada! Organizirajte da odmah krenu autobusom prema Staropoljskom Lazu! I opskrbite ih novcima iz blagajne predsjedničkog ureda! Moraju imati novaca kao turisti, da poslije ne budu sumnjivi i da se ne govori da ništa ne troše. Naći će se sigurno dodatni smještaj za njih, čut ću se kasnije s g. Todorovićem i g. Veselicom. (Veselko Prohaska ponovno uzme slušalicu u ruke) Molim vas da skupinu od 44 uhvaćena ilegalna migranta Kineza smjesta pošaljete prema predsjedničkom uredu. Ne, nije nikakva zabuna. Naš predsjednik održava dane međusobne suradnje, tolerancije i prijateljstva, pa će iskoristiti ovu nesretnu prigodu da edukativno djeluje na ilegalne kineske migrante, da ne čine više takve prijestupe. Odmah neka krenu, mi ih očekujemo.

Zlatko Pripuz (sumnjičavo): Mislite li doista da nitko neće posumnjati?

Predsjednik Ljubičić: Ne vidim zašto bi. Kinezi k'o Kinezi.

Zlatko Pripuz: Moramo im nabaviti neku odjeću.

Predsjednik Ljubičić: Da, tu imate pravo. Uzmite iz blagajne još novaca za kupovinu njihove nove garderobe. Autobus treba stati u nekom centru na putu do Staropoljskog Laza.

Veselko Prohaska: Ja sam rekao policijskom službeniku u Ledenom Dolu da ilegalni kineski migranti kreću prema predsjedničkom uredu.

Predsjednik Ljubičić: Ne, krenut će odmah prema Staropoljskom Lazu, i poslije prema Svetom Gaju. Što da radim sa skupinom ilegalnih kineskih migranata? (Počne mahati rukama u smjeru vrata) Ostavite me svi sada na miru. I molim vas da me odmah obavijestite kad posljednji zaraženi Kinez u bolnici bude preminuo. Gospodine Pripuz, ostanite još kratko ovdje!

(Otvore se vrata i iz prostorije izađu dr. Plazimlat i Veselko Prohaska. Predsjednik Ljubičić zatvori vrata i zavali se u kauč)

Predsjednik Ljubičić: Zar nisam ovo dobro organizirao i sredio? Doduše, priznajem, imao sam malo i sreće.

Zlatko Pripuz: Sve ste dobro napravili. I to bez medija.

Predsjednik Ljubičić: Mediji! Što ću s njima ako me ipak nazovu?

Zlatko Pripuz: Ništa, reći ćete isto što ste i ovdje rekli. (Nečega se sjetio) Nismo nabavili migrantima kamere. Kakvi su to turisti bez kamera?

Predsjednik Ljubičić: Upravu ste! Javite Prohaski!

(Zlatko Pripuz uzme slušalicu u ruke i lupi par brojeva) Spojite me s gospodinom Prohaskom, molim vas. (Pričeka nekoliko sekundi) Gospodine Prohaska, po nalogu predsjednika molim vas da uzmete još novaca iz blagajne i pobrinete se da svakom ilegalnom kineskom migrantu u autobusu bude nabavljena kamera. Da, sve u centru prije Staropoljskog Laza. (Sklopi slušalicu)

Predsjednik Ljubičić: Nešto mi ovdje smeta, gospodine Pripuz.

Zlatko Pripuz: Nečeg ste se još sjetili?

Predsjednik Ljubičić: Nije pošteno da o mojem dobrom sređivanju ove situacije ipak ne budu obaviješteni mediji.

Zlatko Pripuz (uplašeno): Nemojte to raditi! Lako se može pronaći neka rupa unutar priče!

Predsjednik Ljubičić (s osjetnim prijezirom): Kakva rupa se može pronaći?

Zlatko Pripuz: Ne znam! Neka! Teško mi je sad unaprijed reći koja.

Predsjednik Ljubičić: Nikakva rupa se ne može naći u priči. Skupina kineskih državljana, iz žarišta epidemije, krenula je u turistički obilazak naše države. Ne samo da su svi živi i zdravi, već su došli i u većem broju od predviđenog. Sigurno se kreću i sigurno će doći na svoja odredišta. Što je tu sporno?

Zlatko Pripuz: Ipak vas molim da budete oprezni.

Predsjednik Ljubičić (Ustane i prilazi radnom stolu. Uzima u ruku telefonsku slušalicu i otipka par brojeva): Molim vas da mi sazovete za sat vremena konferenciju za novinare. Da, sve s liste. (Sklopi slušalicu. Telefon za koju sekundu ponovno zazvoni) Slušam. Gospodin Veselica? Što on radi ovdje? Što sad da radim? (Nećka se nekoliko sekundi) Neka uđe.

(Vrata se otvore i uđe mlađi pomalo suhonjavi čovjek tamne kose i ispijenog lica, ali sa širokim osmijehom. Predsjednik Ljubičić ustane da ga pozdravi)

Predsjednik Ljubičić (ozbiljno): Nisam vas očekivao. Zar niste vi u Svetom Gaju?

Živko Veselica: Danas sam ovdje, pa sam odlučio iskoristiti priliku da vas pozdravim.

Predsjednik Ljubičić (i dalje upadljivo ozbiljno): Upravo sam sazvao konferenciju za novinare za sat vremena. Tema je boravak kineskih turista iz Wuhana u našoj državi.

Zlatko Pripuz: Možda ne bi bilo loše da i gospodin Veselica, kao čelnik jedne od općina domaćica za prihvat kineskih gostiju, prisustvuje konferenciji.

Predsjednik Ljubičić: Da, mislim da je to jako dobra ideja. Molim vas da ostanete na konferenciji i sudjelujete u njoj.

Živko Veselica (pomalo zbunjeno i uzbuđeno): Da, svakako. Ovo nisam očekivao.

Predsjednik Ljubičić: Upravo sam čuo vijesti da su turisti nadomak Staropoljskom Lazu.

Živko Veselica: Sve je u redu? Nitko nije zaražen?

Predsjednik Ljubičić: S obzirom na okolnosti, sasvim mi je razumljivo vaše pitanje. Ne, nitko nije zaražen. Svaki od putnika prošao je rigoroznu kontrolu prije granice.

Živko Veselica: Na granici je sve prošlo redovno?

Predsjednik Ljubičić: Bez ikakvih problema.

Živko Veselica: U grotlu zaraze, kao u nekoj maloj oazi, događa se ovo lijepo putovanje. Što će biti kada turisti napuste naše krajeve? Hoće li se razboljeti?

Predsjednik Ljubičić: To je vrlo vjerojatno, ali tada za njihovu sigurnost i zdravlje mi ne možemo jamčiti. Ovdje možemo davati sve od sebe, ali drugdje smo nemoćni.

Živko Veselica: To je jako tužno. Možda im je ovo posljednje putovanje u životu.

Predsjednik Ljubičić: Nadam se da će uživati što više.

Živko Veselica: Ponosan sam na vas. I engleski, i francuski, i njemački vladari pokleknuli su pred ovom strašnom pošasti. Pošasti iz Wuhana.

Predsjednik Ljubičić: Nemojte sad pretjerivati. Recimo da smo imali sreće.

Živko Veselica: Ne, nije da smo imali sreće. To je vaša umješnost.

Predsjednik Ljubičić: Očekujem da puno mještana Svetog Gaja bude na ulicama u vrijeme boravka naših cijenjenih kineskih gostiju.

Živko Veselica: Bez brige, bit će.

Predsjednik Ljubičić: Imamo li osigurane prevoditelje?

Živko Veselica (zbunjeno): Nemamo, gospodine predsjedniče. Oprostite, drugi put ćemo paziti na to.

Predsjednik Ljubičić (s jedva primjetnim olakšanjem): No, dobro, to i nije toliko nužno. Mislim da će sve razumjeti što im se bude po mjestu pokazivalo, a možda netko od njih govori i neki strani jezik. (Ustane) Mislim da uskoro treba početi konferencija za novinare. Odredio sam da se održi u ovoj prostoriji.

Zlatko Pripuz: Želite li da ja ostanem na konferenciji?

Predsjednik Ljubičić: Da, svakako. Vi stanite sa strane i pratite situaciju.

(Otvore se vrata i na njima se pojavi tajnik ureda predsjednika)

Tajnik: Predsjedniče, novinari su stigli.

Predsjednik Ljubičić: Zamolite ih neka uđu.

(Uz glasni žamor, u ured uđe skupina novinara. Stanu na drugi kraj prostorije, uključe kamere i pripreme mikrofone.)

Predsjednik Ljubičić: Dame i gospodo, cijenjene novinarke i novinari. Dobrodošli svi na ovu konferenciju. Pozdravljam vas i hvala vam što ste

došli. Tema ove konferencije, kao što je i naznačeno u pozivima koje ste dobili, dolazak je naših kineskih prijatelja iz Wuhana. (Digne se nekoliko ruku iz skupine novinara) Vidim da ova tema izaziva nepodijeljenu pažnju i drago mi je zbog toga. No, prije nego što vam dam riječ, dopustite mi nekoliko uvodnih riječi. Do sada je, samo u Europi, zaraženo dva milijuna ljudi od koronavirusa, od kojih je trideset tisuća preminulo. Naša država je jedna od rijetkih oaza koja nije osjetila užasne posljedice ove pošasti. Iako je skupina od 44 kineska turista, iz grada Wuhana, na našem teritoriju, nemamo nikakvih bojazni, jer su isti prošli sve sigurnosne i zdravstvene kontrole. Naši kineski prijatelji ovoga puta posjetit će Staropoljski Laz i Sveti Gaj, a sa mnom je načelnik općine Sveti Gaj gospodin Živko Veselica, koji će rado odgovoriti na sva vaša pitanja. Pozivam vas sada da ih postavite.

(Ruke se dižu u zrak i predsjednik jednu od njih odabere)

Novinarka 1: Gospodine predsjedniče! Trebaju li građani naše države strahovati zbog zaraze od strane kineskih turista na našem teritoriju?

Predsjednik Ljubičić: Vaše pitanje potpuno je razumljivo. No, uvjeravam vas da ni vi niti naši građani nemaju razloga strahovati. Sigurnost i zdravlje naših ljudi nama su najvažniji i prioritet iznad svih. Kineski turisti trenutno na našem području pucaju od zdravlja i u dobroj su formi. Sukladno informacijama koje sam primio, puno vremena provodili su na otvorenom uz svjež i čisti zrak i zelenilo, te puno pješačenja. Nema nikakvih bojazni.

Novinarka 2: Gospodine predsjedniče! Kako ste uspjeli u tome da naša država ostane jedna od zadnjih oaza bez zaraze od koronavirusa?

Predsjednik Ljubičić: Najprije, imamo jake granice. Naši granični policajci su osobe u savršenoj fizičkoj i psihičkoj formi i pobjeđuju sve izazove. Zdravstvene i sigurnosne kontrole pred granicom su rigorozne. To je majka svih pobjeda.

Novinar 3: Ja imam pitanje za gospodina Veselicu! Koje je vaše mišljenje: zašto su turisti iz Wuhana izabrali baš Staropoljski Laz i Sveti Gaj za svoje destinacije u našoj državi?

Živko Veselica: Oprostite mi ukoliko budem subjektivan. Sveti Gaj ima puno toga za ponuditi: puno prirodnih ljepota. Tu ću se zaustaviti.

Novinarka 4: Gospodine predsjedniče! Molim vas da mi potvrdite ili demantirate da je u autobusu gostiju iz Wuhana danas bila jedna zaražena osoba.

Predsjednik Ljubičić: Ja odgovorno tvrdim da su svi putnici iz Wuhana, koji su, ponavljam, prošli rigorozni pregled prije dolaska na našu granicu, u savršenom psihofizičkom stanju. Ne postoji nijedan, pa ni najmanji, razlog za brigu, niti za njih, niti za naše građane, uključujući i stanovnike Staropoljskog Laza i Svetog Gaja. Putnici su, koliko čujem, stigli na svoje prvo odredište, u Staropoljski Laz, i već su se ugodno smjestili, te fotografiraju po mjestu i okolici.

Zlatko Pripuz: To bi za danas bilo sve, dame i gospodo. Još jednom vam zahvaljujem na dolasku. O boravku naših kineskih gostiju bit ćete naknadno obaviješteni.

(Uz glasan žamor, novinari napuštaju predsjednički ured. U znak ispraćanja, predsjednik Ljubičić, Živko Veselica i Zlatko Pripuz stoje i rukuju se s njima. Nakon što su svi izašli, Zlatko Pripuz se nagne prema predsjedniku Ljubičiću)

Zlatko Pripuz (tiho): Posljednji od kineskih gostiju maloprije je preminuo u bolnici, gospodine.

UDK 76 Emrić, S.

Izbor iz likovno-umjetničkih radova

Sead Emrić

Sead Emrić rođen je 1965. godine u Bihaću. Nakon završene srednje škole, diplomirao je na Pedagoškoj akademiji Univerziteta u Banjoj Luci. Usavršavao je unikatnu grafiku na Međunarodnom grafičkom likovnom centru u Ljubljani. Od 1997. godine član je Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, a 2022. godine postao je član Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sead Emrić dosada je izlagao svoja umjetnička djela na preko 100 samostalnih i oko 150 kolektivnih izložbi. Učesnik je brojnih art-simpozija u zemlji i svijetu. Sead Emrić dobitnik je više nagrada za svoju umjetnost od kojih se izdvaja međunarodna nagrada *Poriški salon LA*, Sao Paulo 2015.

Živi i radi u Bihaću.

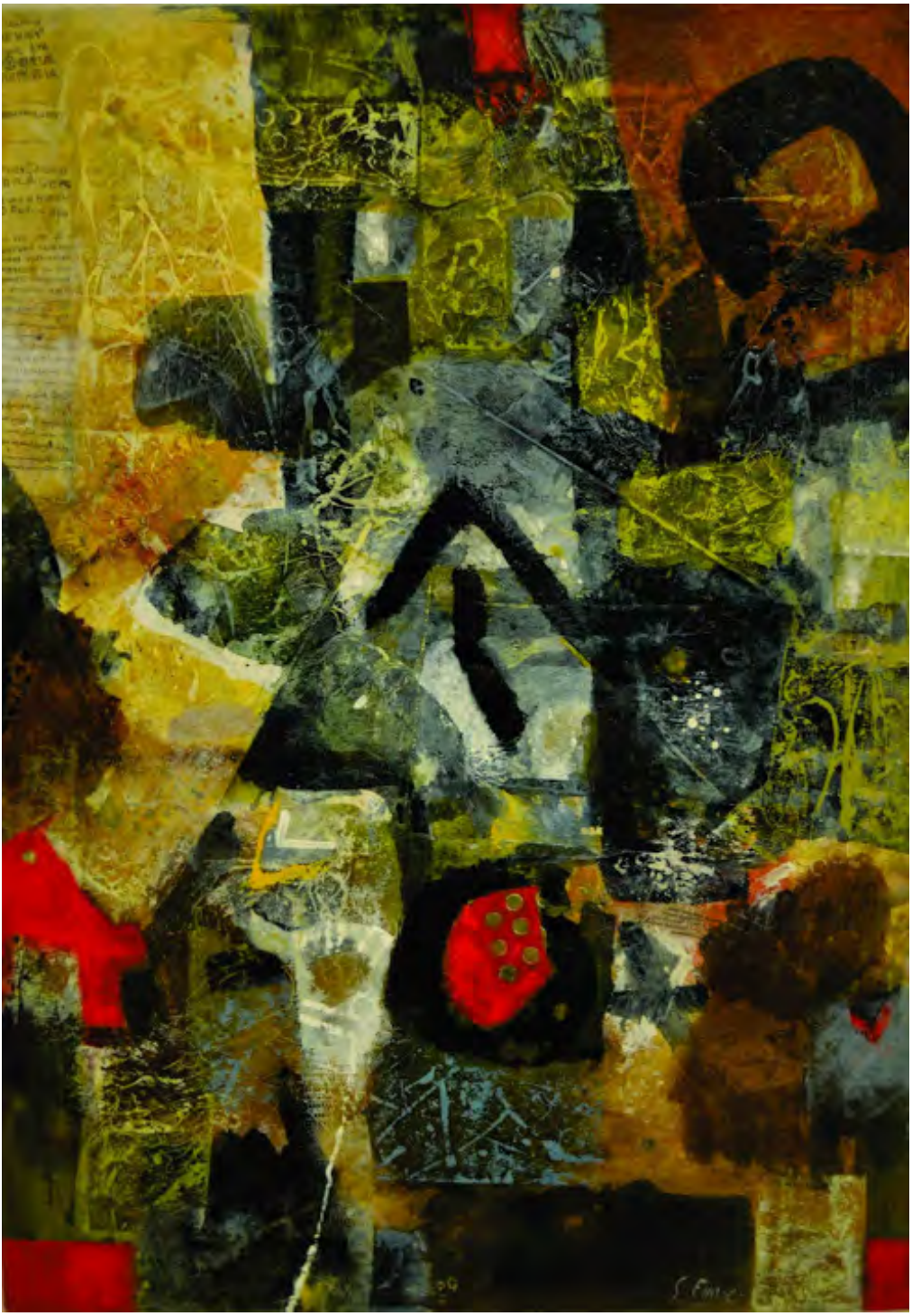

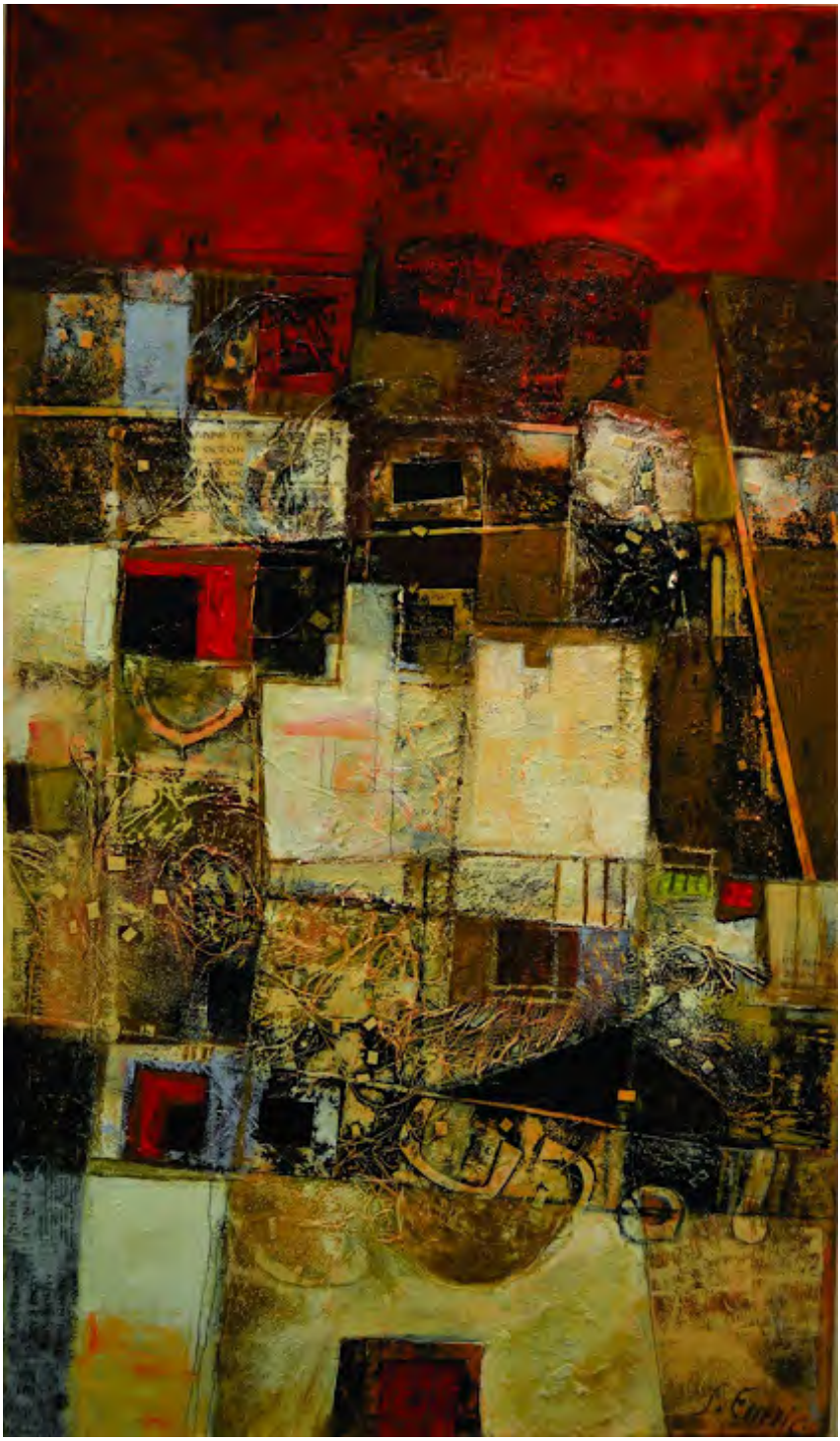

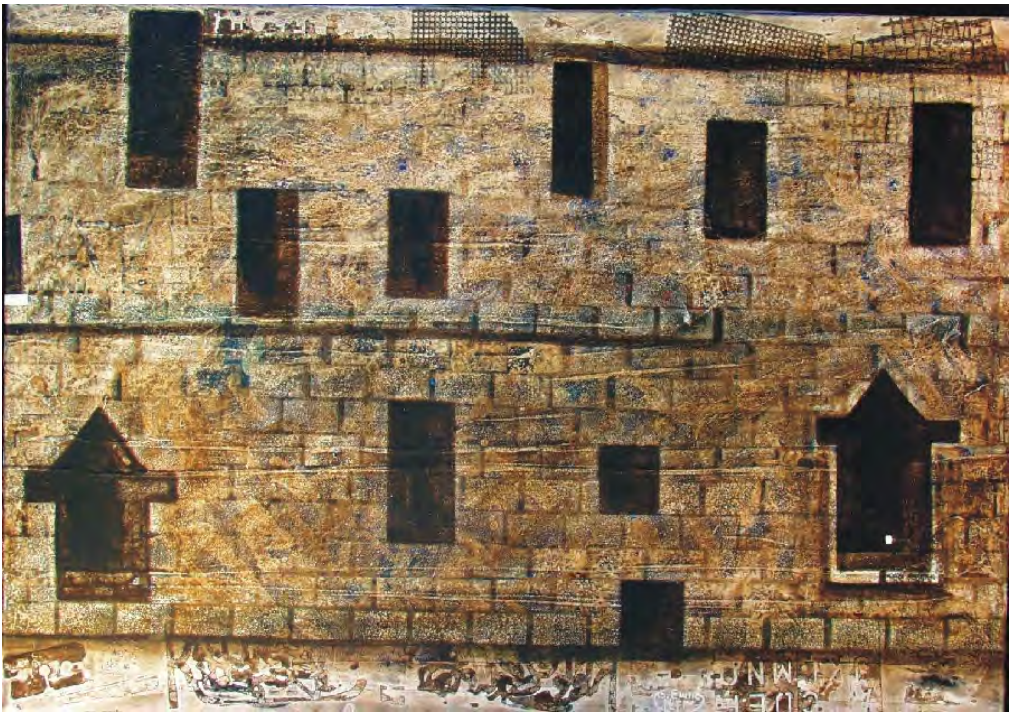

2015. E/A
S. Emrić

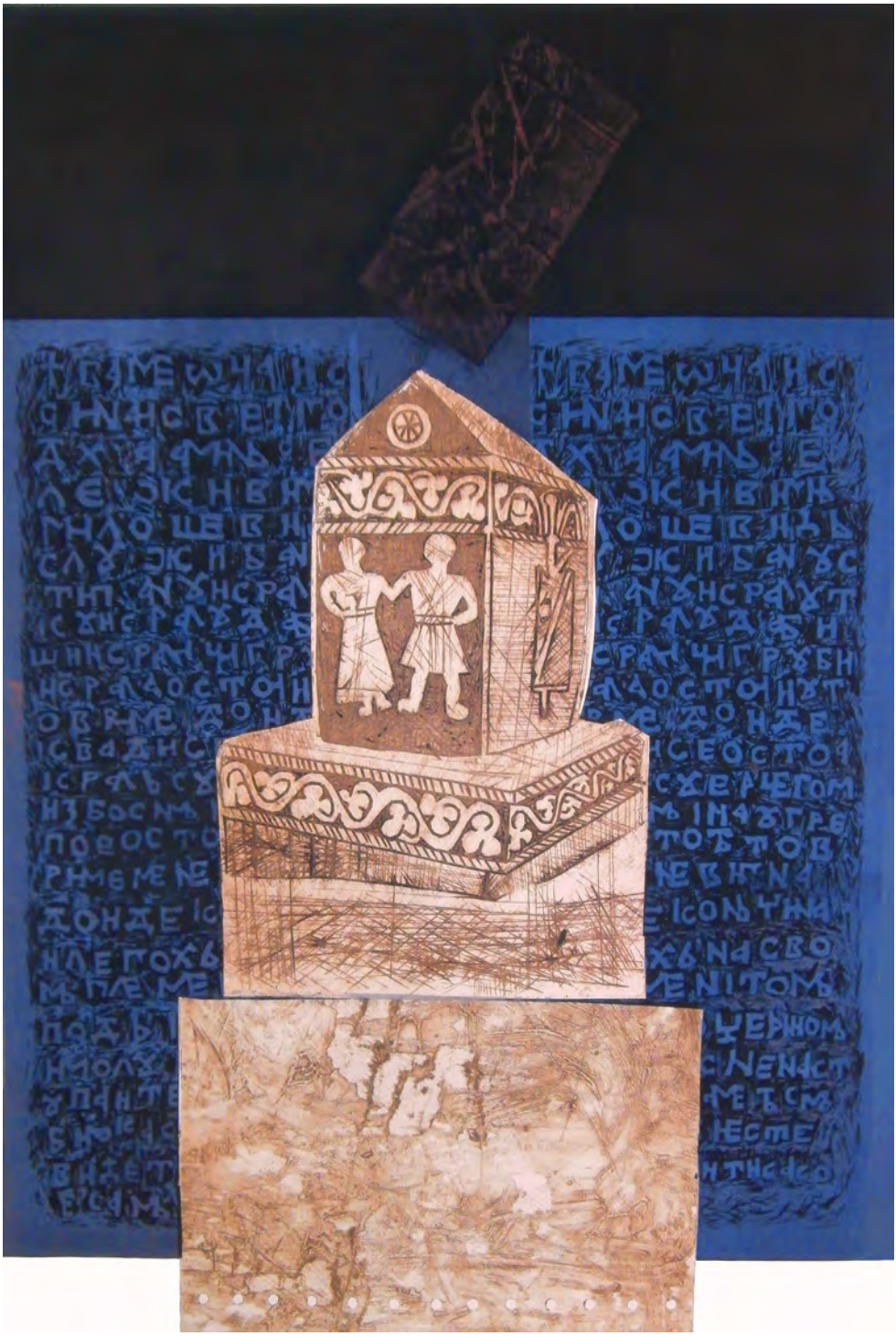

UDK 738 Emrić, H.

Izbor iz likovno-umjetničkih radova

Halida Emrić

Halida Emrić rođena je u Bihaću 1965. godine. Po struci je dizajner umjetničke keramike. Članica je Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Bosne i Hercegovine (ULUPUBiH). Svoje radove izlagala je na preko 50 samostalnih izložbi u zemlji i inostranstvu: Sarajevo, Bihać, Tuzla, Ljubuški, Zvornik, Vitez, Cazin, Ključ, Beč, Istanbul, Klagenfurt, Ljubljana, Kastav, Buzet, Bosanska Krupa, Jajce, Travnik, Banja Luka, Tabriz, Piran, Ajdovščina, Kopar i dr. Tri puta dobila je nagradu Collegium artisticum te nagradu publike na međunarodnoj izložbi minijature u Tuzli. Također, dobitnica je nagrade Akademije ženskog poduzetništva u Bihaću. Godine 2006. godine osnovala je umjetnički studio za izradu umjetničke keramike. U mediju keramike kao primijenjene umjetnosti izradila je protokolarne darove za većinu općina i gradova u Bosni i Hercegovini. Isto tako, dizajnirala je i izradila protokolarne darove za brojna privredna društva i društvene organizacije. Saradnik je brojnih galerija i muzeja kao što su: Historijski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Zavičajni muzej Travnik, Galerija Plus Banja Luka, Galerija ULUPUBiH Sarajevo, Galerija Mandžić Tuzla. Živi i radi u Bihaću.

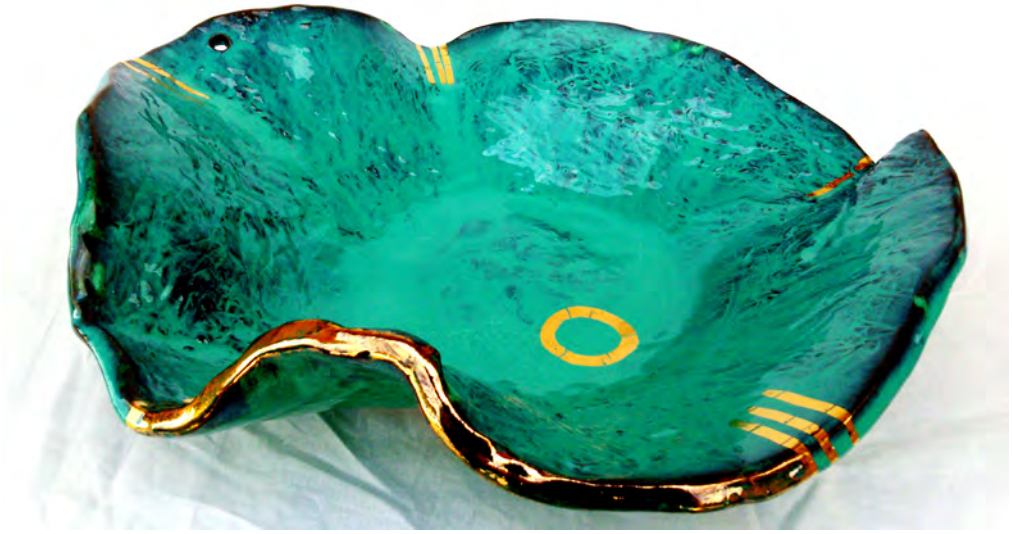

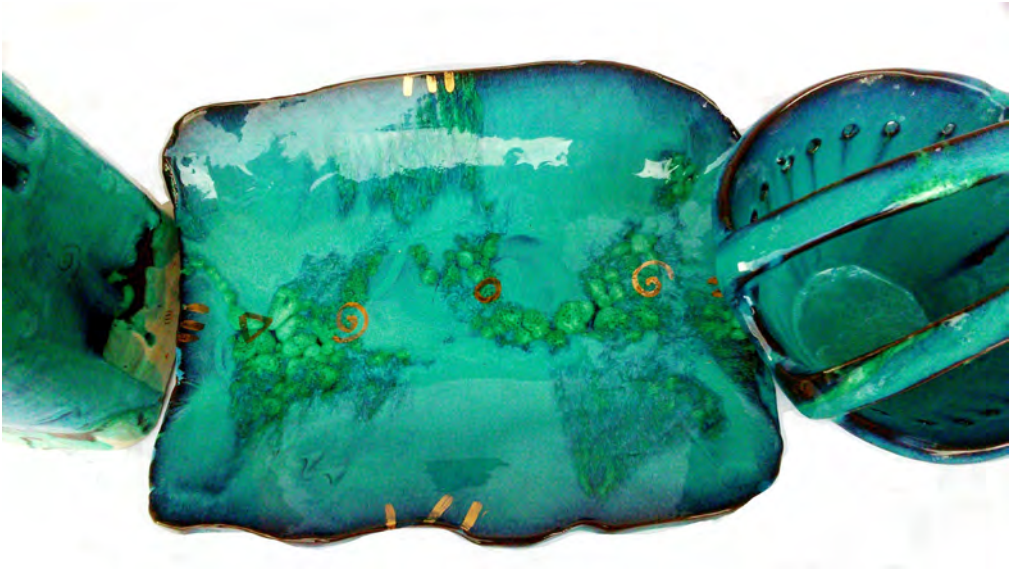

GODIŠNJAK 2020–2022

GODIŠNJICE

UDK 394.46 (497.6) “2020”

Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2020. iz kulturne prošlosti Bošnjaka

Nedim Alić

490. godišnjica rođenja i 430. godišnjica smrti Ferhad-paše Sokolovića (1530−1590)

Vojskovođa i dobrotvor Ferhat-paša Sokolović porijeklom je iz Sokolovića kod Rudog, u jugoistočnoj Bosni, iz porodice koja je dala veliki broj namjesnika i vojskovođa u Osmanskom carstvu. Amidžić je slavnog velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića. Novim osvajanjima značajno je proširio granice Osmanskog carstva. Na poziciju bosanskog sandžak-bega došao je 1573. godine, a osnivanjem Bosanskog ejaleta 1580. godine postaje i njegov prvi beglerbeg s titulom paše. Na toj dužnosti ostaje sve do 1588. godine, kada je imenovan za beglerbega Budimskog pašaluka, gdje ostaje sve do smrti 1590. godine.

Farhat-paša se ubraja u najznačajnije ličnosti koje su doprinijele urbanom razvoju Banje Luke, tadašnjeg sjedišta Bosanskog sandžaka a kasnije i ejaleta. Njegov doprinos ovome gradu može se porediti sa Gazi Husrev-begovim u Sarajevu. Najljepša i najpoznatija njegova zadužbina je svakako Ferhadija džamija u Banjoj Luci, izgrađena 1579. godine, koja, uz Begovu džamiju u Sarajevu i Aladža džamiju u Foči, predstavlja najznačajnije sakralne objekte iz osmanskog perioda u Bosni i Hercegovini. Njen arhitekt bio je jedan od najboljih učenika škole poznatog osmanskog neimara Mimara Sinana. Ova džamija nacionalni je spomenik Bosne i Hercegovine i na listi je UNESCO-a kao svjetska kulturna baština. Osim džamije, Ferhad-paša Sokolović uvakufio je i druge značajne objekte kako u Banjoj Luci (mekteb, turbe, bezistan, han, karavan-saraj, imaret, tvrđavu Kastel, most itd.), tako i u drugim krajevima Bosne i Hercegovine (Livno, Ravno, Dobrun), ali i mnogo šire.

Ubijen je u pobuni budimskih i peštanskih janjičara (od strane roba) 1590. godine, a njegovo tijelo je preneseno u Banju Luku, gdje mu je, kako je i sam ranije u vakufnami naložio, sagrađeno turbe uz džamiju Ferhadiju.

450. godišnjica Karađozbegove vakufname iz Mostara (1570)

Vakufi Hadži Muhamed-bega ili Karađoz-bega, kako je u narodu poznatiji, nesumnjivo su doprinijeli da Mostar postane administrativni, kulturni, obrazovni i privredni centar Hercegovine. Legalizacija njegovih vakufnama, koje se odnose na Karađoz-begovu džamiju, medresu, mekteb i biblioteku izvršena je u mostarskom šerijatskom sudu od 7. do 16. februara 1570. godine. Karađoz-beg za muteveliju svog vakufa postavlja oslobođenog roba Murat-agu.

Najznačajniji Karađoz-begovi vakufi vjerskog, kulturnog i obrazovnog karaktera jesu džamija, mekteb, biblioteka i medresa, a izgrađeni su 1557. godine, 13 godina prije nego je sama vakufnama registrirana u šerijatskom sudu.

U svojoj prvoj vakufnami, obznanjenoj iste godine, ovaj najveći hercegovački i mostarski dobrotvor zavještava i mnoge druge nekretnine poput imareta, musafirhane, hanova, hamama, mostova, česmi, kao i 42 dućana i 16 tabhana u mostarskoj čaršiji, mlinice i stupe u drugim okolnim mjestima, te gotove iznose novca kako bi se njegove zadužbine mogle finansirati.

U samom tekstu vakufnama se navodi namjena ovih objekata, način njihova finansiranja, održavanja i funkcioniranja, stručni i obrazovni kadar predviđen za rad u ovim ustanovama, njihova prava i obaveze, plate i primanja zaposlenika itd.

Karađoz-beg je umro u Mostaru oko 1564. godine, a sahranjen je u mezarju kod džamije.

440. godišnjica osnivanja Bosanskog pašaluka/Bosanskog ejaleta (1580)

Bosanski pašaluk ili Bosanski ejalet najzapadnija je provincija Osmanskog carstva, koja je trajala od 1580. do 1908. godine, a obuvatala je područje današnje države Bosne i Hercegovine, velike dijelove današnje Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Pašalukom je vladao beglerbeg (kasnije valija), poznatiji kao bosanski paša. Bosanski pašaluk po osnivanju se sastojao od sedam sandžaka (Bosanski, Hercegovački, Kliški, Pakrački, Lički, Zvornički i Požeški), da bi se kasnije formirao i osmi – Bihaćki sandžak. Pomjeranjem granice Osmanskog carstva broj sandžaka Bosanskog pašaluka se smanjivao, tako da će nakon Karlovačkog mira 1699. biti pet sandžaka, a ukidanjem Bihaćkog sandžaka 1711. ostat će samo četiri (Bosanski, Hercegovački, Kliški i Zvornički). Godine 1790. iz Bosanskog se izdvaja i formira Novopazarski sandžak, koji je, nakon srpskih ustanaka, ukinut 1817. godine, kao i 1826. Kliški i 1832. Zvornički, a njihova teritorija pripojena je Bosanskom sandžaku. Otada se Bosanski pašaluk sastoji samo od dva sandžaka, Bosanskog i Hercegovačkog, koji su funkcionirali kao jedna cjelina sve do 1833. godine, kada osmanska vlast, kao nagradu

Ali-paši Rizvanbegoviću za zasluge u gušenju pokreta za autonomiju Bosne, izdvaja Hercegovački sandžak iz Bosanskog pašaluka i daje mu status zasebnog ejaleta. Hercegovački vilajet je ukinut 2. februara 1877. godine pred samu austrougarsku okupaciju, pa se Bosanski vilajet tada sastojao od šest sandžaka (Sarajevski, Travnički, Banjalučki, Bihaćki, Zvornički i Hercegovački), koji će nakon dolaska Austro-Ugarske monarhije (1878) pa sve do konačne aneksije 1908. godine biti pretvoreni u okružja.

150. godišnjica rođenja reisul-uleme Džemaludina Čauševića (1870)

Bošnjački prosvjetitelj, reformator i reisul-ulema Džemaludin Čaušević rođen je 28. decembra 1870. godine u Arapuši kod Bosanske Krupe. Medresu je završio u Bihaću, a Pravni fakultet u Istanbulu 1887. godine. Radio je kao profesor arapskog jezika u Velikoj sarajevskoj gimnaziji (1903–1905) i Šerijatskoj sudačkoj školi u Sarajevu (1910–1912). Izvršio je reformu arebice prilagodivši je fonetsko-fonološkom sistemu bosanskog jezika, pa su na ovom pismu kasnije štampane mnoge publikacije i udžbenici.

Pokretač je osnivanja Muslimanskog muallimsko-imamskog udruženja (1909), kasnije Udruženja bosanskohercegovačke ilmije (1913–1918), lista *Tarik* i časopisa *Mualim* (kasnije *Misbah* i *Jeni Misbah*). Ove periodične publikacije pisane su arebicom, na bosanskom jeziku, a tematizirale su pitanja reforme muslimanskih obrazovnih ustanova (mekteba i medresa) i drugih institucija Islamske zajednice, te promovirale pismenost na bosanskom jeziku, za što se reis Čaušević snažno zalagao. Zajedno sa hafizom Muhamedom Pandžom preveo je Kur'an na bosanski jezik, a prvo izdanje ovog prijevoda je objavljeno u Sarajevu 1937. godine.

Za reisul-ulemu je izabran 1913. godine i na toj poziciji ostaje sve do 1931. godine. Bio je to period izuzetno teških i sudbonosnih društveno-historijskih okolnosti za Bošnjake, u kojima je reis Čaušević imao važnu ulogu. Tokom svog mandata na čelu Islamske zajednice predvodio je mnoge aktivnosti kako bi se prevazišle velike društvene i kulturne promjene koje su nastale austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine, a koje su se poslije znatno pogoršale formiranjem zajedničke jugoslovenske države (Kraljevina SHS i Kraljevina Jugoslavija). Džemaludin Čaušević je djelovao da se obespravljivanje Bošnjaka muslimana zaustavi i da se krene u pravcu njihovog napretka u svim segmentima. Obrazovanje je smatrao presudnim faktorom za svaki progres. Nastojao je kroz prosvjećivanje probuditi Bošnjake iz pasivnosti i promijeniti njihov odnos prema stvarnosti.

Umro je 28. marta 1938. godine u Sarajevu.

150. godišnjica rođenja Safvet-bega Bašagića (1870)

Safvet-beg Bašagić jedna je od najznačajnijih ličnosti bh. kulturne i književne historije. Rođen je 1870. godine u Nevesinju. Sin je Ibrahim-bega Bašagića, bošnjačkog pjesnika na orijentalnim jezicima. Safvet-beg se školovao u Mostaru, Sarajevu i Beču. Među prvim Bošnjacima doktorirao je na Univerzitetu u Beču s temom *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti* (1910). Bio je izuzetno svestrana i društveno angažovana ličnost: pjesnik, historičar, historičar književnosti, orijentalist, nastavnik, kulturni radnik, folklorist, političar. Zbog toga je njegovo ime nezaobilazno kada je u pitanju dijahrona linija ne samo bošnjačke književnosti nego i bošnjačke historije, orijentologije, politike, folkloristike itd.

Zajedno sa Osmanom Nurijem Hadžićem i Edhemom Mulabdićem, 1900. godine Bašagić pokreće prvi bošnjački književni časopis *Behar*, čiji je bio i prvi urednik, a 1903. godine i prvo kulturno društvo Bošnjaka "Gajret". Dva puta je bio predsjednik, a dva puta zastupnik u Saboru Bosne i Hercegovine.

Poeziju je počeo pisati još u sarajevskoj gimnaziji, a i za sebe je ostavio dvije pjesničke zbirke *Trofanda iz hercegovačke dubrave* (1896) i *Misli i čuvstva* (1905). Njegov književni opus, kao i cjelokupna preporodna bošnjačka književnost nakon 1878. godine, ne samo da je početak novije bošnjačke književnosti nego će umnogome odrediti i kasnija književna i kulturna kretanja koja se zasnivaju na interkulturalnosti, sintezi orijentalnog i zapadnoevropskog, tradicionalnog i modernog, usmenog i pisanog.

Temelj na kome je gradio svoj pjesnički opus, osim bogate usmene tradicije sevdalinke i epske pjesme, čini poezija južnoslavenskih i evropskih romantičara te klasična djela perzijske sufijske književnosti, koje je Bašagić kao orijentalist i prevodio, poput Hafiza, Hajjama, Nizamija i Firdusija. Tako je po uzoru na imaginarnog pjesnika Mirzu Šafiju, Bašagić za svoje pjesničko ime izabrao Mirza Safvet.

Većina ciklusa njegovog pjesničkog opusa (historijsko-patriotski, pobožni, autobiografski, programsko-poetički, polemički) društveno su angažovani u cilju prosvjetiteljskog i kulturnog uzdizanja bošnjačkog naroda u tom važnom historijskom trenutku. Napredak Bošnjaka u obrazovanju i kulturno-civilizacijskom uzdizanju glavni su ciljevi kako njegove poezije, tako i njegovog društvenog angažmana.

Preselio je na ahiret 9. aprila 1934. godine, a ukopan je u haremu Begove džamije u Sarajevu.

130. godišnjica publikovanja *Gramatike bosanskoga jezika za srednje* škole (1890)

U prvoj fazi austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine, u vrijeme snažnih nacionalnih pokreta u Evropi ali i jačanja nacionalnih ideja u Srbiji i Hrvatskoj,

pokušava se sačuvati višestoljetni zajednički osjećaj življenja i pripadnosti jednom kulturnom i teritorijalnom prostoru različitih konfesionalnih zajednica u Bosni i Hercegovini. U tome je posebnu ulogu imao Benjamin Kallay, austrougarski ministar finansija i upravitelj Zemaljske vlade u Bosni i Hercegovini. On je nastojao sačuvati bosansku naciju i jezik, pa je u školskom sistemu i službenoj upotrebi nastavio s korištenjem imena bosanski jezik, kako je to već bilo u školskom sistemu osmanske Bosne nakon tanzimatskih reformi.

U tom kontekstu je 1890. godine izašla i *Gramatika bosanskoga jezika za srednje škole* autora Frane Vuletića, sa fonološkim pravopisom, koja je u više izdanja bila u uptrebi sve do 1911. godine. Zbog poznatih političkih otpora i iredentističkih utjecaja iz Srbije i Hrvatske na jezičku, obrazovnu, kulturnu i nacionalnu stvarnost u Bosni i Hercegovini, naredbom Zemaljske vlade 4. 10. 1907. godine ukinut je službeni naziv bosanski jezik. Zbog toga, prema dominantnom političkom utjecaju, izdanja ove gramatike od 1908. godine nose naslov *Gramatika srpskohrvatskog jezika*. Međutim, bez obzira na određene nedostatke, *Gramatika bosanskoga jezika* iz 1890. godine ostat će važan historijski dokument i dokaz kontinuiteta samog bosanskog jezika.

140. godišnjica smrti Omera Hume (1808−1880)

Imam, muderis, prosvjetitelj i pjesnik Omer Humo (1808–1880) živio je i djelovao na području Mostara i Konjica. U svojim djelima i javnom angažmanu zalagao se očuvanje bosanskog jezika, na kojem je, kao i drugi bošnjački alhamijado autori, pisao svoja djela. Smatrao je da se znanje u školama može najlakše prenijeti i usvojiti na maternjem jeziku.

Njegovo najpoznatije djelo je *Sehletul-vusul* (*Lahak pristup*), koje je prvi put štampano u Istanbulu 1865, a deset godina kasnije (1875) i u Sarajevu. Po nekim autorima to je prva štampana knjiga na bosanskom jeziku i arebičkom pismu. Riječ je o jednoj vrsti udžbenika (ilmihala) za vjerske škole na bosanskom jeziku. Humini stavovi izazvali su oštre reakcije konzervativne uleme u Bosni i Hercegovini, koja je branila ubičajenu dominaciju i položaj orijentalnih jezika. U samom tekstu ovog ilmihala nalaze se i tri alhamijado pjesme: “Dova na bosanskom jeziku”, “Stihovi zahvale na bosanskom jeziku” i “Dženetska ilahija”.

Postoje određena saznanja da je Omer Humo autor još dva djela koja još nisu pronađena i valorizirana, a to je rječnik *Lugati bosnevi* i priručnik za pravilno učenje Kur’ana *Bosnevi tedžvidi-risala.*

140. godišnjica rođenja Huseina Dubravića Đoge (1880−1961)

Husein Đogo rođen je u Mostaru 1880. godine, gdje je pohađao mekteb, ružd-iju i gimnaziju. Učiteljsku školu je završio u Sarajevu 1904, a Učiteljsku akademiju u Beču 1911. godine. Radio je kao učitelj u Bugojnu i Konjicu, a potom kao nastavnik trgovačkih škola u Tuzli, Mostaru i Brčkom. Od 1916. do 1926. profesor je Učiteljske škole u Derventi, nakon čega je imenovan za direktora Muslimanske ženske građanske škole sa produženim tečajem u Sarajevu.

Od 1927. do 1930. godine bio je urednik *Novog Behara*, ali je tokom šestojanuarske diktature u Kraljevini Jugoslaviji, zbog političke nepodobnosti, smijenjen sa te dužnosti i premješten u Blace (Srbija). Iako je čak tokom boravka u Srbiji promijenio prezime u Dubravić, progoni nisu prestali, pa je boravio neko vrijeme i u Loznici, odakle 1934. godine dolazi u Tuzlu. U Tuzli ostaje sve do 1941. godine i radi kao profesor u Građanskoj školi i Behram-begovoj medresi. Nakon toga seli u Zagreb, gdje ostaje deset dana do svoje smrti, kada je tokom jedne višednevne posjete svojoj Bosni i Hercegovini umro u Gradačcu 1961. godine.

Objavljivao je književne, publicističke i druge tekstove u časopisima *Behar*, *Novi Behar*, *Biser, Sarajevski list*, *Gajret* itd. Književna kritika ga je proglasila najboljim komediografom tog vremena (Životopis jednog *medvjeda*, *Kako je Mehaga uhvatio Lucina zeca*, *Golijat i Zar opet?*) i autorom prvog bošnjačkog historijskog romana pod naslovom *Sreća mladog Ljubovića*, koji je u nastavcima izlazio u *Novom Beharu* od 1933. do 1935. godine. Ovaj roman predstavlja književnoumjetničku razradu narodne pjesme Ženidba bega Ljubovića (*Svatovsko groblje na Morinama*), koja se nalazi u Hörmanovoj zbirci *Narodne pjesne muhamedanaca u Bosni i Hercegovini* (1888). U svim Đoginim književnim djelima provlači se didaktičnost kao opća odlika njegovog opusa, kao autorsko razumijevanje svrhe književnosti i životne misije.

130. godišnjica smrti Habibe Rizvanbegović Stočević (1845−1890)

Habiba Rizvanbegović Stočević, pored Umihane Čuvidine, jedna je od prvih poznatih bošnjačkih pjesnikinja. Pisala je divansku poeziju na turskom jeziku. Rođena je 1845. godine u Stocu. Kći je čuvenog vojskovođe i hercegovačkog namjesnika Ali-paše Rizvanbegovića.

Nakon smrti Ali-paše (1851) njegova kći Habiba odlazi prvo u Sarajevo, a zatim u Istanbul, gdje završava školovanje. Boravila je jedan period i u Konji, gdje je pristupila mevlevijskom derviškom redu. Pisala je ljubavnu poeziju i iza

sebe je ostavila jedan kompletan *Divan*, od kojeg je do danas sačuvana samo jedna ljubavna pjesma *Kad od tvog oštrog pogleda*.

Umrla je 1890. godine u Istanbulu.

120. godišnjica pokretanja časopisa *Behar* (1900)

Nasuprot nastojanjima da se u doba austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini muslimani nacionalno i politički opredijele za srpsku ili hrvatsku stranu, jedna grupa bošnjačkih intelektualaca (Edhem Mulabdić, Osman Nuri Hadžić, Safvet-beg Bašagić i drugi) radi na afirmaciji vlastitih kulturnih i književnih vrijednosti. U tom kontekstu pokrenut je prvi književni časopis *Behar*, koji predstavlja jedan od najznačajnijih prosvjetnih i kulturnih projekata Bošnjaka ne samo za vrijeme austrougarske vladavine nego i tokom cjelokupnog 20. stoljeća. Prvi broj *Behara* je izašao 1. maja 1900. godine pod uredništvom tada već glasovitog pjesnika Safvet-bega Bašagića. Osim čitalačke pretplate, finansiranje i vlasništvo *Behara* preuzeo je tešanjski veleposjednik Adem-aga Mešić.

Uređivačka koncepcija ovog časopisa zasnivala se na promociji kulture pamćenja, tradicionalnog muslimanskog života i običaja, zatim obrazovanju šire čitalačke publike o svim dostignućima novog vremena, te afirmaciji islamskih moralnih i odgojnih vrijednosti. Stranice časopisa popunjavali su originalni književni radovi (poezija, proza, drama), publicistika, teološke rasprave, usmena književnost i prijevodi stranih (uglavnom orijentalnih) književnih tekstova.

Iako je *Behar* u svom desetogodišnjem trajanju (1900–1910) programski zastupao uglavnom muslimansku narodnu pripadnost i narodni jezik, s određenim periodima političko-nacionalne nominacije i opredjeljivanja, njegov doprinos u očuvanju kulturnog pamćenja i edukacije Bošnjaka u jednom turbulentnom društveno-historijskom kontekstu je presudan i izuzetno značajan.

120. godišnjica smrti Avde Karabegovića Hasanbegova (1878−1900)

Bošnjački pjesnik Avdo Karabegović Hasanbegov rođen je 1878. godine u Modriči. Rano je ostao bez roditelja pa se morao brinuti sa svoju braću i sestre, iako je tek zakoračio u punoljetstvo. Poeziju je počeo pisati sa 18 godina, a svoje radove je objavljivao u *Nadi*, *Zori* i drugim časopisima. Godine 1898. upisuje Učiteljsku školu u Sarajevu, ali se nakon samo tri mjeseca školovanja vraća kući zbog bolesti. Uz tešku bolest, mladi Karabegović Hasanbegov suočavao se i s otporom konzervativne sredine koja nije razumjela njegove pjesničke izraze

i njegov način života. Zbog toga se povlačio iz društva, a romantičarski pesimizam i beznađe predstavljaju osnovna osjećanja njegovih pjesama.

U svom kratkom životu, koji je okončao u 22. godini, napisao je tri zbirke pjesama, koje su objavljene nakon njegove smrti u knjigama: *Pjesme Avda Hasanbegova Karabegovića* (1902) i *Djela Avda Karabegovića Hasanbegova* (1904). U njegovoj poeziji tematski se mogu izdvojiti rodoljubivo-patriotske pjesme, u kojima se, osim bosanskih tradicionalnih motiva i zavičajnosti, prepoznaju i politički utjecaji nacionalizaicije muslimana i svesrpske romantičarske ideje iz 19. stoljeća, zatim ljubavne, misaone, prosvjetiteljske i socijalne pjesme. Umro je 1900. godine u Modriči.

120. godišnjica rođenja Derviša A. Korkuta (Ibnul Ajn) (1900−1943)

Derviš A. Korkut (Ibnul Ajn) rođen je 1900. godine u Travniku, gdje je završio osnovno obrazovanje i medresu. Nakon toga školovanje nastavlja na Univerzitetu Al-Azhar u Kairu. Po završetku studija (1933) vraća se u tadašnju Kraljevinu Jugoslaviju, radi kao džematski imam u Dubrovniku i Trebinju.

Potomak je poznate travničke ulemanske porodice Korkut, koja je u povijesti iznjedrila mnoge muderise, muftije, kadije, profesore itd. Njegov otac Muhamed Asim-efendija Korkut, također, bio je poznati travnički muderis, a njegov djed Muhamed Hazim-efendija muftija travnički.

Isticao se u poznavanju teoloških i tesavvufskih disciplina, a govorio je i nekoliko stranih jezika. Objavio je veliki broj radova i polemika (pod pseudonimom Ibul Ajn) u *Gajretu*, *Hikmetu*, *Novom Beharu*, *Glasniku IVZ-a*, *El-Hidaji*, *Narodnoj uzdanici* itd. Prevodio je djelo *Istorija širenja islama* Thomasa Arnolda (prijevod objavljivan u *Glasniku IVZ-a* od 1933. do 1935. godine), napisao udžbenik *Kulturna povijest islama* po raspisanom konkursu Ulema-medžlisa u Sarajevu, te opsežni rad iz područja tesavvufa "Spiritualizam" (1939), koji je posvetio djedu Hazim-efendiji i pradjedu Derviš-efendiji, poznatim travničkim muftijama i šejhovima nakšibendijskog tarikata. Da bi se razlikovao od svojih imenjaka iz porodične loze Korkut, za pseudonim je uzeo Ibnul Ajn, odnosno sin Asima (čije ime počinje arapskim slovom "ajn").

Uoči Drugog svjetskog rata, na vlastitu molbu, imenovan je za muderisa Niže okružne medrese u Travniku, ali su se njegovoj želji da podučava i odgaja travničke softe ispriječila ratna dešavanja i teška bolest koja ga je zadesila na službi domobranskog rezervnog vojnog imama. Ime Derviša Korkuta važno je za kulturnu historiju Bosne i Hercegovine s obzirom na to da je u Drugom svjetskom ratu sačuvao i spasio čuvenu sarajevsku *Hagadu*. Preselio je na ahiret 22. augusta 1943. godine u Sarajevu i sahranjen na Grličića brdu.

110. godišnjica donošenja Zemaljskog ustava za BiH (1910)

Iako je Austro-Ugarska izvršila aneksiju Bosne i Hercegovine 5. oktobra 1908. godine, na novi ustav, zbog različitih političkih prepreka, čekalo se sve do 17. februara 1910. godine kada je car Franjo Josip donio *Zemaljski štatut za Bosnu i Hecegovinu*. Svečano proglašenje Ustava i zakona vezanih za njega održano je u velikoj dvorani Zemaljske vlade u Sarajevu 20. februara iste godine u prisustvu najviših zvaničnik i uglednih građana. Novo uređenje temelji se na šest zakona, a to su: Zamaljsku ustav (Štatut), Izborni red, Saborski poslovni red, Zakon o društvima za Bosne i Hercegovine, Zakon o skupljanju za Bosnu i Hercegovinu i Zakon o kotarskim vijećima. Prema novom ustrojstvu, Bosna i Hercegovina ostala je jedinstveno područje i posebna upravna jedinica (*teritorium separatum*), uz određeni stepen autonomije, ali je i dalje bila pod suverenitetom zajedničkog ministarstva finansija u Beču i njegove Zemaljske vlade u Sarajevu. Zajednički organi Monarhije odlučivali su, također, o svim diplomatsko-vojnim, carinskim i drugim poslovima. S druge strane, novim ustavnim rješenjima Bosna i Hercegovina je dobila svoj sabor sa ograničenim zakonodavnim ovlastima. Carska namjera je bila da novo ustrojstvo Bosne i Hercegovine odražava konfesionalnu i socijalnu strukturu njenog društva, odnosno da njeno saborsko zastupništvo odgovara vjerskim zajednicama i tradicionalnom načinu življenja. U Bosanski sabor tako je, po Zemaljskom ustavu (Štatutu), ulazilo 20 virilista, odnosno visokih zvaničnika (po položaju), prije svega tradicionalnih vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini (islamske, pravoslavne, katoličke i jevrejske), te najviših obrazovnih, sudskih i ekonomskih institucija, ali i 72 poslanika koji se biraju po posebnim izbornim pravilima. Građani su bili podijeljeni u tri nacionalne grupe, sa posebnim socijalnim kurijama unutar svake konfesionalne grupe, kojima je bilo omogućeno da, prema brojnosti, izaberu određeni procenat poslanika. Novo ustavno-pravno uređenje Bosne i Hercegovine prihvatile su gotovo sve političke stranke pa i Muslimanska narodna organizacija (MNO), te su nastojale na izborima dobiti što veći broj mandata u Bosanskom saboru.

110. godišnjica pokretanja časopisa *Muallim* (1910)

Nakon što je pod vođstvom Džemaludina Čauševića osnovano Muslimansko muallimsko-imamsko društvo (1909), kasnije (od 1913) i danas Udruženje ilmije, na skupštini održanoj 4. augusta 1910. godine pokreće se glasilo ovog društva – časopis *Muallim*. Časopis je izlazio u Sarajevu jednom mjesečno, od oktobra 1910. do juna 1913. godine, a glavni urednik bio je zenički mualim

Muhamed Seid Serdarević. Štampan je na bosanskom jeziku i arebičkim pismom. Objavljeni radovi su uglavnom zastupali stavove imama i mualima, govorili o njihovu socijalnom statusu i položaju u društvu. Dominirali su religijski, didaktički i metodički tekstovi, u kojima se prepoznaju reformatorske ideje kao što su unapređenje mektepske nastave i uvođenje udžbenika na maternjem bosanskom jeziku. Autori su, također, govorili o statusu žene muslimanke u društvu, o odnosu Bošnjaka muslimana prema novoj zapadnoj kulturi, ekonomiji i sl.

Drugi period časopisa *Mualllim* traje od njegova reaktiviranja u oktobru 1990. godine pa do 1998. godine, sa ukupno 64 objavljena broja. Urednici u ovom periodu su bili Salih Čolaković, Mustafa Prljača, Adnan Silajdžić, Ahmed Mehmedović i Šefik Kurdić. Nakon pauze od dvije godine, Udruženje ilmijje ponovo 2000. godine pokreće časopis za odgoj i obrazovanje *Novi muallim*, a prvi urednik je bio Dževad Hodžić. Nakon njega uredničku funkciju obavljali su Meho Šljivo i Elvir Duranović.

110. godišnjica pokretanja časopisa *Pregled* (1910)

Pregled je jedan od najstarijih časopisa za društvena pitanja u Bosni i Hercegovini ali i šire. Prvi period izlaženja ovog "lista za nauku i socijalni život" (1910–1913) obilježit će različiti kulturni, politički i ekonomski sadržaji, a posebno je zanimljivo pitanje agrarne reforme za vrijeme austrougarske uprave u BiH. Uredništvo i redakciju su uglavnom činili srpski intelektualci poput prvog urednika Jevte Dedijera, Riste Radulovića, Vladimira Ćorovića, Vladimira Škarića, Pere Slijepčevića i dr. Štampan je u Sarajevu (sa izuzetkom brojeva 4 i 5 iz 1912. koji su štampani u Tuzli) na ćiriličnom pismu. Ideološki stavovi tekstova u *Pregledu* bili su suprotstavljeni politici austorugarskog upravitelja u BiH Benjamina Kalaja.

Nakon duže pauze *Pregled*, časopis za politiku i društveni život, ponovo je pokrenut 7. januara 1927. godine, a u njemu su uglavnom objavljivali autori okupljeni oko grupe sarajevskih književnika (Jovan Kršić, Hamza Humo, Mihailo Delibašić, Marko Marković i drugi). Prvi urednik je bio Gojko Krulj, a potom Jovan Kršić, Jakša Kušan, Marko Marković, Borivoje Jeftić i Todor Kruševac. Izlazio je do 1941. godine i imao je veliki utjecaj na politička, književna i kulturna kretanja u Bosni i Hercegovini, a posebno je doprinio afirmaciji pisaca socijalne literature (Borivoje Jeftić, Hasan Kikić, Safet Burina i drugi).

Treće, savremeno doba *Pregleda* počinje od njegovog reaktiviranja 2003. godine u Sarajevu, kao časopisa za društvena pitanja Univerziteta u Sarajevu, koji objavljuje tri broja godišnje. Indeksiran je u nekoliko baza a za međunarodnu

akademsku zajednicu ima izdanje na engleskom jeziku *Survey*. Jedina je bh. periodična publikacija koja je, uz *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, preživjela nekoliko ratova.

110. godišnjica rođenja Meše Selimovića (1910−1982)

Meša Selimović jedan je od najznačajnijih bošnjačkih i bh. književnika. Rođen je 26. aprila 1910. godine u Tuzli za vrijeme austrougraske vladavine u Bosni i Hercegovini, a umro je 11. jula 1982. godine u Beogradu, u tadašnjoj SFRJ. U rodnom gradu je završio osnovnu školu i gimnaziju, a 1934. godine Filozofski fakultet u Beogradu (srpskohrvatski jezik i jugoslovenska književnost). Radio je kao profesor u Trgovinskoj školi, Gimnaziji i Behram-begovoj medresi u Tuzli, a od 1947. godine u Sarajevu kao profesor Više pedagoške škole, a kasnije i kao docent na Filozofskom fakultetu. Bio je direktor "Bosna filma" i drame Narodnog pozorišta, te glavni urednik Izdavačkog preduzeća "Svjetlost", časopisa *Brazda* i Život.

Neka od njegovih djela su: *Magla i mjesečina*, *Tišine*, *Derviš i smrt*, *Tvrđava, Ostrvo* (romani), *Prva četa*, *Djevojka crvene kose* (pripovijetke), *Eseji i ogledi*, *Za i protiv Vuka* (studije i eseji), *Sjećanja* (memoari). Selimovićevi romani *Derviš i smrt* (1966) i *Tvrđava* (1971) predstavljaju najznačajnija ostvarenja i kanonske vrijednosti bošnjačke i bosanskohercegovčke književnosti.

Bio je redovni član ANUBiH i SANU, predsjednik Saveza književnika Jugoslavije i počasni doktor Univerziteta u Sarajevu. Dobitnik je mnogih nagrada za svoj književni rad (NIN-ova nagrada, Goranova nagrada, Njegoševa nagrada itd.) U Tuzli po njemu nosi ime Gimnazija "Meša Selimović" te književna nagrada za najbolji roman objavljen na području Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore. Umro je 11. jula 1982. godine u Beogradu.

110. godišnjica rođenja Skendera Kulenovića (1910−1978)

Skender Kulenović rođen je 2. septembra 1910. godine u Bosanskom Petrovcu, u porodici krajiških begova. U rodnom mjestu je završio osnovnu školu. Kao dječak seli se u Travnik, gdje završava gimnaziju. U Zagrebu studira pravo, a 1937. godine, zajedno s Hasanom Kikićem i Safetom Krupićem, pokreće časopis *Putokaz*, u kojem su uglavnom objavljivani tekstovi socijalne literature. Godine 1941. priključuje se partizanima i ostaje do kraja rata.

Poetika njegova književnog opusa obilježena je na početku socrealizmom (*Stojanka majka Knežopoljka*, *Pisma Jove Stanivuka),* a kasnije je bio izuzetno kritičan prema toj ideji i poetici (komedija *Djelidba*). Komedija *Djelidba* je

čak bila zabranjena od tadašnje komunističke vlasti. Vrhunac njegovog stvaralačkog opusa su djela: Ševa i Na pravi put sam ti, *majko, iziš'o* (poeme), zbirke pjesama *Soneti I* i *II*, *Pripovijetke* te roman *Ponornica*.

Roman *Ponornica*, objavljen 1977. godine, potkraj Kulenovićevog života kao jedna vrsta rekapitulacije njegovog književnog stvaranja, predstavlja jedno od najznačajnijih djela "visokog modernizma" u bošnjačkoj književnosti. Kulenović se u ovom novohistorijskom romanu vratio austrougarskoj temi, figuri novih vremena i povijesnih raskršća, koje su obilježile cjelokupnu noviju bošnjačku i bosanskohercegovačku književnost od preporodnog perioda do savremenosti. Mnogi književni kritičari smatraju da je, ustvari, pjesnički jezik primarna vrijednost njegovog cjelokupnog književnog djela.

Skender Kulenović bio je upravnik Narodnog pozorišta u Sarajevu, urednik u izdavačkim kućama i časopisima, dramaturg Narodnog pozorišta u Mostaru.

Umro je 25. januara 1978. godine u Beogradu.

110. godišnjica rođenja Šukrije Pandže (1910−1984)

Bosanskohercegovački pisac za djecu i odrasle Šukrija Pandžo rođen je 27. aprila 1910. godine u Ulogu kod Kalinovika. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, Učiteljsku školu u Mostaru, a Višu pedagošku školu u Beogradu. Pedagoško iskustvo koje je kao nastavnik stekao u seoskim školama snažno će utjecati na njegovo književno djelo. U tradicionalnim poetičkim shvatanjima stvarao je svoja djela, među kojima se posebno izdvaja zbirka priča *Samo još kosovi zvižduću* (1961), u kojoj je savremenim čitaocima prikazao svoje nezaboravno i sretno djetinjstvo provedeno u malom hercegovačkom mjestu Ulog kraj Kalinovika. Pandžin intimni književni izraz nije se uklapao u tada aktuelne modernističke i socrealističke poetičke tokove, ali je svojom neposrednošću i istinom o sudbinama bosanskohercegovačkih ljudi našao svoje mjesto u historiji književnosti. Osim priča, značajne su i njegove zbirke pjesama *Razgovori, Bliže su postale zvijzde, Iznad gore vjetri zbore, Dobro mi došli* itd.

Pandžo 1958. godine dolazi u Sarajevo i objavljuje u mnogim listovima i časopisima. Bio je urednik kulturnog programa Radija Sarajevo. Dobitnik je značajnih priznanja za književni i kulturni rad. Umro je 30. maja 1984. godine u Sarajevu.

100. godišnjica rođenja Zuke Džumhura (1920−1989)

Zuko Džumhur bosanskohercegovački je putopisac, slikar, karikaturist i scenarist. Rođen je 24. septembra 1920. godine u Konjicu, u porodici sa dugom

imamskom tradicijom. Osnovno obrazovanje i gimnaziju završava u Sarajevu i Beogradu. Studira na Akademiji likovnih umjetnosti i Pravnom fakultetu u Beogradu.

Karikature je objavljivao u mnogim listovima, a 1952. godine postaje stalni saradnik beogradskog lista *Politika*. Objavio je zbirke putopisa *Nekrolog jednoj čaršiji* (1958), *Pisma iz Azije* (1973) i *Hodoljublja* (1982), koja su ekranizovana u formi serijala TV-emisija. Džumhurova umjetnička svestranost i boemski život neminovno su ostavili tragove i na njegovim tekstovima. Iz svevremenih umjetničkih vrijednosti njegovih putopisa izdvaja se njegova bezgranična radoznalost, humanizam, književna sloboda, ležernost te blagi i neusiljeni humor. Putopisi Zuke Džumhura uvršteni su u antologijske izbore i nastavne programe na svim razinama obrazovanja.

Umro je 29. novembra 1989. godine u Herceg-Novom, a sahranjen je u rodnom Konjicu.

100. godišnjica rođenja Smaila Balića (1920−2002)

Kulturolog, orijentalist i historičar Smail Balić rođen je 26. augusta 1920. godine u Mostaru. U rodnom gradu završio je osnovnu školu, a Gazi Husrevbegovu medresu u Sarajevu. Univerzitetski studij započeo je u Zagrebu, a nastavio u Beču, gdje je doktorirao. Zbog ideološko-političke nepodobnosti u socijalističkoj Jugoslaviji, emigrirao je u Austriju. Veći dio svog života proveo je u inozemstvu, uglavnom na njemačkom govornom području (Austrija i Njemačka), baveći se naučnim istraživanjima u oblasti orijentalnih jezika i kultura, religije islama, a posebno bošnjačke kulture. Bio je istaknuti član austrijske akademske i naučne zajednice.

Balić pripada onoj grupi intelektualaca u egzilu koji su se angažovali na očuvanju bošnjačkog identiteta u vremenu kada se on potiskuje i negira. Zajedno sa Adilom Zulfikarpašićem i drugim intelektualcima u emigraciji, učestvovao je 1960. godine u pokretanju časopisa *Bosanski pogledi*, najznačajnijeg bošnjačkog glasila u inostranstvu za vrijeme socijalističke Jugoslavije. Njegova najznačajnija djela su *Kultura Bošnjaka* (1977), *Zov sa munare* (1984), *Nepoznata Bosna* (1992), *Bosna u egzilu* (1995). Prvi put se iz egzila fizički vratio u Bosnu 1990. godine, nakon prvih demokratskih izbora, kada je učestvovao na jednom naučnom skupu o bošnjačkom preporodu i časopisu *Behar*. Do svoje smrti, koja ga je zadesila 14. marta 2002. godine u Beču, predano je radio na istraživanju i promociji bošnjačke kulture i tradicije.

90. godišnjica rođenja Izeta Sarajlića (1930−2002)

Izet Sarajlić bosanskohercegovački je pjesnik, prevodilac i filozof. Rođen je 16. marta 1930. godine u Doboju. U Trebinju i Dubrovniku proveo je djetinjstvo, a nakon Drugog svjetskog rata dolazi u Sarajevo, gdje završava gimnaziju i Filozofski fakultet. Doktorirao je filozofske nauke i radio kao profesor na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Bio je član Akademije nauka i umjetnosti BiH. Zajedno sa drugim članovima Društva pisaca BiH, 1962. godine pokreće međunarodnu književnu manifestaciju "Sarajevski dani poezije".

Objavio je više od 30 knjiga poezije: *U susretu, Sivi vikend*, *Posveta, Putujem i govorim*, *Stihovi za laku noć*, *Knjiga prijatelja*, *Oproštaj s evropskim humanističkim idealizmom*, *Sarajevska ratna zbirka*, *Knjiga oproštaja* itd. Jedan je od najprevođenijih bosanskohercegovačkih pjesnika i dobitnik mnogih nagrada za književnost i angažman, od kojih se izdavajaju: Nagrada ZAVNOBiH-a za životno djelo, italijanske nagrade "Mediterranneo" i "Alberto Moravija" te Šestoaprilska nagradu Grada Sarajeva. Njegova poezija uvijek je bila nasuprot dominanih pravaca i modernističkog nihilizma, savremeni intimistički izraz o malim stvarima, stihovi natopljeni iskrenošću i osjećajnošću, u kojima se smjenjuju elegija i životna radost. Sarajlić pjeva o bratu Eši, koga su fašisti u Drugom svjetskom ratu odveli i strijeljali, o Sarajevu i svojoj životnoj saputnici i supruzi Idi Mikici, o užasima rata u Bosni i Hercegovini (1992–1995).

Umro je 2. maja 2002. godine u Sarajevu, gdje je i sahranjen na groblju "Lav".

90. godišnjica rođenja Muhsina Rizvića (1930−1994)

Bosanskohercegovački književni historičar i književni kritičar Muhsin Rizvić rođen je 14. aprila 1930. godine u Mostaru. Osnovnu školu, gimnaziju i Filozofski fakultet završio je u Sarajevu. Radio je na Institutu za književnost, a nakon što je 1971. godine doktorirao na temi *Književno stvaranje muslimanskih pisaca u Bosni i Hercegovini u doba austrougarske vladavine*, predaje na Odsjeku za južnoslavenske književnosti Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Bio je gostujući profesor na Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku te na fakultetima u Zagrebu i Zadru. U okviru projekta ANUBiH bio je član komisije za izradu historije književnosti naroda Bosne i Hercegovine od 1972. do 1977. godine, zatim član redakcije Biblioteke "Kulturno nasljeđe" pri izdavačkoj kući "Veselin Masleša", član redakcionog odbora edicije *Savremena bosanskohercegovačka književnost* u okviru izdavačke kuće "Svjetlost", te član redakcije za Bosnu i Hercegovinu i urednik za književnost drugog izdanja *Enciklopedije Jugoslavije* Jugoslovenskog leksikografskog zavoda u Zagrebu.

Prvi je predsjednik BZK "Preporod" nakon obnove rada ove institucije 1990. godine.

Obimna bibliografija profesora Muhsina Rizvića obuhvata 18 autorskih i 14 priređenih knjiga, te 334 objavljena naučna i stručna rada u periodici, zbornicima i drugim publikacijama. Napisao je nekoliko kapitalnih djela kao što su: *Književno stvaranje muslimanskih pisaca u Bosni i Hercegovini u doba austrougarske vladavine* (1973), *Književni život Bosne i Hercegovine između dva rata*, knj. I, II, III (1980), *Pregled književnosti naroda Bosne i Hercegovine* (1985) i *Panorama bošnjačke književnosti* (1994). Svojim istraživačkim i naučnim radom dao je nemjerljiv doprinost afirmaciji i etabliranju bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti. Umro je 9. juna 1994. godine u Sarajevu.

90. godišnjica rođenja Džemala Ćehajića (1930− 1989)

Džemal Ćehajić rođen je 26. oktobra 1930. godine u Paležu (Kiseljak), gdje je stekao osnovno obrazovanje. Gazi Husrev-begovu medresu završio je 1955. godine. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (arapski, turski i perzijski jezik s književnostima) 1959. godine. Na preporuku Filozofskog fakulteta 1961. godine dobija stipendiju iranske vlade i nastavlja svoje obrazovanje na Univerzitetu u Teheranu, gdje magistrira i doktorira 1964. godine. Svoje usavršavanje u oblasti orijentalno-islamske kulture i književnosti nastavlja u Londonu i Cambridgeu.

Nakon povratka u Bosnu i Hercegovinu, u decembru 1964. godine, zapošljava se na Orijentalnom institutu u Sarajevu, gdje radi kao arhivista, asistent, naučni saradnik i viši naučni saradnik u oblasti iranistike, a 1987. godine je izabran u zvanje naučnog savjetnika. Uporedo je predavao perzijski jezik na Filozofskom fakultetu i tesavvuf na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu. Autor je brojnih naučnih i stručnih radova i knjiga. Preveo je na bosanski jezik *Bulbulistan* Fevzije Mostarca a na perzijski baladu *Hasanaginicu*. Napisao je pogovor za Bašagićevo djelo *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, te objavio značajno monografsko djelo u oblasti tesavvufa pod naslovom *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* (1986). Jedan je od najcitiranijih autora u oblasti tesavvufa i derviških redova u ovom dijelu Evrope.

Umro je u decembru 1989. godine.

90. godišnjica rođenja Nusreta Idrizovića (1930−2007)

Bošnjački književnik Nusret Idrizović rođen je 24. aprila 1930. godine u Bijelom Polju (Crna Gora). Njegov otac Junus-efendija bio je imam u Pirotu, Bijelom Polju i Sarajevu, a brat Muris poznati univerzitetski profesor, književnik i prevodilac. Nusret Idrizović studirao je književnost u Sarajevu i Zagrebu. Radio je kao urednik, novinar i samostalni dramaturg na Radio Zagrebu.

Autor je tekstova koji su štampani u brojnim listovima i časopisima. Objavio je zbirke pjesama *Tišine se odreći ne mogu*, *Zvona i usne*, *Bistrička svitanja*, romane *Divin*, *Ikona bez boga, Efendija u tajnom gradu*, zbirku pripovjedaka *Borkina ljubav*, knjige za djecu *Ne zaboravi sviralu, baćo* i *Mrav i aždaha*, esejističku trilogiju o bosanskom srednjovjekovnom životu i kulturi *Kolo bosanske škole smrti, Kolo tajnih znakova i Kolo svetog broja*, te djela o ratnim stradanjima u Bosni i Hercegovini (1992–1995) pod naslovima *Hude sudbe: Silovanje Azre, Dvostruka avlija*. Djela N. Idrizovića prevedena su na strane jezike (njemački, talijanski, ruski, mađarski, turski, albanski, makedonski itd.). Dobitnik je mnogih nagrada za književnost, među kojima se izdvaja hrvatska nagrada za književnost "Vladimir Nazor" (1987). Umro je 14. marta 2007. godine u Zagrebu.

80. godišnjica rođenja Nedžada Ibrišimovića (1940−2011)

Bošnjački i bosanskohercegovački književnik i likovni umjetnik Nedžad Ibrišimović rođen je 20. oktobra 1940. godine u Sarajevu. Nakon što je u trećoj godini ostao bez oca, s majkom odlazi u Žepče, gdje završava osnovnu školu. U Sarajevu je završio Srednju školu za primijenjene umjetnosti (smjer vajarstva) i Filozofski fakultet (Odsjek za filozofiju) 1977. godine. Bio je član Društva pisaca, Udruženja likovnih umjetnika i Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992–1995) uključuje se odbranu zemlje te organizuje rad BZK "Preporod" u blokiranom sarajevskom naselju Dobrinja. Bio je predsjednik Društva pisaca Bosne i Hercegovine i glavni i odgovorni urednik časopisa za književnost Život. Imao je nekoliko samostalnih izložbi umjetničkih slika.

Njegov raznovrsni književni opus obuhvata veliki broj objavljenih knjiga pripovjedaka, pjesama, romana, drama, koje su prevedene na mnoge jezike. Ibrišimovićevo romaneskno djelo (*Ugursuz*, 1968; *Karabeg*, 1971; *Braća i veziri*, 1989; *Knjiga Adema Kahrimana napisana Nedžadom Ibrišimovićem Bosancem*, 1992; *Vječnik*, 2005; *El-Hidrova knjiga*, 2011) spada u najveća dostignuća savremene bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti.

Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, nakon izlaska iz štampe romana *Vječnik* (2005), kandidiralo je Nedžada Ibrišimovića za Nobelovu nagradu. Dobitnik je mnogih nagrada, od kojih izdvajamo Šestoaprilsku nagradu Grada Sarajeva, Nagradu "Skender Kulenović", Nagradu IP "Svjetlost", Nagradu "Hasan Kaimija" i Nagradu BZK "Preporod".

Umro je 15. septembra 2011. godine u Sarajevu.

80. godišnjica rođenja Mersada Berbera (1940-2012)

Jedan od najpoznatijih svjetskih grafičara Mersad Berber rođen je 1. januara 1940. godine u Bosanskom Petrovcu. Osnovnu školu i gimnaziju je završio u Banjoj Luci. Akademiju likovnih umjetnosti završava u Ljubljani 1963. godine, u klasi profesora Maksima Sedeja, a postdiplomski studij grafike na istoj akademiji 1965. godine. Od 1978. do 1982. godine radio je na Katedri za crtež i grafiku Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu.

Kritika je njegovu poetiku često povezivala sa historijskim slojevima Bosne. Berberovi najznačajniji ciklusi su: *Sarajevske kronike*, *Put u Skender-Vakuf*, *Srebrenica*, *Otomanske kronike*. Za svoje stvaralaštvo dobio je značajne nagrade i priznanja: Prešernova nagrada, Nagrada grada Sarajeva, Nagrada grada Krakowa, Grand Prix Firenza, Grand Prix Dubrovnik, Odličje Republike Hrvatske "Danica hrvatska s likom Marka Marulića" itd. Berber je svoje radove izlagao na samostalnim izložbama kako u Bosni i Hercegovini, tako i širom svijeta. Izabran je za počasnog člana Ruske akademije umjetnosti (2007) i člana World Academy of Art and Science u Los Angelesu (2009).

Od 1992. godine je živio i stvarao u Zagrebu, sve do svoje smrti 7. oktobra 2012. godine.

70. godišnjica osnivanja Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1950)

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu najstarija je visokoškolska ustanova za humanističke i društvene nauke u Bosni i Hercegovini. Osnovan je 14. februara 1950. godine odlukom Vlade NRBiH. Na samim počecima radio je kao jedna nastavno-naučna cjelina s Prirodno-matematičkim fakultetom, s neriješenim pitanjem prostora za izvođenje nastavno-naučnog procesa. Zgrada Filozofskog fakulteta izgrađena je u periodu između 1955. i 1959. godine.

Fakultet nije obustavljao svoj rad ni u najtežim okolnostima ratne agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992–1995). Broj odsjeka i katedri ovog Fakulteta vremenom se povećavao, tako da danas ima 13 odsjeka i dvije katedre: Odsjek za anglistiku, Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik, Odsjek za filozofiju,

Odsjek za germanistiku, Odsjek za historiju, Katedra za arheologiju, Katedra za historiju umjetnosti, Odsjek za književnosti naroda Bosne i Hercegovine, Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke, Odsjek za orijentalnu filologiju, Odsjek za pedagogiju, Odsjek za psihologiju, Odsjek za romanistiku, Odsjek za slavenske jezike i književnosti, Odsjek za sociologiju.

Zajedno s drugim članicama Univerziteta u Sarajevu Filozofski fakultet 2005. godine pristupa evropskom sistemu visokog obrazovanja uvodeći principe Bolonjskog procesa. Nastava se danas odvija na tri ciklusa: prvi – dodiplomski, drugi – diplomski i treći – doktorski studij. Imajući u vidu tradiciju, naučno-nastavne kapacitete, izdavačku djelatnost, broj studenata, diplomanata i doktoranata te druge važne parametre, Filozofski fakultet u Sarajevu u velikoj mjeri doprinosi društvenom, kulturnom i obrazovnom razvoju bosanskohercegovačkog društva i države.

70. godišnjica osnivanja Orijentalnog instituta u Sarajevu (1950)

Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu je osnovan 1950. godine sa ciljem da prikuplja, proučava i prezentira građu i stvaralaštvo na arapskom, perzijskom i turskom jeziku. Posebno se bavi istraživanjem osmanskog perioda u historiji Bosne i Hercegovine, kada su nastali brojni rukopisi na orijentalnim jezicima čiji su autori Bošnjaci. Na početku rata u Bosni i Hercegovini, 17. maja 1992. godine agresori su zapalili zgradu Orijentalnog instituta pa su uništena brojna djela neprocjenjive vrijednosti.

Institut obrađuje i publikuje historijsku i književnu građu koja je od izuzetne važnosti za kulturnu historiju Bosne i Hercegovine, organizira naučne skupove i projekte, ostvaruje saradnju sa drugim institucijama u svijetu, te jača svoje kadrovske i naučne kapacitete. Strukturu Instituta danas čine sljedeći odjeli: Historijsko odjeljenje, Filološko odjeljenje, Referat za orijentalno-islamsku umjetnost, Služba za dokumentaciju i Sekretarijat.

60. godišnjica smrti Šemsudina Sarajlića (1887−1960)

Šemsudin Sarajlić bošnjački književnik i prosvjetitelj, rođen je u Knežini (Sokolac) 28. maja 1887. godine u plemićkoj porodici, koja po Šemsudinovom ocu vodi porijeklo od sarajevskih Đugumija. Tako je Šemsudinova porodica (nekadašnje Đugumije) preseljenjem iz Sarajeva u Knežinu dobila prezime Sarajlić. Završio je ruždiju i Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu. Školovanje je nastavio u Istanbulu, ali je zbog usvojenih mladoturskih ideja došao u sukob sa turskim vlastima, te se ubrzo vraća u Bosnu i Hercegovinu.

Objavljivao je svoje književne radove (pjesme, pripovijetke, putopise) u mnogim bh. časopisima i kalendarima koji su izlazili u prvoj polovini 20. vijeka (*Behar, Gajret, Biser, Narodna uzdanica* itd.). Prevodio je tekstove sa orijentalnih jezika i sakupljao usmenu književnost. Sarajlić je objavio djela *Razija* (pripovijetke), *Vjetar* (ratne slike), *Nova Turska* (studija), *Zarasli putovi* (novele), Iz *bosanske romantike* (novele), te drame i publicističke tekstove. Iza sebe je ostavio i tri romana u rukopisu (*Proljeće, Srodne duše i Krjeposna žena*). Njegov stvaralački opus obilježile su poetičke osobine bošnjačke preporodne književnosti, a prije svega tradicija i društveni angažman. Šemsudin Sarajlić bio je urednik časopisa *Behar*, službenik Vakufske direkcije, poslanik Jugoslavenske muslimanske organizacije (JMO) u Ustavotvornoj skupštini u Begradu i član redakcije lista *Pravda*. Umro je 1960. godine u Sarajevu.

60. godišnjica rođenja Zilhada Ključanina (1960−2016)

Bošnjački književnik Zilhad Ključanin rođen je 5. marta 1960. godine u Trnovi kod Sanskog Mosta. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (Odsjek za filozofiju i sociologiju) 1984. godine. Bio je urednik listova *Književna revija*, *Ljiljan* i *Bošnjak*, te osnivač izdavačke kuće "Biblioteka Ključanin" (1990 - 1992). Nakon rata živi i radi u Bihaću.

Odbranio je magistarski rad na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2000. godine, a doktorsku disertaciju pod naslovom *Pobožna bošnjačka poezija XX vijeka* na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2002. godine. Predavao je na Pedagoškom fakultetu u Bihaću i Zenici. Posljednje godine života proveo je kao profesionalni književnik u Sarajevu. Njegov književni opus sastoji se od romana, zbirki poezije, pripovjedaka, drama, eseja, scenarija, književne kritike itd. Naslovi nekih Ključaninovih djela su: *Sehara* (1985), *Pjesme nevinosti* (1994), Šehid (1998), *Lice svjetlosti* (2004), *Sarajevska Hagada i druge priče* (2006), *Muholovac* (2008), Švedsko srce moje majke (2010), *Dom aurore borealis* (2010), *Spas* (2012), Čarobnjak vode (2012), Šeherzadina djeca (2014), *Ne dolaziš više* (2016) itd. Poezija Zilhada Ključanina intimna je pjesnikova ispovijed, subjektivni govor o različitim pitanjima ljudske egzistencije, svjedočanstvo o sebi ali i dijalog sa drugim tekstovima. U njegovoj prozi prepoznaje se društveni angažman, postmoderno shvatanje svijeta romana te svjedočenje o ratnim užasima i genocidu u Bosni i Hercegovini (1992–1995). Bio je član Društva pisaca Bosne i Hercegovine. Dobitnik je mnogih nagrada: Nagrada "Mak Dizdar", Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva, Nagrada "Zija Dizdarević", Nagrada "Alija Isaković" itd. Umro je 6. juna 2016. godine u Sarajevu.

50. godišnjica smrti Nafije Sarajlić (1893−1970)

Bošnjačka književnica Nafija Sarajlić je rođena 3. oktobra 1893. godine u Sarajevu, u uglednoj porodici Hadžikarić. Njen otac Avdaga bio je podrška svojim kćerima u nastojanju da se obrazuju, bez obzira na neodobravanja tada još uvijek konzervativne bošnjačke sredine. Nafija je završila učiteljsku školu i radila kao učiteljica u Sarajevu. Kao prva bošnjačka prozaistkinja objavljivala je svoje priče u časopisima *Zeman* i *Biser*, dok je štampanje njene zbirke priča *Teme* spriječio Prvi svjetski rat, pa je ova knjiga objavljena tek 1986. godine u Sarajevu. Nafijin književni rad kratko je trajao (1912–1918) jer se, nakon smrti njena prvorođenog djeteta, povukla iz javnosti i posvetila porodici. Živjela je u braku s književnikom Šemsudinom Sarajlićem. Njeno književno djelo značajno je ne samo kao žensko pismo nego i po originalnosti, izrazu i emancipatorskom angažmanu, prije svega po pitanjima uloge žene u društvu. Umrla je 15. januara 1970. godine u Sarajevu ne dočekavši izlazak svoje jedine knjige *Teme* iz štampe. Tek u novije vrijeme književna kritika prepoznaje značaj Nafijinog književnog izraza, pa su njene proze uvrštene i u antologijske izbore.

50. godišnjica smrti Hamze Hume (1895−1970)

Bosanskohercegovački književnik Hamza Humo rođen je 30. decembra 1895. godine u Mostaru, u porodici poznatog alhamijado pisca Omera Hume. U rodnom gradu je pohađao mekteb, osnovnu školu i gimnaziju. U Prvom svjetskom ratu je mobilisan u austrijsku vojsku. Nakon rata studira historiju umjetnosti u Zagrebu, Beču i Beogradu. Tokom boravka u Zagrebu upoznaje se sa pjesnicima ekspresionističke orijentacije (A. B. Šimić, U. Donadini, N. Milićević). Humo je napisao zbirke pjesama *Nutarnji život*, *Grad rima i ritmova*, *Sa ploča istočnih*, *Jablan do neba*, knjige pripovjedaka *Ljubav na periferiji*, *Hadžijin mač*, romane *Grozdanin kikot* i *Zgrada na ruševinama*. Književna kritika je u njegovim djelima prepoznala izuzetno jezičko umijeće, ekspresionističke utjecaje, poetsko razumijevanje književnosti i panerotski doživljaj svijeta. Poetski roman *Grozdanin kikot* (1927) predstavlja avangardni preobražaj u razvoju bošnjačke književnosti i djelo iznimne estetske ljepote. Međutim, važnu poetičku osobinu njegovih djela čini i bošnjačka tradicija. Hamza Humo je bio urednik Radio Sarajeva, listova *Zabavnik, Gajret i Novo doba*, te direktor Umjetničke galerije.

Umro je 19. januara 1970. godine u Sarajevu.

50. godišnjica smrti Salke Nazečića (1904−1970)

Salko Nazečić, bosanskohercegovački historičar književnosti i folklorist, rođen je 10. juna 1904. godine u Mostaru. Diplomirao je na Filološkom fakultetu u Beogradu (jugoslovensku i komparativnu književnost) 1928. godine. Radio je kao srednjoškolski profesor u Mostaru, Trebinju i Dubrovniku, a nakon Drugog svjetskog rata na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu (1949 – 1950). Bio je učesnik NOB-a, član ZAVNOBiH-a i pomoćnik ministra prosvjete u Vladi BiH. Jedan je od osnivača Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1950), na kojem je bio dekan, profesor i dugogodišnji šef Odsjeka za jugoslovenske književnosti. Inicijator je osnivanja Instituta za jugoslovenske književnosti u Sarajevu i časopisa *Pitanja književnosti i jezika*. Bio je član Naučnog vijeća Bosne i Hercegovine, Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Udruženja književnika Bosne i Hercegovine te upravnik Narodnog pozorišta u Sarajevu. U naučnoistraživačkom radu uglavnom se bavio usmenom i starijom književnosti južnoslavenskih naroda, epskim pjesmama, dubrovačkom književnosti 16. stoljeća i periodom romantizma. Autor je knjiga *Slavne godine: Narodne pjesme iz narodnoslobodilačkog rata i borbe za socijalizam*, *Romantizam kod Hrvata*, *Iz naše narodne epike* (*Hajdučke borbe oko Dubrovnika i naša narodna pjesma*), te urednik (zajedno sa Ilijom Kecmanovićem i Markom Markovićem) i autor predgovora *Zbornika savremene bosansko-hercegovačke proze*. Umro je 17. februara 1970. godine u Sarajevu.

30. godišnjica smrti Derviša Sušića (1925−1990)

Derviš Sušić jedan je od najznačajnijih bošnjačkih i bosanskohercegovačkih književnika. Rođen je 3. juna 1925. godine u Vlasenici, gdje je završio osnovnu školu. Gimnaziju završava u Tuzli, a Učiteljsku školu u Sarajevu. Još kao učenik, 1942. godine, priključuje se partizanskom antifašističkom pokretu. Poslije Drugog svjetskog rata radi kao učitelj, novinar i državni funkcioner. Najveći dio radnog vijeka bio je direktor Narodne biblioteke u Tuzli, koja danas nosi njegovo ime.

Sušićevo književno djelo razvija se od početnog socijalističkog realizma u dnevničkim zapisima pod naslovom *S proleterima* (1950), romana *Jabučani* (1950) i *Momče iz Vrgorca* (1953), preko predmodernističkih romana *Ja, Danilo* (1960) i *Danilo u stavu mirno* (1963) do novohistorijskih romana, pripovjedaka i drama *Pobune* (1966), *Uhode* (1971), *Hodža Strah* (1973), *Tale* (1980), *Veliki vezir* (1984) *Nevakat* (1986), Čudnovato (1992), u kojima je ostvario najveće književnoumjetničke domete. Iako su njegova rana djela bila ideološki

angažirana u promociji partijskih parola, Sušić će kasnije dezintegrirati takav model pisanja autoironijskim i kritičkim odnosom spram postratne društvene stvarnosti, te modernističkom univerzalizacijom burne bosanske historije u svojim najznačajnijim djelima. Upravo je tom rekonstrukcijom bogate bosanskohercegovačke prošlosti Derviš Sušić u svojim djelima, poput svojih savremenika M. Selimovića, M. Dizdara i S. Kulenovića, na najbolji način ocrtao kulturni mozaik svoje zemlje i opisao sudbinu njenih ljudi, koji su stalne žrtve sukoba velikih svjetskih imperija.

Sušić je bio član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Dobitnik je nagrada i priznanja: Nagrada ZAVNOBiH-a, Nagrada AVNOJ-a, Šestoaprilaska nagrada Grada Sarajeva itd.

Umro je 1. septembra 1990. godine.

30. godišnjica smrti Hamdije Ćemerlića (1905−1990)

Akademik Hamdija Ćemerlić ili Hamdi-beg, kako su ga zvali, rođen je 21. marta 1905. godine u uglednoj bosanskoj porodici, u semberskoj kasabi Janji. Osnovno obrazovanje završava u rodnom mjestu, gimnaziju u Sarajevu (1927) a Pravni fakultet u Beogradu (1931). Doktorirao je na čuvenom Pariškom univerzitetu Sorbona 1936 godine. Za docenta na Višoj šerijatsko-teološkoj školi u Sarajevu izabran je 1938. godine. Nakon Drugog svjetskog rata bio je rektor Univerziteta u Sarajevu, osnivač, profesor i dekan Pravnog fakulteta (1946), te profesor i prvi dekan Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu (danas Fakultet islamskih nauka), koji je osnovan 1977. godine. Učestvovao je u komisiji koja je izradila prvi nastavni plan i program Islamskog teološkog fakulteta, na kome je predavao Društveni i politički sistem SFRJ.

Učesnik je zasjedanja ZAVNOBiH-a i Drugog zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, aktivnosti donošenja prvog ustava socijalističke Jugoslavije i najviših pravnih akata Bosne i Hercegovine, te Ustava Islamske vjerske zajednice u Jugoslaviji. Bio je ministar pravosuđa u prvoj poslijeratnoj vladi Bosne i Hercegovine, predsjednik Sabora IVZ-a i član ANUBiH. Autor je preko 70 naučnih i stručnih radova, prikaza i recenzija. Hamdija Ćemerlić dao je nemjerljiv doprinos u razvoju obrazovnog, kulturnog, vjerskog i političkog života Bosne i Hercegovine i Bošnjaka u drugoj polovini 20. stoljeća. Umro je 1990. godine.

30. godišnjica smrti Midhata Šamića (1907− 1990)

Akademik Midhat Šamić rođen je 16. marta 1907. godine u Sarajevu, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Studij francuskog jezika i književnosti,

komparativne književnosti sa jugoslovenskom književnosti i latinski jezik završio je na Filološkom fakultetu u Beogradu 1931. godine. U periodu od 1931. do 1950. godine radi kao profesor gimnazija u Prijedoru, Beogradu i Sarajevu, kao i na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu (1946 – 1947). Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu predaje od 1950. do svog penzionisanja 1976. godine. Na Pariskom univerzitetu, prestižnoj Sorboni, odbranio je dva doktorata iz poredbene književnosti 1958. godine. Na istom univerzitetu bio je predavač i lektor srpskohrvatskog jezika i jugoslavenske književnosti (1954–1956). Bio je član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Udruženja književnika Bosne i Hercegovine i Udruženja književnih prevodilaca Bosne i Hercegovine. Objavio je naučne radove i knjige iz oblasti francuske i poredbene književnosti, kulturne i književne historije Bosne i Hercegovine, metodike nastave stranih jezika i književnosti te metodologije naučnog rada. I danas se u naučnoistraživačkom radu koristi njegova poznata knjiga *Kako nastaje naučno djelo* (1977), koja je dosad imala desetak izdanja. Midhat Šamić dobitnik je mnogih priznanja i nagrada. Umro je 23. januara 1990. godine.

30. godišnjica obnove Kulturnog društva Muslimana "Preporod" (1990)

Bošnjačka kulturna zajednica "Preporod" je temeljna i najstarija kulturna institucija Bošnjaka. Svoje djelovanje "Preporod" započinje 20. februara 1903. godine, osnivanjem njegove prve preteče i pravnog prethodnika, kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva "Gajret", čija je osnovna uloga u tom vremenu bila pomaganje i stipendiranje učenika i studenata.

Jedan od osnivača i prvi predsjednik "Gajreta" bio je poznati pjesnik Safvet-beg Bašagić. Drugi zvanični pravni prethodnik BZK "Preporod" jeste muslimansko kulturno-prosvjetno društvo "Narodna uzdanica", koje je osnovano 19. oktobra 1924. godine u prostorijama Jugoslovenskog muslimanskog kluba u Sarajevu (nekadašnjoj kiraethani na Bentbaši), na istom mjestu gdje je osnovan i "Gajret". Prvi predsjednik "Narodne uzdanice" bio je Asim-beg Dugalić. Ova dva kulturna društva paralelno su djelovala sve do 13. septembra 1945. godine, kada se ujedinjuju i na skupštini osnivaju novo, jedinstveno Kulturno društvo Muslimana "Preporod", sa dr. Zaimom Šarcem kao prvim predsjednikom. Rad ovog ujedinjenog kulturnog društva Muslimana/Bošnjaka trajat će samo do 1949. godine jer je tadašnja jugoslovenska komunistička vlast zabranila rad "Preporoda" ali i drugih nacionalnih društava u Bosni i Hecregovini.

Praznina i nepostojanje temeljnog bošnjačkog kulturnog društva traje sve do 5. oktobra 1990. godine, kada je na skupštini, koja je održana u sarajevskoj Vijećnici, obnovljen rad "Preporoda". Prvi predsjednik obnovljenog

"Preporoda" bio je prof. dr. Muhsin Rizvić (1990–1993), a nakon njega su tu dužnost obavljali prof. dr. Enes Duraković (1993 – 1994), prof. dr. Munib Maglajlić (1994–2001), prof. dr. Šaćir Filandra (2001–2010), prof. dr. Senadin Lavić (2010–2019), dok je aktuelni predsjednik prof. dr. Sanjin Kodrić. Sjedište Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" je u Sarajevu, a širom Bosne i Hercegovine djeluje više od 60 podružnica, općinskih, gradskih i regionalnih društava, kao i mnoge u zemljama bivše Jugoslavije, Evrope i svijeta, gdje god žive Bošnjaci.

30. godišnjica osnivanja Stranke demokratske akcije (1990)

Stranka demokratske akcije (SDA) osnovana je 26. maja 1990. godine na Osnivačkoj skupštini u Sarajevu. To je prva novosnovana stranka nakon 45 godina jednopartijskog sistema u Jugoslaviji. Nastala u vremenu raspada socijalističkog sistema i nadolazeće disolucije SFRJ, Stranka demokratske akcije (SDA) bila je bošnjački odgovor, način političkog djelovanja i emancipacije širih narodnih masa, sa ciljem očuvanja državno-pravnog kontinuiteta Bosne i Hercegovine. U programskoj deklaraciji SDA se definira kao politički pokret građana muslimanskog kulturno-povijesnog kruga ali i svih onih koji prihvataju program i ciljeve ove stranke, posebno u pogledu teritorijalnog integriteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine. Za prvog predsjednika SDA izabran je Alija Izetbegović, koji će predvoditi ovu stranku, bošnjački narod i sve patriote u odbrani Bosne i Hercegovine u dramatičnom i teškom periodu agresije na ovu zemlju (1992–1995).

Stranka demokratske akcije je na prvim višestranačkim izborima 1990. godine osvojila 86 od ukupno 240 mjesta u Skupštini SRBiH i 3 od 7 članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Djelovala je konstruktivno na očuvanju mira u Bosni i Hercegovini, ali su planovi i ciljevi agresora bili drugačiji, okupacija i podjela Bosne i Hercegovine. SDA se snažno suprotstavila tome zalažući se prvo za Referendum o nezavisnosti, a kasnije je radila na organizaciji naroda i Armije u odbrani nezavisnosti i suvereniteta Bosne i Hercegovine (1992–1995). Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, na prvim poslijeratnim izborima u Bosni i Hercegovini 1996. godine SDA je osvojila najveći broj glasova. Od tada do danas SDA predstavlja državotvornu demokratsku političku stranku, koja zastupa pristupanje i članstvo Bosne i Hercegovine u evro-atlanske integracije, vladavinu prava i jednakost svih građana bez obzira na nacionalnu, vjersku ili neku drugu pripadnost.

UDK 394.46 (497.6) “2021”

Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2021. iz kulturne prošlosti Bošnjaka

Nedim Alić

490. godišnjica izgradnje Gazi Husrev-begove džamije u Sarajevu (1531)

Gazi Husrev-begova ili Begova džamija u Sarajevu spada u red najznačajnijih objekata islamske sakralne arhitekture u Bosni i Hercegovini ali i na cijelom Balkanu. Kao vakuf bosanskog sandžak-bega Gazi Husrev-bega, izgrađena je 1531. godine od strane dubrovačkih majstora, na osnovu projekta istanbulskog arhitekte Adžema Esira Alija, jednog od najznačajnijih neimara Osmanskog carstva. Spada u potkupolne džamije i kvadratnog je oblika. Svojom impozantnošću i munarom koja je visoka preko 45 metara predstavlja prepoznatljivi simbol Sarajeva i nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine. Ovo je prva džamiju u svijetu u kojoj je uvedena električna rasvjeta (1898. godine). U haremu džamije se nalazi šadrvan sa čistom i pitkom vodom.

U dva turbeta koji se nalaze na istočnoj strani džamije ukopan je sam dobrotvor Gazi Husrev-beg, a u drugom (manjem) njegov nekadašnji zatočenik, a kasnije prijatelj Murat-beg Tardić, prvi mutevelija Gazi Husrev-begovog vakufa. U mezaristanu sa zapadne strane džamije sahranjeni su mutevelija Mehmed-ef., dugogodišnji gradonačelnik Sarajeva Mustafa-beg Fadilpašić, zatim istaknuti članovi pokreta za vjersko-prosvjetnu autonomiju muslimana Ali-beg Firdus i Mahmud-beg Fadilpašić, nekadašnji reisul-ulema Džemaludin-ef. Čaušević, dr. Mehmed Spaho, najznačajniji politički predstavnik Bošnjaka u Kraljevini Jugoslaviji i predsjednik Muslimanske narodne organizacije (MNO) te pjesnik i prosvjetitelj Safvet-beg Bašagić.

Gazi Husrev-beg, po ocu Ferhat-begu, bošnjačkog je porijekla, a njegova majka bila je sultanija Seldžuka, kći Bajezida II. Doba njegova namjesništva (1521–1541) predstavlja period procvata urbanog djela Sarajeva, kada ovaj grad postaje šeher. Oko same džamije sagradio je mekteb, medresu, imaret, hanikah, musafirhanu, bezistan, brojne dućane i druge značajne objekte. Isticao se kao vojskovođa, ali i na planu međuvjerskog dijaloga, doprinoseći očuvanju zajedničkog života pripadnika različitih konfesionalnih zajednica u Bosni i Hercegovini.

420. godišnjica rođenja pjesnika i leksikografa Muhameda Hevaije Uskufija (1601) i 390. godišnjica Uskufijinog rječnika *Makbul-i 'arif* (1631)

Muhamed Hevaji Uskufi rođen je 1601. godine u Dobrnji kod Tuzle. Obrazovao se u Istanbulu. Pisao je na bosanskom i turskom jeziku. Autor je bosansko-turskog poetskog rječnika pod naslovom *Potur Šahidija* ili *Makbuli-arif* (1631), jednog od najstarijih na južnoslavenskim prostorima. Sačuvane su i njegove alhamijado pjesme, među kojima se ističe *Poziv na vjeru,* kao jedna od najstarijih poetskih nastojanja promocije bosanskohercegovačke interkulturalnosti i različitosti. U skladu sa tadašnjom dominantno religijski određenom poetikom pisao je ilahije, kao što su *Bože jedini, Ti nas ne kinji, Molimo se Tebi, Bože* i *Višnjem Bogu Koji sve sazda*, u kojima, osim lične pobožnosti, govori o Božanskim osobinama (sifatima) i Njegovoj svemoći. U svojim djelima ističe bošnjačko porijeklo i bosanski jezik.

Umro je nakon 1651. godine.

290. godišnjica rođenja Mula Mustafe Bašeskije (1731/32−1809)

Mula Mustafa Bašeskija rođen je 1731. ili 1732. godine u Sarajevu, gdje je završio mekteb i medresu. Bio je učitelj u mektebu, imam i hatib Buzadži hadži-Hasanove džamije i službenik Gazi Husrev-begovog vakufa. Najveći dio svog života radio je kao narodni pisar, za što je iznajmio i jedan mali dućan na čaršiji. Od 1756. godine do svoje smrti bilježi najvažnije događaje i pojave u Sarajevu i Bosni nastojeći ih sačuvati od zaborava. Sačuvani rukopis Bašeskijinog *Ljetopisa* najvažnije je svjedočasntvo i hronika o Sarajevu i Bosni tog vremena. *Ljetopis* se sastoji od dva dijela: veći, glavni dio govori o najvažnijim događajima u Sarajevu od 1746. do 1805. godine, a drugi dio sadrži različite pjesme, anegdote, analize i opise događaja iz svjetske historije i pojava iz svakodnevnog života. Iako je *Ljetopis* napisao na turskom jeziku, ističe ljepotu i bogatstvo svog maternjeg bosanskog jezika. Pisao je i pjesme na bosanskom pod pseudonimom Ševki.

Umro je 1809. godine.

240. godišnjica smrti pjesnika Mehmeda Mejlije Guranije (1713−1781)

Divanski pjesnik Mehmed Mejlija Guranija rođen je 1713. godine u Sarajevu. Uz pjesništvo na orijentalnim jezicima, poznavao je islamske nauke i kaligrafiju. Obavljao je dužnosti vaiza, šejha i baškatiba (sekretara) šerijatskog suda. Značenje njegova pseudonima Mejli (Zaneseni), ali i druga kazivanja pokazuju

da je bio odani sljedbenik kaderijskog derviškog reda. Iza sebe je ostavio jednu medžmuu (zbirku) pjesama, uglavnom tarihe o značajnim događajima svoga vremena, kaside i pjesme sufijske tematike i simbolike. U rukopisima se nalaze raznovrsne forme divanske poezije koje je Mejlija pisao: gazel, kit'a, rubaija, nazira, semaija itd.

Umro je 1781. godine na putovanju za Travnik, gdje je išao tražiti pomoć za obnovu tekije od bosanskog vezira Abdulah-paše Deftedarevića. Sahranjen je u mjestu Dolac, gdje mu se i danas nalazi obilježen mezar.

200. godišnjica smrti književnika Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka (1773−1821)

Abdulvehab Ilhamija je bošnjački alhamijado pjesnik iz 18. stoljeća. Rođen je 1773. godine u Žepču, gdje je završio medresu. Rano je ostao bez roditelja. Pripadao je nakšibendijskom tarikatu, a njegov šejh bio je poznati sufija i pjesnik Abdurahman Sirija. Ilhamija je obavljao dužnost imama i hatiba Ferhadije džamije u Žepču. Pisao je na arapskom, turskom i bosanskom jeziku, uglavnom pobožne, tesavvufske i didaktičke pjesme. Iza sebe je ostavio jedan *Ilmihal* (udžbenik za mekteb). Posebno se isticao angažovanom poezijom u kojoj je kritikovao tadašnju osmansku vlast u Bosanskom ejaletu. Među njima se ističe pjesma *Čudan zeman nastade* zbog koje je Ilhamija pogubljen 1821. godine u Travniku po nalogu turskog namjesnika Dželaludin Ali-paše. Njegovo turbe u Travniku i danas posjećuju derviši i drugi poklonici njegova djela.

140. godišnjica rođenja književnika Hamdije Mulića (1881/1882 − 8. 1. 1944)

Prosvjetitelj i književnik Hamdija Mulić rođen je krajem 1881. ili početkom 1882. godine u Konjicu, gdje je završio osnovno obrazovanje. Nakon toga prelazi u Sarajevo gdje pohađa ruždiju, gimnaziju, a kasnije i Darul-mualimin (Učiteljska škola), koju završava 1901. godine. Radio je kao učitelj u Čapljini, Konjicu, Bugojnu, Hrasnici. Od 1914. godine pa do odlaska u penziju 1937. godine radi u Sarajevu kao profesor pedagogije i metodike u Darul-mualiminu, Ženskoj stručnoj školi, Gazi Husrev-begovoj medresi i Šerijatskoj sudačkoj školi. Objavljuje u većini tadašnjih časopisa: *Beharu, Pravdi, Školskom vjesniku, Biseru, Misbahu, Novom Beharu, Islamskoj svijesti, Glasniku IVZ, El-Hidaji* itd. Neke svoje prozne književne radove potpisivao je pseudonimom Ata Nerćes. Sakupljao je i objavljivao usmenu književnost (narodne pjesme, priče, basne, anegdote, zagonetke), ostvarivši saradnju i sa poznatim filolozima

Gustavom Adolfom Weigandom i Matijom Murkom. Čitav svoj život posvetio je podučavanju bošnjačkog naroda na različite načine, od nastavničkog poziva u školi, preko učešća u izradi nastavnih planova i programa i reformi u islamskim vjerskim školama (mektebima, medresama) do osmišljavanju tečajeva za starije nepismeno stanovništvo. Vjerovao je da napredak jednog naroda počiva na prosvijećenosti i vjerskom moralu. Jedan je od prvih Bošnjaka koji se bavio pedagoškom naukom općenito i jedan je od utemeljitelja islamske pedagogije na ovim prostorima. Razlikovao je obrazovanje i odgoj, a za njega svaka nauka ima smisao ako odgaja čovjeka. Njegov bogati autorski opus (petnaestak publikacija i preko dvije stotine radova u periodici) obuhvata različite vrste književnih, udžbeničkih, metodičkih i publicističkih djela. Uz didaktički usmjerenu prozu, pisao je i priče za djecu, pa spada u grupu prvih bošnjačkih pisaca za djecu.

Umro je 8. januara 1944. godine, a ukopan je na Grličića brdu u Sarajevu.

130. godišnjica pokretanja lista *Bošnjak* (1891−1910)

Prvi broj lista *Bošnjak* izašao je 2. jula 1891. godine, u vremenu kada se Bošnjaci suočavaju s velikim društvenim, političkim i kulturnim izazovima, uzrokovanim dolaskom nove, austrougarske vlasti, ali i velikodržavnim projektima iz Srbije i Hrvatske. Pokretač i prvi vlasnik lista je Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, tadašnji gradonačelnik Sarajeva, prosvjetitelj i predvodnik prvog bošnjačkog preporoda. Urednici lista bili su Hilmi Muhibić, Edhem Mulabdić, Šukri Karišiković i Muhamed Senai Softić. List je izlazio u Sarajevu do 1910. godine, a štampan je latinicom na bosanskom jeziku.

Pojava lista *Bošnjak* predstavlja važan događaj u bošnjačkom nacionalnom sapoprepoznavanju i osvješćivanju. List *Bošnjak* nastojao je sačuvati ideju nacionalnog bošnjaštva i bosanskog jezika za sve konfesije, kao što je to bilo i ranije, te se suprotstaviti sve jačim nastojanjima srbizacije i kroatizacije Bošnjaka, njihovom svođenju na vjersku skupinu i podjeli Bosne i Hercegovine. Ova ideja lista *Bošnjak*, s različitim uspjesima, održala se sve do 4. oktobra 1907. godine kada Zemaljska vlada, pod utjecajima srpske i hrvatske politike, jednom uredbom povlači iz službene upotrebe naziv bosanski jezik i preimenuje ga u srpsko-hrvatski, čime se sistemski onemogućuje promocija interkonfesionalnog bošnjaštva/bosanstva ali i samog autohtonog imena Bošnjak/Bošnjaci sve do nezavisnosti i samostalnosti Bosne i Hercegovine 1992. godine.

80. godišnjica rođenja prof. dr. Mustafe Imamovića (29. 1. 1941 − 23. 1. 2017)

Bosanskohercegovački historičar države i prava Mustafa Imamović rođen je 29. januara 1941. godine u Gradačcu. U rodnom mjestu završio je osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gdje je stekao zvanje asistenta, višeg asistenta i docenta. Od 1975. godine radi kao profesor historije države i prava na Pravnom fakultetu u Sarajevu, gdje je obavljao dužnost dekana i prodekana. Kao gostujući profesor predavao je na univerzitetima u Michiganu (1977/78. i 1999), Münchenu (1983), New Havenu (1984), Pittsburghu (1985), te Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti (1998).

Kao autor ili koautor objavio je više od 30 knjiga, 500 članaka, rasprava, studija, osvrta iz političke, pravne i kulturne historije Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, ali i dugih naroda i međunarodnih odnosa. Iz njegovog bogatog naučnog opusa izdvajamo monografije: *Pravni položaj i unutrašnji politički razvitak BiH 1878–1914* (1976), *Muslimani i bošnjaštvo* (1991), *Ekonomski genocid nad bosanskim Muslimanima* (1993), *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* (1994), *Bošnjaci u emigraciji: Monografija Bosanskih pogleda* (1996), *Historija Bošnjaka* (1998). Njegovi radovi prevođeni su na engleski, njemački, turski, albanski, arapski i perzijski jezik.

Dobitnik je mnogih priznanja za svoj rad: Nagrada "Veselin Masleša" (1987), Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva (1998), Povelja Univerziteta u Sarajevu (1999), Nagrada BZK "Preporod" za nauku (2003) itd.

Umro je 23. januara 2017. godine u Sarajevu.

110. godišnjica rođenja filozofa Safeta Krupića (1. 3. 1911 −? 1942)

Safet Krupić rođen je 1. marta 1911. godine u Bosanskoj Krupi, gdje završava osnovnu školu. Potječe iz bošnjačke begovske porodice koja je u državno-političkim okvirima Kraljevine Jugoslavije zbog agrarne reforme ostala bez posjeda i bila primorana živjeti skromnim životom. I pored toga, Safet Krupić je završio gimnaziju u Bihaću i Filozofski fakultet u Zagrebu (filozofija i francuski jezik). Još u studentskim danima isticao se briljantnim idejama i govorima nadahnutim marksističkim idejama. U akademskoj 1936/37. godini boravi u Parizu i sluša predavanja na čuvenoj Sorboni. U svojim radovima oštro je kritikovao ekonomske, političke i kulturne prilike u Kraljevini Jugoslaviji. Posebno se bavio položajem i stanjem Bošnjaka, kritikujući njihovu pasivnost ali i dominantnu srpko-hrvatsku politiku. U Zagrebu je 1937. godine, zajedno sa lijevo

orijentiranim književnicima Hasanom Kikićem i Skenderom Kulenovićem, pokrenuo časopis *Putokaz*. Radio je kao profesor u gimnazijama u Mostaru, Karlovcu i Banjoj Luci, odakle je 1942. godine sproveden i ubijen u logoru Jasenovac.

50. godišnjica smrti orijentaliste Hazima Šabanovića (16. 1. 1916 – 22. 3. 1971)

Historičar i osmanista Hazim Šabanović rođen je 1916. godine u Visokom. Završio je Gazi Husrev-begovu medresu (1935) i Višu šerijatsko-sudačku školu (1940) u Sarajevu. Nakon toga radi kao upravnik srednjoškolskog internata, sudski pripravnik i kustos Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Osnivanjem Orijentalnog instituta u Sarajevu (1950) postaje šef Lingvističko- književnog odsjeka, 1952. izabran je u zvanje naučnog saradnika, a 1962. godine i naučnog savjetnika. Bio je član redakcije i glavni urednik Institutova časopisa *Prilozi za orijentalnu filologiju*.

Kao rezultat višegodišnjeg predanog rada i istraživanja nastao je Šabanovićev prijevod knjige *Putopisi Evlije Čelebije (odlomci o jugoslovenskim zemljama)* 1967. godine. Objavio je i još nekoliko važnih djela kao što su: *Bosanski pašaluk* (1959), *Krajište Isa-bega Ishakovića* (1965), *Turski izvori za istoriju Beograda* (1965), *Književnost muslimana na orijentalnim jezicima. Bibliografija* (1973) itd.

Umro je u Istanbulu 1973. godine.

160. godišnjica rođenja reisul-uleme Ibrahima Maglajlića (25. 4. 1861 − 16. 9. 1936)

Reisul-ulema Ibrahim-ef. Maglajlić rođen je 25. 4. 1861. godine u Banjoj Luci. Još kao dječak postao je hafiz, a zatim završio osnovno obrazovanje i banjalučku medresu. Zbog učešća u otporu austrougraskoj vojsci odveden je u logor u Olomucu gdje ostaje nekoliko mjeseci. Nakon izlaska iz zarobljeništva odlazi u Carigrad, gdje boravi do 1887. godine i sluša predavanja poznatih alima. Po povratku u rodni grad postaje ugledni imam, drži predavanja i osniva medresu. Obavljao je dužnosti upravnika banjalučke ruždije, bio je član Kotarske vakufske komisije, Islamske prosvjetne ankete i Upravnog odbora Udruženja bosanskohercegovačke ilmije. 1914. godine imenovan je za muftiju tuzlanskog.

U Prvom svjetskom ratu ostaje bez jedinog sina i imovine u Banjoj Luci, ali ga to nije obeshrabrilo te je nakon rata bio jedan od organizatora političkog djelovanja Bošnjaka/Muslimana u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Kada

je 16. februara 1919. godine osnovana Jugoslovenska muslimanska organizacija (JMO), najznačajnija politička stranka Bošnjaka između dva svjetska rata, muftija Ibrahim-ef. Maglajlić izabran je za prvog predsjednika. Na toj pozicije ostaje do 1922. godine i unutarstranačkog raskola kada je za novog predsjednika JMO izabran Mehmed Spaho. Ibrahim-ef. Maglajlić osniva novu stranku JMNO – Jugoslovenska muslimanska narodna organizacija, koja se, nakon neuspjeha na izborima, gasi a njen predsjednik se povlači iz političkog života.

Po odluci Ulema-medžlisa Ibrahim-ef Maglajlić od 1925. do 1929. godine obavlja dužnost banjalučkog mufitije, a potom 1930. godine, nakon penzionisanja reisa Čauševića, postaje i reisul-ulema Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije. Menšura mu je dodijeljena u Bajrakli džamiji u Beogradu uz prisustvo kralja, članova vlade i drugih zvanica. Tokom svog mandata nastojao je popraviti položaj muslimana u obrazovnom, kulturnom i vjerskom pogledu.

Nakon što je penzionisan 14. marta 1936. godine, odlazi u Banja Luku, gdje umire 16. septembra iste godine.

80. godišnjica rođenja književnice Jasmine Musabegović (3. 4. 1941)

Savremena bosanskohercegovačka književnica Jasmina Musabegović rođena je 3. aprila 1941. godine u Vogošći. Djetinjstvo je provela u Mostaru. Završila je studij južnoslavenskih jezika i francuskog jezika na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Njena najznačajnija djela su romani *Snopis* (1980), *Skretnice* (1986) i *Most* (1994). Romaneskno djelo Jasmine Musabegović predstavlja vrhunce ženskog pisma u bosanskohercegovačkoj književnosti i tematizira sudbinu žene u prijelomnim događajima iz prošlosti.

Piše eseje, književnokritičke radove i studije i prevodi sa francuskog jezika. Urednica je izdanja svjetske književnosti u izdavačkoj kući "Svjetlost" iz Sarajeva.

110. godišnjica rođenja slikara Envera Krupića (5. 4. 1911− 29. 1. 1992)

Slikar Enver Krupić rođen je 5. aprila 1911. godine u Bosanskoj Krupi. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, a gimnaziju u Sarajevu (1932). Diplomirao je na smjeru za slikarstvo Umjetničke akademije u Beogradu 1937. godine, a postdiplomski studij pohađa na pariškoj Akademiji likovnih umjetnosti. 1939. godine postaje član Udruženja jugoslovenskih likovnih umjetnika. Radio je kao profesor gimnazija u Užicu i Beogradu sve do penzionisanja 1971.

godine. Imao je izložbe u zemlji i inostranstvu, a uvršten je u Enciklopediju modernog slikarstva.

Odmah nakon penzionisanja vraća se u Bosansku Krupu i Bihać, gdje nastavlja svoj umjetnički rad inspirisan ljepotama rijeke Une, koja čini osnovni tematsko-motivski okvir njegovih slika. To najbolje ilustruju naslovi njegovih pejzaža: *Kanjon Une*, *Una kod Krupe*, *Una kod Bihaća*, *Slapovi sa Une* itd.

Umro je 29. januara 1992. godine u Bihaću.

70. godišnjica rođenja reditelja Sulejmana Kupusovića (7. 4. 1951−15. 8. 2014)

Sulejman Kupusović, bosanskohercegovački pozorišni i filmski reditelj, rođen je 7. aprila 1951. godine u Kladnju. Diplomirao je na Odsjeku za režiju Akademije pozorišne i filmske umjetnosti u Zagrebu (1974), te na studiju filozofije i komparativne književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Specijalizirao je teatarsku režiju u Varšavi i Krakovu 1986. godine. Režirao je predstave u Bosni i Hercegovine, bivšoj Jogoslaviji i širom svijeta (Rumuniji, Bugarskoj, Turskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Španiji, Italiji, Meksiku, Gvatemali itd.).

Sulejman Kupusović potpisuje režiju za prvu bosanskohercegovačku operu *Hasanaginicu*, premijerno izvedenu 18. marta 2000. godine u Narodnom pozorištu u Sarajevu, te za neke od najznačajnijih pozorišnih predstava: *Kralj Lear*, *Braća Karamazovi*, *Veliki vezir*, *Majka*, *Derviš i smrt*, *Tvrđava*, *Hanka*, *Legenda o Ali-paši*, *Balada o Omeru i Merimi*, *U Zvorniku ja sam ostavio svoje srce* itd.

Osim predstava, režirao je televizijske serije (*Tale*, *Teversenove bajke*, *Memoari porodice Milić*, *Viza za budućnost*), filmove (*Otac i neki važni ljudi*, *Događaj na drugom peronu*, *Mula Mustafa Bašeskija*), te dokumentarne i muzičke programe. Dobitnik je mnogih nagrada na pozorišnim i filmskim festivalima.

Umro je 15. augusta 2014. godine u Sarajevu.

140. godišnjica rođenja orijentaliste Šukrije Alagića (20. 5. 1881− 31. 1. 1936)

Profesor i prevodilac Šukrija Alagić rođen je 20. maja 1881. godine u Tuzli. Njegova porodica porijeklom je iz Konjica, ali je njegov otac bio vojni kajmekan u Tuzli. Ruždiju i gimnaziju završava u Sarajevu i Mostaru, a studij orijentalistike i slavistike u Beču 1905. godine. Odmah po završetku studija počinje raditi kao profesor u sarajevskoj Velikoj gimnaziji, a nakon toga i u Gimnaziji u

Mostaru, Muškoj učiteljskoj školi u Derventi i Gimnaziji u Tuzli. Nakon penzionisanja 1931. godine, živi u Derventi sve do svoje smrti 31. januara 1936. godine.

Osim pedagoškog rada, Šukrija Alagić isticao se i kao prevodilac sa arapskog jezika, a značajni su njegovi prijevodi *Kur'ana*, *Komentara Ku'rana* egipatskog učenjaka Sejida Muhameda Rešida Ridaa, priručnika za arapski jezik u gimnazijama te mnogih drugih članaka i rasprava, prije svega iz egipatskog časopisa *El-Menar*, koje je objavio u domaćoj periodici: *Glasniku IVZ-a, Novom Beharu, Gajretu*. U Sarajevu je 1933. godine objavio i knjigu *Tefsiru džuzu-l'ame* (*Tefsir 30. džuza Kur'ana*) prema tumačenju šejha Muhameda Abduhua.

Isticao se u radu kulturnog društva muslimana "Gajret", u kojem je obavljao funkciju sekretara od 1906. do 1907. godine, i Islamskoj zajednici kao član Vakufsko-mearifskog povjerenstva i sabora.

Umro je 31. januara 1936. godine.

50. godišnjica rođenja književnika Karima Zaimovića (6. 5. 1971 - 13. 8. 1995)

Književnik i novinar Karim Zaimović rođen je 6. maja 1971. godine u Sarajevu, gdje je završio Prvu gimnaziju. Studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti, a kasnije i na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Od rane mladosti pokazivao je talenat za slikanje, književnost i novinarstvo. Još kao srednjoškolac isticao se izvrsnim poznavanjem stripa. Bio je saradnik Radio Sarajeva. Pisao je za mnoge časopise i dnevne listove: *Naši dani*, *Lica*, *Slobodna Dalmacija*, *Književna revija*, *Mladina*, *Start*, *Oslobođenje*, *Večernje novine*, *Avaz*, *Dani* itd. Period ratne agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992–1995) provodi u Sarajevu, uređuje oblast kulture u magazinu *Dani* te piše pripovijetke i scenarije.

Njegov život prekinut je u 24. godini, 13. augusta 1995. godine, od posljedica granatiranja Sarajeva. Zbirka pripovjedaka *Tajna džema od malina*, koju je Zaimović pisao u ratnom Sarajevu, objavljena je nakon njegove smrti 1997. godine i spada u red najznačajnijih ostvarenja postmoderne bosanskohercegovačke književnosti.

40. godišnjica smrti orijentaliste Mehmeda Mujezinovića (29. 7. 1913 − 14. 5. 1981)

Mehmed Mujezinović, jedan od najznačajnijih bosanskohercegovačkih orijentalista i historičara, rođen je 29. jula 1913. godine u Sarajevu, gdje završava mekteb, osnovnu školu i Gazi Husrev-begovu medresu. Diplomirao je na

tek osnovanoj Višoj islamskoj šerijatsko-teološkoj školi u Sarajevu 1939. godine. Radio je kao profesor u srednjim školama i Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu te kao korektor u Državnoj štampariji. Od 1951. do penzije 1980. godine radi u Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR Bosne i Hercegovine kao referent za orijentalnu epigrafiku.

Kao izvrstan poznavalac orijentalnih jezika (arapski, perzijski i turski), tokom naučnoistraživačkog rada u Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti napisao je značajna djela i radove iz oblasti islamske kulture i epigrafike Bosne i Hercegovine. Tako je nastalo i njegovo kapitalno djelo *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine* u tri knjige (1974, 1978, 1982), sa preko 1.500 originalnih natpisa, zatim prijevode *Ljetopisa* znamenitog Mula Mustafe Bašeskije (1968) i *Hadži Jusufovo putovanje na hadž 1615 godine* (1981), te druga značajna djela i radovi: *Turski natpisi 16. vijeka iz nekoliko mjesta Bosne i Hercegovine* (1953), *Epigrafika i kaligrafija pjesnika Mehmeda Mejlije* (1957), *Autogram Evlije Čelebije u trijemu džamije Aladže u Foči* (1957), *Izložba islamskih rukopisa u Beogradu* (1958), *Muhamed Enveri efendi Kadić kao epigrafičar* (1960), *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini* (1969), *Turski natpisi u Travniku i njegovoj okolini* (1970), *Hazreti Mevlana Muhamed Džemaludin Rumi* (1979) itd.

U tom periodu, gotovo 35 godina, obavljao je i dužnost imama i hatiba Hadžijske džamije u Sarajevu. Bio je stalni saradnik, član Savjeta, Redakcionog odbora i tehnički urednik *Anala Gazi Husrev-begove biblioteke*.

Umro je 14. maja 1981. godine u Sarajevu.

90. godišnjica rođenja književnika Huseina Tahmiščića (2. 6. 1931−1999)

Bosanskohercegovački književnik Husein Tahmišćić rođen je 2. juna 1931. godine u Sarajevu. Završio je Filozofski fakultet u Sarajevu. Bio je član Društva pisaca Bosne i Hercegovine i jedan je od inicijatora međunarodne književne manifestacije "Sarajevski dani poezije".

Objavio je zbirke poezije (*Putnik života*, *Budna vrteška*, *Preludij za neimare*, *Gdje sad zvoni*, *Škola ljubavi*, *Treća obala* i dr.), proze (*Ljude nisam vidio*) kritike i eseje (*Ponovo osvojen grad*, *Izvor i govor*, *Biti na putu*, *Sarajevske hronike*, *Poezija Sarajeva*, *Sarajevo* i dr.), antologije (*Na stazama djetinjstva*, *Suočeni sa svijetom*, *Pjesme o Titu*, *Vatra ponornica*). Njegova djela prevedena su na albanski, češki, engleski, njemački i turski jezik. Dobitnik je brojnih nagrada, od kojih izdvajamo: Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva (1965, 1967),

Nagradu Udruženja književnika BiH (1964), Orden zasluga za narod sa srebrenim zracima (1978), Nagradu "Brankovo kolo" (1983) itd.

Umro je 1999. godine.

90. godišnjica rođenja prof. dr. Ibrahima Karabegovića (5. 6. 1931− 28. 8. 2011)

Bosanskohercegovački historičar Ibrahim Karabegović rođen je 5. juna 1931. godine u Modriči, gdje završava osnovnu školu. Gimnaziju je pohađao u Banjoj Luci i Derventi, a maturirao u Doboju 1951. godine. Diplomirao je na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu 1956. godine. Postdiplomski studij okončao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1966. godine, a doktorsku disertaciju odbranio na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1976. godine.

Na Institutu za historiju u Sarajevu biran je u sva zvanja, obavljao dužnost direktora i urednika časopisa *Prilozi Instituta za historiju*. Između 1994. i 2004. godine bio je redovni profesor na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, a jedan period i šef ovog odsjeka. Objavio je nekoliko knjiga te preko stotinu naučnih i stručnih radova, uglavnom iz socijalne historije i historije radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini. Dao je značajan doprinos u razvoju bosanskohercegovačke historiografije ne samo kao profesor i istraživač nego i svojim organizacijskim sposobnostima kao dugogodišnji direktor Instituta za historiju i predsjednik Društva historičara Bosne i Hercegovine. Umro je 28. augusta 2011. godine u Sarajevu.

30. godišnjica smrti orijentaliste Muhameda Hadžijamakovića (1915 − 10. 6. 1991)

Orijentalista Muhamed Hadžijamaković rođen je 1915. godine u Sarajevu. Potječe iz ugledne sarajevske porodice Hadžijamakovića. Unuk je šejha Muhamed-ef. Hadžijamakovića, jednog od vođa otpora austrougarskoj okupaciji Bosne i Hercegovine, sin šejha i muderisa Ahmed-efendije.

Gazi Husrev-begovu medresu završio je 1935. godine. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1956. godine.

Od 1936. do 1945. godine radio je kao vjeroučitelj u osnovnoj školi, a poslije je obavljao različite poslove u ustanovama i preduzećima sve do odlaska u penziju 1971. godine. Nakon penzionisanja posvetio se istraživačkom radu, obrađivao *Muhimme deftere* za Akademiju nauka i umjetnosti BiH, pisao za *Glasnik IZ*, *Islamsku misao*, *Anale Gazi Husrev-begove biblioteke*, proučavao

djelo Abdulvehaba Ilhamije, preveo njegov *Divan* i *Tuhfetul-musallin.* Umro je 10. juna 1991. godine.

40. godišnjica smrti historičara i orijentaliste Alije Bejtića (1. 5. 1920 − 7. 7. 1981)

Bosanskohercegovački historičar i orijentalista Alija Bejtić rođen je 1. maja 1920. godine u Kukavicama kod Rogatice. Osnovnu školu završio je u Rogatici, a Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 1943. godine. Diplomirao je na Arhitektonskom odsjeku Tehničkog fakulteta u Zagrebu 1955. godine sa radom pod naslovom *Povijest i umjetnost Foče na Drini*.

Nakon završetka fakulteta zapošljava se u Zemaljskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti u Sarajevu, a nešto kasnije i u Urbanističkom zavodu Bosne i Hercegovine. Najveći doprinos dao je u oblasti zaštite i konzerviranja spomenika kulture. Kao direktor Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture (1966–1977) angažovao se na zaštiti arhitektonsko-urbanističkog izgleda Baščaršije, prije svega svojom studijom *Stara sarajevska Čaršija jučer, danas i sutra – osnove i smjernice za regeneraciju*. Od 1977. do 1981. godine radi u Orijentalnom isntitutu kao naučni savjetnik.

Bejtićev naučnoistraživački opus obuhvata preko 420 jedinica, koje se tematski uglavnom odnose na historiju kulture Bosne i Hercegovine (osmanski period), prevodilačke radove te radove o književnom i folklornom stvaralaštvu (bošnjačke epske i lirske narodne pjesme). Zbog proučavanja orijentalne kulturne baštine izabran je za dopisnog člana Istanbulskog instituta i Instituta za islamsku umjetnost u Ankari, a bio je saradnik Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Enciklopedije likovne umjetnosti, Enciklopedije Jugoslavije, te učesnik mnogih naučnih skupova. Umro je 7. jula 1981. godine u Sarajevu.

110. godišnjica rođenja prof. dr. Midhata Begića (12. 7. 1911 − 16. 11. 1983)

Akademik prof. dr. Midhat Begić jedan je od najznačajnijih bošnjačkih književnih kritičara, historičara i esejista, koji je svojim djelima i angažmanom doprinio etabliranju i reafirmiranju bosanskohercegovačke i bošnjačke književnosti, posebno u vremenu njenog negiranja u socijalističkoj Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata, postavljajući tako temelje modernoj bosnistici.

Akademik Begić rođen je 12. jula 1911. godine u Koraju (Lopare). Završio je studij francuskog jezika i jugoslovenske književnosti na Filozofskom

fakultetu u Beogradu 1934. godine. Doktorsku disertaciju odbranio je u Lyonu (Francuska) 1958. godine. Od 1953. do penzioniranja 1973. godine radio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, prvo kao lektor francuskog jezika a kasnije kao profesor na Odsjeku za jugoslovenske književnosti. Predavao je jugoslovenske književnosti na francuskoj Sorboni od 1966. do 1969. godine.

Bio je osnivač i glavni urednik časopisa za književnost *Izraz,* koji počinje izlaziti u Sarajevu 1957. godine. U svojim esejima i radovima koje je objavio u tri knjige *Raskršća* (1957, 1969, 1976), na temelju savremenih književnoteorijskih promišljanja, pisao je kako o djelima bosanskohercegovačkih i južnoslavenskih autora (Meša Selimović, Hasan Kikić, Mak Dizdar, Antun Gustav Matoš, Oskar Davičo), tako i o velikim francuskim piscima (Baudelaire, Malraux, Gide) i drugim svjetskim književnicima poput Gorkog i Kafke. Njegove književnokritičke i esejističke radove odlikuje sjedinjenost metodološko-analitičke utemeljenosti i kreativnog razumijevanje svakog teksta.

Prof. dr. Midhat Begić dobitnik je mnogih nagrada i priznanja: Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva, Orden Republike sa zlatnim vijencem, Nagrada AVNOJ-a, Nagrada ZAVNOBiH-a Nagrada Udruženja književnika Bosne i Hercegovine itd.

Umro je 16. novembra 1983. godine u Praz-Coutantu (Francuska).

50. godišnjica smrti književnika Maka Dizdara (17. 10. 1917 – 14. 7. 1971)

Jedan od najvećih bosanskohercegovačkih i bošnjačkih pjesnika Mehmedalija Mak Dizdar rođen je 17. oktobra 1917. godine u Stocu. Već u šestoj godini ostao je bez oca Muharema, koji je umro od posljedica ranjavanja u Prvom svjetskom ratu. Osnovnu školu je završio u Stocu a Šerijatsku gimnaziju 1936. godine u Sarajevu. Književne radove počinje pisati još u gimnazijskim danima, pa već nakon mature objavljuje svoju prvu pjesničku zbirku *Vidovopoljska noć* (1936), koja je bila cenzurirana od strane tadašnje vlasti. Međutim, to ga ne sputava da nastavi pisati za novine, a književne radove objavljuje u časopisima *Gajret*, *Novi Behar*, *Jugoslavenski list*, *Pregled*, almanahu *Oblaci nad kolibama* (1937) itd.

Godine 1941. ženi se Bišćankom Senijom Dedić, s kojom će dobiti tri sina Faruka, Envera i Maju. Zajedno sa starijim bratom Hamidom, koji je već bio afirmirani pjesnik, za vrijeme Drugog svjetskog rata priključuje se partizanskom antifašističkom pokretu i koristi pseudonim Mak, koji će i kasnije zadržati sve do svoje smrti. Zbog Makova opredjeljenja, ustaške vlasti hapse njegovu majku Neziru i sestru Refiku 1945. godine, odvode ih u logor Jasenovac i strijeljaju.

U poslijeratnoj socijalističkoj Jugoslaviji radi kao urednik u državnoj novinskoj agenciji TANJUG za Bosnu i Hercegovinu (1946–1948), novinar u sarajevskom dnevnom listu *Oslobođenje* (1948–1951), glavni urednik izdavačke kuće "Narodna prosvjeta" (1951–1959), jedne od najuglednijih izdavačkih kuća na prostorima Jugoslavije. Nakon što je ova izdavačka kuća na jednom anonimnom konkursu proglasila *Bihorce* Ćamila Sijarića za najbolji jugoslavenski roman, pod snažnim pritiscima i napadima ideološke kritike, Mak Dizdar ostaje bez posla, a "Narodna prosvjeta" se gasi i pripaja se izdavačkoj kući "Veselin Masleša". U međuvremenu će Mak 1954. štampati kao posebno izdanje svoju poemu *Plivačicu*.

Bez obzira na teške materijalne uvjete za njega i njegovu porodicu, Mak Dizdar u narednom periodu objavit će svoja najpoznatija djela, zbirke pjesama *Okrutnosti kruga* (1960), *Koljena za Madonu* (1963), *Kameni spavač* (1966) i *Modra rijeka* (1971). Zbirka pjesama *Kameni spavač,* jedno je od najvećih ostvarenja savremene bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti, koja svojom unutrašnjom harmonijom i ljepotom predstavlja duh Bosne, spoj tradicionalnog i modernog, Istoka i Zapada, bogumilstva, kršćanstva i islama, a zajedno s Makovom knjigom *Stari bosanski tekstovi* (1969), i nezaobilazan izvor za proučavanje i razumijevanje ne samo bosanske medievalne kulture nego i cjelokupnog njenog povijesnog usuda i života njenih ljudi.

Bio je predsjednik Udruženja književnika Bosne i Hercegovine i glavni urednik časopisa Život, u kome će u posebnom tematu otvoriti i raspravu o jezičkom pitanju u Bosni i Hercegovini i objaviti svoj poznati esej *Marginalije o jeziku i oko njega* (1970), otvoreno i naučno afirmirajući i zalažući se za priznavanje treće, bosanske varijante tadašnjeg sh. jezika.

Izložen otvorenim napadima, prijetnjama i optužbama za izdaju državnih interesa, zbog toga što je pisao o Bosni, njenoj prošlosti, jeziku i kulturi, umro je 14. jula 1971. godine u svojoj 54. godini života. Njegovo djelo i danas je najreprezentativniji i najljepši spomenik bosanske kulture i književnosti.

30. godišnjica smrti prof. dr. Džemala Čelića (1922 – 3. 8. 1991)

Bošnjački i bosanskohercegovački arhitekta Džemal Čelić rođen je 1922. godine u Sarajevu, gdje završava osnovnu školu i gimnaziju. Studij arhitekture završava na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1953. pa do penzioniranja 1987. godine biran je u sva akademska zvanja na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu, na predmetima Historija umjetnosti, Arhitektura naroda Jugoslavije, Kompozicije i enterijeri. Predavao je na postdiplomskim i

doktorskim studijima na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu i Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu.

U oblastima teorije arhitekture i zaštite spomenika kulture bio je saradnik Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine. U periodu od 1968. do 1976. godine obavljao je dužnost direktora Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode BiH.

Svoja teorijska znanja primjenjivao je u praktičnoj realizaciji mnogih projekata, kroz kontinuiranu dugogodišnju saradnju sa akademikom Jurajom Najdhartom, kome je bio asistent. Najznačajnija Čelićeva djela su: Industrijska škola u Zenici, Konkurs za rješenje Marijin-dvora i Skupštine u Sarajevu, Projekat Filozofskog fakultetu u Sarajevu, Projekat zgrade Republičkih organa uprave, Islamski centar i džamija u Zagrebu i drugi.

Objavio je veći broj radova u renomiranim časopisima i publikacijama, te knjige *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini* (1969), *Sarajevo i okolica* (1974), *Počitelj i okolica* (1985), *Ferhadija, Banja Luka* (2004) itd. Početkom devedesetih godina 20. stoljeća angažuje se u reaktiviranje rada Kulturnog društva Muslimana "Preporod", u kojem obavlja dužnost predsjednika Nadzornog odbora i predsjednika Komisije za zaštitu muslimanskih spomenika kulture. Za svoj rad je dobio mnoge nagrade i priznanja: Orden rada sa zlatnim vijencem, Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima, Nagrada za nauku "Veselin Masleša", Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva itd.

Preminuo je 3. augusta 1991. godine od infarkta u mostarskoj bolnici, na povratku sa stolačke kulturne manifestacije "Slovo Gorčina", a sahranjen je na sarajevskom groblju Bare.

30. godišnjica smrti književnika Muhameda Abdagića (20. 12. 1916 − 9. 8. 1991)

Bošnjački književnik Muhamed Abdagić rođen je 20. decembra 1916. godine u Sjenici. Pohađao je Veliku medresu kralja Aleksandra u Skoplju zajedno s Ćamilom Sijarićem i Rašidom Dedovićem, iz koje je 1934. godine isključen zbog marksističkih ideja i literature koju je čitao. Gimnaziju završava u Vranju a Pravni fakultet u Beogradu. U studentskim danima uključuje se u aktivnosti KPJ. Pred Drugi svjetski rat organizira rad KPJ u Sjenici, a 1940. godine u Novom Pazaru pokreće list *Glas Sandžaka*.

Iako je bio aktivni učesnik NOR-a i član KPJ, otvoreno je kritikovao poslijeratne društvene devijacije i nepravde koje su činjene prije svega prema bošnjačkom narodu kako u Sandžaku, tako i u cijeloj Jugoslaviji. Zbog suprotstavljanja jednoumlju Partije osuđen je 1948. godine na deset godina zatvora.

Iza sebe je ostavio objavljene romane *Zvučni zid* (1967), *Feniks* (1972), *Druge studene zime* (1981), zbirke pjesama *Lutajući brod* (1981), *Iza Moreno* (1993), drame *Tri drame* (1966), *Zamka* (1967), *Ramiza* (1999) i druga djela.

Umro je 9. augusta 1991. godine u Novom Pazaru.

90. godišnjica rođenja slikara Bekira Misirlića (26. 8. 1931 – 1. 11. 2001)

Bosanskohercegovački slikar i skulptor Bekir Misirlić rođen je 26. augusta 1931. godine u Banjoj Luci. U rodnom gradu je proveo cijeli svoj život. Završio je Srednju tehničku školu, smjer arhitekture i konstrukcije, 1950. godine, a Pedagošku akademiju, Odsjek lijepih umjetnosti, 1953. godine. Radio je kao nastavnik likovnog odgoja u osnovnoj školi. Bio je dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine od 1987. godine.

Osnovne teme njegovih dijela su mrtva priroda, enterijeri, prošlost Bosne, nišani, pejzaži i druge. Njegova najpoznatija djela su: *Razmišljanje*, *Stara višnja*, *Porodica*, *Ptice*, *Iz Gornjeg Šehera*, *Crni nišani – jutro*, *Znaci prošlosti*, *Ljetni dan u mojoj sobi*, *Narandžasta vreća*, *Igra staklenih perli*, *Mali dio bašte*, *Mihrabi* itd.

Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine i Umjetnička galerija Banje Luke, u saradnji sa ANUBiH, Collegiumom artisticumom i Domom kulture u Banjoj Luci, u decembru 1990. godine priredili su veliku retrospektivu od 607 eksponata ovog značajnog bosanskohercegovačkog umjetnika, na osnovu koje je kasnije štampan njegov monografski katalog sa reprodukcijom svih izložbenih segmenata sa kataloškim podacima i bio-bibliografijom autora. Sve do svoje smrti neumorno je stvarao nova djela i izlagao ih publici.

Umro je 1. novembra 2001. godine, a ukopan je na Novom groblju u Banjoj Luci.

(12. 9. 1831 – Proglašena bosanska autonomija)

Početkom 19. stoljeća javljaju se otpori bosanskih ajana, kapetana i janjičara prema centralnoj vlasti u Carigradu zbog vojnih i administrativnih reformi koje sultan Mahmud II planira provesti u Bosni, a koje znače slabljenje feudalne autonomije ovog bošnjačkog staleža. Uzaludni su bili i pokušaji bosanskog vezira Ali Namik-paše Moralije da privoli bosanske ajane i kapetane na poslušnost sultanu te da dođu u Travnik na razgovor sa njim. Naprotiv, oni su se već u januaru 1931. godine na sastanku u Tuzli dogovorili da ne prihvate najavljene reforme, a 5. februara su za svog vođu izabrali Husen-kapetana Gradaščevića, koji je u pratnji 4.000 svojih pristalica prenio njihove stavove bosanskom veziru u Travniku u drugoj polovini marta iste godine. Zahtjevi pokreta u kojima

se traži poseban status Bosne u okviru Osmanskog carstva, sličan onom koji je Srbija dobila Hatišerifom iz 1930. godine, osmanske vlasti su odbile.

Prvi veći sukob s vojskom velikog vezira desio se 18. jula 1831. godine kod Kačanika na Kosovu, u kojem je Husein-kapetan Gradaščević izvojevao veliku pobjedu, nakon čega su ga ostali ajani proglasili za bosanskog vezira u kuli Hadži Mujage Zlatara u selu Zabilju kod Viteza. Carski vezir Ali Namik-paša uspio je pobjeći u Istanbul, a u Sarajevu je 12. septembra 1931. godine proglašena autonomija Bosne. Autonomija je trajala je sve do 4. juna 1932. godine kada je vojska velikog vezira, uz pomoć hercegovačkih ajana Alipaše Rizvanbegovića i Smail-age Čengića, uspjela poraziti pristalice Husein-kapetana (Zmaja od Bosne) kod Sarajeva.

70. godišnjica rođenja prof. dr. Saliha Jalimama (30. 9. 1951 − 26. 4. 2019)

Bosanskohercegovački historičar Salih Jalimam rođen je 30. septembra 1951. godine u Zenici, gdje završava osnovno i srednje obrazovanje. Diplomirao je na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu 1975. godine. Magistarski rad odbranio je na istom fakultetu 1982. godine. Radio je kao profesor historije u zeničkim školama i kao kustos Historijske zbirke Muzeja Zenice. Doktorsku disertaciju pod naslovom *Djelatnost dominikanaca u srednjovjekovnoj Bosni* odbranio je na Filozofskom fakultetu u Tuzli 1998. godine. Kao docent, vanredni i redovni profesor predavao je na Filozofskom fakultetu u Tuzli, Pravnom fakultetu u Zenici, Pedagoškom fakultetu u Bihaću, Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru i drugim visokoškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini. Funkciju dekana Pravnog fakulteta u Zenici obavljao je od 2006. do 2009. godine.

Uža oblast njegovog istraživanja je srednjovjekovna Bosna. Objavio je brojne radove i knjige, među kojima izdvajamo: *555 godina Zenice: putopisne bilješke i zapisi o zeničkom kraju* (1991), *Vranduk: kraljevski grad* (1996), *Studija o bosanskim bogomilima* (1996), *Izvori za historiju srednjovjekovne bosanske države: izbor* (1997), *Historija bosanskih bogomila* (2002), *Duhovna susretanja* (2006), *Zagonetka postojanja* (2008), *Historija Zenice* (2010) itd. Bio je član Savjeta BZK "Preporod" i Senata Bošnjačkog instituta, te predsjednik Društva historičara Zenice.

Umro je 26. aprila 2019. godine, a ukopan je u Zenici.

10. godišnjica smrti slikara Mehmeda Zaimovića (26. 8. 1938− 30. 9. 2011)

Bosanskohercegovački slikar Mehmed Zaimović rođen je 26. augusta 1938. godine u Tuzli. Završio je Školu primijenjenih umjetnosti u Sarajevu 1960. godine. Do 30. godine života je već imao nekoliko uspješnih samostalnih izložbi. Svoj umjetnički izraz prenio je na crtež, grafiku i uljno slikarstvo. Slikanje je bilo smisao njegovog života, nadahnuće i smiraj. Motivi i boje njegovih djela odraz su njegovih emocija.

Zaimović je svoja djela izlagao na mnogim samostalnim i kolektivnim izložbama u Bosni i Hercegovini i inostranstvu, među kojima izdvajamo one u Beogradu (1967), Parizu (1970), Beču (1970), Ljubljani (1972) itd. Dizajnirao je poznate omote u smeđim nijansama, sa motivima bosanske kulture i tradicije, za ediciju *Bošnjačka književnost u 100 knjiga* koju izdaje BZK "Preporod".

Obavljao je funkciju predsjednika Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine od 1986. do 1996. godine. Bio je član ANUBiH i Savjeta BZK "Preporod". Za svoj umjetnički rad dobio je mnoge nagrade i priznanja: Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva (1972), Nagrada "Premio Michetti" na međunarodnoj izložbi u Italiji (1973), Prva nagrada na VII bijenalu mladih u Rijeci (1974) i dr.

Umro je 30. septembra 2011. godine u Sarajevu.

90. godišnjica rođenja historičarke umjetnosti Azre Begić (23. 10. 1931 − 23. 4. 2017)

Historičarka umjetnosti Azra Begić rođena je 23. oktobra 1931. godine u Počitelju. Diplomirala je na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Zatim odlazi u Pariz, gdje studira francuski jezik i književnost. Od 1959. godine do kraja radnog vijeka radi u Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine, gdje je stekla sva stručna zvanja do muzejske savjetnice.

Magistarski rad Đoko Mazalić i prilike u njegovo doba odbranila je na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1972. godine. Objavila je brojne kritičke osvrte, prikaze i eseje iz oblasti umjetnosti, kao i autorske radove u renomiranim knjigama i publikacijama: *Umjetnost Bosne i Hercegovine*, *Revolucija u djelima likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine*, *Retrospektiva, Monografija o Ismetu Mujezinoviću* itd. Prevodila je sa francuskog jezika i objavila zbirku poezije *Ups and downs* (1995).

Bila je članica strukovnih udruženja: International Association of Art Critics (AICA), Comite International d'Historie de l'Art (CIHA), prva predsjednica

Ženskog muslimanskog akademskog kruga (MAK) "Bosanka", koji je osnovan u ratu 1993. godine, te članica Savjeta BZK "Preporod" u Sarajevu. Dobitnica je Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva, Dvadesetsedmojulske nagrade i Ordena rada sa zlatnim vijencem.

Umrla je 23. aprila 2017. godine, a ukopana je u Gradskom haremu u Čapljini.

90. godišnjica rođenja prof. dr. Lamije Hadžiosmanović (4. 12. 1931−9. 5. 2016)

Prof. dr. Lamija Hadžiosmanović rođena je 4. decembra 1931. godine u Sarajevu. Osnovnu i srednju školu kao i Filozofski fakultet, Odsjek za orijentalistiku, završava u Sarajevu 1957. Od 1960. godine radi kao bibliotekarka na Filozofskom fakultetu, a 1964. godine boravi u Kairu na specijalizaciji arapskog jezika i književnosti. Magistrirala je 1966. godine iz oblasti islamske civilizacije na Univerzitetu Ajni-Šems. Za asistenticu na Filozofskom fakultetu, na predmetu Katalogizacija i klasifikacija, izabrana je 1974. godine. Doktorsku disertaciju *Biblioteke u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave* odbranila je 1977. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, gdje je kasnije izabrana za docenta (1977), vanrednog profesora (1981), redovnog profesora (1986), profesora emeritusa (2007). Oblasti njena naučnog istraživanja jesu bibliotekarstvo te književna i kulturna baština Bošnjaka na orijentalnim jezicima.

Njena bogata bibliografija obuhvata oko 400 jedinica, među kojima se nalaze posebna izdanja, prijevodi s turskog jezika, prilozi u periodici, zbornicima i drugim publikacijama, autorske knjige, prijevodi književnih djela itd. Naslovi nekih od najznačajnijih djela Lamije Hadžiosmanović: *Biblioteke u Bosni i Hercegovini 1878–1918* (1980), *Tragom poezije bosanskohercegovačkih Muslimana na turskom jeziku*, u koatorstvu sa Salihom Trakom (1985), *Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima*, u koautorstvu sa Eminom Memijom (1995), *Antologija bošnjačke poezije na orijentalnim jezicima*, sa Eminom Memijom (1997) itd.

Potpisnica je dokumenta za osnivanje Stranke demokratske akcije (SDA), bila je članica Muslimanske bošnjačke organizacije, Muslimanskog akademskog kluba "Bosanka", Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Savjeta BZK "Preporod", Savjeta Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine i ANUBiH. Dobitnica je Zlatnog broša za oblast nauke (1998), Srebrenog alema s ljiljanom od SDA (2007), Srebrene plakete za postignute rezultate u oblasti obrazovanja i nauke (2010), Nagrade "Hasan Kaimija" (2012) itd.

Umrla je 9. maja 2016. godine, a ukopana je na groblju Bare u Sarajevu.

90. godišnjica rođenja književnice Nasihe Kapidžić-Hadžić (6. 12. 1931 – 22. 9. 1995)

Bosanskohercegovačka književnica Nasiha Kapidžić-Hadžić rođena je 6. decembra 1931. godine u Banjoj Luci, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Njen otac Alija-efendija Kapidžić bio je vojni imam u Kraljevini Jugoslaviji, a početkom Drugog svjetskog rata i potpisnik Rezolucije banjalučkih muslimana koja se suprotstavljala progonima Jevreja i Srba od strane vlasti NDH.

Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Na početku je radila kao profesorica u banjalučkoj gimnaziji, a kasnije kao urednica obrazovnog i dječijeg programa Radija Sarajevo, te kao urednica edicije za djecu i omladinu u izdavačkom preduzeću "Veselin Masleša".

Njena poezija spada u sami umjetnički vrh književnosti za djecu, a uvrštena je u antologijske izbore i nastavne planove i programe za osnovnu školu. Neka od njenih djela su: *Maskenbal u šumi* (1962), *Vezeni most* (1965), *Liliput* (1977), *Lete, lete laste* (1981) itd. Njene pjesme predstavljaju doživljaje vlastitog djetinjstva, spoj zvuka, boje i svjetlosti. Nasiha pjeva o prolaznosti života i vremena, dječijoj radosti i igri, opisuje prirodu i ljepote pejzaža. Uz poeziju za djecu objavila je pripovijetke, slikovnice, radio-igre, studije, eseje i književnu kritiku. Dobitnica je mnogih nagrada i priznanja za svoje književno stvaralaštvo.

Umrla je u opkoljenom Sarajevu 22. septembra 1995. godine.

100. godišnjica rođenja prof. dr. Ismeta Smailovića (7. 12. 1921− 12. 2. 2018)

Bosanskohercegovački lingvist Ismet Smailović rođen je 7. decembra 1921. godine u Ćehajama kod Srebrenika. Gimnaziju je pohađao u Tuzli i Mostaru. Diplomirao je na Odsjeku za hrvatskosrpski jezik i jugoslovenske književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1948. godine. Na istom fakultetu odbranio je doktorsku disertaciju *Jezik Hasana Kikića* 1964. godine. Radio je kao profesor u Gimnaziji, Srednjoj tehničkoj školi, Učiteljskoj školi i Višoj pedagoškoj školi u Tuzli (od 1969. Pedagoška akademija), a od 1972. do odlaska u penziju 1985. na Pedagoškoj akademiji u Banjoj Luci.

Bio je saradnik Instituta za jezik u Sarajevu, član redakcija časopisa *Književni jezik* i *Prilozi nastavi srpskohrvatskog jezika i književnosti*. Objavljivao je svoje radove u renomiranim časopisima na području bivše Jugoslavije. Neki od Smailovićevih objavljenih radova su: "O izgovoru i transkripciji orijentalnih riječi i imena", "Glas h i njegove zamjene u savremenom srpskohrvatskom

standardnom jeziku", "Turski i arapski elementi u fonetskom sistemu sh. jezika" itd., a naslovi njegovih najznačajnijih knjiga su: *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini* (1977), *Jezik Hasana Kikića* (1979), *Muhamed Hevai Uskufi*, sa Muhamedom Hukovićem i Ahmetom Kasumovićem (1990) i dr. Dobitnik je Povelje za životno djelo "Hasan Kaimija" (2010) i Povelje "Muhamed Hevai Uskufi" (2011).

Umro je 12. februara 2018. godine, a ukopan je u mezarju Dolac u Banjoj Luci.

10. godišnjica smrti prof. dr. Asima Pece (24. 5. 1927−7. 12. 2011)

Redovni profesor Filološkog fakulteta u Beogradu Asim Peco rođen je 24. maja 1927. godine u Ortiješu kod Mostara. Osnovnu školu završava na Buni, Gimnaziju pohađa u Mostaru, a Učiteljsku školu u Sarajevu. Od 1945. do 1947. radi kao učitelj u Hutovu (Čapljina). Dvogodišnje školovanje na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu (grupa: srpskohrvatski jezik i jugoslovenske književnosti) završava 1950. godine, a kao izvrstan student treću i četvrtu godinu pohađa na Filološkom fakultetu u Beogradu, na kojem diplomira 1952. godine. Za asistenta na Katedri za južnoslavenske jezike i opštu lingvistiku Filološkog fakulteta u Beogradu izabran je 1957. godine. Na istom fakultetu odbranio je doktorsku disertaciju *Govor istočne Hercegovine* (1958) i biran u sva zvanja do redovnog profesora 1972. godine. Predavao je na inostranim univerzitetima u Strazburu i Lenjingradu, te učestvovao na naučnim skupovima u Moskvi, Kijevu, Varšavi, Krakovu, Pragu, Sofiji, Berlinu, Lajpcigu, Hamburgu, Parizu, Bukureštu i drugim gradovima širom svijeta.

Dominantno se bavio dijalektologijom i akcentologijom. Objavio je knjige *Govor istočne Hercegovine* (1964), *Jezik naš svagdašnji* (1969), *Osnovi akcentologije srpskohrvatskog jezika* (1971), *Ikavskošćakavski govori zapadne Bosne* (1975), *Ikavskošćakavski govori zapadne Hercegovine* (1986), *Turcizmi u Vukovim rječnicima* (1987), *Iz jezičke teorije i prakse* (1987), *Književni jezik i narodni govori* (1990), *Akcenti i dužine u srpskohrvatskom jeziku* (1991), *Pisci i njihov jezik* (1995) itd.

Bio je član ANUBiH i CANU. Dobitnik je nekoliko značajnih nagrada.

Umro je 7. decembra 2011. godine u Beogradu.

20. godišnjica smrti prof. dr. Avde Sućeske (5. 5. 1927 − 21. 12. 2001)

Akademik prof. dr. Avdo Sućeska rođen je 5. maja 1927. godine u Jasenici kod Rogatice. Nakon završetka osnovnog obrazovanja i Gazi Husrev-begove

medrese, diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1950. godine. Doktorsku disertaciji o ulozi ajana na južnoslavenskim prostorima odbranio je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1959. godine. Akademske 1962/63. godine boravi na specijalizaciji na Institutu za historiju i kulturu Bliskog istoka i turkologiju u Minhenu.

Nakon povratka u Sarajevo biran je za vanrednog (1964) i redovnog profesora (1969) na Pravnom fakultetu, na predmetu Istorija države i prava naroda Jugoslavije. Kao profesor na ovom fakultetu radi sve do odlaska u penziju 1990. godine. U periodu između 1968. i 1974. godine obavljao je dužnost direktora Orijentalnog instituta u Sarajevu, a bio je i redovni član Akademije nauka i umjetnosti BiH.

Njegova naučna bibliografija obuhvata preko 120 bibliografskih jedinica. Bosna, Bosanski ejalet i drugi južnoslavenski prostori za vrijeme Osmanskog carstva predstavljaju osnovne naučnoistraživačke teme njegovog zanimanja i njegovih radova koji su objavljeni u mnogim domaćim i stranim časopisima. Svoju najpoznatiju studiju *Ajani – prilog izučavanju lokalne vlasti u našim zemljama za vrijeme Turaka* objavio je 1965, a posljednju *Bošnjaci u osmanskoj državi* 1995. godine.

Dobitnik je mnogih nagrada za svoj naučni rad, među kojima izdvajamo Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva i Dvadesetsedmojulsku nagradu. Svoju ličnu biblioteku s više hiljada naslova, koju je godinama sakupljao i brižljivo čuvao, poklonio je BZK "Preporod" 1996. godine, a njima se i danas služe nove generacije studenata i istraživača.

Umro je 24. decembra 2001. godine i ukopan je na groblju Bare u Sarajevu.

100. godišnjica rođenja Adil-bega Zulfikarpašića (23. 12. 1921−21. 7. 2008)

Političar i vakif Bošnjačkog instituta Adil-beg Zulfikarpašić rođen je 23. decembra 1921. godine u Foči, kao potomak stare bosanske begovske porodice Čengića. Osnovno obrazovanje završio je u rodnom gradu a srednju školu u Sarajevu. Već u srednjoškolskim danima zastupa socijalističke stavove, pristupa komunističkoj omladini i Partiji. Tokom Drugog svjetskog rata djeluje ilegalno u Sarajevu i Foči kao pripadnik partizanskog pokreta.

Nakon rata imenovan je za pomoćnika ministra trgovine u prvoj Vladi Narodne republike Bosne i Hercegovine. Ubrzo je, zbog neslaganja sa stanjem i načinom vođenja politike u državi, napustio Jugoslaviju 1946. godine i otišao prvo u Italiju, a zatim u Austriju. Od 1954. godine živi u Švicarskoj, gdje osniva i izdaje časopis *Bosanski pogledi* (1960–1967), najznačajnije glasilo bošnjačke

emigracije za vrijeme socijalističke Jugoslavije. Zajedno s drugim intelektualcima zalagao se za demokratske reforme u Jugoslaviji i vraćanje identitetskih prava Bošnjacima. Godine 1988. u Cirihu osniva Bošnjački institut, koji je nastao kao plod njegova dugogodišnjeg istraživačkog i sakupljačkog rada na polju bošnjačke kulture, tradicije i duhovnosti.

Nakon njegovog povratka u Bosnu i Hercegovinu 1990. godine, zajedno s Alijom Izetbegovićem osniva Stranku demokratske akcije (SDA), a ubrzo, nakon njihova raskola i novu stranku Muslimansku bošnjačku organizaciju (MBO). Period agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992–1995) provodi u Cirihu, a 1998. se vraća u domovinu i osniva Bošnjački institut u Sarajevu, u koji je preseljena građa iz ciriškog Instituta, koja je i danas veliki potencijal za naučna istraživanja.

Adil Zulfikarpašić objavio je knjige *Bošnjak Adil Zulfikarpašić* (1994), *Sudbonosni događaji: historijski presjek presudnih zbivanja i propusta* (2001), *Misao, pogledi, sjećanja* (2005) i druge.

Dobitnik je Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva (2002). Bio je počasni član ANUBiH i počasni doktor Univerziteta u Bihaću.

Umro je 21. jula 2008. godine i ukopan u dvorištu Bošnjačkog instituta u Sarajevu.

90. godišnjica smrti književnika Riza-bega Kapetanovića Ljubušaka (25. 5. 1868 – 24. 12. 1931)

Književnik Riza-beg Kapetanović Ljubušak rođen je 25. maja 1868. godine u Vitini kod Ljubuškog. Sin je bošnjačkog prosvjetitelja, kulturnog i političkog djelatnika Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka, koji je dao nemjerljiv doprinos u očuvanju bošnjačkog kulturnog identiteta za vrijeme austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine.

Riza-beg je pohađao ruždiju, a jedan je od prvih muslimana koji je završio austrijsku vojnu kadetsku školu u Sarajevu. Pisao je pjesme, pripovijetke, drame i putopise. Književne radove objavljuje u *Bošnjaku*, *Bosanskoj vili*, *Nadi*, *Beharu*, *Gajretu*, *Novom Beharu* i drugim časopisima. Njegova zbirka *Pjesme* (1893) predstavlja prvo pjesničko djelo jednog Bošnjaka napisano latinicom na bosanskom jeziku. Pripada grupi bošnjačkih pisaca preporodnog perioda koji su svojim djelima nastojali obrazovati i odgajati narod u kulturnom, nacionalnom i vjerskom pogledu. Učestvovao je u osnivanju muslimanskog kulturnog društva "Gajret" 1903. godine, kojem je predložio naziv.

Umro je 24. decembra 1931. godine u Sarajevu.

40. godišnjica smrti književnog kritičara Rize Ramića (1907−1981)

Književni kritičar Rizo Ramić rođen je u Beranama 1907. godine, gdje završava osnovnu školu. U Sarajevu radi kao tramvajski radnik i sindikalni aktivista, te učestvuje u književnim manifestacijama i promociji pisaca lijeve orijentacije, zbog čega je bio proganjan i zatvaran od strane tadašnje vlasti u Kraljevini Jugoslaviji.

Nakon prelaska u Zagreb svojim radovima i angažmanom priključuje se pokretu socijalne literature na južnoslavenskim prostorima. Posebno je značajan Ramićev doprinos u osnivanju i izdavanju časopisa za društvena i književna pitanja *Putokaz* (1937–1939), na čijim je stranicama, u prvom i drugom broju, objavio svoj rad *Tri generacije književnika muslimana*, kao značajan iskorak u izučavanju bošnjačke književnosti i kulture u tom vremenu.

Tokom Drugog svjetskog rata djelovao je u ilegali i stjecajem okolnosti uspio preživjeti. Do kraja života će u svojim radovima i knjigama ostati pristalica književne kritike marksističke orijentacije (*Na putevima slobode*, 1961; *Budna Bosna*, 1966).

Umro je 1981. godine.

30. godišnjica smrti prof. dr. Hasana Sušića (1937−1991)

Prof. dr. Hasan Sušić rođen je 1937. godine u Vlasenici, u porodici uglednog imama Mustafa-ef. Sušića. Hasan je imao brata blizanca Husejna, te starijeg brata, poznatog bošnjačkog književnika Derviša Sušića.

Završio je Učiteljsku školu u Tuzli. Studirao je filozofiju i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, gdje započinje svoje interesovanje za islamsku filozofiju. Jedno vrijeme je nakon studija boravio na Univerzitetu Al-Azhar u Kairu na usavršavanju arapskog jezika i kulture. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, a na Fakultetu političkih nauka izabran je za asistenta i docenta. Kasnije je predavao islamsku filozofiju na Filozofskom fakultetu.

Objavio je mnoge radove i knjige iz oblasti sociologije, orijentalno-islamske kulture i filozofije: *Društveni i politički značaj asabiyye*, *Dva koncepta političke filozofije (Ibn Rušd i Ibn Haldun)*, *Platonova država i al-Farabijeva al-Madina al-Fadila*, *Dimenzije džihada* itd. Preveo je knjige *Muqaddima* Ibn Halduna, *Historija islamske filozofije* M. Šarifa i *Marksizam i muslimanski svijet* M. Rodinsona. Bio je član Inicijativnog odbora Obnoviteljske skupštine i reaktiviranja rada BZK "Preporod" 1990. godine.

Umro je 1991. godine.

UDK 394.46 (497.6) “2022”

Godišnjice istaknutih ličnosti i pojava u 2022. iz kulturne prošlosti Bošnjaka

Nedim Alić

90. godišnjica rođenja književnika Alije Isakovića (15. 1. 1932 − 14. 3. 1997) (*Biserje* – godišnjica)

Alija Isaković jedna je od najznačajnijih ličnosti bošnjačke i bosanskohercegovačke književne i kulturne historije. Rođen je u Bitunji kod Stoca 15. januara 1932. godine. Djetinjstvo je proveo u domovima za djecu bez roditeljskog staranja, pa je osnovnu i srednju školu je pohađao u Stocu, Zagrebu, Crkvenici, Pančevu i Beogradu. Završio je studij jugoslovenskih književnosti i srpskohrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Objavio je romane *Sunce o desno rame* i *Pobuna materije*, zbirku pripovjedaka *Taj čovjek*, drame *To, Generalijum* i *Hasanaginica*, putopise *Jednom*, eseje *Neminovnosti* i *Antologija zla*, književne kritike i druga djela, i u svim tim književnim žanrovima ostvario najveće estetske i poetičke vrijednosti. Bio je urednik časopisa za književnost Život, edicija *Kulturno naslijeđe Bosne i Hercegovine* i *Muslimanska književnost XX vijeka u 25 knjiga* izdavačke kuće “Svjetlost” iz Sarajeva.

Jedan je od najistaknutijih autora “drugog bošnjačkog preporoda”, koji će početkom 70-ih godina 20. st. rezultirati ustavnim priznavanjem Muslimana kao ravnopravnog naroda u okviru socijalističke Jugoslavije. Aktivno je radio na afirmaciji i etabliranju bošnjačke književnosti i bosanskog jezika. Isaković je svojim tekstovima *Nervoza u našem književnom jeziku* (*Odjek*, 1965) i *Varijante na popravnom ispitu* (*Život* 1970) među prvima, nakon gotovo 60 godina, pisati o bosanskom jeziku i zalagati se za treću, bosansku varijantu zajedničkog jezika, navodeći da u *Novosadskom dogovoru o srpskohrvatskom jeziku* (1954) niti jedan Bošnjak nije učestvovao, kao i u izradi *Pravopisa* (1960), u kojem je udio bosanskog jezika potpuno zanemaren, a da je u izradi šestotomnog *Rječnika* (1967–1976) dviju matica uvršteno je svega 1, 8% književnih izvora bošnjačkih pisaca.

Na tragu takvog angažmana 1972. godine izlazi *Biserje* Alije Isakovića, prva savremena antologija i historija bošnjačke književnosti, koja će izazvati oštre rekacije tadašnjih partijskih kritičara. Nešto kasnije (1975. godine) Isaković će objaviti i veliki zbornik *Hasanaginica* (*1774–1974*) povodom 200. godina od prvog objavljivanja ove balade i dramu *Hasanaginica* (1982), jednu od najljepših dramatizacija ove poznate bošnjačke balade. Isaković je ovim kapitalnim djelima vratio baladu *Hasanaginicu* njenom bošnjačkom izvoru, čime će započeti i novi proces kanoniziranja i priznavanja same bošnjačke književnosti, koja je bila sistemski zanemarivana i "nacionalizirana" od strane ideološko-političkih centara u Srbiji i Hrvatskoj, o čemu, između ostalog, govori Isakovićeva knjiga sabranih tekstova pod naslovom *O "nacionaliziranju" Muslimana: 101 godina afirmiranja i negiranja nacionalnog identiteta Muslimana*, objavljena 1990. godine.

U toku srpsko-hrvatske agresije na Bosnu i Hercegovinu Isaković je imao posebnu ulogu na Prvom bošnjačkom saboru u Sarajevu 27. i 28. septembra 1993. godine, kada je kao predsjednik Inicijativnog odbora pred okupljenom "sviješću i savješću" bošnjačkog naroda izložio svoj poznati referat o povijesnoj drami i traumi bošnjačkog naroda, te ukazao na njihovu odgovornost u presudnom trenutku u kojem su se nalazili, a čiji su zaključci aktuelni i danas.

U ratnim okolnostima Isaković 1992. godine objavljuje prvi moderni *Rječnik karakteristične leksike u bosanskom jeziku* (1995. godine izlazi obimnijem izdanju kao *Rječnik bosanskog jezika*). U izdanju izdavačke kuće "Ljiljan" 1994. godine objavljuje dnevničke zapise iz ratnih dana, intervjue i druge tekstove u knjizi pod naslovom *Antologija zla*. Jedan je od inicijatora "Preporodove" edicije *Bošnjačka književnost u 100 knjiga*, koja se objavljuje od 1995 godine.

Odmah nakon rata, 1996. godine, u izdanju BZK "Preporod", pojavljuje se prvi *Pravopis bosanskoga jezika* Senahida Halilovića, koji potpisuje Pravopisna komisija od 18 članova, čiji je predsjednik upravo bio Alija Isaković. Umro je u 1997. godine u Sarajevu, gdje je sahranjen u haremu Ferhadije džamije. Kao znak sjećanja na doprinos ovog književnika i intelektualca bošnjačkoj kulturi, BZK "Preporod" dodjeljuje bijenalnu nagradu "Alija Isaković" za najbolji dramski tekst na bosanskom jeziku.

110. godišnjica rođenja islamskog teologa Fejzulaha Hadžibajrića (12. 1. 1912 − 21. 4. 1990)

Islamski teolog, orijentalista i šejh Fejzulah Hadžibajrić rođen je 12. januara 1912. godine u Sarajevu, u uglednoj sarajevskoj porodici. U rodnom gradu završava mekteb, osnovnu školu i Gazi Husrev-begovu medresu (1933), te

sluša predavanja tada istaknutih sarajevskih alima. Radio je kao vjeroučitelj u osnovnoj školi, imam, službenik Ulema-medžlisa i profesor Gazi Husrev-begove medrese. Zbog vjerskih aktivnosti i službe tokom Drugog svjetskog rata, komunističke vlasti su ga proganjale i zatvarale. Diplomirao je na Odsjeku za orijentalnu filologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu 1955. godine. Posao bibliotekara obavlja u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, na Veterinarskom i Filozofskom fakultetu do odlaska u penziju 1972. godine. Objavljivao je autorske radove i prevodio sa turskog, perzijskog i arapskog jezika.

Bio je jedan od najpoznatijih mesnevihana (tumača *Mesnevije* i tesavvufa) na prostoru Balkana i šejh kaderijskog reda. Idžazetname za šejha dobio je od poznatih sufijskih učenjaka u Istanbulu, Konji i Bagdadu. Preselio je na ahiret 22. aprila 1990. godine, 27. noći mjeseca ramazana.

110. godišnjica rođenja književnika Mustafe Grabčanovića (15. 1. 1912 − 4. 8. 1990)

Bosanskohercegovački i bošnjački književnik Mustafa Grabčanović rođen je 15. januara 1912. godine u Bijeljini, gdje završava osnovnu školu i gimnaziju. Zbog loših materijalnih uvjeta biva primoran napustiti studij prava, te naknadno završava Školu finansija u Beogradu. Radio je kao činovnik u Bijeljini, Rogatici, Tuzli i Brčkom.

Objavivši zbirku pjesama *Bosna* 1938. godine u Sarajevu, ulazi u krug poznatih bosanskohercegovačkih književnika između dva svjetska rata. Svoje književne radove objavljuje u *Novom Beharu* i drugim publikacijama. Drugu zbirku pjesama *Krajolici moje Semberije* objavljuje tek 1983. godine. Godinama je pisao o životu, ljudima i prošlosti Bijeljine u feljtonu "Iz prošlosti našeg kraja" koji je izlazio u *Semberskim novinama*. Kasnije je BZK "Preporod" te tekstove objavio u knjizi Mustafe Grabčanovića *Bijeljina i Bijeljinci* (2006), sačuvavši od zaborava značajan dio kulturne prošlosti ovoga kraja.

Umro je 4. augusta 1990. godine u Bijeljini.

140. godišnjica rođenja i 50. godišnjica smrti publiciste i bibliofila Osmana Asafa Sokolovića (?1882 − 24. 1. 1972)

Bošnjački publicista i bibliofil Osman Asaf Sokolović rođen je 1882. godine u Sarajevu, gdje završava mekteb, osnovnu školu i ruždiju. Nakon smrti roditelja, sa bratom Tevfikom odlazi na licej u Istanbul a zatim u Bursu. Po završetku školovanja u Turskoj vraća se u Sarajevo, a zatim upisuje Pravni fakultet u Zagrebu, na kojem i diplomira. Radio je kao sekretar u Trgovačko-obrtničkoj

komori u Sarajevu sve do odlaska u penziju. Bio je aktivan u Muslimanskom radničkom i zanatlijskom društvu "Hurijet" (1908–1945) i pomagao siromašnoj bošnjačkoj djeci da pronađu smještaj i steknu obuku za neki zanat.

Nakon penzionisanja posvetio se istraživanju bošnjačke historije i kulture te prijevodima s turskog, francuskog i njemačkog jezika. Njegova privatna biblioteka, koju je godinama sakupljao, brojala je preko 10.000 knjiga, među kojima je 600 orijentalnih rukopisa, od kojih su neki djela domaćih autora. Veći dio svoje biblioteke ustupio je 1963. godine Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu.

Bibliografije, prikaze knjiga, radove o bošnjačkoj historiji, kulturi i književnosti objavljivao je u časopisima *Novi Behar*, *Gajret*, *Osvit*, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke* itd.

Umro je 24. januara 1972. godine.

50. godišnjica smrti slikara Behaudina Selmanovića (4. 7. 1915 − 1. 2. 1972)

Bošnjački slikar Behaudin Selmanović rođen je 4. jula 1915. godine u Pljevljima kao osmo i najmlađe dijete u porodici. U drugoj godini Behaudinova života umire njegova mati Atija, a brigu o njemu preuzima nena. Osnovnu školu završava u Pljevljima, a gimnaziju pohađa u Beranama i Sarajevu. Crta od rane mladosti. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1943. godine.

Nakon završetka Akademije vraća se u Sarajevo, uređuje svoj atelje i učestvuje u osnivanju Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, na čijoj prvoj izložbi predstavlja svoje radove *Figura* i *Studija glave*, koji su nastali tokom studija u Zagrebu. Od 1945. do 1948. radi kao profesor Gimnazije i Učiteljske škole u Sarajevu. Od 1948. godine živi i radi kao profesionalni slikar. Boravi na studijskim putovanjima u Turskoj i Francuskoj.

Imao je nekoliko samostalnih izložbi, a dio njegove zaostavštine nalazi se u Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine i drugim ustanovama. Naslovi nekih njegovih djela jesu: *Ponjava*, *Crvena mrtva priroda*, *Tri bora*, *Neretva*, *Sarajke*, *Počiteljski pejzaži*, *Autoportret sa jabukama*, *Begovina u Stocu*, *Mahrame* itd. Za svoj rad dobio je najveće republičko priznanje Dvadesetsedmojulsku nagradu.

Umro je 1. februara 1972. godine u Sarajevu, a sahranjen je na groblju Bare.

80. godišnjica smrti reisa Fehima Spahe (4. 2. 1887 − 14. 2. 1942)

Reisul-ulema Fehim ef. Spaho je rođen 4. februara 1877. godine u Sarajevu, kao prvi sin hadži Hasana ef. Spahe, koji je bio muderis Gazi Husrev-begovog hanikaha, nastavnik i upravitelj Šerijatske sudačke škole u Sarajevu.

Fehim Spaho završava osnovno obrazovanje i Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu. Nakon školovanja stupa u državnu službu na mjesto vilajetskog arhivara u Upravnom odjeljenju Zemaljske vlade, a zatim na mjesto kadije i službenog tumača turskog jezika Šerijatskog suda u Sarajevu. Od 1908. obavlja dužnost pisara i sekretara Zemaljske vlade u Sarajevu, a od februara 1919. do oktobra 1920. godine načelnik je Ministarstva vjera u Vladi Kraljevine Jugoslavije u Beogradu.

Nakon toga vraća se u Sarajevo, gdje je bio viši vladin savjetnik i predsjednik Odsjeka za vjere. Polovinom marta 1936. godine postao je naib Islamske zajednice u Sarajevu, a krajem aprila iste godine imenovan je za predsjednika Vrhovnog šerijatskog suda u Sarajevu. Na izborima 1937. godine izabran je za člana Vakufskog sabora u Sarajevu i Izbornog tijela za izbor reisul-uleme. Na sjednici Izbornog tijela 20. aprila 1938. godine izabran je za reisul-ulemu u konkurenciji s Ahmed-ef. Burekom, muderisom Gazi Husrev-begove medrese, i Muhamed-ef. Tufom, profesorom Više islamske šerijatske škole. Na osnovu ovog prijedloga imenovan je za reisul-ulemu Kraljevine Jugoslavije ukazom kraljevskih namjesnika, a predaja menšure obavljena je 9. juna 1938. godine u Carevoj džamiji u Sarajevu. Obavljao je dužnost reisul-uleme u vrijeme izbijanja Drugog svjetskog rata, kada su muslimani i Islamska zajednica došli u tešku situaciju.

Fehim-ef. Spaho objavio je brojne stručne, književne i publicističke tekstove u *Beharu*, *Novom Beharu*, *Glasniku IZ*, *Pravdi* i drugim časopisima, kalendarima i listovima. Jedan je od najistaknutijih bošnjačkih kulturnih, političkih i naučnih radnika tog vremena.

Umro je za vrijeme Drugog svjetskog rata, 13. februara 1942. godine u Sarajevu, a sahranjen je u haremu Begove džamije.

40. godišnjica smrti književnika Saliha Alića (30. 9. 1906 − 11. 3. 1982)

Jedan od najznačajnijih bošnjačkih pjesnika između dva svjetska rata Salih Alić rođen je 30. septembra 1906. godine u Bijeljini. Osnovnu školu i medresu završava u rodnom gradu. Radi kao knjigovođa u trgovinskim preduzećima i kao dopisnik za sarajevske listove *Jugoslavenski list* i *Sarajevska pošta*. Nakon dolaska u Sarajevo radi u Islamskoj dioničkoj štampariji i objavljuje književne

radove u *Novom Beharu*. Tokom boravka u Sarajevu, ali i kasnije (od 1936. godine) u Zagrebu, druži se s poznatim hrvatskim pjesnikom Tinom Ujevićem, te nastavlja pisati i objavljivati poeziju i druge tekstove u časopisima i listovima. U Zagrebu 1941. godine objavljuje i svoju prvu pjesničku zbirku *Lirski akvareli*, a njegove pjesme su uvrštene u zbirku šesterice autora *Ranjeni galeb* (1942).

Nakon Drugog svjetskog rata radi kao službenik u Nakladnom zavodu Hrvatske, Ministarstvu ribarstva NR Hrvatske i Zagrebačkoj vojnoj pošti. Objavljuje zbirke pjesama *Lirski dnevnik* (1953), *Jesenas i danas* (1954), *Poezija* (1972). Dominantna poetička obilježja njegove poezije jesu neoimpresionističke slike prirode i godišnjih doba, metapoetske i egzistencijalističeke opservacije te pjesme socijalno angažovane tematike. Veliki dio njegova književnog opusa ostao je u rukopisima, koje je otkupila porodica Kodrić i ustupila BZK "Preporod" s ciljem njihovog čuvanja, valoriziranja i objavljivanja. Iz ove kolekcije književnik Zilhad Ključanin priredio je i objavio zbirku *Kaside* (2008) Saliha Alića.

Salih Alić umro je 11. marta 1982. godine u Zagrebu, gdje je i sahranjen.

50. godišnjica smrti književnika Ahmeda Muradbegovića (3. 3. 1898 − 15. 3. 1972)

Ahmed Muradbegović, bosanskohercegovački i bošnjački pjesnik, novelist, dramski pisac, reditelj i esejist, rođen je 3. marta 1898. godine u Gradačcu, u uglednoj porodici koja vodi porijeklo iz Budima, od oca Hilmi-bega i majke Aleme (rođene Ibreljić). Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu (1910), gimnaziju pohađa u Tuzli, Sarajevu i Bihaću. Završni ispit u gimnaziji, nakon nekoliko prekida i isključenja od strane austrougarske vlasti, položio je 1919. godine u Sarajevu. Nakon prelaska u Zagreb, studira na Pravnom, a kasnije na Filozofskom fakultetu, te uporedo završava Glumačku školu, u kojoj je slušao predavanja poznatih reditelja i univerzitetskih profesora. Bio je član drame Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu (1921–1926). Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1930. godine, na studijskoj grupi za nacionalnu i opću historiju, historiju južnoslavenske književnosti, latinski i njemački jezik.

Radi kao nastavnik u Glumačkoj školi i profesor maternjeg jezika, historije i geografije u gimnaziji. Za suplenta Prve realne gimnazije u Zagrebu postavljen je 1931. godine, a zatim je premješten za suplenta Realne gimnazije u Karlovcu. Profesorski i državni stručni ispit ispit položio je 1934. godine. Funkciju upravnika Narodnog kazališta u Sarajevu obavlja od 1941. do 1945.

godine, zbog čega su ga vlasti u socijalističkoj Jugoslaviji osudile na zatvorsku kaznu od jedne godine.

Od 1947. godine učestvuje u osnivanju dramske sekcije Narodnog pozorišta u Tuzli, gdje radi do 1949. godine kao honorarni saradnik, a nakon povratka građanskih prava i kao reditelj i umjetnički rukovodilac (1950–1954). Od 1954. do 1957. radi kao reditelj i umjetnički rukovodilac Narodnog kazališta u Dubrovniku, a potom i kao direktor drame u Banjoj Luci.

Uz izuzetan društveni, obrazovni i kulturni angažman, Muradbegović piše i objavljuje književna djela, koja pripadaju najznačajnijim ostvarenjima bosanskohercegovačke i bošnjačke književnosti između dva svjetska rata kako u okviru poetike ekspresionizma, tako i postpreporodnog tradicionalizma. Objavio je zbirku poezije *Haremska lirika* (1921), zbirku pripovjedaka *Haremske novele* (1924), *Nojemova lađa* (1924), *Svijet u opancima* (1936), *U vezirovim odajama* (1944), te drame *Bijesno pseto* (1926), *Majka* (1934) *Na Božijem putu* (1936), *Huseinbeg Gradaščević* (1942), historijsku studiju *Omer-paša Latas u Bosni* (1944), a posthumno je objavljen i Muradbegovićev roman *Ponos* (2004).

Nakon odlaska u penziju 1960. godine, živio je u Dubrovniku sve do svoje smrti 15. marta 1972. godine, gdje je i sahranjen.

110. godišnjica smrti književnika Osmana Đikića (7. 1. 1879 − 30. 3. 1912)

Osman Đikić rođen je 6. januara 1879. godine u Mostaru, gdje je završio osnovno obrazovanje. Nakon toga upisuje mostarsku gimnaziju, iz koje je isključen 1898. godine od strane austrougarskih vlasti zbog nacionalno-političkog angažmana i podrške srpskoj crkvenoj i obrazovnoj autonomiji. Školovanje nastavlja u Istanbulu, gdje završava gimnaziju, dok u Beogradu (1900–1903) završava trgovačku akademiju. Tokom službenog boravka u Brčkom 1904. godine upoznao je glumicu Zoru Mihajlović, s kojom će jednogodišnju emotivnu vezu krunisati bračnim vjenčanjem 1905. godine u Malom Zvorniku, i kojoj će posvetiti svoju poznatu pjesmu Đaurko mila.

Povratkom u Bosnu i Hercegovinu priključuje se pokretu Muslimana za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju, koji je pod pritiskom austrougarskih vlasti gotovo bio ugašen, učestvuje u pokretanju, uređivanju i pisanju listova (*Bosansko-hercegovački glasnik*, Sarajevo, 1906; *Musavat*, Mostar, 1907), čija je uloga upravo bila da probudi društveno inertnu muslimansku zajednicu, te uporedo radi kao bankovni činovnik u Bijeljini, Brčkom, Sarajevu i Mostaru. Godine 1909. prelazi u Sarajevo, gdje je izabran za glavnog sekretara muslimanskog kulturnog društva "Gajret" i urednika istoimenog lista. Na ovim poslovima Đikić je također ostvario zapažene rezultate, posebno na planu

obrazovanja novih generacija muslimana. Kao rezultat neslaganja s politikom rukovodstva Muslimanske narodne organizacije, sljedeće godine (1910) pokreće list *Samouprava*, u kojem prezentira svoje nove demokratske ideje.

Još kao gimnazijalac objavljivao je pjesme u časopisima *Zora* i *Bosanska vila* i učestvovao u radu mostarskih književnih krugova, u kojima su tada djelovali poznati pisci poput Alekse Šantića, Svetozara Ćorovića, Jovana Dučića i drugih. Tokom boravka u Beogradu objavio je tri zbirke pjesama: 1900. godine u koautorstvu sa Omer-begom Sulejmanpašićem i Avdom Karabegovićem (Halidbegovim) objavljuje *Pobratimstvo*, 1902. zbirku *Muslimanskoj mladeži*, a 1903. godine *Ašiklije*. Iz potrebe da među muslimanima Mostara uspostavi pozorišnu scenu nastale su i tri njegove drame: *Zlatija* (1905), *Stana* (1906) i *Muhadžir* (1908).

Umro je 30. marta 1912. godine od tuberkuloze i sahranjen je u Mostaru. U haremu Karađoz-begove džamije i danas se nalazi njegovo turbe, izgrađeno u pseudomaurskom stilu, koje je 1936. godine projektovao Aleksandar Deroko, beogradski arhitekt i lični prijatelj Osmana Đikića. Turbe je dva puta rušeno, prvi put 1941. godine od strane ustaša, a drugi put 1992. od strane pripadnika HOS-a. Obnovljeno je 1998. godine.

Iako je svoj životni vijek završio u 33. godini, Đikić je iza sebe ostavio značajan književni opus i spada u red najznačajnijih autora bošnjačke preporodne književnosti. Osim zbirki pjesama, pisao je drame, publicističke tekstove, prevodio s drugih jezika i sakupljao bošnjačku usmenu baštinu. Angažovao se u društvenom, kulturnom i političkom životu muslimana tog vremena, a posebno u okviru kulturnog društva "Gajret".

80. godišnjica smrti književnika Zije Dizdarevića (18. 2. 1916 − proljeće 1942)

Bosanskohercegovački književnik Zija Dizdarević rođen je 18. februara 1916. godine u Vitini kod Ljubuškog. Četvrte godine po rođenju sa prodicom seli u Fojnicu, gdje provodi djetinjstvo i završava osnovnu školu. U Sarajevu je završio Nižu šerijatsku gimnaziju (1930) i Učiteljsku školu (1936). Tokom srednjoškolskih dana aktivno je djelovao u učeničkim štrajkovima, zbog čega je bio praćen i hapšen od strane tadašnjeg režima i policije. Studij psihologije i pedagogije upisuje na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1937. godine. U tom periodu objavljuje književne radove u *Putokazu*, *Pregledu* i *Politici*, te se uključuje u političke aktvnosti Komunističke partije zajedno s drugim bosanskim studentima. Na fakultetu u Beogradu nastalo je i njegovo prijateljstvo sa

poznatim bosanskohercegovačkim piscem Brankom Ćopićem, koji je jedno od svojih najboljih djela *Bašta sljezove boje* posvetio Ziji.

Početkom Drugog svjetskog rata djeluje kao ilegalac, a u proljeće 1942. godine je uhapšen od strane vlasti NDH, odveden u koncentracioni logor Jasenovac i ubrzo ubijen. Posthumno su objavljeni izbori njegovih priča *Pripovijetke* (1948), *Prosanjane jeseni* (1959), *Blago u duvaru* (1983), te njegova *Sabrana djela* u ediciji *Kulturno nasljeđe Bosne i Hercegovine* izdavačke kuće "Svjetlost" 1968. godine. Dizdarevićeve proze, u stilu socijalne književnosti visokih etičko-poetskih dostignuća, govore o njegovu djetinjstvu, psihologiji i životu fojničke kasabe i njenih žitelja, sukobu pojedinca i kolektiva, te drugim kulturnim i socijalnim temama.

80. godišnjica rođenja književnika Kemala Mahmutefendića (8. 4. 1942 – 3. 2. 2022)

Bosanskohercegovački književnik Kemal Mahmutefendić rođen je 8. aprila 1942. godine u Sarajevu. Osnovnu školu i gimnaziju završava u Konjicu. Studirao je svjetsku književnost i teoriju književnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U Zenici živi od 1968. godine. Radio je kao nastavnik u školi i kao uposlenik Zeničke biblioteke, a najveći dio života kao slobodni umjetnik.

Njegov književni opus sadrži preko 50 knjiga poezije, proze, romana za djecu, drama, putopisa, eseja, aforizama i kritika. Neka od njegovih djela su: *Putnici*, *Iz bezdanih usta*, *Metak u Odesi*, *Otok*, *Rasulo mirisa*, *Neretva*, *Mrtvi*, *Genije na smetljištu*, *Ostale pjesme i još ponešto*, *Testament bez svjedoka*, *Bestijarijum*, *Pjesme nepoznatog autora* (poezija), *Djetinjstvo pod Vrtaljicom*, *Roman o novčiću*, *Pali sa oblaka*, *Pogled sa pećine*, *Dan kad smo umrli*, *Po zaraslim stazama* (proza) itd. Njegova djela uvrštena su u lektiru za osnovnu školu i značajne izbore bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti, a neka su prevedena na strane jezike. Dobitnik je mnogih nagrada i priznanja. Bio je član Udruženja književnika Bosne i Hercegovine i predsjednik Udruženja književnika Zeničko-dobojskog kantona. Umro je 3. februara 2022. godine.

80. godišnjica rođenja slikara Ismara Mujezinovića (17. 4. 1942)

Ismar Mujezinović je rođen 17. aprila 1942. godine u Osijeku. Sin je poznatog bosanskohercegovačkog slikara Ismeta Mujezinovića. Diplomirao je na Odsjeku za slikarstvo Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu 1966. godine. Bio je saradnik "Majstorske radionice Krste Hegedušića" do 1969. godine, te

saradnik na filmu *Bitka na Neretvi*, scenograf i kostimograf na filmovima *19 djevojaka i mornar* i *Deveto čudo na istoku*.

Od 1975. do 1979. godine predaje slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu. Nakon odlaska s Akademije radi kao slobodni umjetnik, angažiran je na filmu i teatru, slika, dizajnira i piše. Autor je plakata Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine. Priredio je brojne samostalne i kolektivne izložbe u zemlji i insotranstvu. Dobitnik je Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva, 1. nagrade salona mladih iz Zagreba, 1. nagrade Izložbe mladih u Sarajevu, 1. nagrade Collegium Artisticum (Sarajevo), 1. nagrade Memorijala Nadežde Petrović (Čačak), Godišnje *Vjesnikove* nagrade "Josip Račić", 1. nagrade za olimpijske plakate u Beču, Oslu i Briselu itd. Snimio je kratkometražne filmove *Crvenkapica se crveni*, *Sjena*, *Dvojnica*, *Zid*, *Selfie*; dugometražne igrane filmove *Enigma*, *Dim/monofobija*, *Ajvar*; objavio romane *Ring*, *Noć vještica*, *Pijetao*, *Prozor u svijet* itd.

Živi i radi u Sarajevu (Bosna i Hercegovina), Lovrečici (Hrvatska) i Ljubljani (Slovenija).

100. godišnjica rođenja književnika i slikara Fadila Hadžića (23. 4. 1922 –3. 1. 2011)

Književnik, slikar, režiser, scenarist, dramski pisac, komediograf i novinar Fadil Hadžić zasigurno spada u red najznačajnijih bošnjačkih i hrvatskih kulturnih radnika i umjetnika u drugoj polovini 20. stoljeća. Rođen je 23. aprila 1922. godine u Bileći. Osnovnu školu završio je u Bosanskom Brodu, gdje se porodica Hadžić preselila zbog službe njegovih roditelja, a Kraljevsku državnu realnu gimnaziju pohađao je u Slavonskom Brodu. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, a tokom studija stanovao je u konviktu "Narodne uzdanice".

Osnovao je zagrebačko "Kerempuhovo vedro kazalište" (1950), "Satiričko kazalište Jazavac" (1964), "Teatar Vidra" (1981), te je bio intendant zagrebačkog Hrvatskog narodnog kazališta (1981–1982). Bio je osnivač i glavni urednik listova *Telegram*, *Vjesnik u srijedu*, *Oko i Kerempuh*. Osnovao je prvo hrvatsko preduzeće za proizvodnju crtanih filmova "Duga-film" 1951. godine. Režirao je 14 igranih filmova, od kojih su *Desant na Drvar* i *Sarajevski atentat*, više drama, među kojima *Službeni položaj*, *Druga strana medalje*, *Lov na jelene*, *Novinar* i dr. Napisao je oko 55 komedija koje su izvođene u brojnim pozorištima, a naslovi nekih od njih su: *Dosadna komedija*, *Žuto dugme*, *Pet ludih sinova*, *Sitne duše*, *Hotel za luđake*, *Političko vjenčanje*, *Ukradeno božanstvo*, *Dobro jutro lopovi*, *Naručena komedija*, *Muholovka*, *Državni lopov*, *Žensko*

pitanje, Život piše romane, *Gospoda i drugovi*, *Anđeli i vragovi* itd. Osim komedija, objavio je i prozna djela: *Hrvatski Olimp*, *Tele sa dvije glave*, *Nevini lopovi, Konvertit*, *Bilmez* i dr.

Hadžićev slikarski opus broji preko 1.000 radova, koji se nalaze u galerijama i privatnim kolekcijama. Likovna monografija Fadila Hadžića objavljena je u Zagrebu 2000. godine. Dao je svoj doprinos u radu BZK "Preporod" u Zagrebu i bio je član redakcije časopisa *Behar*. Pisao je često pod pseudonimom Zoran Zec. Bio je predsjednik Hrvatskog novinarskog društva (1954–1955). Dobitnik je mnogih nagrada i priznanja: Nagrada grada Zagreba (1975), Nagrada "Vladimir Nazor" za životno djelo (1985), Nagrada "Dubravko Dujšin" za kazališnu djelatnost (1988) i druge.

Umro je 3. januara 2011. godine u Zagrebu.

100. godišnjica rođenja i 10. godišnjica smrti književnog historičara Muhameda Hukovića (6. 5. 1922 − 26. 3. 2012)

Književni historičar i književni kritičar Muhamed Huković rođen je 6. maja 1922. godine u Čajniču. Osnovnu školu završava u rodnom gradu a Šerijatsku gimnaziju u Sarajevu. Višu islamsko-šerijatsku školu u Sarajevu nije uspio završiti zbog njenog ukidanja 1945. godine. Diplomirao je na Odsjeku za južnoslavenske književnosti i srpskohrvatski jezik Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1952. godine.

Radio je kao profesor književnosti u nekoliko osnovnih i srednjih škola u Zagrebu, Banjoj Luci i Sarajevu. Od 1975. godine je savjetnik Prosvjetno-pedagoškog zavoda u Sarajevu. Magistarski rad *Književni rad Alije Sadikovića* odbranio je na Filozofskom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta, Odjeljenje u Dubrovniku, 1977. godine. Doktorsku disertaciju *Alhamijado književnost i njeni stvaraoci u Bosni i Hercegovini*, pod mentorstvom prof. dr. Muhsina Rizvića, odbranio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1980. godine.

Učestvovao je reaktiviranju i radu KDM "Preporod" od 1990. godine, između ostalog, i kao član Centra za bosansko-muslimanske studije (kasnije Institut za bošnjačke studije). Zajedno s Ahmetom Kasumovićem i Ismetom Smailovićem, 1990. godine objavljuje knjigu o bošnjačkom leksikografu i pjesniku Muhamedu Hevaiju Uskufiju. Njegovu bibliografiju čini više od 50 radova i nekoliko knjiga: *Zbornik alhamijado književnosti* (1977), *Alhamijado književnost i njeni stvaraoci* (1986), Život i djelo muderisa Alije Sadikovića (1987), *Zaboravljena baština* (1993), *Na izvorištima bošnjačke baštine* (2002), *Bosanski jezik – državotvorni element Bosne i Hercegovine* (2007), *Vjetrometina*

i cvjetovi trske (2009). Dobitnik je Povelje "Hasan Kaimija" za životno djelo 2009. godine.

Umro je 26. marta 2012. godine u Sarajevu.

80. godišnjica smrti književnika Hasana Kikića (20. 8. 1905 − 6. 5. 1942)

Hasan Kikić je jedan od najznačajnijih bosanskohercegovačkih književnika koji su pisali u periodu između dva svjetska rata. Rođen je 1905. godine u Gradačcu, u osiromašenoj begovskoj porodici, kao jedan od sedam sinova roditelja Hase i Munire (rođene Đulbegović). Osnovnu školu završava u Gradačcu 1918. godine, u vrijeme Prvog svjetskog rata, što će se neminovno odraziti na njegov intelektualni i duhovni razvoj. Višu đačku školu (1919–1922), a kasnije, uz pomoć bogatog dajdže, i Učiteljsku školu (1923–1926) pohađa u Derventi, gdje uređuje đački humoristički list *Fenjer* i u njemu objavljuje svoje prve literarne radove. Zbog učešća u đačkom štrajku 1926. godine isključen je iz škole, pa je četvrti razred Učiteljske škole završio u Zagrebu. Od 1926. do 1927. služio je vojsku u Školi rezervnih oficira pješadijske struke u Sarajevu, a 1929. je unaprijeđen u čin rezervnog pješadijskog potporučnika. Od školske 1927/28. godine radi kao učitelj u Hajdarovićima kod Zavidovića, zatim u Rogatici i Ustiprači. Stručni učiteljski ispit položio je 1929. godine u Sarajevu. Objavljuje svoju intimističku poeziju i prozu sa tradicionalnom tematikom u časopisima *Pregled*, *Gajret*, *Novi Behar*, *Vijenac*, *Književnik*, *Pečat* i drugim, te almanasima *Sa strana zamagljenih* (1928) i *Knjiga drugova* (1929). Aktivno učestvuje u književnom životu Bosne i Hercegovine sa književnokritičkim i publicističkim tekstovima lijeve ideološke orijentacije.

Drugu fazu njegova književnog stvaranja obilježit će društveno angažovana djela socijalne literature: antiratna zbirka priča *Provincija u pozadini* (1935), roman iz života šumskih radnika *Ho-ruk* (1936) i roman iz međuratnog života bosanskog sela *Bukve* (1938). Zajedno sa Skenderom Kulenovićem, Safetom Krupićem i drugim lijevo orijentiranim bošnjačkim intelektualcima, 1927. godine u Zagrebu pokreće časopis *Putokaz*, koji je izlazio do 1939. godine, u kome će kroz mnoge tekstove analizirati neka od najznačajnijih pitanja bošnjačke kulture, književnosti i politike.

U augustu 1932. godine sklopio je brak s kolegicom iz škole u Rogatici Ankom Jovanović, koja potječe iz ugledne pravoslavne činovničke porodice. Zbog neprihvatanja njihova mješovitog braka u rogatičkoj sredini, na ličnu molbu premješten je u Hrvatsku, gdje službuje kao učitelj u Gornjem Sjeničaku kod Vrginmosta i Pisarovini do 1940. godine. U međuvremenu je diplomirao na

Pravnom fakultetu u Beogradu (1938). Od 26. februara 1940. godine službenik je Prosvjetnog odbora Banovine Hrvatske.

Dolaskom u Zagreb uključuje se u krug lijevo orijentiranih intelektualaca i književnika, koji su kao simpatizeri KPJ vrlo često bili na udaru vlasti. Bio je predsjednik Društva hrvatskih Muslimana. Vlasti ga, međutim, zbog političke nepodobnosti vraćaju u službu učitelja osnovne škole na Cvjetnoj cesti i Horvaćanskoj u Zagrebu, odakle je mobilisan u domobrane. Za vrijeme NDH djeluje ilegalno i pomaže partizanske odrede. U februaru 1942. godine prelazi na slobodnu teritoriju i priključuje se Grmečkom partizanskom odredu. Poginuo je 6. maja 1942. godine od četničke zasjede kod sela Rapta pod planinom Čemernicom, između Mrkonjić-Grada i Skender-Vakufa. Njegov grob nalazi se u partizanskom groblju u Skender-Vakufu.

Članstvo Bosne i Hercegovine u Ujedinjene nacije / UN (22. 5. 1992)

Bosna i Hercegovina primljena je u ponopravno članstvo Ujedinjenih nacija (UN) 22. maja 1992. godine odlukom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, koja je potvrdila Rezoluciju 757 Vijeća sigurnosti. Tako je Bosna i Hercegovina nakon hiljadugodišnjeg postojanja, na osnovu referenduma koji je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine, na kojem se većina građana izjasnila za njenu nezavisnost i suverenost, te nakon priznavanja od strane svih članica Evropske zajednice, SAD-a i drugih država, postala 177. članica UN-a kao i svih institucija, misija i aktivnosti ove najvažnije međunarodne organizacije. Ispred sjedišta UN-a u New Yorku tog dana istaknuta je zastava Republike Bosne i Hercegovine, a prijemu su prisustvovali predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović i ministar vanjskih poslova Haris Silajdžić, koji se obratio Generalnoj skupštini.

Međunarodno priznanje i historijski trenutak za ovu zemlju i njene građane nije se mogao svečano obilježiti jer je agresija Srbije na Bosnu i Hercegovinu, preko JNA i drugih paravojnih srpskih jedinica, već počela. Progoni, ubijanja, silovanja, uništavanja, strah i glad od 1992. do 1995. godine bili su svakodnevnica stanovnika ove zemlje, a u julu 1995. godine izvršen je i genocid nad Bošnjacima u Srebrenici. Bila je to još jedna mrlja na savjesti ljudske civilizacije. Međutim, duh Bosne i njene patriote nisu mogli pokoriti. Zahvaljujući velikoj hrabrosti pripadnika Armije RBiH, njenih građana i svih onih koji je vole, nezavisnost i sloboda Bosne i Hercegovine je odbranjena, te ona i danas postoji u svojim historijskim granicama.

90. godišnjica rođenja slikara Afana Ramića (5. 6. 1932 − 19. 5. 2015)

Bosanskohercegovački akademski slikar Afan Ramić rođen je 5. juna 1932. godine u Derventi. U Mostaru, rodnom gradu svoga oca, završio je osnovnu i srednju školu, a Školu za primijenjenu umjetnost u Sarajevu. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Beogradu 1957. godine, a specijalizirao slikarstvu u Parizu (1963) i Pragu (1967). Izlagao je svoje radove na brojnim samostalnim i kolektivnim izložbama širom svijeta. Najznačajniji njegovi ciklusi su *Stari bosanski nakit i vez*, *Hercegovački ciklus*, te slike *Kostelski enterijer, U kanjonu Neretve, Torzo u kamenu, Katuni pod Veležom* itd.

Bio je predsjednik Udruženja likovnih umjetnika Jugoslavije, predsjednik i počasni član Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine i član ANUBiH.

Za svoj rad dobio je brojne nagrade, od kojih izdvajamo Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva, Godišnju nagradu Udruženja likovnih umjetnosti Bosne i Hercegovine, Zlatnu plaketu za humanizam Internacionalne lige humanista, Nagradu slobode Internacionalnog centra za mir i dr.

U agresiji na Bosnu i Hecegovinu doživio je pogibiju sina, pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine, te progon iz stana na Grbavici, odakle mu je otuđeno preko 300 slika. Tragedija ga nije pokolebala te je u svom novom ateljeu nastavio slikati sve do svoje smrti.

Umro je 19. maja 2015. godine, a pokopan je na groblju Lav u Sarajevu.

50. godišnjica smrti orijentaliste Omera Mušića (23. 6. 1903 − 10. 6. 1972)

Orijentalista Omer Mušić rođen je 23. juna 1903. godine u Sarajevu. Osnovnu školu, nižu okružnu medresu i Šerijatsku sudačku školu završio je u rodnom gradu. Od 1926. do 1945. godine radi kao profesor Šerijatske gimnazije u Sarajevu i Gazi Husrev-begove medrese, a nakon Drugog svjetskog rata radi u Drugoj muškoj gimnaziji. Odmah po osnivanju Katedre za orijentalistiku na Filozofskom fakultetu u Sarajevu upisuje studij arapskog i turskog jezika sa književnostima te diplomira 1955. godine. Na toj katedri sve do svoje smrti honorarno je predavao arapski jezik. Radio je na Orijentalnom institutu u Sarajevu od 1950. do 1965. godine.

Osim kao vrstan predavač u srednjim školama i na fakultetu, Mušić je najveći doprinos dao radovima i studijama koje je objavio u *Prilozima za orijentalnu filologiju* te na obradi rukopisnog fonda Orijentalnog instituta. U svojim radovima uglavnom se bavio bošnjačkim autorima koji su pisali na arapskom i turskom jeziku (Muhamed Prozorac, Ismail Abdul-Kemal, Ibrahim Opijač

Mostarac, Šejh Muhamed Užičanin). Njegovo naučnoistraživačko djelo predstavlja veliki doprinos orijentalistici u Bosni i Hercegovini ali i šire.

Umro je 10. juna 1972. godine u Sarajevu.

30. godišnjica smrti slikara Alije Kučukalića (22. 4. 1937 − 22. 6. 1992)

Akademski kipar Alija Kučukalić rođen je 22. aprila 1937. godine u Sarajevu. Školu za primijenjenu umjetnost završio je 1960. godine u rodnom gradu. Diplomirao je 1965. a magistrirao 1968. godine na Akademiji likovnih umjetnosti (Odsjek za kiparstvo) u Ljubljani.

Jedan je od osnivača Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu, na kojoj je izabran za docenta na predmetu Kiparstvo 1972. godine, a na ovom fakultetu kao redovni profesor predaje sve do svoje smrti. Obavljao je dužnosti prodekana, šefa Odsjeka za kiparstvo, član Kolegija za postdiplomski studij, predsjednika Umjetničkog savjeta Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine.

Njegova najpoznatija djela su *Skulptura na stolici*, skulpturalno-arhitektonsko rješenje spomenika *Spomen žrtvama fašističkog terora* u Tasovčićima kod Čapljine, spomenik *Desant na Drvar* u Drvaru, spomenik Đuro Đaković u Sarajevu itd. Alija Kučukalić svojim umjetničkim djelima postavio je temelje modernog kiparstva u Bosni i Hercegovini. Dobitnik je mnogih domaćih i međunarodnih nagrada i priznanja.

Poginuo je od agresorske granate bačene na Sarajevo 22. juna 1992. godine.

80. godišnjica rođenja književnika Ismeta Rebronje (26. 6. 1942 − 2. 5. 2006)

Bošnjački književnik Ismet Rebronja rođen je 26. juna 1942. godine u Goduši kod Bijelog Polja (Crna Gora). Osnovno obrazovanje završava u Loznoj. Učiteljsku školu pohađa u Novom Pazaru, a završava Foči. U početku je radio kao učitelj u rodnom mjestu, a poslije kao novinar i urednik Radija Novi Pazar i lista *Bratstvo*. Obavljao je i funkciju direktora Centra za kulturu i informisanje u Novom Pazaru.

Objavio je knjige poezije *Knjiga rabja* (1972), *Izložba* (1976), *Gazilar* (1978), *Paganska krv* (1986), *Jesen praznih oraha* (1997), *Suze Lejle Šehović* (2003); proze *Beli unuci* (1986), *CI priča* (1994); *Latice primule, antologija poezije Bošnjaka u Srbiji i Crnoj Gori,* zbirku poslovica *Budi nešto da ne budeš ništa* (2004) itd. Poezija Ismeta Rebronje prožeta je motivima folklorne i mitološke prošlosti, sa izrazito metaforičkim i simboličkim izrazom. Pjesničkim angažmanom suprotstavio se srpskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu (1992 – 1995).

Dobitnik je nagrade "Risto Ratković" za poeziju. Bio je član Udruženja književnika Srbije.

Umro je 2. maja 2006. godine.

110. godišnjica rođenja i 40. godišnjica smrti islamskog teologa Huseina Đoze (1. 7. ili 3. 7. 1912 − 30. 5. 1982)

Islamski teolog Husein Đozo je rođen 3. jula 1912. godine u selu Bare (Ilovača) kod Goražde. Osnovno školovanje završava u rodnom mjestu i Foči. Nakon toga pohađa medresu Mehmed-paše Kukavice u Foči, te Mehremića i Atmejdan medresu u Sarajevu. Gazi Husrev-begovu medresu završava 1929, a Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu 1933. godine, gdje stječe zvanje šerijatskog sudije. Diplomirao je šerijatsko pravo na Univerzitetu Al-Azhar u Kairu 1938. godine. Kao član Glavnog odbora "El-Hideje", 1942. godine potpisao je rezoluciju kojom se osuđuje ustaška politika u Bosni i Hercegovini. Nakon Drugog svjetskog rata, u socijalističkoj Jugoslaviji osuđen je na pet godina zatvora jer je bio vojni imam 13. SS "Handžar" divizije.

Obavljao je dužnosti vjeroučitelja, profesora Gazi Husrev-begove medrese te profesora Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu od njegovog osnivanja. Bio je vjersko-prosvjetni referent Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ, predsjednik Izvršnog odbora Udruženja ilmije u Bosni i Hercegovini i glavni urednik lista *Preporod*.

Još kao student ističe se svojim istraživačkim radom, pisanjem i prevođenjem s arapskog jezika. Preveo je knjige *Ejuhel-veled* i *Muslimanski kalendar*, te objavljivao radove u časopisima *Glasnik IVZ*, *Preporod*, *Takvim* i dr. Đozina knjiga *Islam u vremenu* izašla je 1976. godine, a njegovi šerijatsko-pravni odgovori na postavljana pitanja, koje je objavljivao u *Glasniku*, bili su tada osnovni orijentir čitaocima za razumijevanje islama. Kasnije će ovi njegovi odgovori biti objavljeni u knjizi *Fetve*, u okviru *Sabranih djela Huseina Đoze* (2006). Svojim savremenim tumačenjem islama, Kur'ana i hadisa dao je veliki doprinos islamskoj teologiji u Bosni i Hercegovini, a njegove knjige i radovi i danas su osnovna literatura studentima i istraživačima.

Umro je 30. maja 1982. godine u Sarajevu.

100. godišnjica rođenja slikara Ismeta Ice Voljevice (18. 7. 1922 − 30. 10. 2008)

Ismet Ico Voljevica, bosanskohercegovački slikar i karikaturist, rođen je 18. jula 1922. godine u Mostaru. Gimnaziju je završio u Sarajevu. Studirao je na

Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Radio je kao crtač napisa filmova i aranžer u sarajevskom kinu "Dubrovnik". U zagrebačkom satiričnom listu *Kerempuh* 1950. godine osmislio je poznatog karikaturnog lika Grgu Protokola. Kasnije je nastavio objavljivati Grgine karikature i u drugim listovima (*Narodni list*, *Globus*, *Vjesnik*, *Večernje novine*) kao satirične komentare na društvena dešavanja. Njegove karikature nalaze se na naslovnicama mnogih knjiga za djecu, a monografiju sa 280 Voljavicinih karikatura objavila je "Školska knjiga" iz Zagreba 2018. godine. Učestvovao je na međunarodnim izložbama karikature u Beču, Londonu, Berlinu, Istanbulu, Tokiju i drugim gradovima. Bio je član Hrvatskog novinarskog društva i Društva karikaturista Hrvatske. Jedan je od osnivača Kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" u Zagrebu i član redakcije časopisa *Behar*. Dobitnik je mnogih nagrada i priznanja.

Umro je 30. oktobra 2008. godine u Zagrebu.

120. godišnjica smrti književnika i sakupljača narodnog blaga Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka (19. 12. 1839 − 28. 7. 1902)

Bošnjački književnik, folklorist i političar Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak rođen je 19. decembra 1839. godine u Vitini kod Ljubuškog, u uglednoj begovskoj porodici. Mekteb završava u rodnom mjestu, ruždiju pohađa u Mostaru a medresu u Ljubuškom. Od rane mladosti dobro govori arapski, turski i perzijski jezik. Bio je kotarski poglavar u Ljubuškom, Stocu i Trebinju. Od 1984. godine živi u Sarajevu, gdje obavlja službu načelnika sarajevske općine i zastupnika u osmanskom parlamentu.

Nakon okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske monarhije, Ljubušak 1893. godine postaje gradonačelnik Sarajeva. Za vrijeme njegova mandata u Sarajevu su izgrađeni brojni važni objekti (zgrade Vijećnice, gradske bolnice, tržnice), putevi, uvedena je električna energija i gradski prijevoz s električnim tramvajima itd.

Na kulturnom i prosvjetnom planu promovirao je ideju integralnog bošnjaštva za sve tri konfesije (muslimane, pravoslavce i katolike), suprotstavljajući se procesima srbizacije i kroatizacije bosanskohercegovačkog naroda i društva. Bio je jedan od vodećih zagovornika bošnjačkog preporoda i prihvatanja korisnih evropskih tekovina i pisma latinice, uz čuvanje tradicionalnih islamskih vrijednosti, te obrazovanja i progresa Bošnjaka pod novom austrougarskom vlašću. Objavio je knjige *Risale i ahlak: Pouka o lijepom i ružnom ponašanju* (1883), *Narodno blago* (1888), *Istočno blago* (1896), te polemičku brošuru Šta misle muhamedanci u Bosni (1886), u kojoj se zalaže za vraćanje narodnog

imena Bošnjaci. Ljubušak je Bošnjaštvo najbolje branio i promovirao pokrenuvši politički list *Bošnjak* 1891. godine.

Umro je 29. jula 1902. godine u Sarajevu.

220. godišnjica rođenja Husein-kapetana Gradaščevića (31. 8. 1802 − 17. 8. 1834)

Husein-kapetan Gradaščević, poznatiji kao Zmaj od Bosne, rođen je 31. augusta 1802. godine u Gradačcu. Odrastao je u vremenu slabljenja Osmanskog carstva i pobuna. Nakon što je Dželaludin-paša otrovao njegova brata Murat-kapetana, na čelu Gradačačke kapetanije našao se Husen-kapetan. Tokom svoje vladavine stekao je ugled u narodu i među drugim kapetanima.

Predvodio je bosanske ajane i kapetane u pobuni 1831. godine protiv vojnih i administrativnih reformi koje je sultan Mahmud II planirao provesti u Bosni. Gradaščević je prenio stavove kapetana bosanskom veziru u Travniku u drugoj polovini marta iste godine, u kojima se traži autonomija Bosne u okviru Osmanskog carstva.

Nakon što su Osmanlije odbile ispuniti njihove zahtjeve, Husein-kapetan Gradaščević prvo je ostvario veliku pobjedu u sukobu sa vojskom velikog vezira 18. jula 1831. godine kod Kačanika. Ohrabreni tom pobjedom, bosanski ajani proglasili su Husein-kapetana za bosanskog vezira, a u Sarajevu je 12. septembra 1931. godine proglašena autonomija Bosne. Autonomija je trajala do 4. juna 1932. godine kada je vojska velikog vezira, uz pomoć hercegovačkih ajana Ali-paše Rizvanbegovića i Smail-age Čengića, uspjela poraziti bosansku vojsku predvođenu Husein-kapetanom. Nakon tog poraza, Gradaščević odlazi u Habsburšku monarhiju, a kasnije u Beograd i Istanbul, gdje je umro od kolere 17. augusta 1834. godine.

30. godišnjica spaljivanja Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Vijećnici (25/26. 8. 1992)

Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, u noći između 25. i 26. augusta 1992. godine snage Vojske Republike srpske granatirali su i zapalili zgradu Vijećnice u Sarajevu, u kojoj je od januara 1951. godine bila smještena Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine. U požaru je potpuno uništena unutrašnjost zgrade i oko dva miliona bibliotečkih jedinica (gotovo 90% ukupnog bibliotečkog fonda). Zahvaljujući herojstvu vatrogasaca, građana Sarajeva i zaposlenika Biblioteke, spašen je dio fonda i vanjska konstrukcija objekta, što je omogućilo njenu kasniju obnovu. Spašeni dio fonda Bibioteke

prvo je smješten u prostorije Bosanskog kulturnog centra, a 1998. godine u privremeni smještaj u zgradi bivše kasarne "Maršal Tito" (današnji Kampus Univerziteta u Sarajevu), gdje se i danas nalazi. Iako je zgrada Vijećnice potpuno obnovljena i svečano otvorena 9. maja 2014. godine, Nacionalna i univerzitetska biblioteka nije se vratila svoje nekadašnje prostore. Sjećanje na taj tužni događaj iz novije prošlosti Bosne i Hercegovine opomena je današnjim i budućim generacijama da čuvaju kulturno blago svoje zemlje od agresora i barbara koji ga nastoje uništiti i spaliti.

90. godišnjica rođenja književnika Muhameda Kondžića (28. 9. 1932 − 7. 10. 1996)

Bosanskohercegovački književnik Muhamed Kondžić rođen je 28. septembra 1932. godine u Derventi. Osnovnu i srednju školu završava u rodnom mjestu. Njegovo odrastanje i život pratila su tragična dešavanjima. U Muhamedovoj osmoj godini umire otac, a tokom Drugog svjetskog rata njegova starijeg brata strijeljaju partizani zbog navodnog dezerterstva. Njegova majka ubrzo je umrla od tuge.

Diplomirao je na Odsjeku za jugoslavenske književnosti i srpskohrvatski jezik Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Radio je kao profesor u školi i kao novinar. Pisao je reportaže, crtice i druge tekstove za *Derventski list*, *Glas komuna*, *Front slobode*, *Brodski list* itd. Dolaskom u Zenicu objavljuje kritike u *Oslobođenju* i *Našoj riječi* o radu službenika i rukovodećih lica u tom vremenu. Zbog toga je četiri i po godine odležao u zatvoru, iz kojeg je izašao 1976. godine. Tokom izdržavanje kazne, u saobraćajnoj nesreći poginuo je njegov sin, a na prvu godišnjicu sinove smrti Muhamedova supruga izvršila je samoubistvo.

Nakon izlaska iz zatvora oduzet mu je stan, pa je jedno vrijeme živio kao beskućnik. Zaposlio se u Muzeju, pa u Centru za kulturu u Zenici. Izlaz za svoje boli pronašao u pisanju književnih djela: *Noć nema svjedoka*, *Silicijum front*, *Žive muke*, *Uvježbavanje boli*, *Sužnji* itd. Dobitnik je nagrada za književna djela IP "Svjetlost" i Udruženja književnika BiH.

Umro je 7. oktobra 1996. godine u Zenici.

150. godišnjica smrti prvog bošnjačkog novinara i urednika lista *Sarajevski cvjetnik* i lista *Bosna* Mehmeda Šakira Kurtćehajića (? 1844− septembar 1872)

Prvi bošnjački novinar Mehmed Šakir Kurtćehajić rođen je 1844. godine u Bijelom Polju, gdje završava osnovnu školu. Kasnije obrazovanje usvajao je od oca Muhameda Kurtćehajića, koji je bio kadija u nekoliko bosanskih gradova.

Mehmed Šakir radio je kao pisar u sjedištvu Pljevaljskog kadiluka te u sudu Novopazarskog sandžaka. Nakon što je premješten u vilajetsku službu u Sarajevo, 1866. godine počinje pisati za list *Bosanski vjesnik*, a zatim 1868. godine postaje urednik zvaničnog lista Bosanskog vilajeta *Bosna*. Mehmed Šakir 1868. godine pokreće i uređuje novi list *Sarajevski cvjetnik*, poluzvanični političko-književni list, koji je izlazio jednom sedmično na turskom i bosanskom jeziku. Za direktora Vilajetske štamparije u Sarajevu postavljen je 1869. godine. Nakon što je obolio od tuberkuloze, odlazi u Beč na liječenje, gdje umire u septembru 1872. godine.

130. godišnjica rođenja kulturnog djelatnika Muhameda Bekira Kalajdžića (22. 10. 1892 − 10. 9. 1963)

Kulturni djelatnik Muhamed Bekir Kalajdžić, osnivač prve bošnjačke izdavačke kuće, rođen je 22. oktobra 1892. godine u Mostaru. U rodnom gradu je završio mekteb i ruždiju, te pohađao trgovačku školu. U početku je radio kao trgovački radnik. Nastojao je pomoći u prosvjećivanju i obrazovanju Bošnjaka, pa 1911. godine kupuje knjižaru i štampariju Đure Džamonje i osniva Prvu muslimansku izdavačku knjižaru i štampariju, koja je radila prvo u Mostaru, a zatim i u Sarajevu sve do 1948. godine.

Zajedno s grupom značajnih bošnjačkih književnika koji su u to vrijeme živjeli u Mostaru (Abdurezak Hifzi Bjelevac, Husein Đogo, Omer Balić i drugi), Kalajdžić pokreće *Biser*, list za širenje prosvjete među muslimanima Bosne i Hercegovine, čiji je prvi broj izašao 1. juna 1912. godine. Urednik *Bisera* bio je poznati bošnjački pjesnik Musa Ćazim Ćatić.

Početkom 1913. godine Kalajdžić osniva i ediciju *Prva muslimanska biblioteka*, u kojoj je objavljeno oko 80 knjiga iz oblasti islama, historije islama, islamskog morala, životopisa poslanika Muhammeda, a.s., bošnjačke književnosti, orijentalnih književnosti itd.

Umro je 10. septembra 1963. godine u Sarajevu.

40. godišnjica smrti književnog historičara Abdurahmana Nametka (7. 10. 1908 − 11. 10. 1982)

Književni historičar Abdurahman Nametak rođen je 7. oktobra 1908. godine u Mostaru, gdje završava mekteb, ruždiju i gimnaziju. Studij jugoslavenske književnosti, francuskog jezika i nacionalne historije završava na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1933. godine. Sedam mjeseci boravio je na usavršavanju francuskog jezika na Sorboni u Parizu.

Po završetku studija radio je kao honorarni službenik i imam u Mostarskom muftijstvu, a posao profesora nije mogao dobiti zbog političke nepodobnosti, odnosno saradnje sa "Narodnom uzdanicom" u Zagrebu i drugih optužbi od strane tadašnje, dominantno prosrpske vlasti. Tek nakon odsluženja vojnog roka u Školi za rezervne pješadijske oficire u Sarajevu 1935. godine, obavlja dužnost suplenta gimnazija u Bihaću i Mostaru do 1941. godine. Od oktobra 1943. do septembra 1944. godine bio je upravnik pozorišta u Banjoj Luci, nakon čega se vraća u Mostar, a 1. 3. 1945. godine mobilisan je u JNA.

Po završteku Drugog svjetskog rata vodio je privatnu knjižaru u Mostaru, a zatim je radio kao profesor Srednje poljoprivredne škole i direktor Niže realne gimnazije u Čapljini, te kao profesor Učiteljske škole u Mostaru i direktor gimnazije u Ljubuškom. Doktorsku disertaciju o književnom radu Muse Ćazima Ćatića odbranio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1958. godine. Za lektora Narodnog pozorišta u Mostaru postavljen je 1. septembra 1959. godine, a kao redovni profesor Visoke tehničke škole u Mostaru, na predmetu Kultura govora i pisanja, radio je od septembra 1965. do odlaska u penziju u novembru 1968. godine.

Svoje prve književne radove objavljuje u *Novom Beharu*, te drame *Aga* (1937), *Blagdan života* (1943) i Ženidba bega Ljubovića (1944). Značajne su književnokritičke i književnohistorijske studije Abdurahmana Nametka: *Muslimanski književni pokret* (1939) *Izbor hrvatsko-muslimanske pripoviedke* (1943) i monografija *Musa Ćazim Ćatić* (1965). Sarađivao je na projektu transliteracije alhamijado tekstova s Akademijom nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, pa je napisao i nekoliko radova iz ove oblasti: *Bosanska alhamiado književnost u tokovima jugoslovenskih književnosti* (1979), *Čiji je pjesnik Muhamed iz Erdelja* (1982) te knjige *Muhamed Rušdi* (1981) i *Hrestomatija bosanske alhamijado književnosti* (1981).

Na ahiret je preselio 11. oktobra 1982. godine.

140. godišnjica smrti književnika Fadil-paše Šerifovića (?1802/03 − 26. 11. 1882)

Pjesnik, epigrafičar i političar Fadil-paša Šerifović rođen je 1802. godine u Sarajevu, gdje je pohađao medresu. Stekao je zvanje kaligrafa i carsku profesuru u Istanbulu. Bio je glavni imam Careve džamije u Sarajevu, pripadnik i šejh mevlevijskog derviškog reda. Obavljao je visoke činovničke položaje u osmanskom vjerskom i vojnom staležu u Sarajevu. Na tim pozicijama bio je odan vlasti u Carigradu, pa je odmah nakon pobune bosanskih janjičara, ajana i kapetana 1832. godine imenovan za sarajevskog kadiju i muteselima, a

nešto kasnije i za beogradskog kadiju sa rangom mule. Postavljen je za zapovjednika rezervnih konjanika Zvorničkog i Hercegovačkog sandžaka 1840. godine, što mu je omogućilo i titulu paše, a dodijeljen je i muteselimluk nad Gradačcem, Gračanicom i Maglajem. Izgradio je i obnovio mnoge vakufe u Sarajevu (Muvekithana, Careva medresa, Čobanija džamija), uvakufio rukopise Kur'ana i druga djela.

Napisao je *Divan* sa svim žanrovima ove zbirke. Iza sebe je ostavio niz pjesama posvećenih znamenitim ličnostima svoga vremena, hronograme uz gradnju javnih objekata, rođenja i umiranja, dolazak ili odlazak visokih ličnosti, epigrame i rubaije itd. Odmah po dolasku austrougarske uprave u Bosnu i Hercegovinu 1878. godine, Fadil-paša Šerifović napušta Sarajevu i odlazi u Istanbul, gdje je i umro 26. novembra 1882. godine.

120. godišnjica rođenja islamskog teologa i orijentaliste Taiba Okića (1. 12. 1902 − 10. 3. 1977)

Islamski teolog i orijentalista Muhamed Taib Okić rođen je 1. decembra 1902. godine u Gračanici. Njegov otac Teufik-efendija bio je muderis i upravitelj Osman-kapetanove medrese. Mekteb, nižu okružnu medresu i Šerijatsku suadačku školu završava u Sarajevu. Svoj put nauke i obrazovanja nastavlja 1925. godine u Zagrebu, gdje izučava latinski jezik, književnost i pravo, a zatim u Parizu na Sorboni završava studij književnosti (1927), piše doktorsku disertaciju o Hasanu Kafiji Pruščaku te studira turski i perzijski jezik u Nacionalnoj školi za istočne jezike. Specijalistički kurs završava na Univerzitetu Zejtuna u Tunisu, a diplomira na Pravnom fakultetu u Beogradu 1930. godine.

Nakon povratka u Bosnu i Hercegovinu radi kao profesor u Prvoj muškoj gimnaziji i Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu, te Velikoj medresi kralja Aleksandra u Skoplju.

Početkom Drugog svjetskog rata vraća se u Sarajevo, a zatim radi u Turskoj ambasadi u Beogradu kao prevodilac. U aprilu 1945. godine odlazi u Tursku i radi u Državnom arhivu u Istanbulu. Utemeljitelj je prvog modernog teološkog fakulteta u Republici Turskoj. Od 1950. predaje hadis i tefsir na Teološkom fakultetu u Ankari, a kasnije u Konji i Erzurumu.

Još kao student u Sarajevu pisao je svoje radove za listove i kalendare *Gajret* i *Pravda*.

Govorio je šest stranih jezika i pisao radove na bosanskom, turskom, francuskom i arapskom jeziku. Njegov obimni naučni opus obuhvata knjige, stručne i naučne članke, enciklopedijske odrednice, prikaze knjiga i prijevode. U Republici Turskoj ubrajaju ga u najznačajnije ličnosti njihove novije historije.

Preselio je na ahiret 10. marta 1977. godine u Ankari (Turska). Na osnovu njegove oporuke ukopan je na groblju Bare u Sarajevu.

140. godišnjica rođenja islamskog teologa Muhameda Seida Serdarevića (8. 12. 1882 − 26. 5. 1918)

Istaknuti bošnjački muallim, imam i muderis Muhamed Seid Serdarević rođen je 8. decembra 1882. godine u uglednoj alimskoj porodici u Zenici. U rodnom gradu pohađa mekteb i osnovnu školu, a arapski i turski jezik usvaja od svog oca Abdulhamid-efendije, muderisa Sultan Ahmedove medrese. Školovanje je nastavio u Gazi Husrev-begovoj medresi i Darul-mualliminu (Učiteljska škola) u Sarajevu. Nakon školovanja vraća se u Zenicu i radi kao imam, muallim i muderis.

Bio je urednik časopisa *Muallim* (1910 – 1913). Objavio je više od stotinu članaka u časopisima *Mualim*, *Tarik*, *Misbah*, *Biser*, *Behar* i drugim, te više djela iz različitih oblasti: *Islamski velikani*, *Usuli-dinije*, *Fikhul-ibadat*, *Kratka povijest islama*, *Jedan hadisi-šerif*, *Dvije opasne socijalne bolesti (alkoholizam i prostitucija)*, *Nauka islama* itd. Njegovo reformatorsko razumijevanje islama u presudnom društveno-historijskom kontekstu, kada su se u Bosni i Hercegovini krajem 19. stoljeća smjenjivala dva carstva i kulture, doprinijelo je prosvjetiteljskom uzdizanju Bošnjaka i njihovom opstanku.

Teško bolestan, preselio je na ahiret 26. maja 1918. godine u 36. godini života.

30. godišnjica smrti slikara Ismeta Rizvića (6. 2. 1933 − 9. 12. 1992)

Slikar Ismet Rizvić rođen je 6. februara 1933. godine u Mostaru. Sklonost prema slikarstvu naslijedio je od oca Husein-efendije Rizvića, koji se, uz vjeroučiteljsku službu u školama, bavio i kaligrafijom. Završio je Trgovačku akademiju i studij likovnog obrazovanja i odgoja na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu. Član je Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine od 1963. godine. Boravio je kao stipendista u Londonu 1966. godine, gdje je proučavao engleske akvareliste. Akvarel je bio osnovna tehnika Rizvićeva slikarstva i njegov prepoznatljivi stil.

Supruga Ismeta Rizvića je 2004. godine poklonila 47 akvarela i 3 pastela Bošnjačkom institutu u Sarajevu i tako obogatila umjetničku zbirku ove ustanove i dio stalne postavke koja je dostupna javnosti. Priredio je deset samostalnih i veliki broj kolektivnih izložbi. Monografija slikara Ismeta Rizvića objavljena je 2004. godine, u kojoj je publici predstavljeno 237 njegovih radova.

Umro je 9. decembra 1992. godine u Sarajevu.

160. godišnjica rođenja književnika Edhema Mulabdića (25. 12. 1862 − 29. 1. 1954)

Edhem Mulabdić rođen je u Maglaju 1862. godine, gdje je završio mekteb i ruždiju (prvi stepen srednje škole). U Sarajevu je završio učiteljsku školu. Radio je kao učitelj u Brčkom te kao nastavnik u Učiteljskoj školi u Sarajevu (Darul-mualimin) do 1899. godine. Objavljivao je tekstove u listu *Bošnjak* pod pseudonimom Ašik Garib, a u periodu od 1892. do 1893. godine bio je i urednik ovog lista.

Mulabdić je svakako autor čija je slika Bosne iz vremena austrougarske okupacije jedna od temeljnih bošnjačkih i bosanskohercegovačkih književnih i kulturoloških figura, tema i fenomena. Njegovi romani *Zeleno busenje* (1898) i *Nova vremena* (1914) te zbirka pripovjedaka *Na obali Bosne* (1900), koji čine glavni dio njegova književnog opusa, imaju značajnu ulogu u prikazu tog sudbonosnog vremena za cjelokupnu bosanskohercegovačku društvenu i kulturnu povijest.

Pripovijetke i publicističke tekstove Mulabdić je objavljivao u časopisima *Bošnjak*, *Behar*, *Novi Behar*, *Gajret*, *Pravda* te kalendarima *Bajraktar* i *Mearif*, u kojima je bio jedan od pokretača i urednika. Bio je izuzetno društveno angažovana ličnost, prosvjetni i kulturni radnik, političar. Sudjelovao u osnivanju prvih kulturnih institucija Bošnjaka kao što su "Gajret" 1903. i "Narodna uzdanica" 1924. godine, koje su, između ostalog, imale važnu ulogu u obrazovanju i stipendiranju učenika i studenata. Od 1923. do 1929. godine bio je narodni poslanik u Skupštini Kraljevine Jugoslavije.

Odmah nakon Drugog svjetskog rata komunistička vlast u Jugoslaviji je Edhema Mulabdića, jednu od najznačajnijih bošnjačkih ličnosti s kraja 19. i prve polovine 20. stoljeća, osudila za saradnju sa režimom NDH, zabranila njegovo javno djelovanje, oduzela mu zasluženu penziju i društveni status. Živio je u teškim materijalnim uvjetima i nije više objavljivao svoja djela. Njegov književni opus bio je zanemaren i potisnut, kao i veći dio bošnjačke književnosti i kulture, od strane tadašnjih političkih, naučnih i kulturnih centara moći. Ponosan i nepokolebljiv, ovaj bard bošnjačke književnosti umro je u Sarajevu 1954. godine.

140. godišnjica rođenja književnika Hamida Šahinovića Ekrema (?1882 − 29. 12. 1936)

Bošnjački književnik Hamid Šahinović Ekrem rođen je 1882. godine u selu Hum kod Foče. Osnovno obrazovanje stekao je u Foči, gimnaziju završava u

Sarajevu. Studirao je na Pravnom fakultetu u Beču i Zagrebu, gdje je i doktorirao. Radio je kao pisar u advokatskoj kancelariji Akif-ef. Biserovića u Sarajevu, te kao sudski službenik i zamjenik gradonačelnika Sarajeva. Tokom Prvog svjetskog rata obavlja dužnost vojnog sudije austrijske vojske. Poslije rata se vraća u službu sarajevskog kotarskog suda, osniva privatnu advokatsku kancelariju, prvo u Kosovskoj Mitrovici i Skoplju, a poslije u Sarajevu, gdje se bavi publicistikom i politikom. Osnivač i urednik je političkih listova *Obrana, Muslimanska sloga i Muslimanska svijest*.

Svoja književna djela objavio je prije Prvog svjetskog rata i spada u red najznačajnijih bošnjačkih autora preporodnog (austrougarskog) perioda. Pisao je pripovijetke, novele, komedije, drame i pjesme. Objavljivao je svoje književne radove u časopisima *Sarajevski list*, *Bošnjak*, *Nada*, *Behar*, *Bosanska pošta* itd. Ekremove proze su uglavnom socijalno i prosvjetiteljski angažovane, dok u njegovim dramama i poeziji dominira tradicionalna tematika. Autor je pripovjedaka (*Nesretni ortak*, Dženaza, *Vampir*, *Uspomena*, *Guslar*, *Iz askerluka*, *Za novac*, *Na iftaru* itd.), drugog bošnjačkog romana *Beskućnik* (1906/1907), koji je u nastavcima objavljivan u *Bosanskohercegovačkom glasniku*, sa temom propadanja bošnjačke aristokracije, te ciklusa pjesama *Uspomene*, pjesama *Zlata*, *Grob prokletnice*, *Razgovori*, *Žrtve*, *Ranjenik* itd. Njegov dramski opus je posebno značajan za bošnjačku i bosanskohercegovčku književnost i obuhvata komedije *Đavo pod čergom*, *Orden*, *Punica*, *Dva načelnika*, *Pred gradske izbore*, te drame *Na uranku*, *Na planini*, *Fata sa Krajine*, *Hifzibeg*, *Zmaj od Bosne*, *Anđelija* i druge.

Umro je 29. decembra 1936. godine u Sarajevu.

110. godišnjica pokretanja časopisa *Biser* (1912−1918)

Biser: list za širenje prosvjete među muslimanima u Bosni i Hercegovini pokrenut je u Mostaru 1. juna 1912. godine. Osnivač i izdavač lista je Mehmed Bekir Kalajdžić, koji je nešto ranije pokrenuo Prvu muslimansku nakladnu knjižaru i štampariju. U saradnji s drugim bošnjačkim intelektualcima toga doba u Mostaru, Kalajdžić je pokretanjem ovog časopisa želio nadomjestiti kulturnu prazninu koja se osjetila prestankom izlaženja *Behara* i *Gajreta*.

Biser je izlazio tri godine: I godina (1. 6. 1912 – 12. 5. 1913), II godina (1. 6. 1913 – 15. 6. 1914) i III godina (1918). Štampan je na latinici jednom ili dva puta mjesečno, a na njegovim stranicama objavljivani su književni radovi i analizirane mnoge teme iz bosanskohercegovačkog društva, bošnjačke tradicije, morala, vjere itd. U drugoj godini izlaženja list je na naslovnici je sadržavao moto: “Budućnost i opstanak Muslimana Bosne i Hercegovine ovise jedino o

njihovom kulturnom i gospodarstvenom napredovanju." Uređivanje lista obavljao je redakcioni odbor, a od januara 1913. do početka Prvog svjetskog rata *Biser* uređuje poznati bošnjački pjesnik Musa Ćazim Ćatić i u tom periodu ovaj list ostvarit će najbolje književnoestetske i kulturološke rezultate.

110. godišnjica pokretanja lista *Misbah* (1912–1914)

List *Misbah* osnovan je kao organ Udruženja bosanskohercegovačke ilmijje u oktobru 1912. godine, a izlazio je do marta 1914. godine. Urednik lista je bio Sakib Korkut. Izlazio je dva puta mjesečno na latinici, ćirilici i arebici. Neki dijelovi *Misbaha* objavljeni su na turskom jeziku. Teme objavljenih tekstova uglavnom su bile vezane za islam i muslimane u Bosni i Hercegovini, Islamsku zajednicu, džemate, mektepsku pouku, metode i načine obrazovanja, kao i status vjerskih službenika. Nakon ujedinjenja Muslimanskog muallimskog i imamskog duštva za Bosnu i Hercegovinu i Organizacije ilmijje Bosne i Hercegovine, list je prestao izlaziti pod ovim imenom. Umjesto *Misbaha,* ujedinjeno Udruženje bosanskohercegovačke ilmije osnovalo je 1914. godine novi časopis *Jeni Misbah*.

GODIŠNJAK 2020–2022

SUDIONICI NAŠE PROŠLOSTI____

UDK 929 (497.6=163.43*)

Sudionici naše prošlosti − umrli u 2020. godini

Isma Kamberović
BZK "Preporod"
Sarajevo

U godini pandemije zabilježili smo veliki gubitak među bosanskohercegovačkom i bošnjačkom intelektualnom elitom, jer nas je napustilo 30 doktora nauka, pet književnika, šest publicista, osam umjetnika, književnih kritičara, prevodilaca i profesorica metodičarka, što je ukupno 52 istaknuta Bošnjaka. Puno vremena i truda je utrošeno u školovanje ovih doktora nauka, a svi su umrli za jednu godinu. Svi živimo s tom velikom tajnom odlaska koja je nerazumljiva ljudskom rodu. Nečujnim koracima u godini pandemije, fizičke distance i izolacije, napustilo nas je najviše osoba u posljednjih 15 godina od kada bilježimo odlaske. Ostaje nam da njegujemo kulturu sjećanja na ove istaknute osobe.

Ključne riječi: Bošnjaci, umrli, nekrolozi, Arnautović, Atif − Bašić, Kemal − Beglerović, Samir − Bilajbegović, Asim − Bukvarević, Salko; Burnazović, Tufik; Cacan Fikret; Čengić, Midhat; Dedić, Ismet; Dedić, Mehmed; Demirović, Mujo; Duraković, Asaf; Durmišević, Smajil; Fejzić, Nedžad; Filipović, Muhamed; Gribajčević, Mehmed; Hasanbegović, Muharem; Hasanefendić, Seid; Hozo, Dževad; Ibrahimkadić, Enver; Jaganjac, Suad; Jamakosmanović, Sead; Kafedžić, Mujo; Kajmović, Sejfulah; Kapetanović, Bakir; Kasumagić, Ismet; Kučukalić, Zija; Kusturica, Nazif; Mehmedbašić, Enver; Mekić, Hasim; Memić, Mustafa; Mujezinović, Fatima Nidžara; Muratović, Hasan; Mutevelić, Ahmed; Nadarević, Mustafa; Nikšić, Jusuf; Piranić, Hasan; Popara, Rizo; Redžić, Amira; Sadiković, Ćazim; Seferović, Mensur; Sejranović, Bekim; Selimović, Beba; Slatina, Enes; Škripić, Nijaz; Tahirović, Nesim; Temimović, Emir; Temimović Kujundžić, Ramajana; Terzić, Edin; Vučelj, Nedžib; Zagora, Hajrudin; Zečaj, Emina

U nesretnoj godini pandemije virusa korone puno je ljudskih duša preselilo na onaj svijet pa je jedan zaneseni i razočarani pjesnik iskoristitio priliku i poslao molbu za prijevremeni odlazak sa ovog tegobnog svijeta, ali je dobio odbijenicu u kojoj je pisalo sljedeće:

"U smrt se, kao što biste, kao učen čovjek, morali

znati, ne ide svakog dana; postoje red, procedure,
pravila, i ne može se ni na staro seosko groblje
odšetati tek tako, kako i kada kome na pamet padne,
u svako doba noći i dana, i reći: evo mene, ja stigoh,
mnogo sam ljut, plače mi se i, jednostavno, dosta
mi je ovog svijeta poganog."[1]

Zaista su ljudi umirali u svako doba dana i noći, neko od korone, neko od starosti ili druge bolesti, ali ne po ljudskoj volji, nego po Božijem redu, pravilima i proceduri. Nečujnim koracima u godini pandemije COVID-19, fizičke distance i izolacije, napustilo nas je najviše osoba u posljednjih 15 godina otkada bilježimo odlaske, a mi smo za ovo sjećanje izabrali 52 značajne umrle osobe.

Kažu da umrlog prati troje: porodica, imetak i njegova djela, pa porodica i imetak ostanu, a s njim putuju samo njegova djela. Mi ćemo u tekstu koji slijedi opisati njihova djela koja su urađena na dobrobit svih nas, njihove naučne i stručne radove, doktorske disertacije, likovna djela, književna djela i dr.

ARNAUTOVIĆ, Atif (1933−2020)

Profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu Atif Arnautović rođen je 3. 7. 1933. u Zablaću kod Ključa. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, zaposlio se u Zavodu za zdravstvenu zaštitu u Mostaru, gdje je radio do 1956. godine, nakon čega je primljen u Republički zavod za zdravstvenu zaštitu u Sarajevu. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1963. godine.

Posao ljekara obavljao je u Zdravstvenoj stanici u Olovu od 1963. do 1967. godine, nakon čega je primljen na specijalizaciju iz epidemiologije u Regionalni zavod za zdravstvenu zaštitu u Sarajevu. Godine 1973. dobio je stipendiju holandske vlade za postdiplomski kurs iz oblasti zdravstvenog razvoja. Postdiplomski studij pohađao je u Tropskom institutu "Princ Leopold" u Antwerpenu u Belgiji, prvi dio, a drugi dio je pohađao u Kraljevskom tropskom institutu u Amsterdamu. Odbranio je doktorsku disertaciju *Studija uticaja nekih ekoloških faktora na epidemiologiju virusnog hepatitisa na području Sarajevskog regiona* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1977. godine. Godine 1978. boravio je u Centralnom institutu za naučna istraživanja iz epidemiologije u Moskvi. Na poziv "Hidrogradnje" boravio je u Iraku 1982, gdje je pomagao na suzbijanju epidemije virusnog hepatitisa koja se pojavila

[1] Mujo Musagić: "Odbijenica", u: *Opet će se pisati soneti.* Sarajevo: Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, 2020, str. 137.

među jugoslovenskim i tajlandskim radnicima na iračkim gradilištima, a drugi put je boravio u Iraku 1985. godine kako bi pomogao u suzbijanju i prevenciji crijevnih infekcija među našim radnicima. Obavljao je poslove pomoćnika sekretara SIZ-a zdravstvene zaštite za region Sarajevo od 1984. do 1988. godine. Bio je dugogodišnji šef Epidemiološke službe u Regionalnom zavodu za zdravstvenu zaštitu u Sarajevu i šef Epidemiološke službe Gradskog zavoda za zdravstvenu zaštitu Sarajevo. Godine 1984. izabran je za docenta na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, gdje je kasnije postao vanredni pa redovni profesor. Bavio se proučavanjem infektivnih oboljenja i preventivom epidemioloških bolesti te je svoja istraživanja objavio u sljedećim publikacijama: *Opšta i specijalna epidemiologija* (sa Z. Puvačićem). Sarajevo: Gradski zavod za zdravstvenu zaštitu, 1997; *Vodič za prevenciju HIV infekcije kod zdravstvenih radnika* (sa Z. Puvačićem (et al.). Sarajevo: Ministarstvo zdravstva FBIH (etc.), 1997; *Zdravstvena i socijalna zaštita* (sa V. Kljajićem). Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2001; "Preveniranje rizičnih epidemioloških stanja za vrijeme agresorskog rata u blokiranom Sarajevu" (sa F. Kulenovićem, S. Baltom), u: *Simpozij* "Ratna medicina i medicina u ratu '93/94". Sarajevo: Avicena, 1994. i dr.

Dobitnik je Ordena rada sa srebrenim vijencem (1981), Srebrene značke sa poveljom od SSRN Novi Grad (1982), Plakete grada Sarajeva (1980), Plakete Društva ljekara Bosne i Hercegovine (1981) i dr.

Umro je 15. 2. 2020. u 87. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

BAŠIĆ, Kemal (1964−2020)

Doktor historijskih nauka Kemal Bašić rođen je 8. 1. 1964. godine u Kevljanima kod Prijedora. Nakon osnovnog obrazovanja završio je Gazi Husrev-begovu medresu 1983. godine. Diplomirao je na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu 1991. godine. Tokom rata u Bosni i Hercegovini boravio je u Turskoj te je magistrirao na Ilahiyat Fakültesi u Ankari 1999. godine, nakon čega se vratio u Tuzlu. Četrnaest godina obavljao je posao profesora islamske vjeronauke u Tuzli. Kada je ostao bez posla, 2013. godine preselio se u Sarajevo. Odbranio je doktorsku disertaciju *Zvornički sandžak u 17. stoljeću* na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2018. godine u 54. godini života. Nakon doktoriranja, primljen je na Institut za historiju, gdje je radio do svoje smrti. Objavio je sljedeće publikacije: *Znameniti Tuzlaci*, knj.1: *Pisana riječ na području Tuzlanskog kantona* (sa M. Spahićem). Tuzla: "Preporod", 2005; *Kozarac kroz historiju*. Tuzla: Off-set, 2005; *Muhamed Tajib Okić: život i djelo.* Sarajevo: Udruženje "Balkanski narodni pogled", 2015; "Biografija i bibliografija Hasana Škapura", u: Hasan Škapur: *Odnos osmanskih vlasti prema*

Bosanskom ustanku (1875−1878). Sarajevo: Centar za osmanističke studije, 2017. Preveo je s turskog jezika rad Tajiba Okića: "Bosanski kristijani (bogumili) prema nekim neobjavljenim osmanskim izvorima", u: *Anali* Gazi Husrevbegove biblioteke (2003) i dr.

Umro je 22. 11. 2020. u 56. godini života, a ukopan je na mezarju Bukovčići u Tuzli.

BEGLEROVIĆ, Samir (1973−2020)

Vanredni profesor Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu Samir Beglerović rođen je 14. 7. 1973. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovnog školovanja, maturirao je u Prvoj gimnaziji 1991. godine. Diplomirao je na Fakultetu islamskih nauka 2000. godine. U studentskim danima bio je kourednik studentskog lista *Mlađak: izbor radova studenata FIN-a* (sa A. Fatićem). Nakon diplomiranja, pet godina je radio u Udruženju za međureligijski dijalog "Abraham" i pohađao Postdiplomski studij na Fakultetu islamskih nauka, te je 2004. odbranio magistarski rad *Fejzulah efendija Hadžibajrić: njegov život i borba za povratak tekija u okrilje Islamske zajednice*. Nakon magistriranja, primljen je za asistenta na istom Fakultetu na predmetima Akaid i Uporedne religije 2006. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju '*Abd al-Qadir al-Gaylani i derviški red kaderija* na Fakultetu islamskih nauka 2008. godine. Bavio se proučavanjem i prevođenjem islamske filozofije.

Objavio je sljedeće publikacije: *Zbirka hikaja tarikatskih prvaka* (sa K. Čemom). Sarajevo: Autorsko izdanje, 2004; '*Abd al-Qadir al-Gaylani i derviški red kaderija*. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka, 2009; *Tesavvuf Bosne u vidicima Fejzulaha Hadžibajrića: vjerski i kulturni razvoj bosanskih muslimana u prvoj polovini XX stoljeća*. Sarajevo: Bookline, 2014; *Akaidska učenja Ebu Hanife: hanefijska tradicija tumačenja osnova islamskog vjerovanja* (sa A. Silajdžićem). Sarajevo: El-Kalem, 2016. Izdvojit ćemo nekoliko radova koji su objavljeni u časopisima: "Angažiranost vjerskih zajednica i crkava u rješavanju savremenih problema u društvu". *Znakovi vremena* (2013); "Duh islama u čitanju Ahmeda Mešića". *Znakovi vremena* (2013); "Osvrt na predloženu strategiju razvoja visokoškolskih i naučnih ustanova" (sa A. Silajdžićem). *Novi Muallim* (2014); "Svijet bez nasilja i ekstremizma: od izraza prema značenju". *Znakovi vremena* (2015); "Nauk ljubavi: život i djelo imama Ahmad al-Gazzalija", *Znakovi vremena* (2015-16); "Praktičko čitanje Mawlana Rumija: kritički osvrt na prijevod Mesnevije prof. dr. Ahmeda Mešića". *Znakovi vremena* (2016).

S engleskog jezika preveo je knjigu Al-Ghazzalija: *Knjiga o ljubavi*. Sarajevo: Libris, 2003; s arapskog knjigu Abdulaha Bošnjaka: *Gradacija bitka* (sa K. Čemom). Sarajevo: Libris, 2003.

Umro je 9. 11. 2020. u 47. godini života, a ukopan je u haremu džamije Dajanli Ibrahima na Gorici u Sarajevu.

BILAJBEGOVIĆ, Asim (1950−2020)

Redovni profesor Geodetskog fakulteta u Zagrebu Asim Bilajbegović rođen je 1. 1. 1950. godine u Sanskom Mostu. Nakon završenog osnovnog obrazovanja, Geodetsku tehničku školu završio je u Sarajevu, a diplomirao je na Geodetskom fakultetu u Zagrebu. Odbranio je doktorsku disertaciju *Die theoretischen Mondgezeiten und ihre Genauigkeit mit Anwendung auf die geodätischen Abstandsmessungen zum Mond* na Geodäsie Fakultät u Bonnu u Njemačkoj 1978. godine. Nakon odbrane doktorata primljen je na Geodetski fakultet u Zagrebu, gdje je prošao izbor u sva nastavna zvanja. Funkciju dekana je obavljao od 1985. do 1987. godine. Od 1994. do 2015. bio je profesor geodezije na Visokoj tehničkoj školi u Dresdenu, a također je bio saradnik Građevinskog fakulteta u Sarajevu. Svojim istraživanjima doprinio je velikom napretku u oblastima teorijske i satelitske geodezije te se među prvima počeo baviti GPS tehnologijom. Objavio je sljedeće publikacije i radove: *Optimiranje geodetskih mreža*. Zagreb: Geodetski fakultet, 1983.; *Osnovni geodetski radovi: suvremene metode GPS* (sa B. Hofmann-Wellenhofom, H. Lichteneggerom). Zagreb: Tehnička knjiga, 1991; "Utjecaj vremenskih deformacija Zemlje, uzrokovanih gravitacionim silama Mjeseca i Sunca, na osnovne geodetske radove". *Zbornik radova*. Zagreb: Geodetski fakultet, 1980; "Visinski pomaci duž Crnogorskog primorja između 1946. i 1972. godine" (sa S. Klakom). *Zbornik radova.* Zagreb: Geodetski fakultet, 1983; "Korekcije nivelmanskih letava 1961−1973" (sa L. Feilom, S. Klakom). *Zbornik radova*. Zagreb: Geodetski fakultet, 1983.; "Uspoređivanje nivelmana visoke točnosti koji povezuje mareografe na našoj obali Jadran i normalni reper u Maglaju", *Zbornik radova*. Zagreb: Geodetski fakultet, 1984. "Usporedba metoda izjednačenja trilateracijskih mreža mjerenih eletrooptičkim daljinomjerima", *Geodetski list* (1990) i dr.

Umro je 15. 12. 2020. u 70. godini života, a ukopan je na groblju Gorica kod Zagreba.

BUKVAREVIĆ, Salko (1967–2020)

Doktor rudarsko-geoloških nauka Salko Bukvarević rođen je 20. 4. 1967. godine u Gornjem Hrasnu kod Kalesije. Osnovno i srednje obrazovanje završio je u Tuzli. Nakon osnivanja Stranke demokratske akcije 1990, imenovan je za predsjednika Mjesnog odbora SDA Slavinovići, predsjednika Muslimanskog omladinskog saveza Tuzla te predsjednika Omladinskog saveza SDA BiH. Početkom rata 1992. priključuje se Armiji RBiH. Nakon završetka rata, diplomirao je na Rudarsko-geološko-građevinskom fakultetu u Tuzli (1996) te je nakon diplomiranja imenovan za direktora Bosanskog kulturnog centra u Tuzli, a tu funkciju je obavljao u dva mandata od 1998. do 2006. godine. Odbranio je magistarski rad *Funkcionalne veze između deformacija terena i intenziteta podzemne eksploatacije mineralnih sirovina (primjer: Ležište soli u Tuzli)* na Rudarsko-geološko-građevinskom fakultetu u Tuzli 2004. godine. Od 2007. do 2010. bio je profesionalni poslanik u Skupštini Tuzlanskog kantona. Funkciju predsjednika Općinskog odbora SDA Tuzla obavljao je od 2003. do 2015. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Pomjeranje i deformacija površine terena u fazi obustave eksploatacije Tuzlanskog sonog ležišta* na Rudarsko-geološko-građevinskom fakultetu u Tuzli 2011. godine, gdje je izabran u zvanje docenta.

Od 2015. godine bio je na funkciji ministra za boračka pitanja u Vladi FBiH sve do svoje smrti. Dobitnik je Zlatne plakete grada Tuzle i Zlatnog znaka PL-a Tuzla.

Umro je 29. 7. 2020. u 53. godini života, a ukopan je u haremu Džindića džamije u Tuzli.

BURNAZOVIĆ, Tufik (1939–2020)

Doktor pravnih nauka Tufik Burnazović rođen je 15. 2. 1939. u Bijelom Polju. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1961. godine.

Bio je zaposlen u Stambenom preduzeću Sarajevo, zatim "Energoinvestu", gdje je proveo najveći dio svoje karijere, a obavljao je i poslove direktora Predstavništva UPI u Tripoliju u Libiji od 1983. do 1985. godine. Magistarski rad *Ugovor o transferu know-how u preduzeća elektro i mašinogradnje u Republici Bosni i Hercegovini* odbranio je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1993. godine. Godinu dana kasnije odbranio je doktorsku disertaciju *Ugovor o ulaganju stranog kapitala u preduzeća u Republici Bosni i Hercegovini* na Pravnom fakultetu u Sarajevu u 55. godini života. Izabran je za docenta na Fakultetu političkih nauka na predmetu Međunarodno pravo, a bio je predavač

i na Ekonomskom fakultetu u Mostaru i Ekonomskom fakultetu u Tuzli gdje je predavao predmet Trgovačko pravo.

Objavio je sljedeće publikacije: *Strana ulaganja u Republici Bosni i Hercegovini.* Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 1995; *Strana ulaganja u Republici Bosni i Hercegovini i u svijetu.* Sarajevo: Hod, 1996; *Komentar Zakona o stranim ulaganjima.* Sarajevo: Hod, 1996; *Privlačenje kapitala i tržište kapitala: pravno-finansijski aspekt*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 1997; *Bosna izazov promjena: pravno-ekonomski eseji.* Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 1998; *Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond: propisi o organizaciji, Ugovorno pravo, Finansijsko pravo, rješavanje sporova, finansije, zajmovi i razvoj.* (sa I. Imširovićem). Tuzla: Kantonalna privredna komora, 1999.

Umro je 3. 8. 2020. u 81. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

CACAN, Fikret (1958−2020)

Pjesnik, prevodilac i bibliograf Fikret Cacan rođen je 28. 6. 1958. u Zenici. Diplomirao je na Odsjeku za komparativnu književnost i filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1983. godine. Bio je zaposlen u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, na odjelima Slavistička baza i Hrvatska retrospektivna bibliografija. Od 1990. godine radio je u HINI (Hrvatska izvještajna novinska agencija). Jedan je od osnivača Kulturnog društva Muslimana "Preporod" u Zagrebu (1990) i urednik lista "Telal" u izdanju KDB "Preporod" Zagreb, a bio je i u Redakcijskom kolegiju zagrebačkog časopisa "Behar" 1992. godine. Pisao je pjesme, prevodio poeziju i prozu sa ruskog jezika. Za prijevod pjesama i eseja Osipa Manedljštama nagrađen je Godišnjom nagradom Društva hrvatskih književnih prevodilaca 1989. godine. Svoje pjesme je objavljivao u različitim književnim časopisima, a objavio je i zbirku pjesama *Ljiljan u trnju*. Zagreb: Edicija Božičević, 2010. Iz bibliografskog rada izdvajamo bibliografije koje je uradio u koautorstvu: Život i djelo Ivana Gorana Kovačića: *Literatura o I. G. Kovačiću, bibliografija*. (priredio Anđelko Novaković; bibliografiju priredili Dragutin Tadijanović i Fikret Cacan). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1988; *Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima: 1945–1985, bibliografija*. (sa N. Dragojević). Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 1988. Dugačak je spisak prevedenih knjiga sa ruskog jezika (romana, drama, pjesama i publicistike): *Romani*: Sorokin, V.: *Plavo salo*. Zagreb: Fraktura, 2004; Grossman, V.: *Sve teče*. Zagreb: Fraktura, 2009; Griškovac, E.: *Košulja*. Zagreb: Edicija Božičević, 2011; Minaev, S.: *Ruski party*. Zagreb: Edicija Božičević, 2011.; Kašin, O.: *Rusija u banani.* Zagreb:

Edicija Božičević, 2011.; Grosmann, V.: Život i sudbina. Zagreb: Fraktura, 2011. *Drame*: Andrejev, L.: *Anfisa.* Zagreb: Gradsko kazalište Gavella, 1989; Gozzi, C.: *Turandot.* Gradsko kazalište Gavella, 2008; Gorki, M.: *Na ljetovanju*. (sa L. Kaštelanom). Split, 2008. *Pjesme:* Ahmatova, Ana: *Tajne zanata.* Banja Luka: Glas, 1985. i 1988; Ahmatova, Ana: *Tri jeseni*. Zagreb, 2002; Mandeljštam, Osip: *Pjesme i eseji.* Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1989; Mandeljštam, Osip: *Izabrane pjesme.* Zagreb: Matica hrvatska, 1998; Puškin, Aleksandar: *Bajka o ribaru i ribici*. Zagreb: Školska knjiga, 2004; Brodski, J.: *Božićne pjesme*. Zagreb: AGM, 2003; Zablocki, N.: *Izabrani stupci i pjesme.* Zagreb: Naklada Breza, 2005; Pasternak, Boris: *Pjesme dr.* Živaga. Zagreba: Školska knjiga, 2006; Puškin, Aleksandar: *Izabrane pjesme*. Zagreb: Matica hrvatska, 2012. i dr.

Za 200. godišnjicu rođenja velikog ruskog književnika Aleksandra Puškina priredio je izložbu s katalogom te priredio njegova *Izabrana djela*, a za taj posao nagrađen je Puškinovim odličjem ruskog Ministarstva kulture 1999. godine.

Umro je 12. 2. 2020. u 62. godini života, a ukopan je na groblju u Zagrebu.

ČENGIĆ, Midhat (1936−2020)

Redovni profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu Midhat Čengić rođen je 13. 2. 1936. godine u Rogatici. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1962/63. godine. Bio je zaposlen u Bolnici Kasindol do 1983. godine, kada je prešao na Institut za nefrologiju. Odbranio je doktorsku disertaciju *Korelacija kliničkih, biokemijskih, imunoloških i histoloških parametara značajnih za ocjenu aktiviteta i prognozu sistemnog lupus eritematodesa i lupus nefritisa* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1994. godine, u 58. godini života. Izabran je za docenta na Medicinskom fakultetu 1997. godine, a kasnije je biran za vanrednog i redovnog profesora.

Koautor je u publikaciji *Diabetes mellitus: klinički aspekti*. (sa B. Heljić M. Dilić, F. Čengić, N. Lončarević). Sarajevo: Jež, 2002. Izdvojit ćemo još nekoliko radova koje je objavio u koautorstvu: "Glomerularni antigeni u supernatantima kultura, epitelnih ćelija glomerula". *Kongres nefrologa Jugoslavije* (1986); "Idiopatski membranozni glomerulonefritis imunološke abnormanlnosti, efekti terapije i prognoza". *Kongres nefrologa Jugoslavije* (1989); "Prevencija dijabetične nefropatije". *Simpozijum Prevencija bubrežne insuficijencije* (1990); "Liječenje arterijske hipertenzije kod predijaliznih i dijaliznih bolesnika u ratnom periodu: (od februara 1992. do decembra 1996)", *Bosanskohercegevački simpozij nefrologa sa međunarodnim učešćem* (1997); "Imunomodulatori kao skrining markeri kod renalne transplantacije". *Medicinski žurnal* (1997);

"Hypertension in hemodialysis patient". *Congres of cardiologists and angiologists of Bosnia and Herzegovina* (1998); "Our experience with vascular acces for hemodialysis". *Congess of nephrology nurses and medical technicians of bosnia and Hercegovina* (2000); "Role of C-reactive protein in systemic lupus erythematosus (s B. Heljić, S. Rašić). *Medicinski arhiv* (2002); "Obesity as a risk factor for the onset of type 2 diabetes mellitus". *Medicinski arhiv* (2002).

Umro je 9. 12. 2020. u 84. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

DEDIĆ, Ismet (1933−2020)

Publicista Ismet Dedić rođen je 20. 2. 1933. u Gornjem Vakufu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Subotici. Obavljao je poslove u ekonomskoj struci u Službi društvenog knjigovodstva u Bugojnu, zatim poslove ekonomskog analitičara, savjetnika te menadžera u Općini Bugojno. Počeo je pisati o različitim temama iz ekonomije te je sarađivao sa sljedećim stručnim časopisima: "SDK", "Ekonomska politika", "Ekonomika preduzeća", "Direktor", "Knjigovodstvo", "Jugoslovensko bankarstvo". Kasnije se počeo baviti temama iz poljoprivrede i ekologije, a radove je objavio u časopisima: "Preporod", "Takvim", "Divan", "Fondeko svijet" i dr.

Po prirodi radoznao i vrijedan, prikupio je materijal za monografiju o rodnom gradu te je objavio: *Sanjajući zavičaj: Gornji Vakuf: ljudi, godine, život, tradicija*. Bugojno: Autorsko izdanje, 2006. Objavio je korisne knjige za poljoprivrednike jer je smatrao da je edukacija veoma važna za uspješne rezultate: *Priručnik za proizvodnju krompira*. Bugojno: Autorsko izdanje, 1995; Čitanka o kupusu. Bugojno: Autorsko izdanje, 1997; *Pružite ruku prirodi.* Bugojno: Autorsko izdanje, 2012.

Umro je 23. 10. 2020. u 87. godini života, a ukopan je na mezarju Hendek u Bugojnu.

DEDIĆ, Mehmed (1941−2020)

Redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Tuzli Mehmed Dedić rođen je 22. 1. 1941. godine u Brčkom. Diplomirao je na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, a na istom Fakultetu 1974. godine odbranio je magistarski rad *Radno vrijeme radnika opredijeljeno proizvodnjom za višak vrijednosti.* Ubrzo nakon magistriranja, primljen je za asistenta na novoosnovanom Ekonomskom fakultetu u Tuzli, te pripada utemeljiteljima ovog Fakulteta. Na istom Fakultetu je prošao izbor u sva nastavna i naučna zvanja: od docenta, vanrednog (1983) te

redovnog profesora (1990). Odbranio je doktorsku disertaciju *Sociološka relevantnost Marksovog poimanja otuđenja i postvarenja* na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1982. godine. Bio je angažiran i na Ekonomskom fakultetu u Brčkom od samog osnivanja. Na matičnom Fakultetu obavljao je funkciju prodekana u dva mandata te funkciju dekana.

Objavio je sljedeće publikacije: *Klasnost alijenacije i reifikacije*. Brčko: Ekonomski fakultet, 1984; *Uvod u humani menadžment.* Tuzla: Ekonomski fakultet, 1997; *Osnove menadžmenta i preduzetništva*. (sa B. Umihanićem). Tuzla Ekonomski institut, 2004; Kopriređivač je knjige *Sociološka hrestomatija: izbor iz socioloških teorija*. (sa S. Perdanom, Z. Delićem). Tuzla: Ekonomski fakultet, 1999.

Umro je 26. 12. 2020. u 79. godini života, a ukopan je na mezarju Meraje u Brčkom.

DEMIROVIĆ, Mujo (1950−2020)

Redovni profesor Pravnog fakulteta u Bihaću Mujo Demirović rođen je 25. 4. 1950. u Klisi kod Bihaća. Završio je Učiteljsku školu te je kratko radio kao učitelj u Osnovnoj školi u Orašcu. Počeo je studirati na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1970. godine. Nakon završetka studija, zaposlio se u Marksističkom centru u Bihaću, zatim je na novoosnovanoj Višoj tehničkoj školi u Bihaću primljen za asistenta na predmetu Osnove marksizma. Odbranio je magistarski rad *Historijska nužnost različitih puteva izgradnje socijalizma* na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1982. godine. Kasnije je bio profesor na Pravnom fakultetu, Ekonomskom fakultetu i Pedagoškom fakultetu u Bihaću. Obavljao je dužnost dekana na Višoj ekonomskoj školi u Bihaću u dva mandata, od 1984. do 1986. i od 1993. do 1996. godine, kasnije je bio dekan na Pravnom fakultetu u Bihaću, a bio je i rektor Univerziteta u Bihaću. Funkciju ministra obrazovanja, nauke i sporta FBiH obavljao je od 2001. do 2002. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Teorija i izvori srpske nacionalne politike prema Bošnjacima* na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1998, u 48. godini života. Godine 2017. izabran je za profesora emeritusa.

Autor je sljedećih publikacija: *Bosna i Bošnjaci u srpskoj politici*. Bihać: Ekonomski fakultet: Pravni fakultet, 1999; *Bosna i Hercegovina u velikosrpskim planovima*. Bihać: Pravni fakultet, 2003; *Metodologija naučnoistraživačkog rada društvenih nauka* (sa S. Kukićem). Bihać: Pravni fakultet (etc.), 2003. Priredio je sljedeće publikacije: *Reis Džemaludin Čaušević, prosvjetitelj i reformator*, 1–2 (priredili Enes Karić, Mujo Demirović). Sarajevo: Ljiljan, 2002; *Demokracija i ljudska prava*. Bihać: Pravni fakultet, 2005; Pozderac Hamdija:

Državnost i nacionalnost BiH (priredili Mujo Demirović i Mulo Hadžić). Bihać: Pravni fakultet, 2008; *Bosna na udaru srpskog nacionalizma (izabrani tekstovi).* Pula: Nacionalna zajednica Bošnjaka Istre, 2019.

Dobitnik je Povelje grada Bihaća (2007), Povelje Univerziteta u Bihaću (2007) i dr.

Umro je 29. 10. 2020. u 70. godini života, a ukopan je na groblju u Bihaću.

DURAKOVIĆ, Asaf (1940−2020)

Redovni profesor na Georgtown Medical Faculty (SAD) i pjesnik Asaf Duraković rođen je 16. 5. 1940. u Stocu. Osnovnu školu završio je u Stocu, a gimnaziju u Zagrebu. Diplomirao je na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu 1962. godine. Bio je zaposlen u Institutu "Ruđer Bošković" u Zagrebu od 1962. do 1963. godine, zatim je prešao u Zavod za medicinska istraživanja od 1963. do 1965. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Metabolizam kalcija i stroncija u laktaciji* na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1968, u 28. godini života. Iste godine odlazi u Kanadu i zapošljava se u National Research Council u Ottavi, gdje je radio od 1968. do 1972. godine, a bavio se istraživanjama u oblasti nuklearne medicine. Godine 1980. primljen je u američku vojsku, a 1991. je diplomirao na Military Medical Academy u Fort Leavenworthu u Missouriju, te postaje oficir i dobija čin pukovnika američke vojske. Istraživao je štetnost osiromašenog uranija na ratištima američke vojske u Iraku i Afganistanu te posljedicama černobilske katastrofe. Bio je predavač na predmetima Radiologije i Nuklearne medicine na brojnim svjetskim univerzitetima.

Njegov stvaralački opus raznovrstan je i podijeljen je na nekoliko oblasti. Kao naučnik iz oblasti nuklearne medicine objavio je brojne radove, od kojih ćemo navesti nekoliko: *Medical Therapeutic Management of Internal Radioactive Contamination*. Oak Ridge, 1987; *Treatment of Radiation Casualties*. Oak Ridge, 1987; "Medical effects of internal contamination with uranium", *Croatian Medical Journal* (1999); "On depleted uranium: Gulf War and Balkan syndrome", *Croatian Medical Journal* (2001); "Undiagnosed illnesses and radioactive warfare", *Croatian Medical Journal* (2003).

Iz oblasti književnosti objavio je sljedeće zbirke pjesama: *Tamne alge.* Toronto, 1974; *Dimovi i magle.* Toronto, 1974.; *Stazama ahasfera.* Toronto, 1974.; *Kad su sve nade mrtve i bez moći*; *Stazama Sarmata*. Zagreb: Birooprema, 1993; *Velike vode*. Zagreb: Sipar, 1995; *Nanosi pijeska*. Zagreb: Sipar, 1996; *Planina Kaf.* Zagreb: Sipa, 1997; *Jedanaesta ploča*. Zagreb: Bošnjačka nacionalna zajednica Hrvatske, 2003.; *Tamno ogledalo*. Zagreb: Ognjište, 2010; *Vode ponornice.* Zagreb: Ognjište, 2010.

Iz oblasti publicistike objavio je kao emigrant sljedeće knjige: *Mjesto Muslimana u hrvatskoj narodnoj zajednici*. Toronto: (s.n.), 1972; *Od Bleiburga do muslimanske nacije*, 1974.

Bavio se i sufizmom te je bio derviš sufijskog halvetijskog reda. Bio je član Njujorške akademije nauka, Međunarodnog udruženja za radijacijsku ekologiju i dr.

Umro je 16. 12. 2020, u 80. godini života, a ukopan je u Washingtonu (SAD).

DURMIŠEVIĆ, Smajil (1956−2020)

Profesor Zdravstvenog fakulteta u Zenici Smajil Durmišević rođen je 6. 2. 1956. u Vrataru kod Žepe. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1982. godine. Bio je zaposlen u Domu zdravlja u Zenici od 1983. do 1994. godine. Od 1997. godine je šef Službe za zdravstvenu ekologiju i higijenu Zavoda za javno zdravstvo Zeničko-dobojskog kantona. Magistrirao je 2001. godine, a doktorsku disertaciju *Javnozdravstveni aspekti arterijske hipertenzije i faktora rizika kod srednjoškolske omladine* odbranio je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2005. godine, u 49. godini života. Nakon odbrane doktorata, izabran je za profesora na Zdravstvenom fakultetu u Zenici, a kasnije je sarađivao i sa Pedagoškim fakultetom u Zenici. Njegova životna interesovanja su podijeljena u dvije oblasti: medicinsku i književnu. U medicinskoj oblasti je objavio sljedeće publikacije: *Religija i zdravlje: značaj duhovnosti u prevenciji, liječenju i njezi: za studente, postdiplomce, zdravstvene profesionalce i građane* (sa Jasminkom Durmišević-Serdarević). Zenica: Univerzitet, 2008; *Zdravlje u okolišu: odabrana poglavlja za studente, medicinare, prosvjetne radnike i građane* (sa Jasminkom Durmišević-Serdarević). Zenica: Dom štampe, 2008; *Higijena i zdravstvena ekologija: praktikum za studente zdravstvenih i srodnih struka, medicinare, ekologe i urbaniste*. Zenica: Dom štampe, 2009; *Zdravlje u vrtiću: udžbenik zdravstvenog odgoja za studente, odgajatelje, prosvjetne radnike i roditelje* (sa Jasminkom Durmišević-Serdarević). Zenica: Institut za zdravlje i sigurnost hrane, 2017; *Higijena i zdravstvena ekologija: praktikum za studente zdravstvenih i srodnih struka, medicinare, ekologe i urbaniste* (s A. Ibrahimagićem). Zenica: Institut za zdravlje i sigurnost hrane, 2017. Iz oblasti književnosti objavio je sljedeće zbirke poezije: *Nečujni krici: bosanska krvava bajka: poezija = Silent screams: Bosnian bloody tale: a collection of poetry.* Zenica: Dom štampe, 2010; *Treptaji: zbirka poezije = Flickwers: a collection of poetry.* Zenica: Naša riječ, 2012; *Mountain flowers of Žepa: a collection of poetry.* Zenica Meligrafprint, 2012; Žepski gorocvijeti: zbirka *poezije.* Zenica:

Meligrafprint, 2012; *Miris divlje ruže: zbirka poezije = Fragrance of the wild rose: a collection of poetry.* Zenica: Meligrafprint, 2013; *Crveni makovi: zbirka poezije = The red poppies: a collection of poetry.* Zenica: Meligrafprint, 2015; *Treptaji na mjesečini: zbirka haiku poezije = Flickers in the moonlight: a collection of poetry*. Zenica: Meligrafprint, 2018; Čavkarica i druge *pjesme* = Čavkarica and other poems: a collection of poetry. Zenica: Meligrafprint, 2020.

Dobitnik je Plakete grada Zenice (2014), Plakete Sportskog saveza ZDK (2015), a osvojio je prvu nagradu na Međunarodnom haiku takmičenju (2013) i dr.

Umro je 4. 6. 2020. u 64. godini života, a ukopan je u rodnoj Žepi.

FEJZIĆ, Nedžad (1956−2020)

Književni i pozorišni kritičar Nedžad Fejzić rođen je 30. 3. 1956. u Zenici. Nakon završene osnovne i srednje škole, diplomirao je na Odsjeku za opću književnost i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1979. godine. Nakon diplomiranja, bio je dugogodišnji profesor u Zeničkoj gimnaziji od 1980. do 2002. godine. Bio je angažiran u radu zeničkog "Preporoda" te izvršni urednik časopisa "Znak Bosne" koji je objavljivao zenički "Preporod" od 1995. godine. Funkciju direktora Opće biblioteke u Zenici obavljao je od 2002. do 2005. godine, zatim je imenovan za direktora Bosanskog narodnog pozorišta u Zenici. Nakon završetka direktorskog mandata 2010, nastavio je raditi u pozorištu kao umjetnički rukovodilac sve do svoje smrti.

Izdvojit ćemo nekoliko njegovih objavljenih radova u različitim publikacijama: "Pjesnik i rijeka", u: Mahmutefendić, Kemal: *Neretva: pravo kroz srce*. Konjic: Narodni univerzitet, 1998; "Smijeh i apsurd", u: Džafić, Hasan: *Dvije komedije*. Tešanj: Centar za kulturu i obrazovanje, 2000; "Pogovor", u: Vujanović, Vojislav: *Kozmologija riječi: poliptih o pjesniku Amiru Brki*. Sarajevo: Zalihica, 2007; "Grad i logos", u: Kazaz, Enver: *Pjesništvo i rat: tešanjska izlaganja.* Tešanj: Centar za kulturu i obrazovanje, 2014; "Klasik moderne drame", u: Čehov, A. P.: *Drame*. Zenica: Vrijeme, 2017; "Recenzija", u: Supek, Ivan: *Sud u Hagu: drama*. Zenica: Hijatus, 2005; "Pjesništvo kao mjesto dijaloga", u: Kazaz, Enver: *Jezik negativne ontologije: poetički okviri književnog opusa Amira Brke*. Tešanj: Centar za kulturu i obrazovanje, 2016.

Navest ćemo nekoliko prikaza knjiga koje je objavio u časopisu "Znak Bosne": Tvrtko Kulenović: *Istorija bolesti*; Ključanin, Zilhad: *Pjesme nevinosti*; Ibrišimović, Nedžad: *Knjiga Adema Kahrimana napisana Nedžadom Ibrišimovićem Bosancem*; Arnaut, Selim: *Zašto ne znam opisati grad*; Nametak, Alija: *Sarajevski nekrologij*; Ćeman, Mustafa: *Bibliografija bošnjačke književnosti*.

Kourednik je publikacije: *Omladinski hor 1992−2007*. Zenica: Bosansko narodno pozorište, 2007. Bio je kourednik časopisa *Zeničke sveske* koji objavljuje Opća biblioteka iz Zenice, selektor Festivala bosanskohercegovačke drame u Zenici, selektor festivala "Mostarska liska", član Žirija za dodjelu nagrade "Alija Isaković" pri BZK "Preporod" Sarajevo i dr.

Umro je 7. 4. 2020, u 64. godini života, a ukopan je na mezarju Prašnice u Zenici.

FILIPOVIĆ, Muhamed (1929−2020)

Redovni profesor Filozofskog fakulteta u Sarajevu i akademik Muhamed Filipović rođen je 3. 8. 1929. u Banjoj Luci. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Odsjeku za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu 1952. Nakon diplomiranja, radio je dvije godine kao profesor u Drugoj ženskoj gimnaziji u Sarajevu od 1954. do 1956. godine. Zatim je bio saradnik Radničkog univerziteta od 1956. do 1960. godine, te saradnik Zavoda za produktivnost rada od 1960. do 1962. godine. Bio je na specijalizaciji u Engleskoj 1958/1959. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Filozofski razvoj Lenjina i problem orijentacije savremene filozofije* na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1962. godine. Nakon odbrane doktorata, izabran je za docenta na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, vanredni profesor je postao 1967. a redovni 1972. godine. Predavao je predmete Logika, Gnoseologija, Ontologija, Opća sociologija, Povijest socijalnih i političkih doktrina, Metodologija sociloških istraživanja. Bio je gostujući profesor na brojnim fakultetima i naučnim institutima u Njemačkoj, Austriji, Danskoj, Norveškoj, Švedskoj, Švicarskoj, Velikoj Britaniji, Kanadi, Rusiji i SAD-u. Kao intelektualac, pokretač je i učesnik važnih prijelomnih događanja za Bošnjake. Intelektualci se ističu hrabrošću i jasnim stavovima, a on poznatim esejom "Bosanski duh u književnosti − šta je to?", koji je objavljen 1967, pokrenuo proces nacionalne emancipacije Bošnjaka. Jedan je od osnivača Stranke demokratske akcije 1990, a kasnije se priključio Muslimanskoj bošnjačkoj organizaciji Adil-bega Zulfikarpašića. Godine 2015. izabran je za predsjednika Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti.

Bio je glavni i odgovorni urednik Redakcije za Bosnu i Hercegovinu drugog izdanja *Enciklopedije Jugoslavije*, koju je objavio Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" iz Zagreba, te urednik časopisa *Pregled* i Život. Za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine izabran je 1978. a redovni član je postao 1987. godine. U toku svoga 90. godišnjeg života objavio je impresivan broj naučnih i stručnih radova u brojnim časopisima i publikacijama, a ukupni broj samostalno objavljenih autorskih knjiga prelazi

50 i do sada je neprevaziđen, a ovdje ćemo navesti nekoliko: *Religija i moral*. Beograd: Rad, 1956; *Komunikacije.* Sarajevo: Radnički univerzitet, 1957; *Odnos među nacijama, internacionalizam i socijalistički patriotizam*. Beograd, 1957; *Metodologija socijalnih istraživanja i istraživanja potreba u obrazovanju.* Sarajevo: Institut za produktivnost, 1960; *Humanistički problemi socijalizma.* Beograd: Rad, 1962; *Lenjin: monografija njegove misli*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1968.; *Suvremena filozofija i marksizam*. Sarajevo, 1974; *Marksizam i suvremena filozofija*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1975; *Filozofske osnove marksizma.* Beograd: Komunist, 1976.; *Filozofski materijalizam Karla Marksa*. Beograd: Komunist, 1976; *Marksistička teorija i problemi revolucije.* Beograd: Komunist, 1976.; *Strategije socijalizma*. Beograd: Komunist,1976; *Marksova dijalektika*. Beograd: Komunist, 1977.; *Za i protiv Lenjina danas*. Sarajevo: ANUBiH, 1979; Čovjek i jezik. Studija iz filozofske antropologije. Sarajevo, 1980; *Marksizam: teorijska i filozofska osnova samoupravljanja.* Banja Luka, 1980.; *Industrija i rad kao predmet znanstvenog proučavanja*. Sarajevo: Zaštita, 1983.; *Filozofija jezika* 1. Sarajevo: Svjetlost, 1987; *Bošnjačka politika: politički razvoj u Bosni u 19. i 20. stoljeću.* Sarajevo: Svjetlost, 1996; *Bosna i Hercegovina − najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice*. Sarajevo: Compact-E, 1997; *Pokušaj jedne duhovne biografije: (pokušaj opisa životnih okolnosti koje su me formirale i uticale na moj duhovni razvoj*). Sarajevo: Avicena, 1999.; *Bio sam Alijin diplomata* (2 knj.). Bihać: Delta, 2000; *Deset predavanja o ideji Europe*. Sarajevo: Pravni centar Fond otvoreno društvo BiH, 2000.; *Komunizam i nostalgija*. Sarajevo: Svjetlost, 2001.; *Jedno dugo, dugo putovanje uz Lim i oko Peštera*. Sarajevo: Svjetlost, 2001; *Pitanje odgovornosti za rat u Bosni i Hercegovini 1992−1996. godine.* Sarajevo: Svjetlost, 2002.; *Islam i teror: islamska načela se protive svakom teroru*. Sarajevo: El-Kalem, 2002; *Metodologija znanosti i znanstvenog rada: uvodna predavanja za postdiplomce svih struka*. Sarajevo: Svjetlost, 2004; *Duhovni život u prahistoriji.* Sarajevo: Svjetlost, 2004. (Prilozi za historiju duhovnog života na tlu Bosne i Hercegovine, knj. 1); *Povijest duhovnog života na tlu Bosne i Hercegovine od ulaska Ilira u historiju do propasti prve bosanske države*. Sarajevo: Svjetlost, 2006. (Prilozi za historiju duhovnog života na tlu Bosne i Hercegovine, knj. 2); *Duhovni život osmanske Bosne*. Sarajevo: Svjetlost, 2010. (Prilozi za historiju duhovnog života na tlu Bosne i Hercegovine; knj. 3); *Suvremena misao u Bosni i Hercegovini: (opći pogled na vladajuće ideje i duhovne pojave).* Sarajevo: Svjetlost, 2004. (Prilozi za historiju duhovnog života na tlu Bosne i Hercegovine; knj. 4); *Bosna i Hercegovina u okovima nacionalizma: uloga nacionalnih ideja, nacionalnih političkih ideologija i politika u državnom i ustavnopravnom razvoju Bosne i Hercegovine*

tokom XX stoljeća. Sarajevo: Svjetlost, 2003.; *Filozofska istraživanja: filozofija, logika, jezik*. Sarajevo: Sarajevo Publishing, 2005; *Bosanski duh lebdi nad Bosnom.* Sarajevo: Prosperitet, 2006; *Devetnaest etida posvećenih Mihailu Mihailoviću Bahtinu − istraživanja o jeziku i* čovjeku. Sarajevo: Svjetlost, 2006; *U traganju za ljudima i zavičajem: portreti značajnih Bosanaca XX vijeka*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine...(etc.), 2007; *Afera Agrokomerc i smrt Hamdije Pozderca*. Sarajevo: TDP: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2008. i dr.

Odlikovan je Šestoaprilskom nagradom grada Sarajeva (1970) i 27-julskom nagradom.

Umro je 26. 2. 2020, u 91. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

GRIBAJČEVIĆ, Mehmed (1945−2020)

Redovni profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu Mehmed Gribajčević rođen je 12. 3. 1945. u Sarajevu. Nakon završenog osnovnog obrazovanja, maturirao je u Prvoj gimnaziji i Muzičkoj školi. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1969. godine. Specijalizaciju iz interne medicine završio je 1977. godine. Pohađao je Postidplomski studij na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 1978. do 1980. godine. Godine 1983. izabran je za asistenta na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Odbranio je doktorsku disertaciju *Upala sluznice jednjaka kod ulkusne bolesti želuca i dvanaestopalačnog crijeva* na Medicinskom fakultetu u Zagrebu 1984. godine. Bio je šef Interne klinike te šef Klinike za gastroenterohepatologiju. Godine 1989. izabran je za profesora na predmetu Gastroenterohepatologija na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Rat je proveo na svom radnom mjestu pomažući ranjenim Sarajlijama, a o svom ranjavanju gelerom granate na putu prema radnom mjestu kod Građevinskog fakultata 1993. ostavio je zapis u knjizi *Sjećanje na opsadu Univerziteta u Sarajevu: zbornik eseja*. Sarajevo: Univerzitet, 2010. Obavljao je funkciju ministra zdravstva Kantona Sarajevo od 1996. do 1998. godine. Svoja istraživanja iz oblasti gastroenterohepatologije objavio je u sljedećim publikacijama: *Racionalna dijagnostika i terapija u gastroenterohepatologiji*. Sarajevo: Hermes, 1996; *Helicobacter pylori*. (s N. Vanis). Sarajevo: Bosnalijek, 2000; *Vodič za hepatisis B i C.* (s Z. Vukobrat-Bijedić, N. Lačević). Sarajevo: Ministarstvo zdravstva KS (etc.) 2005.; *Kronične bolesti jetre.* (s N. Vanis). Sarajevo: Bosnalijek, 2006; *Vodič za upalne bolesti crijeva* (s N. Vanis, R. Mesihović). Sarajevo: Ministarstvo zdravstva KS (etc.), 2007; *Vodič za prevenciju i rano otkrivanje karcinoma debelog crijeva*. (s N. Vanis, R. Mesihović). Sarajevo: Ministarstvo zdravstva KS (etc.), 2007.

Treba spomenuti da je bio zaljubljenik u muziku i veliki majstor u sviranju saza, te je s pjevačicom sevdalinki Eminom Zečaj često nastupao u muzičkim emisijama, a zajedno su snimili album sevdalinki u izdanju *Gramofona* 2003. godine.

Prije trinaest godina (2007) pokazao je simpatije prema radu "Preporoda" te nam je poklonio nekoliko sazova (instrumenata) i tridesetak knjiga za našu biblioteku.

Umro je 12. 9. 2020, u 75. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

HASANBEGOVIĆ, Muharem (1946−2020)

Prvi generalni sekretar obnovljenog KDM "Preporod" Sarajevo, profesor arapskog jezika, Muharem ef. Hasanbegović rođen je 18. 10. 1946. godine u Ćoralićima kod Cazina, gdje je njegova porodica bila u muhadžirluku. Kasnije se njegova porodica vratila i nastavila živjeti u rodnim Šadićima kod Foče. Nakon završetka osnovnog obrazovanja, maturirao je u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu. Dvije godine je bio imam u Kopačima kod Goražda od 1967. do 1969. godine, nakon čega je imenovan za vjersko-prosvjetnog referenta Odbora Islamske zajednice u Goraždu. Uhapšen je 1980. i osuđen po članu 134. Kaznenog zakona SFRJ na sedam godina zatvora, ali je kazna kasnije smanjena na četiri godine. Kao vanredni student, diplomirao je na Odsjeku za arapski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Kasnije je radio u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, a 1990. je postavljen za urednika u "El-Kalemu". Početkom 1990. zajedno je sa prof. dr. Muhsinom Rizvićem učestvovao u obnovi Kulturnog društva Muslimana "Preporod" u Sarajevu, kada je i imenovan prvim generalnim sekretarom. Na ovome radnom mjestu je bio kourednik (sa prof. dr. Munibom Maglajlićem) publikacije *Izbor: predavanja sa Tribine četvrtkom KDM "Preporod"* 1992. Pošto smo jedno vrijeme zajedno radili, moram napomenuti da je kao pravi vjernik imao lijepu narav i veoma se kulturno i s poštovanjem ophodio prema zaposlenim u "Preporodu". Krajem ratne 1992. teško je ranjen, te je nakon oporavka imenovan za šefa Kabineta reisul-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini od 1994. do 2012. godine. Bio je predsjednik Udruženja ilmijje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini od 1998. do 2010. godine. Dobitnik je nagrade "Kasan Kaimija" za životno djelo (2018).

Umro je 15. 3. 2020. u 74. godini života, a ukopan je u haremu Ćurčića džamije.

HASANEFENDIĆ, Seid (1935−2020)

Redovni profesor Akademije likovnih umjetnosti i slikar Seid Hasanefendić rođen je 25. 4. 1935. godine u Brčkom. Nakon završetka Škole za primijenjene umjetnosti u Sarajevu, diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1965. godine. Nakon završetka studija dobio je stipendiju jugoslavenskog Fonda za likovne umjetnosti "Moša Pijade" te je boravio nekoliko mjeseci u Parizu, gdje je predstavio svoje radove na izložbi u klubu Ambasade Jugoslavije 1966. godine. Kratko je radio u brčanskom Tekstilnom kombinatu "Interplet" kao dizajner i propagandist, a 1969. godine se zaposlio u tekstilnoj industriji "Alhos" u Sarajevu, a zatim 1970. godine prelazi u redakciju "Oslobođenja" gdje je radio kao tehnički urednik. Bavio se ilustriranjem knjiga za izdavačke kuće "Svjetlost" i "Veselin Masleša". Od 1974. godine zaposlen je na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu kao nastavnik grafike i likovne forme. Izabran je za vanrednog profesora 1983. a redovni postaje 1991. godine. Obavljao je funkciju dekana Akademije od 1985. do 1990. Bio je direktor Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine od 1994. do 2000. godine. Godine 1991. izabran je za profesora na Fakultetu lijepih umjetnosti Univerziteta "Mimar Sinan" u Istanbulu.

Glavni motivi na njegovim slikama jesu nišani, koji simboliziraju nestanak i smrt, prolaznost ovozemaljskog svijeta, a istovremeno poštuju prošlost i vezuju nas za islamsku tradiciju. Počeo je veoma rano izlagati svoja djela na samostalnim izložbama u brojnim gradovima širom svijeta, a do sada je imao preko 100 izložbi, od kojih ćemo navesti nekoliko: Umjetnički paviljon, Sarajevo, 1972, Mala galerija, Zrenjanin, 1972, Salon du Club House du Port Pierre Canto, Cannes, 1974, Umjetnička galerija "Rizah Štetić", Brčko, 1976, Galerie Pro Arte, Mulhouse, Francuska, 1978, Atelier "Pfennings" Köln, Njemačka, 1978, Galerie Aktuaryus, Strasbourg, 1979, Palazzo dei Diamanti, Ferrara, Italija, 1983, Belediye Sanat Galerisi, Bursa, Turska, 1989, Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Ankara, Turska, 1990, Taksim Cevat-bey Kultur Merkezi, Istanbul, Turska, 1996. i dr.

Učestvovao je na brojnim kolektivnim izložbama, od kojih ćemo spomenuti nekoliko: Umjetnička kolonija Počitelj, 1969, Izložba ULUBiH u čast 25. godišnjice oslobođenja Sarajeva 1970, Savremena umjetnost Bosne i Hercegovine, Prag, 1971, Umjetnost Bosne i Hercegovine, Narodni muzej, Beograd, 1974/75, Collegium artisticum, Sarajevo, 1977. i dr.

Objavljena je monografija: *Seid Hasanefendić Trabzon: 1950−2004*. Sarajevo: Tirada, 2004.

Dobitnik je brojnih nagrada: Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva (1982), 27-julske nagrade naroda Bosne i Hercegovine (1986), Ordena zasluga za narod sa srebrenom zvijezdom (1987) i dr.

Umro je 4. 7. 2020. u 85. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

HOZO, Dževad (1938−2020)

Redovni profesor na Akademiji likovnih umjetnosti i slikar Dževad Hozo rođen je 10. 5. 1938. godine u Užicu, od roditelja porijeklom iz Bihaća i Bosanskog Petrovca. U Bihaću je završio gimnaziju, a diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Ljubljani 1963. godine. Nakon diplomiranja specijalizirao je grafiku kod profesora Rike Debenjaka 1965. godine. Status slobodnog umjetnika zamjenjuje profesorskim zvanjem. Izabran je za docenta na novoosnovanoj Akademiji likovnih umjetnosti, na Odsjeku za grafiku 1973. godine. Vanredni profesor postaje 1979, a redovni 1983. godine. Za potrebe izvođenja nastave na Akademiji objavio je sljedeće publikacije: *Umjetnost multiorginala: kultura grafičkog lista.* Mostar: Prva književna komuna, 1988; *Majstori grafičkih umijeća (1400−1950).* Sarajevo: Blickdruk, 2003; *Grafičke pitalice, 2: testovi.* Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Plošni tisak*. Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Grafički list: papir, tiskarska boja, etelijer, medicinski aspekti.* Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Majstori: biografije*. Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Majstori: aspekti.* Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Duboki tisak*. Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Visoki tisak*. Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.); *Majstori japanskog drvoreza.* Sarajevo: ALUBiH, (etc.), (s. a.). Objavljena je i monografija o Dževadu Hozi. Sarajevo: Svjetlost, 1982. Bavio se i likovnim uređivanjem knjiga, a navest ćemo nekoliko sa njegovim ilustracijama: *Hasanaginica* na esperantu, 1975; *Kameni spavač* Maka Dizdara, 1973; *Dva dana u Al'Akaru* Nedžada Ibrišimovića; *Kameni spavač = Stone sleeper* Maka Dizdara. Sarajevo: Did, 1999; *Prozori: riječi i slike* Rusmira Mahmutćehajića. Sarajevo: Did, 2000. i dr.

Motivi na njegovim slikama duboko su ukorijenjeni u bosansko tlo, srednjovjekovnu historiju i tradiciju. Nišani, turbani, stećci s različitim motivima prenose snažnu poruku preko grafike. Struganjem, glačanjem, poliranjem i presovanjem, odnosno korištenjem različitih grafičkih tehnika postizao je savršene efekte.

Izlagao je na preko 100 izložbi, od kojih ćemo spomenuti sljedeće samostalne: Galerija Slovenskega ljudskega gledališča, Celje, 1965, Galerija Muzeja AVNOJ-a, Bihać, 1966, Kleine Grafik − Galerie, Bremen, 1967, Moderna galerija, Ljubljana, 1969, Fredrikstad, Norveška, 1971, Galerija "Preporod", Sarajevo, 2006. i dr.

Učestvovao je na brojnim kolektivnim izložbama, od kojih ćemo spomenuti nekoliko: Arte Slovena Contemporanea, Vicenza, Italija, 1966, Izložba mladih, Sarajevo, 1967, Yugoslav Art, Vancouver, Kanada, 1968, 25 let slovenske grafike, Ljubljana, 1970, Deset godina Umjetničke kolonije Počitelj, 1975. i dr.

Zbirka umjetničkih djela Dževada Hoze, koja je pohranjena u Muzeju Unsko-sanskog kantona u Bihaću, proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Za mjesto vječitog boravka izabrao je također Bihać, odakle je i krenuo, te se ovim činom zaokružuje i završava jedan plodan stvaralački i ispunjen životni put velikog umjetnika.

Bio je član je Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine od 1981. godine. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja: 27-julske nagrade Bosne i Hercegovine, Prešernove nagrade za grafiku, Nagrade JAZU, Nagrade ULUBiH i dr.

Umro je 20. 12. 2020. u 82. godini života, a ukopan je na Harmanskom groblju u Bihaću.

Durmišević.

IBRAHIMKADIĆ, Enver (1964−2020)

Prevodilac s turskog jezika i urednik Anadolu Agency Balkans u Sarajevu Enver Ibrahimkadić rođen je 10. 7. 1964. godine u Tešanjci kod Tešnja. Nakon osnovnog obrazovanja, maturirao je u Gazi Husrev-begovoj medresi 1983. godine. Studirao je orijentalne jezike i književnost na Marmara univerzitetu u Istanbulu, gdje je proveo oko 25 godina života. Bio je dopisnik Al Jazeera Balkans iz Istanbula, a od 2013. radio je kao urednik u Anadolu Agency Balkans u Sarajevu sve do svoje smrti. Izuzetno znanje turskog jezika pokazao je prevođenjem preko četrdeset publikacija s turskog jezika na bosanski, a među njima su knjige poznatih turskih književnika: Orhana Pamuka, Ajfer Tunc, Ayşe Kulin, Oye Baydar, Tuna Kiremitci, Tanpinar Ahmed Hamdi i dr. Izdvojit ćemo sljedeće prevedene publikacije: Kulin, Ayse: *Sevdalinka*. Wuppertal: Bosanska riječ, 2001.; Pamuk, Orhan: *Bijela tvrđava*. Sarajevo: Buybook, 2008; Kulin, Ayşe: *Njeno ime – Ajlin*. Sarajevo: Buybook, 2008; Erdogan, Asli: Čudesni mandarin. Sarajevo: Buybook, 2008; Kiremitci, Tuna: *Idi, prije nego te previše zavolim*. Sarajevo: Tugra, 2009; Pamuk, Orhan: *Kofer moga oca.* Sarajevo: Buybook, 2010; Abasiyanik, Sait Faik: Čovjek koga je stvorila *samoća.* Sarajevo: Zalihica, 2010; Baydar, Oya: *Izgubljena riječ*. Sarajevo: Tugra, 2010; Kiremitci, Tuna: *Umijeće zaborava*. Sarajevo: Tugra, 2010; Tunc, Ayfer: *Slučaj Aziz-bega*. Sarajevo: Šahinpašić, 2011; Tunc, Ayfer: *Noć zelene vile.* Sarajevo: Šahinpašić, 2013; Tanpinar, Ahmet Hamdi: *Spokoj*. Sarajevo: Tugra, 2014;

Umit, Ahmet: *Ubojstvo sultana.* Zagreb: Naklada Ljevak, 2016; Pamuk, Orhan: *Crna knjiga*. Podgorica: Nova knjiga, 2017; Taslaman, Caner: *Kur'an: nenadmašni fenomen.* Sarajevo: Dobra knjiga, 2006; Taslaman, Caner: *Veliki prasak: filozofija i Bog*. Sarajevo: Dobra knjiga, 2016. i dr.

Preveo je i jednu knjigu s bosanskog na turski: Lučarević, Kerim: *Saraybosna savaşi* (*Bitka za Sarajevo*). Sarajevo: Connectum, 2013.

Umro je 30. 10. 2020. u 56. godini života, a ukopan je na mezarju u Medakovu.

JAGANJAC, Suad (1958−2020)

Doktor radioloških nauka, šef Radiologije na Schön Klinik Hamburg Eilbek, Suad Jaganjac rođen je 7. 11. 1958. godine u Sarajevu. Nakon završene osnovne i srednje škole, diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1982. godine. Karijeru je počeo kao ljekar u Sanitetskoj službi Vojnog aerodroma u Rajlovcu. Radio je na Vojno-medicinskoj akademiji u Beogradu (VMA). Odbranio je magistarski rad *Učestalost pojedinih riziko faktora ateroskleroze kod omladine između 16-20 godina* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1989. godine. Radio je kao radiolog u Općoj bolnici "Ochsenzoll" u Hamburgu, zatim kao šef radiološkog odjeljenja Schön Klinik Hamburg Eilbek. Odbranio je doktorsku disertaciju *Embolizacija tumora bubrega: mogućnosti i granice* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2010. godine. Izabran je za docenta na Medicinskom fakultetu u Tuzli 2014, a bio je i gostujući profesor na Medicinskom fakultetu u Banjaluci od 2017. godine. Koautor je udžbenika *Radiologija urinarnog trakta* (s L. Lincender-Cvijetić (et al.). Sarajevo: Institut za naučnoistraživački rad i razvoj KCUS, 2015, a navest ćemo još nekoliko objavljenih radova u koautorstvu: "Palliative Embolization of Renal Tumors" (s L. Schefe). *Vojnosanitetski pregled* (2015); "Perkutana CT-om vođena vertebroplastika u terapiji osteoporotskih i tumorskih lezija kralježaka". *Medicinski žurnal* (2008); "Celiac Plexus Block with Control of Komputerized Tomography (s E. Herceglija (et al.). *Medicinski žurnal* (2008) i dr.

Umro je 22. 4. 2020. u 62. godini života, a ukopan je u Njemačkoj.

JAMAKOSMANOVIĆ, Sead (1949−2020)

Docent na Medicinskom fakultetu u Tuzli Sead Jamakosmanović rođen je 27. 6. 1949. godine u Sarajevu. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1983. godine, nakon čega je kao ljekar radio u Domu zdravlja u Gradačcu do 1993. godine. Nakon osnivanja Stranke demokratske akcije,

uključio se u politički i društveni život te je kao njen član obavljao nekoliko značajnih političkih funkcija: guverner Tuzlanskog kantona od 1996. do 1998. godine, poslanik u Skupštini Tuzlanskog kantona i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, vijećnik SDA u Općinskom vijeću Tuzla, predsjednik Kantonalnog odbora SDA Tuzla, član Glavnog odbora SDA Bosne i Hercegovine i dr.

Odbranio je magistarski rad *Zdravstveni aspekti socijalne, demografske i biološke destrukcije obitelji u prisilnoj migraciji* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1998. godine. Radio je kao pulmolog u Klinici za plućne bolesti Univerzitetsko-kliničkog centra u Tuzli. Odbranio je doktorsku disertaciju *Koncentracija nitričnog oksida u pljuvačci i serumu pušača* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2008. godine. U koautorstvu je objavio sljedeće publikacije: *Prevencija i liječenje tuberkuloze pluća*. (s H. Jusić, D. Keser). Tuzla: Medicinski fakultet, 1997; *Elektrokardiografske osobitosti hroničnog plućnog srca*. (s D. Keser). Sarajevo: Bosnalijek, 1998.

Penzionisan je 2014. godine, ali su ga kao omiljenog doktora u kojeg su imali puno povjerenje, bolesnici i dalje pozivali u kućne posjete. Kao vrstan pulmolog liječio je pacijente koji su bolovali od COVID-19 u "Plavoj poliklinici" u Tuzli, a na kraju je i sam obolio od ove bolesti koja je i za njega, na našu veliku žalost, bila kobna.

Umro je 27. 11. 2020. u 71. godini života, a ukopan je u haremu Alipašine džamije u Sarajevu.

KAFEDŽIĆ, Mujo (1930−2020)

Publicist i brigadir ARBiH Mujo Kafedžić rođen je 13. 10. 1930. godine u Potpeću kod Foče. Nakon osnovnog i srednjeg obrazovanja, završio je Artiljerijsku vojnu akademiju u Zagrebu i Višu vojnu akademiju u Beogradu. Kao vojno lice, obavljao je službu u gardijskim jedinicama, a kasnije je bio službenik u Političkoj upravi Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu. Sa dobrim znanjem engleskog jezika upućen je u Komandu mirovnih snaga na Srednjem istoku u Gazu kao urednik lista *Pješčana dina* UNEF-a. Sa svojim bogatim vojničkim iskustvom aktivno se uključio u organizovanje otpora i formiranje jedinica ARBiH na početku agresije na našu zemlju, te je bio komandant Druge operativne grupe Armije BiH i komandant Okružnog štaba Teritorijalne odbrane Sarajevo. Bio je poslanik u Parlamentu Federacije BiH, potpredsjednik Muslimanske bošnjačke organizacije (MBO) Adila Zulfikarpašića. U svojim zrelim godinama objavio je svoja svjedočenja o bosanskom ratu i genocidu nad Bošnjacima u sljedećim publikacijama: *Podrinje: istočna kapija Bosne i*

Hercegovine: kratko putovanje kroz istoriju. Sarajevo: Autorsko izdanje, 2005; *Politika i rat: zapisi, sjećanja i članci.* Sarajevo: Autorsko izdanje, 2007.; *Kvadratura kruga našeg doba.* Sarajevo: Autorsko izdanje, 2008; *Foča, žrtva genocida XX vijeka.* Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2011.

Umro je 8. 1. 2020. u 90. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

KAJMOVIĆ, Sejfulah Sejfo (1951−2020)

Publicist i glavni urednik lista *Kabes* Sejfulah Sejfo Kajmović rođen je 22. 11. 1951. godine u Hotovlju kod Kalinovika. Nakon završetka osnovne škole, maturira u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu. Kasnije je diplomirao je na Pravnom fakultetu u Mostaru. Najveći dio života proveo je kao imam u hercegovačkim mjestima. Na početku agresije završio je zajedno sa svojim džematlijama u hrvatskom logoru u Gabeli, a kasnije je sa još nekoliko imama, zahvaljujući međunarodnoj zajednici, izbavljen i prebačen u Split a zatim u Njemačku. Godine 1995. se vratio u Mostar te se zaposlio kao sekretar Karađoz-begove medrese, a bio je i glavni urednik lista *Kabes*, koji je objavljivao Islamski kulturni centar. U novopokrenutom listu *Kabes* objavio je brojne članke s islamskom tematikom.

Nakon gašenja lista, bio je imam u Neziraginoj i Mehmed-pašinoj džamiji. Odbranio je magistarski rad *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini: historijsko-pravni aspekt Obnoviteljskog sabora, Sarajevo*, *1993. godine* na Pravnom fakultetu u Zenici 2010. godine.

Ostavio je lično svjedočanstvo o stradanju Bošnjaka u hrvatskom logoru u Gabeli u knjizi *Kuća paukova: (logor "Gabela"), 1993.* Mostar: IC štamparija, 2006. Objavio je dvije knjige iz islamske tematike: *Savremeni islamski odgoj: ahlak.* Mostar: Medžlis Islamske zajednice, 2010; *Mostarska ulema: (16–20 stoljeće).* Mostar: Islamski kulturni centar, 2017.

Umro je 13. 3. 2020. u 69. godini života, a ukopan je na Vlakovu.

KAPETANOVIĆ, Bakir (1947−2020)

Docent na Medicinskom fakultetu u Sarajevu Bakir Kapetanović rođen je 20. 2. 1947. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Medicinskom fakultetu Sarajevu 1971. godine. Obavio je specijalizaciju iz infektivnih bolesti 1977. godine. Bio je šef Odjela intenzivne kardiologije na Kliničkom centru u Sarajevu. Odbranio je magistarski rad *Prostaglandini u cerebrospinalnom likvoru bolesnika sa meningitisom i*

meningoencefalitisom na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1981. godine, a na istom fakultetu je odbranio i doktorsku diseratciju *Alfa-fetoprotein u dijagnostici, diferencijalnoj dijagnostici i prognozi virusnog hepatitisa A i B* 1985. godine. Izabran je za docenta na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1988. godine. Obavio je supspecijalizaciju invazivne kardiologije u Kuala Lumpuru od 1996. do 1997. godine. Svoja istraživanja objavio je u u publikacijama i stručnim časopisima, od kojih ćemo spomenuti sljedeće: "Alfa-fetoprotein u serumu bolesnika sa oboljenjima jetre". *Medicinski arhiv* (1986); "Virusni hepatitis i oboljenja endokrinih žlijezda". *Naučni sastanak mikrobiologa, epidemiologa i infektologa Jugoslavije*. Skopje: Zavod za zdravstvena zaštita na Zdravstveni dom, 1987. Navest ćemo nekoliko radova objavljenih u koautorstvu: *Praktikum infektologije*. Sarajevo: Glas medicinara, 1983.; "Skombrotoksizam: alimentarna intoksikacija vazodilatornim simptomima". *Gastroenterohepatološki arhiv* (1989); "Vrijednost C-reaktivnog proteina". *Medicinski arhiv* (1989); "Akutni virusni hepatitis: sadašnje stanje i perspektive". *Medicinski arhiv* (1991); "EKG u bolesnika s hemoragičnom groznicom". *Medicinski arhiv* (1992); "Koronarna angiografija". u: *Kardiovaskularne bolesti u Bosni Hercegovini.* Sarajevo: Udruženje kardiologa Bosne i Hercegovine, 1999; "Klinička verifikacija algoritma za tretman hepatitisa C bazirana na biopsiji jetre". *Simpozijum infektologa Bosne i Hercegovine: zbornik radova*. Sarajevo: Institut za naučno-istraživački rad, 1996; "Kretanje kardiovaskularnih oboljenja u Bosni i Hercegovini u predratnom i poslijeratnom periodu sa ocjenom njihovih trendova", u: *Kardiovaskularne bolesti u Bosni i Hercegovini.* Sarajevo: Udruženje kardiologa, 1999. i dr.

Umro je 29. 10. 2020. u 73. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

KASUMAGIĆ, Ismet (1928−2020)

Ismet Kasumagić rođen je 21. 7. 1928. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, njegov život je bio obilježen hapšenjem zbog članstva u organizaciji "Mladi muslimani" 1947. godine, kad je imao samo 19 godina. U zatvoru je proveo jednu godinu, a nakon izlaska je upisao i završio Metalurški fakultet u Ljubljani. Bio je zaposlen u Metalurškom institutu pri "Željezari" u Zenici, gdje je proveo najveći dio svoje radne karijere, od 1957. do 1983. Boravio je u Francuskoj (1961, 1965. i 1968.), ČSSR (1969) i Engleskoj (1973) na specijalizaciji te dvije godine u Bagdadu u misiji UN-a kao ekspert iz oblasti metalurgije. Godine 1983. osuđen je na deset godina zatvora u poznatom "Sarajevskom procesu" s Alijom Izetbegovićem, ali je pušten

nakon pet godina. Nakon izlaska iz zatvora radio je u "Energoinvestu" do 1991. godine.

Jedan je od osnivača Stranke demokratske akcije, a kao njen član obavljao je funkciju ministra u prvoj demokratskoj Vladi RBiH 1991. godine. Obavljao je i funkciju prvog rektora na novoosnovanom Univerzitetu u Bihaću.

Od stručnih radova navest ćemo sljedeće: *Metalografska tehnika ispitivanja čelika na povišenim temperaturama: naučnoistraživački projekat.* Zenica: Metalurški institut "Hasan Brkić", 1968; *Razvijanje metode ocjene strukture čelika i gvožđa ultrazvučnim metodama ispitivanja: naučnoistraživački projekat*. Zenica: Metalurški institut "Hasan Brkić", 1972.

O životima mladih muslimana napisao je knjigu *Trinaest mladomuslimanskih šehida: kazivanje o borcima za islam i muslimane, pretečama slobodne BiH, koje su svirepo ubili komunistički zlotvori 1945. i 1949. godine.* Sarajevo: Mladi muslimani, 1999. Ova knjiga je imala i drugo izdanje 2007. godine.

Nagrađen je Ordenom rada sa srebrenim vijencem (1969).

Umro je 22. 10. 2020. u 92. godini života, a ukopan je na Ravnim Bakijama.

KUČUKALIĆ, Zijo (1929−2020)

Redovni profesor Muzičke akademije u Sarajevu Zijo Kučukalić rođen je 25. 2. 1929. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Odsjeku za historiju umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1953. i na Muzičkoj akademiji, također, u Zagrebu 1954. godine. Zaposlio se kao urednik muzičkog programa na Radio Sarajevu, gdje je proveo nekoliko godina od 1954. do 1963, zatim je bio profesor u Srednjoj muzičkoj školi. Godine 1957. izabran je za asistenta na Muzičkoj akademiji u Sarajevu, gdje je kasnije prošao izbor u sva nastavna i naučna zvanja: od docenta 1956, preko vanrednog 1970. do redovnog 1975. godine. Imao je nekoliko specijalizacija, na Sorboni, Darmstadu, Beču i dr. Odbranio je dvije doktorske disertacije, prvu *Razvojne karakteristike i dostignuća srpske romantične solo-pjesme* na Univerzitetu u Ljubljani 1969, a drugu *Die Struktur des Kunstwerks: mit besonderer Berücks- ichtigung der Musik* (Struktura umjetničkog djela s posebnim osvrtom na muziku) na Interdisciplinarnom fakultetu u Amsterdamu 1987. godine. Dvije godine nakon odbrane drugog doktorata (1989) preselio se u Amsterdam, odakle je kao gostujući profesor sarađivao s Odsjekom muzičke umetnosti Akademije umetnosti u Novom Sadu i brojnim drugim ustanovama. Bio je urednik časopisa za istraživanje muzičkog života *Zvuk* od 1967. do 1986. Objavio je sljedeće publikacije iz muzičke oblasti: *Likovi savremenih bosansko-hercegovačkih kompozitora*. Sarajevo: Udruženje

kompozitora Bosne i Hercegovine, 1961; *The development of musical culture in Bosnia and Herzegovina*. Sarajevo: The Association of composers of Bosnia and Herzegovina, 1967; *Die Struktur des Kunstwerks: mit besonderer Berücksichtigung der Musik.* Amsterdam: Rodopi, 1987. Objavio je udžbenike iz muzičke kulture za različite razrede, od kojih je svaki imao po desetak ponovljenih izdanja i godinama najpopularniji: *Osnovi muzičkog obrazovanja za 1. razred gimnazije.* Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1963; *Razvoj muzike: za 2. razred gimnazije*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1965; *Osnovi muzičkog obrazovanja: priručnik za 1. razred gimnazije.* Sarajevo: Svjetlost, 1978; *Muzika i škola*. Sarajevo: Svjetlost, 1980; *Muzička umjetnost: udžbenik za 2. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja.* Sarajevo: Svjetlost, 1981; *Muzičko vaspitanje: udžbenik za 8. razred osnovne škole.* (s V. Andre). Sarajevo: Svjetlost, 1983; *Muzička umjetnost: udžbenik za 1. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1987; *Muzička kultura: udžbenik za 1. i 2. razred usmerenog obrazovanja*. Beograd. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1988.; *Muzička umjetnost: udžbenik za 2. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja.* Sarajevo: "Veselin Masleša", 1989; *Hudobna kultura*. Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika (et.), 1989; *Muzička kultura za 2. razred srednjih* škola. Sarajevo: Svjetlost, 1991. i dr. Obavljao je funkciju dekana Muzičke akademije od 1981. do 1983. godine. Bio je predsjednik Udruženja kompozitora Bosne i Hercegovine od 1963. do 1972. godine.

Dobitnik je brojnih nagrada i priznanjima od kojih izdvajamo: Orden rada sa srebrenim vijencem (1971), Orden zasluga za narod sa srebrenim zracima (1980), Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva (1982) i dr. Spomenut ćemo da je svoju privatnu biblioteku poklonio Muzičkoj akademiji u Sarajevu 2020. godine, a vrlo brzo nakon tog plemenitog gesta je preselio.

Umro je 18. 3. 2020. u 91. godini života, a ukopan je na mezarju Faletići.

KUSTURICA, Nazif (1928−2020)

Redovni profesor Filozofskog fakulteta Nazif Kusturica rođen je 10. 12. 1928. godine u Plani kod Bileće. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Odsjeku za ruski jezik i književnost u Beogradu 1953. godine. Kasnije je vanredno studirao i diplomirao na Odsjeku za srpskohrvatski jezik i jugoslovensku književnost. Nakon završetka studija tri godine je radio kao gimnazijski profesor u Brčkom, a zatim u Trećoj gimnaziji u Sarajevu od 1956. do 1961. godine, a bio je i sekretar Kulturno-prosvjetne zajednice Sarajevo od 1961. do 1963. godine. Izabran je za asistenta za rusku književnost na Odsjeku za ruski jezik i književnost Filozofskog fakulteta 1963. godine. Odbranio je

doktorsku disertaciju *Inteligencija u dramama Maksima Gorkog iz epohe prve ruske revolucije* na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1975. godine. Nakon odbrane doktorata izabran je za docenta, vanredni profesor je postao 1980. a zatim i redovni profesor. Njegov angažman može se podijeliti na tri dijela: pedagoški rad, književno-kritički rad i prevodilački rad. Kao profesor ruske književnosti radio je skoro 40 godina, i za to vrijeme je napisao i objavio u koautorstvu udžbenik za ruski jezik, koji je kasnije doživio desetak izdanja: *Ruski jezik: udžbenik za 2. razred srednjih škola*. (sa suprugom Gordanom Kusturicom). Sarajevo: Svjetlost, 1974. Kao književni kritičar proučavao je rusku i bosanskohercegovačku književnost. U knjizi *Doticaji i suočenja.* Sarajevo: Svjetlost, 1976, kritički je obradio sljedeće pisce: M. J. Ljermontova, Maksima Gorkog, A. P. Čehova, Mihaila Šolohova, Borisa Pasternaka, Đerđa Lukača. Druga njegova knjiga je *Dramski triptihon Maksima Gorkog o inteligenciji (epoha Prve ruske revolucije).* Sarajevo: "Veselin Masleša", 1981. U knjizi *Doticaji i suočenja*, *II*. Sarajevo: Filozofski fakultet, 2002, pisao je o djelima sljedećih ruskih pisaca: Puškina, Tolstoja, Dostojevskog, Gogolja, Čehova, Gorkog, Leonida, Tinjanova, Šolohova, Bulgakova, Pasternaka, Nabokova i dr. Objavio je knjigu u kojoj je uporedio Selimovića i Dostojevskog: *Meša Selimović i Fjodor Dostojevski u svjetlu teorije polifonijskog romana Mihaila Bahtina.* Sarajevo: Grafing, 2006. U knjizi *Doticaji i suočenja, III*. Sarajevo: Slavistički komitet, 2011. kritički je obradio bosanskohercegovačke i ruske pisce: Abdulaha Sidrana, Ljubomira Cvijetića, Musu Ćazima Ćatića, Skendera Kulenovića, Branka Ćopića, Seada Fetahagića, Aleksandra Solženjicina i dr.

Preveo je s ruskog jezika sljedeće knjige: Ljermontov, M. J.: *Junak našeg doba*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1974; Gorki, Maksim: *Izabrane pripovijetke* (s Angelina Zubac). Sarajevo: "Veselin Masleša", 1978; Tynjanov, Jurij: *Problemi stihovnog jezika; Arhaisti i novatori*. (preveli Nazif Kusturica, Branko Tošović; priredio i pogovor napisao Nazif Kusturica). Sarajevo: "Veselin Masleša", 1990. Priređivač je brojnih drugih knjiga ruskih autora koje su prevedene na naš jezik. Funkciju dekana Filozofskog fakulteta obavljao je od 1989. do 1992. godine.

Odlikovan je Ordenom rada sa zlatnim vijencem, Plaketom grada Sarajeva, nagradom Povelja bana Kulina koju je dodijelio Slavistički komitet (2011).

Umro je 19. 4. 2020. u 92. godini života, a ukopan je na groblju "Lav".

MEHMEDBAŠIĆ, Enver (1935−2020)

Književnik i novinar Enver Enko Mehmedbašić rođen je 9. 5. 1935. godine u Tuzli. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1961. godine. Nakon

diplomiranja, počeo je pisati i sarađivati sa brojnim listovima (*Oslobođenje*, *Svijet* i dr.), gdje je imao svoje poznate rubrike: "Vrteška", "Enkologija", "Podrumska stranka", "Ljudovanje" i dr. Pisao je reportaže iz Evrope, Azije, Južne Amerike i dr. Bio je zaposlen kao urednik u kulturno-umjetničkom programu Radio Televizije Bosne i Hercegovine. U studentskim danima bio je urednik lista *Naši dani*, a kasnije je uređivao list *Svijet*.

Pisao je humorističke i satiričke knjige, ismijavao je naše mahane i slabosti na duhovit način i opet ostao živ. Evo nekoliko duhovitih naslova iz njegovih knjiga: *Nagrada za beživotno djelo*, *Rođeni očuh na roditeljskom sastanku*, *Promašeni poltron*, *Promašeni alkoholičar*, *Televizor kao glava porodice*, *Udri po zemlji dok ona nije po tebi*, *Narodni čovjek u narodnu kuhinju*, *Mir se razbuktava*, *Puž za hitne inetrvencije*, *I svečano otvaranje konzerve* i dr.

Objavio je sljedeće humorističke i satirične knjige: *Vrteška.* Sarajevo: Svjetlost, 1971; *Pravim se Englez.* Sarajevo: Oslobođenje, 1977; *Jugohauzen: (dobra stara vremena).* Sarajevo: "Veselin Masleša", 1977; *Treće uho: humoreske.* Zagreb: Znanje, 1981; *Evlija Čelebija ponovo među nama.* Sarajevo: Svjetlost, 1982; *Fotelja za više osoba*. Tuzla: Univerzal, 1990; *Oaza vedrine: priče iz humorističke sehare*. Sarajevo: Autorsko izdanje, 1997; *Enkologija: izbor humora i satire*. Sarajevo: Autorsko izdanje, 2000; *Spomenar: Sarajevu s ljubavlju*. Sarajevo: Autorsko izdanje, 2006.

Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja, a izdvojit ćemo Šestoparilsku nagradu grada Sarajeva (1971) i Povelju za životno djelo Udruženja novinara Bosne i Hercegovine.

Umro je 12. 2. 2020. u 85. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

MEKIĆ, Hasim (1959−2020)

Redovni profesor Državnog univerziteta u Novom Pazaru Hasim Mekić rođen je 2. 11. 1959. godine u Bijelom Polju. Završio je Višu pedagošku školu u Prištini 1980. godine. Zaposlio se kao nastavnik fizičkog odgoja u Osnovnoj školi "Rifat Burdžović Tršo" u Novom Pazaru. Kasnije je diplomirao i na Fakultetu fizičke kulture u Prištini 1986. godine. Od 1989. do 2003. godine obavljao je funkciju direktora dvije osnovne škole u Novom Pazaru. Magistarski rad *Uticaj posturalnog statusa na uspješnost bazične selekcije u sportskoj gimnastici* odbranio je na Fakultetu fizičke kulture u Nišu 2006. godine, nakon čega je izabran za predavača na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru. Odbranio je doktorsku disertaciju *Uticaj programskih zadržaja bazične funkcije sportske gimnastike na transformacione procese motoričkih sposobnosti selekcionisanih sportista* na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja u Nišu

2009. godine. Izabran je za docenta 2010, a kasnije postaje vanredni i redovni profesor. U koautorstvu je objavio udžbenik *Sportska gimnastika.* Niš: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2010. Navest ćemo nekoliko radova koje je objavio, također, u koautorstvu: "Šećerna bolest i fizička aktivnost", *Drugi evropski kongres FIEP*. (2004); "Postiralni status u selekciji za sportsku gimnastiku". *Fizička kultura* (2005); "Uticaj planirane fizičke aktivnosti na nivo glikemije u krvi". *Sport mont* (2008); "Transformacija koordinacije primenom programa bazične funkcije sportske gimnastike". *Sport mont* (2011) i dr. Bio je jedan od osnivača SDA i višegodišnji predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća.

Dobitnik je brojnih medalja na republičkim i međurepubličkim sportskim takmičenjima.

Umro je 30. 6. 2020. u 61. godini života, a ukopan je na groblju Gazilar u Novom Pazaru.

MEMIĆ, Mustafa (1963−2020)

Redovni profesor na Prirodno-matematičkom fakultetu Mustafa Memić rođen je 18. 2. 1963. u Ražđaginji kod Sjenice. Diplomirao je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu 1989. godine. Karijeru je počeo u "Energoinvestu − Institutu za materijale", gdje je radio godinu dana, zatim je izabran za asistenta na predmetu Analitička hemija na Prirodno-matematičkom fakultetu 1990. godine. Bio je saradnik na Pedagoškoj akademiji, Farmaceutskom i Šumarskom fakultetu. Odbranio je magistarski rad *Uticaj strukture odabranih herbicida na biorazgradnju u vodenom mediju* na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu 2001. godine. Pet godina kasnije odbranio je doktorsku disertaciju *Studij udjela biorazgradnje poliaromatskih ugljikovodika (PAHS) i kloriranih fenola sa lignikolnim gljivama metodom plinske kromatografije i masene spektrometrije* na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu 2006. godine. Izabran je za docenta na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu 2008, vanredni profesor je postao 2013, a u zvanje redovnog profesora izabran je 2016. godine. Objavio je udžbenik *Spektrometrijske metode analize: odabrana poglavlja.* Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet, 2012, a u koautorstvu je objavio sljedeće udžbenike: *Practical Examples on Traceability, Measurement Uncertainty and Validation in Chemistry*, (Volume 2). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011; *Praktikum iz instrumentalnih metoda analize*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet, 2016; *Zbirka zadataka iz instrumentalnih metoda analize.* Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet,

2016. Obavljao je funkciju dekana Prirodno-matematičkog fakulteta od 2016. do 2020. godine.

Umro je 14. 10. 2020. u 57. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

MUJEZINOVIĆ, Fatima Nidžara (1935−2020)

Profesorica metodičarka i teoretičarka književnosti Fatima Nidžara Mujezinović rođena je 26. 4. 1935. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovne i srednje škole, diplomirala je na Odsjeku za jugoslovenske književnosti Filozofskog fakulteta. Čitavu radnu karijeru provela je kao profesorica u Ekonomskoj školi i Trećoj gimnaziji u Sarajevu. Uspješno se bavila metodikom nastave bosanskog jezika i književnosti te je objavila sljedeće publikacije: Čas lektire u *srednjoj školi*. Sarajevo: Svjetlost, 1976. (Nastavna biblioteka); Čas lektire u srednjoj školi. Sarajevo: Svjetlost, 1982. (2. izdanje); *Blago iz sehare bošnjačke* (s Mevlidom Pekmez). Sarajevo: Pedagoška akademija, 1996; Čas lektire: korelacija užih nastavnih oblasti: interpretacija. Sarajevo: Svjetlost, 1998; *Uvođenje učenika u svijet bošnjačke književnosti: metodički pristupi: interpretacije: prikazi.* Zenica: Dom štampe, 2001.

Navest ćemo i nekoliko objavljenih radova u periodici: "Jovan Dučić 'Jablanovi', intepretacija", *Didaktički putokazi* (1997), "'Modra rijeka' Maka Dizdara u nastavi", *Didaktički putokazi* (1998), "Školska interpretacija romana 'Legenda o Ali-paši'", *Didaktički putokazi* (1998), "Poetski svijet Abdulaha Sidrana u nastavi", *Didaktički putokazi* (1998), "'Zeleno busenje', Edhem Mulabdić", *Didaktički putokazi* (1999), "Uvođenje učenika u svijet drame Ahmeda Muradbegovića", *Didaktički putokazi* (2000), "Interpretacija romana 'Ponornica' Skendera Kulenovića, metodički pristup", *Didaktički putokazi* (2000), "Upoznavanje učenika sa novelama Alije Nametka", *Didaktički putokazi* (2001) i dr.

Umrla je 28. 4. 2020. u 85. godini života, a ukopana je na mezarju Grlića brdo.

MURATOVIĆ, Hasan (1940−2020)

Redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu Hasan Muratović rođen je 11. 4. 1940. u Čudama kod Olova. Nakon osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Fakultetu za strojništvo u Ljubljani 1964. godine. Počeo je raditi u sektoru za istraživanje u Fabrici motora Sarajevo (FAMOS). Obavljao je funkciju direktora UPI Instituta za istraživanje i razvoj.

Odbranio je magistarski rad *Upravljanje zalihama* na odsjeku Organizacijske nauke na Mašinskom fakultetu u Sarajevu 1972. godine, nakon čega je primljen za asistenta. Odbranio je doktorsku disertaciju *Organizacija i strategija razvoja velikih preduzeća u Bosni i Hercegovini* na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu 1981. godine. Nakon doktoriranja, izabran je za docenta na Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu. Od 1989. godine bio je predavač i na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu na predmetima Menadžment i Organizacija. Bio je dugogodišnji rukovodilac Katedre za menadžment i organizaciju na Ekonomskom fakultetu.

Objavio je sljedeće publikacije: *Organizacija i strategija istraživanja i razvoja u OUR*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1983; *Organizacija i strategija razvoja velikih poslovnih sistema*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1985; *Rukovođenje u krizi*. Beograd: Mladost, 1989; *Organizacijski preokret.* Sarajevo: Oko, 1999; *Pokretanje i vođenje malog biznisa.* Sarajevo: Ekonomski fakultet, 2000; *Analiza informacionih sistema*. (s A. Habul). Sarajevo: Ekonomski fakultet, 2004; *Organizacija: vodič za predavanja i vježbe.* (sa S. Softić). Sarajevo: Ekonomski fakultet, 2006.

Bio je potpredsjednik stranke SDA, te je kao njen funkcioner imao i političku karijeru: ministar u prvoj Vladi RBiH, predsjednik Državnog komiteta za odnose sa UN-om u Vladi RBiH, premijer Vlade RBiH, ministar u Vijeću ministara, ambasador Bosne i Hercegovine u Hrvatskoj, zastupnik u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Vijeća Evrope u Strasbourgu. Od 2004. do 2006. obavljao je funkciju rektora Sarajevskog univerziteta.

Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja: Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva (1990), Orden rada sa srebrenim vijencem, Orden reda kneza Trpimira Republike Hrvatske (2002).

Umro je 14. 11. 2020. u 80. godini života, a ukopan je u haremu Alipašine džamije u Sarajevu.

MUTEVELIĆ, Ahmed (1933−2020)

Redovni profesor Veterinarskog fakulteta Ahmed Mutevelić rođen je 5. 8. 1933. godine u Bugojnu. Diplomirao je na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu 1962. godine. Nakon diplomiranja zaposlio se u Veterinarskoj stanici u Vlasenici, gdje je započeo projekat umjetnog osjemenjivanja krava. Nakon osnivanja farme mliječnih krava Bojnik, pridružuje se radnom timu, gdje osniva veterinarsku službu i znatno povećava reprodukciju. Odbranio je doktorsku disertaciju *Određivanje koncentracije histamina u normalnim i reteniranim*

placentama i aktiviteta serumskih histaminaza na koncu graviditeta i u ranom puerperiju: prilog proučavanju patogeneze puerpalne sepse na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu 1975. godine. Izabran je za docenta na Veterinarskom fakultetu, na Katedri za suzbijanje neplodnosti domaćih životinja. Preko projekta DC-10 prvi je na Balkanu uspješno uradio embrio transfer kod krava u 1991. godini. Navest ćemo nekoliko projekata na kojima je radio: *Istraživanja stimulacije i intenzifikacije reprodukcije ovaca.* Sarajevo: Veterinarski fakultet, 1985; *Istraživanja o reproduktivnim fenomenima, uzrocima i sprečavanju jalovosti kod domaćih životinja brdsko-planinskog područja BiH*, Sarajevo: Veterinarski fakultet, 1987. U koautorstvu je objavio publikaciju *Reprodukcija domaćih životinja* (et al). Sarajevo: Veterinarski fakultet, 2003.

Umro je 3. 11. 2020. godine u 87. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

NADAREVIĆ, Mustafa (1943−2020)

Pozorišni i filmski glumac Mustafa Nadarević rođen je 2. 5. 1943. u Banjoj Luci. Njegova porodica u ratu se preselila u Zagreb. Kad je imao tri godine, ostao je bez oca, a njegova majka dobila je posao u Bosanskom Novom, gdje je živio sedam godina. U Rijeci je završio Gimnaziju, a diplomirao je na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu. Pozorišnu karijeru je započeo u Kazalištu mladih u Zagrebu. Radni vijek proveo je u Hrvatskom narodnom kazalištu, a gostovao je u pozorištima u Rijeci i Splitu. Ostvario je brojne pozorišne uloge, od kojih ćemo izdvojiti sljedeće u: "Dundu Maroju", "Gospodi Glembajevima", "Figaro se ženi", "Let iznad kukavičijeg gnijezda" i dr. Ostvario je brojne filmske uloge, od kojih ćemo spomenuti sljedeće: "Miris dunja" M. Idrizovića (1982), "Otac na službenom putu" E. Kusturice (1985), "Već viđeno" G. Markovića (1987), "Kuduz" A. Kenovića (1989) "Gluvi barut" B. Čengića (1990), "Praznik u Sarajevu" B. Filipovića (1991), "Savršeni krug" A. Kenovića (1997), "Ničija Zemlja" D. Tanovića (2001), "Kod amidže Idriza" P. Žalice (2004), "Nafaka" J. Durakovića (2006), i dr. Posebno se pamte njegove uloge Iviša u "Prosjaci i sinovi" A. Vrdoljaka (1971), Duje u "Velom mistu" J. Marušića (1980), Don Fernanda u "Kiklopu" A. Vrdoljaka (1982), a uloga Izeta u televizijskoj seriji "Lud, zbunjen, normalan" E. Jukića, u kojoj je igrao od 2007. do 2016. godine, ostat će dugo u sjećanju svima po njegovom vrsnom glumačkom umijeću.

Odlikovan je brojnim nagradama i priznanjima, a spomenut ćemo sljedeće: Zlatni lovorov vijenac, Sterijina nagrada, Zlatna arena u Puli, Grand-prix za najbolje glumačko ostvarenje u Jugoslaviji, Nagrada na Festivalu glumca

u Vinkovcima za ulogu Hasanage u njegovoj režiji "Hasanaginice" prema M. Ogrizoviću (2007) i dr.

Umro je 22. 11. 2020. u 77. godini života, a ukopan je na groblju "Mirogoj" u Zagrebu.

NIKŠIĆ, Jusuf (1925−2020)

Redovni profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu Jusuf Nikšić rođen je 4. 2. 1925. u Mostaru. Kao omladinac bio je učesnik Narodnooslobodilačkog rata (1941–1945), a nakon završetka rata prvo je radio u Rudniku mrkog uglja u Mostaru. Zbog toga je sa malim zakašnjenjem završio Školu za likovnu umjetnost u Sarajevu 1951, nakon čega je radio u Mostarskom narodnom pozorištu kao scenograf. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Beogradu 1957. godine. Radio je kao likovni pedagog u mostarskim osnovnim školama. Godine 1972. izabran je za profesora na Pedagoškoj školi u Mostaru, a od 1973. godine radio je kao docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu sve do penzionisanja 1989. godine. Najčešći motivi na njegovim slikama su mrtva priroda, enterijer, pejzaž Hercegovine sa Starim mostom i dr. Spomenut ćemo nekoliko naslova izložbi: "Hercegovina" (1961), "Na izvoru Radobolje" (1956), "Gnijezdo u kamenu" (1970), "Kanjon" (1990) i dr. Izlagao je u brojnim bosanskohercegovačkim gradovima i inozemstvu od kojih ćemo spomenuti sljedeće: sa Udruženjem likovnih umjetnika BiH izlagao je u Sarajevu, Mostaru, Zagrebu, Konjicu, Splitu, Banjaluci, Ljubljani, Doboju, Beogradu, sa podružnicom za Hercegovinu izlagao je u Jablanici, Dubrovniku, Makarskoj, Somboru i dr. Objavljena je Monografija o Jusufu Nikšiću u izdanju Centra za kulturu iz Mostara 2001. godine. Jedan je od osnivača "Novembarske grupe" koja je osnovana 1975. godine u Mostaru, a koja je prerasla u podružnicu ULUBiH za Hercegovinu. U ratu 1992. njegov je atelje u Mostaru spaljen granatiranjem, a nakon obnove 2013. atelje je opljačkan i ukradeno je 60 slika, nakon čega je bio veoma nesretan i ogorčen.

Bio je član Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine od 1959. godine.

Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada, od kojih izdvajamo nagrade na Sarajevskom salonu 1971, 1973, 1974. i 1975.

Umro je 1. 4. 2020. u 95. godini života, a ukopan je na groblju Sutina u Mostaru.

PIRANIĆ, Hasan (1941−2020)

Redovni profesor Stomatološkog fakulteta u Sarajevu Hasan Piranić rođen je 5. 3. 1941. godine u Nikšiću. Diplomirao je na Stomatološkom fakultetu u Beogradu 1965. godine. Izabran je u zvanje asistenta na Stomatološkom fakultetu u Sarajevu 1976. godine. Odbranio je magistarski rad *Eksperimentalne mogućnosti ubrzanja epitelizacije nakon uzimanja autolognog kožnog transplantata tip Thiersche* na Stomatološkom fakultetu u Sarajevu 1978. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Komparativna studija epitelizacije nakon uzimanja Thierschevog transplantata kontaktno-nekontaktnim zavojem* na Stomatološkom fakultetu u Sarajevu 1980. godine. Nakon odbrane doktorata, izabran je u zvanje docenta, vanredni profesor je postao 1985. a redovni 1993. godine. Bio je šef Klinike za maksilofacijalnu hirurhiju od 1984. godine. Navest ćemo nekoliko radova koji su objavljeni u časopisima i publikacijama: "Otežano otvaranje usne šupljine kao simptom raznih patoloških stanja u organizmu" (et a.). *Medicinski pregled* (1975); "Rehabilitacija usne šupljine kod preloma kondilarnog nastavka donje vilice" (et al). *Stomatološka nedjelja SR Crne Gore,* 3. (1981); "Rascjepi usne i nepca posmatrani sa apekta pola, lokalizacije i socijalne pripadnosti". *Stomatološki vjesnik* (1984); "Hitne intervencije u maksilofacijalnoj hirurgiji". *Posebna izdanja.* Sarajevo: ANUBiH, 2000.; "Koštana rekonstrukcija lica". *Posebna izdanja.* Sarajevo: ANUBiH, 2000; "Urođeni rascjepi usne i nepca: hirurški aspekt" (et al). *Posebna izdanja.* Sarajevo: ANUBiH, 2004.

Objavio je sljedeće udžbenike: *Maksilofacijalna hirurgija za studente.* Sarajevo, 1984; *Maksilofacijalne povrede u odbrambenom ratu Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Print M, 1997. U koautorstvu je objavio udžbenik *Maksilofacijalna hirugija: praktikum*. Sarajevo: Oko, 2004.

Bio je član Udruženja hirurga BiH i Udruženja plastičnih i maksilofacijalnih hirurga Bosne i Hercegovine.

Umro je 16. 9. 2020. u 79. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

POPARA, Rizo (1958−2020)

Književnik Rizo Popara rođen je 10. 4. 1958. godine u Godijevu u Crnoj Gori. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Odsjeku za srpskohrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Prištini 1980. godine. Nakon diplomiranja zaposlio se kao profesor u srednjoj školi u Obiliću. Magistrirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1986. godine. Književne radove objavljivao je u sljedećim časopisima: "Odzivi", "Stremljenja", "Most",

"Novi svet" i dr. Objavio je sljedeće zbirke poezije: *Okom se vidi duša*. Cazin: Grafis, 2019; *Priče ispod jastuka*. Cazin: Grafis, 2019; *Kad se pjesmi može.* Cazin: Grafis, 2020. Desetak godina je prikupljao građu za rječnik koji je objavljen kao: *Frazeološki rječnik bosanskoga jezika*. Cazin: Grafis, 2019. Posljednjih godina života živio je i radio u Bihaću.

Umro je 4. 4. 2020. u 62. godini života, a ukopan je na mezarju u Godijevu.

REDŽIĆ, Amira (1955−2020)

Redovna profesorica na Medicinskom fakultetu u Sarajevu Amira Redžić rođena je 18. 6. 1955. godine u Sarajevu. Diplomirala je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za biologiju 1977. godine. Nakon diplomiranja, od 1977. do 1979. radila je kao profesorica u Srednjoj ekonomskoj školi, a zatim u Republičkom hidrometeorološkom zavodu. Magistarski rad *Uticaj onečišćenja na distribuciju fitobentosa rijeka Une i Neretve* odbranila je na Prirodno-matematičkom fakultetu 1987. godine. Izabrana je za asistenticu na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1988. godine. Odbranila je doktorsku disertaciju *Trudnoće sa nepovoljnim ishodom bioreprodukcijske i populacijsko-genetičke osobenosti* na Prirodno-matematičkom fakultetu 1998. godine. Izabrana je za docenticu na Medicinskom fakultetu 1999, vanrednu profesoricu 2004, a kasnije je postala redovna profesorica. Bila je šefica Katedre za biologiju stanice i humanu genetiku na Medicinskom fakultetu, a predavala je i na Stomatološkom fakultetu i Višoj zdravstvenoj školi. Njena uža specijalnost je medicinska biologija s genetikom. Objavila je udžbenik: *Hromosomi i ćelijski ciklus: uvod u citogenetiku*. Sarajevo: Studentska štamparija, 2012; te stručne publikacije u koautorstvu: *Vrijeme genetike*. Sarajevo: Institut za naučnoistraživački rad KCUS, 2007; *Molekularno-biološki aspekt tkivnog inženjerstva kosti*. Sarajevo: Institut za naučnoistraživački rad KCUS, 2008.

Bila je član Biološkog društva BiH, Društva fiziologa Bosne i Hercegovine i Društva ekologa Bosne i Hercegovine.

Umrla je 10. 9. 2020. u 65. godini života, a ukopana je na groblju Bare.

SADIKOVIĆ, Ćazim (1935−2020)

Redovni profesor Pravnog fakulteta u Sarajevu Ćazim Sadiković rođen je 1. 4. 1935. u Ljubuškom. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1957. godine. Izabran je za asistenta na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1961, a kasnije je prešao na Pravni fakultetu u Sarajevu. Postidiplomski studij završio je na Evropskom univerzitetskom centru u Nancyu u Francuskoj. Odbranio

je doktorsku disertaciju *Marksističko shvatanje demokratije* na Visokoj školi Univerziteta u Ljubljani 1966. godine. Bio je profesor na Pravnom fakultetu u Mostaru i Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu. Obavljao je funkciju dekana Pravnog fakulteta u Sarajevu od 1996. do 1998. godine. Bio je društveno aktivan te je obavljao funkciju predsjednika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predsjednika Ustavne komisije Skupštine Republike Bosne i Hercegovine, a od 1984. do 1989. bio je potpredsjednik Međunarodnog udruženja demokratskih pravnika (AIJD) sa sjedištem u Briselu. Stručne i naučne radove je objavljivao u brojnim časopisima i zbornicima, a objavio je sljedeće samostalne publikacije: *Osnovi teorije vlasti u socijalističkom društvu*. Sarajevo: Univerzitet, 1967; *Socijalizam i vlast*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1969; *Kriterij demokratije*. Sarajevo: Svjetlost, 1971; *Ogledi o samoupravljanju*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1982; *Predstavljanje i samoupravljanje*. Sarajevo: Svjetlost, 1983; *Država i samoupravljanje*. Sarajevo: Oslobođenje, 1987; *Država ili strah od sutrašnjice*. Sarajevo: Oslobođenje, 1992; *Agresija i genocid − falsifikat i revizija*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, 1994; *Sumrak Ujedinjenih nacija*. Sarajevo: Međunarodni centar za mir, 1995.; *Ljudska prava bez zaštite: rat protiv BiH i ljudska prava.* Sarajevo: Bosanska knjiga, 1998; *Politički sistemi*. Sarajevo: Studentska štamparija, 1998; *Human right without protection: war against B&H and human rights*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1999; *Ljudska prava bez zaštite: rat protiv BiH i ljudska prava*. Sarajevo: Medunarodni forum Bosna, 2000; *Evropsko pravo ljudskih prava*. Sarajevo: Fond otvoreno društvo BiH, 2001; *Ljudska prava na udaru globalizacije*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, 2006.

Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja: Srebrena plaketa grada Sarajeva (1987), Kristalni pečat u povodu 20 godina rada Venecijanske komisije (2011), Plaketa Univerziteta u Sarajevu (1986).

Umro je 26. 1. 2020. u 85. godini života, a ukopan je na groblju Bare.

SEFEROVIĆ, Mensur (1925−2020)

Historičar i publicista Mensur Seferović rođen je 20. 11. 1925. u Mostaru. Kao omladinac se priključio Narodnooslobodilačkoj borbi 1941, a 1943. je uhapšen i odveden u koncentracioni logor u Italiji, koji je srećom preživio. Nakon rata, završio je Višu pedagošku akademiju i Pješadijsku oficirsku školu. Dobio je čin pukovnika u JNA u Beogradu, zatim je radio kao novinar i urednik vojnih listova, a bio je i savjetnik političke uprave SSNO. Preselio se u Chicago kod svojih kćeri Selene i Sanje, koje su formirale Bosansku biblioteku, u kojoj su organizirane promocije brojnih knjiga i različite kulturne

aktivnosti s ciljem pomoći izbjeglicama iz bivše Jugoslavije. Kao mladi učesnik rata, ostavio je lična svjedočanstva i sjećanja iz rata u svojim brojnim knjigama koje je objavio: *Drugovi iz bataljona*. Sarajevo: Narodna armija, 1955; *Tajna partiske ćelije.* Sarajevo: Oslobođenje, 1957; *Bataljon u okupiranom gradu*. Sarajevo: Oslobođenje, 1958.; *Prozivka na Tjentištu*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1961; *Partizanski kolopleti*. Beograd: Narodna armija, 1964; *Pred očima grada*. Mostar: Informativni centar, 1970; Šestorica osuđenih: ratni dokumenti o ljudima i događajima i svjedočenje ljudi o dokumentima i događajima. Beograd: Komunist, 1974; *Josip Mažar Šoša: vojnik crvene Kozare*. Gornji Milanovac: Dečje novine, 1974; *Prvi vojnik revolucije.* Beograd: Narodna armija, 1977; *Tito vrhovni komandant*. Beograd: Narodna armija, 1980; *Istočno i zapadno od Neretve: Deseta hercegovačka narodnooslobodilačka udarna proleterska brigada*. Beograd: Narodna armija, 1981; Šoša. Prijedor: Nacionalni park Kozara, 1981; *Bitke, borbe i marševi: 1941−1945.* (urednik M. Seferović). Beograd: Narodna armija, 1981; *Rascvjeti bratstva*. Beograd: Narodna armija, 1984; *Mostarski kolopleti*. Mostar: Opštinski odbor SUBNOR-a, 1985; *Krst i polumjesec u Božurevom dolu*. Beograd: Četvrti juli, 1986; *Trinaesta hercegovačka NOU brigada*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar JNA, 1988.; *Vojska za jedno ljeto*. Sarajevo: BKC, 1999; *Preboli zla: dokumentarni zapisi o kataklizmičkim ratnim događajima.*Tuzla: Bosanska riječ, 2001; *Kamena ognjišta*. Tuzla: Bosanska riječ, 2002; *Iskušenja*. Chicago: Bosanska biblioteka, 2006; *Zvijezde stajačice: zapis o djevojkama i majkama iz dva rata 1941–45 i 1991–95*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (etc.), 2009. i dr.

Odlikovan je brojnim nagradama i priznanjima: Orden za hrabrost, Orden bratstva i jedinstva sa srebrenim vijencem i dr.

Umro je 27. 9. 2020. u 95. godini života, a ukopan je u Chicagu.

SEJRANOVIĆ, Bekim (1972−2020)

Književnik, književni kritičar i prevodilac s norveškog Bekim Sejranović rođen je 30. 4. 1972. godine u Brčkom. Nakon preseljenja u Rijeku 1985. godine, završio je Pomorsku školu u Bakru. Studirao je na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci. Godine 1993. preselio se u Oslo (Norveška) i tamo je magistrirao na University of Oslo 1999. godine. Bio je zaposlen kao univerzitetski lektor od 2001. do 2006, zatim kao sudski tumač za norveški jezik, nastavnik norveškog za strance i dr. Fraza da život piše romane ovdje se pokazala kao tačna. Njegov težak i tužan život je ispisao njegove priče i romane. Kad je bio mali, roditelji su se razveli i otišli svojim putem, a on je odrastao

s nenom i djedom u Brčkom. Pored živih roditelja, odrastao je bez roditeljske ljubavi i pažnje. To nepripadanje ni ocu ni majci, na neki način je odredilo njegov budući život i pratilo ga je u stopu, te je od njega stvorilo vječitog putnika koji se nije mogao skrasiti ni na jednom mjestu, jer nigdje nije mogao naći smisao života i pripadanja, osim u vremenu provedenom sa kćerima. Život je proveo na relaciji Brčko – Rijeka – Oslo – Ljubljana – Zagreb, a konačni smiraj je našao u Tuzli.

Bavio se književnom kritikom te je objavio svoj magistarski rad, koji je odbranio na Univerzitetu u Oslu: *Modernizam u romanu 'Isušena kaljuža' Janka Polića Kamova*. Rijeka: Adamić, 2001. Zatim je objavio sljedeće priče i romane: *Fasung: knjiga kratkih priča*. Zagreb: Naklada MD, 2002; *Nigdje, niotkuda: roman*. Beograd: Booka, 2003; *Nigdje, niotkuda: roman*. Sarajevo: Zagreb: Buybook: Profil, 2008; *Nigdje, niotkuda: roman.* Sarajevo: Buybook, 2010; *Ljepši kraj*. Sarajevo: Buybook, 2010; *Sandale.* Sarajevo: Zagreb: Beograd: V. B. Z. 2013; *Tvoj sin Huckleberry Finn*. Sarajevo: Buybook, 2015; *Dnevnik jednog nomada.* Sarajevo: Buybook, 2017. Skoro svaki njegov roman kasnije je objavljen po nekoliko puta, a pronašli smo prijevode na makedonski, slovenski, poljski i bugarski jezik: *Nigde, odnikade*. Skopje: Makedonska reč, 2011; *Lepši konec*. Ljubljana: Arsem, 2012; *Lepši konec*. Praha: Ministarstvo kultury, 2013; *Poubav kraj*. Skopje: Blesok, 2013; *Tvoj sin Huckleberrry Finn.* Brežice: Primus, 2018; *Tvoj sin H'k'l'beri Fin*. Sofija: Ergo, 2020. i dr. Jedan je od omiljenih pisaca kojeg čitaju u svim mjestima bivše Jugoslavije. Bavio se i prevođenjem knjiga s norveškog jezika te je preveo i objavio sljedeće knjige: Ambjoernsen, Ingvar: *Noć prije mračnog jutra.* Rijeka: Adamič, 2000; *Veliki pusti krajolik: antologija norveške kratke priče*. Zagreb: Naklada MD, 2001; Grytten, Frode: *Medvjed koji teče.* Zagreb: Profil international, 2006; Gaarder Jostein: *Božićna zagonetka*. Zagreb: Europapress holding, 2008; Grytten, Frode: *Sobe uz more, sobe u gradu*. Zagreb: V. B. Z., 2015; Kverneland, Steffen: *Munc*. Zagreb: V. B. Z., 2016; Kagge, Erling: *Tišina u doba buke*. Zagreb: Profil, 2017.

Za roman *Nigdje, niotkuda* dobio je nagradu "Meša Selimović" na 9. međunarodnom festivalu "Cum grano salis" u Tuzli 2009. godine.

Umro je 21. 5. 2020. u 48. godini života, a ukopan je na groblju Trnovac u Tuzli.

SELIMOVIĆ, Beba (1939−2020)

Interpretatorka sevdalinki Beba Izeta Selimović rođena je 27. 3. 1939. u Trebinju. Kao mala djevojčica preselila se s porodicom u Sarajevo. Svoju pjevačku karijeru je započela na Radio Sarajevu kao vokalna solistica. Cijeli život

pjevala je na izvorni način, bez ikakve moderne nadogradnje, i tako je njegovala i čuvala našu tradicionalnu narodnu pjesmu sevdalinku. Snimila je sljedeće studijske albume: *Po mojoj bašti zumbul cvjeta* (1958); *Put putuje Latifaga* (1962); *Tugo moja* (1964); *Kraj potoka bistre vode* (1966); Što te nisam dragi srela davno (1967); *Tiho teci vodo Mošćanice* (1967); *Vrati mi se ljubavi* (1968); *Mene majka gleda sa čardaka* (1971); *Prolaze dani* (1974); *Od sevdaha goreg jada nema* (1979); *Sve behara i sve cvjeta* (1981); *U srcu mome* živiš samo ti (1983); *Gorom jezde kićeni svatovi* (1988); *Najveći hitovi* (2012). Njeni najveći hitovi su: *Ko se ono brijegom šeće*; *Plačem ja plačeš ti*; *U srcu mome živiš samo ti*; *Star se Ćurčić pomamio*; *Crven fesić*; *Hajde dušo da ašikujemo*; *Kaharli sam, večerala nisam*; *Srdo moja ne srdi se na me*; *Zvijezda tjera mjeseca; O ćuti, ćuti srce moje; Od sevdaha goreg jada nema* i dr. Veliku popularnost stekla je lijepim pjevanjem, fizičkom ljepotom i dostojanstvenim damskim ponašanjem.

Učestvovala je na sljedećim muzičkim festivalima: Ilidža (1966, 1968, 1970, 1973), Beogradski sabor (1970, 1971) i dr.

Dobitnica je brojnih nagrada i priznanja: Zlatna značka RTVSA, Oskar za životno djelo (2008).

Bila je članica Udruženja muzičara Bosne i Hercegovine.

Umrla je 10. 3. 2020. u 81. godini života, a ukopana je na groblju Bare.

SLATINA, Enes (1962−2020)

Profesor Fakulteta zdravstvenih studija u Sarajevu Enes Slatina rođen je 24. 3. 1962. u Priboju (Srbija). Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1988. godine. Radio je u Domu zdravlja u Priboju od 1988. do 1994. godine. Od 1996. godine radio je u Zavodu za hitnu medicinsku pomoć u Sarajevu sve do svoje smrti. Odbranio je magistarski rad *Karakteristike akutnih trovanja zbrinutih u Zavodu za hitnu medicinsku pomoć* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2002. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Korelacija promjena klimatskih parametara i incidence cerebovaskularnog insulta* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2009. godine. Izabran je za docenta na Fakultetu zdravstvenih studija u Sarajevu 2010. godine za predmet Sanitarno-medicinski značaj toksikologije i rješavanje urgentinih stanja.

Objavio je dva udžbenika: *Prva pomoć u saobraćaju*. Sarajevo: T&T concept, 2004; *Sanitarno-medicinski značaj toksikologije i rješavanje urgentinih stanja*. Sarajevo: Fakultet zdravstvenih studije, 2017. Učestvovao je sa referatima na brojnim medicinskim kongresima, od kojih ćemo spomenuti sljedeće: Prvi međunarodni kongres hitne medicine u Zagrebu (1999), Treći kongres

urgentne medicine u Aranđelovcu (2003), Četvrti, peti, šesti, sedmi međunarodni kongres hitne medicine u Zagrebu (2005, 2007, 2009, 2011), Šesti međunarodni simpozijum iz urgentne medicine u Nišu (2010), Četvrti međunarodni kongres infektologa u Konjicu (2012), Šesti kongres kardiologa i angiologa Bosne i Hercegovine u Tuzli (2013) i dr.

Bio je član Ljekarske komore Kantona Sarajevo.

Umro je 23. 11. 2020. u 58. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

ŠKRIPIĆ, Nijaz (1957–2020)

Profesor Rudarsko-geološko-građevinskog fakulteta u Tuzli Nijaz Škripić rođen je 28. 4. 1957. u Čeliću. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja u Tuzli, diplomirao je na Rudarsko-geološkom fakultetu u Tuzli, na Odsjeku za primijenjenu geologiju 1980. godine. Nakon diplomiranja, zaposlio se u Rudniku željezne rude u Varešu, u Birou za geologiju. Obavljao je poslove glavnog inženjera za površinsku eksploataciju, poslove direktora Službe tehničko-tehnološke pripreme Rudnika željezne rude Vareš te v. d. direktora DP "Amfibolit" u Varešu. Odbranio je magistarski rad *Hidrogeološki uslovi kao uticajni faktor na stabilnost kosina PK Smreka Vareš* na Rudarsko-geološkom fakultetu u Tuzli 1989. godine. Godine 1993. izabran je u zvanje višeg asistenta na Rudarsko-geološkom fakultetu u Tuzli, na Geološkom odsjeku, na Katedri za hidrogeologiju i inženjersku geologiju. Godine 1997. zaposlio se u Energoinvestu, Energoinženjeringu – Higra u Sarajevu, gdje je ostao do 2002. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Stanje i dinamika promjena inženjerskogeoloških i hidrogeoloških karakteristika područja Vareš* na Rudarsko-geološko-građevinskom fakultetu u Tuzli 2002. godine. Nakon doktoriranja, izabran je za naučnog saradnika na Institutu za geologiju na Građevinskom fakultetu u Sarajevu 2002. godine. Kao docent angažiran je na Rudarsko-građevinskom fakultetu u Tuzli, na Šumarskom fakultetu u Sarajevu te na Politehničkom fakultetu u Zenici. Objavio je udžbenik: *Inženjerska geologija*. Zenica: Politehnički fakultet, 2014.

Navest ćemo nekoliko radova objavljenih u časopisima i zbornicima: "Vremenska stabilnost sjeverne kosine površinskog kopa Željezne rude "Smreka" u Varešu", *1. Savjetovanje o praktičnim iskustvima u geotehnici*, Opatija, 1989; "Vremenska aktivnost nestabilne kosine", *7. jugoslovenski simpozijum o površinskoj eksploataciji mineralnih sirovina*. Beočin, 1989; "Karbonatne stijene područja Vareša i njihove mogućnosti primjene u industriji", *1. međunarodni naučno-stručni skup*, Zenica, 1996; "Inženjersko geološki uslovi autoputa u Koridoru Vc Donja Gračanica – Drivuša", *2. BiH kongres*

o cestama, Sarajevo, 2009. Autor i koautor je brojnih elaborata i projekata, od kojih ćemo navesti nekoliko: "Elaborat o izvođenju hidrogeoloških i istražnih radova u svrhu obezbjeđenja nedostajućih količina pitke vode u općini Sapna" (2002); "Elaborat o izvođenju hidrogeoloških istražnih radova u svrhu obezbjeđenja nedostajućih količina pitke vode u naselju Đurđevik" (2002); "Zamjena pitke vode sa tehnološkom vodom i uvođenje sistema reciklaže u proizvodnom procesu firme 'Unisgal' iz Konjica" (2002) i dr.

Umro je 30. 12. 2020. u 63. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

TAHIROVIĆ, Nesim (1941−2020)

Akademski likovni umjetnik Nesim Tahirović rođen je 23. 10. 1941. u Tuzli. Diplomirao je na Likovnoj akademiji u Beogradu 1961. godine. Pored života u Tuzli, imao je nekoliko višegodišnjih boravaka u inozemstvu: Pragu, Istanbulu, Italiji, Poljskoj i Njemačkoj. Rat ga je zatekao u Ratingenu u Njemačkoj, gdje je organizirao nekoliko izložbi koje su bile posvećene bosanskoj tragediji. Kasnije je imao problem sa uvozom svojih radova iz inozemstva u Bosnu.

Njegov likovni izraz originalan je i neponovljiv i mnogi ga nazivaju "reljefnom grafikom". Njegovi radovi sadrže različite materijale: metalne limove, drvo, tkaninu, kožu, šarafe, eksere, metalne nitne i dr. On svoje slike čekićem kucka kao pravi majstor, dotjeruje i pravi smislene kolaže sa smislenom porukom. Motivi na njegovim djelima predstavljaju prastare simbole mira i tolerancije, živa bića poput ptica, slonova, riba, pijetlova, leptira, konja, zatim šejtane, vile, levhe, epitafe, munare, kupole, mačeve, štitove koji uvijek nose duboku simboliku. Često koristi motive sa stećaka, nišan, krst, polumjesec i zvijezdu, koji predstavljaju islamsku i kršćansku tradiciju i vezu sa srednjovjekovnim životom. Spomenut ćemo nekoliko naziva njegovih radova: *Nuhova lađa*, *Kolumbova lađa*, *Nebeski prasak*, *Sudnji dan*, *Mjesečevo gibanje*, *Kretanje Božanske radosti*, *Nebeski mehanizam*, *Zlatna mjesečina*, *Nebesko mjerenje*, *Krilata bajkača*, *Sveta ptica*, *Svjetiljska nebeske svjetlosti* i dr.

Bavio se scenografijom pozorišnih predstava, ilustracijom knjiga, a upečatljiv je logo izdavačke kuće "Das Bosnische Wort" iz Wuppertala odnosno "Bosanske riječi" iz Tuzle, koji je on izradio.

Priredio je oko 60 samostalnih izložbi u brojnim gradovima u zemlji i inozemstvu, od kojih ćemo navesti sljedeće: Tuzla (1963, 1964), Osijek (1966, 1967, 1975), Portorož (1976), Trst (1977), Novi Sad (1987), Graz (1979), Beograd (1988), Warszawa (1989), Ratingen (1990, 1992), München (1992), Zagreb (1999), Mostar (2000), Subotica (2003), Brčko (2005), Sarajevo (2010) i dr. Učestvovao je na preko stotinu kolektivnih izložbi, od kojih ćemo spomenuti sljedeće: Sarajevo

(1967), Beograd (1967), Banja Luka (1967), Rijeka (1971), Cetinje (1974), Beograd (1976), Dubrovnik (1987), Paris (1986), München (1992), Graz (1993), Sarajevo (1996, 1997, 1998, 1999, 2000), Istanbul (2004) i dr.

Bio je član Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine i Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Umro je 14. 8. 2020. u 79. godini života, a ukopan je na groblju u Tuzli.

TEMIMOVIĆ, Emir (1975−2020)

Redovni profesor Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu Emir Temimović rođen je 19. 8. 1975. u Ključu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu 2000. godine. Karijeru je započeo kao profesor geografije u Mješovitoj srednjoj školi "Profesor Omer Filipović" u Ključu. Poslijediplomski studij završio je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, gdje je odbranio i doktorsku disertaciju *Hidrogeografske karakteristike poriječja Sane* 2007. godine. Nakon odbrane doktorata, izabran je u zvanje docenta na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu 2008. godine.

Objavio je sljedeće publikacije: *Rijeka Sana: potamološka studija*. Ključ: Goldprint, 2009; *Praktikum iz hidrografije kopna* (s A. Korjenić). Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet, 2016; Tektonska geomorfologija (s A. Korjenić, H. Jahić). Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet, 2018. Navest ćemo nekoliko stručnih radova objavljenih u periodici: "Proračun godišnje količine padalina u poriječju Sane primjenom Thiessenovih poligona" *Hrvatski geografski glasnik*, 2007; "Poriječje Sane: naseljenost, korištenje i zaštita voda" *Geoadria*, 2007; "Godišnji hod padalina u područje Sane" (s D. Orešić) *Geoadria*, 2008: "Krški reljef u poriječju Sane s pregledom poznatijih speleoloških objekata" *Geografski horizont*, 2008. i dr.

Vraćajući se iz Ključa za Sarajevo sa suprugom Ramajanom i sinom, noseći tortu sa sobom jer su trebali proslaviti profesorov rođendan, doživjeli su saobraćajnu nesreću. Tako je poginula cijela porodica Temimović u mjestu Čađavica kod Mrkonjić-Grada.

Umro je 18. 8. 2020. u 45. godini života, a ukopan je na mezarju Sanica u Ključu.

TEMIMOVIĆ Kujundžić, Ramajana (1982−2020)

Doktorica medicinskih nauka Ramajana Kujundžić Temimović rođena je 13. 10. 1982. u Ključu. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirala je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Karijeru je započela kao doktorica u Domu zdravlja u Ključu. Sa suprugom se preselila u Sarajevo i dobila posao u Zavodu za medicinu rada Kantona Sarajevo, gdje je specijalizirala medicinu rada.

Odbranila je magistarski rad *Rana detekcija hronične bubrežne bolesti u pacijenata sa hipertenzijom i dijabetes melitusom tip 2* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 2014. godine. Šest godina kasnije na istom fakultetu odbranila je doktorsku disertaciju *Uticaj cirkulirajućeg osteoprotegerina i matriks gla proteina na kardiovaskularno preoblikovanje u hroničnoj bubrežnoj bolesti* 2020. godine.

Vraćajući se iz Ključa za Sarajevo sa suprugom Emirom i sinom doživjeli su saobraćajnu nesreću, te je poginula cijela porodica u mjestu Čađavica kod Mrkonjić-Grada.

Umrla je 18. 8. 2020. u 38. godini života, a ukopana je na mezarju Sanica u Ključu.

TERZIĆ, Edin (1954−2020)

Doktor tehničkih nauka Metalurškog instituta "Kemal Kapetanović" u Zenici Edin Terzić rođen je 18. 2. 1954. godine u Zenici. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Fakultetu za metalurgiju i materijale u Zenici 1977. godine. Nakon diplomiranja primljen je u Željezaru u Zenici, gdje je radio od 1978. do 1987. godine. Od 1987. godine radio je u Metalurškom institutu "Kemal Kapetanović" u Zenici sve do penzionisanja. Odbranio je magistarski rad *Mogućnosti smanjivanja potrošnje primarne energije primjenom kiseonika za obogaćivanje tehnološkog zraka u procesima zagrijavanja uloška na toplinskim agregatima valjaonica* na Metalurško-tehnološkom fakultetu u Zenici 1994. godine. Obavljao je funkciju ministra prostornog uređenja, prometa, komunikacija i zaštite okoliša Zeničko-dobojskog kantona od 2013. do 2015. Odbranio je doktorsku disertaciju *Razvoj prototipa aparature za kalibracije kontaktnih senzora za mjerenje temperature površine* na Mašinskom fakultetu u Zenici 2015. godine. Navest ćemo naslove nekoliko njegovih objavljenih radova: "Politika racionalne potrošnje i korištenja energije u društvu", *Mašinstvo* (2000); "Ekonomična primjena vatrostalnih i izolacionih materijala u kontinuiranim zagrijevnim pećima", *Energetska i ekonomska komora*

BiH (2001); "Ispitivanje temperature mesinganih šipki korištenjem termovizije pri hladnom valjanju", *Metalni i nemetalni neorganski materijali* (2006); "Postupak kalibracije i uticaji koji se uzimaju u obzir tokom kalibracije kontaktnih termometara za mjerenje temperature čvrste površine", *Mašinstvo* (2015) i dr. Bio je član Savjeta Instituta za mjeriteljstvo Bosne i Hercegovine, član tima za izradu strategije razvoja grada Zenica i dr.

Umro je 8. 12. 2020. u 66. godini života, a ukopan je na groblju Prašnice u Zenici.

VUČELJ, Nedžib (1955−2020)

Književnik i fotograf Nedžib Vučelj rođen je 15. 3. 1955. u Moranima kod Novog Pazara u Sandžaku. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Pedagoškom fakultetu u Sarajevu 1978. godine. Radio je kao nastavnik u školama u Moranima, Delimeđu, Ilovači kod Goražda, a skrasio se u Bužimu, gdje je prvo bio nastavnik, a kasnije direktor Centra za kulturu i upravnik Doma kulture. Bavio se i novinarstvom, te je bio saradnik brojnih listova i TV-stanica. U ratu 1992. osnovao je Informativnu službu Kriznog štaba TO u Bužimu, a bio je glavni urednik lista *Glas Bužima*, koji je pokrenut u ratu i koji je puno doprinio širenju infomacija o ratnim dešavanjima i time doprinio jačanju morala kod boraca i stanovništva.

Objavio je dvije zbirke poezije: *Nedra puna zavičaja*. Pljevlja: Međurepublička zajednica za kulturno-prosvjetnu djelaznost, 1989; *Kovačnica*. Bužim: Informativno-kulturni centar, 1995, dvije zbirke proze: *Zulfov kamen.* Bužim: BZK "Preporod", 1998; *Obraz*. Bužim: BZK "Preporod", 2003. Napisao je u koautorstvu monografiju o fudbalskom klubu *OFK Bratstvo" − NK "Vitez: 40 godina*. (s E. Eminić). Bužim: "Preporod", 2012.

Bavio se fotografijom te je priredio nekoliko samostalnih i kolektivnih izložbi.

Bio je član Društva pisaca Bosne i Hercegovine i član ULUPUBiH.

Umro je 14. 2. 2020. u 65. godini života, a ukopan je na groblju u Bužimu.

ZAGORA, Hajrudin (1947−2020)

Profesor na Arhitektonskom fakultetu, slikar i pjesnik Hajrudin Zagora, rođen je 17. 10. 1947. u Sarajevu. Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu 1973. godine. Nakon godinu dana primljen je za asistenta na istom Fakultetu. Odbranio je magistarski rad *Neki kompozicioni aspekti psiho-socijalne dimenzije arhitektonskog prostora sa osvrtom na kulturu prostora*

bosansko-orijentalne stambene tradicije na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu 1986. godine kod mentora prof. dr. Džemala Čelića. Godine 1991. izabran je u zvanje docenta za predmete Arhitektonske kompozicije i Enterijeri i dizajn. U zvanje redovnog profesora izabran je u 2012. godine. Kao projektant, koautor i projektant-saradnik, učestvovao je u izradi preko 30 projekata sa profesorima Hamdijom Salihovićem, Džemalom Čelićem i Verom Ćemalović. Spomenut ćemo sljedeće projekte: RTV-dom, stambeni objekti na Grbavici, Kovačićima, Koševskom brdu te stambeni i javni objekti u Donjem Vakufu, Konjicu, Jasenici, Glamoču, Tesliću, Bihaću, Livnu i dr. Bavio se slikanjem akvarela te je učestvovao na brojnim izložbama, od kojih ćemo navesti sljedeće: Samostalna izložba slika na temu bosanske graditeljske tradicije "Sjećanja" u galeriji "Paleta" (1993); Izložba slika o Starom mostu u galeriji "Paleta" (1994); Samostalna izložba akvarela u galeriji Novi hram (2011) i dr. Objavio je zbirku pjesama koja je ilustrirana njegovim slikama *Na stazama dobra* u izdanju "Preporoda" iz Hadžića 2008. godine.

Dobitnik je brojnih stručnih nagrada na konkursima: Prva nagrada na konkursu za sistemsku opremu za Partizanski višeboj, Ohrid, 1990; Druga nagrada na pozivnom konkursu za projekat "Centra za islamsku arhitekturu" na Ciglanama, 1997. i dr.

Bio je član Asocijacije arhitekata i urbanista Bosne i Hercegovine.

Umro je 17. 11. 2020. u 73. godini života, a ukopan je na groblju Vlakovo.

ZEČAJ, Emina (1929−2020)

Interpretatorka bosanske tradicionalne pjesme sevdalinke Emina Zečaj rođena je 17. 3. 1929.[2] godine u Sarajevu. Muzičku karijeru počela je audicijom na Radio Sarajevu. U početku je pjevala s narodnim orkestrom i uz pratnju na harmonici Ismeta Alajbegovića Šerbe. Za Radio Sarajevo snimila je oko 400 vokalnih izvedbi različitih pjesama. Kasnije je počela pjevati uz pratnju sazlija Selima Salihovića, Ćamila Metiljevića, Hašima Muharemovića, Muhameda Borogovca i prof. dr. Mehmeda Gribajčevića. Pjevala je sevdalinke u filmovima Pjera Žalice "Gori vatra" i Dine Mustafića "Remake" sa Adijem Lukovcem. Održala je brojne koncerte u zemlji i inozemstvu, a spomenut ćemo etno-festivale u Ljubljani, Innsbrucku, Beču i Oslu. Najveći njen doprinos je u očuvanju tradicionalne bosanske pjesme sevdalinke, jer je čitav život posvetila pjevanju samo sevdalinki, a druge pjesme nije pjevala niti snimala. Posjedovala je

[2] Usput da napomenemo da smo pronašli tri različite godine rođenja: u leksikonu *Ko je ko u Bošnjaka* stoji 1939. godina, u biografiji na internetu stoji 1931, ali je odlučujući podatak bio sa njenog nišana − 1929. godina.

moćan i raskošan glas i lahkoću u izvođenju sevdalinki, koje su, inače, zahtjevne za pjevanje. Pored studijskih snimaka, objavila je pet singl-ploča, četiri LP-albuma i četiri CD-a. Spomenut ćemo nekoliko snimljenih albuma: *Pijana sam i bez pića* (1974); *Narodne pjesme iz Bosne* (1975); *Sarajevo, grade na Miljacki*; *Traditional Bosnian Songs* (2003). Navest ćemo nekoliko naslova sevdalinki koje je pjevala: *Halka kuca na vratima*; *Kad puhnuše sabah-zorski vjetrovi*; *Bujrum uđi, pašinice mlada*; *Od kad sam se u Travnik udala*; *Kad se Ibro iz Stambola vrati*; *Sa Gradačca bijele kule Zmaja od Bosne*; *Aj, mene sinoć opanjkale mladu*; *Tešanj grade, moj veliki jade*; *Na Ophođi prema Bakijama*; *Kiša bi pala pasti ne može*; *Trebeviću iznad Sarajeva*; *Vatra gori u jelovoj gori*; *Sinje more i dubine tvoje*; *Soko kune šeher Banjaluku*; *Kraj potoka bistre vode*; *Pogledaj me Anadolko*; *Na livadi na serdžadi*; *Vila viče sa vrh Trebevića*; *Voljeli se Mujo i Nizama*; *Konja kuje brate Sulejmane*; *Kolika je* šeher Banjaluka; Šta uradi Uno *vodo*; *Il' je vedro il' oblačno*; *Akšam geldi*; *Kad kauri Livno porobiše* i dr.

Nagrađena je brojnim muzičkim nagradama i priznanjima. Bila je članica Udruženja muzičara Bosne i Hercegovine.

Umrla je 19. 4. 2020. u 91. godini života, a ukopana je na groblju Bare.

UDK 929 (497.6=163.43*)

Sudionici naše prošlosti – umrli u 2021. godini

Isma Kamberović
BZK "Preporod"
Sarajevo

U ovoj rubrici njegujemo kulturu sjećanja na značajne Bošnjake, koji su umrli u 2021. godini, a ostavili su važna djela iz skoro svih oblasti ljudskog znanja. Iako se njihov život ugasio, ostala su njihova djela da osvjetljavaju puteve onima koji nastavljaju tamo gdje su oni stali. Čini se da smo u drugoj godini pandemije virusa korone stekli imunitet, jer nam se smanjio broj umrlih u odnosu na prošlu, iako nisu svi umrli od zaraze. U 2021. godini izgubili smo 43 istaknuta intelektualca, od kojih je 30 doktora nauka iz različitih oblasti: medicine, ekonomije, arhitekture, građevine, saobraćaja, veterine, fizike, matematike, geografije, njemačkog jezika, muzike, filozofije, šumarstva, hemije, prava, teologije, sporta te četiri umjetnika i devet publicista. Većina njih svoj vječni mir našla je u svojoj zemlji Bosni, osim peterice koji su svoje kosti ostavili u dalekom svijetu: Njemačkoj, Švedskoj, Americi i Hrvatskoj.

Ključne riječi: Bošnjaci, umrli, nekrolozi; Ademović, Fadil; Aldobašić, Mirudin; Avdić, Sead; Bajrić, Bakir; Berberović, Šefkija; Bijedić, Dženana; Čekić, Šefkija; Čengić, Hasan; Čorbić, Nezir; Ćehić, Ferid; Dedić, Suvad; Dizdarević, Ekrem; Dizdarević, Zija; Dreca, Šefkija; Efendić, Velid; Ekmečić, Mevludin; Gavranović, Ahmet; Gavranović, Muhamed; Hadžihalilović, Fuad; Hadžiomerović, Mustafa; Hadžović, Fahrija; Hadžović, Safet; Halilović, Rizvan; Hasić, Nihad; Kadić, Safet; Kapetanović, Nihad; Karalić, Mahmut; Konjhodžić, Halid; Kozličić, Mithad; Kurspahić, Kemal; Maglajlija, Zlata; Mehikić, Sadik; Ovčina, Fehim; Salihović, Sabira; Sijarić, Faruk; Smajlović, Nusret; Šarčević, Abdulah; Tahirović, Azra; Traljić, Nerimana; Veledar, Alaudin; Veljović, Fikret; Zečević, Enver; Zukorlić, Muamer

Uvod

Kažu da je dom tamo gdje neko primijeti da vas nema. Primijetili smo da su ovaj bosanski dunjalučki svijet napustila 42 istaknuta intelektualca: dvadeset devet doktora nauka, četiri umjetnika i devet publicista. Čitajući njihove biografije i bibliografije, saznali smo da njihov uspon nije bio lahak, naprotiv, bio

je pun odricanja, različitih prepreka i borbe. Neki od njih su se sigurno pitali da li je smisao života biti pod svaku cijenu bogat i moćan ili biti pametan i obrazovan. Vidimo da je većina njih prihvatila ovu drugu opciju, bili su pametni i obrazovani, napisali dobre knjige, ostavili dobre tragove, ostavili dobra djela, koja su ostala da osvjetljavaju put onima koji će nastaviti tamo gdje su oni stali. To su djela sljedećih intelektualaca iz čitave Bosne i Hercegovine, koji su vrijedni naše pažnje i naših sjećanja na njih:

ADEMOVIĆ, Fadil (1931−2021)

Doktor žurnalističkih nauka Fadil Ademović rođen je 22. 10. 1931. godine u Bijeljini. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Godine 1950. počeo raditi u listu *Naša riječ* u Zenici, gdje je kasnije bio i odgovorni urednik, zatim je bio saradnik u listu *Oslobođenje* od 1952. do 1957. godine. Bio je glavni i odgovorni urednik lista *Zadrugar*. Doktorsku disertaciju *Radničko-klasna osnova i suština samoupravnog informisanja u udruženom radu* odbranio je na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 1981. godine. Obavljao je poslove portparola u Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, nakon čega je penzionisan. Njegov autorski rad može se podijeliti na onaj prije rata, kada je oštrio pero za teže teme, i onaj nakon rata, u kojem se prihvatio težih tema i objavio nekoliko važnih publikacija u svojim penzionerskim danima. Prije rata je priredio nekoliko publikacija o gradu Zenici, Željezari u Zenici, monografiju o Sarajevu i zaštiti Baščaršije: *The district of Zenica: a review of the old and new in Bosnia and Hercegovina*. Sarajevo: Narodna prosvjeta, 1965.; *Sarajevo: fotomonografija.* Sarajevo: Zadrugar, 1965; "Željezara*" Zenica: fotomonografija*. Sarajevo: Zadrugar, 1967; *Baščaršija i njena zaštita: hronika aktivnosti Fonda na revitalizaciji starog gradskog jezgra od 1983. do 1990. godine.* (priredio Fadil Ademović). Sarajevo: Fond za zaštitu Baščaršije, 1991. Vjerovatno je i preživljeni rat 1992−1995. utjecao na izbor tema koje je Ademović obradio u svojim sljedećim knjigama: *JNA: beznađe zla: intervjui.* Sarajevo: Međunarodni centar za mir, 1997; *Princ Palikuća u Sarajevu: (Provala Eugena Savojskog u Bosnu 1697.).* Sarajevo: Rabic, 1997. Napisao je tri veoma značajne knjige iz historije bosanskohercegovačkog novinarstva: *Prve novine i prvi novinari u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Nezavisna unija profesionalnih novinara Bosne i Hercegovine, 1997.; *Bosanskohercegovačka štampa: (1918.−1941.).* Sarajevo: Nezavisna unija profesionalnih novinara BiH (etc.), 1998; *Novinstvo i ustaška propaganda u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj: štampa i radio u Bosni i Hercegovini: (1941−1945).* Sarajevo: Media centar: Nezavisna unija

profesionalnih novinara Bosne i Hercegovine, 2000. Bio je saradnik Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca te je priredio dvije publikacije: *Vrijeme uspravljanja Bošnjaka: Atif Purivatra − život i djelo.* Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2002; *Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca: Almanah: 1992.−2002.* Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2003. Dvije knjige posvetio je istraživanju utjecaja crkve i četničke propagande na ratove na našim prostorima: *Crkveno bespuće u politici: godine u kojima je logika mača prevagnula nad logikom krsta*. Sarajevo: Kult B, 2007; Četništvo i četnička propaganda u južnoslavenskim zemljama u Drugom svjetskom ratu (1941.−1945.). Tom I–II. Sarajevo: Kult B i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2009.

Odlikovan je Nagradom za životno djelo "Veselin Masleša", Nagradom Udruženja novinara Bosne i Hercegovine i Nagradom "Moša Pijade" Saveza novinara Jugoslavije.

Umro je 13. 3. 2021. u 90. godini života, a pokopan je na groblju Vlakovo.

ALDOBAŠIĆ, Mirudin (1950−2021)

Publicista i novinar Mirudin Aldobašić rođen je 2. 1. 1950. u Doboju. Bio je dugogodišnji saradnik lista *Glas komuna* te dopisnik lista *Oslobođenje*, Radio Sarajeva, a u ratu je bio reporter s područja Operativne grupe 7-Jug Armije RBiH, odnosno s područja Tešnja, Teslića, Maglaja i Doboja. Godine 1990. pokrenuo je privatni list *Slobodni reporter*, čiji je glavni urednik bio Pavle Stanišić. Objavio je sljedeće publikacije: *Vatrogastvo u Maglaju: 1908−2008: (100 godina).* Maglaj: Vatrogasno društvo, 2008; *Kajakaške godine Abuda Memiševića*. Tešanj: Društvo za radio i televizijsku djelatnost "Antena", 2012.

Umro je 30. 11. 2021. u 71. godini života, a pokopan je na groblju Rajčinovac u Doboju.

AVDIĆ, Sead (1944−2021)

Redovni profesor Mašinskog fakulteta u Tuzli i političar Sead Avdić rođen je 2. 5. 1944. godine u Gračanici. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja u Tuzli, diplomirao je na Mašinskom fakultetu u Beogradu 1969. godine. Karijeru je počeo u Institutu za rudarska istraživanja u Tuzli. Odbranio je magistarski rad *Kompjutorsko vođenje procesa integralne mehanizacije površinskog kopa* na Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu 1978. godine, na kojem je deset godina kasnije (1987) odbranio i doktorsku disertaciju *Novi prilaz konceptu vođenja procesa eskavacije kod hidrauličnih rotornih bagera*.

Nakon odbrane doktorata, izabran je u zvanje docenta na Rudarsko-geološkom fakultetu u Tuzli, na predmetu Automatizacija u rudarstvu. Kasnije je izabran za redovnog profesora na Mašinskom fakultetu u Tuzli, gdje je predavao predmete Uljna hidraulika i pneumatika i Automatizacija i robotizacija proizvodnje.

Njegova politička karijera počinje nakon izbora 1990. godine kada je izabran za predsjednika Izvršnog odbora SO Tuzla, a 1991. izabran je za potpredsjednika Socijaldemokratske partije, gdje je ostao sve do 2003, kada je napustio ovu partiju i postao nezavisni poslanik. Navest ćemo još nekoliko političkih funkcija koje je obavljao: bio je zamjenik načelnika Općine Tuzla, zatim je 1996. izabran u Skupštinu Tuzlanskog kantona, odakle je delegiran u Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. Kasnije je izabran za poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine, gdje je bio predsjedavajući, odnosno zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. U periodu od 2002. do 2006. izabran je za zamjenika člana delegacije PSBiH u Vijeću Evrope te je izabran za predsjedavajućeg Komisije za saradnju BiH sa UNESCO-om 2002. godine. Obnašao je dužnost ambasadora BiH u Beogradu (Srbija) i ambasadora u Indiji. Navest ćemo nekoliko publikacija u kojima je objavio stručne radove: *Prvo savjetovanje Automatizacija u rudarstvu: zbornik radova*. Zagreb: Jugoslavensko društvo za regulaciju, mjerenje i automaciju, 1984; *Simpozij iz mjerenja i upravljanja protoka fluida, Savjetovanje automacija u rudarstvu*, Zagreb: Jugoslavensko društvo za regulaciju, mjerenje i automaciju, 1990; *Gračanički glasnik* (1999) i dr.

Odlikovan je Zlatnom medaljom za kulturno-umjetnički rad amatera BiH i Srebrenom plaketom Univerziteta u Tuzli.

Umro je 7. 7. 2021. u 77. godini života, a pokopan je na groblju Ilinčica u Tuzli.

BAJRIĆ, Bakir (1938−2021)

Profesor Mašinskog fakulteta u Banjoj Luci i Bihaću Bakir Bajrić rođen je 1. 6. 1938. u Banjoj Luci. Nakon osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Fakultetu za strojarstvo i brodogradnju u Zagrebu. Karijeru je počeo kao asistent na Mašinskom fakultetu u Banjoj Luci 1971. godine. Odbranio je magistarski rad *Torzija tankostijenih profila* na Fakultetu strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu 1976. godine, nakon čega je biran za docenta 1977. godine. Doktorsku disertaciju *Analiza nap rezanja u perforiranim i orebrenim pločama* odbranio je, također, na Fakultetu strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu 1983. godine, nakon čega je izabran za vanrednog profesora. Obavljao je funkciju dekana Mašinskog fakulteta u Banjoj Luci od 1980.

do 1981. U ratnim godinama protjeran je iz rodnog mjesta, nakon čega se nastanio u Njemačkoj. Kasnije je angažiran kao gostujući profesor na Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen (RWTH) u Aachenu u Njemačkoj 1993. godine. Nakon rata, 1996. godine, izabran je u zvanje redovnog profesora na Mašinskom fakultetu u Bihaću. Navest ćemo nekoliko naslova njegovih radova: *Istraživanje naponskih stanja u rotirajućim perforiranim i orebrenim diskovima eksperimentalnom metodom zamrzavanja napona: naučnoistraživački projekat*. Banjaluka: Mašinski fakultet, 1983; *Primjena fotoelastične metode zamrzavanja naprezanja za dobijanje optimalnih konstruktivnih rješenja na diskovima spojnica i kočnica deformacionih alatnih mašina: naučnoistraživački projekat*. Banjaluka: Mašinski fakultet, 1985; *Eksperimentalno istraživanje naprezanja u gusto perforiranim rešetkama: naučnoistraživački projekat* / (s R. Hadžimuratović, S. Derajić). Banjaluka: Mašinski fakultet, 1986; "Mehanika i integrirani inženjerski softver". *Publikacija* Više tehničke škole Bihać (1989) i dr. Umro je 28. 6. 2021. u 83. godini života u Aachenu (Njemačka).

BERBEROVIĆ, Šefkija (1933−2021)

Redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Banjoj Luci rođen je 30. 8. 1933. godine u Prijedoru. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Beogradu 1958. godine. Bio je zaposlen u Zavodu za planiranje razvoja grada u Sarajevu, zatim se preselio u Banju Luku gdje je radio u Fondu za obnovu. Počeo je raditi u banjalučkom odjeljenju sarajevskog Ekonomskog fakulteta. Magistarski rad *Istraživanje tržišta obložnih keramičkih materijala – podne keramičke pločice: na primjeru jednog rudarsko-građevinskog preduzeća* odbranio je na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu 1974. godine. Doktorsku disertaciju *Tržišni položaj rudnika uglja u energetskoj privredi Jugoslavije* odbranio je 1977. godine, također, na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. Na Ekonomskom fakultetu u Banjoj Luci prošao je izbor u sva nastavna i naučna zvanja, u zvanje docenta izabran je 1978, vanredni profesor je postao 1981, a redovni 1986. godine. Funkciju dekana Ekonomskog fakulteta u Banjoj Luci je obavljao od 1989. do 1991. godine. U zvanje profesora emeritusa izabran je 2007. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Ekonomski značaj uglja u energetskoj privredi Jugoslavije.* Beograd: Književne novine, 1979; *Ekonomika udruženog rada*. Beograd: Savremena administracija, 1979; *Teorija i metodologija troškova*. Beograd: Savremena administracija, 1982; *Računovodstvo*. Beograd: Kviz centar, 1997. Navest ćemo nekoliko publikacija koje je objavio u koautorstvu: *Ekonomika organizacija udruženog* rada (sa B. Stavrić, M. Šunjić). Zagreb: Informator, 1987; *Teorija ekonomije preduzeća* (sa B. Stavrić, M. Šunjić, D.

Berberović, Dž. Šehić). Sarajevo: Banja Luka: Ekonomski fakultet, 1991.; *Planiranje tržišnog poslovanja* (sa B. Stavrić, Ž. Baroš). Laktaši: Fakultet poslovne ekonomije, 2006; *Mikroekonomija: teorija ekonomije preduzeća*. (sa B. Stavrić, Ž. Baroš). Banja Luka: Apeiron, 2006; *Teorija i metodologija troškova* (sa J. Jovičić). Banja Luka: Ekonomski fakultet, 2007. i dr.

Umro je 22. 9. 2021. u 88. godini života, a pokopan je na groblju Pašinac u Prijedoru.

BIJEDIĆ, Dženana (rođ. Maglajlić) (1961−2021)

Profesorica Arhitektonskog fakulteta Dženana Bijedić rođena je 27. 9. 1961. godine u Banjoj Luci. Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu u Ljubljani 1986. Bila je zaposlena na Građevinskom fakultetu u Sarajevu od 1990. do 2007. godine. Odbranila je magistarski rad *Aplikacija principa projekt menadžmenta u realizaciji projekata visokogradnje* na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu 2001. Pohađala je specijalni program MIT na Massachusets Institute of Tehnology, School of Arhitecture and Planning, Cambridge 2003. godine. Odbranila doktorsku disertaciju *Optimalizacija ekoloških limita pri definiranju i materijalizaciji arhitektonskog prostora* na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu 2005. godine. Nakon odbrane doktorata, izabrana je u zvanje docenta na Arhitektonskom fakultetu 2007. godine. Bila je predavač i na Šumarskom fakultetu.

Objavila je sljedeće publikacije: *Arhitektura: holizam umjesto optimalizacije: integralni pristup u arhitektonskom stvaralaštvu*. Sarajevo: Arhitektonski fakultet, 2012; *Osnove arhitektonskih konstrukcija.* Sarajevo: Arhitektonski fakultet, 2016; *Graditeljstvo i okoliš: osnove* (sa Eminom Hadžić i Denisom Zvizdićem). Sarajevo: Centar za interdisciplinarne studije Univerziteta, 2019.

Dobitnica je nagrade za projekat novog Kampusa Univerziteta u Sarajevu (2004).

Umrla je 16. 6. 2021. u 60. godini života, a pokopana je na mezarju Grlića brdo.

ČEHIĆ, Ferid (1935−2021)

Publicista i novinar Ferid Čehić rođen je 9. 4. 1935. godine u Doboju. Nakon završetka osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Odsjeku za književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Novinarsku karijeru započeo je u listu *Borba* u Zagrebu, a nastavio u *Glasu komuna* u Doboju, gdje je kasnije bio glavni i odgovorni urednik. Zatim je bio dopisnik *Oslobođenja* u Doboju.

Učestvovao je u kreiranju kulturnog života u Doboju te je jedan od osnivača Kluba mladih pisaca, Dramskog studija "Mala scena" te prvog festivala bosanskohercegovačke poezije u Doboju. Njegova porodica početkom rata protjerana je iz Doboja, a on je čitav rat proveo u okupiranom Doboju, dijeleći tešku sudbinu sa ostalim sugrađanima, a tek se 1996. odselio i pridružio svojoj izbjeglој porodici u Švedskoj. Objavio je sljedeće publikacije: *Crni kabare: pjesme*. Doboj: Radio Gradina, 2001; *Zablude gospodina: (Čojk je ko ptica, prh i ode): roman*. Vernamo: "Hamlet – Forlag", 2004; *Nema više fajront: roman.* Doboj-Jug: Naše novine, 2010.; *Mostovi Fyrisona: zbirka pjesama.* Doboj-Jug: Naše novine, 2012.

Bio je član Saveza novinara Jugoslavije i Udruženja novinara Bosne i Hercegovine.

Umro je 19. 4. 2021. u 86. godini života, a pokopan je u Uppsali (Švedska).

ČEKIĆ, Šefkija (1935−2021)

Redovni profesor Fakulteta za saobraćaj i komunikacije u Sarajevu Šefkija Čekić rođen je 29. 3. 1935. godine u Gusinju (Crna Gora). Nakon osnovnog i srednjeg obrazovanja, diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Skoplju. Bio je zaposlen u Direkciji željeznica Makedonije u Skoplju. Magistarski rad *Ekonomskata sostojba na zeleznichkite i drumskite pretprijatija i prednostite na nivnata delovno – tehnichka sorabotka vo SR Makedonija* odbranio je na Ekonomskom fakultetu u Skoplju 1974. godine, a doktorsku disertaciju *Problemi na organizacijata na rabotenjeto i samoupravuvanjeto vo OZT na jugoslovenskite železnici* odbranio je, također, na Ekonomskom fakultetu u Skoplju 1980. godine. Nakon što je Saobraćajni fakultet, koji se nalazio u Vogošći, potpuno devastiran 1992. godine, date su nove prostorije ovom Fakultetu, a za dekana je imenovan Šefkija Čekić, koji je ovu dužnost obavljao 16 godina (do 2008. godine). Bio je politički angažiran u Stranci demokratske akcije, gdje je bio član Glavnog odbora 1992. godine. Navest ćemo nekoliko naslova koje je objavio sam ili u koautorstvu: *Ekonomika organizacija udruženog rada u saobraćaju: udžbenik* / (sa S. Vojvodićem). Sarajevo: "Veselin Masleša", 1986; *Saobraćajni sistemi: za I razred srednjeg usmjerenog obrazovanja i vaspitanja saobraćajne struke: udžbenik* / (sa S. Vojvodićem). Sarajevo: "Veselin Masleša", 1989; *Naučni skup Saobraćaj u ratnim uslovima: Sarajevo, 14. i 15. januara 1993. godine: zbornik radova* / (glavni i odgovorni urednik Šefkija Čekić). Sarajevo: Saobraćajni fakultet, 1993; *Strategija razvoja JKP "GRAS" Sarajevo: studija* / (rukovodilac studije Šefkija Čekić; Ešref Gačanin, Osman Lindov, Samir Čaušević). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i

komunikacije, 1999; *Fakultet za saobraćaj i komunikacije Univerziteta u Sarajevu = Faculty of Traffic and Communications University of Sarajevo: 1977−2002* / (glavni i odgovorni urednik Šefkija Čekić). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2002; *Tehničko-tehnološki aspekti organizacije i racionalizacije poslovanja Centrotrans bus − Eurolines Bosne i Hercegovine Sarajevo d. d.: studija* / (rukovodilac studije i glavni autor Šefkija Čekić; autori Hilmija Šemić (et al.). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2002; *Ekonomika u transportu i komunikacijama*. Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2005; *Prikupljanje, obrada i isporuka podataka za Studiju javnog prevoza u Sarajevu* / (autori Šefkija Čekić (et al.). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2005; *Međunarodni okrugli sto Platforma realizacije Koridora 5-C: javna rasprava* / (glavni urednik Šefkija Čekić). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2007; *Koridor 5-C: između nauke i politike*. Sarajevo: Zagreb: Institut za saobraćaj i komunikacije: Znanstveno vijeće za promet Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2013.; *Tehnologijski marketing u transportu i komunikacijama* / (sa I. Bošnjak). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije, 2011; *Evropeizacija saobraćajnog sistema Bosne i Hercegovine.* Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije (etc.), 2012; *Od Dejtona ka Briselu*. Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije (etc.), 2015.

Bio je član Glavnog odbora Sindikata za saobraćaj Jugoslavije, član Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca i član Stranke demokratske akcije.

Odlikovan je Ordenom rada sa zlatnim vijencem, Petnaestoaprilskom nagradom Jugoslovenskih željeznica za 1975, Zlatnom plaketom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – Znanstveni savjet za promet, Plaketom Univerziteta u Sarajevu 1999. godine.

Umro je 23. 9. 2021. u 86. godini života, a pokopan je u rodnom Gusinju (Crna Gora).

ČENGIĆ, Hasan (1957−2021)

Političar i publicista Hasan Čengić rođen je 30. 8. 1957. godine u Odžaku kod Ustikoline. Maturirao je na Gazi Gusrev-begovoj medresi 1977. godine. Diplomirao je na Fakuletu islamskih nauka u Sarajevu 1982. godine. Do 1981. bio je zadužen za rukovođenje Tabačkim mesdžidom, gdje su se održavala predavanja istaknutih teologa o različitim islamskim temama. Obavljao je imamsku dužnost u Stocu. Godine 1983. u poznatom "Sarajevskom procesu" s Alijom Izetbegovićem osuđen je na deset godina zatvora, a pušten je nakon pet godina. Nakon izlaska iz zatvora, zaposlio se u Islamskom centru u Zagrebu 1988. godine. Jedan je od osnivača Stranke demokratske akcije, u kojoj je obavljao

poslove tehničkog, zatim generalnog sekretara od 1990. do 1992. Početkom rata 1992. počeo je obavljati logističke poslove u Generalštabu Armije RBiH. Nakon rata je postavljen za zamjenika ministra odbrane Federacije Bosne i Hercegovine, zatim je obavljao sljedeće političke funkcije: od 1998. do 2002. član je Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i predsjednik Komisije za povratak izbjeglih i raseljenih lica, član Komisije za odbranu i sigurnost pri Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine. Bio je dugogodišnji predsjednik Sabora Islamske zajednice Bosne i Hercegovine i član Glavnog odbora Stranke demokratske akcije. Osnivač je privatne korporacije BIO (Bosanska investicijska organizacija).

Sa drugovima iz Medrese Hadžemom Hajdarevićem, Džemaludinom Latićem, Vehbijom Makićem, Ismetom Osmanovićem, Mehom Zahirovićem i mentorom prof. dr. Omerom Nakičevićem priredio je publikaciju *Narodne pripovijetke iz Bosne i Sandžaka: 55-14/1V*. Sarajevo: (s. n.), 1977, a kasnije je objavio publikaciju *Islamske teme.* Zagreb: Islamska zajednica, 1990.

Dobitnik je Zlatne značke Patriotske lige i Srebrenog štita OSRBiH.

Umro je 7. 11. 2021. u 64. godini života, a pokopan je na mezarju u Odžaku kod Ustikoline.

ČORBIĆ, Nezir (1943−2021)

Akademski slikar Nezir Čorbić rođen je 25. 7. 1943. u Tuzli. Diplomirao je na Akademiji likovnih umetnosti u Beogradu 1968, u klasi profesora Mila Milunovića. Nakon diplomiranja, radio je kao profesor likovne umjetnosti u tuzlanskoj Gimnaziji, zatim u Marketing-službi kombinata "Sodaso" te kratko vrijeme i u Službi marketinga Međunarodne galerije jugoslovenskog portreta.

Najčešći motivi na njegovim slikama su: gradske ulice, stare bosanske kuće, portreti prijatelja, karikature, a radio je i skulpture. Priredio je brojne samostalne i kolektivne izložbe u zemlji i inozemstvu, a spomenut ćemo nekoliko gradova: Ivanjica (sa J. Zecom) (1968), Tuzla (1976), Tuzla (1982), Novi Sad (1987), Beograd (1987), Lüdenscheid (1987), Sarajevo (1988), Nijmegen (1991), Osnabrück (1995), Lüdenscheid (1996), Tuzla (1999), Brčko (2007) i dr.

Objavio je publikaciju *Muhuri*. Kalesija: C. P. A., 2014; a navest ćemo nekoliko objavljenih kataloga izložbi: *Nezir Čorbić.* Novi Grad: Kulturni centar, 1987; *Nezir Čorbić: slike, crteži, skulpture: Međunarodna galerija portreta Tuzla, 8. maj − 30. maj 2007*. Tuzla: Međunarodna galerija portreta, 2007. Ilustrirao je brojne publikacije, od kojih ćemo izdvojiti sljedeće: Atif Kujundžić: *Prethodnica*; (Likovna oprema Nezir Čorbić). Tuzla: Drugari, 1986; Alija Isaković: *Neminovnosti: baština, kritika, jezik, intervjui*. (Likovna

oprema Nezir Čorbić). Tuzla: Univerzal, 1987; Razija Lagumdžija: *Traganje za poetskim odrednicama: (u djelima bosanskohercegovačkih pisaca)*. (Likovna oprema Nezir Čorbić). Tuzla: Univerzal, 1985.

Odlikovan je brojnim nagradama, od kojih ćemo spomenuti sljedeće: Nagrada za crtež, Zagreb, Polet, 1961; Aprilska nagrada Srbije, Beograd, 1966; 1. nagrada kolonije mladih, Ivanjica, 1968; 2. nagrada na izložbi mladih, Čačak, 1971; Otkupna nagrada Galerije jugoslovenskog portreta, Tuzla, Interbifep, 1975; 1. nagrada za oblikovanje amblema i rektorskog lanca Univerziteta u Tuzli, 1977; 1. nagrada za oblikovanje povelje ZAVNOBIH-a, 1979. i dr.

U cilju zaštite i promocije umjetničkih djela osnovana je Fondacija "Nezir Čorbić" 2019. godine.

Pošto je živio u Njemačkoj, bio je član likovnih umjetnika Njemačke. Posljednjih desetak godina djelovao kao slobodni umjetnik.

Umro je 23. 7. 2021. u 78. godini života, a pokopan je na groblju u Tuzli.

DEDIĆ, Suvad (1960−2021)

Profesor Medicinskog fakulteta u Tuzli Suvad Dedić rođen je 12. 9. 1960. godine u Seoni kod Banovića. Nakon završetka osnovne i srednje škole, diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Tuzli 1985. godine. Karijeru je počeo kao doktor u Domu zdravlja u Banovićima. Od 1992. do 1995. godine bio je zapovjednik Ratne bolnice i načelnik Sanitetske službe 119. brdske brigade u Banovićima. Nastavio je raditi u Klinici za plućne bolesti JZU UKC-a Tuzla, gdje je kasnije obavljao načelničku službu. Obavio je specijalizaciju iz pneumoftiziologije 1998. godine. Magistarski rad *Faktori rizika u nastanku karcinoma pluća* odbranio je na Medicinskom fakultetu u Tuzli 2008. godine, a doktorsku disertaciju *Uticaj akutnih egzacerbacija hronične obstruktivne plućne bolesti na zdravsteni status bolesnika* odbranio je na istom Fakultetu 2011. godine. U koautorstvu je objavio sljedeće publikacije: *Alergijske bolesti*. (s Nurkom Pranjić). Tuzla: Harfo: Graf, 2010; *Opstrukcijske bolesti disajnih organa* (sa Šefikom Umihanić). Tešanj: Planjax komerc, 2018.

Umro je 28. 3. 2021. u 61. godini života, a pokopan je u Seoni kod Banovića.

DIZDAREVIĆ, Ekrem (1931−2021)

Profesor Medicinskog fakulteta u Tuzli Ekrem Dizdarević rođen je 13. 11. 1931. godine u Tuzli. Nakon završetka osnovne i srednje škole u Tuzli, diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Beogradu 1961. godine. Specijalizirao

je opću hirurgiju u Tuzli i Beogradu 1969. godine. Bio je zaposlen u Tuzli, Zagrebu, Kalesiji i opet u Tuzli na Hirurgiji Kliničko-medicinskog centra.

Odbranio je doktorsku disertaciju *Značaj analize defanzivnih faktora gastrične mukoze i G-ćelija kod bolesnika sa peptičkim ulkusom* na Medicinskom fakultetu u Tuzli 1987. godine. Nakon osnivanja Medicinskog fakulteta u Tuzli izabran je za docenta, a kasnije i za vanrednog profesora 1987. godine. Od 1992. do 1995. bio je načelnik u Ratnoj bolnici u Kalesiji.

U koautorstvu je objavio sljedeće publikacije: *Feohromocitom:dijagnostika i lečenje*. (s B. Marković, V. Milinković). Beograd: Savremena administracija, 1988; *Hirurgija fistula između mokraćnih i polnih organa u žene*. (s Bogoljubom Markovićem i Biljanom Marković). Beograd: Savremena administracija, 1991. i dr.

Umro je 18. 3. 2021. godine u 90. godini života, a pokopan je na groblju u Tuzli.

DIZDAREVIĆ, Zija (1947−2021)

Publicista i novinar Zija Dizdarević rođen je 9. 10. 1947. godine u Fojnici. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1970. godine. Novinarsku karijeru je započeo na Radio Sarajevu, gdje je radio kao reporter, komentator i urednik sve do 1995. godine. Nakon toga je radio u listu *Oslobođenje* kao komentator, politički analitičar i kolumnista sve do 2011. Uporedo je pisao tekstove za sedmična izdanja *Oslobođenja*: "Svijet", "Nedjelja" i "Dani". Bio je urednik "Sarajeva 202" i direktor Radio Sarajeva, te glavni i odgovorni urednik sedmičnika *Komunist – izdanje za Bosnu i Hercegovinu.*

Objavio je sljedeće publikacije: *Izmišljeni grijeh – sudbina jednog teksta*. Sarajevo: Blicdruk, 2012; 2. izdanje, 2017), *Bosna i Hercegovina u žiži nezavršenih ratova*. Sarajevo: Media centar, 2017, a jedan je od urednika i koautor publikacije *Radio Sarajevo: 1945−1992.* Sarajevo: Media centar, 2015, koja je na Međunarodnom sajmu knjige u Sarajevu dobila Nagradu za izdavački poduhvat godine. Savez novinara BiH proglasio je Ziju Dizdarevića novinarom godine za 2001. godinu. Nosilac je najviše novinarske nagrade Radio Sarajeva – "Samuilo Milić" i priznanja Radio-televizije Sarajevo – Zlatna značka. Prvi je dobitnik priznanja za životno djelo "Hercegovačko sunce" (2005) Radija 88 iz Mostara.

Umro je 14. 11. 2021. u 74. godini života, a pokopan je na groblju Bare.

DRECA, Šefkija (1931−2021)

Redovni profesor Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu Šefkija Dreca rođen je 23. 2. 1931. godine u Ustikolini. Diplomirao je na Tehničkom fakultetu u Sarajevu 1958. godine. Nakon završetka Fakulteta, radio je u sljedećim firmama: GP "Graditelj", zatim u Fondu za stambenu izgradnju grada Sarajeva od 1963. do 1966. godine, tri godine u Stambenom preduzeću Sarajevo, te u Servisu za investicije Izvršnog vijeća SRBiH od 1969. do 1971. godine. Sa četrdeset godina praktičnog inženjerskog iskustva postaje saradnik Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, Katedre za arhitektonske konstrukcije i tehnologiju građenja. Habilitacioni rad je završio 1977, a magistarski rad 1984. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Realizacija značajnih gabarita arhitektonskih objekata ispod površine terena primjenom savremenih tehnoloških postupaka* na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu 1988. godine. Izdvojit ćemo nekoliko objavljenih radova u periodici: "Značilnosti tal in njihov vpliv na organizacijo in programiranje varstva gradbenih delavcev" (s Rašidom Hadžićem) u: *Delo + varnos: revija za varstvo pri delu in varstvo pred požarom = Journal of occupational safety and fire safety* (1990); "Korelaciona veza infrastrukturnih sadržaja i gradilišnog kompleksa" (sa Rašidom Hadžićem) u: *Tehnika: organ Saveza inženjera i tehničara Jugoslavije* (1991); "Building Structure and Fire Danger" (sa Šahzijom Dreca i Nermanom Rustempašićem), u: *8th International Congress on Civil Engineering*, Shiraz University, Shiraz, Iran, 11-13. May (2009) i dr.

Odlikovan je Ordenom rada sa srebrenim vijencem.

Umro je 10. 2. 2021. u 90. godini života, a pokopan je na mezarju Grličića Brdo.

EFENDIĆ, Velid (1981−2021)

Profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu Velid Efendić rođen je 11. 4. 1981. u Zavidovićima. Nakon završene osnovne i srednje škole, diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu 2003. godine. Karijeru je započeo kao asistent 2004. godine na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu, gdje je odbranio magistarski rad *Primjena modela finansiranja beskamatnog bankarstva u Bosni i Hercegovini* 2007. godine, a doktorsku disertaciju *Efikasnost banaka u jugoistočnoj Evropi s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* odbranio je na istom fakuletu 2012. godine. Nakon odbrane doktorata izabran je u zvanje vanrednog profesora 2013. na Katedri za finansije na istom fakultetu.

Objavio je sljedeće publikacije: *Efikasnost banaka u jugoistočnoj Evropi s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*. Sarajevo: Ekonomski fakultet, 2014; *Bankarstvo: pregled predavanja i vježbi.* (s Fikretom Hadžićem). Sarajevo: Ekonomski fakultet, 2006; *Critical Issues and Challenges in Islamic Economics and Finance Development*. (sa F. Hadžićem, H. Izhar). London: Palgrave Macmillan, 2017. Izdvojit ćemo nekoliko radova objavljenih u koautorstvu: "Business model of micro-finance in Bosnia and Herzegovina and its performance − lessons for Islamic micro-finance", (s F. Hadžićem). *SIFEC* 2014, *New Challanges inn Islamic Economics and Finance Development*, Sarajevo, November 20−21. 2014; "Social and financial efficiency of microfinance institutions: The case of Bosnia and Herzegovina" (sa N. Hadžiahmetović). *The South East European Journal of Economics and Business* (SEEJ) (2017); "The Role of Islamic Microfinance in Socio-Economic Development in Bosnia and Herzegovina. (s E. Karamustafić). *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* (2017) i dr.

Bio je član Upravnog odbora Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine.

Umro je 14. 2. 2021. u 40. godini života, a pokopan je na mezarju Hambina carina.

EKMEČIĆ, Mevludin (1929−2021)

Akademski slikar Mevludin Ekmečić rođen je 28. 11. 1929. godine u selu Zaborak kod Čajniča. Zbog očeve šumarske službe i česte promjene mjesta, čitava mnogočlana porodica često se selila, a na kraju su se nastanili u Brčkom, u majčinu zavičaju. Osnovnu školu je završio u Gornjem Rahiću kod Brčkog, a nižu gimnaziju u Brčkom. Maturirao je na Državnoj školi za likovne umjetnosti u Sarajevu kod profesora Ismeta Mujezinovića 1951. godine. Karijeru je počeo kao nastavnik na Nižoj realnoj gimnaziji u Brčkom, a kasnije je nastavio studij na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje je diplomirao 1960. godine. Nakon diplomiranja, radio je kao profesor u tuzlanskoj gimnaziji. Osnovao je nekoliko galerija: Galeriju jugoslovenskog porteta, čiji je bio dugogodišnji direktor, Galeriju "Rizah Štetić" u Brčkom, Galeriju "Hasan Kikić" u Gradačcu, Franjevačku galeriju u Dubravama te Atelje Ismeta Mujezinovića u Tuzli. Objavio je sljedeće kataloge i knjige: *Slikarstvo, grafika, skulptura: (katalog)* (katalog sastavio Mevludin Ekmečić). Tuzla: Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, 1965; *Galerija istaknutih ličnosti Osnovne škole "Centar" u Tuzli* (katalog i oprema Mevludin Ekmečić). Tuzla: (s. n.), 1966; *Izložba jugoslavenskog portreta: Tuzla, prostorije Galerije portreta*

istaknutih ličnosti i Izložbenog paviljona Tuzla, od 2. oktobra do 15. novembra 1967. (urednik kataloga Mevludin Ekmečić). Tuzla: Galerija portreta istaknutih ličnosti, 1967.; *Mevludin Ekmečić: retrospektivna izložba: 1948−1990*. Tuzla: Galerija jugoslovenskog portreta, 1990.; *Genocid nad Bošnjacima 1992−1995: crtežom i tekstom = Genozid an den Bosniaken 1992−1995: Zeichnung und Text = Genocide upon the Bosniaks 1992−1995: drawings and texts.* Tuzla: Wuppertal, 1996; *Sjećanja na ljude moga vremena: crtež, pismarica.* Tuzla: Međunarodna galerija portreta, 2012; *Izložba slika Mevludina Ekmečića 2000−2017: Brčko distrikt*, *od 10. 3. do 8. 4. 2018.* Brčko Distrikt: Fondacija Legat kuća Ekmečić, 2018.; *Drawing the War: Bosnia:1992−1995 = Crtanje rata: Bosna 1992−1995.* Sarajevo: Bošnjački institut, Fondacija Adila Zulfikarpašića, 2017.; *Hronika stradanja: crteži: 1992−1995: (katalog izložbe).* Sarajevo: Bošnjački institut, Fondacija Adila Zulfikarpašića, 2019. i dr. Uradio je vrijedne crteže i slike sa motivima sljedećih gradova: *Sarajevska Baščaršija: grafike*, 1969.; *Staro Sarajevo: grafika.* 1 mapa (11 grafika), 1970; *Crteži Staro Brčko* (1981), slike *Tuzla nekad* (1985), *Stara Tuzla* (2002), *Staro Brčko: mapa crteža* (2019).

Priredio je brojne samostalne i kolektivne izložbe u zemlji i inozemstvu.

Dobitnik je više priznanja i nagrada: Plakete grada Tuzla 1967, Dvadesetsedmojulske nagrade SR BiH 1975, Priznanja SULUJ-a 1986, Srebrene plakete Univerziteta u Tuzli 1989, Tuzlanske plakete sa zlatnim grbom 2003, prve Zlatne povelje Općine Srebrenik 2005. i dr.

Njegova porodica imala je jedanaestero djece, od kojih je nekoliko bilo izuzetno talentirano: brat Sead je vrstan kipar, Fadil je bio publicista i poznati vlasnik knjižare u Parizu, Ešref je bio publicista i novinar. U svojoj zreloj dobi Mevludin i Fadil osnovali su "Legat porodice Ekmečić", koji se sastoji od Mevludinovih i Seadovih umjetničkih djela i poklonili ga gradu Brčkom.

Bio je član Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine.

Umro je 3. 4. 2021. godine u 92. godini života, a pokopan je na groblju u Tuzli.

GAVRANOVIĆ, Ahmet (1935−2021)

Redovni profesor Mašinskog fakulteta u Zenici Ahmet Gavranović rođen je 18. 10. 1935. godine u Lokvinama kod Zenice. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu 1961. godine. Karijeru je počeo u zeničkoj Željezari, gdje je radio 16 godina. Odbranio je magistarski rad *Problemi pouzdanosti nekih tipova elektromotora u crnoj metalurgiji* na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu 1975. godine. Godine 1978. počeo je raditi na Mašinskom

fakultetu u Zenici, gdje je predavao predmete Osnovi elektrotehnike i elektronika, Automatika i robotika i Robotika. Obavljao je funkciju dekana na Mašinskom fakultetu u dva mandata. Odbranio je doktorsku disertaciju *Uticaj učinskih filtera na prilike u mreži koja napaja tiristorske elektromotorne pogone valjaonice* na Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu 1983. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Elektrotehnika: osnovi elektromotornih pogona*. Zenica: Mašinski fakultet, 1981; *Osnovi elektrotehnike*. Zenica: Mašinski fakultet, 1985; *Studija o stanju i potrebama razvoja visokog obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu.* Zenica: (s. n.), 1999; *Elektrotehnika*. Zenica: Mašinski fakultet, 2003. i dr.

Bio je profesor i na Metalurškom fakultetu u Zenici i Univerzitetu u Tuzli.

Odlikovan je Ordenom rada sa srebrenim vijencem, Poveljom Univerziteta Sarajevo i dr.

Umro je 25. 2. 2021. u 86. godini života, a pokopan je na mezarju u Visokovcima kod Zenice.

GAVRANOVIĆ, Muhamed (1931−2021)

Redovni profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu Muhamed Gavranović rođen je 25. 8. 1931. godine u Gornjem Vakufu. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1957. godine. Uradio je specijalizaciju iz neuropsihijatrije 1965. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Efekti antiepileptika na neuromišićnu transmisiju i bioelektričnu aktivnost izoliranog nerva,* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1978. godine. Bio je šef Klinike za neurologiju 1993. godine.

Objavio je sljedeće publikacije: *Epilepsija dijagnostika, rehabilitacija i ocjena radne sposobnosti* (s Hasanom Kapetanovićem). Sarajevo: Oslobođenje, 1981; *Epilepsija: priručnik* (s Milanom Popovićem i Olgom Anić). Sarajevo: Liga za borbu protiv epilepsije SR Bosne i Hercegovine, 1985; *Dijagnostika i liječenje epilepsija.* Sarajevo: Svjetlost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1988; *Klinička gerijatrija: bolest i starost.* Sarajevo: Međunarodni centar za mir, 1997; *Gerijatrija za 3. i 4. razred medicinske škole* (sa Amirom Buljinom). Sarajevo: Svjetlost, 2001; *Epilepsije i klinička elektroencefalografija* (sa Smailom Zubčevićem). Sarajevo: Jež, 2002; *Gerijatrija.* Sarajevo: Visoka zdravstvena škola, 2007.

Bio je član Sabora ljekara Bosne i Hercegovine i Udruženja neuropsihijatara Bosne i Hercegovine.

Odlikovan je Ordenom rada sa zlatnim vijencem (1985).

Umro je 17. 11. 2021. u 90. godini života, a pokopan je na groblju Bare.

HADŽIHALILOVIĆ, Fuad (1935−2021)

Grafički dizajner Fuad Hadžihalilović rođen je 15. 6. 1935. godine u Sarajevu. Diplomirao je na Odsjeku za grafički dizajn na Fakultetu primijenjenih umjetnosti u Beogradu 1963. godine. Nakon diplomiranja radio je kao profesor u Školi primijenjenih umjetnosti u Sarajevu od 1964. do 1975. godine. Funkciju direktora novoosnovane galerije "Collegium artisticum" obavljao je punih 30 godina, od njena osnivanja 1975. do 2005. godine. Za to vrijeme galerija je postala centar likovne umjetnosti s brojnim priređenim izložbama poznatih slikara. Na stvaralačkom polju jedan je od prvih modernih dizajnera. Dizajnirao je brojne pozorišne i filmske plakate, a bavio se i ilustracijom publikacija, od kojih navodimo sljedeće: *Zemlje, ljudi, bogatstva: geografija za VII razred osnovne škole. 2, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika i vanevropski kontinenti* (Omer Hajrić, Jusuf Granov; ilustrovali Fuad Hadžihalilović... (et al.) Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1965; *Zbirka zadataka iz fizike: za 7. razred osnovne škole* (Hamid Tahirović; ilustrovao Fuad Hadžihalilović). Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1971; *Zbirka zadataka iz matematike za I i II razred osnovne škole* (V. Svrdlin, B. Petković; ilustrovao Fuad Hadžihalilović). Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1970; *Brojevi i likovi: za IV razred osnovne škole* (Franjo Filipović, Marijan Koletić; ilustrovao Fuad Hadžihalilović). Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1973; *Opštetehničko obrazovanje: za V razred osnovne škole* (Hadžo Bezdrob; ilustrovao Fuad Hadžihalilović). Sarajevo: Svjetlost, 1975. i dr.

Odlikovan je Šestoaprilskom nagradom Grada Sarajeva 1980. godine.

Umro je 25. 9. 2021. u 86. godini života, a pokopan je na groblju u Sarajevu.

HADŽIOMEROVIĆ, Mustafa (1945−2021)

Profesor Nastavničkog fakulteta Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, Medicinskog fakulteta i Zdravstvenog studija Sveučilišta u Mostaru Mustafa Hadžiomerović rođen je 4. 11. 1945. u Mostaru. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1972. godine. Bio je zaposlen u Kantonalnoj bolnici u Mostaru. Odbranio je doktorsku disertaciju *Naprasna smrt u ishemičnoj bolesti srca* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1991. godine. Ratne dane (1992−1995) proveo je na svom radnom mjestu interniste u mostarskoj bolnici pomažući svojim sugrađanima. U koautorstvu s Emirom Fazlibegovićem objavio sljedeće publikacije: *Klinička elektrofiziologija srca i normalni elektrokardiogram.* Mostar: Univerzitetska knjiga, 2000; *Klinička elektrofiziologija srca i patološki EKG: supraventrikularni poremećaji ritma i terapija*. Mostar:

Univerzitetska knjiga, 2005; *Srčana slabost: akutna i hronična sa terapijom.* Mostar: Udruženje kardiologa HNŽ/K, 2009; *Akutni infarkt miokarda: maligni poremećaji ritma i savremena terapija.* Mostar: Udruženje kardiologa HNK/Ž, 2018. i dr.

Umro je 26. 7. 2021. u 76. godini života, a pokopan je na groblju Sutina.

HADŽOVIĆ, Fahrija (1932−2021)

Profesor Medicinskog fakulteta u Tuzli Fahrija Hadžović rođen je 24. 4. 1932. godine u Trebinju. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Obavio je specijalizaciju iz interne medicine 1969. godine. Obavljao je funkciju direktora Klinike za unutrašnje bolesti Kliničkog centra u Tuzli od 1983. do 1989. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju Činioci u nastanku smrtnog ishoda u longitudinalnom praćenju populacije muškaraca produktivnog životnog doba na Medicinskom fakultetu u Tuzli 1986. godine. Izabran je za docenta na Medicinskom fakultetu u Tuzli. Izdvojit ćemo nekoliko radova objavljenih u periodici: "Naša iskustva u liječenju diabetes mellitusa glybenclamidom" (s Ismailom Hadžiahmetovićem), u: *Acta medica saliniana* (1974); "Petnaestogodišnje stope smrtnosti populacije muškaraca u produktivnom životnom dobu gradskog i seoskog područja Tuzle u odnosu na upotrebu alkohola" (s Đorđem Kozarevićem i Nikolom Vojvodićem), u: *Acta medica saliniana* (1987) i dr.

Bio je član Sabora ljekara Bosne i Hercegovine i Udruženja kardiohirurga Bosne i Hercegovine.

Umro je 9. 2. 2021. u 89. godini života, a pokopan je na groblju Trnovac u Tuzli.

HADŽOVIĆ, Safet (1932−2021)

Redovni profesor Veterinarskog fakulteta u Sarajevu Safet Hadžović rođen je 8. 6. 1932. godine u Trebinju. Diplomirao je na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu 1958. godine. Nakon diplomiranja primljen je za asistenta na Veterinarskom fakultetu. Čitav radni vijek proveo je na Katedri za farmakologiju i toksikologiju, čiji je bio šef od 1974. do 1997. Prošao je izbor u sva nastavna i naučna zvanja. Odbranio je doktorsku disertaciju *Narkoza govečeta postignuta parenteralnim davanjem klorpromazina i etanola* na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu 1962. godine. Rezultate svojih naučnih istraživanja objavio je u sljedećim publikacijama koje su imale po nekoliko novih izdanja: *Opća farmakologija: za veterinare*. Sarajevo: Univerzitet, 1971; *Veterinarska*

farmakografija: sa osnovama farmakoterapije. Sarajevo: Univerzitet, 1977; *Opća farmakologija i toksikologija (za veterinare, medicinare i farmaceute*). Sarajevo: Svjetlost, 1981.; *Terapijski vodič-podsjetnik za veterinare.* Beograd: Savez veterinara i veterinarskih tehničara Jugoslavije OZID, 1985; *Opća farmakologija i toksikologija: (za veterinare, medicinare i farmaceute).* Sarajevo: Svjetlost, 1986; *Terapijski vodič-podsjetnik za veterinare*. 2. prerađeno i dopunjeno izd. Beograd: Savez veterinara i veterinarskih tehničara Jugoslavije, 1991; *Antiparazitarna terapija i profilaksa u veterinarskoj medicini.* Sarajevo: Veterinarski fakultet, 1996; *Antimikrobna farmakoterapija i farmakoprofilaksa u veterinarskoj medicini*. Sarajevo: Veterinarski fakultet, 1994; *Neurofarmakologija domaćih životinja*. Sarajevo: Autorsko izdanje, 1998; *Antimikrobna farmakoterapija i farmakoprofilaksa u veterinarskoj medicini.* Sarajevo: Studentska štamparija Univerziteta, 1998. i dr.

Bio je član Društva farmakologa Bosne i Hercegovine i član International Brain Research Organization, Pariz.

Odlikovan je Nagradom za naučno djelo "Veselin Masleša" 1978. godine.

Umro je 2. 2. 2021. u 89. godini života, a pokopan je na groblju Bare u Sarajevu.

HALILOVIĆ, Rizvan (1954−2021)

Doktor pravnih nauka Rizvan Halilović rođen je 15. 12. 1954. godine u selu Kanje kod Bijelog Polja u Crnoj Gori. Završio je Vojnu akademiju i bio je zaposlen u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Od svoje 25. godine živio je u Kumanovu u Makedoniji. Na Skupštini SDA Makedonije 1993. izabran je za njenog predsjednika. Uhapšen je u oktobru 1993. u Skoplju, a onda isporučen u zatvor u Vranju u Srbiji i osuđen na četiri godine zatvora, ali je uz kauciju pušten u kućni pritvor u kojem je bio do marta 1995. godine. Nakon toga je prebjegao preko Albanije u Tursku, gdje je kasnije obavljao funkciju bosanskog konzula. Godine 2001. preselio se u Sarajevo. U 62. godini života odbranio je doktorsku disertaciju *Pravni osnov utemeljenja, očuvanja i zaštite multikulturalnosti, ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini* na Pravnom fakultetu Univerziteta u Travniku 2016. godine. Nevest ćemo nekoliko radova objavljenih u periodici i publikacijama: "Ustavno-pravni položaj Bošnjaka u Jugoslaviji: (1918 – 1992)" u: *Godišnjak* BZK "Preporod" (2015); "Temeljna ljudska i građanska prava u Ustavu Bosne i Hercegovine" u: *Znakovi vremena* (2016); "Sandžak, od okupirane teritorije do prekogranične euroregije" u: *Sto godina sjeničke konferencije (1917−2017): zbornik radova* (2018) i dr. U Sarajevu je osnovao Bošnjačko-tursko udruženje "Bosfor", koje je njegovalo

bošnjačko-turske kulturne veze. Bio je zamjenik predsjednika Skupštine BZK "Preporod" Sarajevo i član Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca.

Umro je 26. 8. 2021. u 67. godini života, a pokopan je na mezarju Grličića Brdo.

HASIĆ, Nihad (1935−2021)

Profesor Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu i Univerziteta u Stockholmu Nihad Hasić rođen je 4. 2. 1935. godine u Jezeru kod Jajca. Diplomirao je na Odsjeku za fiziku-matematiku na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu 1957. godine. Pohađao je postdiplomski studij iz nuklearne fizike na Institutu za nuklearne znanosti "Ruđer Bošković" u Zagrebu 1960/1961. godine. Karijeru je započeo kao asistent na Odsjeku za fiziku Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu 1964. godine. Boravio je na Univerzitetu Cambridge od 1963. do 1965. godine. Bio je Fullbrightov stipendista na postdoktorskim studijama na Univerzitetu u Pennsylvaniji (1971/1971) i Philadelphiji (1972/1973), zatim je bio gostujući profesor kanadske vlade na Univerzitetu McGill u Montrealu (Canada) 1977/1978, te na Univerzitetu Harvard u Bostonu 1982. godine.

Odbranio je doktorsku disertaciju *Metoda Greenovih funkcija u teoriji međudjelovanja elektrona i fonona* na Prirodno-matematičkom fakultetu u Zagrebu 1965. godine. Obavljao je funkciju ministra za obrazovanje, nauku, kulturu i sport u prvoj izabranoj Vladi Republike Bosne i Hercegovine od februara 1991. do maja 1992, a onda je napustio Sarajevo i nastanio se u Stockholmu, gdje je nastavio karijeru na tamošnjem Univerzitetu do 2004. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Specijalna teorija relativiteta.* Sarajevo: Svjetlost, 1983; *Traganje za izvanzemaljskim inteligencijama: SETI* (izbor i uvod Nihad Hasić). Sarajevo: Radio Sarajevo III program, 1990. U penzionerskim danima bio je okupiran životom svoga daidže prof. dr. Nedima Filipovića te je objavio sljedeću publikaciju o njegovom djelu: *Refleksije o povijesnoj znanosti i osvrt na djelo Nedima Filipovića*. Sarajevo: Dobra knjiga, 2012, a napisao je i nekoliko predgovora i pogovora u obnovljenim izdanjima Nedima Filipovića.

Umro je 18. 4. 2021. u 86. godini života, a pokopan je na groblju Mirogoj u Zagrebu.

KADIĆ, Safet (1949−2021)

Publicista, novinar i stručni saradnik Instituta za jezik u Sarajevu Safet Kadić rođen je 20. 2. 1949. godine u Gori kod Kaknja. Završio je Učiteljsku školu u

Travniku. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, na Odsjeku za južnoslavenske jezike. Boravio je kao lektor srpskohrvatskog jezika i predavač na Državnom univerzitetu "Taras Ševčenko" u Kijevu (Ukrajina). Bio je angažiran u Predsjedništvu Saveza socijalističke omladine Bosne i Hercegovine i Vijeću Saveza sindikata Bosne i Hercegovine, zatim je radio kao urednik nekoliko listova: omladinskog časopisa *Lica*, sindikalnog lista *Riječ radnika*, sedmičnog magazina *Behar* (1993) i revije za kulturu *Oblici* (1999), te član redakcije lista *Naši dani*. Najveći dio karijere proveo je kao novinar i urednik sarajevskog dnevnog lista *Večernje novine.* U 55. godini života angažiran je kao stručni saradnik u Institutu za jezik u Sarajevu. Koautor je publikacije: *Rječnik bosanskog jezika*. (sa I. Čedić, H. Hajdarević, A. Kršo, N. Valjevac). Sarajevo: Institut za jezik, 2007. Autor je dvije publikacije: *Bosanski jezik izmedu lingvocida i lingvosuicida: (sociolingvistički eseji i ogledi).* Tešanj: Planjax group, 2014; *Hava majka Pridorka.* Tešanj: Planjax group, 2016.

Umro je 26. 10. 2021. u 72. godini života, a pokopan je na porodičnom mezarju u Gori kod Kaknja.

KAPETANOVIĆ, Nihad (1932−2021)

Redovni profesor Građevinskog fakulteta u Sarajevu Nihad Kapetanović rođen je 24. 4. 1932. godine u Zelinji kod Gradačca. Osnovnu i srednju školu završio je u Tuzli i Sarajevu. Diplomirao je na Odsjeku za geodeziju na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1956. godine. Godine 1957. počeo je raditi na Šumarskom fakultetu u Sarajevu, gdje je ostao do 1968, kada je prešao na Građevinski fakultet. Odbranio je magistarski rad *Prilog određivanju težina u trilateraciji s posebnim osvrtom na težine kombiniranih mjerenja* na Građevinskom fakultetu u Beogradu 1972. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Prilog iznalaženju najpovoljnijeg rasporeda linearnih i uglovnih mjerenja u trigonometrijskoj mreži* na Građevinskom fakultetu u Beogradu 1978. godine. Za docenta je izabran 1975. godine na predmetu Geodezija. U zvanje vanrednog profesora izabran je 1981, a redovni profesor postao je 1987. godine. Penzionisan je 2002. godine, a u počasno zvanje professor emeritus izabran je 2007. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Osnovi fotografije: priručnik za studente šumarstva-fotogrametre*. Sarajevo: Klub studenata šumarstva, 1960; *Pribor i uputstvo za numeričko-grafičku metodu kontrolnog računanja sume koordinatnih razlika: priručnik*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, 1964; *Orijentacija samostalnog premjera*. Sarajevo: Šumarski fakultet: Institut za šumarstvo, 1966; *Prilog iznalaženju najpovoljnijeg rasporeda linearnih i uglovnih mjerenja u trigonometrijskim mrežama*. Sarajevo: Građevinski fakultet, 1981; *Račun izravnanja:*

za 3. razred geodetske tehničke škole. Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, 1997; *Geodezija* (sa Farukom Seleskovićem). Sarajevo: Studentska štamparija Univerziteta, 1999.; *Primjena novih tehnologija u geodeziji: udžbenik za studente Postdiplomskog studija Šumarskog fakulteta*. Sarajevo: Šumarski fakultet, 1999; *Geodezija: za II razred šumarske tehničke škole*. Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta: Sarajevo-Publishing, 1997.

Bio je glavni i odgovorni urednik časopisa *Geodetski glasnik* od 1999. do 2004. godine.

Odlikovan je sljedećim nagradama i plaketama: Ordenom rada sa srebrenim vijencem (1980), Plaketom Univerziteta u Sarajevu (1983), Poveljom Građevinskog fakulteta u Sarajevu prilikom 35-godišnjice rada u znak posebnog priznanja za izuzetne zasluge u radu i razvoju Fakulteta (1985) i dr.

Umro je 14. 4. 2021. u 89. godini života, a pokopan je groblju Vlakovo u Sarajevu.

KARALIĆ, Mahmut (1950−2021)

Profesor Gazi Husrev-begove medrese i prevodilac sa arapskog jezika Mahmut Karalić rođen je 15. 4. 1950. godine u Radinovićima kod Zenice. Maturirao je na Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu, a diplomirao je na Fakultetu za hadis u Medini 1980. godine. Nakon povratka u Sarajevo, radio je kao vjersko-prosvjetni referent u Odboru Islamske zajednice u Sarajevu od 1980. do 1985. godine. Radio je kao profesor u Gazi Husrev-begovoj medresi od 1985. do 1992. godine. Na početku agresije postao je pripadnik Sedme muslimanske brigade Armije RBiH. Nakon rata, od 1997. obavljao je dužnost vojnog atašea u Abu Dabiju, u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Kada je otišao u prijevremenu penziju 2000, počeo se baviti prevođenjem publikacija s arapskog jezika na bosanski, a to je radio punih 19 godina. Preveo je *El-Kutubu-s-sitteh*, šest kanonskih hadiskih zbirki: *Sahihul-Buhari*, sedam tomova; *Džami Et-Tirmizi*, sedam tomova; *Sunen* Ebu Davuda, sedam tomova; ukupno je preveo 32.401 hadis.

Objavio je sljedeće publikacije: Davud, Muhammed Isa: *Tajna veza: tajne niti između Mesiha Dedžala, misterije Bermudskog trokuta i letećih tanjira*. (sa arapskog na bosanski preveo Mahmut Karalić). Sarajevo: Libris, 2007; *Tirmizijina zbirka hadisa = Tirmizijin Džami'-Sunen et-Tirmizi.* Travnik: Elči Ibrahim-pašina medresa, 1999; *Hadis i hadiske znanosti.* Novi Pazar: El-Kelimeh, 2010; *Tirmizijin Džami'-sunen = Tirmizijina zbirka hadisa:* sa komentarom Mahmuta Karalića. Novi Pazar: El-Kelimeh: Fakultet za islamske studije, 2010; Davud, Muhammed Isa: *Razgovor sa džinom muslimanom.*

(sa arapskog na bosanski preveo Mahmut Karalić). Sarajevo: Libris, 2012; *Tirmizijin Džami'-sunen: Tirmizijina zbirka hadisa* sa komentarom Mahmuta Karalića. Knj. 1. Novi Pazar: El-Kelimeh, 2013; *Tirmizijin Džami'-sunen: Tirmizijina zbirka hadisa* sa komentarom Mahmuta Karalića. Knj. 2, Novi Pazar: El-Kelimeh, 2013.

Za prijevod hadisa na bosanski jezik nagrađen je zajedno sa prof. dr. Esadom Durakovićem, međunarodnom nagradom "Sheikh Hamad" 2018. godine, koju dodjeljuje država Katar.

Kao borac Armije Bosne i Hercegovine odlikovan je "Zlatnim ljiljanom".

Umro je 11. 1. 2021. u 71. godini života, a pokopan je na mezarju u Radinovićima kod Zenice.

KONJHODŽIĆ, Halid (1943−2021)

Redovni profesor Pravnog fakulteta u Mostaru i Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku Halid Konjhodžić rođen je 30. 8. 1943. godine u Mostaru. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Beogradu 1966, nakon čega je radio kao profesor u Srednjoj ekonomskoj školi u Travniku. Uporedo je diplomirao i na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1971. godine. Nakon godinu dana primljen je za asistenta na Odjeljenju Pravnog fakulteta u Mostaru, gdje je predavao Političku ekonomiju do 1976. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Uticaj novčane mase na inflaciona kretanja u SFRJ u periodu od 1966−1978. godine* na Ekonomskom fakultetu u Skoplju 1979. godine. Izabran je za docenta na Pravnom fakultetu u Mostaru 1977, za vanrednog 1981, a redovni profesor je postao 1984. godine. Od 1991. profesor je na Odjelu za ekonomiju i poslovnu ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku.

Objavio je sljedeće publikacije: *Monetarne finansije i monetarno pravo.* Sarajevo, 1981.; *Novac – inflacija – stabilizacija*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1983; *Porezi i doprinosi u teoriji i praksi SR BiH.* Mostar: Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić", 1985; *Finansijsko pravo i finansijska ekonomija*: *knjiga I i II.* Mostar: Univerzitet "Džemal Bijedić": Pravni fakultet, 1986; *Međunarodna razmjena u ekonomskoj teoriji i praksi SFRJ.* Zagreb: Institut za zemlje u razvoju; Mostar: Ekonomski fakultet, Univerzitet "Džemal Bijedić", 1988; *Novac i kredit u teoriji i praksi SFRJ*. Mostar: Pravni fakultet, (1988); *Financijsko pravo i financijska znanost*. Split: Logos, 1994–1995; *Financijsko pravo i financijska znanost.* Knj. 2, *Fiskalno pravo i fiskalne financije.* Split: Logos, 1995; Monetarna znanost. Split: Logos, 1996; *Fiskalna znanost.* Split: Logos, 2000; *Fiskalne finansije.* (Konjhodžić, Halid; Šantić, Željko). Bihać: Pravni fakultet: Split: Logos, 2003; *Monetarna znanost.* (Konjhodžić, Halid;

Sabljić, Vlado). Mostar: Pravni fakultet, 2007; *Monetarna znanost.* Mostar: Sveučilište, Pravni fakultet, 2009.; *Fiskalna znanost.* Mostar: Sveučilište, Pravni fakultet, 2009. i dr.

Bio je glavni urednik *Revije za pravo i ekonomiju* u Mostaru od 2000. godine.

Umro je 20. 1. 2021. godine u Dubrovniku, a pokopan je na groblju u Mostaru.

KOZLIČIĆ, Midhat (1954−2021)

Redovni profesor Filozofskog fakulteta u Zadru Midhat Kozličić rođen je 14. 4. 1954. godine u Zenici. Diplomirao je na Mornaričkoj vojnoj akademiji, smjer nautika, u Splitu 1978. godine. Magistarski rad *Historijska geografija istočne obale Jadrana u svjetlu kartografskih istraživanja Ptolomejeve geografije* odbranio je na Interuniverzitetskom centru za poslijediplomske studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odjeljenje u Dubrovniku, 1984. godine. Radio je kao kustos u Vojnopomorskom muzeju u Splitu od 1986. do 1991. godine. Kratko vrijeme je predavao vojnopomorsku povijest na Mornaričkoj vojnoj akademiji u Splitu. Odbranio je doktorsku disertaciju *Historijska geografija istočnog Jadrana u svjetlu rezultata istraživanja antičkih geografskih djela* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1988. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zadru, na Odsjeku povijesti izabran je u zvanje vanrednog profesora 1994, a u zvanje redovnog profesora 2005. godine. Bio je vanjski saradnik Pedagoškog fakulteta u Bihaću.

Objavio je sljedeće knjige: *Istočni Jadran u geografiji Klaudija Ptolomeja.* Zagreb: Latina et Graeca, 1990; *Historijska geografija istočnog Jadrana u starom vijeku*. Split: Književni krug, 1990; *Plovidba antičkim Jadranom*. Beograd: Vojnoinformativni i novinski centar, 1990; *Monumenta cartographica maris Adriatici Croatici: kartografski spomenici hrvatskog Jadrana*. Zagreb: "AGM", 1995; *Stanovništvo i naselja unsko-sanskog područja 1879.−1921. godine: etnička struktura stanovništva i naseljena mjesta unsko-sanskog područja u službenim popisima 1879, 1885, 1895, 1910. i 1921. godine*. Bihać: Ministarstvo obrazovanja, nauke, vjere i sporta, 1998; *Regiones Flumina Unnae et Sanae in Veteribus Tabulis Geographicis = Unsko-sansko područje na starim geografskim kartama: izbor karata, planova i veduta u kontekstu historije unsko-sanskog područja od kraja 15. do početka 18. stoljeća*. Sarajevo: Bihać: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine: Arhiv Unsko-sanskog kantona, 2003. i dr.

Radove je objavljivao u sljedećim časopisima: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* (1980), *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH* (1981), *Mornarički glasnik* (1982), *Senjski zbornik* (1982), *Dubrovački horizonti* (1983) i dr.

Nagrađen je godišnjom nagradom za nauku *Slobodne Dalmacije* (1991) za knjigu *Historijska geografija istočnog Jadrana* i Strossmayerovom nagradom za nauku 1994. godine za knjigu *Hrvatsko brodovlje*.

Bio je član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine od 2012. te brojnih historijskih i arheoloških društava u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Umro je 16. 8. 2021. u 67. godini života, a pokopan je na Mirogoju u Zagrebu.

KURSPAHIĆ, Kemal (1946−2021)

Publicista i novinar Kemal Kurspahić rođen je 1. 12. 1946. u Mrkonjić-Gradu. Srednju školu je završio u Sanskom Mostu, i tada je kao srednjoškolac počeo oštriti novinarsko pero, radeći kao dopisnik *Oslobođenja.* Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1968, gdje se, također, bavio novinarskim poslom i uređivao list *Student*, a kasnije je radio kao dopisnik *Oslobođenja* iz Beograda. Kasnije je nekoliko godina proveo u Jajcu, odakle je sarađivao opet sa *Oslobođenjem*, a 1974. godine se preselio u Sarajevo gdje je radio u nekoliko redakcija sarajevskih listova. Bio je dopisnik *Oslobođenja* iz New Yorka od 1981. do 1985. godine. Funkciju glavnog urednika *Oslobođenja* obavljao je od 1988. do 1994. godine. Svojim kvalitetnim radom stekao je međunarodni ugled te su njegovi komentari vezani za međunarodnu politiku objavljivani u svjetskim listovima: *The New York Times, The Washington Post*, *Herald Tribune*, *The Los Angeles Times*, *Die Zeit* i dr. Radio je kao portparol u Uredu Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal u Beču, a zatim i na Barbadosu kao predstavnik te organizacije za karipsku regiju od 2001. do 2006. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Pisma iz rata*. Sarajevo: Ideja, 1992, koja je inače bila prva objavljena knjiga u opkoljenom Sarajevu, a svjedoči o ratnom vremenu i dokaz je borbe za slobodu i nezavisnost ljudi, riječi i djela; *Bijela kuća?!: (američki predsjednički izbori*). Sarajevo: Oslobođenje, 1984; *The White House in 1984 on the presidential elections in the United States.* Sarajevo: Oslobođenje, 1994; *As Long as Sarajevo Exists.* Connecticut: Pamphleteer's Press, 1997; *Zločin u 19:30: Balkanski mediji u ratu i miru*. Sarajevo: Media centar, 2003; *Prime Time Crime: Balkan Media in War and Peace.* Washington: Institute of Peace Press, 2003; *Zločin u 19:30. Balkanski mediji u ratu i miru:* Beograd: Dan graf, 2004.

Bio je član Evropske unije profesionalnih novinara.

Odlikovan je nagradom za ljudska prava "Bruno Kreisky" (Beč, 1993), Nagradom za hrabrost u novinarstvu (Washington, 1992), priznanjem "Heroj borbe za slobodu štampe" - International Press Institute (Beč, 2000) i dr. Dugo vremena je živio u SAD-u, gdje je dočekao i svoj kraj.

Umro je 17. 11. 2021. u 75. godini života u Washingtonu (SAD).

MAGLAJLIJA, Zlata (rođ. Sijerčić) (1956−2021)

Profesorica Filozofskog fakuleta u Sarajevu Zlata Maglajlija rođena je 2. 11. 1956. u Sarajevu. Diplomirala je na Odsjeku za njemački jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1979. godine. Radila je kao saradnica za nastavu njemačkog jezika Prosvjetno-pedagoškog zavoda, a 1999. godine izabrana je za predavača na predmetu Metodika nastave njemačkog jezika. Magistarski rad *Pedagoško-psihološka i didaktičko-metodička komponenta dodidplomskog studija nastavnika stranih jezika, posebno njemačkog jezika* odbranila je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2009. godine. Doktorsku disertaciju *Obrazovne potrebe nastavnika njemačkog jezika i njihov profesionalni razvoj* odbranila je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2013. godine. Uža oblast njena rada jeste metodika nastave njemačkog jezika, edukacija i razvoj nastavnika njemačkog jezika. Objavila je sljedeće udžbenike njemačkog jezika, koji su doživjeli i po nekoliko kasnijih izdanja: *Njemački jezik za 5. razred osnovne škole.* Sarajevo: Svjetlost, 2001; *Njemački jezik: za 6. razred osnovne škole*. Sarajevo: Svjetlost, 2002; *Njemački jezik za 7. razred osnovne škole*. Sarajevo: Svjetlost, 2003; *Njemački jezik za 8. razred osnovne škole*. Sarajevo: Svjetlost, 2004; *Njemački jezik za 6. razred devetogodišnje osnovne škole*. Sarajevo: Bosanska riječ: Dječija knjiga, 2009; *Njemački jezik za 8. razred devetogodišnje osnovne škole.* Sarajevo: Dječija knjiga: Bosanska riječ, 2011; *Njemački jezik za 9. razred osnovne škole.* Sarajevo: Dječija knjiga: Bosanska riječ, 2012; *Njemački jezik za 7. razred devetogodišnje osnovne škole.* Sarajevo: Dječija knjiga: Bosanska riječ, 2013. i dr.

Umrla je 15. 1. 2021. u 65. godini života, a pokopana je na mezarju Faletići.

MEHIKIĆ, Sadik (1932−2021)

Profesor Medicinskog fakulteta u Tuzli Sadik Mehikić rođen je 17. 6. 1932. u Koraju. Diplomirao je na Farmaceutskom fakultetu u Sarajevu. Radio je u Regionalnom medicinskom centru u Tuzli, a bio je načelnik Biohemijskog laboratorija od 1964. do 1980. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Aktivnost enzima konvertora angiotenzina, kalikreina i laktat dehidrogeneze u*

pleuralnom izljevu bolesnika i eksperimentalnih životinja na Farmaceutskom fakultetu u Sarajevu 1985. godine. Obavljao je dužnost šefa Katedre za biohemiju Medicinskog fakulteta u Tuzli. Navest ćemo nekoliko objavljenih radova u koautorstvu: *Praktikum iz biohemije sa teoretskim osnovama.* (sa Lejlom Begić (et a.). Tuzla: Printcom, 2004; "Rezultati analiza lipidograma i lipidnog statusa kod naših dijabetičara" (s Ismailom Hadžiahmetovićem), u: *Acta medica saliniana* (1980); "Određivanje glukoze u tjelesnim tekućinama" (s Behdžetom Mahmudspahićem, Enesom Pašalićem), u: *Acta medica saliniana* (1981); "Oralni glukoza tolerans test" (s Behdžetom Mahmudspahićem, Enesom Pašalićem), u: *Acta medica saliniana* (1981); "Elektroforetske promjene serumskih proteina i lipoproteina kod ciroze jetre i akutnog virusnog hepatitisa" (sa Šefikom Hasukićem), u: *Acta medica saliniana* (1982) i dr.

Bio je član Društva medicinskih biohemičara Bosne i Hercegovine.

Umro je 15. 3. 2021. u 89. godini života, a pokopan je na mezarju Bukovčić u Tuzli.

OVČINA, Fehim (1942−2021)

Redovni profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu Fehim Ovčina rođen je 1. 5. 1942. godine u Zaušlju kod Bileće. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1976. godine. Nakon diplomiranja, karijeru je počeo kao asistent na predmetu Anatomija na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, a magistrirao je 1981. na istom fakultetu. Odbranio je doktorsku disertaciju *Vaskularizacija sprovodnog sistema srca u čovjeka i nekih sisara* na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1989. godine. Izabran je u zvanje docenta 1990, a u zvanje vanrednog profesora 1998. godine. Koautor je udžbenika *Ortopedija, 2: specijalna ortopedija* (sa Safetom Ćibom, Azrom Ćibo). Fojnica: Štamparija Fojnica, 2001.

Izdvojit ćemo nekoliko objavljenih radova u periodici: "Prilog proučavnaju vaskularizacije sprovodne muskulature srca", u: *Folia Anatomica Jugoslavica* (1983); "Vaskularizacija sprovodne muskulature srca lisice, divlje i pitome svinje" (sa H. Žujo), u: *Zbornik sažetaka*, Opatija (1990); "Vaskularizacija sinuatrialnog segmenta provodnog sistema u govođem i psećem srcu", u: *Medicinski arhiv* (2002) i dr.

Umro je 2. 1. 2021. u 79. godini života, a pokopan je na mezarju Ravne Bakije u Sarajevu.

SALIHOVIĆ, Sabira (rođ. Hota) (1952−2021)

Profesorica Fakulteta za saobraćaj i komunikacije Sabira Salihović rođena je 28. 5. 1952. godine u Sarajevu. Diplomirala je na Mašinskom fakultetu u Sarajevu 1978. godine. Karijeru je počela u "Energoinvestu", u njegovim institutima: prvo u Institutu za termotehniku i nuklearnu tehniku, zatim u Institutu za ispitivanje i kontrolu materijala od 1978. do 1982. te u Institutu za zavarivanje i Institutu za materijale i kvalitet od 1982. do 1996. godine. Boravila je na stručnom usavršavanju u Institutu Paton u Kijevu (SSSR) 1988. godine. Godine 1996. izabrana je u zvanje višeg asistenta na Fakultetu za saobraćaj i komunikacije u Sarajevu. Odbranila je doktorsku disertaciju *Doprinos izučavanju aplikacije i racionalnosti novih materijala u izradi transportnih sredstava* na Fakultetu za saobraćaj i komunikacije 2002. Predavala je nastavu na sljedećim predmetima: Materijali i robe u transportu, Grafičke komunikacije i Dijagnostika i održavanje šinskih vozila. U koautorstvu je objavila sljedeće publikacije: *Materijali i robe u transportu. Knj. 1, Klasifikacija, standardizacija, identifikacija* (s Alijom Behmenom). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije: DES, 2007; *Materijali i robe u transportu. Knj. 2, Kvalitet: osnove, principi, kontrola* (sa Alijom Behmenom). Sarajevo: Fakultet za saobraćaj i komunikacije: DES, 2008.

Bila je članica Tehničkog komiteta BAS/TC17, BAS/TC 41, BAS/TC 46 te je kao članica navedenih TC učestvovala u donošenju i preuzimanju 663 i recenziranju 11 BAS standarda.

Umrla je 30. 3. 2021. u 69. godini života, a pokopana je na groblju Bare.

SIJARIĆ, Osman Faruk (1942−2021)

Profesor Muzičke akademije u Sarajevu Osman Faruk Sijarić rođen je 17. 5. 1942. godine u Mostaru. Sin je našeg poznatog književnika Ćamila Sijarića. Nakon završetka osnovne i srednje škole, diplomirao je na Odsjeku za violinu na Muzičkoj akademiji u Sarajevu 1966. godine. Uporedo s srednjom muzičkom školom, završio je i klasičnu gimnaziju, a uporedo sa Muzičkom akademijom studirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. U Ljubljani je završio tri semestra Postdiplomskog studija na Akademiji za glazbu, a onda je po dobitku stipendije otišao u Moskvu na Državni konzervatorij, gdje je dvije godine pohađao specijalizaciju, a konačni studij u Moskvi je završio 1972. godine. Karijeru je počeo raditi kao profesor u Srednjoj muzičkoj školi, a zatim kao asistent na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Prošao je izbor u sva nastavna i

naučna zvanja od docenta 1983, preko vanrednog profesora 1987, te redovnog profesora 1994. godine.

Kao muzički umjetnik priredio je brojne koncerte u bosanskohercegovačkim gradovima te inozemstvu: Rusiji, Francuskoj, Bugarskoj, Austriji, Danskoj, Njemačkoj i dr.

Obavljao je funkciju dekana Muzičke akademije šesnaest godina, od 1987. do 2003. godine, a funkciju prorektora Univerziteta je obavljao od 1994. do 1997. godine.

U ratu je bio u opkoljenom Sarajevu i dijelio tešku sudbinu s ostalim Sarajlijama. Pripadaju mu izuzetne zasluge za neprekinuti rad Muzičke akademije i za 2.000 održanih koncerata u Sarajevu pod opsadom i za pružanje duhovnog otpora.

Bio je predsjednik Saveza muzičkih pedagoga Jugoslavije i član Udruženja muzičkih pedagoga Bosne i Hercegovine.

Dobitnik je Ordena rada sa srebrenim zracima i Plakete Grada Sarajeva.

Umro je 19. 1. 2021. u 79. godini života, a pokopan je na groblju Bare.

SMAJLOVIĆ, Nusret (1952−2021)

Redovni profesor Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja u Sarajevu rođen je 5. 1. 1952. u Sarajevu. Nakon završetka osnovne i srednje škole, diplomirao je na Fakultetu za fizičku kulturu u Sarajevu 1976. godine. Magistrirao je 1990. na istom fakultetu. Karijeru je počeo radeći kao profesor u srednjoj školi, a kasnije je primljen za asistenta na Fakultetu sporta i tjelesnog odgoja u Sarajevu 1994. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Struktura atletskih disciplina višeboja u funkciji maksimalnog ispoljavanja višebojskog potencijala najuspješnijih sedmobojki svijeta* na Fakultetu sporta i tjelesnog odgoja u Sarajevu 2000. godine. Prošao je izbor u sva nastavno-naučna zvanja, od docenta 2001, preko vanrednog profesora 2006, do redovnog profesora 2010. godine.

Objavio je sljedeće publikacije: *Atletika* (sa Milanom Babićem). Sarajevo: Atletski savez Bosne i Hercegovine, 1998; *Atletika: udžbenik za studente fakulteta sporta. Sarajevo*: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, 2010; *Atletski sedmoboj: strukture i nivoi potencijala*. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, 2005; *Menadžment atletskih manifestacija (*sa Vahidom Kozić). Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, 2010.

Obavljao je funkciju selektora Atletske reprezentacije Bosne i Hercegovine.

Umro je 5. 1. 2021. u 69. godini života, a pokopan je na groblju Bare.

ŠARČEVIĆ, Abdulah (1929−2021)

Profesor Filozofskog fakulteta u Sarajevu Abdulah Šarčević rođen je 27. 5. 1929. u Starom Majdanu kod Sanskog Mosta. Diplomirao je na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1952. Nakon diplomiranja radio je kao profesor filozofije u Gimnaziji u Banjoj Luci od 1952. do 1954, zatim je radio na Filozofskom fakultetu u Skoplju od 1954. do 1959. godine, kada je prešao na Filozofski fakultet u Sarajevu, gdje je ostao sve do penzioniranja 2000. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Kriza povijesti i suvremenost. Filozofija egzistencije Karla Jaspersa* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1967. godine. Predavao je na Pima Community Collegeu u Tucsonu, Arizona (SAD). Kao filozof svjetskog ugleda ostavio je impresivan opus iz oblasti savremene filozofije, historije filozofije, filozofije kulture, filozofije umjetnosti, estetike, ontologije i hermeneutičke filozofije, filozofije jezika itd. Objavio je preko trideset knjiga, od kojih ćemo spomenuti nekoliko: *Izvornata smisla na otuguvanjeto i očovečuvanjeto na čovekot (Izvorni smisao otuđivanja i očovječivanja čovjeka*), Skoplje: Kultura, 1958; *Iskon i smisao. Čovjek i sudbina kulture Zapada*. Sarajevo: Svjetlost, 1971; *Sfinga Zapada: na putevima izricanja neizrecivog*. Zagreb: Studentski centar Sveučilišta, 1972; *Kriza svijeta i istina: sudba vremena i povijesna egzistencija*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1974; *U labirintu svijeta: diskurs moderne i postmoderne: kriza zapadnog uma, pluralitet, racionalnosti*, Sarajevo: Svjetlost, 1980; *Iskustvo i vrijeme: hermeneutika i kritika*. Sarajevo: Svjetlost, 1981; *De homine: mišljenje i moderni mit o čovjeku.* Sarajevo: "Veselin Masleša", 1986; Čovjek i moderni svijet: humana conditio – moć uma i neuma u povijesti i društvu. Sarajevo: Svjetlost, 1988; *Utopija smisla i istina vremena: karte svijeta i labirint ljudske egzistencije*. Banja Luka: Glas, 1988; *Filozofija u moderni: doba otuđenja svijeta. Analiza suvremenosti.* Sarajevo: Oko: Međunarodni centar za mir: ANUBiH, 1998; *Sfinga Zapada na kraju 20. stoljeća.* Sarajevo: Bosanska knjiga: ANUBiH, 1999; *Politička filozofija i multikulturalni svijet: istina o istini: svijet moderne i postmoderne: u sjeni nihilizma*. Sarajevo: Svjetlost: ANU BiH, 2003; *Istina i sloboda; Filozofija umjetnosti; Suvremena povijest u istini; Evropa: horizonti duhovnog života i nade; Ka estetici i kritici; Ni prostor a ni vrijeme.* Sarajevo: Svjetlost: ANUBiH, 2004; Izabrana djela u osam knjiga Sarajevo: Svjetlost, 2005; *Filozofija i znanost; Povijest i kritika; Fenomenologija samoiskustva; Kriza vremena.* Sarajevo: Connectum, 2007; *Evropska kultura i duhovne znanosti. Sadašnjost i budućnost uma; Pluralizam; Filozofski diskurs suvremenosti; Drugo; Umjetnost; Religija; Filozofija: što znamo o kulturnim znanostima*? Sarajevo: Svjetlostkomerc, 2007; *Fenomenologija svijeta života; Iskustvo*

mišljenja; Svijet kao vrijeme; Na putevima izricanja neizrecivog ili traženje novog početka; Filozofija u ogledalu kritike; Dokumenta. Sarajevo: Međunarodni centar za mir, 2008. i dr.

Bio je član redakcije i urednik filozofske biblioteke "Logos", urednik časopisa *Radovi* Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Član je ANUBiH od 1981, Društva pisaca Bosne i Hercegovine, predsjednik Udruženja za filozofiju Bosne i Hercegovine, predsjednik Jugoslavenskog udruženja za filozofiju. Osnivač je Centra za filozofska istraživanja ANUBiH.

Odlikovan je brojnim nagradama: Nagradom "Veselin Masleša", Šestoaprilskom nagradom grada Sarajeva, 27-julskom nagradom i dr.

Umro je 15. 11. 2021. u 92. godini života, a pokopan je na sarajevskom groblju Bare.

TAHIROVIĆ, Azra (1969−2021)

Profesorica Šumarskog fakultetu u Sarajevu Azra Tahirović rođena je 1. 12. 1969. godine u Sarajevu. Diplomirala je na Odsjeku za hemiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu. Godine 1997. primljena je za asistenticu na Šumarskom fakultetu u Sarajevu. Odbranila je magistarski rad *Specijacija anorganskog arsena sa jednostavnim uređajem za terensko određivanje* na Odsjeku za hemiju Prirodno-matematičkog fakultetu u Sarajevu 2002. godine. Odbranila je doktorsku disertaciju *Development of Chemiluminescence Sensors for the Determination of Hydrogen Peroxide in Rainwater* na Fakultetu za prirodne nauke, Univerziteta "Karl Franzens" u Gracu (Austrija) 2005. godine. Objavila je sljedeće udžbenike: *Praktikum iz hemije: za studente Šumarskog fakulteta*. Sarajevo: Šumarski fakultet, 2013; *Hemija za studente šumarstva i hortikulture: laboratorijske vježbe*. Sarajevo: Šumarski fakultet, 2018.; *Zbirka zadataka iz hemije: za studente šumarstva i hortikulture.* (sa Lejlom Klepo). Sarajevo: Šumarski fakultet, 2018.

Umrla je 9. 1. 2021. u 51. godini života, a pokopana je na groblju Vlakovo.

TRALJIĆ, Nerimana (rođ. Idrizbegović) (1935-2021)

Redovna profesorica Pravnog fakulteta u Sarajevu Nerimana Traljić rođena je 27. 11. 1935. godine u Sarajevu. Nakon završetka osnovne i srednje škole, diplomirala je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1959. godine. Karijeru je započela kao asistent na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1962. godine. Odbranila je magistarski rad *Lišenje roditeljskog prava i oduzimanje djece od roditelja* na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1970. godine. Doktorsku disertaciju *Pravne*

posljedice razvoda braka odbranila je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1974. godine.

Uža oblast njena istraživanja je porodično i nasljedno pravo, te je iz tih oblasti objavila brojne naučne radove kao posebne publikacije ili u periodičnim i drugim publikacijama.

Koautorica je sljedećih publikacija: *Porodični zakon: sa objašnjenjima i propisima značajnim za njegovu primjenu* (s Anom Bakarić-Mihanović i Mirjanom Papo). Sarajevo: Službeni list SR BiH, 1983; *Osnovi nasljednog prava* (sa Dragom Bagom, Zdravkom Petrovićem, Melihom Povlakić). Sarajevo: "To je to", 1991; *Porodično pravo* (sa Suzanom Bubić). Sarajevo: Studentska štamparija Univerziteta, 1998.; *Bračno pravo* (sa Suzanom Bubić). Sarajevo: Pravni fakultet, 2007; *Roditeljsko i starateljsko pravo* (sa Suzanom Bubić). Sarajevo: Pravni fakultet, 2007. i dr.

Izdvojit ćemo nekoliko naučnih radova objavljenih u periodici: "Ravnopravnost žene u odnosu na razvod braka", *Godišnjak* Pravnog fakulteta (1965); "Uloga socijalnog radnika prilikom usvojenja", *Godišnjak* Pravnog fakulteta (1966); "Pravo na stan kao posljedica razvoda braka", *Godišnjak* Pravnog fakulteta (1974); "Djeca bez roditeljskog staranja i njihova zaštita u ratnim uvjetima", *Godišnjak* Pravnog fakulteta (1997) i dr.

Predavala je na odjeljenjima sarajevskog Fakulteta u Mostaru, Doboju, Tuzli i Zenici.

Bila je članica Komisije za donošenje porodičnih zakona SRBiH i FBiH.

Umrla je 13. 4. 2021. u 86. godini života, a pokopana je na mezarju Faletići u Sarajevu.

VELEDAR, Alaudin Aladin (1942−2021)

Publicista Alaudin Aladin Veledar rođen je 27. 2. 1942. godine u Počitelju. Diplomirao je na Fakultetu za fizičku kulturu u Beogradu 1965. godine. Pohađao je Postdiplomski studij na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu, gdje je magistrirao 1983. godine. Bio je dugogodišnji profesor u mostarskim srednjim školama, Elektrotehničkoj i Drugoj gimnaziji. Predavao je Tjelesni odgoj i Demokratiju i ljudska prava. U ratu (1992−1995) bio je godinu dana zarobljen u koncentracionom logoru tzv. Herceg-Bosne, a nakon rata je bio predsjednik Udruženja logoraša Hercegovačko-neretvanskog kantona. Bio je predavač na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru. Obavljao je dužnost zastupnika u Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona. Objavio je sljedeće publikacije: *Bosna i Hercegovina u okruženju neprijatelja.* Mostar: A. Veledar, 2007; *Amerika i teror*. Mostar: IC štamparija, 2009;

Planirani genocid nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini. Mostar: IC štamparija, 2011.

Umro je 9. 12. 2021. u 79. godini života, a pokopan je na groblju Sutina u Mostaru.

VELJOVIĆ, Fikret (1954−2021)

Profesor Mašinskog fakulteta u Sarajevu Fikret Veljović rođen je 15. 7. 1954. godine u Prijepolju. Diplomirao je na Građevinskom fakultetu u Mariboru 1980. godine. Nakon završetka studija, kratko je radio u građevinarstvu u Prijepolju, a onda se zaposlio u sarajevskom "Famosu". Odbranio je magistarski rad *Izolacija temelja na primjeru veoma osjetljivog stroja FK-12* na Građevinskom fakultetu u Mariboru 1988. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Doprinos ergonomskim istraživanjima utjecaja parametara okoliša u sistemu čovjek-stroj-okoliš* na Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu 1990. godine. Izabran je za vanrednog profesora na Mašinskom fakultetu u Sarajevu 2002. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Osnovi ergonomije* (s Muftić, O., Jurčević-Lulić, T., Miličić, D.). Sarajevo: Mašinski fakultet, 2001; *Biomehatronika.* Sarajevo: Mašinski fakultet, 2007; *Prirodni dizajn*. (sa D. Milčić). Sarajevo: Mašinski fakultet, 2008; *Biomehatronika* (sa Jurčević-Lulić, Tanja i Bogdan, Šimun). Sarajevo: Mašinski fakultet, 2013.

Izdvojit ćemo nekoliko radova objavljenih u koautorstvu u časopisima: "Spinal load as function of mobility" (s Fahirom Veljović). *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini* (2014); "Noise effect on blood pressure and heart rate-Regression analysis in service of prediction". (sa S. Burak, E. Begić, I. Masić). *Acta Informatica Medica* (2019); "Mathemathical modelling and numerical simulations of COVID-19 spreading-example of Bosnia" (sa S. Burak, R. Karabeg, N. Begić, A. Iglica, A. Pitić, H. Hodžić, E. Begić). *Periodicals of Engineering and Natural Sciences* (2020) i dr.

Umro je 2. 5. 2021. (u 67. godini života), a pokopan je na mezarju Kovači u Hrasnici.

ZEČEVIĆ, Enver (1937−2021)

Publicista, sudija Vrhovnog suda i advokat Enver Zečević rođen je 2. 7. 1937. u Visokom. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1971. godine. Karijeru je počeo kao pripravnik u sudu u Kaknju, zatim je radio u Sudu u Zenici te je izabran za sudiju Vrhovnog suda SR Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Kasnije je radio kao advokat i posvetio se pisanju knjiga. Ovo je

izuzetan primjer da je sudija s dugogodišnjim sudijskim i advokatskim iskustvom, čovjek iz prakse, objavio veliki broj knjiga iz pravne tematike u zrelim šezdesetim godinama. Objavio je sljedeće publikacije: *Građansko-pravni i porodično-pravni odnosi sa dodatkom: Europsko pravo profesora Christopha Schalasta, njemačkog odvjetnika*. Sarajevo: Federalno Ministarstvo pravde, 1997; *Zbirka obrazaca: tužbe i drugi podnesci parničnog postupka: pravni poslovi* (s Hakijom Kurtovićem). Sarajevo: "Logos", 2000; *Pravila građanskog i porodičnog prava sa sudskom praksom.* Sarajevo: Samostalni sindikat službenika organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine, 2000; *Komentar Zakona o vanparničnom postupku sa obrascima za praktičnu primjenu.* Sarajevo: Federalno ministarstvo pravde, 2001; *Sudska praksa: zbirka pravnih stanovišta u primjeni pravila građanskog i privrednog prava Bosna i Hercegovina*. Zenica: Dom štampe, 2002; *Pravila nasljednog prava sa sudskom praksom i obrascima za praktičnu primjenu*. Sarajevo: "Logos", 2002; *Novi sudski izvršni postupak*. Sarajevo: "Logos", 2003; *Komentar Zakona o parničnom postupku*. Sarajevo: "Logos", 2004; *Porodičnopravni odnosi*. Sarajevo: "Logos", 2005; *Zemljišne knjige*. Sarajevo: "Logos", 2008; *Opća pravila građanskog prava vlasništva i druga stvarna prava*. Sarajevo: "Logos", 2011; *Osnovi obligacionih odnosa sa sudskom praksom*. Sarajevo: "Logos", 2012. i dr.

Bio je redovan član Komisije za polaganje pravosudnih ispita.

Umro je 15. 9. 2021. u 84. godini života, a ukopan je na groblju u Kaknju.

ZUKORLIĆ, Muamer (1970−2021)

Rektor Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru i akademik BANU-a Muamer Zukorlić rođen je 15. 2. 1970. godine u selu Orlje kod Tutina (Srbija). Maturirao je u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu. Diplomirao je na Islamskom univerzitetu "El-Emir Abdel-Kadir" u Konstantini (Alžir) 1993. godine. Magistrirao je na Univerzitetu "El-Jinan" u Tripoliju (Libija). Dugo godina radio je kao profesor u Medresi "Gazi Isa-beg" u Novom Pazaru i na Islamskoj pedagoškoj akademiji. Obavljao je funkciju predsjednika Mešihata Islamske zajednice Sandžaka od njegova osnivanja i funkciju sandžačkog muftije od 1993. do 2000. godine, zatim je bio glavni muftija i predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Srbiji od njena objedinjenja 2007. do 2014. Bio je dekan Islamske pedagoške akademije. Osnovao je Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru 2002, čiji je bio rektor od osnivanja do 2008. godine. Odbranio je doktorsku disertaciju *Akademija: nastanak, razvoj i značaj, sa posebnim osvrtom na Bošnjačku akademiju nauka i umjetnosti* na Internacionalnom

univerzitetu u Novom Pazaru 2017. godine iz oblasti kulturoloških nauka. Jedan je od osnivača Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti i njen generalni sekretar od 2011. godine. Inicijator je osnivanja brojnih organizacija, omladinskih klubova, udruženja uleme Islamske zajednice, izdavačke kuće "El-Kelimeh" i dr. Bio je politički aktivan kao poslanik u Narodnoj skupštini Srbije, zastupnik Stranke pravde i pomirenja, čiji je bio predsjednik od 2017. godine. Objavio je sljedeće publikacije: *Izolacija kriminala: temelj opstanka zajednice*. Novi Pazar: El-Kelimeh, 2012; *Drevna Bosna*. Novi Pazar: Matica bošnjačka, 2017; *Academia*. Novi Pazar: Matica bošnjačka, 2018; *Etika: epistemologija etike antičkog perioda i srednjeg vijeka.* Novi Pazar: Matica bošnjačka, 2021. Izdvojit ćemo naslove nekoliko objavljenih radova: "Bošnjaci između merhameta i naivnosti", u: *Ljetopis: naučni časopis za duhovnost, kulturu i umjetnost* (2021); "Terorkratija između Isila i Ajfela" u: *Islamska misao: godišnjak Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru* (2016); "Tewhid, ibadet i šerijat kao prirodni čovjekov ambijent" u: *Islamska misao: godišnjak Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru* (2015) i dr.

Profesor Muhamed Filipović ukazao mu je veliku čast napisavši knjigu o njemu, pod naslovom *Fenomen muftija*, koju je objavio "El-Kelimeh" iz Novog Pazara 2012. godine. Akademiku Muameru Zukorliću odato je priznanje i održavanjem komemoracije u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Umro je 6. 11. 2021. u 51. godini života, a ukopan je u rodnom mjestu Orlje kod Tutina.

GODIŠNJAK 2020–2022

IZ DJELATNOSTI BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD" ZA 2020. GODINU____

Izvještaj o radu Direkcije BZK "Preporod"

Godina 2020. uistinu je bila godina velikih promjena i projekata, a obilježio ju je uspješan početak mandata novog predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u Bosni i Hercegovini, prof. dr. Sanjina Kodrića.

6. 1. 2020. Član Predsjedništva Bosne i Hercegovine u prethodnom mandatu, odnosno aktuelni član Kolegija Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i predsjednik Stranke demokratske akcije gosp. Bakir Izetbegović posjetio je BZK "Preporod". Predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić predstavio je predsjedniku Izetbegoviću rad i djelovanje ove najstarije i temeljne kulturne ustanove Bošnjaka, kao i njenu dugu povijest i ulogu u kulturi i društvu Bošnjaka i Bosne i Hercegovine tokom više od stotinu godina. Također, predsjednik Kodrić upoznao je predsjednika Izetbegovića i s tekućim te planiranim projektima BZK "Preporod", a posebno s projektima koji se realiziraju u Institutu za bošnjačke studije te projektima vezanim za bošnjačku dijasporu. Predsjednik Izetbegović iskazao je podršku projektima BZK "Preporod" te naglasio potrebu da se na adekvatan način riješe pitanja statusa i finansiranja BZK "Preporod" kao bošnjačke kulturne matice.

9. 1. 2020. *Pravne i političke posljedice Deklaracije o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine 9. januara 1992. godine* naziv je međunarodne naučne konferencije koja je održana u Sarajevu 8. i 9. januara. Konferenciju su organizovali Institut za društvena i religijska istraživanja Tuzla, Institut za istraživanje genocida Kanada, Institut za istraživanje zločina Univerziteta u Sarajevu, Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, JU Arhiv Tuzlanskog kantona, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" i Udruženje Pokret "Majke enklave Srebrenica i Žepa". Na Konferenciji je učestvovalo 36 predavača, sa 32 prijavljena rada. Učesnici su iz osam zemalja, a ovo je prvi put da se organizira velika međunarodna naučna konferencija na ovu temu. Na konferenciji su se obratila brojna važna imena iz oblasti historije, prava, univerzitetski profesori i aktivisti. Protivpravna i protivustavna Deklaracija o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine od 9. januara 1992. godine predstavlja antiustavan čin praćen političkim, a kasnije

i fizičkim, oružanim nasiljem, sa nesagledivim posljedicama, ratnim zločinima i ratnim razaranjima.

17. 1. 2020. Poziv za saradnju u *Godišnjaku* za 2020. godinu. U *Godišnjaku* se objavljuju radovi iz kulturnog stvaralaštva Bošnjaka, bosanskohercegovačkog društva i politike, bosanskohercegovačke historije, bošnjačke književnosti, godišnjice značajnih događaja ili godišnjice rođenja istaknutih Bošnjaka i prikazi knjiga.

18. 1. 2020. *Bosnian Studies*: Call for Papers

Bosnian studies: Journal for research of Bosnian thought and culture is a scientific double blind peer-reviewed open-access journal of the Bosnian Cultural Community "Preporod" in Bosnia and Herzegovina, initiated in 2007. The Bosnian studies journal represents a platform for the intellectual debate about the key social, cultural and political issues in Bosnia and Herzegovina.

The aim of the Journal is to explore, define, reconsider and present new and challenging research in or about Bosnia and Herzegovina in the area of social sciences and humanities to both academic and non-academic audience.

20. 1. 2020. Čelnici pet institucija kulture u Mostaru i BZK "Preporod" potpisali su Sporazum o saradnji radi obogaćivanja kulturnog života u najvećem gradu na Neretvi. Sporazum s BZK "Preporod" potpisali su direktori Narodnog pozorišta, Muzeja Hercegovine, Narodne biblioteke, Pozorišta lutaka i Centra za kulturu Mostar.

21. 1. 2020. Predsjednik SDA Bakir Izetbegović primio je u posjetu predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjina Kodrića i predsjednika Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" dr. Nikolu Čiču. Tom prilikom prof. dr. Sanjin Kodrić i dr. Nikola Čiča zahvalili su se gospodinu Bakiru Izetbegoviću na institucionalnoj i budžetskoj podršci koja je pružena nacionalnim kulturnim društvima "Preporod", "Napredak", "Prosvjeta" i "La Benevolencija".

5. 2. 2020. BZK "Preporod" pokrenuo je elektronski magazin za kulturu i društvo *biserje. ba*. Portal za kulturu i društvo *Biserje.ba* jedan je od niza novih projekata BZK "Preporod" i prvi značajniji novi projekt koji najstarije bošnjačko nacionalno društvo predstavlja javnosti u povodu 30. godišnjice obnove rada BZK "Preporod".

7. 2. 2020. Javni konkurs za mlade pisce. Književnu nagradu "25. novembar" utemeljio je prije četiri godine sedmični časopis *Stav*, uz visoko pokroviteljstvo člana Predsjedništva *Bosne i Hercegovine* i partnerstvo BBI banke, a dosadašnji dobitnici iz oblasti "za životno djelo" bili su književnici Dževad Karahasan (2016), Irfan Horozović (2017), Abdulah Sidran (2018) i Tvrtko Kulenović (2019). Stručni žiri, u sastavu prof. dr. Almir Bašović, prof. dr. Sanjin Kodrić,

prof. dr. Dijana Hadžizukić, doc. dr. Nehrudin Rebihić, doc. dr. Ena Begović-Sokolija, prof. dr. Fahrudin Rizvanbegović, prof. dr. Sead Šemsović, te glavni urednik časopisa *Stav* Filip Mursel Begović, od 2019. godine širi nagradni fond te kategorije za koje se nagrade dodjeljuju.

10. 2. 2020. Predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić i predsjednik Udruženja za digitalizaciju i informatizaciju kulturne baštine DIGI.BA mr. Dragan Golubović potpisali su Memorandum kojim se formalizira saradnja između BZK "Preporod" i Udruženja DIGI.BA nastala kao rezultat obostrano iskazane želje potpisnika Memoranduma za promocijom i razvojem postojećih te pokretanjem novih projekata koje realiziraju BZK "Preporod" i Udruženje DIGI.BA, a koji imaju za cilj afirmaciju kulturne baštine Bosne i Hercegovine kroz digitalnu formu.

19. 2. 2020. Javno predavanje povodom Dana BZK "Preporod" i Međunarodnog dana maternjeg jezika. Povodom Dana Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" i Međunarodnog dana maternjeg jezika, BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar i Fakultet humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru u petak, 21. februara 2020. godine u 19:30 sati u Studentskom hotelu Mostar organizirali su javno predavanje. U programu su učestvovali članovi BZK "Preporod" te profesori i studenti Odsjeka za bosanski jezik i književnost Fakulteta humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru.

20. 2. 2020. S početkom u 10.00 sati u Domu Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u Sarajevu održana je konferencija za medije povodom *Dana BZK "Preporod"* i obilježavanja *Godine "Preporoda"*. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" temeljna je i najstarija nacionalna kulturna ustanova Bošnjaka, a osnovana je pod imenom društva "Gajret" 20. februara 1903. godine, i taj dan obilježava se kao *Dan Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"*. Jedan od osnivača i prvi predsjednik "Gajreta", kao pravnog prethodnika i preteče današnjeg "Preporoda", bio je dr. Safvet-beg Bašagić. Uz "Gajret", pravni prethodnik i preteča današnjeg "Preporoda" jeste i društvo "Narodna uzdanica" iz 1924. godine. Nakon Drugog svjetskog rata, 1945. godine "Gajret" i "Narodna uzdanica" udružit će se i tako će nastati današnji "Preporod", s dr. Zaimom Šarcem kao prvim predsjednikom, ali će njegov rad i djelovanje nove vlasti zabraniti već 1949. godine, što će potrajati sve do novijeg vremena.

23. 2. 2020. Svečana akademija povodom "Dana Bošnjačke zajednice kulture Preporod" upriličena je u Bošnjačkom institutu. U okviru Akademije prikazan je dio iz filma u produkciji RTV Preporod "Na pragu preporoda (Safvet-beg Bašagić)", kao i Muzičko-scenski program u kojem su između ostalih

učestvovali: Orkestar "Preporod", Vokalna grupa ETNA, Damir Galijašević, Lejla Čaušević Karačić, Benjamin Mušinović…

24. 2. 2020. U sklopu obilježavanja 117. godišnjice postojanja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", mostarsko društvo iz ovog grada u saradnji sa Odsjekom za bosanski jezik i književnost Fakulteta humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" organiziralo je Međunarodni dan maternjeg jezika. Predavači na ovom događaju bili su: prof. dr. Dijana Hadžizukić (Savremena književnost bosanskog jezika – književni opus Zlatka Topčića), doc. dr. Lejla Žujo-Marić (Mostar u savremenoj bh. književnosti) i doc. dr. Edim Šator (Jezik bosanskih stećaka).

24. 2. 2020. Na osnovu Odluke broj: 03-135 od 18. 2. 2000. godine Matični odbor Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" objavljuje 18. po redu godišnji Konkurs za najbolje literarne i likovne radove polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola o temi **"**Bosnom behar probeharao".

2. 3. 2020. U Multimedijalnoj sali Općine Novi Grad u Sarajevu, kao jedna u nizu manifestacija u okviru *Godine "Preporoda"*, održana je Prva smotra folklora Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" kojom je obilježen Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Na otvaranju Smotre učesnike i goste je prigodnim obraćanjem pozdravio Nermin Hodžić, izaslanik predsjednika BZK "Preporod" prof. dr. Sanjina Kodrića. Svim prisutnim na kraju riječima zahvale i čestitkama obratio se i Mersed Šahinović, izvršni direktor Prve smotre folklora BZK "Preporod". Na kraju su od strane organizatora predstavnicima društava, članovima žirija kao i predstavnici Općine Novi Grad Selmi Serdarević uručene zahvalnice i plakete. Nakon Smotre, članovi žirija predstavnicima kulturno-umjetničkih društava izložili su svoja zapažanja o njihovim nastupima i dali stručne savjete i smjernice, pa se uz kahvu i sok razvio i veoma koristan i konstruktivan razgovor koji je još jednom potvrdio potrebu za što više ovakvih manifestacija ali i edukativnih sadržaja iz ove oblasti kulturnog stvaralaštva.

4. 3. 2020. U srijedu, 4. 3. 2020. godine u prostorijama Bošnjačkog instituta u Sarajevu predstavljena je knjiga Nihada Halilbegovića *Prof. Dr. Ibrahim Bušatlija: naučnik, humanista, patriota*. Predstavljanje je upriličio izdavač – Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", a o knjizi su govorili Avdo Sofraždija, Kemal Mahić, Nusret Drešković i Selman Selhanović. Selman Selhanović posebno je istakao važnost objavljivanja knjige kao sjećanja na profesora Bušatliju, vodećeg bosanskohercegovačkog geomorfologa, velkog humanistu i patriotu. Govoreći o patriotizmu profesora Bušatlije, Selhanović je naglasio da se on u svojoj šezdeset i drugoj godini stavio na raspolaganje Armiji Bosne i Hercegovine 1992. godine, nudeći tada autoru knjige, koji je bio sekretar za odbranu, da se priključi odbrani Bosne i Hercegovine.

26. 3. 2020. BZK "Preporod" pokrenula je izazov #Mojsevdah. Vođeni mišlju da predaja ne dolazi u obzir i da raspjevana Bosna nikada neće utihnuti i klonuti duhom, online magazin *Biserje*, koji izdaje BZK "Preporod", pozvao je građane na Izazov koji su pokrenuli pod naslovom #Mojsevdah. Prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", za *Faktor* kaže da nastoje sa svoje strane pomoći situaciju u kojoj se našlo naše cjelokupno društvo s pojavom epidemije virusa COVID-19.

5. 4. 2020. Uprkos aktuelnom stanju i općoj krizi, BZK "Preporod" ne zaustavlja se i ide dalje.

23. 4. 2020. Ministar kulture i sporta Kantona Sarajevo Kenan Alikadić primio je delegaciju Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", koju je predvodio prof. dr. Sanjin Kodrić. Ovom prilikom, predsjednik Kodrić upoznao je ministra Alikadića s tekućim aktivnostima najstarije bošnjačke kulturne ustanove, ali i bogatim programskim sadržajima koje su planirali tokom 2020. godine, kada se navršava 30 godina od obnavljanja ove organizacije koja tradiciju vodi iz 1903. godine. Također, prof. dr. Kodrić je istakao da su 2020. godinu proglasili "Godinom Preporoda", ali da je zbog krize izazvane pandemijom korona virusa plan aktivnosti značajno izmijenjen s obzirom na okolnosti.

13. 5. 2020. Predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić uputio je pismo predsjedniku HKD "Napredak" Nikoli Čiči i članovima Središnje uprave HKD "Napredak", u kojem je naglasio da je "nama posebno stalo do smanjivanja nastalih tenzija, kao i uopće do relaksacije cjeline našeg društva, a posebno do skladnih i konstruktivnih odnosa naroda i građana u Bosni i Hercegovini".

21. 5. 2020. Povodom 150 godina od rođenja Safvet-bega Bašagića i 30 godina od obnavljanja rada BZK "Preporod", koji se obilježavaju u 2020. godini pod nazivom "Godina Preporoda", predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić govorio je za sedmični magazin *Stav*.

10. 6. 2020. Ministar kulture i sporta Kantona Sarajevo Kenan Alikadić s predstavnicima nacionalnih kulturnih društava BZK "Preporod", HKD "Napredak" i SPKD "Prosvjeta" potpisao je ugovore o dodjeli sredstava na osnovu Javnog poziva za projekte kulture i sporta. Ugovore su u ime nacionalnih kulturnih društava potpisali prof. dr. Sanjin Kodrić – predsjednik BZK "Preporod", dr. sc. Nikola Čiča – predsjednik HKD "Napredak" te Nenad Marilović – generalni sekretar SPKD "Prosvjeta".

12. 6. 2020. Okončan je 18. konkurs Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u 2020. godini za literarne i likovne radove polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola. Konkurs je realiziran u saradnji s Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo i Prosvjetno-pedagoškim zavodom Kantona Sarajevo. Tema konkursa bila je *Bosnom behar probeharao*.

Članovi žirija za odabir najboljih literarnih radova bili su Bisera Alikadić, Mirsad Bećirbašić, prof. dr. Almedina Čengić, doc. dr. Mirzana Pašić-Kodrić i prof. Arnela Trešnjo. Žiri je za najuspješnije radove dodijelio nagrade: Mahiru Bušiću, učeniku VI1 razreda OŠ "Lukavac Grad" Lukavac, prva nagrada; Adli Maslo, učenici VIII1 razreda OŠ "Sokolje" Sarajevo, druga nagrada; i Bakiru Selimoviću, učeniku VIII razreda "Prve osnovne škole" Živinice, treća nagrada.

Članovi žirija za likovne radove bili su Mirsada Baljić, Adis Lukač, dr. Jasminko Mulaomerović i prof. Mušo Šahman. Žiri je za najuspješnije radove dodijelio nagrade: Khanu Klačaru i Merjemi **Šehavdić**, polaznicima vrtića "Bajka" Sarajevo, prva nagrada; Aldini Valjevac**,** učenici III1 razreda OŠ "Teočak" Teočak, druga nagrada; i Juri Buhi, učeniku "Prve sanske škole" Sanski Most, treća nagrada. Zbog značajnog doprinosa u realizaciji konkursa žiri za literarne radove priznanje dodjeljuje Benjaminu Skomorcu, nastavniku OŠ "Hasan Kikić" Zenica, Semiri Talić, nastavnici "Prve sanske škole" Sanski Most, Dževahiri Međuseljac, nastavnici "Desete osnovne škole" Ilidža, i Emini Memiji, nastavnici "Druge osnovne škole" Ilidža.

Posebno vrijedan angažman u likovnom dijelu konkursa ove godine po ocjeni žirija pokazali su Selma Kapidžić i Dina Makul, odgajateljice vrtića "Bajka" Sarajevo, Meho Batić, nastavnik OŠ "Vrhpolje" Sanski Most, i Ishak Hajro**,** nastavnik OŠ "Safvet-beg Bašagić" Visoko i OŠ "Musa Ćazim Ćatić" Visoko.

26. 6. 2020. Muftijstvo travničko posjetila je delgacija BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine na čelu s predsjednikom dr. Sanjinom Kodrićem. Pored dr. Kodrića u posjeti su bili Nazif Salčin, generalni sekretar BZK "Preporod" i Nermin Hodžić, pomoćnik za opće poslove. Sastanku su pored muftije travničkog dr. Ahmed-ef. Adilovića prisustvovali i predstavnici institucija Islamske zajednice u Travniku, direktor Elči Ibrahim-pašine medrese mr. Dževdet Šošić, te glavni imam i predsjednik Medžlisa IZ Travnik mr. Salih-ef. Indžić i dr. Nermin Šušić.

9. 7. 2020. Predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić primio je u srijedu, 8. 7. 2020. godine delegaciju Općinskog društva BZK "Preporod" Teočak, koju su sačinjavali predsjednik Enes Avdičević i sekretar Amel Hasanović. Predsjednik Općinskog društva BZK "Preporod" Teočak izvijestio je o trenutnim aktivnostima ovog općinskog društva kao i planovima za naredni period. Kao jednu od značajnih aktivnosti Avdičević je izdvojio doprinos BZK "Preporod" Teočak u organiziranju i realizaciji tradicionalne višednevne manifestacije *Teočanski dani otpora* te dobru saradnju sa nizom drugih nevladinih organizacija u Teočaku i susjednim općinama.

Avdičević je obavijestio predsjednika Kodrića da je riješeno i pitanje prostorija BZK "Preporod" u Teočaku, što je važan pomak u stvaranju neophodnih

uvjeta za nesmetano funkcioniranje ovog društva. Zahvaljujući razumijevanju općinskog načelnika i lokalnih organa vlasti, Općinsko društvo BZK "Preporod" Teočak dobilo je na upravljanje i korištenje zgradu Bosanskog kulturnog centra.

11. 7. 2020. Preporodova online izložba "Srebrenica", iako napravljena u povodu desete godišnjice srebreničke tragedije, nije ni tematska, ni sa tezom, niti služi bilo kakvom sticanju informacija o tragičnoj sudbini ovoga grada, poput onih dostupnih putem fotografija. Ova izložba plod je društvene osviještenosti i osjećaja moralne obaveze deveterice umjetnika koji izlažu u svoje vlastito ime. Svi pripadaju zreloj generaciji, koja čini jedan segment naše današnje umjetnosti, uglavnom onaj segment u kojem se zadržala autonomnost forme i vitalnost stvaralačkog.

15. 7. 2020. Osnovana Galerija "Preporod" u Zenici. Na tragu razvijanja ideje "Preporoda", njegovanja bošnjačke i bosanskohercegovačke kulturne baštine te, napose, nastojanja da se doprinese razvoju sadržaja žive kulture i afirmaciji likovnog i drugih vidova umjetničkog stvaralaštva, u Zenici je osnovana Galerija "Preporod". Osnivačka skupština Galerije "Preporod" Zenica održana je u utorak, 14. 7. 2020, a na njoj je izabrano rukovodstvo Galerije na čelu s predsjednicom Amnom Sofić, dugogodišnjom aktivnom sudionicom kulturnog života u Zenici, koja je u nekoliko mandata obavljala i dužnost predsjednice Gradskog društva Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u ovom gradu.

16. 7. 2020. Internacionalna deveta izložba "Umjetnici Sarajevu" održana je od 20. do 30. jula u Gazi Husrev-begovom hanikahu. Na izložbi je predstavljeno 27 eminentnih umjetnika iz sedam zemalja, koji će izložiti oko 120 djela rađenih različitim tehnikama.

30. 7. 2020. Predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić uputio je čestitku vjernicima povodom Kurban-bajrama.

30. 7. 2020. Gradsko vijeće Grada Sarajeva, na prijedlog gradonačelnika gosp. Abdulaha Skake, na svojoj 40. sjednici održanoj 30. 7. 2020, s 21 glasom za, bez glasova protiv i bez suzdržanih, usvojilo je Prijedlog Odluke o uvrđivanju nacionalnih kulturnih društava od posebnog značaja za Grad Sarajevo. Ovom se Odlukom, koju je obrazložio dogradonačelnik gosp. Ivica Šarić, kulturne organizacije BZK "Preporod", HKD "Napredak", SPKD "Prosvjeta" i JKPHD "La Benevolencija" proglašavaju društvima od posebnog značaja za Grad Sarajevo.

20. 8. 2020. U Gazi Husrev-begovom hanikahu u Sarajevu otvorena je umjetnička kolonija "Snoviđenja". Prezentirana je bogata zaostavština iz osmanskog i austrougarskog perioda, biseri u nizu koji krase Sarajevo, među kojima je i Gazi Husrev-begov hanikah u kojem je održana umjetnička kolonija.

26. 8. 2020. Gospođa Amila Škaljić iz Sarajeva već četvrti put iz svoje raskošne porodične biblioteke daruje vrijedne knjige Biblioteci Instituta za bošnjačke studije Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

26. 8. 2020. U petak, 28. augusta 2020. godine s početkom u 11.00 sati, povodom *Dana bosanske pismenosti*, u Domu Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" održana je konferencija za medije na kojoj su govorili prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", šef Katedre za bošnjačku književnost i redovni profesor na Odsjeku za književnosti naroda Bosne i Hercegovine Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. Alen Kalajdžija, direktor Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu, i akademik prof. dr. Dževad Jahić, penzionisani redovni profesor na Odsjeku za bosanski, hrvatski i srpski jezik Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu te potpredsjednik Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti.

26. 8. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" kupuje rodnu kuću Safvet-bega Bašagića. Ideja da se otkupi rodna kuća Safvet-bega Bašagića u Nevesinju postoji već nekoliko godina, a ovih se dana privodi svojoj konačnoj realizaciji. Ovaj generacijski poduhvat poduzela je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", uz finansijsku podršku Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica, Ministarstva kulture i sporta Kantona Sarajevo i Grada Sarajeva.

28. 8. 2020. Povodom 830. godišnjice Povelje bana Kulina, koja je obilježena 2019. godine, a tragom Povelje o bosanskom jeziku iz 2002. godine, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" donijela je Odluku o proglašenju Dana bosanske pismenosti, koji se obilježava 29. augusta, na dan kad je 1189. godine napisana Povelja bana Kulina.

3. 9. 2020. BBI banka i BZK "Preporod" ujedinili su snage za unapređenje i jačanje ekonomije i kulture u Bosni i Hercegovini. Prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" i Amer Bukvić, predsjednik Uprave Bosna Bank International (BBI) d.d Sarajevo i predstavnik inicijative "Mi to možemo", u okviru koje su pripremljene Strateške smjernice za prevazilaženje ekonomske krize u Bosni i Hercegovini, potpisali su Memorandum o saradnji u razvoju i unapređenju ekonomske, prosvjetne i kulturne pozicije Bošnjaka i jačanje ekonomije Bosne i Hercegovine. Memorandumom su definirani zajednički ciljevi na jačanju i unapređenju bosanskohercegovačke kulture i ekonomije, kao i mjere za oporavak Bosne i Hercegovine od posljedica krize Covid-19.

7. 9. 2020. Premijer Federacije Bosne i Hecegovine Fadil Novalić primio je u Sarajevu delegaciju Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", koju je predvodio njen predsjednik prof. dr. Sanjin Kodrić. Informišući federalnog premijera o aktivnostima ovog društva na zaštiti bošnjačke kulture, očuvanju tradicije

i identiteta, te o planovima za budućnost, Kodrić je istakao da je posjeta Vladi FBiH ostvarena uz punu saglasnost i ostalih nacionalnih kulturnih društava, "Napretka", "Prosvjete" i "La Benevolencije", koji imaju slične programske aktivnosti, te je, kako je rekao, pokušao osvijetliti probleme s kojima se suočavaju u svom radu.

14. 9. 2020. Muslimansko dobrotvorno društvo "Merhamet" posjetili su danas predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić, direktorica Muzeja "Alija Izetbegović" Nađa Berberović-Dizdarević i generalni sekretar Fondacije "Alija Izetbegović" Muhamed Mulahmetović. Predsjednik Muslimanskog dobrotvornog društva "Merhamet" Kenan Vrbanjac upoznao je goste s historijom i aktuelnim aktivnostima "Merhameta". Razgovarano je i o mogućim poljima i vidovima saradnje ovih institucija.

16. 9. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" objavila je katalog nagrađenih i odabranih literarnih i likovnih radova polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola, učesnika ovogodišnjeg 18. konkursa. Tema konkursa bila je *Bosnom behar probeharao.* Katalog, formata 17 x 24 cm, ima 76 stranica. Sadrži predgovor prof. dr. Almedine Čengić i nagrađene i odabrane literarne i likovne radove. Na kraju kataloga dat je popis likovnih radova koji će biti izloženi na pripremljenoj izložbi te popis predškolskih ustanova i osnovnih škola koje su učestvovale na konkursu. Urednik kataloga je Edin Mulać, a fotografije su djelo Muhameda Džanke.

21. 9. 2020. Na Kosovu su učenicima podijeljene čitanke na bosanskom jeziku. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", Humanitarno društvo "Merhamet", Fondacija "Alija Izetbegović" i Izdavačka kuća "Vrijeme" poslali su za bošnjačke učenike na Kosovu donaciju iz Bosne i Hercegovine od 400 čitanki, po 200 za pete i šeste razrede osnovne škole.

23. 9. 2020. Predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić i direktor Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu prof. dr. Alen Kalajdžija te akademik prof. dr. Dževad Jahić posjetili su Medresu "Reis Ibrahim ef. Maglajlić" u Banjoj Luci te su za potrebe biblioteke ove novootvorene medrese poklonili komplet izdanja ovih institucija kulture i nauke. Goste je primio v.d. direktora prof. Muris ef. Spahić te ih ukratko upoznao s ovom najnovijom obrazovnom ustanovom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Direktor Spahić osvrnuo se i na način realizacije nastavnog procesa te zahvalio gostima na vrijednom poklonu.

5. 10. 2020. Otvaranje izložbe i uručenje nagrada 18. konkursa literarnih i likovnih radova polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola o temi *Bosnom behar probeharao*. Konkurs je realiziran u saradnji s Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo. Članovi žirija za odabir najboljih

literarnih radova bili su Bisera Alikadić, Mirsad Bećirbašić, Almedina Čengić, Mirzana Pašić-Kodrić i Arnela Trešnjo.

3. 10. 2020. Direkciju BZK "Preporod" u Sarajevu posjetili su bošnjački intelektualci iz Sjeverne Makedonije prof. dr. Zećir Ramčilović, prof. dr. Džemil Bektović i mr. Elmas Hasanović. Primio ih je predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić sa saradnicima, koji je, u srdačnom i sadržajnom razgovoru, ukratko upoznao goste iz Sjeverne Makedonije s historijom i trenutnim aktivnostima BZK "Preporod". Tokom razgovora razmotrena je i inicijativa o osnivanju podružnice BZK "Preporod" u Sjevernoj Makedoniji, te je s tim u vezi postignut načelan dogovor, a razmatrana su i druga pitanja vezana za kulturu i identitet Bošnjaka u Sjevernoj Makedoniji.

5. 10. 2020. Saopćenje za javnost povodom 30. godišnjice obnove rada i djelovanja BZK "Preporod". Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", kao temeljna i najvažnija organizacija kulture Bošnjaka s tradicijom dugom 117 godina, danas obilježava 30. godišnjicu obnove svoga rada i djelovanja. Na današnji dan, 5. oktobra 1990. godine, 41 godinu nakon nasilnog prekida rada 1949. godine, održana je Obnoviteljska skupština Kulturnog društva Muslimana, današnje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod".

5. 10. 2020. – 14. 10. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", u saradnji sa sarajevskom Općinom Novi Grad, organizirala je u Galeriji Općine izložbu likovnih radova polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola 18. "Preporodovog" konkursa o temi *Bosnom behar probeharao*. Izložbu je 5. oktobra 2020. godine u 12.00 sati otvorio prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik "Preporoda", uručio dodijeljene nagrade i predstavio katalog s nagrađenim i odabranim literarnim i likovnim radovima navedenog konkursa. Konkurs je ove godine realiziran u saradnji s Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo i Prosvjetno-pedagoškim zavodom Kantona Sarajevo. Otvaranju su prisustvovali i Arnela Trešnjo, stručni savjetnik Prosvjetno-pedagoškog zavoda te predstavnici Općine: Adisa Šuman, pomoćnik općinskog načelnika za obrazovanje, kulturu i sport, Fahra Zvizdić, šef Odsjeka za kulturu i društveni razvoj, Selma Serdarević, šef Odsjeka za obrazovanje, Naliha Šabanović, stručni savjetnik za kulturu i društveni razvoj, Samra Omerbašić, stručni saradnik za kulturu i umjetnost i Sanela Mehović, viši samostalni referent.

6. 10. 2020. Organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta" i Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La Benevolencija" temeljne su institucije kulture naroda Bosne i Hercegovine – Bošnjaka, Hrvata, Srba i Jevreja, a postoje više od

jednog stoljeća, te su po tome među najstarijim danas postojećim institucijama u Bosni i Hercegovini. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" utemeljena je 1903, Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" i Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta" 1902, a Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La Benevolencija" 1892. godine. U tom smislu, po svom karakteru i rangu ova društva ekvivalentna su nacionalnim kulturnim ustanovama kakve su, prije svih, Matica hrvatska, Matica srpska i Matica crnogorska u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori.

7. 10. 2020. Temeljne institucije kulture naroda Bosne i Hercegovine Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta" i Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La Benevolencija organizirali su u sarajevskoj Vijećnici koncert pod nazivom "Sazvučja". Koncertu je prethodilo potpisivanje Sporazuma o saradnji i osnivanje Međukulturalnog vijeća Bosne i Hercegovine.

11. 10. 2020. U tradicionalnom hercegovačkom ambijentu, smještenom u avliji Muzeja Šarića kuće u Stocu, BZK "Preporod" – Općinsko društvo Stolac organiziralo je večer kojom je svečano obilježeno 30 godina od obnove rada temeljne kulturne ustanove Bošnjaka. Svi predsjednici "Preporoda" Stolac u posljednjih 30 godina, uključujući i veći dio rukovodstva iz 1990. godine, u društvu aktuelnog predsjednika BZK "Preporod" prof. dr. Sanjina Kodrića emotivno su podijelili svoja sjećanja i utiske te iznijeli planove za buduće djelovanje ovog društva. Prvi predsjednik BZK "Preporod" Stolac prof. dr. Fahrudin Rizvanbegović napravio je historijski presjek organiziranja, rada i djelovanja u Stocu.

17. 10. 2020. U subotu, 17. oktobra 2020. godine u 12.00 sati u sarajevskoj Vijećnici obilježena je 103. godišnjica rođenja Maka Dizdara. Program je obuhvatao Partituru za gudački kvartet "Kameni spavač" Vlade Miloševića u izvedbi Gudačkog kvarteta SA Sinfoniette i recital poezije Maka Dizdara u izvedbi glumice Elme Juković i glumaca Igora Skvarice, Dine Sarija i Mikija Trifunova. Organizatori događaja su bili Fondacija "Mak Dizdar" i BZK "Preporod", a pokrovitelji su Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Grad Sarajevo i gradonačelnik grada Sarajeva Abdulah Skaka.

19. 10. 2020. Peta godišnjica smrti prof. dr. Muniba Maglajlića (predsjednik BZK "Preporod", 1994 – 2000). Pet godina od smrti jednog od neponovljivih ljudi Bosne, prof. dr. Muniba Maglajlića, čovjeka koji je čitav svoj radni vijek, baš do posljednjega trena svoga ovozemaljskog života, predano radio na njegovanju, afirmaciji i promoviranju ideje Bosne i Bošnjaka. Punih 25 godina

rahmetli profesor Maglajlić ovu svoju misiju ostvarivao je kroz Bošnjačku zajednicu kulture "Preporod".

20. 10. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" objavila je dramu Amira Bukvića *Ljubavne priče*. Autor je 2019. godine osvojio nagradu za navedenu dramu na "Preporodovom" osmom bijenalnom natječaju Nagrada "Alija Isaković" za najbolji originalni dramski tekst na bosanskom jeziku. Knjiga, formata 11, 5 x 20 cm, ima 100 stranica s priloženom biografijom i bibliografijom pisca. Drama *Ljubavne priče*, prema obrazloženju žirija, prikazuje neke globalne teme "poput terorizma, islamofobije i identitetskih potraga, bjegova i mimikrija".

30. 11. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" u saradnji s "JP BH Pošta" d. o. o. Sarajevo organizirala je Promociju redovne poštanske marke na temu i motiv *Znamenite ličnosti Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"*, kao i Promociju prigodnog izdanja na temu i motiv *Jubilej – 75. godišnjica od rođenja predsjednika BZK "Preporod" i književnog historičara prof. dr. Muniba Maglajlića (1945–2015)*. Promocija je održana 30. novembra 2020. godine (ponedjeljak) u 11.00 sati u prostorijama Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u Sarajevu.

14. 12. 2020. U Sarajevu je organiziran 10. međunarodni naučni skup "Bosanskohercegovačka država i Bošnjaci". U Sarajevu, u organizaciji Instituta za bošnjačke studije Bošnjačke zajednice kulture (BZK) "Preporod", održan je jubilarni 10. međunarodni naučni skup "Bosanskohercegovačka država i Bošnjaci", koji je ove godine bio posvećen trima ključnim temama: *Bosna i Hercegovina*, *Bošnjaci i Jugoslavija*, *Bosna i Hercegovina 25 godina nakon Daytona* i *Genocid u Bosni i Hercegovini: Srebrenica 25 godina poslije*. Sudionici skupa, koji je okupio eminentne naučne i kulturne radnike, istaknute predstavnike akademske zajednice i ličnosti iz javne sfere, analizirali su historijske tokove i aktuelne društvene i političke procese u sklopu spomenutih tematskih cjelina/panela.

18. 12. 2020. Predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić sa saradnicima Nazifom Salčinom i Nerminom Hodžićem posjetio je dan ranije načelnika općine Ilijaš Akifa Fazlića. Predsjednik Kodrić je uputio iskrene čestitke načelniku Fazliću na ponovnom izboru na ovu dužnost i poželio mu uspješan rad u narednom mandatu. Kodrić je naglasio vidljiv napredak u razvoju ove općine, kako u njenoj urbanoj jezgri, tako i kroz realizaciju različitih infrastrukturnih projekata na cijelom području općine.

25. 12. 2020. Predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić s generalnim sekretarom Nazifom Salčinom i direktorom Službe za organizacijske, finansijsko-računovodstvene, pravne i opće poslove Nerminom Hodžićem

boravio je 25. i 26. 12. 2020. godine u dvodnevnoj posjeti Unsko-sanskom kantonu. Tokom ove veoma sadržajne posjete, obogaćene krajiškom srdačnošću i gostoprimstvom, delegacija BZK "Preporod" posjetila je premijera Unsko-sanskog kantona mr. Mustafu Ružnića, načelnika općine Bužim Mersudina Nanića, Gradsko društvo BZK "Preporod" Bihać na čelu s prof. dr. Adnanom Ćehajićem i Općinsko društvo BZK "Preporod" Bužim, te prisustvovala Osnivačkoj skupštini Općinskog društva BZK "Preporod" Bosanska Krupa. Posjeta je realizirana uz izuzetan angažman projekt-menadžera BZK "Preporod" za regiju Krajina i predsjednika Općinskog društva BZK "Preporod" Bužim Amira Sijamhodžića.

29. 12. 2020. Gradonačelnik Abdulah Skaka posjetio je BZK "Preporod" i u razgovoru s predsjednikom prof. dr. Sanjinom Kodrićem iskazao zadovoljstvo uspješnom saradnjom Grada Sarajeva s ovom temeljnom i najstarijom kulturnom ustanovom Bošnjaka. "Ova gradska administracija je uvijek iskazivala otvorenost i spremnost na saradnju i podršku djelovanju i projektima 'Preporoda' kada je u pitanju očuvanje i promovisanje kulturne baštine, humanitarni rad, obrazovanje, kultura, sport…", istakao je Skaka. Gradonačelnik je ukazao i na nemjerljiv doprinos "Preporoda" kulturnom i društvenom životu Sarajeva i Bosne i Hercegovine danas. Potvrda toga je proglašenje BZK "Preporod" i drugih organizacija kulture naroda Bosne i Hercegovine društvima od posebnog značaja za Grad Sarajevo na sjednici Gradskog vijeća u julu ove godine.

U 2020. godini nastavljen je rad na pripremi dva "Preporodova" časopisa, jedan je na engleskom jeziku a drugi je na bosanskom, koji su i objavljeni: "Bosnian Studies: Journal for research of Bosnian thought and culture" ("Bosanske studije: časopis za istraživanje bosanske misli i kulture"), Vol. IV, No. 1 (2020), čiji je glavni urednik prof. dr. Šaćir Filandra i "Godišnjak" BZK "Preporod" za 2019. godinu, čiji je glavni urednik prof. dr. Sead Šemsović.

Nermin Hodžić

Izvještaj o radu Biblioteke BZK "Preporod"

Punih 28 godina naše radne zadatke u Biblioteci izvršavamo u skladu s Bibliotečkim zakonom Kantona Sarajevo i Pravilnikom o radu. U prošloj 2020. godini zbog pandemije COVID-19 i propisanih epidemioloških mjera od 17. 3. 2020. do 1. 6. 2020. biblioteka je bila zatvorena za posjetioce, ali smo redovno dolazili na posao i radili uobičajene zadatke, te smo komunicirali s korisnicima online. Kada je početkom juna biblioteka ponovo otvorena za korisnike, radili smo poštujući propisane epidemiološke mjere: obavezno nošenje maske, provjetravanje prostorija, fizički razmak i stavljanje knjiga u karantinu nakon primanja i korištenja. Osim toga, nabavljali smo knjige, stručno ih obrađivali i pohranjivali, radili s korisnicima, prikupljali podatke za izradu bibliografija te radili na pripremi *Godišnjaka*. Uprkos pandemiji, radili smo na bibliotečkim i istraživačkim poslovima za bibliografske projekte. Epidemiološke mjere, s druge strane, odnosno propisana izolacija i fizička distanca pružali su savršene uslove za istraživački rad i završavanje projekata.

Nabavka knjiga

Obogatili smo knjižni fond za novih 587 jedinica i sada ukupno imamo 20.322 jedinice upisane u inventarsku knjigu. Knjige smo nabavili uobičajenim putem: poklonima, razmjenom i kupovinom.

Knjige su nam poklonili naši prijatelji. Već četvrti put gospođa Amila Škaljić iz Sarajeva iz svoje porodične biblioteke izdvaja po stotinjak knjiga i daruje ih nama. Pošto potječe iz tradicionalne bošnjačke intelektualne porodice, u njenoj kući se redovno čitala vjerska literatura, učili se jezici, čitala se književnost, duša i kuća ukrašavale se knjigama. Zbog nepovoljne epidemiološke situacije, knjige koje smo primili prvo su bile u karantinu, pa smo ih tek kasnije popisali, napravili ugovor o poklonu te obradili. Knjige iz ove porodične biblioteke su iz sljedećih oblasti: islamistike, književnosti, historije, filologije; rječnici, udžbenici, priručnici za učenje jezika: arapskog, njemačkog, francuskog, italijanskog, engleskog, češkog, turskog, te vjerske novine i časopisi. Primili smo 200 naslova, od čega su 194 knjige i 6 časopisa sa 70 različitih brojeva.

Spomenut ćemo i ostale darovaoce knjiga: Mirsad Bećirbašić, Fejzulah Bešo, Amir Brka, Amir Duranović, Dijana Hadžizukić, Aziz Hurem, Amar Imamović, Halid Kadrić, Husnija Kamberović, Sanjin Kodrić, Emir Kovačević, Šefket Krcić, Ahmed Kulanić, Sead Mahmutefendić, Jasminko Mulaomerović, Mujo Musagić, porodica rahmetli Melike Salihbegović, Zećir Ramčilović, Mevlida Serdarević, Amir Sijamhodžić i Sead Šemsović.

Od kolektivnih darodavaca spomenut ćemo sljedeće: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Baština duhovnosti, Centar za kulturu i informisanje iz Tešnja, Dobra knjiga, Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, Fondacija za bibliotečku djelatnost, Institut za historiju, Institut za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Udruženje "Mladi muslimani", Muzička akademija, Orijentalni institut, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Univerzitet u Sarajevu, Udruženje ilmijje, Udruženje za modernu historiju te "Preporodova" općinska društva.

Nastavljeno je praćenje izdavačke produkcije putem štampe, elektronskih kataloga, obilaskom knjižara, sajmova i dr.

Obrada knjiga i elektronski katalog

Svih 587 novih naslova upisano je u inventarsku knjigu te su stavljeni pečati i popunjene karte knjiga, zatim su knjige klasificirane, katalogizirane i obrađene u elektronskom katalogu koji je dostupan za pretraživanje na web adresi www.preporod.ba

Novi broj časopisa *Godišnjak* bibliografiran je u našem elektronskom katalogu, te su i ovi podaci dostupni u našem web katalogu.

Rad sa korisnicima biblioteke

Bibliotečki fond su koristili saradnici "Preporodovih" projekata, od kojih ćemo izdvojiti pripremanje dokumentarnog i videomaterijala za kratke digitalne projekcije o "Preporodu", priprema videomaterijala za film o "Preporodu", pripremanje materijala o bošnjačkim književnicima za poštanske marke, pripremanje materijala o Safvet-begu Bašagiću, pripremanje materijala za izložbu o prof. dr. Munibu Maglajliću sa kustosicom dr. Nirhom Efendić i Medhijom Maglajlić, priprema materijala za izložbu "Preporodovih" izdanja 1990−2020. Pripremljeni su prikazi, isječci iz štampe, recenzije za 30 panoa te selekcija eksponata za vitrine za ovu izložbu.

Kroz online komuniciranje s korisnicima biblioteke odgovarali smo na različite upite, skenirali manje tekstove, slali upute za pretragu našeg kataloga te informacije o određenoj temi i literaturi zainteresiranim korisnicima.

Bibliografski rad u Biblioteci

Pripremljene su za objavljivanje dvije bibliografije: *Bibliografija izdanja BZK "Preporod" i literatura o BZK "Preporod" (2010−2020)*, koja će biti posebno objavljena, i *Bibliografija Godišnjaka BZK "Preporod" (2009−2020)*, koja će biti objavljena u 20. broju časopisa *Godišnjak*.

Rubrika Sudionici naše prošlosti

Izrada ove rubrike veoma je zahtjevna jer podrazumijeva prikupljanje podataka tokom čitave godine. Januar je uglavnom protekao u sortiranju građe i pisanju tekstova o umrlim značajnijim Bošnjacima za rubriku "Sudionici naše prošlosti – umrli 2019" časopisa *Godišnjak* za 2019. godinu. Uvrštena su i obrađena 34 umrla važna Bošnjaka: Afgan, Naim; Alić, Bedrija; Bušatlija, Ibrahim; Čedić, Ibrahim; Ćatović, Sejdo; Ćeif, Muhamed; Čelebić, Edin; Dervišević Amir; Dubočanin, Alija; Đozić, Hakija; Ekinović, Esad; Galijašević, Mugdim; Gološ, Mirza; Grebo, Zdravko; Grebo Zlata; Hadžović, Sabira; Jalimam, Salih; Jusić, Đelo; Kapidžić-Osmanagić, Hanifa; Kilalić, Teufik; Kulenović, Tvrtko; Kurspahić, Nermina; Ljubović, Amir; Makarević, Bakir; Mujezinović, Mustafa; Mulić, Jusuf; Omerović, Muharem; Oruč, Saliha; Osmančević-Ćurić, Enisa; Pobrić, Hazima; Smajlović, Mustafa; Sulejmanpašić, Zija; Šarić, Taib; Žerić, Nedžib.

U prošloj 2020. godini imali smo povećan broj umrlih osoba zbog virusa COVID-19 te smo tokom prošle godine prikupili podatke za oko 50 istaknutih umrlih Bošnjaka.

Rad u Redakciji *Godišnjaka* BZK "Preporod"

− Obaveze u okviru Redakcije "Godišnjaka" podrazumijevaju prijem i tehničku pripremu radova, izradu UDK broja za sve radove, realizaciju procesa anonimnog recenziranja za radove, čitanje i uređivanje izvještaja općinskih društava za "Godišnjak".

Pošto su u ovom broju korekturu radili autori, posebno smo poslali radove na korekturu sa uputama za trideset autora, zatim korekturu rubrika "Iz Preporodove djelatnosti" i "Sudionici naše prošlosti – umrli 2019". Koordinirali

smo s lektoricom, prevoditeljicom sažetaka na engleski jezik te saradnicom za prijelom teksta. Pisali, slali i primali izjave o saglasnosti za objavljivanje u međunarodnim bazama za autore u *Godišnjaku*. Pakovali i adresirali *Godišnjak*, te koordinirali sa Central and Eastern European Online Library (www.ceeol.com).

Informatičari pripremaju na našoj web stranici posebnu stranicu za *Godišnjak* sa OJS, a svi radovi u *Godišnjaku* će imati i DOI broj (Digital Object Identifier).

Ostali poslovi

Od ostalih poslova izdvajamo sljedeće aktivnosti:
- priprema projekta za *Godišnjak* 2020 za apliciranje na konkurs Fondacije za izdavačku djelatnost,
- pripremu projekta za našu biblioteku za apliciranje na konkurs Fondacije za bibliotečku djelatnost za 2020,
- klasifikaciju članaka po UDK za časopis *Bosnian studies* na engleskom jeziku,
- izradu značajnijih godišnjica za 2021. godinu,
- pisanje mjesečnih izvještaja o radu Biblioteke,
- izradu plana rada Biblioteke za 2021. godinu i dr.

Koordinacija s “Preporodovim” općinskim bibliotekama

U godini pandemije poklonili smo biblioteci Općinskog društva “Preporod” iz Teočaka 111 naslova, od toga su 94 knjige i 17 časopisa s više različitih brojeva.

Isma Kamberović

Izvještaj o radu Galerije BZK "Preporod" Sarajevo

Januar

Stalna postavka Galerije "Preporod"

Februar

U okviru saradnje s festivalom Sarajevska zima 2020:
- izložba "Fermen" Selvera Kardovića (Rožaje, Crna Gora), 11−17. februara 2020.
- izložba crteža Jasmine Spahić (Sarajevo), 20−28. februara 2020.

Mart

- izložba mladih iz više zemalja, kurator Mihailo Lišanin (Celje, Slovenija), mart 2020.
- izložba "Akvareli svijeta", promocija IWS BiH (dio sa Bijenala Akvarela IWS, Priština, 2019), kurator izložbe Besnik Xhemaili i Mirsada Baljić. Izložba je otvorena 12. marta, te je zbog nepovoljnih okolnosti prebačena na online platformu. Izložbe koje su bile planirane u aprilu, maju i junu 2020. godine otkazane su zbog epidemioloških mjera.

Maj

- otvorena online izložba "Lutke" Nora Lefa (Atina, Grčka), 20−30. maja 2020.

Juli

- otvorena IX izložba "Umjetnici Sarajevu", 20−30. jula 2020, koja se tradicionalno održava u Gazi Husrev-begovom hanikahu. Ovom prilikom okupila je eminentne umjetnike iz Bosne i Hercegovine i one koji žive

van granica naše zemlje. Učestvovalo je 19 umjetnika sa oko 100 umjetničkih djela raznih tehnika.

August

- otvorena tradicionalna VIII internacionalna umjetnička kolonija, Gazi Husrev-begov hanikah, Sarajevo, slikarska tema "Snoviđenja". Učestvovalo je 10 umjetnika iz dvije zemlje u periodu od 20. do 26. augusta 2020. godine.

Septembar

- stalna postavka Galerije
- otvorena u saradnji s drugim galerijama izložba "Dialog", Galerija Općine Novi Grad Sarajevo, 7 −18. septembra 2020. godine

Oktobar

- izložba Škole slikanja galerije "Preporod", 5−15. oktobra 2020.

Novembar

Izložba slika Olje Eraković (Crna Gora), od 26. 11. do 3. 12. 2020.

Decembar

- izložba "Pejzažni fragmenti" prof. dr. Katerine Despot i prof. dr. Vaska Sandeeva (S. Makedonija), u periodu od 5. do 10. 12. 2020.
- izložba "Bahanalije" Trajche Chatmov (S. Makedonija), u periodu od 11. do 16. 12. 2020.
- tradicionalna izložba posvećena Mevlani Dželaludinu Rumiju (Šebi Arus); autor projekta prof. dr. Ćazim Hadžimejlić, održana od 17. do 30. decembra 2020.

Mirsada Baljić

Izvještaj o radu Galerije "Preporod" Zenica

14. 7. 2020. održana je Osnivačka skupština Galerije Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" iz Zenice. Na Osnivačkoj skupštini izabrani su organi i tijela Galerije "Preporod" Zenica i predsjednica Galerije. Za predsjednicu Galerije izabrana je Amna Sofić, a za njenu zamjenicu Nejira Serdarević, dok je predsjednicu Skupštine izabrana Amra Muslić-Halilović, a za njena zamjenika Emin Članjak; za predsjednika Suda časti izabran je Sedad Dedić, a za predsjednika Nadzornog odbora izabran je Enver Talić. Za sekretara Galerije izabrana je Paša Begović.

29. 7. 2020. postavljena je izložba u okviru Vjersko-kulturne manifestacije "Lastavica", uz promociju knjige *Izgubljena historija* autora Michaela Morgana. Predstavljeno je 10 slika iz fundusa Galerije.

26. 8. 2020. organizirana 8. likovna kolonija "Stara Bosna". Ove godine likovna kolonija je organizirana kao jednodnevna na Kamberovića polju. Učestvovalo je 10 umjetnika iz Zenice, Žepča i Travnika. Nastalo je 10 slika s motivima stare Bosne, koje su ostale u fundusu Galerije.

28. 9. 2020. povodom Dana Bošnjaka organizirana je Prva samostalna izložba Nejire Serdarević pod nazivom "Mahale". Na izložbi je predstavljeno 35 radova, slikanih tehnikom akril na platnu, a svojim djelima autorica je oslikala staro jezgro Zenice. Izložba je bila postavljena i otvorena u galerijskom prostoru Muzeja grada Zenice (Sinagoga).

29. 9. 2020. postavljena je Izložba slika, uz književnu večer Merime Handanović. Predstavljeno je 10 slika s motivima tvrđava iz fundusa slika Galerije.

27. 10. 2020. organizirana je i postavljena 5. samostalna izložba Amne Sofić pod nazivom "Priča sa stakla". Izložbom je predstavljeno 37 radova rađenih na staklu s motivima cvijeća i apstrakcije. Izložbu je otvorio prof. dr. Spahija Kozlić, ministar za obrazovanje, nauku, kulturu i sport. Izložba je otvorena u galerijskom prostoru Muzeja grada Zenice (Sinagoga).

23. 11. 2020. postavljena je izložba "Stara Bosna" u Banjoj Luci pod pokroviteljstvom potpredsjednika Republike srpske Ramiza Salkića, koji je i otvorio izložbu, a koja je postavljena povodom nastupajućeg Dana državnosti Bosne i Hercegovine.

4. 12. 2020. odlukom Upravnog odbora raspisan je Konkurs za najbolji likovni rad na temu “Bosanski ćilim rukom djeteta” za predškolski uzrast i učenike osnovne škole sa područja

Zeničko-dobojskog kantona. Konkurs je bio otvoren od 15. 1. 2020. do 10. 1. 2021. Podršku raspisanom konkursu je dalo i Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona.

23. 12. 2020. postavljena je izložba “Stara Bosna” u Institutu “Yunus Emre” u Fojnici, a izložbu je otvorio načelnik Općine Fojnica Sabahudin Klisura. Izložba je bila otvorena do 27. 12. 2020. a zabilježena je velika posjećenost.

Ostale aktivnosti

13. 8. 2020. održan je sastanak Savjeta Galerije i razgovaralo se o narednim aktivnostima.

13. 8. 2020. upriličena je posjeta Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport. Sastanku su prisustvovale članice Upravnog odbora Nejira Serdarević, Zahida Šišić i Amna Sofić. Tom prilikom je predstavljen rad, ciljevi i djelatnost Galerije i dogovorena saradnja. Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport je dalo podršku radu Galerije i naglasilo da je osnivanje Galerije značajan iskorak u organizaciji rada samog “Preporoda” Bosne i Hercegovine.

8. 9. 2020. obavljena je posjeta muftiji zeničkom Mevludinu ef. Dizdareviću, a tom prilikom predstavljeni su ciljevi i djelatnost Galerije. Na sastanku je razgovarano o mogućnosti saradnje. Muftija zenički hfz. Mevludin ef. Dizdarević dao je podršku radu i naglasio značaj osnivanja Galerije za grad Zenicu. Sastanku su prisustvovali članovi Upravnog odbora Vedad Šestić, Zahida Šišić, Azra Moćević i Amna Sofić.

12. 9. 2020. godine realiziran je susret sa predsjednicom i članovima BZK “Preporod” Banja Luka i Udruženjem žena iz Banje Luke. Susret je organiziran na tvrđavi Vranduk, a domaćini susreta su bili Galerija i BZK “Preporod” ZDK. Tom prilikom se razgovaralo o saradnji “Preporoda” Banja Luka i “Preporoda” ZDK i Galerije.

16. 9. 2020. obavljena je posjeta Bošnjačkoj zajednici kulture “Preporod” Bosne i Hercegovine, tokom koje su predstavljene aktivnosti u periodu od osnivanja Galerije te problematika finansiranja i prostora koji Galerija još uvijek nije riješila. Posjeti su prisustvovali članovi Upravnog odbora Vedad Šestić, Azra Moćević, Zahida Šišić i Amna Sofić.

7. 10. 2020. održana je sjednica Upravnog odbora.

9. 11. 2020. predsjednica Amna Sofić otvorila je samostalnu izložbu Asima Goralije, koja je postavljena u organizaciji BZK “Preporod” Žepče. Izložba je otvorena u okviru manifestacije “Abdulvehab Ilhamija Žepčak”.Tom prilikom autor je predstavio 70 radova, koji su rađeni različitim tehnikama, a autor je inače dugogodišnji učesnik Likovne kolonije “Stara Bosna”.

Amna Sofić

Izvještaji podružnica BZK “Preporod” u Bosni i Hercegovini

BZK “Preporod” – Gradsko društvo Banja Luka

U veoma skromnim materijalno-tehničkim uslovima i izuzetno osjetljivoj situaciji vezanoj za epidemiju, BZK “Preporod” Banjaluka u 2020. godini realizirala je sljedeće aktivnosti:

- Završena je registracija udruženja kao i sve potrebne i nužne aktivnosti u Poreskoj upravi, otvoren je novi račun, nova e-mail adresa i stranica na društvenim mrežama.
- BZK “Preporod” je učestvovala u realizaciji manifestacije “Vezeni most 2020”, kao podrška Centru za izgradnju mira i povjerenja “Vezeni most”. Sa istim suorganizatorima obilježen je Svjetski dan mira prigodnim programom. U programu su učestovali i članovi HKD “Napredak” − podružnica Banjaluka, s kojim je BZK “Preporod” potpisala Platformu za mir i obavezala se na zajedničke aktivnosti u 2021. godini.
- Obilježen je Svjetski dan učitelja prigodnim književnim programom (Edina Heldić-Smailagić, knjiga *Tajna klopka*), ali i otvaranjem prve samostalne izložbe Merise Ćošabić. Učesnik svečanog programa bio je akademski slikar Renato Rakić (Škola crtanja i slikanja “Dragaš”).
- Obilježen je Svjetski dan jezika. Pjesma člana “Preporoda” pisana na bosanskom jeziku je prevedena na 16 jezika i objavljena u elektronskim medijima.
- Obilježen je “Dan sevdalinki” prigodnim recitalom i pjesmom, kao i promocijom putem društvenih mreža hora “Safikada”.
- Istaknut je značaj banjalučkog keranja kao kulturnog nasljeđa Bošnjaka prigodnim druženjem, recitalom i videoprilogom.
- Učešće na Konferenciji o jeziku, koju su organizirali “Preporod” i Institut za jezik iz Sarajeva.
- Učešće u svečanom programu “Dani fra Ivana Frane Jukića” u Muzeju Rs-a, koji su organizovali HKD “Napredak” − podružnica Banjaluka, Franjevački samostan na Petrićevcu i UBH “Prsten”.

- Obilježen je mjesec rođenja poslanika Muhammeda, a.s., prigodnim predavanjem imama u jednoj od najstarijih džamija u Banjaluci.
- Obilježen je dan "Rezolucije banjalučkih Muslimana" u saradnji s Islamskom zajednicom u Banjaluci.
- Pokrenuta je dekupaž-radionica.
- Organizovana je književna večer povodom Međunarodnog dana ljudskih prava u saradnja s USAID-om, projektom PRO Budućnost i HKD "Napredak" Banjaluka. Gosti večeri bili su predsjednik Društva pisaca Bosne i Hercegovine Hadžem Hajdarević, Miladin Berić (Udruženje književnika Rs), književnik Amir Talić i Muhidin Šarić.

Ostale aktivnosti:

- sudjelovanje na sjednicama UO Međunarodnog centra za izgradnju mira i povjerenja "Vezeni most" u proširenom sastavu, uz sudjelovanje u svim aktivnostima ZUG Banjaluka i kreiranje programskih aktivnosti;
- sastanci s Banjalučkim muftijstvom na temu buduće saradnje;
- sastanak s regionalnim predsjednikom udruženja "Merhamet" na temu razmjene ideja i buduće saradnje;
- ostvaren kontakt sa BZK "Preporod" Teslić;
- sastanci s HKD-om "Napredak"– podružnica Banjaluka na temu buduće saradnje i planova;
- izuzetna saradnja s uredništvom magazina "Šeher" i Savezom Banjalučana u Švedskoj.

U ovom kratkom izvještaju nabrojane su značajne aktivnosti u koje je uloženo mnogo priprema, sa veoma skromnim materijalnim sredstvima.

Potrebno je naglasiti da je predsjednica Društva bila opravdano odsutna zbog bolesti člana porodice od 2017. godine do 2020. godine. Boravila je u inostranstvu, a njenim povratkom u maju 2020. godine obnovljen je rad Društva.

Predsjednica
Edina Heldić-Smailagić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Bijeljina − Janja

U 2020. godini nastavljena je redovna aktivnost, koja je, za ovih 17 godina, pretvorila "Preporod" u centar kulturne aktivnosti Bošnjaka ovoga kraja i donijela mu tri visoka općinska priznanja: Srebrnu medalju "Filip Višnjić" za ukupnu aktivnost BZK "Preporod" i dva pojedinačna priznanja, Srebrnu i Zlatnu

značku za rezultate u radu. Dvije kancelarije i dvije biblioteke, u Bijeljini i Janji, činile su okosnicu rada, a posebno je značajna biblioteka u Janji, koja ima više od 10 hiljada knjiga i brojne korisnike. Najveći broj čitalaca su učenici, kojima je to jedini način da dođu do literature za nastavu na bosanskom jeziku i do knjiga o Bosni i Hercegovini. To je, inače, jedina javna biblioteka u ovom mjestu s preko 15 hiljada stanovnika, a smještena je u našim prostorijama u obnovljenom Domu kulture.

Naša web stranica www.preporodbn.com, koja je aktivna i na Facebooku, objavljuje svakodnevno po dva, tri ili više priloga, od kojih je većina autorskih, a veoma je aktivna i stranica Jusuf Trbić fun club, koju su pokrenuli naši članovi u SAD-u.

U 2020. godini objavili smo dvije knjige: roman Zlatka Dukića *Bjegunci* i knjigu pjesama Dragane Kurjaković *Ima jedan grad*, ali zbog poznate situacije nismo mogli organizovati promocije, pa ćemo to, nadamo se, nadoknaditi u narednoj godini.

Planirane, šestnaeste po redu "Ljetne večeri" u Janji, koje su već bile pripremljene, morali smo otkazati zbog situacije s pandemijom, a tako je bilo i sa drugim našim planiranim aktivnostima. Uspjeli smo održati dvije tribine u Teočaku, gdje smo predstavili dvije značajne knjige Jusufa Trbića. Prva je knjiga eseja *Tri boje tame*, koju je štampala izdavačka kuća "Bosanska riječ" iz Tuzle. Knjiga govori o aktuelnoj društvenoj i političkoj situaciji, opterećenoj etničkom podjelom i općim zaostajanjem, a o njenom značaju govori i finansijska podrška Ministarstva za izbjegla i raseljena lica Federacije Bosne i Hercegovine. Promocije su u toku prošle 2019. godine održane i u Bijeljini i Tuzli (u Bosanskom kulturnom centru), a zatim i u Sarajevu i Janji, pred punim salama i sa poznatim promotorima. Inače, u posljednjih sedamnaest godina bijeljinski "Preporod" objavio je 27 knjiga, što je izuzetan rezultat, s obzirom na uslove u kojima živimo i radimo. Treba uzeti u obzir i činjenicu da je u cjelokupnoj historiji Bijeljine, od Bošnjaka koji su tu živjeli, samo Mustafa Grabčanović objavio dvije zbirke pjesama, i da je sadašnja aktivnost "Preporoda" veliki doprinos očuvanju zajedničke historije u ovom dijelu Bosne i Hercegovine.

Predsjednik "Preporoda" ponovo je učestovao na naučnom skupu "Bosna i Bošnjaci" u Sarajevu, a njegov rad je, kao i prethodne godine, objavljen u *Godišnjaku* BZK "Preporod".

U 2020. godini organizovano je obilježavanje 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine u Janji, veći broj medijskih nastupa i programa sa institucijama kulture i obrazovanja iz Bosne i Hercegovine, posebno sa Arhivom

Tuzla, Narodnom i univerzitetskom bibliotekom "Derviš Sušić" iz Tuzle i Univerzitetom u Sarajevu.

Nastavljen je i rad na sakupljanju arhivske građe, posebno fotografija stare Bijeljine.

U 2020. godini svakodnevno su radile dvije kancelarije "Preporoda" u Bijeljini i Janji, jedna u prostorijama "Preporoda" u Domu kulture u Janji, a druga u prostoriji koju je Skupština grada ustupila na korištenje "Preporodu" kao organizaciji od općeg interesa.

Predsjednik
Jusuf Trbić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Brčko

U 2020. godini brčanski "Preporod" svoje aktivnosti realizirao je prateći mjere Kriznog štaba za borbu protiv pandemije virusa COVID-19.

Predstavljačka djelatnost

− Promocija knjige *...pa sve do Stambola* i izložba slika akademika Fatmira Bačija održane su 11. januara 2020. Autor je rođen u Albaniji, i pripada četvrtoj generaciji albanskih Bošnjaka. Dosada je objavio sedam knjiga na albanskom i bosanskom jeziku. Pored toga što je uspješan pisac, Fatmir Bači je i slikar, te je uz promociju knjige izložen i dio slika iz autorova slikarskog opusa. Moderator programa je bila Suada Malkoč-Kovačević, a pored autora u programu su učestvovali Hazbija Kalač i maturantica brčanske Gimnazije Ajla Kalesić.

− Umjetnička večer posvećeno kiparu Aliji Kučukaliću organizirano je 21. 10. 2020. godine. U sklopu programa organizirana je izložbena promocija monografije *Alija Kučukalić, kipar: uz komentare* umjetnika te predstavljena Fondacija "Memorijalni atelje Alija Kučukalić". O umjetnikovom liku i djelu govorili su Lejla Kučukalić, umjetnikova kći, koja je i autorica monografije, te Ćazim Hadžimejlić, profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu. Moderatorica programa bila je Asmira Imamović-Ahmetović.

Obilježavanje značajnih datuma

− U povodu obilježavanja Međunarodnog dana maternjeg jezika 21. 2. 2020. je upriličen Godišnji koncert na kojem su predstavljene aktivnosti

"Preporodovih" sekcija u prethodnoj godini. Program je otvorio Dječiji hor, kojem je ovo bio prvi nastup sa dvije kompozicije u Domu kulture, dok je Dramski studio "Arlekino" predstavila Asja Kurtović. Nakon njih su nastupili mali polaznici Škole violine i klavira te mlađa grupa Ansambla pjesama i igara sa dvije folklorne koreografije. Kulenovićevu poemu *Na pravi put sam ti, majko, iziš'o* govorila je Ajla Kalesić, a Medina Zahirović odlomak iz romana *Derviš i smrt*. Starija grupa Ansambla pjesama i igara premijerno je izvela koreografiju pod nazivom Banjalučke igre, čijim postavljanjem su rukovodili Bedrudin i Enisa Hadžić. Na "Preporodovom" godišnjem koncertu nastupila je i Vesna Hadžić, poznata interpretatorica sevdalinki, koja već godinama podržava rad "Preporoda" u rodnom Brčkom i njegova je aktivna članica. Vesnu Hadžić, kao i Ansambl pjesama i igara, izuzetno uspješno je pratio Narodni orkestar kojim rukovodi Alosman Ahmetović, dok su Jasmina Šehanović i Darija Jahić, voditeljice "Preporodove" sekcije klavira i violine, i njihov kolega Tarik Šadić, profesor harmonike iz Tuzle, počastili su brčansku publiku jednom zajedničkom muzičkom izvedbom. Program je zatvorio Mješoviti hor predstavivši publici svoje dvije nove kompozicije.

− U okviru "Preporodove" manifestacije "Dani Povelje Kulina bana" profesorica bosanskog jezika Almira Omerović 28. 8. 2020. predstavila je svoj nagrađeni projekt "Priče iz mog kraja". Nakon prezentacije koja je upriličena za prosvjetne radnike i građane, prof. Omerović održala je i radionicu s polaznicima Dramskog studija "Arlekino", kojima je prezentovana jedna od legendi. Na Dan Povelje 29. augusta za saradnike, članove i prijatelje "Preporoda" organizirana je posjeta nekropoli stećaka i Svatovskom groblju kod kapele u naselju Štrepci. Domaćin ove posjete bio je fra Mirko Jozić, predsjednik Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" u Brčkom.

Komemorativni skup povodom smrti književnika Bekima Sejranovića

Povodom smrti književnika Bekima Sejranovića, 23. 5. 2020. u Domu kulture u Brčkom upriličena je komemoracija koju su organizirali BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini i BZK "Preporod" Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Komemoracija je organizirana u skladu s mjerama Kriznog štaba Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a za sve one koji nisu mogli prisustvovati komemoraciji organiziran je videoprijenos. Predsjednik BZK "Preporod" Brčko Edin Jašarević podsjetio je na činjenicu da je brčanski "Preporod" imao uspješnu saradnju s Bekimom Sejranovićem, te da je podsjećanje na njegov lik i djelo trajna obaveza koju Brčko ima, a počasni predsjednik BZK "Preporod" Brčko Ćazim Suljević kazao je da će pamtiti Bekima, prije svega, kao posebno senzibilnu i

preosjetljivu osobu, što u našem vremenu nije vrlina, nego mahana, a to je zato što nismo učeni da je preosjetljivost klica božanskog u čovjeku, da je osjećanje psihičkog bola najbolji dio nas. O saradnji sa Bekimom Sejranovićem govorila je urednica izdavačke kuće Buybook iz Sarajeva Ida Hamidović. U ime BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini govorio je predsjednik prof. dr. Sanjin Kodrić. Profesor Kodrić je kazao da je Bekim Sejranović i u životu i u književnosti bio lice i glas upravo tipičnog čovjeka našeg doba.

"Otuda je njegova književnost u suštini književnost praznine i nedostajanja, lutanja i traženja, književnost nespokoja i nemogućnosti pronalaženja. To je književnost – baš kao što mu je bio i sam život – rasutog identiteta, identitetskih krhotina, krhotina od kojih je nekako nastojao, u toj identitetskoj razbijenosti, sakupiti i okupiti svoje suštinski žuđeno ja. Književnost stalnog nepripadanja i stranstvovanja, i duboke, tragične potrebe za pripadanjem. I, naravno, književnost sjećanja, jer samo u sjećanju bilo je one punoće života koje nije bilo u životnoj stvarnosti. I tad se na poseban način kod Bekima javlja i njegovo rodno, a daleko Brčko", kazao je Kodrić.

Komemorativni skup povodom smrti prim. dr. Zijaha Begića

U Domu Islahijeta je 16. 6. 2020. godine održana komemoracija povodom smrti uglednog brčanskog ljekara i humaniste prim. dr. Zijaha Begića. Skup su organizirali Javna zdravstvena ustanova Brčko distrikt Bosne i Hercegovine i Fondacija porodice Bećirević, čiji je dr. Begić bio potpredsjednik, uz podršku BZK "Preporod" Brčko. U ime organizatora prisutnima su se obratili prim. dr. Stanislav Mihajlović, hirurg i onkolog, prim. dr. Samra Karamujić, predsjednica Fondacije porodice Bećirević, te u ime ožalošćene porodice Emina Begić, bratična preminulog. Prim. dr. Stanislav Mihajlović naglasio je da će Brčaci doktora Begića pamtiti kao izuzetnog stručnjaka i velikog humanistu, ali i kao oličenje neprikosnovene čestitosti i poštenja. Prim. dr. Samra Karamujić u svome obraćanju naglasila je da je dr. Begić cio život proživio nesebično se žrtvujući za dobrobit zajednice.

Okrugli sto *Brčko distrikt Bosne i Hercegovine 20 godina poslije*

– U organizaciji BZK "Preporod" Brčko a uz finansijsku podršku Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata u Domu Islahijeta u Brčkom je 10. 10. 2020. godine održan okrugli sto o temi *Brčko distrikt Bosne i Hercegovine 20 godina poslije*. Ove godine se navršilo 20 godina od uspostave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine te je brčanski

"Preporod" ovaj jubilej iskoristio kao povod za radni sastanak na kojem je razgovarano o dostignućima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u proteklim godinama i njegovim perspektivama u budućnosti. U uvodnim obraćanjima su osim domaćina, predsjednika BZK "Preporod" Brčko Edina Jašarevića i počasnog predsjednika BZK "Preporod" Brčko Ćazima Suljevića, govorili akademik Ejup Ganić, koji je u doba arbitraže za Brčko bio voditelj arbitražnog tima Federacije Bosne i Hercegovine, prof. dr. Šaćir Filandra u svojstvu izaslanika predsjednika "Preporoda" u Bosni i Hercegovini prof. dr. Sanjina Kodrića, te dipl. ing. Edhem Bičakčić, koji je u doba arbitraže za Brčko bio premijer Vlade Federacije Bosne i Hercegovine. Akademik Ganić izrazio je zadovoljstvo što je, ipak, nakon dužeg perioda organiziran okrugli sto na kojem će se podsjetiti na vrijeme kada su učinjeni veliki napori kako bi se omogućile pretpostavke da Brčko postane uspješan model građanske Bosne i Hercegovine. Prof. dr. Šaćir Filandra je izrazio zadovoljstvo činjenicom da se u organizaciji brčanskog "Preporoda" okupio značajan broj uglednih pojedinaca i predstavnika institucija u namjeri da razgovaraju o procesima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine. Dipl. ing. Edhem Bičakčić u svome obraćanju je naglasio da je neophodno vratiti Brčko distrikt Bosne i Hercegovine u fokus interesovanja kako politike tako i privrednih ulaganja. Nakon uvodnih obraćanja uslijedila je diskusija, a kao krajnji rezultat doneseni su zaključci i preporuke. Na okruglom stolu *Brčko distrikt Bosne i Hercegovine 20 godina poslije* prisustvovali su i prof. dr. Rifat Škrijelj, rektor Univerziteta u Sarajevu, Sulejman Garib, ministar u Vladi Federacije iz doba arbitraže za Brčko, Sead Rešidbegović, ministar u Vladi TK, dr. Šefko Sulejmanović, izaslanik muftije tuzlanskog, nekadašnji načelnik općine Srebrenik Mehmed Bajrektarević, premijer Vlade TK u vrijeme arbitraže za Brčko Hazim Vikalo, načelnik Općine Lukavac Edin Delić, te brojni Brčaci, koji su ostvarili uspješne karijere u naučnom, javnom i političkom životu Bosne i Hercegovine. Skupu su prisustvovali i predstavnici Islamske zajednice, predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, predstavnici političkih stranaka, boračkih udruženja i udruženja građana, te Brčaci koji su u proteklim godinama dali svoj doprinos izgradnji civilnog života kako na brčanskoj slobodnoj teritoriji za vrijeme agresije, tako i u godinama nakon povratka u Brčko. Poslove koordinacije aktivnosti vezanih za organizaciju okruglog stola vodile su "Preporodove" saradnice Mirela Glibanović, prof. engleskog jezika, i Meliha Đonlić, prof. informatike.

Rad "Preporodovih" sekcija

Škola stranih jezika

Škola stranih jezika broji 170 polaznika, od čega je 30 odraslih. Mlađi polaznici raspoređeni su u 21 grupu, dok su odrasli raspoređeni u pet grupa. Ove školske godine osnovana je i nova grupa polaznika u MZ Brod a ponovo je pokrenut i kurs turskog jezika za odrasle polaznike. Nastavljena je uspješna saradnja sa džematima Islamske zajednice Brčko, u mjestima Brka, G. Rahić, Maoča i Brod, koji već godinama ustupaju svoje prostorije za realizaciju nastave stranih jezika. Nastavu trenutno planira i izvodi ukupno devet nastavnika: Mirela Glibanović, Sadeta Pezerović, Adisa Osmić-Smajić, Semir Mujić, Eldina Sarajlić, Mirza Karamehić, Zora Jovanović, Elma Šarić i Emina Nišić.

Mješoviti hor

Mješoviti hor u proteklim godinama već je stasao u ozbiljnog reprezenta uspješnog djelovanja brčanskog "Preporoda". Brojnim i izvrsnim nastupima u Brčkom i regionu, Mješoviti hor BZK "Preporod" Brčko najbolje pokazuje kako se upornim radom može mnogo postići. Voditelj ove sekcije je Fikret Piskavica, profesor muzičke kulture. Iako je djelovao u specifičnim okolnostima, Mješoviti hor BZK "Preporod" Brčko u protekloj godini ostvario je zapažene rezultate. Repertoar hora obogaćen je novim kompozicijama, a među nastupima može se izdvojiti nastup hora u sarajevskoj Vijećnici u okviru manifestacije "Sazvučja", koju su organizirala društva BZK "Preporod", SPKD "Prosvjeta" i HKD "Napredak".

Ansambl pjesama i igara

Uz povremene prekide, ovaj ansambl je nastavio sa uspješnim radom i u 2020. godini. Ansambl djeluje u okviru dvije dobne grupe. Grupu mlađih polaznika vodi Enisa Hadžić, a stariju grupu Jasmina Agbar, profesorica sportske kulture. U radu im pomažu korepetitori Alosman Ahmetović i Alan Terzić. U okviru ansambla djeluje i Narodni orkestar BZK "Preporod" Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, koji broji pet članova, a orkestrom rukovodi Alosman Ahmetović.

Sekcija violine i klavira

Mala škola violine počela je sa radom 2018. godine u Kući Bećirevića. Nastavu izvodi Jasmina Šehanović, magistrica violine. Od 2019. godine sa

radom je počela i sekcija klavira, nastavu izvodi Darija Jahić, magistrica klavira. Sekcija violine i klavira u 2020. godini okupljala je 14 redovnih polaznika.

Dramski studio "Arlekino"

Sa polaznicima Dramskog studija "Arlekino" u 2020. godini radio je Irfan Kasumović, diplomirani glumac iz Tuzle. Uprkos povremenim prekidima u radu, članovi studija su uspjeli pripremiti predstavu *Ježeva kućica*, prema istoimenom tekstu Branka Ćopića.

Fondacija porodice Bećirević

BZK "Preporod" Brčko i Fondacija porodice Bećirević 29. 2. 2020. u Domu Islahijeta organizirali su svečanost potpisivanja ugovora o stipendiranju sa deset uspješnih studenata iz Brčkog. Svečanost dodjele stipendija organizirana je uoči Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Predsjednica Fondacije Samra Karamujić je tim povodom izjavila da je ova svečanost doprinos Fondacije i "Preporoda" obilježavanju ovog važnog datuma te je predstavila razvojni put Fondacije, a potpredsjednica Fondacije porodice Bećirević Azra Dervišević govorila je o vrijednostima znanja, nauke i učenosti i potrebi društvene brige za pomaganje uspješnih studenata. Saradnica "Preporoda" i Fondacije Meliha Đonlić upoznala je prisutne s projektima koje je prema Međunarodnim organizacijama kandidovala Fondacija porodice Bećirević a koji se odnose na razvoj preduzetništva i organizaciju kampova fizike. Na svečanosti je predstavljen i promotivni katalog Fondacije. U ime vakife Esme Bećirević, koja je zbog zdravstvenih teškoća bila spriječena prisustvovati svečanosti, prisutne je pozdravila njena sestrična Aida Tvica. U znak zahvalnosti za doprinos u osnivanju Fondacije porodice Bećirević na svečanosti su uručeni prigodni pokloni, crteži iz mape "Staro Brčko" akademskog slikara Mevludina Ekmečića, prvom predsjedniku Fondacije Nedžadu Akšamiću, prvom potpredsjedniku Zijahu Begiću, članu Inicijativnog odbora za osnivanje Fondacije Muhamedu Huskanoviću, te Esadu Fazliću za doprinos u izradi Statuta i pravilnika Fondacije.

Saradnja sa drugim društvima

BZK "Preporod" Brčko 18. 11. 2020. godine u saradnji sa HKD "Napredak" Brčko i SPKD "Prosvjeta" Brčko uputila je reakciju na prijedlog nacrta "Strategije razvoja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za period 2021−2027".

U dopisu koji je upućen supervizoru za Brčko Michaelu Scanlanu i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine iznijete su primjedbe i prijedlozi koji se odnose na mjesto i značenje triju nacionalnih društava "Prosvjete", "Preporoda" i "Napretka" u nacrtu spomenute Strategije.

U reakciji je navedeno da su HKD "Napredak", BZK "Preporod" i SPKD "Prosvjeta" institucije prosvjete i kulture u Bosni i Hercegovini koje baštine tradiciju dužu od jednog stoljeća. Ova društva svojim djelovanjem "predstavljaju najznačajniju potvrdu afirmacije kulture različitosti u vremenu globalizacije, što je od neprocjenjive vrijednosti za razvoj interkulturalnog dijaloga i jačanje socijalne kohezije društva" (Strategija kulturne politike u Bosni i Hercegovini, 2008, str. 7).

U tekstu se navodi da strategija kulturne politike treba ozbiljno uzeti u obzir tu stečevinu i ugraditi je u svoje temelje kao integrativni faktor opstojnosti. Njezino očuvanje istovremeno je poziv za očuvanje i reafirmiranje osobitog i historijski afirmiranog multikulturalizma koji je u iskustvu Bosne i Hercegovine dobio posebne i nove dimenzije.

Upravo zato u utvrđivanju strategije kulturne politike Brčko distrikta Bosne i Hercegovine treba, uvjereni smo, posebnu pažnju posvetiti djelovanju triju nacionalnih kulturno-prosvjetnih društava. Smatramo da tri kulturno-prosvjetna društva: "Preporod", "Napredak" i "Prosvjeta" u "Strategiji kulturnog razvoja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine " trebaju dobiti status udruženja od općeg i posebnog značaja za Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, navodeno je u zajedničkoj reakciji predsjednika tri nacionalna kulturna društva u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine. Dopis su potpisali Mirko Jozić, predsjednik HKD "Napredak" - podružnica Brčko, Dragan Tomić, predsjednik SKPD "Prosvjeta" Brčko i Edin Jašarević, predsjednik BZK "Preporod" Brčko distrikt Bosne i Hercegovine.

Predsjednik
Edin Jašarević

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Bužim

Sumirajući rezultate rada i djelovanja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u 2020. godini, s pravom se može konstatirati da je i ova godina bila vrlo značajna i plodonosna. Unatoč pandemiji izazvanoj nastupanjem korona virusa, rad BZK "Preporod" Bužim obilježen je velikim brojem aktivnosti i sadržaja. Međutim, među svim sadržajima najteži je bio onaj prvi, koji se odnosio na komemoraciju u povodu smrti dugogodišnjeg člana "Preporoda", književnika

i fotografa Nedžiba Vučelja. Proteklu godinu obilježila je i Osnivačka skupština BZK "Preporod" Bužim, održana 14. marta 2020. godine, te izbor novog rukovodstva na čelu sa predsjednikom Amirom Sijamhodžićem. Vrijeme prvog vala korone iskorišteno je za preregistraciju udruženja kod Ministarstva pravde u Vladi Unsko-sanskog kantona, koja je konačno završena 6. jula 2020. godine. Učešćem u programu kulturno-sportske manifestacije "Slobodarski dani viteškog grada Bužima" nastavljena je dugogodišnja praksa organiziranja lokalnih kulturnih priredbi, književnih večeri i likovnog salona. Ovogodišnja manifestacija obogaćena je sa još nekoliko "Preporodovih" sadržaja, poput Konkursa za najbolju neobjavljenu pjesmu o generalu Izetu Naniću, svečanog prijema za sve učenike generacije bužimskih osnovnih i srednjih škola, izložbe slika i grafika Seada Emrića te promocija knjige "Grljevac" autora Hamze Veladžića. Početkom mjeseca oktobra u "Preporodovom" izdanju objavljena je monografija "Sto godina Osnovne škole Bužim (1920−2020)" autora Amira Sijamhodžića, koja je doživjela dvije promocije. U toku godine, u četiri navrata organizirane su vrlo kvalitetne edukativno-zabavne ekskurzije za članove "Preporoda". Aktivnosti u 2020. godini završile su se ugošćavanjem predsjednika BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine prof. dr. Sanjina Kodrića kod načelnika općine Bužim i premijera Vlade Unsko-sanskog kantona, te odlaskom rukovodstva bužimskog "Preporoda" na Osnivačku skupštinu BZK "Preporod" Bosanska Krupa, koja je održana 25. 12. 2020. godine.

Kao i dosad, rad "Preporoda" finansiran je iz različitih izvora. Najveću podršku planiranim kulturnim sadržajima te apliciranim projektima pružili su općina Bužim te resorno ministarstvo. Značajna podrška pružena je od Organizacionog odbora za obilježavanje značajnih datuma, a u cilju organiziranja i realiziranja sadržaja u okviru manifestacije "Slobodarski dani viteškog grada Bužima". Vrijedne donacije za rad "Preporoda" uplatile su firme CyberNet, Pleska, Walmart, Beton, Plamen, Autoservis Topal i mnoge druge, potom članovi "Preporoda" Emin Skenderović, Amir Sijamhodžić, Muhamed Kržalić i Mirsad Ljubijankić.

Od ove godine "Preporod" ima novo sjedište (Islamski kulturni centar, ul. 505. viteške bužimske brigade, broj 55), te novu e-mail adresu (bzkpreporodbuzim@gmail.com). Većinu kulturnih sadržaja članovi "Preporoda" organizirali su u prostorijama velike i male sale Centra za kulturu te velike sale Islamskog kulturnog centra u Bužimu. Kao i ranijih godina, i ove godine su kao glavni partneri u organizaciji "Preporodovih" aktivnosti bili Centar za kulturu te Islamski kulturni centar.

U nastavku slijedi popis važnijih aktivnosti realiziranih u toku 2020. godine:

Februar

Dana 15. 2, dan nakon Nedžibove smrti, u organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Bužim i Centra za kulturu u Bužimu organizirana je prigodna komemoracija, na kojoj su se od Nedžiba oprostile njegove kolege i prijatelji. U programu komemoracije o Nedžibu su govorili njegovi dugogodišnji saradnici u kulturnom životu Bužima i Krajine Sead Emrić, Muhamed Kržalić, Gorica Bukić, Rasim Bajrić, Vahidin Veladžić i Amir Sijamhodžić, kao i nekolicina prijatelja, Nijaz ef. Hadžić, Džeko Bibuljica, Jusuf Bajrektarević i Jusuf Dedić. Komemoraciji je prisustvovalo više od stotinu građana, koji su se i na taj način oprostili od Nedžiba.

Dana 29. 2. Organizirana je jednodnevna ekskurzija u Hrvatsku i Sloveniju. Učesnici ekskurzije, među kojima i nekoliko novih članova posjetili su stari grad Ribnik, gradsko jezgro Novog Mesta, tvrđavu i Islamski centar u Ljubljani, tvrđavu u Celju te grad Zagreb.

Mart

Dana 6. 3. Na sugestiju predsjednika BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine prof. dr. Sanjina Kodrića, predsjednik BZK "Preporod" Bužim otpočeo je aktivnosti na obnovi rada "Preporoda" u Bosanskoj Krupi. Tim povodom 6. marta 2020. godine u restoranu "Alga" u Bosanskoj Krupi održan je prvi radni sastanak na navedenu temu, što će kroz nekoliko mjeseci rezultirati obnovom rada "Preporoda" u ovom gradu.

Dana 14. 3. U velikoj sali Islamskog kulturnog centra, u prisustvu 38 članova, održana je Osnivačka skupština BZK "Preporod" Bužim, na kojoj je usvojen novi Statut te izabrano novo rukovodstvo. Skupštinom je predsjedavao Muhamed Kržalić. U sastav Upravnog odbora izabrani su Lejla Šahinović, Amir Sijamhodžić, Asmir Alešević, Sejfullah Melkić, Tarik Abazović, Naila Elkasović, Zijad Isaković, Mersiha Dervić, Jasmina Ičanović, Sejfudin Muškić i Fahrudin Baltić, u Nadzorni odbor Huse Baltić, Nejra Bešić i Ibro Šahinović, te u Sud časti Kemal Dizdarević, Davud Dedić i Mehmed Harčević. Za predsjednika Upravnog odbora BZK "Preporod", a ujedno i cijelog društva, jednoglasno je izabran prof. Amir Sijamhodžić. U završnom dijelu Skupštine prisutnima se obratio i Haris Suljadžić, profesor historije, koji je u kratkim crtama obrazložio vlastite smjernice koje bi mogle biti od koristi u budućem radu "Preporoda" u Bužimu kao i Bosanskoj krajini. Iste je u pisanoj formi ponudio predsjedniku i članovima Upravnog odbora na razmatranje i usvajanje, a potom i primjenu.

April

Dana 14. 4. Predsjednik Skupštine i predsjednik Upravnog odbora BZK "Preporod" Bužim Muhamed Kržalić i Amir Sijamhodžić boravili su na prijemu kod ministra pravosuđa i uprave u Vladi Unsko-sanskog kantona gosp. Asima Dizdarevića. Razlog posjete bio je razgovor i otklanjanje nedoumica u procesu pravne registracije novosnovanog društva, te usklađivanje pojedinih odredbi Statuta sa kantonalnim zakonom koji regulira navedenu oblast.

Maj

Na dan 6. 5. predsjednik BZK "Preporod" Bužim Amir Sijamhodžić gostovao je na Radiju Bužim u emisiji pod nazivom "Ramazanski program sa Nailom Elkasović".

Dana 3. 5. predsjednik BZK "Preporod" Bužim Amir Sijamhodžić gostovao je na Radiju BIR u emisiji pod nazivom "Ramazanski običaji Bošnjaka". Voditeljica je bila Amina Kahriman.

Dana 25. 5. U hotelu "Europa" organizirana je Bajramska kahva za članove "Preporoda".

Juli

Dana 6. 7. pribavljeno rješenje o registraciji BZK "Preporod" Bužim.

Dana 8. 7. pribavljeno uvjerenje o registraciji poreznog obaveznika te obavještenje o razvrstavanju pravnog lica prema klasifikaciji djelatnosti.

Na dan 14. 7. po završenoj registraciji održana je prva sjednica Upravnog odbora na kojoj je usvojen Plan rada BZK "Preporod" za 2020. godinu. Sjednici su prisustvovali članovi Upravnog odbora Amir Sijamhodžić, Jasmina Ičanović, Lejla Šahinović, Tarik Abazović, Fahrudin Baltić i Sejfudin Muškić, te članovi "Preporoda" Zeid Dizdarević, Hamdija Abazović, Dževad Ponjević i Muhamed Kržalić.

Od 25 do 26. 7. izvedena je dvodnevna "Preporodova" ekskurzija u Fojnicu. Tim povodom učesnici su posjetili Stari grad Ključ, Travnik, nakšibendijsku tekiju i turbe Abdurahmana Sirri babe na Oglavku te turbe šejha Horosanija, potom Prokoško jezero na planini Vranici, Franjevački samostan i Čaršijsku džamiju u Fojnici, vodopad Kozice, grad Bugojno, dovište Ajvatovicu, džamiju i tekiju Hasana Kjafije Pruščaka u Pruscu, Baš džamiju u Donjem Vakufu te Etno selo Ušće na rijeci Semešnici kod Donjeg Vakufa.

August

Dana 8. 8. U organizaciji "Preporoda" u prostoriji velike sale Islamskog kulturnog centra u Bužimu sa početkom u 19.00 sati otvorena je likovna izložba "Summa Bosniaca" autora Seada Emrića. Na izložbi su govorili direktor Islamskog kulturnog centra Eniz Veladžić te predsjednik BZK "Preporod" Bužim Amir Sijamhodžić. Izložbi je prisustvovalo oko 40 sugrađana, koji su se pridržavali epidemioloških mjera koje su bile na snazi. Nakon toga, također u organizaciji "Preporoda" u 20 sati je održana promocija novoobjavljene knjige "Grljevac" autora Hamze Mehe Veladžića. Pored autora Veladžića te predsjednika "Preporoda", na promociji su govorili načelnik općine Bužim Mersudin Nanić, predsjednik Organizacionog odbora manifestacije Edham Eminić, potom promotori Izet Ljubijankić, Agan Elkasović, Safet Husić te književnica Elmedina Muftić.

Dana 10. 8. Po osmi put održani su Bužimski likovni salon i Bužimsko književno kazivanje, a koji su bili u znaku sjećanja na preminulog književnika, fotografa i novinara Nedžiba Vučelja. Na Likovnom salonu učestvovali su Ferida Kovačević, Hazer, Sead i Halida Emrić. Također, među postavljenim umjetničkim djelima nalazile su se i tri umjetničke fotografije vodopada na krajiškim rijekama Uni i Blihi čiji je autor pokojni Vučelj. Na Književnom kazivanju učestvovalo je osam autora: Emin Grošić, Nejra Bešić, Fehima Balkić, Dževad Ponjević, Safet Emrić, Lejla Šahinović, Amina Šekić i Amir Sijamhodžić. U čast preminulog Vučelja Emin Grošić je pročitao napisanu pjesmu pod nazivom "Omaž prijatelju Nedžibu". Iste večeri proglašeni su i pobjednici prvog nagradnog literarnog konkursa za najbolju neobjavljenu pjesmu o generalu Izetu Naniću, na kojem su mogli sudjelovati učenici osnovnih i srednjih škola sa područja općine Bužim. Na konkurs je pristiglo 14 radova, a za najbolje radove nagrađeni su: Medina Ćordić, Erna Bunić i Ehlimana Bajrić u kategoriji osnovnih škola, te Dalila Aldžić, Sumeja Tabaković i Sara Kovačević u kategoriji srednjih škola. Pobjedničke radove pročitala je članica "Preporoda" Naila Elkasović, a pobjedničke pjesme u obje kategorije pročitane su i na završnici manifestacije 15. augusta 2020. godine u sklopu Svečane akademije.

Dana 12. 8. U velikoj sali IKC-a održan je prijem i druženje učenika generacije bužimskih osnovnih i srednjih škola. Program se sastojao iz svečarskog i zabavanog dijela, a sve je iskorišteno da se na simboličan način obilježi i 150. godišnjica rođenja poznatog pjesnika, kulturnog radnika te prvog predsjednika kulturno-prosvjetnog društva "Gajret" Safvet-bega Bašagića. Nakon uvodnog referata koji je pročitala Naila Elkasović te prikazivanja kratkog dokumentarnog filma o Safvet-begu Bašagiću, skupu se obratio i predsjednik "Preporoda"

Amir Sijamhodžić. Ovogodišnja "Preporodova" priznanja dobili su učenici generacije školske 2019/2020. godine: Sara Emrić, Lejla Pajalić, Ilhan Elkasović, Amel Duranović i Sara Cinac. Nagrade su uručili načelnik općine Bužim Mersudin Nanić, predsjednik Organizacionog odbora Edham Eminić, direktor Islamskog kulturnog centra Eniz Veladžić, likovni umjetnik Sead Emrić te članica "Preporoda" Lejla Šahinović.

Septembar

Na dan 6. 9. organizirana je jednodnevna ekskurzija članova bužimskog "Preporoda" po maršruti Drvar − Martin Brod − Kulen Vakuf − Bihać. Tom prilikom članovi "Preporoda" posjetili su: Titovu pećinu i vrelo rijeke Bastašice u Drvaru, ribnjak na Uncu, Velki slap, Eko-veš mašinu i Pravoslavni manastir Rmanj u Martin-Brodu, restoran "Bistro na Uni" i Sultan Ahmedovu džamiju u Kulen Vakufu, potom Štrbački buk na Uni, te tvrđave Ostrovicu i Sokolac.

Dana 24. 9. u sklopu trodnevne posjete Cazinskoj krajini u Bužimu je boravio i konačio poznati književnik, novinar i publicista Mehmed Meša Pargan. Tom prilikom Pargan je održao promociju svojih nekoliko knjiga, među kojima se posebno ističu kapitalno djelo o starim zanatima pod nazivom "Tradicija Bosne i Hercegovine − zanati" te roman *Grad u cvatu magnolije*. Parganovu posjetu organizirali su Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Bužim i Medžlis Islamske zajednice Bužim, a predstavljanje autora i njegovih djela održano je u velikoj sali Islamskog kulturnog centra. Promotori su bili Omer Trnovac, prof. historije, te Amir Sijamhodžić.

Oktobar

Dana 5. 10. u povodu Svjetskog dana učitelja u velikoj sali IKC-a promovirana je monografija *Sto godina osnovne škole "Bužim" (1920−2020)* autora Amira Sijamhodžića. Nakon prve promocije koja je zbog ograničene mogućnosti posjete organizirana samo za uposlenike OŠ "Bužim", pet dana kasnije u velikoj sali Centra za kulturu priređena je promocija za ostale sugrađane. Promotor na prvom događaju bio je prof. dr. Izet Pehlić, dok je na drugom u toj ulozi bio hafiz prof. dr. Rifet Šahinović. Izdavač ove vrijedne i vrlo skupe knjige bio je "Preporod", a veliku podršku projektu pružili su Općina Bužim i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta u Vladi Unsko-sanskog kantona.

Dana 28. 10. na web portalu *biserje.ba*, u okviru rubrike Godina "Preporoda", predstavljen je rad i djelovanje BZK "Preporod" Bužim.

Novembar

Od 21 do 22. 11. realizirana je dvodnevna "Preporodova" ekskurzija sa ciljem upoznavanja prirodne i kulturne baštine gornjeg Podrinja i istočne Hercegovine. Tim povodom članovi i aktivisti bužimskog "Preporoda" posjetili su Goražde, Foču, Gacko, Bileću, Stolac, Mostar, Nevesinje, Konjic i Sarajevo. Sabah-namaz u Kalibunar džamiji u Travniku, kahva na Baščaršiji, ručak u Goraždu, podne i ikindija namaz u Aladža džamiji u Foči, kratke posjete partizanskom spomeniku na Tjentištu, jezeru Klinje, gradovima Gacku, Bileći i Stocu – obilježili su prvi dan putovanja. Obilazak Gacka iskorišten je za posjetu centru grada te džamiji Mehmed-age Zvizdića. U Bileći je upriličena posjeta nekropoli stećaka na sjevernoj obali Bilećkog jezera te Careve džamije i Džamije Hasan-paše Predojevića. Kratko odsjedanje putnici su imali u restoranu preko puta vojne kasarne u Bileći, a potom i u restoranu Han u Stocu. Nakon noćenja i jutarnje šetnje u Mostaru, uslijedio je posjet Nevesinju, starom dijelu grada, korzu, džamiji te centralnom odredištu, rodnoj kući Safvet-bega Bašagića, koju je nedavno otkupio "Preporod". Dalji put iz Nevesinja vodio je kroz naselja Borovčiće, pored nekropole stećaka u Podnožju planine Prenj, pa ponad Boračkog jezera, kroz Glavatičevo sve do Konjica. Posjetom Mehmed-čauševoj džamiji, potom Staroj ćupriji na Neretvi te ručkom u restoranu Han završen je planirani dvodnevni obilazak, nakon čega je uslijedio duži put u pravcu Krajine i Bužima.

Decembar

Na dan 1. 12. predsjednik BZK "Preporod" Bužim prisustvovao je formiranju Inicijativnog odbora za Osnivanje BZK "Preporod" Bosanska Krupa.

Dana 14. 12. Izrađen novi pečat Društva.

Dana 25. 12. Predsjednik BZK "Preporod" Bužim Amir Sijamhodžić, u svojstvu koordinatora "Preporoda" za Bosansku krajinu, prisustvovao prijemu kod premijera Unsko-sanskog kantona gospodina Mustafe Ružnića. Pored njega, ovom radnom sastanku prisustvovali su i predsjednik "Preporoda" prof. dr. Sanjin Kodrić, zastupnik u skupštini Unsko-sanskog kantona gospodin Nisvet Jusić, predsjednik BZK "Preporod" Bihać prof. dr. Adnan Ćehajić, te Nazif Salčin i Nermin Hodžić iz Sarajeva. Iste večeri predstavnici BZK "Preporod" Bužim Muhamed Kržalić, Dževad Ponjević i Amir Sijamhodžić prisustvovali su Osnivačkoj skupštini BZK "Preporod" Bosanska Krupa.

Dana 26. 12. Rukovodstvo i članovi BZK "Preporod" Bužim, zajedno s predsjednikom BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine prof. dr. Sanjinom Kodrićem

i njegovim saradnicima, prisustvovali su prijemu kod načelnika općine Bužim gospodina Mersudina Nanića. Nakon toga, gosti iz Sarajeva i predsjednik bužimskog "Preporoda" posjetili su porodični atelje poznatih bužimskih umjetnika Seada i Halide Emrić.

Predsjednik
Amir Sijamhodžić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Čelić

Uzimajući u obzir da Čelić pripada manjim općinama gdje mlađi naraštaji teže dolaze do izražaja i gdje se dosta manje radi s njima, BZK "Preporod" – Općinsko društvo Čelić u 2020. godini odlučilo je da za njih organizira radionicu pod nazivom "Radionice za razvoj kritičkog razmišljanja, rezilijencije, metasvijesti, afirmacije vrijednosti, aktivnog slušanja, regulacije emocija..., uz smijeh i ugodnu atmosferu", koju je, također, podržala Međunarodna organizacija za migracije (IOM). Svoj doprinos ovoj radionici dalo je i Bošnjačko udruženje "Amanet" Čelić s kojim smo u 2020. godini potpisali i sporazum o saradnji.

Ova radionica imala je za cilj pomoći ljudima da vide svoj svijet i sukobe na adekvatan način, kako bi se spriječilo nasilje i promoviralo zajedništvo, kroz različite pristupe koji njeguju životne vještine kao što su kritičko razmišljanje, rezilijencija/otpornost, metasvijest, afirmacije vrijednosti, aktivno slušanje, regulacija emocija *itd.*

Učesnici koji su sudjelovali u radionici utemeljenoj na metodologiji Cambridge Univerziteta dobili su certifikate (koje mogu priložiti prilikom apliciranja na posao), proveli su ugodno i interaktivno vrijeme (dva i po sata dnevno) uz smijeh i zabavu te su stekli vještine i znanja koja mogu uvijek primijeniti u određenim životnim situacijama.

Održano je edukativno predavanje pod nazivom "Prevencija karcinoma grlića maternice". Smatrali smo da svaka žena na ovoj planeti zaslužuje da bude njegovana i da vodi računa o svom zdravlju, te smo se rado odazvali i doprinijeli ovom predavanju, a o svemu tome dosta su nas upoznale dr. Zumra Begić i dr. Aida Ždralić-Bašić.

U općini Čelić pokrenut je i novi projekt pod nazivom "Razvoj turizma", te je BZK "Preporod" Čelić priključila svoje volontere koji su učestvovoali u ovoj aktivnosti i tako doprinijeli našoj zajednici.

Zadovoljni smo aktivnostima u ovoj godini uzimajući u obzir da nam je situacija izazvana virusom Covid-19 otežala funkcioniranje, ali dolaze nam neki bolji dani, a s njima zajedno i naše dalje zalaganje, rad i trud.

Predsjednica
Bilalović

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Doboj

Neposredno poslije velike poplave u Doboju, 19. 11. 2014. godine na inicijativu mr. Bajre ef. Džafića, Adila ef. Rudanovića i diplomiranog pravnika Adisa Bekrića, formirana je BZK "Preporod" Doboj. Na osnivačkoj skupštini, koja je održana u umjetničkoj galeriji Kulturnog centra u Doboju, uz prisustvo tadašnjeg predsjednika "Preporoda" Bosne i Hercegovine prof. dr. Senadina Lavića i člana Matičnog odbora "Preporoda" Bosne i Hercegovine Hadžema Hajdarevića, doneseni su potrebni dokumenti za registraciju, koja je ozvaničena u Osnovnom sudu u Doboju 2. 3. 2015. godine. Na Skupštini je izabrano rukovodstvo, Upravni odbor, Nadzorni odbor i Sud časti. Za predsjednika je izabran prof. dr. Zijad Bešlagić. Ovu skupštinu je uljepšala i osvježila mala Amna Smailbegović iz Tešnja, koja nam je otpjevala dvije sevdalinke akapelo. Ova djevojčica pratila nas je na svakoj našoj manifestaciji i rasla zajedno sa "Preporodom" Doboj, da bi već sada postigla zapažene umjetničke rezultate kao interpretatorka.

Neophodnost formiranja "Preporoda" bila je izraz potreba bošnjačkog stanovništva u Doboju, pošto je od 1992. godine do dana osnivanja 19. 11. 2014. godine Doboj bio prazan i zapušten prostor u pogledu kulturnog života Bošnjaka, između ostalog, i zbog pasivnosti samog bošnjačkog naroda, a posebno zbog okolnosti postojeće situacije u Doboju u kojoj su Bošnjacima bila uskraćena osnovna ljudska prava. Takvo stanje je, dugoročno, moglo da se reflektuje na cjelokupni život i identitet bošnjačkog stanovništva u Doboju. "Preporod" je bio u tom momentu tračak nade i spasa da se to ne desi. U tome smo uspjeli, ali i dalje ustrajavamo čuvati kulturnu baštinu našeg naroda.

Za šest godina "Preporod" Doboj ostvario je značajne rezultate u svom radu, izvršavajući viziju, misiju i ciljeve kroz svoj program rada. Ono što je najvažnije, u gradu se osjećala drugačija atmosfera među ljudima, novi optimizam, naše manifestacije su bile dobro posjećene, a ljudi su željno isčekivali svaku novu manifestaciju koja će ih okupiti, oplemeniti i donijeti neki novi impuls, što je pozitivno utjecalo na njihovo kolektivno stanje, ispunjeno nadom u neko bolje sutra.

Društvo "Preporod" okupljalo je stanovništvo Doboja svih vjera i nacija na sadržaje koje smo organizovali, promocije knjiga, obilježavanje značajnih datuma iz naše historije, na druženja povodom nastupajućih ramazanskih dana, bajramska druženja, što je dovelo do pozitivnih reakcija u gradu i što je ostalo zapamćeno kod onih koji su bili sudionici ovih događaja.

Reagirali smo na nepravde koje se čine prema Bošnjacima, naročito vezano za izučavanje nacionalne grupe predmeta u školama i probleme koji su vezani za izučavanje bosanskog jezika, kao i neka sigurnosna pitanja, tako što smo svojim saopćenjima preko medija izražavali svoj stav i svoje zahtjeve.

"Preporod" iz Doboja je član Koalicije "Tolerantno i pozitivno iz Doboja", koja broji 16 nevladinih organizacija, u okviru koje smo učestvovali u svim aktivnostima, a naš predstavnik je bio posljednje dvije godine i uspješan koordinator te koalicije. Koalicija je odlukom Skupštine grada Doboja donijela "Plan kohezione zajednice", čime je svoj rad podigla na viši nivo, kao rijetko koja koalicija u lokalnoj zajednici u Bosni i Hercegovini.

"Preporod" iz Doboja usvojio je novi Statut, usklađen sa Statutom BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine, čime smo ujednačili statutarne odredbe sa drugim općinskim i gradskim društvima. Proširili smo svoje djelovanje i na područja mjesnih zajednica, tako smo u Kotorskom, Grapskoj, Ševarlijama i drugim mjestima organizirali svoje aktivnosti i ponudili svoje partnerstvo za saradnju. Posljednja aktivnost na ovom planu bila je 1. marta 2020. godine, kada smo zajedno sa MZ Grapska obilježili Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine uz bogat kulturno-zabavni i edukativni program. Uspostavili smo dobre odnose sa društvima "Preporoda" iz Zenice, Brčkog, Gračanice, Doboj-Istoka i drugih mjesta.

U 2020. godini, zbog poznate situacije sa pandemijom Covid-19, otežan je naš rad, kao i drugima, ali već tražimo nove forme i načine da se vratimo u ritam koji smo imali do tada. Nadamo se da ćemo u tome uspjeti zalaganjem svih članova "Preporoda" ali i ostalih građana. Ti novi modaliteti mogli bi se ostvariti u radu sekcija koje smo formirali ranije, još od početka rada "Preporoda" u Doboju. Te sekcije sa manjim brojem članova mogle bi biti dobra zamjena za forumski rad, jer smo na jednom mjestu željeli vidjeti što više građana Doboja. Sekcije koje bi trebale obnoviti svoj rad su: jezička, zdravstvena, istorijska, informatička i druge, za čiji rad već imamo određene sadržaje, a koje treba obogatiti i prilagoditi novim uslovima.

Pokušavamo ostvariti naše aktivnosti i putem on-line mreže, uz prethodno obezbjeđenje tehničkih uslova za to.

Zahvaljujem svim članovima "Preporoda", rukovodstvu, građanima Doboja, društvima sa kojima imamo ugovoreno partnerstvo na dosadašnjem radu i

doprinosu koji su pružili, u nadi da će se u narednom vremenu stvoriti bolji uslovi za rad u prostornom, finansijskim pogledu, ali i angažmanom svih članova u cilju napretka "Preporoda" Doboj. Do ostvarenja boljih uslova za rad, BZK "Preporod" Doboj će se oglašavati saopćenjima, raditi u manjim grupama, koristiti savremena sredstva komunikacije za održavanje sadržaja svoga programa i prilagođavati se postojećim uslovima. Želimo veću saradnju sa drugim društvima "Preporoda" Bosne i Hercegovine, želimo veće učešće "Preporoda" Bosne i Hercegovine i njegovih foruma na planu pomoći općinskim i gradskim društvima, sa zajedničkim akcijama, a sve u cilju ostvarivanja ciljeva, misije, vizije i programa društva "Preporod" u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Predsjednik
Zijad Bešlagić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Doboj-Istok

U prošloj godini, u okolnostima pandemije, imali smo sljedeće aktivnosti:

Dana 29. 2. 2020. godine organizirali smo svečanu akademiju "Živi vječno, Jedina" povodom 1. marta, Dana nezavisnosti. Nakon prigodnog referata o značaju ovog historijskog događaja i prigodnih stihova, posjetioci su uživali u patriotskim pjesmama, sevdalinci, folkloru i sazu.

Dana 9. 8. 2020. godine naš folklorni ansambl pozvan je da učestvuje na "Šestim bjelopoljskim danima folklora" u Mostaru. Iako su bila određena ograničenja zbog pandemije, organizator nas je uvrstio u program zajedno sa još 4 učesnika ove manifestacije. Naša autentična tradicionalna nošnja i igra nagrađeni su dugotrajnim aplauzima.

Kako bismo održali tradiciju, 17. 10. 2020. godine na čardaku slastičarne "Korzo" u Klokotnici priredili smo četrnaeste književne susrete "Kasim Deraković" u Doboj-Istoku. Svojim spisateljskim umijećem predstavilo se više od dvadeset autora, a promovirano je šest novih knjiga sljedećih autora: Fikreta Ahmedbašića, Hasana Paloša, Huseina Mehmedovića, Rasima Hodžića, Mirzeta Ibrišimovića i Kemala Ljevakovića. Omaž zavičajnom piscu pripao je pjesniku Fikretu Ahmedbašiću, a susrete je otvorio delegat u Skupštini TK i uspješni privrednik iz Doboj-Istoka Alen Karić.

Predsjednica
Hanifica Suljić

BZK "Preporod" − Općinsko društvo Donji Vakuf

Aktivnosti BZK "Preporod" – Općinski odbor Donji Vakuf u 2020. godini realizirane su kroz različite sadržaje. Intenzitet aktivnosti bio je znatno manji u odnosu na prethodne godina. Organizirano je nekoliko manifestacija povodom različitih značajnih događaja. Svakako treba naglasiti da je tokom godine određena aktivnost razmatrana na svim strukturama "Preporoda" Donji Vakuf prezentirana na prigodnim manifestacijama, na različitim lokacijama i povodom različitih prilika. Naravno, sve su to prilike vezane za značajne datume i događaje, bošnjačke znamenite pojedince, za bošnjački narod uopće i Bosnu i Hercegovinu kao njihovu jedinu državu. Aktivnosti BZK "Preporod" Donji Vakuf bile su i u školama, u kojima pokušavamo mlade generacije Bošnjaka i druge patriote Bosne i Hercegovine usmjeriti na razmišljanje i aktivnosti u cilju pravilnog odnosa prema vrijednostima bh. društva i neophodnosti čuvanja tradicije Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Obilježili smo i sve vjerske praznike Bošnjaka (ramazanski i hadžijski Bajram), kao i dolazak ramazana, mjeseca posta. Posebne aktivnosti imali smo povodom tradicionalne 510. vjersko-kulturne manifestacije "Ajvatovica", zatim Dana državnosti Bosne i Hercegovine i Dana općine Donji Vakuf.

Posebno treba istaći da je najveći broj aktivnosti različitih sadržaja realiziran u prostorijama Doma kulture. Saradnja s rukovodstvom Doma kulture veoma je dobra. Isto tako, saradnja sa KUD "Nakib Abdagić Kiban" iz Donjeg Vakufa u kontinuitetu je odlična. Značajno je istaći da su sve naše aktivnosti stalno pratili novinari Radija Donji Vakuf i Televizije Bugojno, uz korektne izvještaje o našim aktivnostima.

Najviše sadržaja i aktivnosti ostvareno je povodom 510. Ajvatovice, koja se svake godine održava na području Srednje Bosne, s centralnim manifestacijama u Donjem Vakufu i starom gradu Pruscu. U maju smo imali intenzivne aktivnosti s Medžlisom Islamske zajednice Donji Vakuf i Muftijstvom travničkim u vezi s različitim programima kulturnog i vjerskog karaktera koji se realiziraju povodom najvećeg okupljanja muslimana na tlu Evrope.

Izuzetno mjesto u ovom izvještaju pripada događaju koji je na poseban način probudio interes Bošnjaka Donjeg Vakufa za svoju tradiciju, svoju sadašnjost i budućnost. Naime, u junu smo organizirali predavanje interaktivne prirode. Predavač na temu "Identitet i kultura Bošnjaka na raskršću" bio je predsjednik BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine prof. dr. Sanjin Kodrić. Teško se možemo prisjetiti da je u Donjem Vakufu neko predavanje ili manifestacija sličnog karaktera ostvarila veće interesovanje od ove.

Neke od najvažnijih aktivnosti koje su realizirane u organizaciji BZK "Preporod" – Općinski odbor Donji Vakuf u 2020. godini:

U februaru i martu pokrenuli smo aktivnosti u svim osnovnim školama u Donjem Vakufu kako bi učenici svojim radovima učestvovali na Konkursu za najbolje literarne i likovne radove na temu "Bosnom behar probeharao".

U martu smo organizirali druženje i razgovor o knjizi "Hanovi Uskoplja i Kupreškog polja", čiji autor je profesor Husein Čepalo. Knjiga je izuzetan doprinos očuvanju uspomena na uvjete i običaje ovoga kraja iz osmanskog vremena. Izdavanje ove knjige omogućila je kompanija "Promo" iz Donjeg Vakufa.

Nažalost, početkom proljeća zbog pandemije aktivnosti su skoro obustavljene.

U junu smo, i pored velikog intenziteta pandemije, uspjeli, uz potrebne mjere zaštite, povodom Ajvatovice organizirati predavanje profesora Kodrića.

U septembru su povodom Dana općine Donji Vakuf organizirane aktivnosti u cilju očuvanja tradicije bošnjačkog naroda našeg regiona.

U saradnji s Medžlisom Islamske zajednice Donji Vakuf organizirali smo nekoliko manifestacija tokom godine, prije svega povodom Bajrama, rođendana poslanika Muhameda, a. s., ramazana i sl.

Posebno naglašavamo i ističemo da je povodom Dana općine Donji Vakuf, na jubilarnu 25. godišnjicu oslobođenja našeg grada, najveće općinsko priznanje, nagrada "14. septembar" dodijeljena BZK "Preporod" Donji Vakuf za dugogodišnji kontinuirani rad na zaštiti i unapređenju bošnjačke kulture i identiteta.

Predsjednik
Kemal Čolak

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Gradačac

BZK „Preporod" Gradačac proteklu godinu započeo je "Gradačačkim razgovorima", odnosno programom kulture sjećanja na uvaženog sugrađanina prof. dr. Mustafu Imamovića. "Preporod" svake godine u januaru tokom "Gradačačkih razgovora" obilježi njegovu godišnjicu smrti, kako bi se na taj način evocirale uspomene na velikana jednog vremena.

"Gradačačke razgovore" s pozdravnim riječima otvorila je predsjednica Nadira Pamuković i tom prilikom najavila dokumentarnu televizijsku emisiju koju je snimila Televiziji TK o životu i naučnom djelovanju uvaženog profesora. Gosti razgovora su uvaženi profesori iz Sarajeva i Tuzle: prof. dr. Husnija Kamberović, prof. dr. Edin Mutapčić i dipl. ing. Esad Subašić.

U februaru smo obilježili tradicionalni Međunarodni dan maternjeg jezika kao i Dan "Preporoda" koji je utvrđen Statutom. Za ove dane koje obilježavamo

upriličili smo naučno predavanje za sugrađane, profesore i učenike osnovnih i srednjih škola. Naučno predavanje ove godine prof. dr. Amira Turbić-Hadžagić iz Tuzle održala je zajedno sa gostujućim prof. dr. Sibelom Akova sa Univerziteta Yalova iz Istanbula. Predavanje je bilo na temu ,,Bosanski jezik i Bosanci u Turskoj". Moderator naučnog predavanja bila je predsjednica Nadira Pamuković.

U martu je"Preporod" u okviru projekta koji je finansiralo Federalno ministarstvo kulture organizirao Školu crtanja. Po njenom završetku trebali smo organizirati Koloniju zavičajnih slikara, ali to nismo mogli realizovati zbog epidemije Covid-19. Sredstva za tu namjenu usmjerili smo za izložbu slika pod nazivom "Likovna kolonija zavičajnih slikara", koja bi bila upriličena povodom Dana grada ili nekom drugom prilikom. Epidemija nas je ograničavala pa smo sve planirane aktivnosti odgodili za neka bolja vremena.

Ovu situaciju smo iskoristili za obavljanje postupka preregistracije u skladu s odredbama novog Statuta. Pored toga, ovaj period kulturnog mirovanja koristimo za priređivanje "Preporodove monografije", povodom 30 godina obnoviteljskog rada. U toku su pisanje i druge aktivnosti u izradi monografije. Jedanaestog janura 2021. godine ulazimo u tridesetu godinu obnoviteljskog djelovanja i nadamo se da će ova monografija izaći do kraja 2021. godine.

Povodom obilježavanja Dana grada učenici OŠ "Ivan Goran Kovačić" Gradačac, u skladu s epidemiološkim mjerama, dali su svoj doprinos te su u vremenu od 16. 10. 2020. godine do 23. 10. 2020. godine u "Preporodovom" izlogu postavili izložbu starih fotografija pod nazivom ,,Mome gradu za rođendan" s popratnim tekstom.

"Preporod" je kao suorganizator Kikićevih književnih susreta, koji su iz već poznatih razloga pomjereni za oktobar mjesec, u kojem se obilježavao i Dan grada, upriličio izložbu slika pod nazivom "Izložba likovne kolonije zavičajnih slikara" 26. 10. 2020. godine. Uvodnu i pozdravnu riječ uputila je predsjednica Nadira Pamuković, a o izložbi je govorio nastavnik likovne kulture Ređo Dervišević, koji je i zvanično otvorio izložbu. Izložbi su prisustvovali učesnici kolonije kao i članovi Organizacionog odbora Kikićevih susreta, uz poštivanje epidemioloških mjera.

Ostale planske aktivnosti u vezi sa promocijama i tribinama odgođene su do nekih boljih vremena.

Predsjednica
Nadira Pamuković

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Jablanica

BZK "Preporod" Jablanica je u 2020. godini imao sljedeće aktivnosti:

− Početkom februara održana je Izborno-izvještajna skupština društva, na kojoj su izabrani rukovodstvo i organi društva. Također je usvojen program rada za 2021. godinu i finansijski izvještaj za 2019. godinu.

− Povodom Dana općine Jablanica i Dana "Preporoda" 20. 2. 2020. godine održana je izložba jablaničkih umjetnika u organizaciji BZK "Preporod" Jablanica. Izložba je održana u holu Sportskog centra Jablanica, na kojoj je učestovalo preko 30 jablaničkih slikara.

− Istog dana održana je i promocija knjige našeg predsjednika mr. Resula Čilića pod nazivom "Put spasa". U romanu *Put spasa* ispričane su istinite priče i opisani autentični likovi. Knjiga govori o obrazovanju, kulturi, odbrani i preživljavanju u Jablanici u toku odbrambenog rata 1992–1995. godine. Roman je posvećen svim jablaničkim stanovnicima, borcima Armije Bosne i Hercegovine, izbjeglicama, šehidima i njihovim porodicama, djeci i njihovim majkama, te ženama koje su podnijele ogromnu žrtvu spremajući svoje sinove i muževe na utvrđene linije ne znajući hoće li se vratiti. Promotori ovog romana bile su istaknute ličnosti iz kulturnog i javnog života općine Jablanica, a uvodni promotori su bili: prof. dr. Senadin Lavić i mr. Nusret Omerika.

− U augustu je održan tradicionalni koncert "Veče sevdaha" ispred zgrade "Preporoda" u ulici Branilaca grada. Na koncertu je učestvovalo 30 harmonikaša koji su izvodili najljepše sevdalinke sa ovih područja. Koncert je održan uz sve mjere propisane od strane Epidemiološke službe Općine Jablanica.

− U septembru je završena preregistracija Društva.

− U decembru je održan tradicionalni koncert "Harmoniko moja". Koncert je održan u kino-sali Jablanica. Koncert predstavlja godišnji rad "Preporodove" Škole harmonike koju vodi profesor Mirsad Pilav.

Predsjednik
Resul Čilić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Kladanj

Iza nas je po svemu teška godina, pandemija Covid-19 i njeni efekti promijenili su naše živote, kriza izazvana epidemijom sa kojom se suočavamo neminovno se reflektovala na rad svih nas, pa tako i na rad BZK "Preporod" Kladanj. Činilo se nemogućim u ovakvim okolnostima funkcionirati. Nekoliko mjeseci snalazili smo se u situacijama koje su nove i atipične, nadali smo se da

će pandemija ići ka smirivanju, međutim, stvari su krenule na gore. Ipak, nismo posustali, niti odustali od započetih projekata, BZK "Preporod" Kladanj radio je cijelu godinu bez prestanka. U vremenu koje je uslijedilo, periodu presijecanja veza i podizanja barijera među ljudima, bilo je jasno da kultura mora ostati jedna od ključnih poveznica. Također, postajali smo svjesni činjenice da se moramo pokrenuti i da će nam rad i projekti pomoći da sve lakše prebrodimo. Još jednom se pokazalo da je upravo kultura u trenucima krize najranjivija, ali je najznačajnija kada je u pitanju održavanje temeljnih ljudskih vrijednosti. Tokom realizacije projekata u okonostima zabrana i ograničenja bili smo prinuđeni uvoditi novine u pojedine segmente našeg rada i prilagođavati se trenutnoj epidemiološkoj situaciji, ali nismo odustajal. O tome govore sadržaji i aktivnosti koji su se uprkos svim aktuelnim otežavajućim okolnostima, zahvaljujući predanom radu i neposustajanju, uspjeli realizirati. Ne svjedoče o tome samo sadržaji i aktivnosti koje su navedene u ovom izvještaju, nego i sve ono što "Preporod" svih ovih godina neprekidno radi. Zahvaljujući ozbiljnosti, nesebičnom radu i požrtvovanosti ljudi okupljenih oko promoviranja i unapređenja programskih načela "Preporoda", Društvo u Kladnju iz godine u godinu potvrđuje opravdanost svog postojanja. "Preporod" je u svakoj prilici na najprimjereniji način predstavljao svoj rad, općinu Kladanj, Bosnu i Hercegovinu, njenu tradiciju, kulturu i kulturnu baštinu. Nastavljajući svoju programsku zadaću očuvanja i razvijanja bošnjačke kulture u ovom izvještajnom periodu, Društvo je nastavilo s realizacijom predviđenih programskih zadataka, koji su umnogome bili određeni epidemiološkom situacijom kao i simboličnim finansijskim sredstvima od 3.300,00 KM iz budžeta Općine Kladanj koja su bila predviđeno u 2020. godini. Upravo iz tog razloga težište naših aktivnosti usmjerili smo na projekte kojima smo uspješno aplicirali na javne pozive na kantonalnom i državnom nivou. Ta podrška omogućila nam je kontinuiranu realizaciju projekata koji imaju tradicionalan karakter i po kojima je "Preporod" u Kladnju postao prepoznatlji (17. smotra folklora, 7. i 8. likovna kolonija, Pozorišni dani u Kladnju 2020).

Općinsko društvo u Kladnju djeluje u prostoru smještenom na trećem spratu Doma kulture, koji je Općina Kladanj ustupila na korištenje, a za čije su opremanje i nabavku namještaja potrebna određena ulaganja.

Januar

Dana 13. 1. 2020. održano je sedmo tradicionalno okupljanje članica "Preporoda" radi pripremanja ćetenije pod nazivom "Raspi nam se, raspi, šećer ćetenijo" održano je u toplom ambijentu restorana "Tisovac" uz sevdalinku,

kolo i druženje, kojim "Preporod" nastavlja u svojim nastojanjima da vrati izgubljenu ljepotu i očuva tradicionalne bosanske običaje i adete.

Medijska promocija pripremanja tradicionalnih bosanskih jela. Raznolikost i tradicionalnost, bosanska kuhinja riznica tradicije i važan simbol kolektivnog identiteta dana održana je 13. i 14. 1. 2020. uz učešće članica "Preporoda" u snimanju emisije "Stol za 4" Televizije OBN.

Medijska promocija kulturno-historijskih znamenitosti Kladnja. Predsjednica BZK "Preporod" Kladanj Nevzeta Rustemović i dugogodišnji član kladanjskog "Preporoda" Muhamed Muhić bili su 17. 1. 2020. gosti na snimanju emisije "Hod vijekova" RTV TK u Kladnju

Februar

Dana 2. 2. 2020, prateći važne godišnjice, značajne datume, događaje i ličnosti, "Preporod" je učestvovao u organizaciji Svečane akademije povodom obilježavanja osnivanja Prve muslimanske podrinjske brdske brigade, koja je upriličena 2. februara u povodu 27. godišnjice njenog osnivanja. Prva muslimanska podrinjska brdska brigada je zajedno sa kladanjskom 121. brdskom brigadom u odbrani naših prostora dala častan i nemjerljiv doprinos. Učesnici akademije su bili Hor "Gazi Turali-beg" Medžlisa Islamske zajednice Tuzla, Muhamed Gagulić, Danis Berberović, Alisa Mašić, autor scenarija Nevzeta Rustemović, a voditelji Mirza Begić i Nevzeta Rustemović.

Obilježavanje Dana maternjeg jezika i promocija romana "Stope" književnice Senade Kadribašić održano je 24. 2. 2020. Promocija je doprinos kladanjskog "Preporoda" nastojanjima da se ukaže na značaj maternjeg jezika kao jednog od najbitnijih elemenata našeg individualnog i kolektivnog identiteta.

Dana 28. 2. 2020. održano je obilježavanje značajnih datuma uz učešće članova u organizaciji Svečane akademije povodom 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine (autorica scenarija Nevzeta Rustemović; voditelji Kanita Beširović i Mirza Begić).

Promocija knjige *Prošlost Kladnja sa detaljnim popisom stanovništa 1850/51* autora Edina Mutapčića, Sakiba Softića i Kemala Nurkića (izdavač: JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, a suizdavač BZK "Preporod" Kladanj). Ovaj važan izdavački projekt dat će poseban doprinos valorizaciji i popularizaciji kulturno-historijskog naslijeđa kladanjskog kraja i jedan je od sadržaja kojim je na svečan način obilježen 1. mart, Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Mart

6. 3. 2020. Snaženje duhovne svijesti Bošnjaka, obilježavanje vjerskih blagdana. Predsjednica BZK "Preporod" Kladanj Nevzeta Rustemović bila je gošća Ramazanskog programa RTV TK.

10. 3. 2020. Afirmacija zavičajnih stvaralaca. Promocija knjige "Nema umora pri veranju strmim stazama" autorice Fahire Numanović (promotor Nevzeta Rustemović).

April

13. 4. 2020. Snaženje duhovne svijesti Bošnjaka, obilježavanje vjerskih blagdana. Gostovanje predsjednice BZK "Preporod" Kladanj u emisiji TV Hayat (Ramazanski program).

Maj

8. 5. 2020. "Preporod" tradicionalno daje svoj doprinos u organizaciji manifestacije "Dani općine Kladanj". Godine 2020. sve aktivnosti prilagođene su aktuelnoj epidemiološkoj situaciji uzrokovanoj pandemijom Covid-19.

Juni

U sklopu projekta "5. susreti zavičajnih stvaralaca" (Kladanj, 2020), u okviru manifestacije VKM "Dani djevojačke pećine ", BZK "Preporod" Kladanj dana 12. 6. 2020. raspisao je konkurs za najbolji literarni rad (proza i poezija) o temi "Djevojačka pećina nekad i sad".

August

Paučko jezero, biser planine Konjuh, bilo je mjesto susreta ljubitelja pjesničke riječi i stiha, te posebne promocije zbirke pjesama "Nišangrad" autora Namika Halilovića. Namikove stihove nadahnuto je govorila Azemina Halilović, dok je u ulozi promotora bila Nevzeta Rustemović, predsjednica kladanjskog "Preporoda", koji je i izdavač zbirke. Svojim stihovima Namik nas vraća u svijet koji je nestao ili je samo u tragovima ostao. Vraća nas našoj izvornoj zavičajnosti. Postoje predanja i legende koje se jednostavno događaju kao i život. Jednom tako događene ostavljaju pomen o svom postojanju, trag svog

trajanja i prisustva u vremenu. Bosna je zemlja takvih legendi, jedna od njih je i Legenda o djevojci i Djevojačkoj pećini. Događaj je održan 29. 8. 2020.

Djevojačka pećina, iako nedovoljno istražena, uvijek je izazov i inspiracija. U navedenim riječima su razlozi zbog kojih kladanjski "Preporod" godinama objavljuje književne konkurse na temu Djevojačke pećine.

Na raspisani konkurs za najbolji literarni rad (proza i poezija) o temi "Djevojačka pećina nekad i sad", u okviru projekta "5. susreti zavičajnih stvaralaca", prijavljeno je osam radova, čiji su autori: Merjem Hurić, Kemal Gogić, Nejra Habibović, Amar Pervan, Emina Salihović, Amina Avdibegović, Ismet Softić i Meliha Gogić-Zulović. Između prispjelih radova komisija je za najbolje proglasila radove Amine Avdibegović, Ismeta Softića i Melihe Gogić-Zulović. Nagrade je uručila predsjednica "Preporoda" Nevzeta Rustemović.

Septembar

U periodu od 11. do 13. 9. 2020. održana je 7. likovna kolonija "Pogled ispunjen ljepotom" (Kladanj, 2020) u organizaciji BZK "Preporod" Kladanj.

(...) Po mnogu čemu posebna, i puna izazova, ipak se održala na prekrasnim padinama planine Konjuh, doduše u novim okolnostima, dokazujući da nam umjetnost može pomoći da sve lakše prebrodimo. Naučili smo da moramo uvoditi novine u pojedine segmente našega rada i tražiti puteve jedni do drugih. Bilo je i lako i teško uz previše opreza i poštivanja mjera, ali pobijedila je zajednička potreba da dokažemo da je upravo kultura najznačajnija kada je u pitanju održavanje temeljnih ljudskih vrijednosti.

Dio ove prekrasne priče bili su umjetnici iz svih krajeva Bosne i Hercegovine. Zahvalnost dugujemo članovima Biciklističkog kluba Kladanj na posjeti, interesovanju i podršci, Međunarodnom komitetu za razvoj naroda CISP Tuzla, Fondaciji za muzičke, scenske i likovne umjetnosti Sarajevo koja je prepoznala i podržala projekat i time omogućila kontinuitet u održavanju Likovne kolonije u Kladnju.

Od 25. do 27. 9. 2020. održana je 8. likovna kolonija "Pogled ispunjen mirom" (Kladanj, 2020), realizirana u okviru USAID-ovog projekta Pro-Budućnost, rezultat je aplikacije radne grupe ispred Općine Kladanj (Nevzeta Rustemović, Merisa Mujkić i Mirza Begić). Pro-Budućnost je USAID-ov projekat izgradnje mira i povjerenja među građanima i građankama svih etničkih i vjerskih skupina u Bosni i Hercegovini. Projekat provodi američka humanitarna organizacija Catoholic Relief CRS, sa partnerima Caritasom Bosne i Hercegovine, Institutom za razvoj mladih Kult, Forumom građana Tuzla (FGT), Helsinškim

parlamentom građana Banjaluka (hCA) i Međureligijskim vijećem u Bosni i Hercegovini (MRV).

Pro-Budućnost projekat je zaživio u općini Kladnj te su se još jednom Kladnjaci dokazali kao osvjedočeni zagovornici izgradnje mira, suživota, razumijevanja i međusobnog povezivanja, u ovom slučaju sa lokalnom zajednicom Vareš.

Dugujemo posebnu zahvalnost USAID-u i Općini Kladanj što je prepoznala važnost projekta i što je kandidirala upravo ovaj projekat. Negovom realizacijom nastavlja se kontinuitet u održavanju sada već tradicionalne likovne kolonije od 2014. godine. Kao i ranijih godina, nosilac svih aktivnosti je BZK "Preporod" Kladanj. Projekat je bio način da na jednom mjestu okupimo umjetnike iz različitih gradova Bosne i Hercegovine, da se kroz umjetnost podstakne razumijevanje, komunikacija i zajednički dijalog, da na ljepši način progovorimo o temi mira i pomirenja kroz umjetnička djela.

Jedan od sadržaja bila je i radionica sa mladima na kojoj su učestvovali mladi iz Vareša i Kladnja na temu "Umjetnost u službi mira". Mladi su imali mogućnost da se upoznaju sa osnovnim tehnikama slikanja, upoznaju umjetnike iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine, govore o miru, te da se edukuju o osnovnim načelima Platforme za mir. Radionica je sadržaj kojim se završila Likovna kolonija nakon dvodnevnog trajanja i rada umjetnika iz svih krajeva Bosne i Hercegovine.

Kolonija je jasno pokazala da upravo u trenucima dok se presijecaju veze i podižu barijere među ljudima kultura mora ostati jedna od ključnih poveznica, a da "Preporod" nastavlja svoju misiju u ovim vrlo neobičnim okolnostima i novoj situaciji za sve nas. Zahvalnost dugujemo našim dragim umjetnicima, gostima iz Vareša, Osnovnoj školi Kladanj, RTV TK, Radiju Kladanj, Domu zdravlja Kladanj, predsjednici BZK "Preporod" Vareš Sahudini Beganović, Latifu i Mersihi Moćević, neumornim članovima "Preporoda" i svima onima koji su na bilo koji način bili dio ove prekrasne priče.

Dakle, 8. "Preporodova" likovna kolonija po mnogo čemu bila je posebna, između ostalog, i po tome što smo sa nje uputili poruke ljubavi, podrške, nade, vjere u ozdravljenje mladog čovjeka Davora Ilinčića koji u Beču bije svoju najvažniju bitku za život. Sa ovog čudesnog mjesta poslali smo mu najljepše misli i molitve i zakazali susret dogodine na sljedećoj Likovnoj koloniji ispod planine Konjuh koju toliko voli. Poruke podrške uputio mu je njegov dragi prijatelj Latif Moćević sa suprugom Mersihom, onako kako to on najljepše zna, pjesmom od srca "Zemljo moja".

Oktobar

Dana 7. 10. 2020. radna grupa ispred općine Kladanj, koju su činili Nevzeta Rustemović, Ernada Avdibegović, Merisa Mujkić i Mirza Begić, proglašena je najboljom u Bosni i Hercegovini u okviru projekta Pro-Budućnost. Rezultat prije svega dobrog timskog rada nagrađen je plaketom koju je članovima grupe ispred projekta Pro-Budućnost uručio načelnik općine Kladanj Jusuf Čavkunović.

Učešće "Preporodovih" folklorista u prvom izdanju emisije "Muzika naroda" Hayat televizije na dan 12. 10. 2019.

Dana 22. 10. 2020. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Kladanj u mjesecu oktobru nastavila je sa realiziranjem sadržaja u okviru projekta "Pozorišni dani Sulejmana Kupusovića" (Kladanj, 2020), podržanog od strane Fondacije za muzičke, scenske i likovne umjetnosti Sarajevo. U četvrtak, 22. oktobra sa početkom u 19:00 sati na sceni kladanjskog Doma kulture gostovala je predstava "Bosanski lonac", u režiji Rijada Ljutovića, dok je adaptaciju teksta uradio Edin Drljević. Sjajnu glumačku ekipu činili su: Amina Begović, Bakir Kumrić, Senka Oruč, Mirsad Imamović, Edin Drljević, Aida Bukva i Aldin Tucić. Događaj je organiziran uz poštivanje svih propisanih higijensko-epidemioloških mjera.

Dana 24. 10. 2020. održana "17. smotra folklora" (Kladanj, 2020)

Tokom realizacije projekta, zbog zabrana i ograničenja, bili smo prinuđeni uvoditi novine u pojedine segmente naših aktivnosti i prilagođavati se trenutnoj epidemiološkoj situaciji. Iz tog razloga je i naš susret sa gostujućim ansamblima, učesnicima Smotre, umjesto na pozornici Doma kulture u Kladnju, organiziran u prirodi, ispod planine Konjuh, na idiličnom mjestu, biseru prirode, Gorskom oku ili, kako je u narodu poznato, Paučkom jezeru. Ljepota pejzaža planine Konjuh često zna da oduzme dah onima koji prvi put kroče na njeno tlo. Njeni prekrasni obronci, kanjon rijeke Drinjače, prirodno planinsko jezero, bistri planinski potoci. Defile učesnika, umjesto ulicama Kladnja, organiziran je na uređenoj planinskoj pješačkoj stazi uz obalu Paučkog jezera. U najljepšem spoju prirode, mladosti i tradicije na obali Paučkog jezera predstavljene su autentične narodne igre i narodne nošnje naših krajeva. Tradicionalna Smotra folklora održava se u kontinuitetu već 17 godina, kao vrlo je uspješna, posjećena i prepoznatljiva manifestacija u našoj državi ali i regionu. Interes građana za ovakve vidove kulturne razmjene je veliki. To je događaj koji je u našoj sredini najmasovnije posjećen i od posebnog je značaja za našu lokalnu zajednicu, Tuzlanski kanton i državu Bosnu i Hercegovinu. Na ovaj način se Kladanj promovira kao privlačna turistička destinacija i općina sa bogatim kulturnim

dešavanjima. Projekat ima pozitivan utjecaj na mlade u smislu uspostavljanja prijateljskih kontakata sa mladima drugih etničkih pripadnosti i jačanja veza između društava regiona, a podržan je od Ministarstva za kulturu, sport i mlade Tuzlanskog kantona.

Novembar

Dana 16. 11. 2020. održana je promocija turističkih potencijala i tradicionalne kuhinje kladanjskog kraja. Učešće članova BZK "Preporod" Kladanj u snimanju emisije "Zimska kuhinja" Hayat televizije.

Dana 24. 11. 2020. Obilježen je značajan datum iz naše historije. Učešće u organiziranju programa obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine. Izložba slika sa 7. i 8. likovne kolonije (Kladanj, 2020) i recital.

Decembar

Dana 25. 12. 2020. realiziran je program njegovanja sevdalinke kao jednog od najvažnijih segmenata bosanskog kulturnog identiteta.

Svečani koncert sevdaha "Za ljubav tradiciji...", posvećen našoj domovini Bosni i Hercegovini. Prisutni su uživali u najljepšim sevdalinkama koje su na poseban način izvodili: mlada interpretatorka sevdaha Alma Subašić, mladi i talentovani Zenin Berbić, uz muzičku pratnju ansambla "Maratonci" i izvanrednom umjetničko-scenskom performansu prožetom rodoljubivim stihovima zavičajnih stvaralaca u izvedbi Armina Omerovića.

Dana 28. 12. 2020. "Preporodovi" folklorist bili su na snimanju Novogodišnjeg programa televizije Hayat.

U 2020. godini izvršena je preregistracija društva, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Kladanj upisana je u Registar udruženja Tuzlanskog kantona i u vezi s tim su izvršene sve potrebne radnje vezane za preregistraciju.

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" - Općinsko društvo Kladanj nastavlja svoj rad kao dobrovoljna građanska asocijacija vođena entuzijazmom pregalaca na polju kulture, umjetnosti, tradicije, književnosti. Sama činjenica da je djelovanje "Preporoda" u Kladnju od obnoviteljske Skupštine 1996. godine do danas bio ozbiljan, nesebičan, požrtvovan i osmišljen hod ka razvijanju njegovih neupitnih vrijednosti dovoljno govori o opravdanosti njegovog postojanja.

Društvo je po potrebi održavalo sjednice u skladu sa Statutom i programskim ciljevima Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", učestvovalo u radu ZOD-a TK, radu Matičnog odbora, sarađivalo sa udruženjima, organizacijama

i ustanovama, okupljalo stvaraoce iz raznih sfera umjetnosti, najveće bošnjačke intelektualce, autore iz različitih područja umjetnosti i književnosti.

"Preporod" je, pored finansijskih i drugih nepovoljnih okolnosti, radio više od očekivanog u ovim teškim prilikama i intenzivirao aktivnosti na promoviranju kulturnih vijednosti i interesa Bošnjaka, nastojeći da sve "Preporodove" neupitne vrijednosti razvija i dalje.

Redovno smo prisustvovali sjednicama u Matičnom odboru u Sarajevu i Zajednici općinskih društava Tuzlanskog kantona.

Svi izvještaji su redovno upućivani Matičnom odboru u Sarajevu, Zajednici općinskih društava Tuzlanskog kantona, Općini Kladanj te nadležnim službama.

Posebno je važno istaći da smo i u ovoj godini sa Općinom Kladanj ostvarili posebno dobru saradnju i razvili duh zajedništva i međusobne podrške na zajedničkim projektima.

Zahvalnost za praćenje svih naših aktivnosti dugujemo Općini Kladanj i svima koji su pratili naš rad, pružili nam podršku i time dali svoj doprinos da "Preporod" načini kvalitetan iskorak u svom radu. Napominjemo da smo imali dobru saradnju sa elektronskim i printanim medijima kao i da smo u više navrata gostovali u programu bosanskohercegovačkih TV-kuća.

Cijenimo da smo misiju "Preporoda" uspješno nastavili predanim radom i neposustajanjem i u najtežim okolnostima u 2020. godini.

Predsjednica
Nevzeta Rustemović

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Konjic

Od obnove ovog društva, iz godine u godinu, ostvarujemo sve bolje rezultate. Organiziramo promocije knjiga, pripremamo izložbe likovnih i umjetničkih radova, okupljamo veliki broj mladih ljudi koji na jedan veoma kvalitetan način prezentiraju kulturu i tradiciju Bosne i Hercegovine. Jedan od najvećih projekata jeste organizacija "Konjičke sehare", međunarodnog festivala folklornog stvaralaštva, koji iz godine u godinu ostvaruje sve bolje rezultate. Posebno želimo naglasiti da smo u saradnji s Turskom razvojnom agencijom TIKA uspjeli opremiti prostorije gdje ćemo obavljati svoje aktivnosti na još bolji i efikasniji način. Za izuzetne dosadašnje rezultate u radu odlikovani smo priznanjem "Zlatni grb" Općine Konjic.

Godina 2020. obilježena je pandemijom virusa korone, tako da značajan broj naših aktivnosti nije bilo moguće realizirati ili smo bili prinuđeni modifikovati

planirane aktivnosti i provoditi ih na alternativne načine, poštujući sve naložene epidemiološke mjere.

Od aktivnosti u 2020. godini izdvajamo:

− U povodu Dana nezavisnosti 24. 2. 2020. godine u Konjicu je, u sklopu tribine pod nazivom "Kako voljeti Bosnu i Hercegovinu", održana promocija knjige pod nazivom *Sedžda na čistoj zemlji bosanskoj* autora Haruna Hodžića. Organizatori su bili BZK "Preporod" Konjic, Jedinstvena organizacija boraca – branilaca Konjica i Narodni univerzitet Konjic. O knjizi Haruna Hodžića, demobilisanog majora Armije Republike Bosne i Hercegovine, koja svjedoči o agresiji na Bosnu i Hercegovinu kroz priče o stvarnim ljudima i događajima, ovom prilikom, osim autora, govorili su književnici Elmedina Muftić i Esad Bajić. Ovaj događaj bio je prilika da se uz emotivne priče Haruna Hodžića prisutni prisjete vremena agresije, šehida i poginulih boraca Armije Republike Bosne i Hercegovine koji su dali svoje živote kako bismo mi danas imali državu u kojoj živimo, kao i na važnost njenog očuvanja.

− U okviru "Konjičkog kulturnog ljeta" 8. 6. 2020. u Konjicu je u našoj organizaciji predstavljena nova zbirka aforizama "Hljeba.ba" Konjičanina Ekrema Macića. Ovom prilikom obilježena je i dvadeseta godišnjica Macićeva književnog rada, o čemu su se prisutni, također, mogli upoznati tokom ove promocije.

− Dana 14. 8. 2020. na obalama Neretve Konjičani su imali priliku uživati u posebnom muzičko-scenskom spektaklu u našoj organizaciji, povodom jubilarnih 20 godina postojanja Međunarodnog festivala folklornog stvaralaštva "Konjička sehara". S obzirom na mjere koje su bile na snazi zbog pandemije korona virusa, "Konjička sehara" nije održana u svom uobičajenom formatu. Ove godine na Konjičkoj ćupriji nastupio je Berin Buturović sa svojim bendom i gostima, Dadom Macićem i horom "Sejfullah". Mnogobrojni posjetioci, poštujući sve propisane mjere, uživali su u svakom odsviranom tonu i vatrometu koji je uslijedio nakon pjesme "Zagrli ovaj grad", koju su konjički izvođači posvetili svom gradu i kojom je obilježen kraj koncerta. Inače, Međunarodni festival kulturnog stvaralaštva "Konjička sehara" godinama okuplja na hiljade učesnika ne samo iz Bosne i Hercegovine i regije nego iz cijelog svijeta. Cilj Festivala jeste predstavljanje kulturno-umjetničkog stvaralaštva općine Konjic i Bosne i Hercegovine, upoznavanje i komunikacija s drugim kulturama, druženje i razvijanje saradnje među kulturnim društvima u regiji i Evropi. Koncert je održan uz tehničku podršku agencije NewEvent, a izvršni producent koncerta je bio Vanja Alikadić.

− Godina 2020. obilježena je intenzivnim pripremama za aktivniji rad na terenu sa najmlađim članovima BZK "Preporod" te svakodnevnim online

komunikacijama sa članovima, edukacijama uz pomoć trenera kao i nastojanju da se pomogne učenicima u savladavanju školskih zadataka.

I u izvještajnoj godini proglasili smo najaktivnije članove te ih nagradili. Uspješna saradnja s brojnim ustanovama, institucijama kako u Konjicu, tako i u HNK i Federaciji Bosne i Hercegovine nastavljena je i u ovoj godini. A kako Općina Konjic podržava rad BZK "Preporod", između ostalog, svjedoči i činjenica da svake godine stipendira jednog od naših vrijednih studenata te izdvaja potrebna sredstva za rad ureda u Konjicu.

Predsjednik
Adem Hadžajlija

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Livno

Razvijanje i snaženje svijesti kao i predstavljanje svih sadržaja bošnjačke kulture jedan je od bitnih ciljeva BZK "Preporod" Livno. U 2020. godini BZK "Preporod" je nastavio sve svoje aktivnosti kao i prethodnih godina, ali ne u onakvom obimu u kojem smo radili 2019. godine. Razlog za smanjenje naših aktivnosti jeste proglašenje pandemije COVID-19 koja je obilježila 2020. godinu. Aktivnosti našeg društva u 2020. počele su manifestacijom "Dani 'Preporoda". U okviru ove manifestacije organizirani su sljedeći sadržaji:

− 20. 2. 2020. svečano otvaranje manifestacije na kojoj su se obratili predsjednik Društva, predsjednik Skupštine Društva i drugi članovi "Preporoda". Na početku otvaranja nastupili su članovi Muzičke i literarne sekcije "Preporoda" sa prigodnim programom.

− 22. 2. 2020. izvedena je monodrama "Điđa iz Đorđije" u izvedbi književnice Vernese Manov.

− 26. 2. 2020. dr. Dženan Dautović održao je predavanje o srednjovjekovnoj Bosni i predstavio knjigu Emira O. Filipovića "Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo".

− Od 26. 2. do 1. 3. održana je izložba plakata o srednjovjekovnoj Bosni "12 stoljeća državnosti Bosne i Hercegovine".

− 29. 2. 2020. u okviru "Dana 'Preporoda'" organizirana je svečana akademija povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, na kojoj su učestvovali profesori iz Sarajeva, članovi Muzičke sekcije, članovi Medžlisa Islamske zajednice Livno, HKUD "Dinara", Muzička škola "Franjo Vilhar".

− 13. 6. 2020. u okviru sjećanja na genocid u Srebrenici organizirana je tribina na kojoj su učestvovali preživjeli Nedžad Avdić i Fahrudin Muminović, koji su na svoj način ispričali kako su preživjeli genocid. Tribina je organizirana uz

pridržavanje svih propisanih epidemioloških mjera. Organizirali smo i odlazak jednog člana BZK "Preporod" na marš mira u Srebrenicu.

− U julu je naša Muzička sekcija organizirala Školu sviranja za sve zainteresirane mlade članove. U Školu se prijavilo10 omladinaca, a edukacija je trajala pet mjeseci.

− Zbog propisanih epidemioloških mjera manifestaciju za Kurban-bajram nismo mogli organizirati na tradicionalan način, već smo učesnike snimali pred džamijom na Topovima i snimak smo proslijedili na društvene mreže. U okviru ovog programa nastupili su Vernesa i Meho Manov, Adis Đonlagić, Lejla Hodžić-Smajić, Hor Medžlisa Islamske zajednice, a kao solist nastupio je Irfan Omeragić.

− Na isti način smo organizirali i manifestaciju za "Dan dijaspore" 10. 8. 2020. U sklopu ove manifestacije učestvovali su članovi Literarno-dramske sekcije "Preporod" s literarno-scenskim kolažom "Gdje god pođem – svojoj kući dođem".

Spomenut ćemo i aktivnosti drugih članova BZK "Preporod" Livno koje imaju humanitarni karakter. Značajna pomoć pružena je u nabavci lijekova i prehrambenih artikala, a naši članovi, u vrijeme pandemije COVID-19, obilazili su najugroženije kategorije i pomagali u nabavci potrebnog.

Zbog nemogućnosti održavanja svečane akademije povodom 25. novembra, Dana državnosti Bosne i Hercegovine, rukovodstvo BZK "Preporod" Livno uputilo je čestitku svima onima koji državu Bosnu i Hercegovinu nose u svome srcu.

Jedna od najvažnijih aktivnosti livanjskog "Preporoda" jeste saradnja s drugim kulturnim društvima u gradu Livnu i drugim sredinama u Bosni i Hercegovini. Spomenut ćemo HKUD "Dinara", Muzičku školu "Franjo Vilhar", Udruženje "Sevdah" Mostar, Medžlis Islamske zajednice Livno i dr.

Iako BZK "Preporod" Livno postoji više od 20 godina u obnovljenom periodu, najveći problemi u tome su što nemamo stalni izvor finansiranja, a finansiramo se isključivo apliciranjem na javne pozive koje raspisuju državni, federalni i kantonalni organi vlasti. Svakako navedene činjenice limitiraju naše aktivnosti, pogotovo rad naših sekcija jer nemaju opremu za rad.

Bez obzira što je pandemija COVID-19 obilježila 2020. godinu i otežala izvršavanje mnogih aktivnosti iz plana rada "Preporoda", smatramo da možemo biti zadovoljni radom u 2020. godini.

Predsjednik
Fikret Sitnić

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Mostar

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Mostar u toku 2020. godine realizirao je sljedeće aktivnosti:

− Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Gradsko društvo Mostar i Unija studenata Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, raspisali su konkurs za izradu videoklipa u trajanju od maksimalno 90 sekundi na temu "Gledaj domovinu". Na konkurs su se mogli prijaviti studenti Univerziteta "Džemal Bijedić" i srednjoškolci s područja grada Mostara i HNK-a, a ocjenjivanje radova izvršila je komisija koju je imenovao BZK "Preporod" i Unija studenata. Najbolji videoklip je nagrađen sa 150 KM.

− Ispred Centra za kulturu Grada Mostara je 22. maja 2020. godine podignuta zastava s ljiljanima te zvanično otvorena manifestacija "Cvat bosanskog ljiljana". Organizatori manifestacije jesu UG DNRP "Zlatni ljiljan" HNK, BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar te Centar za istraživanje islamske kulture i tradicije koji djeluje pri Medžlisu IZ Mostar. Manifestacija je otvorena na navedeni datum zbog činjenice da je na taj dan, 22. maja 1992. godine, pred zgradom UN-a u New Yorku podignuta upravo zastava Bosne i Hercegovine sa ljiljanima. Cilj manifestacije jeste sačuvati sjećanje na ovaj događaj te kod mlađih naraštaja razviti ljubav prema bosanskom ljiljanu kao simbolu ali i kao cvijetu. Imajući u vidu da je simbol ljiljana prisutan u različitim kulturama i religijama te da se i u Bosni i Hercegovini može pronaći u svoj svojoj šarolikosti, od srednjovjekovnih grbova, stećaka do bašluka i džamija, održana su i prigodna predavanja na temu ljiljana kao simbola i kao biljne vrste. Zbog pandemije izazvane virusom COVID-19 sve aktivnosti su održane u skladu s preporukama Kriznog štaba Federacije Bosne i Hercegovine.

− Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" − Gradsko društvo Mostar učestvovala je u svečanosti povodom rekonstrukcije solarnog sata na zidu Džamije hadži Memije Hadžiomerovića u mostarskoj mahali Cernica. Kratka svečanost je održana 31. 10. pred podne-namaz. Radi se o iznimno raritetnoj kulturno-historijskoj vrijednosti, budući da je do sada našoj naučnoj javnosti bio poznat jedino solarni sat na Hadži Ali-begovoj džamiji u Travniku. Obrise solarnog sata prepoznao je imam ove džamije Enver ef. Husnić, nakon čega su u Medžlisu Islamske zajednice Mostar angažirali stručnjake iz Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu da obave temeljite restauratorske radove. Tokom svečanosti predsjednik Medžlisa IZ Mostar Džafer Alić uručio je zahvalnicu za stručnu pomoć i restauraciju solarnog sata Emiru Kapetanoviću, dok je predsjednik BZK "Preporod" − Gradskog društva Mostar dr. Haris

Omerika u znak pažnje zahvalnicu uručio Ekremu Duvnjaku, najstarijem mostarskom sahadžiji.

− Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" − Gradsko društvo Mostar 24. 10. 2020. godine u Centru za kulturu Grada Mostara održala je Izbornu skupštinu. Za predsjednika Upravnog odbora, a time i predsjednika Gradskog društva BZK "Preporod" Mostar izabran je dosadašnji predsjednik doc. dr. Haris Omerika, a za zamjenicu predsjednika doc. dr. Irma Marić. Također, izabrani su i članovi ostalih tijela Društva koji su predviđeni Statutom. Sve odluke na skupštini su donesene jednoglasno.

− Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" − Gradsko društvo Mostar u periodu od 24. 11. do 15. 12. 2020. godine organizirala je niz online predavanja te na taj način uspješno odgovorila trenutnom izazovu izazvanom epidemijom virusa COVID-19. Ukupno su organizirana četiri predavanja:

− Prof. dr. Mirsad Kunić održao je predavanje na temu "Parryjeva zbirka i savremeno bosansko društvo". Pretpostavlja se da Parryjeva zbirka usmene književnosti sadrži otprilike 700.000 stihova te predstavlja predmet naučnih, akademskih i kulturnih istraživanja. Osim sistematičnog pregleda rezultata istraživanja Milmana Parryja i saradnika, profesor Kunić osvrnuo se na važnost razumijevanja usmene tradicije i njen utjecaj na savremeno poimanje svijeta (decentralizaciju i dekonstrukciju eurocentrične slike svijeta).

− Doc. dr. Dženan Dautović održao je predavanje na temu "Vjerski pluralitet srednjovjekovne Bosne". Predavač je koncizno, u osnovnim crtama, prezentirao zainteresiranoj publici problematiku istraživanja ove intrigantne teme. Osvrnuo se na osnovna pitanja iz ove oblasti, poput početaka bosanske biskupije, pokušaja rimske kurije da uredi crkvene prilike u Bosni dovođenjem stranaca iz dominikanskog reda za biskupe, što je rezultiralo dislokacijom sjedišta biskupije u Đakovo, van državne teritorije. To je bio uvod u organiziranje zasebne crkvene organizacije, Crkve bosanske. Dautović je dalje govorio o različitim pogledima u literaturi na fenomen Crkve bosanske, ukazavši pri tome na tri glavna pravca u historiografiji.

− Doc. dr. Elvir Musić održao je predavanje na temu "Naši pjesnici perzijskog izričaja kao sabesjednici perzijskih klasika". Predavač je sistematično predstavio najvažnije periode u razvoju perzijske književnosti te govorio o susretu naših pjesnika s perzijskom kulturom, spominjući neke od najpoznatijih bosanskohercegovačkih autora perzijskog izričaja kao što su Mahmud-paša Adni, Zijai Mostarac, Derviš-paša Bajezidagić, Fevzi Mostarac, Husejn Lamekani i drugi. Također, dr. Musić je podsjetio na značaj prepoznavanja i vrednovanja bosanskohercegovačke kulturne prošlosti.

− Prof. dr. Sanjin Kodrić govorio je na temu "Safvet-beg Bašagić kao utemeljitelj novije bošnjačke književnosti i moderne kulture Bošnjaka". Profesor Kodrić, redovni profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i predsjednik BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini, govorio je o Safvet-begu Bašagiću kao jednoj od ključnih ličnosti za utemeljenje i razvoj bosnistike i moderne kulture Bošnjaka. Prisjetili smo se Bašagićevih najznačajnijih djela koja potvrđuju njegovo opredjeljenje za bavljenje istraživačkim, sakupljačkim i naučnim radom u oblasti bošnjačke književnosti i kulture. Nadamo se da je održano predavanje motiviralo publiku na dodatno istraživanje Bašagićevog djela i bolje razumijevanje bošnjačke i bosanskohercegovačke kulture građene u spoju tradicije i modernosti.

− Dana 15. 12. 2020. godine u prostorijama Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" − Gradsko društvo Mostar potpisani su ugovori o stipendiranju studenata master-studija na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, i to kroz participaciju u jednom dijelu školarine. Predsjednik BZK "Preporod" Mostar dr. Haris Omerika ugovore potpisao je sa studentom na master-studiju Odsjeka za historiju Amarom Šipkovićem i studentom master-studija na Odsjeku za turski jezik i književnost Igorom Pintarićem.

− Tokom decembra 2020. godine iz štampe je izašla knjiga prof. dr. Adnana Velagića pod naslovom *Dok su gorjele buktinje*. Izdavač knjige je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" − Gradsko društvo Mostar.

Predsjednik
Haris Omerika

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Srebrenik

Rad BZK "Preporod" – Gradsko društvo Srebrenik u 2020. godini se odvijao u uslovima pandemije korona virusa, koja je negativno utjecala na mnoge društvene i kulturne aktivnosti. Shodno novonastaloj situaciji, koja nije išla u prilog radu kulturnih udruženja, valjalo je pronalaziti nove načine rada koji bi održali redovne aktivnosti društva. U uslovima prvog, najtežeg vala epidemije korona virusa u Bosni i Hercegovini, kada su ljudi bili prinuđeni da ostanu u svojim domovima, BZK "Preporod" Sarajevo je pokrenuo online aktivnosti putem Facebooka za učešće pojedinaca u izvođenju sevdalinki, u kojima je i BZK "Preporod" iz Srebrenika učestvovao.

Kulturni rad je morao, ipak, biti izvjesno vrijeme prekinut dok se ne vidi razvoj situacije u vezi sa korona virusom. S druge strane, treba napomenuti da se i raspodjela društvenog novca vršila po kriterijima koje nameće vanredna situacija, te su sredstva preusmjeravana za oporavak privrede, a neke djelatnosti,

poput kulture, izostavljene su iz raspodjele budžetskih sredstava. Budući da se BZK "Preporod" Srebrenik finansira iz projekata po osnovu javnog poziva institucija vlasti, neki projekti koje smo slali su ostali nerealizirani jer sredstva namijenjena kulturi jednostavno nisu bila dostupna ili su preusmjeravana u druge svrhe. Ipak 2020. godina bit će upamćena po tome što je društvo uspješno provelo proces registracije na gradskom nivou, pri čemu je bilo neophodno održati dvije skupštine da bi se ispunili precizni zahtjevi Ministarstva pravde TK za registraciju društva.

Realizirane aktivnosti društva u 2020. godini

Izvršni odbor BZK "Preporod" Srebrenik je u toku 2020. održao 6 sjednica na kojima se uglavnom raspravljalo o realizaciji programskih aktivnosti društva.

Januar

Održana sjednica Izvršnog odbora društva na kojoj je usvojen program rada društva za 2020.

Februar

Održana Skupština društva na kojoj su usvojeni akti o preregistraciji društva na gradskom nivou. Nakon skupštine podnesen je referat povodom 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine i održan kulturno-zabavni program koji promoviše tradicionalnu muziku, sevdalinku i saz.

April

Održan nastavak Skupštine o preregistraciji društva, na kojoj su usvojena konačni akti neophodni za registraciju društva kod nadležnog ministarstva TK.

Juli

Press konferencija Upravnog odbora BZK "Preporod" Srebrenik povodom 11. jula, Dana sjećanja na genocid u Srebrenici.

Septembar

Realiziran projekat pod nazivom "Sijelo pod Gradinom". Projekat promoviše tradicionalnu muziku Srebrenika i njegove okoline. Ovaj projekat je

podržala Turistička zajednica TK iz sredstava za 2019. godinu, a organizator je Klub sazlija

Oktobar

Održan program obilježavanja 30. godina obnoviteljskog rada BZK "Preporod". Program se sastojao iz dva dijela. U prvom dijelu je održana tribina pod nazivom "Kratka historija Bosne i aktuelni pravno-politički problemi u Bosni i Hercegovini". Gost predavač bio je prof. dr. Suad Kurtćehajić. U drugom dijelu održan je kratki kulturno-zabavni program na kojem su nastupili izvođači sazlije.

Novembar

U saradnji sa RTV TK realizirano je snimanje emisije "Bosnoljublja" na temu tradicionalne muzike. U programu su sazlije BZK "Preporod" predstavile svoj umjetnički repertoar.

Održana je i press konferencija Upravnog odbora BZK "Preporod" povodom 25. novembra, Dana državnosti Bosne i Hercegovine.

Decembar

Održana manifestacija "12. festival saza i sevdaha 'dr. Hašim Muharemović'" (FESS Srebrenik, 2020). U programu je nastupilo 10 izvođača iz regije sjeveroistočne Bosne.

Predsjednik
Razim Slanjankić

BZK "Preporod" − Općinsko društvo Teslić

Naše društvo u prošloj godini pretrpjelo je veliki gubitak jer je u oktobru 2020. godine preminuo predsjednik BZK "Preporod" Teslić Bećir Hasić. Naime, predsjednik Bećir Hasić preminuo je od posljedica izazvanih korona virusom. Inače, predsjednik je proveo dugi niz godina kao član "Preporoda", a od 2014. godine obavljao je funkciju predsjednika našeg društva i samim tim dao veliki doprinos radu "Preporoda".

Napomenut ćemo da je zbog epidemiološke situacije izazvane korona virusom, te u skladu sa vanrednom situacijom, kancelarija BZK "Preporod" Teslić nije radila od polovine marta do kraja maja, tako da su sve planirane aktivnosti

otkazane. Skupština koja je planirana da se održi 15. 3. 2020, na kojoj je trebalo izabrati novo rukovodstvo "Preporoda", odgođena je iako je sve bilo spremno.

Uobičajeno slijedimo već ranije utvrđene planove, od kojih ćemo spomenuti sljedeće:

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Teslić je nevladino, neprofitno udruženje građana čiji je osnovni cilj sistemska i dugoročna revitalizacija bošnjačke kulture i tradicije na području Teslića. Društvo doprinosi multikulturnoj osobenosti naše sredine; sarađuje sa srodnim udruženjima, organizacijama i pojedincima u svrhu promocije vrijednosti kulturne tradicije Bošnjaka teslićkog kraja; pokreće kulturne manifestacije, obilježavanje značajnih datuma, održavanje koncerata duhovne muzike, sevdaha i tradicionalnih igara. Organizira naučne seminare za mlade koji će poboljšati njihove vještine u liderstvu, vođenju društava, nevladinih organizacija i sl. Ciljevi našeg rada su jedinstvo Bošnjaka Teslića u vjeri, kulturi i tradiciji, čuvanje od zaborava tradicionalnih vrijednosti, promoviranje vlastitih potencijala u pisanoj riječi i umjetnosti, ostvarivanje dobrih odnosa sa drugim narodima na temelju multikulturalne i multikonfesionalne tradicije države Bosne i Hercegovine.

Za funkcioniranje "Preporoda" potrebna su svakodnevna dežurstva u prostorijama društva. Obogaćivanjem fonda interne biblioteke, formiranjem raznih sekcija, nabavkom opreme te organizovanjem većih smotri, ova potreba je bila neminovna u smislu objedinjavanja svih ovih aktivnosti na jednom mjestu, njihove logistike i praćenja te stučne pripreme i servisiranja istih poslova.

−Poslovni prostor je zakupljen u Ul. Krajiška br. 23 u Tesliću. Prostor se sastoji od dvije prostorije u kojima je smješena biblioteka, prijemna kancelarija i kancelarija za sekretara.

BZK "Preporod" Teslić zbog velike zainteresovanosti članova "Preporoda" organizirao je tradicionalnu posjetu manifestaciji "Dani Ajvatovice", kojoj su prisustvovala 23 člana "Preporoda". Ova manifestacija je realizirana ličnim sredstvima članova "Preporoda", a zbog situacije s virusom korone broj učesnika je bio ograničen.

BZK "Preporod" Teslić posjeduje biblioteku sa preko dvije hiljade naslova stručne, vjerske i savremene literature kao i literature za djecu. Broj članova i korisnika biblioteke svakodnevno se povećava. Tokom cijele godine traje akcija prikupljanja i kupovine knjiga.

BZK "Preporod" Teslić po završetku školske godine organizirao je akciju prikupljanja školskih udžbenika korištenih u prethodnoj školskoj godini. Akcija se vodila s ciljem pomoći učenicima i roditeljima, najviše zbog vanredne situacije. Svi donatori svoje udžbenike mogli su predati u kancelariju "Preporoda". Zabilježen je veliki broj doniranja i podjele udžbenika.

U prethodnom periodu ostvarena je saradnja s BZK "Preporod" Banja Luka. Književna večer "Pravo na ljubav" bila je prilika da posjetimo "Preporod" Banja Luka, uspostavimo saradnju te dogovorimo aktivnosti koje bismo mogli zajedno realizirati.

BZK "Preporod" Teslić u saradnji sa džematom Stenjak Teslić organizirao je vatromet povodom nastupanja Nove 1442. hidžretske godine.

Prateći trendove komunikacije, BZK "Preporod" Teslić aktivno uređuje Facebook profil na kojem se nalaze sve aktivnosti vezane za rad "Preporoda". Profil je otvoren za javnost pod nazivom "Preporod" Teslić.

Naše društvo finansira se isključivo iz budžeta Općine Teslić. Općinsko društvo BZK "Preporod" Teslić zahvaljuje općini Teslić, načelniku i uvaženim vijećnicima na dosadašnjoj podršci u radu. Nadamo se i daljnjoj saradnji na polju izgradnje suživota u gradu Tesliću.

Zamjenik predsjednika
Ismet Hajdarević

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Tomislavgrad

U skladu s mogućnostima i ograničenjima epidemiološke situacije prouzrokovane virusom korone BZK "Preporod" – Općinsko društvo Tomislavgrad za proteklu godinu uskladilo je svoje djelovanje. Naime, rukovodstvo ovoga društva, kao i prethodnih godina, 2020. imalo je ozbiljnih problema u obezbjeđivanju sredstava za realizaciju planiranih aktivnosti. U vezi s tim, u više navrata pismenim putem (zahtjevi, cirkularna pisma, telefonski razgovori i sl.) obraćali smo se nadležnim institucijama, kako na nivou općine, kantona, tako i na nivou države, ali nažalost svi su se na naša obraćanja oglušili, te sa pravom se pitamo do kada ćemo čekati da se i nas neko sjeti?

Međutim, bez obzira na gore navedeno, članovi i kulturni aktivisti ovoga društva i ove godine realizirali su jedan dio programskih sadržaja:

− Izdato je kratko saopćenje za javnost u kojem smo predstavili najznačajnije programske sadržaje, putem medija koji postoje na području Kantona: radio, portali i sl.

− U kontinuitetu redovno se ostvaruju kontakti sa Matičnim odborom BZK "Preporod" u Sarajevu: pisanim putem, telefonom i sl.

− Tokom ramazana volonteri, članovi ovoga društva, kao i svake godine, uspješno su realizirali akcije pod nazivom "Knjiga jedna – zlata vrijedna" i "Knjiga je fora – čitati se mora", čime smo obogatili knjižni fond biblioteka sa područja općine.

− U saradnji s "Merhametom" učestvovali smo u podjeli porodičnih paketa za najugroženiju kategoriju stanovništva.

− Interno, u skladu s mogućnostima objavljen je i godišnji bilten lokalnog karaktera *Glas Bošnjaka*.

− Početkom prošle godine na pažnju aktuelnog predsjednika ove izuzetno važne institucije za Bošnjake uputili smo apel za finansijsku ili bilo koju drugu pomoć, ali nažalost niti do danas nismo dobili nikakav povratni pisani trag, pozitivan niti negativan.

− Za vjerske praznike putem medija uputili smo prigodne čestitke.

− Zahvaljujući upornosti rukovodstva ovog društva uspjeli smo dogovoriti za ovu tekuću godinu nekoliko promocija knjiga: akademika Dževada Karahasana, Abida Jakića, Muje Musagića.

− U saradnji s Matičnim odborom, predstavnicima bošnjačkih institucija s područja općine i šire treba aktuelizirati i pitanje iznalaženja prostorija za rad.

Predsjednik
Senad Džanković

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik

Dana 6. 7. 2020. (ponedjeljak) u 17.30 sati, u prostorijama Općine Travnik, Velika sala, održana je Osnivačka skupština Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Općinskog društva Travnik. Na sjednici su bili prisutni prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", Nazif Salčin, generalni sekretar Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" i predsjednik Povjereništva Općinskog društva Travnik, te Nermin Hodžić, direktor Službe za organizacijske, ekonomsko-finansijske, pravne i opće poslove BZK "Preporod" i član Povjereništva Općinskog društva Travnik. Na prijedlog predsjednika Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjina Kodrića, članovi Osnivačke skupštine Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Općinskog društva Travnik (dalje: Skupština) jednoglasno su izabrali predsjednika, zamjenika predsjednika i sekretara Skupštine u sastavu: dr. sc. Dženan Kos, predsjednik; Ekrem Mrakić, zamjenik predsjednika, Hamza Delić, sekretar. Nakon potvrde izbora, Skupština Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Općinskog društva Travnik donosi odluku o osnivanju udruženja Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik; odluku o imenovanju članova Upravnog odbora udruženja Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik; odluku o imenovanju predsjednika, zamjenika predsjednika i sekretara Upravnog odbora udruženja Bošnjačka

zajednica kulture “Preporod” – Općinsko društvo Travnik; odluku o imenovanju mr. Taika Ganića kao lica ovlaštenog za zastupanje i predstavljanje udruženja Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” – Općinsko društvo Travnik; odluku o imenovanju predsjednika i članova Nadzornog odbora Bošnjačke zajednice kulture “Preporod” – Općinskog društva Travnik; odluku o imenovanju predsjednika i članova Suda časti Bošnjačke zajednice kulture “Preporod” – Općinskog društva Travnik, broj: 01-08/20 od 6. 7. 2020. godine. Nakon imenovanja, predsjednik Upravnog odbora u saradnji s predsjednikom Skupštine preuzeo je sve neophodne aktivnosti vezane za uspješan nastavak rada društva.

Aktivnosti

Prva javna aktivnost novog saziva udruženja bila je učešće u programu priređenom 11. 7. 2020. godine povodom obilježavanja genocida u Srebrenici. Članovi BZK “Preporod” Travnik, zajedno s glumcima Pozorišta Travnik i uposlenicima Centra za kulturu Travnik, pomogli su realizaciju programa koji je na dostojanstven način odao počast nevinim žrtvama. Program je održan na prostoru Centralnog gradskog trga.

Po okončanju ove aktivnosti pristupili smo prikupljanju dokumentacije potrebne za registraciju udruženja. Kompletiranje dokumentacije podrazumijevalo je i usvajanje Statuta udruženja. U skladu sa tim, predsjednik Skupštine je sazvao sjednicu na kojoj je dana 20. 7. 2020. donesena odluka o usvajanju Statuta BZK “Preporod” Travnik.

Dana 28. 7. 2020. predsjednik Skupštine i predsjednik UO BZK “Preporod” Travnik boravili su u Sarajevu radi prisustva sastanku sa predstavnicima BZK “Preporod” Bosne i Hercegovine. Sastanak je održan u prostorijama BZK “Preporod”.

Kompletirana dokumentacija uz zahtjev za upis u registar udruženja predata je na protokol za Ministarstvo pravosuđa i uprave SBK-KSB 16. 9. 2020. godine.

Dana 12. 8. 2020. u nezvaničnoj posjeti BZK “Preporod” Travnik boravila je Lena Demirović, aktivista “Preporoda” za Sjevernu Ameriku i Kanadu. U prostorijama “Preporoda” u Travniku Lenu Demirović primio je predsjednik društva mr. Taik Ganić. Ovom prilikom razgovarano je o aktivnostima “Preporoda” na planu saradnje i povezivanja bošnjačke dijaspore sa maticom.

Dana 26. 8. 2020. član Upravnog odbora Velid Trkić, u svojstvu predstavnika BZK “Preporod” Travnik, učestvovao je u radu Likovne kolonije “Stara Bosna”, koja je održana u Zenici.

Dana 28. 9. 2020. održana je prva sjednica Upravnog odbora. Na sjednici je usvojen Poslovnik o radu Upravnog odbora. Predsjednik Upravnog odbora je informisao članove o dosad preduzetim aktivnostima u radu BZK "Preprod" Travnik i usvojen je prijedlog programa Kulturne manifestacije "Ilhamijini dani 2020".

Program kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020" otvoren je Svečanom sjednicom Skupštine BZK "Preporod" - Općinsko društvo Travnik, održanom u utorak, 10. novembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik. U dijelu koji je podrazumijevao protokolarna obraćanja prisutnima su se u ime Skupštine obratili predsjednik doc. dr. Dženan Kos, u ime Upravnog odbora predsjednik mr. Taik Ganić, te u ime predsjednika Suda časti Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" - Općinskog društva Travnik u prethodnom mandatu dr. sc. Ahmeda ef. Adilovića, muftije travničkog, glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Travnik dr. sc. Salih ef. Indžić.

Također, isti dan, u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je promocija zbornika radova "Naučni skup Abdulvehab Ilhamija Žepčak – život i djelo". Promotori su bili prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik BZK "Preporod", hafiz doc. dr. Mevludin Dizdarević, muftija zenički te Rusmir Agić, predsjednik BZK "Preporod" Žepče.

U srijedu, 11. novembra 2020. godine u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik pripremljeno je predavanje za nastavnike i studente bosanskog jezika i književnosti – "*Žanrovska pluralnost bosanske alhamijado literature*". Predavač je bio prof. dr. Alen Kalajdžija, direktor Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu.

U četvrtak 12. novembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik održano je književno veče "O bošnjačkoj književnosti, kulturi i identitetu". Učesnici su bili doc. dr. Dženan Kos, mr. Amar Imamović i doc. dr. Nehrudin Rebihić.

U utorak, 17. novembra 2020, u okviru projekta "Bosanska pisma kroz (kulturnu) historiju", upriličeno je postavljanje reklamnih bilborda s nazivom imena grada Travnika na pet bosanskih pisama uz magistralnu cestu na istočni i zapadni ulaz u Travnik. Projekat "Bosanska pisma kroz (kulturnu) historiju", pored toga što predstavlja izuzetan doprinos promociji jezičke i kulturne historije Travnika, kulture u najširem smislu, turizma i turističkih potencijala općine Travnik, potvrdio se upravo i kao praktična realizacija bosanskog bogatstva raznolikosti koji je započet u okviru kulturne manifestacije "Andrićevi dani 2019", a okončan u okviru kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020". Partneri u realizaciji projekta su Institut za jezik

Univerziteta u Sarajevu, Općina Travnik, Javna ustanova Gradska biblioteka Travnik, te BZK "Preporod" Travnik.

U srijedu, 18. novembra 2020, u organizaciji BZK "Preporod" Travnik, Muftijstva travničkog i Elči Ibrahim-pašine medrese, u atriju Medrese upriličena je projekcija dokumentarnog filma za učenike – "Ajvatovica 1990−2020 snaga vjere i dove". Promotori su bili muftija travnički dr. sc. Ahmed Adilović i Azam Mandžić, autor filma. Pogram je moderirala mr. Đenana Bajraktarević. U dijelu koji je podrazumijevao protokolarna obraćanja prisutnima se obratio projekt menadžer BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine za regiju Srednja Bosna doc. dr. Dženan Kos.

U četvrtak, 19. novembra 2020, u organizaciji BZK "Preporod" Travnik, Muftijstva travničkog i Elči Ibrahim-pašine medrese, u atriju Medrese upriličena je projekcija dokumentarnog filma "Ajvatovica 1990−2020 snaga vjere i dove" za učenice. Promotori su bili direktor Elči Ibrahim-pašine medrese mr. Dževdet Šošić i Azam Mandžić, autor filma. Pogram je moderirala mr. Đenana Bajraktarević. U dijelu koji je podrazumijevao protokolarna obraćanja prisutnima se obratio predsjednik Upravnog odbora BZK "Preporod" Travnik mr. Taik Ganić.

U ponedjeljak, 23. novembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je press konferencija *Divan* – časopis BZK "Preporod" Travnik – Najava novog koncepta časopisa. Ovom prilikom medijima je predstavljen novi koncept časopisa i plan da *Divan* bude recenzirani časopis otvoren za znanstvenike i istraživače iz oblasti kulture, umjetnosti, folklora, tradicije, jezika, književnosti, historije, historije kulture i umjetnosti, obrazovanja i nastave i slično. Također, predstavljeno je i novo uredništvo časopisa u sastavu doc. dr. Dženan Kos, glavni urednik, mr. Taik Ganić, doc. dr. Amela Bajrić, mr. Sanida Bjelopoljak, članovi uredništva, te Mirsada Fuško, tehnički urednik.

Programski sadržaj "Veče zavičajnih pisaca – Okrugli stol" koji je planiran za ponedjeljak, 23. novembra 2020. otkazan je na molbu većine zavičajnih pisaca, a zbog bojazni od infekcije korona virusom.

U četvrtak, 26. novembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličen je pozorišni performans "Hadžera" režisera Riada Ljutovića. Performans "Hadžera", rađen u produkciji JU Centra za kulturu i mlade Općine Centar Sarajevo, predstavlja spoj glume, plesa i muzike, te prikazuje dijagonalu stradanja naroda sa naših prostora koji se mogu preslikati u bilo koji dio svijeta koji je osjetio strahote rata. Performans sadrži niz ispovijesti ispričanih kroz monološke forme i posvećen je očuvanju kulture sjećanja na brojne žrtve stradale u ratovima u Bosni i Hercegovini kroz njenu krvavu historiju. Uloge: Merima Lepić-Redžepović, Vanesa Glođo, polaznici Multimedijalnog

projekta JU CKM, učesnici: Zanin Berbić, Alma Subašić, polaznici škole baleta JU CKM.

U subotu, 28. novembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličen je "Koncert duhovne muzike i sema – ples derviša" ansambla tekije "Mesudija" šejha Ćazima Hadžimejlića i gosta Armina Muzaferije. Zbog velikog interesa publike i epidemioloških mjera, ovaj koncert prenosili smo uživo putem zvanične Facebook stranice našeg društva, gdje je zabilježeno 27.636 reakcija, 9.008 pregleda, 93 dijeljenja, a to govori o velikom interesu publike u Travniku, Bosni i Hercegovini i dijaspori za ovaj koncert.

Zbog smrti naših sugrađana i sugrađanki BZK "Preporod" Travnik 30. novembra 2020. otkazao je sve koncertne aktivnosti planirane programom "Dana šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020" do kraja manifestacije.

U utorak, 1. decembra 2020. na Kamernoj sceni Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je projekcija dokumentarnog filma Fotomedia Travnik "Instrumentalni sevdah – Mustra za leteće ćilime". Također, isti dan na Kamernoj sceni Centra za kulturu Općine Travnik upriličen je programski sadržaj "Koraci" – koncert i promocija muzičkog albuma Mustra Orchestra.

Programski koncert "Čudan zeman nastade..." Kenana Mačkovića planiran za srijedu, 2. decembra 2020. je otkazan odlukom društva od 30. novembra 2020.

U četvrtak, 3. decembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je pozorišna predstava za djecu Dramskog studija Centra za kulturu Općine Travnik "Dječaci Pavlove ulice" režisera Olivera Jovića.

U petak, 4. decembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je promocija knjige i književno veče Sarajevski John Doe – Adis Ahmethodžić "Dunjaluk", te izložba umjetničkih slika Berine Bečiragić "Nešto kao umjetnost".

U četvrtak, 10. decembra 2020. u Velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličena je Svečana dodjela nagrada za literarni konkurs povodom "Dana šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020". Za najbolja tri rada izabrani su radovi Adne Makić, učenice Elči Ibrahim-pašine medrese, Lamije Maglić, učenice Mješovite srednje škole "Travnik", te Merjeme Bektaš, učenice Elči Ibrahim-pašine medrese. BZK "Preporod" Travnik obezbijedio je vrijedne novčane nagrade, a JU Gradska biblioteka Travnik besplatnu godišnju članarinu i novu knjigu Abdulaha Sidrana.

Nagrade su uručili predsjednik BZK "Preporod" Travnik mr. Taik Ganić, članice Upravnog odbora i Komisije za ocjenu radova BZK "Preporod" Travnik, doc. dr. Amela Bajrić i mr. Sanida Bjelopoljak. Svečanom dodjelom nagrada za

najbolje literarne radove srednjih škola ujedno je i zatvorena ovogodišnja kulturna manifestacija "Dani šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka".

Unatoč pandemiji i specifičnim uslovima rada, rukovodstvo i članstvo Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik je uspjelo realizirati planirane aktivnosti, a koje se odnose na registraciju udruženja i realizaciju Kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020". O našim nastojanjima i rezultatima tih nastojanja svjedoče i rezultati koje Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik postiže, a koji dodatno učvršćuju ugled našeg društva kao pouzdanog partnera, spremnog da odgovori svim izazovima.

Smatramo da smo svojim radom, kroz gore navedeno, dali doprinos na ostvarivanju ciljeva zacrtanih Statutom društva te opravdali ukazano povjerenje, te se nadamo uspješnoj saradnji i u budućnosti.

Predsjednik
Taik Ganić

BZK "Preporod" − Gradsko društvo Visoko

Međunarodni festival folklora "Bosanske zimske radosti", od 30. decembra 2019. godine do 2. januara 2020, obilježio je početak 2020. godine. Na festivalu su učestvovali folklorni ansambli iz Izraela, S. Makedonije i Bosne i Hercegovine: Folklorni ansambl "Orce Nikolov" iz Skoplja, "Roots of Earth" folklorna grupa iz Izraela, "KP Dance Company" koja baštini narodnu tradiciju Indije, učenici osnovnih škola sa područja Općina Novi Grad te kulturno-umjetnička društva iz Bosne i Hercegovine. Prva dva dana januara učesnici festivala su posjetili Sarajevo i Mostar. Nakon ovih izleta učesnici su zadovoljni napustili Bosnu i Hercegovinu.

U 2020. godinu smo ušli sa vrlo visokim ambicijama i sa bogatim programom, jer se ove godine navršava 30 godina od Obnoviteljske skupštine BZK "Preporod" kao i 150 godina od rođenja Safvet-bega Bašagića, prvog predsjednika "Gajreta".

Prva aktivnost koju smo realizirali u februaru je organiziranje Prve smotre folklora povodom 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, a u saradnji sa "Preporodom" iz Sarajeva i uz učešće 8 najboljih folklornih ansambala: KUD "Gajret", KUD "Visoko", KUD "Ilijaš", KUD "Borac" iz Travnika, KUD "Vogošća", KUD "Lola" iz Sarajeva, KUD "Karaula" i KUD "Proleter". Smotra je održana u Multimedijalnoj sali Općine Novi Grad u Sarajevu. Nakon ove smotre, zbog pandemije COVID-19 zaustavljene su sve aktivnosti.

Novim okolnostima morali smo se prilagoditi da na prigodan način obilježimo značajne datume, a istovremeno održimo kontakt sa našim članovim i simpatizerima. Težište nam je bilo na elektronskim medijima, prije svega na našoj stranici www.preporodvisoko.ba i našem Facebook profilu: facebook.com/preporod.visoko. Pratili smo aktivnosti "Preporoda" i "Biserja" iz Sarajeva te ostalih općinskih društava i o njihovom radu informirali naše članove. Uključili smo se aktivno u akciju "Biserja" i izazov "Moj sevdah", gdje su aktivno učestvovali i naši članovi.

Ojačali smo i redakciju naše web-stranice, tako da smo u 2020. godini imali preko stotinu autorskih tekstova, a na Facebook profilu smo imali preko 400 vlastitih ili prenesenih objava.

Na kanalima Evropske asocijacije festivala i lokalnim televizijama nekoliko puta je emitiran snimak festivala folklora iz 2019. godine.

Predsjednik
Mersed Šahinović

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Vitez

U 2020. godini naše općinsko društvo napunilo je 30 godina od osnivanja i aktivnog rada na području općine Vitez. U skladu s tim, na početku godine definiran je plan i program aktivnosti koji je u potpunosti bio podređen obilježavanju ovog velikog jubileja. Međutim, zbog poznate situacije sa pandemijom Covid-19, veliki dio ovih aktivnosti nije realiziran i odgođen je za neki naredni period. Nadamo se da ćemo u 2021. godini imati mogućnost da realiziramo sve aktivnosti koje nismo uspjeli u 2020. godini. Ipak, našli smo mogućnost i snagu da realiziramo neke od aktivnosti pa se tako može utvrditi da je 2020. godina ipak bila uspješna za BZK "Preporod" Vitez i da smo i u ovim teškim vremenima pokazali snagu našeg udruženja.

U nastavku ćemo predstaviti aktivnosti i događaje u kojima smo bili organizatori ili suorganizatori sa drugim udruženjima:

Dana 4. 2. 2020. organizirali smo edukativnu radionicu pod nazivom "Večer ličnog razvoja kroz duhovnost", u kojoj smo imali goste predavače Hidajetu Mahalbašić i Murisa Mahalbašića.

Dana 14. 2. 2020. Omladinski hor ilahija i kasida BZK "Preporod" Vitez učestvovao je na vjerskoj manifestaciji koju je organizirao MIZ Vitez povodom Svjetskog dana hidžaba.

U periodu od 1. 2. do 28. 2. 2020. u saradnji sa osnovnim školama sa područja općine Vitez realizirali smo literarni konkurs na temu "U svakom od nas

živi domovina, ali samo je jedna Bosna i Hercegovina". Najbolje radove (njih ukupno šest) nagradili smo finansijski i upriličili javno čitanje na manifestaciji u povodu Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Dana 1. 3. 2020. organizirali smo centralnu kulturno-zabavnu manifestaciju "Moja jedina domovina zove se Bosna i Hercegovina" povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Dana 16. 4. 2020. učestvovali smo u obilježavanju godišnjice stradanja i genocida nad našim sugrađanima iz Ahmića.

Dana 22. 5. 2020. učestvovali smo u aktivnostima povodom obilježavanja 28. godišnjice od osnivanja 1. dobrovoljačkog odreda.

U toku mjeseca ramazana organizirali smo online ramazanski program, koji su realizirali članovi našeg omladinskog hora ilahija i kasida.

Prikladnim aktivnostima obilježili smo 11. juli i prisjetili se svih stradalih u genocidu u Srebrenici.

Dana 19. 9. 2020. organizirali smo promociju knjige *Srebrenica, zaboraviti ne smijem, halaliti neću* autora Hasana Hasanovića.

Dana 29. 10. 2020. bili smo učesnici vjerskog programa koji je organizovao MIZ Vitez "Dani Ahmed-agine džamije", povodom 430. godišnjice izgradnje ovog vjerskog objekta na području naše općine.

Dana 26. 11. 2020. dali smo svoj doprinos u obilježavanju godišnjice 325. BBR, kao suorganizatori u promociji knjige mr. Muniba Kajmovića "Zločin i kazna".

Dana 16. 12. 2020. u Vitezu je otvoren novi most koji povezuje gradsku zonu sa poslovnim centrom 96, a čast da otvore most imali su upravo članovi naše folklorne sekcije.

Kao što je ranije navedeno, planirali smo još veliki broj kulturnih, vjerskih i zabavnih manifestacija i događaja, a koje nismo mogli realizirati zbog pandemije Covid-19.

Bitno je napomenuti da smo naš rad u vremenu pandemije prilagodili svim preporučenim epidemiološkim mjerama. Naše sekcije, Folklorna i Omladinski hor ilahija i kasida, održavale su probe poštujući mjere nadležnih te smo tako održali kontinuitet rada u ovim teškim i specifičnim vremenima.

Upravni odbor redovno je održavao online sastanke i donosio odluke i zaključke bitne za neometan nastavak rada Društva.

I pored svega, uspjeli smo nabaviti određena materijalno-tehnička sredstva koja su potrebna našim sekcijama. Izdvajamo i nabavku unikatnih rukotvorina sa motivima "Preporoda".

BZK "Preporod" Vitez i dalje ostaje vodeća institucija u gradu Vitezu kada je u pitanju promocija bošnjačke kulture i tradicije i čvrsto vjerujemo da ćemo iz perioda pandemije izaći još jači i organiziraniji.

Predsjednik
Damir Bešić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Vogošća

Aktivnosti Inicijativnog odbora BZK "Preporod" Vogošća počele su 8. novembra 2020. godine, kada se okupilo nekoliko mladih ljudi u cilju ponovnog aktiviranja rada i djelovanja BZK "Preporod" Vogošća. Neformalna grupa od sedam članova donijela je osnovne smjernice i ciljeve djelovanja za naredni period. Postavljeni su osnovni prioriteti i podijeljeni konkretni zadaci koji su trebali biti realizirani u što kraćem vremenskom periodu i čijoj realizaciji se pristupilo vrlo ozbiljno i stručno.

Aktivnosti koje su provedene u proteklom periodu:

− Održana su četiri sastanka Inicijativnog odbora na kojima su postavljeni ciljevi i zadaci za formiranje osnivačke skupštine te definisani programi i prioriteti djelovanja za narednu godinu.

− Posjeta načelniku Općine Vogošća s ciljem informiranja načelnika o pokretanju podružnice BZK "Preporod" u Vogošći te traženje podrške za rad i djelovanje. Načelnik je izrazio oduševljenje ponovnim osnivanjem "Preporoda" u Vogošći te obećao bezrezervnu podršku u svim segmentima rada i djelovanja ovoga društva.

− Prigodnom tribinom obilježen je 25. novembar, Dan državnosti Bosne i Hercegovine.

− Sa nekoliko kvalitetnih projekata aplicirali smo na Javni poziv Općine Vogošća za sufinansiranje programa i projekata nevladinih organizacija, koji bi se trebali realizirati naredne godine.

Pored ovih aktivnosti, kontinuirano smo radili na okupljanju potencijalnih članova za skupštinu i rukovodstvo BZK "Preporod" Vogošća, a osnivačka skupština bi trebala biti održana polovinom mjeseca januara 2021. godine.

Za predsjednika
Hajrudin Mešić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Zenica

U 2020. godini smo imali sljedeće aktivnosti:

- U januaru smo organizirali manifestaciju "Ćetenija".
- Održan sastanak Matičnog odbora.
- U martu i aprilu očistili smo prostorije "Preporoda" i dezinficirali zbog pandemije COVID-19.
- Donirali smo knjige JU Zavodu za medicinu rada i sportsku medicinu Zeničko-dobojskog kantona.
- Upriličena podjela donacija / paketa.
- U maju smo organizirali online koncert.
- Organizirali smo sjećanje na rahmetli novinara i književnika Ismeta Hadžiahmetovića, bivšeg djelatnika zeničkog "Preporoda". Učestvovali su prof. dr. Dželal Ibraković, književnik Adnadin Jašarević, Sedžida Beganović-Isaković te Elirija Hadžiahmetović.
- Uručena donacija knjiga Sultan-Ahmedovoj džamiji u Zenici i Tekiji Pehare.
- Promovirana knjiga Muhameda Ibrahimagića "Ćuprija" o zeničkim mahalama.
- Realizirana online promocija M. S. Serdarević.
- U julu je organizirana posjeta Memorijalnom centru u Potočarima.
- Učešće u ulozi suorganizatora na manifestaciji "Ljetne večeri" Studio teatra.
- Održan sastanak Organizacionog odbora manifestacije "Lastavica".
- Organiziran koncert "Miris bajramske noći".
- U augustu je organizirana promocija knjige Dine Pašalića "Opstanak tradicionalnih medija u suživotu s internet portalima". Promotori su bili prof. dr. Seid Masnica i književnik Adnadin Jašarević.
- U augustu je organizirana promocija knjige Jusufa Bajraktarevića *Radi tebe*. O knjizi su govorili: Afan Abazović, Harun ef. Hodžić, dr. Ajdin Huseinspahić i Mirza Husetić, predsjednik "Preporoda".
- U oktobru je organiziran naučno-stručni skup "Stazama Naska Frndića".

Predsjednik
Mirza Husetić

BZK "Preporod" − Zajednica općinskih društava Zeničko-dobojskog kantona

U januaru 2020. godine održana je Izborna skupština na kojoj je izabrano novo rukovodstvo BZK "Preporod" ZDK. Novoizabrani predsjednik je Armin Jašarević a novi Upravni odbor čine predsjednici općinskih/gradskih društava BZK "Preporod" u ZDK. Novi predsjednik Nadzornog odbora je Nedim Talić, dok je novi član Suda časti Aldin Ibrahimagić.

U martu je završen upis promjena u Ministarstvu pravde ZDK, nakon toga i sjednica Upravnog odbora. U tabeli su prikazane aktivnosti koje su realizirane u 2020. godini.

R.br	Mjesec provođenja aktivnosti	Naziv aktivnosti
1	Januar	Izborna skupština
2	Mart	Posjeta općinskim društvima Visoko, Vareš, Breza, Žepče
3.	Mart	Konkurs za najboji literarni rad "Moja domovina" povodom 1. marta
4.	April	1. sjednica Upravnog odbora
5.	Maj	Izdavanje knjige *Bejat* autora Suvada Hadžića
6.	Juli	Posjeta premijeru ZDK
7.	Septembar	Posjeta ministru obrazovanja ZDK
8.	Septembar	Svečana akademija "Dan Bošnjaka"
9.	Novembar	Izložba povodom 25. novembra u Banjoj Luci
10.	Novembar	Prijem kod potpredsjednika Rs-a Ramiza Salkića
11.	Decembar	Posjeta načeniku općine Zavidovići povodom reaktiviranja općinskog društva Zavidovići

Mart

U martu je novoizabrani predsjednik "Preporoda" ZDK u pratnji predsjednika Nadzornog odbora posjetio općinska društva na području ZDK. Razgovarano je o saradnji, zajedničkim projektima i planu djelovanja za naredni period.

BZK "Preporod" ZDK raspisala je konkurs za najbolji literarni rad za učenike srednjih škola na području ZDK povodom 1. marta. Na konkurs se prijavilo

35 učenika, a najbolja tri rada učenika sa područja Breze, Visokog i Zenice su nagrađena. Sponzor ove manifestacije bila je firma BH Telecom d. d. Sarajevo, podružnica Zenica.

Maj

U maju je BZK "Preporod" ZDK objavio svoju prvu knjigu u okviru izdavačke djelatnosti. Autor knjige je Suvad Hadžić iz Željeznog Polja (Žepče). Riječ je o knjizi *Bejat*, koja na drugačiji način priča o ratnim herojima sa područja Željeznog Polja. Recenzenti knjige su Džemaludin Latić, Esmir Halilović i Amir Ismić. Općinska društva iz Žepča i Vareša su organizirala promociju knjige u sklopu svojih aktivnosti.

Juli

U julu je delegacija BZK "Preporod" ZDK posjetila premijera ZDK Mirzu Ganića, a razgovaralo se o prijedlogu proglašavanja "Preporoda" institucijom značajnom za društvo. Ministar je podržao incijativu te je predložio da se incijativa uputi preko Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK. Pored toga, premijer je podržao ideju da se u septembru održi svečana akademija povodom Dana Bošnjaka.

Septembar

U julu je delegacija BZK "Preporod" ZDK posjetila ministra Kozlića a razgovaralo se o inicijativi za proglašenje posebnog statusa za "Preporod". Ministar je podržao prijedlog te je usmeno obećao da će se u narednoj godini sva tri nacionalna društva naći u nacrtu tokom izrade budžeta. Također je razgovarano da se knjiga "Bejat" uvrsti kao lektira za učenike osnovnih škola. Treba naglasiti da je nakon upućene pismene incijative za donošenje posebnog statusa za nacionalna društva, ministar Kozlić pismeno odbio našu molbu. O svemu ovome upoznat je predsjednik Kodrić.

U velikoj sali BNP Zenica održana je akademija povodom Dana Bošnjaka. Pored obraćanja predsjednika Jašarevića prisutnim su se obratili i profesor Ajdin Huseinspahić, koji je sa akademske strane dao osvrt na predmet održavanja akademije, kao i generalni projekt menadžer BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine i glavni urednik časopisa *Stav* Filip Mursel Begović. Umjetnički dojam upotpunio je Omladinski hor pod dirigentskom palicom maestra Milenka Karovića i zenička umjetnica Sabina Kulenović. Svečanoj akademiji

prisustvovali su politički, društveni, kulturni i vjerski predstavnici sa područja ZDK. Akademija je održana u skladu sa preporukma kriznog štaba, a organizator je događaj prenosio uživo putem livestream-a.

Novembar

U Banjoj Luci u saradnji s Galerijom "Preporod" Zenica održana je izložba "Stara Bosna". Prije izložbe predsjednik Jašarević, zajedno sa predsjednicom Galerije Amnom Sofić i njenim saradnicima, održao je sastanak sa potpredsjednikom Rs-a Ramizom Salkićem, na kojem su razgovarali o saradnji na budućim projektima. Nakon prijema kod gospodina Salkića, u večernjim satima izložba je zvanično otvorena.

Decembar

U decembru je predsjednik Jašarević u pratnju predsjednika OO Merseda Šahinovića i Rusmira Agića, Samira Hasičića i Adise Heldovac, održao radni sastanak sa općinskim načelnikom Hašimom Mujanovićem povodom reaktiviranja rada OD "Preporod" Zavidovići. Načelnik je podržao incijativu da se reaktivira rad "Preporoda" u Zavidovićima naglašavajući značaj i važnost "Preporoda". Nakon sastanka Inicijativni odbor za reaktiviranje društva održao je niz sastanaka povodom obnoviteljske skupštine koja se održala u januaru 2021. godine.

Obrazloženje

Zbog novonastale situacije u svijetu i proglašenja pandemije izazvane korona virusom, BZK "Preporod" ZDK je, poštujući sve preporuke Kriznog štaba, realizirao navedene aktivnosti. Treba naglasiti da su brojne aktivnosti, pored ovih, bile planirane, ali smo ih morali otkazati zbog pandemije.

Predsjednik
Armin Jašarević

BZK "Preporod" − Općinsko društvo Žepče

Shodno usvojenom Planu i programu rada u 2020. godini, BZK "Preporod" Žepče realizirao je sljedeće sadržaje:

Januar i februar

Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” Žepče održala je u četvrtak 30. januara Izvještajno-izbornu skupštinu. Skupština je usvojila izvještaje o radu i finansijama za period 2016−2020. te usvojila finansijski i plan rada za 2020. Pohvaljen je rad Društva u protekle četiri godine u svim segmentima njegovog djelovanja, te istaknut značaj njegovog postojanja kao važnog društvenog faktora koji vodi brigu o očuvanju tradicije, kulture i običaja žepačkih Bošnjaka. Shodno odluci Matičnog odbora u Sarajevu, Skupština je donijela odluku o preregistarciji društva kao posebnog pravnog subjekta, a koje će i dalje statutarno biti vezano za BZK “Preporod” Bosne i Hercegovine. Na Skupštini su izabrani i novi članovi u organima društva za naredne četiri godine. Odlukom delegata Skupštinom će rukovoditi predsjednica Indira Mehić, dok su u Upravni odbor društva izabrani: Edina Šahinović, Jasmina Mehić-Šečić, Semin Smajlović, Asim Goralija, Ašir Mehmedović, Muhamed Sinanović i Rusmir Agić. Nadzorni odbor činit će: Rasema Čaušević, Mirza Babanović i Arif Odobašić, a Sud časti: Nurđehan Šahinović, Suvad Hadžić i Mersad Dedović. Po preporuci Matičnog odbora iz Sarajeva, društvo će i u naredne dvije godine voditi dosadašnji predsjednik Rusmir Agić. Skupština je donijela odluku da se za dosadašnji dugogodišnji rad u društvu dodijeli zahvalnica BZK “Preporod” Žepče Alaudinu Efendiću, Mirzi Babanoviću i Arifu Odobašiću.

Februar i mart

Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” Žepče povodom obilježavanja 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, organizirala je 1. 3. manifestaciju “Večer bosanske tradicije”. U prepunom prostoru Gradske kafane, gdje se tražila stolica više, centralni programski sadržaj zauzeo je izbor najbolje bosanske halve i hurmašice. U izboru se našlo 26 halvi i hurmašica a žiri u sastavu Nedžida Tabaković, Nerka Bajrić i Dženana Tutnjić nije imao nimalo lagan zadatak da ocijeni najbolja slatka jela. U ponudi su se našla jela od pekmezli-halve i hurmašice do onih sa orahom, kokosom, bademom, pistacijama i drugim dodacima. Nakon degustacije i ocjenjivanja žiri je proglasio najbolja jela. U kategoriji halve drugo i treće mjesto osvojile su Vahdeta Pašalić i Mevlida Sinanović, dok je najboljom bosanskom halvom proglašena halva Satke Moranjkić. U konkurenciji hurmašice Nađija Skenderović osvojila je treće mjesto, druga po kvaliteti je bila hurmašica Razije Mehić a najboljom hurmašicom ocijenjena je hurmašica Sabine Efendić. Nagrađene su podijelile novčanu nagradu od 400 KM i poklon-pakete. U muzičkom programu nastupili

su: kulturno-umjetnička društva KUD "Slovo o Žepču", KUD "Ilhamija" i muzički solista Aširr Mehmedović uz pratnju Samira Efendića. Poseban programski sadržaj posvećen Danu nezavisnosti Bosne i Hercegovine prisutnima su izveli učenici prvog razreda Osnovne škole Žepče.

April

Zbog pojave pandemije uzrokovane korona virusom, Upravni odbor BZK "Preporod" Žepče donio je odluku o otkazivanju realizacije tradicionalne manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka", a koja je bila planirana da se realizira u periodu od 7. 4 do 19. 4. 2020. Iz istih razloga u maju je otkazana i organizacija Bajramskog koncerta povodom Ramazanskog bajrama.

Maj i juni

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Žepče punih devet godina manifestacijom "Sjećanje na književnika Nedžada Ibrišimovića" u Žepču obilježava godišnjicu smrti ovoga književnika i umjetnika. Žepče je i u 2020. godini bilo centralno mjesto obilježavanja godišnjice smrti ovog književnika koji je djetinstvo, mladost i dio radnog vijeka proveo u Žepču i za koji je za života bio jako emotivno vezan. Kako bi obogatili programski sadržaj navedene manifestacije koja se održava u septembru, a u cilju što veće popularizacije Ibrišimovićevog književnog djela, za učenike srednjih škola Zeničko-dobojskog kantona BZK "Preporod" Žepče raspisao je Konkurs za najbolji literarni rad. Teme konkursa bile su "Bilo jednom" i "Da bih opstao u mojoj Bosni, moram postati div".

Juli

Rukovodstvo Društva radilo je na pripremi realizacije tradicionalnog bajramskog koncerta u povodu obilježavanja Kurban-bajrama. Zbog pandemije uzrokovane korona virusom, vršile su se intenzivne pripreme za organizaciju i održavanje prvog koncerta ovog tipa na otvorenom prostoru.

August

Povodom Kurban-bajrama u našoj organizaciji u Žepču 2. augusta, na platou ispred Doma kulture, održan je bajramski koncert pod nazivom "Bajram dođe mirišu avlije". Cjelovečernji muzički program izveli su članovi Omladinskog hora Zenica pod rukovodstvom dirigenta maestra prof. Milenka Karovića.

Žepačkim koncertom, muzički bard Karović sa svojim horom još jednom je pokazao visok nivo uspješne realizacije vrhunskih muzičkih događaja. Prvi bajramski koncert na otvorenom sa izvanrednim repertoarom publika u Žepču prihvatila je sa velikim oduševljenjem. U znak zahvalnosti na vrhunskom muzičkom događaju, ovom prilikom predsjednik BZK "Preporod" Žepče Rusmir Agić uručio je prof. Milenku Karoviću "Preporodov" "Zbornik o Ilhamiji" i magazin "Seharu".

Septembar

Održana književna večer "Sjećanje na književnika Nedžada Ibrišimovića". Da ovaj ugledni bosanskoherecegovački pisac, koji je bio jako vezan za Žepče i njegove ljude, ni nakon devet godina od smrti nije otišao iz ovog grada, potvrdio je veliki broj ljubitelja njegovog lika i djela koji se i pored pandemije uzrokovane korona virusom okupio i u dvorištu njegove kuće djetinjstva u Gornjoj Mahali. O liku i djelu književnika govorili su: doc. dr. Dženan Kos, generalni projekt menadžer BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine Filip Mursel Begović, general Armije Republike Bosne i Hercegovine u penziji Rašid Zorlak, a na velika Ibrišimovićeva književna i pjesnička ostvarenja kroz čitanje stihova i odlomaka iz njegovih djela prisutne je podsjetio glumac BNP Zenica Nusmir Muharemović uz pratnju učenika Srednje muzičke škole "Katarina Kosača Kotromanič" Alsameda Klance. Na književnoj večeri "Sjećanje na književnika Nedžada Ibrišimovića" dodijeljene su nagrade za najbolje literarne radove za učenike srednjih škola Zeničko-dobojskog kantona u iznosu od 400 KM. Treće mjesto i nagradu od 50 KM osvojila je Medina Šahinović, učenica Mješovite srednje škole "Hazim Šabanović" iz Visokog. Drugo mjesto i nagradu od 150 KM osvojila je učenica Mješovite srednje škole iz Zenice Ajna Halilović, dok je prvo mjesto za pjesmu "Bilo jednom" i nagradu od 200 KM osvojio Mahir Rešidović, učenik Gimnazije "Edhem Mulabdić" iz Maglaja.

Oktobar, novembar i decembar

U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Žepče od 4. do 11. 11. 2020. održana je manifestacija "Dani Abdulevahaba Ilhamije Žepčaka". Manifestacija koja se tradicionalno održava u čast velikog alima i učenjaka, rođenog Žepčaka Abdulvehaba Ilhamije, otvorena je književnoumjetničkom večeri pod nazivom "lhami-baba i njegov duhovni aspekt kroz pjesničko izražavanje". Gosti predavači bili su: prof. dr. Ćazim Hadžimejlić i turbedar Ilhamijinog turbeta u Travniku Esad Baždalić. Za ovu priliku, nakon skoro

200 godina u Žepče je donesen Ilhamijin tadž (kapa), koja se danas nalazi u njegovom turbetu u Travniku. Turbedar Baždalić ovom prilikom žepačkom "Preporodu" poklonio je i ručno rađen "gjul" (ružu), sastavni dio tadža (kape), simbola derviške ikonografije, kojima je pripadao i sam Ilhamija. U sklopu manifestacije koja je trajala sedam dana održana je i tradicionalna "Večer derviškog zikra" te Likovna izložba autora Asima Goralije kao i promocija knjige "Bejat" autora Suvada Hadžića.

U suorganizaciji sa Medžlisom Islamske zajednice Žepče u okviru manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka" u petak, 6. 11. poslije jacije-namaza u Ali-begovoj (Trzanskoj) džamiji održana je "Večer derviškog zikra". Učesnici programa bili su derviši tekija Mesudija Kaćuni, Busovača. Prigodna predavanja održali su glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Žepče Džafer ef. Gračić i Dervo ef. Hodžić. Ovom prilikom proučen je zikr i kelime i tevhid pred duše žepačkih šehida i Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka. Večer derviškog zikra bio je ujedno i dio programskog sadržaja manifestacije "Tebi, O Allahov Poslaniče…" koju organizuje i realizuje MIZ Žepče.

U okviru manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka" u ponedjeljak, 9. 11. u prostoru PSC "Libertas" u Žepču svečano je otvorena likovna izložba autora Asima Goralije. Autor se na svojoj prvoj samostalnoj izložbi u rodnom gradu predstavio sa 42 likovna djela. O autorovim djelima i njegovom umjetničkom stilu na svečanom otvaranju govorili su prof. Saša Zečević i predsjednica "Preporodove" Galerije u Zenici Amna Sofić.

Upriličena je promocija knjige "Bejat" autora Suvada Hadžića. O knjizi su govorili dr. Amir Ismić i Damir Đuhera, prof. Odlomke iz knjige čitali su Sufijan Hadžić i Ensar Šišić. Program su prigodnom ilahijom i recitacijom upotpunili Ašir Mehmedović i Semin Smajlović.

U okviru programa kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020", koja se održava u Žepču i Travniku, u Velikoj sali Centra za kulturu općine Travnik održana je promocija zbornika "Abdulvehab Ilhamija Žepčak – život i djelo". O Zborniku i Ilhamiji govorili su: predsjednik BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik BZK "Preporod" Žepče Rusmir Agić te muftija zenički hafiz doc. dr. Mevludin Dizdarević.

Promocijom Ilhamijna zbornika u organizaciji travničkog i žepačkog "Preporoda" završena je manifestacija u njegovom rodnom Žepču a nastavljena u Travniku, mjestu njegovog pogubljenja u kojem se danas nalazi njegovo turbe.

Ostale aktivnosti

Nastavili smo s aktivnostima koje se odnose na održavanje Spomen-sobe šehida Žepča (1992−1995), koja je bila otvorena i dostupna posjetiocima gotovo za sve važnije praznike i datume u prošloj godini, kao i na zahtjev pojedinih institucija i udruženja prilikom posjete zvaničnih gostujućih delegacija ovom gradu.

Redovno je ažurirana Facebook stranica društva sa svim dešavanjima i događajima u 2020.

Prisustvovali smo Skupštini Bošnjačke zajednice kulture “Preporod”, koja je održana 22. 2. 2020. u prostorijama Matičnog odbora BZK “Preporod” u Sarajevu. Po odluci Matičnog odbora u Sarajevu, nakon održane skupštine BZK “Preporod” Žepče, u januaru smo počeli preregistraciju društva prema Statutu BZK “Preporod” u Bosni i Hercegovini za općinska društva. Donijeli smo sve potrebne odluke te registrirali društvo kod nadležnog Kantonalonog ministarstva pravde.

U 2020. godini održano je ukupno šest sjednica Upravnog odbora.

U 2020. godini BZK “Preporod” Žepče oprostio se od dugodišnje predsjednice Skupštine i aktivnog člana društva Kaseme Kafedžić (1965−2020). Dužnost predsjednice skupštine BZK “Preporod” Žepče Kafedžić je obavljala u dva mandata, i to u periodu od 2006. do 2012. i od 2012. do 2016. U mandatu 2016−2020. izabrana je za člana Suda časti Društva. Osim funkcija u upravnim tijelima društva, bila je i aktivni član Hora BZK “Preporod” Žepče od njegova osnivanja. Kasema Kafedžić umrla je 31. 7. 2020, a dženaza i ukop obavljeni su na mezarju Trzna u Žepču.

Predsjednik
Rusmir Agić

GODIŠNJAK 2020–2022

IZ DJELATNOSTI BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD" ZA 2021. GODINU____

Izvještaj o radu Direkcije BZK "Preporod"

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" temeljna je i najstarija danas postojeća kulturna ustanova Bošnjaka, s tradicijom dugom više od jednog stoljeća, i suštinski ima karakter bošnjačke kulturne matice.

Historija "Preporoda" počinje **20. februara 1903. godine** osnivanjem kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva "Gajret", društva za potpomaganje muslimanskih učenika i studenata, čiji je jedan od osnivača i prvi predsjednik bio dr. Safvet-beg Bašagić. 19. oktobra 1924. godine u prostorijama Jugoslavenskog muslimanskog kluba u Sarajevu, bivšoj kiraethani (čitaonici) na Bentbaši, na istom mjestu gdje je 1903. formiran "Gajret", održana je osnivačka skupština "Narodne uzdanice", drugog ključno važnog muslimanskog kulturno-prosvjetnog društva koje čini preteču i zvaničnog pravnog prethodnika današnjeg "Preporoda", s Asim-begom Dugalićem kao prvim predsjednikom. Uprkos ranijim pokušajima ujedinjenja, "Gajret" i "Narodna uzdanica" djelovali su uporedo sve do 1945. godine, kad je 13. septembra održana osnivačka skupština novog, jedinstvenog Kulturnog društva Muslimana "Preporod", s dr. Zaimom Šaracem kao prvim predsjednikom, a koje će pod ovim imenom djelovati do 1949. godine, kad nove vlasti ukidaju "Preporod", zajedno s drugim nacionalnim kulturnim društvima u Bosni i Hercegovini.

Rad Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" kao zvaničnog pravnog sljednika društava "Gajret" i "Narodna uzdanica", odnosno poratnog jedinstvenog društva "Preporod", nastavljen je **5. oktobra 1990. godine** na obnoviteljskoj skupštini održanoj u sarajevskoj Vijećnici. Prvi predsjednik obnovljenog "Preporoda" bio je prof. dr. Muhsin Rizvić (1990–1993), nakon kojeg su predsjednici "Preporoda" bili prof. dr. Enes Duraković (1993–1994), prof. dr. Munib Maglajlić (1994–2001), prof. dr. Šaćir Filandra (2001–2010) i prof. dr. Senadin Lavić (2010–2019). Aktuelni predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" je prof. dr. Sanjin Kodrić.

Glavno sjedište Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" je u Sarajevu, a širom Bosne i Hercegovine postoji više od 60 "Preporodovih" podružnica – općinskih, gradskih i regionalnih društava, uz ekvivalentna društva pod imenom "Preporoda" u više zemalja bivše Jugoslavije, u Evropi i svijetu, odnosno u brojnim sredinama u kojima žive Bošnjaci i bošnjačka dijaspora.

Za svoj rad i djelovanje Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" dobila je više nagrada i priznanja, uključujući i nagrade kakve su Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva (2003), u povodu 100. godišnjice osnivanja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", te **Plaketa Kantona Sarajevo** (2007).

Gradsko vijeće Grada Sarajeva 30. 7. 2020. godine donijelo je Odluku o utvrđivanju nacionalnih kulturnih društava od posebnog značaja za Grad Sarajevo, kojom je **Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" proglašena organizacijom kulture od posebnog značaja za grad Sarajevo**, zajedno s HKD "Napredak", SPKD "Prosvjeta" i JKPHD "La Benevolencija".

BZK "Preporod" je posobeno okrenut "živoj kulturi". Programi se odnose na redovne kulturne aktivnosti poput različitih kulturnih događaja kakvi su tribine, javna predavanja i razgovori ili različita književna i umjetnička zbivanja (književni susresti, promocije, koncerti, izložbe i sl.), ali i različite druge kulturne aktivnosti (ljetne i zimske škole, različite radionice i sekcije, horovi, ansambli i sl.), uključujući i adekvatnu prezentaciju narodne kulture i folklora te sportske aktivnosti (poput planinarenja i drugih vidova sportskih druženja i sl.).

Jedna od ključnih zadaća BZK "Preporod" jeste i izdavačka djelatnost, a koja bi trebala učiniti vidljivim i široko dostupnim rezultate naučnoistraživačkog rada, odnosno uopće rezultate kulturnog djelovanja BZK "Preporod. U toku prethodnog perioda relazirani su različiti izdavački projekti. Jedan od najvažniji izdavačkih projekata BZK "Preporod" je novi, zvanični ***Pravopis bosanskog jezika*** i višetomni enciklopedijski ***Rječnik bosanskog jezika*.**

Pravopis se, u smislu prvih pripremnih faza, već radi u okvirima Instituta za bošnjačke studije BZK "Preporod", dakle tamo gdje je izrađen i "Preporodov" pravopis iz 1996. godine. No, kako bi *Pravopis* dobio još širi okvir, odnosno kako bi bio rezultat još šireg naučno-stručnog i društvenog konsenzusa, Direkcija BZK "Preporod" na saradnju i zajednički rad na *Pravopisu* pozvala je i Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu kao respektabilnu naučnu ustanovu gdje se, također, već neko vrijeme promišljala potreba izrade novog pravopisa bosanskog jezika. S ovim u vezi potpisan je i Memorandum o saradnji Instituta za bošnjačke studije BZK "Preporod" i Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu, koji je tako postao ključno važni sunosilac svih projektnih aktivnosti i naš glavni naučno-stručni partner na projektu izrade novog pravopisa bosanskog jezika.

Nakon potpisivanja Memoranduma o saradnji s Institutom za jezik, zaključeni su i Ugovori o narudžbi autorskog djela i prijenosu autorskih prava na naručioca. Ugovori su zaključeni s grupom istaknutih autora u sastavu: akademik prof. dr. Dževad Jahić, akademik prof. dr. Hasnija Muratagić-Tuna, prof. dr. Sanjin Kodrić (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu), prof. dr.

Alen Kalajdžija (Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu) i dr. Jasmin Hodžić (Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu).

Predmet ovog ugovora je uređenje međusobnih odnosa ugovornih strana povodom izrade od strane koautora novog autorskog djela s radnim naslovom *Pravopis bosanskog jezika* ili *Bosanski* pravopis (u daljem tekstu: "predmetno autorsko djelo"), kao i isključivi prijenos svih prenosivih autorsko-pravnih ovlaštenja, odnosno individualnih autorskih prava povodom tog autorskog djela, sa svih koautora na Naručioca te uređenje drugih pitanja između ugovornih strana. Posebno važan cilj novog bosanskog pravopisa jeste da istinski bude rezultat što je moguće šireg naučno-stručnog i društvenog konsenzusa. Tako je i u 2021. godini nastavljen rad na *Pravopisu*.

S istim ciljem, a posebno s namjerom usklađivanja pravopisne i leksičke norme bosanskog jezika, realizirat će se i rad na nastavku **višetomnog enciklopedijskog *Rječnika bosanskog jezika*** akademika prof. dr. Dževada Jahića, odnosno rad na pripremi i objavljivanju novih tomova ovog rječnika. Rad na *Rječniku* započeo je prije 20 godina, a njegovo objavljivanje 2010. godine, otkada je objavljeno devet od planiranih 16 tomova, pri čemu od 10. toma izdavač *Rječnika* postaje Institut za bošnjačke studije Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", u čijim se okvirima trenutno realizira i rad na pripremi *Rječnika*.

U toku je i izrada **Književno-naučne edicije *Bošnjačka književnost za djecu i mlade,*** kao i ***Enciklopedije Bošnjaka* i *Bošnjačkog biografskog leksikona.***

Jedan od najzačajnih projekata BZK "Preporod" je i **Sistematizacija povijesti bošnjačke književnosti i književno-naučna edicija *Bošnjačka književnost u 100 knjiga***. Projektom realizacije Edicije trenutno rukovodi Redakcioni odbor koji čine istaknuti književni historičari: prof. dr. Sanjin Kodrić kao glavni urednik Edicije, te prof. dr. Alena Ćatović (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu), prof. dr. Muhidin Džanko (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu), prof. dr. Dijana Hadžizukić (Fakultet humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru), prof dr. Adnan Kadrić (Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu), prof. dr. Mirsad Kunić (Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli) i prof. dr. Sead Šemsović (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu), kao i književnici Hadžem Hajdarević i Zlatko Topčić, dok je urednik Edicije Edin Mulać.

U toku 2020. i 2021. godine realizirane su sljedeće aktivnosti:

U toku 2020. godine objavljen je i novi broj *Bosanskih studija*. Novi broj ***Bosanskih studija*** (Vol. IV, No.1/20201) u odnosu na prethodne brojeve donosi nekoliko novina, koje se prije svega ogledaju u publikovanju članaka u štampanom i digitalnom formatu. Na ovaj način Institut za bošnjačke studije (IBS) nastoji slijediti savremene trendove u izdavačkoj djelatnosti te približiti

nauku, naučni rad i istraživanje široj čitalačkoj publici, ali i svim zainteresiranim naučnim radnicima i istraživačima kako u Bosni i Hercegovini, regionu, tako i širom svijeta. Digitalno izdanje novog broja ali i svih prethodnih brojeva dostupni su na zvaničnoj stranici časopisa, sa slobodnim pristupom. Za pristup cjelovitom tekstu objavljenih članaka potrebno je registrirati se na stranici koja je besplatna.

U toku 2021. godine pripremljen je i novi broj časopisa ***Godišnjak*.** Časopis predstavlja temeljnu godišnju serijsku publikaciju BZK "Preporod".

BZK "Preporod" u 2020. pokrenuo je portal za kulturu i društvo ***Biserje.ba*.** Portal za kulturu i društvo Biserje.ba jedan je od niza novih projekata BZK "Preporod" i prvi značajniji novi projekt koji najstarije bošnjačko nacionalno društvo predstavlja javnosti u povodu 30. godišnjice obnove rada BZK "Preporod". Tako da je i ove godine nastavljen i proširen rad protala za kulturu i društvo *Biserje.ba*.

11. 1. 2021. U ponedjeljak, 11. 1. 2021. godine u Direkciji BZK "Preporod" održana je prva sjednica Međukulturnog vijeća Bosne i Hercegovine, koje je osnovano na temelju Sporazuma o saradnji četiri temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine, potpisanog 7. 10. 2020. godine u Sarajevu, a koje čine BZK "Preporod", HKD "Napredak", SPKD "Prosvjeta" i JKPHD "La Benevolencija". Sjednici su prisustvovali: u ime BZK "Preporod" predsjednik prof. dr. Sanjin Kodrić, generalni sekretar Nazif Salčin i direktor Službe za organizacijske i opće poslove Nermin Hodžić, u ime HKD "Napredak" voditeljica Stručne službe Dragana

Radić-Poljo kao izaslanica predsjednika dr. Nikole Čiče, u ime SPKD "Prosvjeta" predsjednik Nedeljko Masleša i predsjednik Upravnog odbora Dejan Garić te u ime JKPHD "La Benevolencija" predsjednik Jakob Finci.

20. 1. 2021. U srijedu, 20. 1. 2021. godine u maloj sali Centra za kulturu u Zavidovićima održana je Obnoviteljsko-osnivačka skupština BZK "Preporod" Zavidovići. U uvodu je, nakon intoniranja himne Bosne i Hercegovine, prisutnim članovima Skupštine i gostima prikazan kratki dokumentarni video o BZK "Preporod", a zatim je Merjem Mujić izrecitirala pjesmu o Bosni i Bošnjacima.

20. 1. 2021. Osnovana je nova organizaciona jedinica BZK "Preporod" – Centar za stećak i nišan. Potreba za sistematskim istraživanjem stećaka i nišana kao cjeline osjeća se već odavno. Nerazumijevanje simbola svetog predanja učinilo je da se neki najstariji nišani promatraju kao dio naslijeđa koji ne pripada islamskom civilizacijskom krugu.

20. 2. 2021. Konferencija, na kojoj su govorili predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednica Upravnog odbora prof. dr. Almedina Čengić i akademik Dževad Jahić, organizirana je povodom obilježavanja Dana

"Preporoda" (20. februara) i Međunarodnog dana maternjeg jezika, koji se obilježava 21. februara. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", osnovana je 20. 2. 1903. godine, tad pod imenom društva "Gajret", a ovaj važni datum obilježava se kao Dan "Preporoda". Ovim povodom, uz brojne druge slavljeničke aktivnosti u podružnicama Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" širom Bosne i Hercegovine, u Narodnom pozorištu u Sarajevu održana je centralna Svečana akademija, čiji je snimak bio naknadno prikazan u programu BHT1 te na portalu *Biserje.ba*.

21. 2. 2021. Podružnice BZK "Preporod", HKD "Napredak" i SPKD "Prosvjeta" u Brčko distriktu 21. februara zajedničkim izletom u podmajevičko selo Štrepci podsjetili su na važnost Međunarodnog dana maternjeg jezika. U obilježavanju tog važnog datuma učestvovalo je stotinjak članova BZK "Preporod", HKD "Napredak" i SPKD "Prosvjeta". Izletnici su posjetili nekoliko lokaliteta na području Štrepaca i Gornjeg Zovika za koje smatraju da predstavljaju važno kulturno-historijsko naslijeđe Brčko distrikta koje je nepravedno zanemareno.

22. 2. 2021. Delegacija BZK "Preporod" na čelu sa predsjednikom prof. dr. Sanjinom Kodrićem, u povodu Međunarodnog dana maternjeg jezika, 22. febuara 2021. godine posjetila je Bošnjake u Sandžaku. Tom prilikom potpisani su sporazumi o saradnji BZK "Preporod" sa Bošnjačkim nacionalnim vijećem u Srbiji i Bošnjačkim vijećem u Crnoj Gori. Ovim sporazumom formalizirana je dosadašnja saradnja i stvorene su osnove za unaprjeđenje i buduću saradnju s ciljem ostvarivanja interesa Bošnjaka kao naroda u kulturi i društvu, poštivajući sve posebnosti i autonomnost u radu strana potpisnica.

3. 3. 2021. U srijedu, 3. 3. 2021. godine, uoči održavanja Obnoviteljsko-izborne skupštine Gradskog društva "Preporod" Goražde, u zgradi Vlade BPK Goražde premijerka Aida Obuća i ministar za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Arman Bešlija sastali su se sa predsjednikom Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" prof. dr. Sanjinom Kodrićem.

10. 3. 2021. U srijedu, 10. 3. 2021. godine delegacija BZK "Preporod" boravila je u jednodnevnoj posjeti Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

9. 4. 2021. U povodu godišnjice smrti Safvet-bega Bašagića (Mirze Safveta), Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" objavljuje digitalnu verziju prve Bašagićeve pjesničke knjige – zbirke *Trofanda iz hercegovačke dubrave*, koja je izvorno objavljena 1896. godine u Zagrebu. Digitalna inačica pjesničke zbirke *Trofanda iz hercegovačke dubrave* izrađena je u okviru projekta digitalnog repozitorija kulture Bošnjaka "Bošnjačka kuća znanja" Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"

16. 4. 2021. Institut za bošnjačke studije BZK “Preporod” nastavlja rad na širenju misli, znanja i naučnih istraživanja o ključnim temama i pitanjima vezanim za Bosnu i Hercegovinu i Bošnjake, između ostalog i kroz naučni časopis Bosnian studies – Journal for Research of Bosnian Thought and Culture, jedini takav časopis na engleskom jeziku u Bosni i Hercegovini.

Časopis je pokrenut 2007. godine u okviru Instituta za bošnjačke studije BZK “Preporod” s ciljem predstavljanja ključnih naučnih i kulturnih pitanja vezanih za Bosnu i Hercegovinu i Bošnjake međunarodnoj i domaćoj naučnoj i kulturnoj javnosti. Objavljivan je u kontinuitetu do 2009. godine, kad je privremeno prestao s izlaženjem, a do tada su objavljena četiri broja časopisa pod uredništvom prof. dr. Fikreta Karčića i prof. dr. Senadina Musabegovića.

18. 4. 2021. Direkcija Bošnjačke zajednice kulture “Preporod” objavljuje 19. po redu godišnji Konkurs za najbolje literarne i likovne radove polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola o temi “Da imam čarobni štapić”.

20. 4. 2021. Direkcija Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” objavljuje Natječaj za dodjelu Nagrade “Alija Isaković” za najbolji originalni dramski tekst na bosanskom jeziku.

23. 4. 2021. U povodu Svjetskog dana knjige i autorskih prava, utemeljenog odlukom UNESCO-a 1995. godine, Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” podsjeća na važnost knjige u sveukupnoj kulturi i civilizaciji, ali i u kulturi svakog naroda ponaosob. Kao najstarija i temeljna organizacija kulture Bošnjaka, odnosno bošnjačka kulturna matica, Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” od svog osnivanja 1903. godine posebnu pažnju posvećuje upravo knjizi i kulturi čitanja, jednako kao i kulturi pisanja, doprinoseći na ovaj način ukupnoj kulturi Bošnjaka i Bosne i Hercegovine, ali i upisujući tako bošnjačku i bosanskohercegovačku kulturu u kulturu svijeta i njegovu kulturnu raznolikost.

7. 5. 2021. U povodu završetka mjeseca ramazana i dolazećeg ramazanskog Bajrama, Bošnjačka zajednica kulture “Preporod” organizira izložbu bošnjačke pobožne poezije. Izložba obuhvata izbor od 30 antologijskih pjesama iz bošnjačkog pobožnog pjesništva, počev od starije pa sve do savremene književnosti i recentne književne prakse, simbolično svakom pjesmom obilježavajući jedan dan mjeseca ramazana.

24. 5. 2021. Bošnjačka zajednica kulture ”Preporod” potpisala je bilateralne sporazume o saradnji sa Historijskim arhivom Sarajevo, Muzejom Sarajeva i Muzejom književnosti i pozorišne umjetnosti BiH. U ime BZK “Preporod” sporazum je potpisao predsjednik prof. dr. Sanjin Kodrić, a u ime Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, Muzeja Sarajeva i Historijskog arhiva Sarajeva direktori ovih institucija, Šejla Šehabović, Alma Leka i Haris Zaimović.

26. 5 2021. Pijanistica Dženana Šehanović-Sarajlić i sopranistica Dženana Huseinagić su 26. maja u Bosanskom kulturnom centru Kantona Sarajevo održali promociju njihova prvog albuma pod nazivom "*evdah i klasika* u izdanju Hayat produkcije. Partner ovog projekta bila je Bošnjačka kulturna zajednica "Preporod".

7. 6. 2021. Izložba "Znakovi Bosne" dizajnerice umjetničke keramike Halide Emrić i umjetnika i slikara Seada Emrića bit će postavljena u Gazi Husrevbegovom hanikahu (Sarajevo) i otvorena je od 7. do. 20. juna 2021. godine. U izložbi su predstavljeni brojni motivi iz bogate bosanskohercegovačke kulturne baštine od srednjeg vijeka do danas.

14. 6. 2021. Pored već postojećih gradskih i općinskih društava na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, novo društvo Bošnjačke zajednice kulture (BZK) "Preporod" – Regionalno društvo BZK "Preporod" Hercegovina formirano je u subotu, 12. juna 2021. godine na osnivačkoj skupštini koja je održana u prostorijama Centra za kulturu Mostar.

16. 7. 2021. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" najavila je kulturnu manifestaciju "Dani Preporoda", s raznovrsnim sadržajima tokom jula, koji su realizirani u Sarajevu, Banjoj Luci, Mostaru i Trebinju.

19. 7. 2021. U okviru Dana BZK "Preporod" u 14.00 sati u Vijećnici je postavljena izložba "Svjedok" Adisa Lukača. Velike tragedije, one gdje je nestala ljudskost, a na pijedastal nastupili monstruozni zločini, oduvijek su inspiracija umjetnicima koji služe jeziku istine i pravde, a u ime onih koji više ne mogu govoriti.

19. 7. 2021. Povodom Kurban-bajrama, a u sklopu obilježvanja Dana "Preporoda", Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" je organizirala izložbu bošnjačke pobožne poezije u Bošnjačkom kulturnom centru.

21. 7. 2021. Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" je u saradnji s podružnicom Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Regionalno društvo Hercegovina organizirala Bajramski koncert koji je održan 21. 7. 2021. godine u Mostaru.

28. 7. 2021. Na 19. redovnoj Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, održanoj 27. 7. 2021. godine, razmatran je prijedlog odluke o organizacijama kulture naroda Bosne i Hercegovine od posebnog značaja za Bosansko-podrinjski kanton Goražde. Ovom odlukom proglašavaju se temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine za kulturne organizacije od posebnog značaja za Bosansko-podrinjski kanton Goražde, i to: Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta", Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La Benevolencija".

1. 8. 2021. Visoki predstavnik Christian Schmidt sastao se u nedjelju sa članovima Međukulturalnog vijeća, predstavnicima četiri organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine: Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Srpskog prosvjetnog i kulturnog društva "Prosvjeta" te Jevrejskog kulturno-prosvjetnog i humanitarnog društva "La Benevolencija".

1. 9. 2021. Rezultati 19. konkursa BZK "Preporod" za literarne i likovne radove polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola. Tema 19. konkursa Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" za literarne i likovne radove polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola u 2021. godini glasila je Da imam čarobni štapić.

Članovi žirija za odabir najboljih literarnih radova bili su: Bisera Alikadić, Mirsad Bećirbašić, Almedina Čengić, Mirzana Pašić-Kodrić i Arnela Trešnjo. Žiri je za najuspješnije radove dodijelio nagrade: Adni Bećirović, učenici VIa razreda "Prve osnovne Montessori škole", Zenica, prva nagrada, Amili Bačinović, učenici VIb razreda OŠ "Orašje", Orašje, druga nagrada i Lorenzu Balsiniju, učeniku VII2 razreda OŠ "Musa Ćazim Ćatić", Sarajevo, treća nagrada.

Članovi žirija za likovne radove bili su: Mirsada Baljić, Adis Lukač, Jasminko Mulaomerović i Mušo Šahman. Žiri je za najuspješnije radove dodijelio nagrade: Iman Hamadi, učenici IV2 razreda "Centra za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu", Sarajevo, prva nagrada, Zani Kuldiji, polaznici vrtića "Trešnjica", Vogošća, druga nagrada i Nađi Imamović, učenici VIII razreda "Centra za slušnu i govornu rehabilitaciju", Sarajevo, treća nagrada.

Zbog značajnog doprinosa u realizaciji Konkursa žiri za literarne radove priznanje dodjeljuje: Elmi Aždahić-Čuturi, nastavnici OŠ "Hašim Spahić", Ilijaš, Adeli Melajac, nastavnici OŠ "Rifat Burdžović Tršo", Novi Pazar i Admiru Džanki, nastavniku OŠ "Enver Čolaković", Breza.

Posebno vrijedan angažman u likovnom dijelu Konkursa ove godine po ocjeni žirija pokazali su Samir Nesimović, nastavnik OŠ "Alija Nametak", (Buci) Visoko, OŠ "Hašim Spahić", Ilijaš i OŠ "15. april" (Doboj) Kakanj i Husein Šljivo, nastavnik OŠ "Alija Isaković", Prozor.

13. 9. 2021. Predstavnici Međukulturnog vijeća Bosne i Hercegovine – predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik HKD "Napredak" dr. Nikola Čiča i predsjednik Upravnog odbora SPKD "Prosvjeta" Dejan Garić – u ponedjeljak, 13. 9. 2021. godine posjetili su Mostar.

17. 9. 2021. Koncert "Sazvučja" održan je u petak, 17. septembra 2021. godine s početkom u 18.00 sati na platou ispred HD "Herceg Stjepan Kosača" u Mostaru.

30. 9. 2021. Otvaranje izložbe i uručenje nagrada 19. konkursa literarnih i likovnih radova polaznika predškolskih ustanova i učenika osnovnih škola o temi "Da imam čarobni štapić".

9. 10. 2021. U subotu, 9. 10. 2021. godine u Domu BZK "Preporod" u Sarajevu održana je Izvještajna skupština BZK "Preporod".

17. 10. 2021. Manifestacija "MakDan" održana je 17. oktobra 2021. godine, u Sarajevo City Centru, povodom 104. godišnjice rođenja Maka Dizdara, jednog od najvećih bošnjačkih i bosanskohercegovačkih pjesnika.

27. 10. 2021. U povodu 10. godišnjice smrti istaknutog bošnjačkog i bosanskohercegovačkog književnika Nedžada Ibrišimovića, u Bošnjačkom institutu u Sarajevu 27. oktobra upriličeno je predstavljanje Fondacije "Nedžad Ibrišimović".

15. 11. 2021. Predstavnici Kluba delegata iz reda bošnjačkog naroda u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine posjetili Direkciju BZK "Preporod". Delegaciju su sačinjavali predsjednik Kluba Jasmin Duvnjak, delegat Elvedin Mušanović, savjetnik Almedin Aliefendić i sekretar Doma naroda Izmir Hadžiavdić. Delegaciju su primili predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić sa saradnicima, predsjednica Upravnog odbora prof. dr. Almedina Čengić te član Upravnog odbora i zamjenik predsjednika Skupštine prof. dr. Alen Kalajdžija.

24. 11. 2021. Povodom obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine, u organizaciji Instituta za bošnjačke studije BZK "Preporod", 24. novembra 2021. godine u Konferencijskoj sali BZK "Preporod" održan je 11. Međunarodni naučni skup Bosanskohercegovačka država i Bošnjaci.

10. 12. 2021. BZK "Preporod" i Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine povodom 100 godina Narodnog pozorišta Sarajevo i 60 godina Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine organizirali su izložbe Scenografija kroz vrijeme, koja je otvorena 10. decembra 2021. godine u 18.00 sati u zgradi Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine.

10. 12. 2021. U okviru manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka" u petak, 10. decembra 2021. godine u Ferhat-pašinoj džamiji u Žepču poslije akšam-namaza održan je zikr derviša tekije Mesudija šejha Ćazima Hadžimejlića, a u 19.30 sati u Domu kulture Žepče i koncert duhovne muzike i sema (ples derviša) ansambla tekije Mesudija.

22. 12. 2021. U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u srijedu, 22. decembra 2021. godine u Sarajevo City Centru upriličen je prvi koncert umjetničke muzike učenika i studenata muzike. Koncert je počeo u 18.00 sati i

bio je otvorenog tipa. Riječ je o programu koji će biti upriličen svakog mjeseca u SCC-u tokom cijele 2022. godine.

27. 12. 2021. Nagrada “Alija Isaković” za dramu *Zmaj od Bosne* Elvisa Ljajića. Stručni žiri za izbor najboljeg originalnog dramskog teksta na devetom bijenalnom anonimnom natječaju Bošnjačke zajednice kulture “Preporod”, u sastavu prof. dr. Almedina Čengić, predsjednica, prof. dr. Mirzana Pašić-Kodrić, članica i prof. dr. Almir Bašović, član, donio je jednoglasnu odluku da se Nagrada “Alija Isaković” dodijeli drami *Zmaj od Bosne* Elvisa Ljajića.

Fatima Salčin

Izvještaj o radu Biblioteke BZK "Preporod"

Rad specijalne Biblioteke Instituta za bošnjačke studije BZK "Preporod" usklađen je s Bibliotečkim zakonom Kantona Sarajevo (čl. 1) i Pravilnikom o radu. U prošloj 2021. zbog pandemije COVID-19, pridržavali smo se propisanih epidemioloških mjera: obavezno nošenje maske, provjetravanje prostorija, fizički razmak, zatim stavljanje knjiga u karantinu nakon nabavke i nakon korištenja. Radili su se tekući poslovi: nabavka knjiga, stručna obrada knjiga i časopisa, pohranjivanje knjižnog fonda, čuvanje bibliotečke građe, davanje na korišćenje knjižnog fonda, ažuriranje elektronskog kataloga i dr. Ranije je u biblioteci napravljen veliki iskorak tako što su se pored bibliotečkih počeli raditi i srodni bibliografski i bio-bibliografski poslovi, te će ovaj redoslijed pratiti i ovaj izvještaj o radu.

Bibliotečki rad

Ovdje spadaju redovne aktivnosti: nabavka knjiga, obrada knjiga, unos obrađenih knjiga u elektronski katalog, rad s korisnicima i dr.

Nabavka knjiga

Knjige smo nabavili na uobičajeni način: poklonima, razmjenom i kupovinom. Primili smo poklone od sljedećih naših darodavaca: Abdulaha Sidrana, Abdulaha Skake, Adama Subašića, Adiba Đozića, "Agarthy comicsa", Ajnije Omanić, Ajše Zahirović, Akademije nauka i umjetnosti BiH, "Almanaha" iz Podgorice (Šerbo Rastoder), Almedine Čengić, Amira Brke, Amira Duranovića, Anesa Džunuzovića, "Art Rabica", "Bosanske riječi", Bošnjačkog instituta, Fondacije Adila Zulfikarpašića, Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije, "Bridge", "Bybooka", Centra za istraživanje moderne i savremene istorije Tuzla (Jasmin Jajčević), Centra za kulturu, obrazovanje i informisanje Bosanska Krupa, Centra za kulturu, umjetnost i društvo "Omaha" iz Cazina, Centra za napredne studije, "Connectuma", Ćazima Suljevića, "Dobre knjige", Društva pisaca Bosne i Hercegovine, Enesa Pelidije, Fakulteta za upravu,

Filozofskog fakulteta Sarajevo, Federalnog ministarstva za nauku i obrazovanje, Firduza Hamzagića, Fondacije "Baština duhovnosti", Fondacije za bibliotečku djelatnost, Fondacije za izdavaštvo, Ide i Seada Mahmutefendića, Igbala Coge, Ibrahima Hadžića, Instituta za historiju, Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, Jasminka Mulaomerovića, Javne biblioteke "Alija Isaković" iz Gradačca, Kulturnog udruženja "Musa Ćazim Ćatić" iz Odžaka, "Lijepe riječi" iz Tuzle, Marijele Hašimbegović, Midhata Kasapa, Minele Ćosović, "Monosa" iz Gračanice, Muzeja iz Tešnja, Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, Nehrudina Rebihića, Opće biblioteke iz Maglaja, Općine Kakanj, Općinskih društava "Preporod" iz Bijeljine, Bužima, Ilijaša, Mostara, Srebrenika, Zagreba, Zenice, Orijentalnog instituta, Pen centra, "Planjax komerca", Rijaseta Islamske zajednice BiH, Sanjina Kodrića, Sanjina Šahmanovića, Seada Husića, Selmana Selhanovića, Senade Kadribašić, "Slova bosanskog", "Slova Gorčina" (Gorčin Dizdar), Salke Opačina, Smajla Jonuza, Sejdalije Gušića, Srpskog kulturnog društva "Prosvjeta", "Synopsisa", Udruženja građana "Intelekt" Kiseljak, Udruženja ilmijje, Udruženja za modernu historiju, Udruženja za promociju kulture "Fani", Univerziteta Sarajevo, "University Pressa", Velida Bajramovića, "Vrijeme" iz Zenice i dr. Knjižni fond smo obogatili za 558 novih naslova, od kojih je 45 kupljeno, a ostalo smo dobili kao poklon od gore navedenih darodavaca, te je u inventarsku knjigu upisano 20.880 naslova.

Obrada knjiga

Nabavljene knjige su prošle stručni proces obrade: inventarisanje, pečatanje, popunjavanje karti knjige, katalogizaciju (ISBD) i klasifikaciju (UDK), te su sve smještene na police.

Elektronski katalog biblioteke

Urađena je klasifikacija novih knjiga po Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), katalogizacija knjiga po standardu ISBD te su obrađene u elektronskom katalogu. Početkom godine izvršena je redaktura unesenih zapisa u elektronskom katalogu te je urađeno abdejtovanje na web stranici: www.preporod.ba post Biblioteka. Pretraživanje online kataloga moguće je po poznatim ponuđenim parametrima.

Rad s korisnicima

Određeni broj korisnika pripremao je svoje istraživačke radove u čitaonici, knjige i časopise su koristili saradnici na pripremi edicije "Bošnjačka

književnost u 100 knjiga", zatim *Godišnjaka* za 2020, te istraživači na privatnim projektima, a primljeni su i zahtjevi telefonom ili e-mailom za kopiranje ili skeniranje određenih članaka iz časopisa, publikacija i dr.

Projekat digitalizacije

Priprema projekta "Digitalizacija bibliotečke građe" za apliciranje na konkurs Fondacije za bibliotečku djelatnost. Nakon što je Fondacija finansijski podržala naš projekt, pripremili smo građu za digitalizaciju: monografske publikacije u izdanju društva "Gajret" i časopis "Gajret". Građa monografskih i serijskih publikacija detaljno je pregledana, nedostajale stranice smo pronašli i kopirali, kompletirali građu te predali na skeniranje. Zainteresirani korisnici mogu digitaliziranu građu pregledati na našoj web stranici: https://www.preporod.ba/digitalni-repozitorij-kulture-bosnjaka/

Bibliografski rad

Nakon što je pripremljena *Bibliografija izdanja BZK "Preporod" (2011−2020) i Literatura o BZK "Preporod" (2011−2020): (Povodom tridesetogodišnjice rada "Preporoda": 1990−2020)*, predata je na dalju pripremu i objavljivanje.

Priređena je "Bibliografija *Godišnjaka* BZK "Preporod": 2009−2020 (povodom objavljivanja 20. jubilarnog broja) te predata za objavljivanje u *Godišnjaku* za 2020. godinu.

Bio-bibliografski rad

Rubrika "Sudionici naše prošlosti – umrli u 2021"

U ovoj rubrici njeguje se kultura sjećanja na istaknute Bošnjake, koji su umrli u tekućoj godini. Podaci za ovu rubriku *Godišnjaka* prikupljaju se tokom čitave kalendarske godine, pretražujući kataloge i bibliotečke baze, prateći štampu i izdavačku produkciju, a onda se piše tekst sa bio-bibliografskim podacima za svaku značajnu umrlu osobu. U 2021. godini napustila su nas 42 istaknuta intelektualca.

Razno

Rađeni su tekući poslovi u Redakciji *Godišnjaka*: primanje, obrada i printanje radova za *Godišnjak* za 2020. godinu, realizacija procesa anonimnog

recenziranja za pristigle radove za *Godišnjak* 2020, klasifikacija članaka po Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK) za časopis *Godišnjak*, primanje izvještaja općinskih društava “Preporod” za *Godišnjak* te čitanje pristiglih izvještaja općinskih društava “Preporod” za *Godišnjak*. Prikupljeni materijal za *Godišnjak* za 2020. godinu predat je na dalju pripremu i objavljivanje.

Urađena je klasifikacija članaka po Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK) za časopis na engleskom jeziku *Bosnian Studies* (Bosanske studije), Vol. 5, No. 1 (2021).

Nagrada “Mustafa Ćeman” za 2021. za izuzetan doprinos razvoju bibliotekarstva dodijeljen je Ismi Kamberović, voditeljici Biblioteke Instituta za bošnjačke studije BZK “Preporod”, a koju svake godine dodjeljuje Opća biblioteka iz Tešnja.

Isma Kamberović

Izvještaj o radu Galerije BZK "Preporod" Sarajevo

Tokom 2021. godine Galerija "Preporod" Sarajevo realizirala je sljedeće izložbe i aktivnosti:

Januar

U okviru saradnje sa festivalom "Sarajevska zima 2021" od 1. do 18. januara priređena je izložba/performans "Pustinja" Sanite Lisice.

Maj

Od 19. do 31. maja Galerija je u saradnji s istaknutim samostalnim umjetnicima Kantona Sarajevo (slikari i umjetnički fotografi) priredila selektivnu izložbu njihovih radova.

Maj–juni

Internacionalna izložba "Dodiri" organizovana je u saradnji sa Općinom Novi Grad Sarajevo od 25. maja do 4. juna.

Septembar–oktobar

Samostalna izložba kolaža "Dubina" Ilonke Jasak priređena je u periodu od 30. 9. do 13.10. 2021. godine.

Novembar

U saradnji s Fakultetom umjetnosti i dizajna Međunarodnog balkanskog univerziteta iz Skoplja, od 12. do 20. 11. 2021. godine, organizovana je izložba makedonskih autora, grafičkog dizajnera Laze Tripkova i Slobodana Miloševskog.

Decembar

Od 15. do 30. decembra 2021. godine realizovana je XI tradicionalna izložba posvećena Mevlani Dželaludinu Rumiju povodom Šebi-arusa autora prof. dr. Ćazima Hadžimejlića.

Mirsada Baljić

Izvještaj o radu Galerije BZK "Preporod" Zenica

Januar

Dana 27. 1. 2021. godine organizovana i postavljena izložba Halide Emrić iz Bužima. Izložba je postavljena u galerijskom prostoru u šoping-centru "Džananović". Izložbu je otvorio prof. dr. Dževad Drino, član Upravnog odbora Galerije.

Febuar

Dana 8. 2. 2021. godine otvorena Izložba dječijih radova po raspisanom konkursu "Bosanski ćilim rukom djeteta". Na izložbi je predstavljeno 639 radova pristiglih iz osnovnih škola i vrtića iz Zeničko-dobojskog i Sarajevskog kantona. Izložbu je otvorio dr. Senad Huseinagić, član Upravnog odbora Galerije.

Mart

Dana 1. 3. 2021. godine postavljena izložba u povodu Dana nezavisnosti. Izložba je postavljena u Centru za kulturu Zavidovići, a otvorio ju je pomoćnik načelnika Općine Zavidovići. Izložba je organizovana u saradnji sa "Preporodom" ZDK, "Preporodom" Zavidovići i Centrom za kulturu Zavidovići.

Također, 3. 3. 2021. otvorena izložba autora Hazima Talića, u okviru aktivnosti/projekta "Zenički umjetnici". Izložba je postavljena u galerijskom prostoru caffea "Street".

Maj

Dana 17. 5. 2021. godine realizovana Izložba plakata Muftijstva zeničkog autora Saladina Pašalića. Izložba je otvorena na Islamskom pedagoškom fakultetu, a realizovana u saradnji sa Muftijstvom zeničkim i Islamskim pedagoškim

fakultetom Zenica. O izložbi je govorio naš poznati akademski slikar Muhamed Bajramović, a izložbu je otvorio muftija zenički.

Juni

Dana 4. 6. 2021. godine realizovana kreativna radionica "Izrada slika od suhog cvijeća" s instruktoricom Almom Brljevac. Radionici je prisustvovalo devet umjetnica/članica Galerije "Preporod". Radionica je realizovana u prelijepoj avliji stare bosanske kuće porodice Islambegović.

Također, 16. 6. 2021. godine realizovana je kreativna radionica "Izrada slika filcanjem vune" s instruktoricom Almom Sikira-Čaluk (Kakanj). Radionici je prisustvovalo sedam umjetnica/članica Galerije "Preporod", a radionica je održana, također, u avliji kuće porodice Islambegović.

Juli

Od 3. do 4. 7. 2021. godine postavljena Izložba slika "Stara Bosna" u Stocu. Izložba je realizovana u saradnji sa BZK "Preporod" Stolac. Na izložbi je predstavljeno 25 slika iz fundusa Galerije.

Dana 12. 7. 2021. postavljena Izložba fotografija "Simply nature" autora Harija Maslića (Frankfurt). Izložba je postavljena u galerijskom prostoru u Sinagogi. O izložbi je govorila Dijana Muminović, fotografkinja, a izložbu je otvorio dr. Senad Huseinović, član Upravnog odbora Galerije.

Dana 25. 7. 2021. postavljena izložba slika "Stara Bosna" u Banjoj Luci, u okviru manifestacije "Vezeni most", koja je postavljena u galerijskom prostoru Banskih dvora.

Također, 27. 7. 2021. predstavljena i postavljena Kolektivna izložba slika zeničkih slikara amatera pod nazivom "Zenici, s ljubavlju". Selekciju i postavku slika uradio je naš poznati akademski slikar Muhamed Bajramović. Izložba je bila postavljena u galerijskom prostoru Sinagoge. Učestvovalo je 8 zeničkih umjetnika: Zdena Šarić-Pišek, Meliha Bićo-Družić, Aida Hodžić-Pašalić, Amna Sofić, Nejira Serdarević, Hazim Talić, Hilmo Hilson Kahrić i Nihad Begičević.

August

Od 28. do 29. 8. 2021. realizovana 9. likovna kolonija "Stara Bosna", a u povodu obilježavanja Povelje Kulina bana. Likovna kolonija realizovana je na srednjovjekovnoj kuli Vranduk. Učestvovalo je 8 umjetnika iz Zenice,

Travnika, Konjica i Zavidovića. Nastalo je 12 umjetničkih slika, koje su ostale u fundusu Galerije.

Septembar

U periodu od 22. do 24. 9. 2021. realizovana Izložba kaligrafije pod nazivom "Kaligrafija u srcu". Izložba je postavljena na Islamskom pedagoškom fakultetu i tom prilikom je svoje radove izložilo osam umjetnika iz Jajca, Kaknja, Gornjeg Vakufa, Donjeg Vakufa, Sarajeva i Niša (Srbija). Predstavljeno je 37 kaligrafskih radova, rađenih različitim tehnikama (tradicionalno pisanje kalemom, zlatovez, rad na staklu, tuš na papiru i rad na platnu). Izložbu je otvorio prof. dr. Muharem Adilović, dekan Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici.

Dana 28. 9. 2021. postavljena izložba fotografija "Alija Izetbegović između Istoka i Zapada". Izložba je realizovana u povodu obilježavanja Dana Bošnjaka. Izložbu smo realizovali u saradnji s Muzejom "Alija Izetbegović". Izložbu je otvorio prof. dr. Jusuf Duraković, rektor Univerziteta u Zenici. Samo otvaranje izložbe je upotpunilo izvođenje kompozicija u izvedbi Kamernog orkestra Srednje muzičke škole Zenica. Otvaranju izložbe prisustvovao je i prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine. Izložba je bila otvorena do 30. 9. 2021. godine, a postavljena je u foajeu Bosanskog narodnog pozorišta Zenica.

Oktobar

Dana 16. 10. 2021. Galerija je u saradnji s BZK "Preporod" ZDK obilježila Svjetski dan siromaštva i hrane, a tom prilikom su članovi Galerije i "Preporoda" ZDK prikupili oko 400 kolača, koji su donirani "Merhametovoj" kuhinji u Zenici.

Od 18. do 21. 10. 2021. godine realizovana je izložba pod nazivom "Hilye i Šerif", u saradnji s Medžlisom Islamske zajednice Zenica i Institutom "Yunus Emre" Sarajevo. Tom prilikom izloženo je 40 levhi više autora iz Turske. Sama izložba je postavljena u okviru manifestacije "Želja za Resulom".

Novembar

Od 19. do 20. 11. 2021. članovi Galerije učestvovali na 2. internacionalnoj izložbi u Dubrovniku (Hrvatska) pod nazivom "Od Dubrovačkih dana do Kulina bana". Na koloniji su učestvovali: Amna Sofić, Aida Hodžić-Pašalić, Paša Begović, Nejira Serdarević i Asim Goralija.

Dana 24. 11. 2021. postavljena izložba slika "Stara Bosna" u Žepču povodom obilježavanja Dana državnosti, a u sklopu manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilahamije Žepčaka". U Žepču je predstavljeno 20 slika iz fundusa Galerije. Izložba je dodatno obogaćena izvođenjem himne na violini i pjevanjem sevdalinki u interpretaciji Amine Bajramović, članice Narodnog orkestra zeničkog "Preporoda".

Također, 27. 11. 2021. postavljena izložba slika "Stara Bosna" u Banjoj Luci povodom obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine. Izložba je realizovana pod pokroviteljstvom potpredsjednika RS gospodina Ramiza Salkića. Predstavljeno je 25 slika iz fundusa Galerije. Izložba je dodatno obogaćena izvođenjem sevdalinki i čitanjem prigodnog teksta u interpretaciji Edbira Šarića, člana Narodnog orkestra zeničkog "Preporoda".

Decembar

Dana 6. 12. 2021. postavljena izložba slika "Stara Bosna" u Konjicu. Predstavljeno je 20 slika autora iz više gradova, koje su nastale na devet likovnih kolonija. Izložba je dodatno obogaćena izvođenjem sevdalinki u interpretaciji Emine Sinanović, članice Narodnog orkestra zeničkog "Preporoda".

Također, 21. 12. 2021. održana Izložba minijatura Nasuha Matrakčija. Na izložbi je prikazano 40 replika minijatura Nasuha Matrakčija. Izložba je realizovana u saradnji sa Yunuz Emre Institutom Sarajevo. Na izložbi su se obratili direktor Yunuz Emre Instituta Sarajevo i dr. sc. Amir Ismić, koji su govorili o Nasuhu Matračkiju i njegovom životu od Visokog do Istanbula. Izložbu je otvorio prof. dr. Dževad Drino, član Upravnog odbora Galerije "Preporod" Zenica.

Ostalo

Dana 21. 1. 2021. održana 2. sjednica Upravnog odbora.

Dana 18. 1. 2021. održan sastanak Komisije za odabir najboljih dječijih radova po raspisanom konkursu "Bosanski ćilim rukom djeteta".

Dana 21. 1. 2021. održan sastanak s predstavnikom ŠC "Džananović" na temu prostora za planirane aktivnosti, za Izložbu Halide Emrić i Izložbu dječijih radova. Sastanku su prisustvovali Vedad Šestić i Amna Sofić ispred Upravnog odbora i Semir Sofić ispred Savjeta Galerije.

Dana 30. 1. 2021. održan sastanak radne grupe za postavljanje dječijih radova za predstojeću izložbu.

Dana 4. 3. 2021. upriličena posjeta Islamskom pedagoškom fakultetu, tokom koje se razgovaralo o postavljanju Izložbe plakata Muftijstva zeničkog

autora Saladina Pašalića. Sastanku su prisustvovali Vedad Šestić i Amna Sofić ispred Upravnog odbora Galerije.

Dana 15. 3. 2021. organiziran sastanak predsjednice Galerije Zenica i predsjednice BZK “Preporod” Zavidovići, na kojem se razgovaralo o budućoj saradnji.

Dana 24. 3. 2021. upriličen sastanak u Muftijstvu zeničkom na kojem se govorilo o Izložbi plakata autora Saladina Pašalića.

Dana 12. 4. 2021. obilježen Dan oslobođenja Zenice polaganjem cvijeća na spomen-kosturnicu Papirna.

Dana 27. 4. 2021. uprličen zajednički iftar za članice Upravnog odbora i Savjeta Galerije, koji je organizovan zahvaljujući donaciji iz Australije.

Dana 10. 5. 2021. predsjednica je telefonski učestvovala u emisiji Federalnog radija i tom prilikom najavila je Izložbu plakata Muftijstva zeničkog autora Saladina Pašalića.

Dana 23. 7. 2021. održana redovna Skupština Galerije “Preporod” Zenica i 3. sjednica Upravnog odbora.

Dana 17. 8. 2021. članovi Upravnog odbora obišli Vranduk zbog organizacije i smještaja učesnika 9. likovne kolonije.

Dana 27. 9. 2021. održana 4. sjednica Upravnog odbora.

Dana 28. 9. 2021. predsjednica je telefonski učestvovala u emisiji na TV Hayat i tom prilikom najavila Izložbu fotografija “Alija Izetbegović između Istoka i Zapada”, koja je organizovana u povodu obilježavanja Dana Bošnjaka.

Dana 9. 10. 2021. predsjednica Galerije “Preporod” Zenica prisustvovala je redovnoj Skupštini BZK “Preporod” Bosne i Hercegovine.

Dana 16. 12. 2021. održana 5. sjednica Upravnog odbora.

Amna Sofić

Izvještaji podružnica BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Bosanska Krupa

Sastanak Inicijativnog odbora za osnivanje BZK "Preporod" Bosanska Krupa održan je 1. 12. 2020. godine u prostorijama JU Centra za kulturu, obrazovanje i informisanje Bosanska Krupa. Četrnaest (14) članova koji su prisustvovali sastanku jednoglasno su donijeli odluku o pokretanju inicijative za osnivanje BZK "Preporod" Bosanska Krupa.

Osnivačka Skupština BZK "Preporod" Bosanska Krupa održana je 25. decembra 2020. godine, uz prisustvo 29 članova. Na sjednici Osnivačke skupštine donesena je Odluka o osnivanju Udruženja, usvojen Statut BZK "Preporod" Bosanska Krupa, te imenovani organi Društva (Skupština, Upravni odbor, Nadzorni odbor, Sud časti, predsjednik, zamjenik predsjednika i sekretar Društva).

1. Radno predsjedništvo činili su: Zumreta Porić, Jasmin Grošić i Asmir Crnkić.
2. Upravni odbor čine: Edvin Alijanović, Sedija Fetić, Jasmin Grošić, Zumreta Porić, Asmir Crnkić, Almir Ćehić, Ismet Erdić, Dževad Grošić, Nermin Šabić, Zlatan Terzić, Damir Redžić.
3. Nadzorni odbor čine: Razija Bakija, Amir Velić i Rasim Alijagić.
4. Sud časti čine: Sinela Šahinović, Šejla Bjelopoljak i Enes Mesić.
5. Predsjednik Društva je Edvin Alijanović.
6. Zamjenik predsjednika je Sedija Fetić.

Nakon Osnivačke skupštine krenulo se u proces registracije Društva.

Prostorije BZK "Preporod" Bosanska Krupa nalaze se u JU "Centar za kulturu, obrazovanje i informisanje" Bosanska Krupa, Trg Avde Ćuka bb, 77240 Bosanska Krupa.

Dana 8. 2. 2021. godine predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić, po ovlaštenju Upravnog odbora, dao je saglasnost na akte BZK "Preporod" Bosanska Krupa.

Dana 9. 2. 2021. godine dobijena je saglasnost od općinskog načelnika za unošenje naziva Općina Bosanska Krupa u naziv Bošnjačke zajednice kulture

"Preporod", na način da glasi: "Bošnjačka zajednica kulture 'Preporod' - općinsko društvo Bosanska Krupa".

Upis u Registar udruženja Unsko-sanskog kantona, knjiga IX, pod registarskim brojem 330. obavljen je 22. 3. 2021. godine.

Uvjerenje o registraciji poreznog obaveznika, sa identifikacionim brojem poreznog obaveznika, izdato je 29. 6. 2021. godine.

Ugovor o otvaranju i vođenju transakcijskog rezidentnog računa otvoren je u Bosna Bank Internetional (BBI) u Cazinu 14. 7. 2021. godine. Lice ovlašteno za Karton deponovanih potpisa je predsjenik Društva Edvin Alijanović.

Ciljevi Društva BZK "Preporod" Bosanska Krupa ekvivalentni su ciljevima BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini, te je ovo društvo radilo na razvijanju i snaženju svijesti o značaju i položaju bošnjačke kulture u svjetskoj zajednici kultura.

U toku jednogodišnjeg mandata BZK "Prepord" Bosanska Krupa, pored registracije i drugih tehničkih stvari, imalo je nekoliko zapaženih aktivnosti, kao što su:

- promocija knjige Haruna Hodžića *Sedžda na čistoj zemlji bosanskoj,* održana 10. 7. 2021. godine;
- postavljanje panoa na Starom gradu u Bosanskoj Krupi sa natpisom 8.372 u spomen i sjećanje na žrtve genocida u Srebrenici;
- bajramski koncert u izvedbi Armina Muzaferije na Starom gradu u Bosanskoj Krupi, medijski popraćen od TV USK, u programu koji se emitirao uživo 21. 7. 2021. godine;
- gostovanje hafiza Halila Mehtića i promocija knjige *Sloboda robije* 14. 8. 2021. godine.

Finansijski izvještaj:

Ugovor o obavljanju računovodstvenih usluga potpisan je sa računovodstvenim servisom Eurotel Bosne i Hercegovine.

Jedini finansijski utrošak sredstava bio je za organizaciju bajramske svečanosti (izvještaj se nalazi u prilogu).

Kako BZK "Preporod" Bosanska Krupa nije imao otvoren račun u banci prije bajramskog koncerta, jedan dio sredstava u formi donacija pravnih lica išao je preko računa Medžlisa IZ Bosanska Krupa, kojem je prethodno upućeno pismo namjere (1.150,00 KM).

Predsjednik
Edvin Alijanović

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Brčko

Poštujući mjere i preporuke Kriznog štaba za borbu protiv pandemije, BZK "Preporod" Brčko svoje aktivnosti prilagođavao je trenutnim epidemiološkim prilikama. Međutim, uprkos tome, godina koja je iza nas mogla bi se ocijeniti kao uspješna za BZK "Preporod" Brčko, kako po mnoštvu realiziranih sadržaja, tako i po njihovom kvalitetu i raznolikosti.

Predstavljačka djelatnost

Promocija knjige mr. Muhameda Mujkića *Monografija o Brčkom u Bosni/Bosni i Hercegovini*

Knjiga mr. Muhameda Mujkića *Monografija o Brčkom u Bosni/Bosni i Hercegovini* predstavljena je 6. 3. 2021. godine. O knjizi su, uz autora, govorili prof. dr. Asim Mujkić i Ekrem Avdić, novinar i publicista, a moderator je bio Selman Edi Kaloper.

Promocija knjige dr. Enesa Kujundžića *Biblioteka na pragu trećeg milenija*

Promocija knjige dr. Enesa Kujundžića *Biblioteka na pragu trećeg milenija* organizirana je 25. 5. 2021. O nacionalnoj biblioteci Bosne i Hercegovine, njenom historijatu, kulturi knjige i knjizi kao formi čuvanja memorije sa dr. Kujundžićem je razgovarala Dženana Muratović, prof. bosanskoga jezika i književnosti.

Književno veče "Sjećanje na Bekima Sejranovića", povodom prve godišnjice smrti ovog književnika

Književna večer pod nazivom "Sjećanje na Bekima Sejranovića", a povodom prve godišnjice smrti prerano preminulog književnika, priređeno je 27. 5. 2021. godine. Sejranovićev književni opus predstavili su profesori bosanskoga jezika i književnosti Enida Ćejvanović i Emir Vehabović, dok su odlomke iz njegovih romana kazivali članovi "Preporodova" Dramskog studija "Arlekino" Medina Zahirović, Ajla Kalesić i Eldin Ibrahimbašić.

Promocija knjige prim. dr. Fadila Pitića *Sve moje ratne bolnice: od Maoče do Treskavice (1992–1995)*

Promocija knjige prim. dr. Fadila Pitića *Sve moje ratne bolnice: od Maoče do Treskavice (1992–1995)* održana je 26. 6. 2021. godine. Izdavač knjige je Književni klub Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a u predstavljanju su, uz

autora, učestvovali: Fatima Bećarević-Softić, Zlatko Dukić, Šefko Kaloper, Enes Pašalić te Sejo Pitić. Pokrovitelj promocije bio je je gradonačelnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine Esed Kadrić

Promocija albuma "Sevdah i klasika" sopranistice Dženane Huseinagić i pijanistice Dženane Šehanović-Sarajlić.

Album "Sevdah i klasika" sopranistice Dženane Huseinagić i pijanistice Dženane Šehanović-Sarajlić promovisan je 25. 6. 2021. godine. Uz autorice, u predstavljanju albuma "Sevdah i klasika" u Brčkom učestvovao je Nedžad Salković, poznati interpretator sevdalinke, dok je domaćin u ime BZK "Preporod" Brčko bila Adisa Osmić-Smajić. Pokrovitelj promocije bio je je gradonačelnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine Esed Kadrić.

Promocija knjige *Moji susreti i druženja sa poznatima* književnika Rezaka Hukanovića

Knjiga *Moji susreti i druženja sa poznatima* književnika Rezaka Hukanovića predstavljena je 16. 7. 2021. u dvorištu Kuće Bećirevića. O knjizi su, uz autora, govorili Uzeir Bukvić, književnik i novinar, a moderator programa je bio Edin Jašarević, profesor bosanskog jezika i književnosti.

Promocija knjge *Berači molti* autora Uzeira Bukvića

Predstavljanje knjige *Berači molti* autora Uzeira Bukvića organizirano je 31. 7. 2021. godine u dvorištu Kuće Bećirevića. Uz autora, u programu predstavljanja su učestvovali prof. dr. Enes Kujundžić, Enida Čejvanović, profesorica bosanskog jezika i sazlija Rajko Simeunović.

Promocija romana književnika Jasmina Imamovića *Ljetopis o kralju Tvrtku*

U povodu 832. godišnjice Povelje Kulina bana BZK "Preporod" je 31. 8. 2021. godine organizirao promociju romana književnika Jasmina Imamovića *Ljetopis o kralju Tvrtku*.

Uz autora, u promociji su učestvovali prof. dr. sc. Sanjin Kodrić, predsjednik BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini i dr. sc. Nikola Čiča, predsjednik HKD "Napredak" u Bosni i Hercegovini. U muzičkom dijelu programa nastupile su pijanistica Dženana Sarajlić i sopranistica Dženana Huseinagić.

Pomocije knjiga *Breza-94* Seada Jusića i *Grabež* Mirsada Selmanovića

Promocija knjiga *Breza-94: Bužimska bosanska bitka* Seada Jusića i *Grabež 1992.–1993. godine: Trganje od zaborava* Mirsada Selmanovića u organizaciji

BZK "Preporod" Brčko, Medžlisa Islamske zajednice Brčko, Udruženja demobilisanih boraca Armije Republike Bosne i Hercegovine (1992-1995) i Udruženja građana Dobitnika najvećeg ratnog priznanja "Zlatni ljljani" Brčko distrikta Bosne i Hercegovine održana je 18. 9. 2021. u Domu Islahijeta. Knjigu su, uz autore, predstavili prof. dr. Izet Šabotić, mr. Mustafa Gradaščević, a moderator programa bio je Eldin Ibrahimbašić.

Promocija knjige *Bosanski rat i mir (1992–2020)* akademika Omera Ibrahimagića

Promocija knjige *Bosanski rat i mir (1992–2020)* akademika Omera Ibrahimagića održana je 25. 9. 2021. godine u Domu Islahijeta. Knjigu su predstavili: dr. sc. Asim Mujkić, dr. sc. Izudin Hasanović, dr. sc. Edhem Muftić, a moderator programa je bio mr. Munib Efendić.

Promocija publikacije *Izgradnja povjerenja i pomirenja u Bosni i Hercegovini*

Publikacija pod nazivom *Izgradnja povjerenja i pomirenja u Bosni i Hercegovini: Različite perspektive*, na čijoj izradi su zajednički radili Centar za empirijska istraživanja religije i Univerzitet u Edinburgu, prezentovana je 1. 12. 2021. Brčko je jedan od 13 gradova u Bosni i Hercegovini u kojima su rađena anketiranja i istraživanja za ovu publikaciju, a o samom projektu govorila je Zorica Kuburić, predsjednica Centra za empirijska istraživanja religije i jedna od autorica publikacije.

Izložbe

Otvaranje izložbe "Alija Izetbegović između Istoka i Zapada" povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine

Izložba fotografija pod nazivom "Alija Izetbegović između Istoka i Zapada", koja je postavljena povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, a realizirana u saradnji BZK "Preporod" Brčko i Muzeja "Alija Izetbegović" iz Sarajeva, otvorena je 28. 2. 2021. godine u Domu Islahijeta. O postavljenoj izložbi i liku prvog predsjednika nezavisne Republike Bosne i Hercegovine govorio je prof. dr. Izet Šabotić, redovni profesor na Odsjeku za historiju na Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli i dugogodišnji direktor Arhiva Tuzlanskog kantona.

Otvaranje izložbe "Islamska umjetnost Irana"

U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Brčko i Iranskog kulturnog centra u Bosni i Hercegovini u Islahijetu je 23. 4. 2021. godine

otvorena izložba "Islamska umjetnost Irana", na kojoj je predstavljen dio aktivnosti Iranskog kulturnog centra. Moderator programa otvaranja izložbe bila je "Preporodova" saradnica Enida Murselović.

Otvaranje izložbe dokumentarne fotografije novinara i fotografa Ataha Mahića pod nazivom "Brčanske rijeke i mostovi"

U organizaciji BZK "Preporod" i Medžlisa Islamske zajednice Brčko 18. 7. 2021. godine u brčanskom Domu Islahijeta je otvorena izložba dokumentarne fotografije novinara i fotografa Ataha Mahića pod nazivom "Brčanske rijeke i mostovi". Riječ je o 29. Mahićevoj izložbi kojom je na 150 fotografija i razglednica prikazan period iz prošlosti Brčkog u vremenu od 1892. do 1992. godine, sa akcentom na ulogu brčanskih mostova u prošlosti grada.

Otvaranje izložbe "Hilye-i Šerif" u suradnji sa Institutom Yunus Emre iz Sarajeva.

Izložba "Hilye-i Šerif" koju je BZK "Preporod" Brčko realizirao u saradnji sa Institutom Yunus Emre iz Sarajeva otvorena je 9. 11. 2021. U programu su učestvovali direktor Instituta "Yunus Emre" Mehmet Akif Yaman, koordinator Instituta za kulturu i umjetnost Samed Pašalić i magistrica slikarstva Ilhana Latifović. Moderator programa je bila magistrica arheologije Enida Murselović.

Obilježavanje značajnih datuma

Obilježavanje Međunarodnog dana maternjeg jezika

U saradnji sa HKD "Napredak" i SPKD "Prosvjeta", a u povodu Međunarodnog dana maternjeg jezika, brčanski "Preporod" je 22. 2. 2021. godine organizirao zajednički izlet članova navedenih društava u podmajevičko selo Štrepci. Izletnici su posjetili nekoliko lokaliteta na području Štrepaca i Gornjeg Zovika koji predstavljaju važno kulturno-historijsko nasljeđe Brčko distrikta. Riječ je o nekropoli stećaka koja se nalazi pored kapele Svetog Jurja, nekropoli Svatovsko groblje, cincarskom naselju Kalajdžije, te konaku porodice Zaimović. O značaju navedenih lokaliteta govorila je "Preporodova" saradnica, magistrica arheologije Enida Murselović.

Obilježavanje Dana planete Zemlje izletom na "Fazaneriju"

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Brčko je u saradnji sa Udruženjem građana "Eko Team Fazanerija" 24. 4. 2021. godine za svoje najmlađe članove organizirala izlet na nekadašnje brčansko izletište Fazanerija. Povod za

druženje bio je Dan planete Zemlje, a koordinator ove "Preporodove" aktivnosti je bio Selman Edi Kaloper.

Tribina o temi "Značaj ZAVNOBiH-a za državnost Bosne i Hercegovine – 78 godina poslije"

U organizaciji BZK "Preporod" Brčko i Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, a u povodu Dana državnosti Bosne i Hercegovine, u brčanskom Domu Islahijeta je 25. 11. 2021. godine organizirana tribina o temi "Značaj ZAVNOBiH-a za državnost Bosne i Hercegovine – 78 godina poslije". O važnosti ZAVNOBIH-a i percepciji tog događaja u savremenom političkom kontekstu govorili su prof. dr. Izet Šabotić, izvršni direktor Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla i prof. dr. Sead Selimović. U okviru programa su predstavljena i izdanja Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, čiji su promotori bili prof. dr. Senaid Hadžić, prof. dr. Izet Šabotić, mr. Omer Zulić i mr. Jasmin Jajčević.

Akademija u povodu Dana državnosti Bosne i Hercegovine

BZK "Preporod" Brčko je u saradnji sa HKD "Napredak" i Udruženjem građana "Stećak" u Domu HKD "Napredak" u Brčkom 25. 11. 2021. organizirala svečanu akademiju u povodu Dana državnosti Bosne i Hercegovine. O značaju Dana državnosti govorio je profesor Amir Karić, dekan Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli, a u umjetničkom dijelu programa akademije nastupili su članovi Zbora "Adoro" koji djeluje pri Franjevačkom samostanu u Tolisi, članovi Udruženja mladih "Izvor" iz Brčkog, Josipa Ageljić ispred brčanskog "Napretka", te magistrica violine Jasmina Kasumović i magistrica klavira Darija Jahić ispred BZK "Preporod" Brčko.

Komemoracija povodom smrti doktora Muhameda Huskanovića

Povodom smrti uglednog stomatologa i dugogodišnjeg člana brčanskog "Preporoda" i "Fondacije porodice Bećirević" Muhameda Huskanovića, BZK "Preporod" Brčko i "Fondacija porodice Bećirević" su 22. 8. 2021. godine organizirali komemorativni skup kao vid građanskog oproštaja od doktora Huskanovića.

Dr. Muhamed Huskanović rođen je 1944. godine u Mionici kod Gradačca. Godine 1969. je diplomirao je na Stomatološkom fakultetu u Sarajevu, na kojem je nakon nekoliko godina specijalizirao Oralnu hirurgiju. Godine 1990. među prvima osniva privatnu stomatološku praksu u Brčkom, a nakon rata

svoju praksu nastavlja u Tuzli. Godine 2007. praksa prerasta svoje okvire i prelazi u Stomatološku polikliniku "Huskanović" sa vlastitim tehničkim laboratorijem i nekoliko uposlenih. Pored toga što je izgradio uspješnu karijeru u struci, dr. Muhamed Huskanović je bio i aktivan član naše zajednice. Bio je član Inicijativnog odbora za obnovu rada "Preporoda" u Brčkom 1991. godine, a nakon toga i član Izvršnog odbora "Preporoda", te predsjednik Dobrotvornog društva "Merhamet". Također, dr. Huskanović bio je član Inicijativnog odbora za osnivanje Fondacije porodice Bećirević i član njenog Upravnog odbora. Sve ove godine od obnove rada "Preporoda" dr. Huskanović je bio uz našu zajednicu pomažući njen rad kako aktivnim učešćem u radu, tako i materijalnom podrškom.

Rad "Preporodovih" sekcija

Sekcija stranih jezika

Škola stranih jezika u prethodnoj godini brojala je oko dvije stotine polaznika. Nastavljena je uspješna saradnja sa džematima Islamske zajednice Brčko, u mjestima Brka, Maoča, G. Rahić i Palanka, koji već godinama ustupaju svoje prostorije za realizaciju nastave stranih jezika, a potpisivanjem memoranduma o saradnji započeta je prijateljska i poslovna saradnja sa uspješnim Big Ben Centrom iz Tuzle. Nastavu je izvodilo ukupno sedam nastavnika: Mirela Glibanović, Sadeta Pezerović, Adisa Osmić-Smajić, Eldina Sarajlić, Mirza Karamehić, Zora Jovanović i Madžida Hamzabegović.

Filmsko veče za polaznike Sekcije stranih jezika

Projekcija filma za polaznike sekcija stranih jezika održana je 8. 10. 2021. godine, a tom prilikom polaznici su imali priliku družiti se uz prigodne filmske sadržaje.

Dan otvorenih vrata Sekcije stranih jezika

U okviru manifestacije "Dani Povelje Kulina bana" 28. 8. 2021. godine je organiziran Dan otvorenih vrata, u okviru kojeg je održano nekoliko interaktivnih radionica za djecu.

Održana svečanost dodjele certifikata polaznicima Sekcije stranih jezika BZK "Preporod"

Svečanost dodjele certifikata polaznicima "Preporodove" Sekcije stranih jezika održana je 5. 7. 2021. godine u dvorištu Kuće Bećirevića. Upriličeno je druženje sa polaznicima "Preporodove" Sekcije stranih jezika. Nakon ugodnog

razgovora uz sokove i roštilj, uslijedio je svečani dio, u okviru kojeg su polaznicima dodijeljeni certifikati kao potvrda napornog rada u protekloj školskoj godini.

Mješoviti hor BZK "Preporod" Brčko

Mješoviti hor broji blizu trideset stalnih članova a vodi ga Fikret Piskavica, profesor muzičke kulture. Od polovine 2021. godine probe hora su intezivirane a nastupi smanjeni, a sve u cilju pripreme za nadolazeći nastup u Republici Turskoj, koji je planiran za početak mjeseca marta 2022.

Sekcija violine i klavira

Ove godine je uspješno nastavila sa radom Sekcija violine i klavira. Nastavu violine je vodila Jasmina Šehanović, magistrica violine, a časove klavira Darija Jahić, magistrica klavira. Probe su održane redovno a realiziran je i "Dan otvorenih vrata sekcije violine i klavira", prilikom kojeg su polaznici učestvovali u edukativnim radionicama.

Sekcija gitare

U 2021. godini počela je sa radom Sekcija gitare. Sekciju pohađa 10 polaznika a vodi je Nermin Kablić, profesor razredne nastave.

Ansambl pjesama i igara

Ansambl pjesama i igara je nastavio s radom i u 2021. godini. Trenutno Ansambl radi u dvije grupe sa 50 članova i ima bogat repertoar od šest koreografija bošnjačkog folklornog naslijeđa. Stariju grupu vodi Enisa Hadžić, diplomirana ekonomistica, a mlađu Jasmina Agbar, profesorica sportske kulture.

Fondacija porodice Bećirević

Večer prijatelja Fondacije porodice Bećirević

"Večer prijatelja Fondacije Bećirević" održana je 22. 12. 2021. godine u sali Doma Islahijeta. O aktivnostima Fondacije i važnosti ideje pomaganja darovitih studenata govorila je njena predsjednica dr. Samra Omerović i član Nadzornog odbora Fondacije prof. dr. Mustafa Sinanagić, volonterke Amila Dervišević i Ayla Korajac te stipendista Fondacije Tarik Ikanović

"Večer prijatelja Fondacije porodice Bećirević" zainteresirani su mogli pratiti na Zoom platformi te su se putem videolinka prisutnima obratili Brčaci Mirza Kurtalić, magistar ekonomskih nauka, koji živi u Vašingtonu, i Fadil Dizdarević, diplomirani inžinjer elektrotehnike, nastanjen u Oslu. Kurtalić i

Dizdarević, koji se ubrajaju među najveće donatore "Preporoda" i Fondacije, podržali su rad tih udruženja i istaknuli važnost volontiranja i podrške mladim talentiranim studentima.

U umjetničkom dijelu programa nastupili su članovi Mješovitog hora brčanskog "Preporoda" Jasmina Pekić i Damir Dizdarević, te Medina Zahirović, dugogodišnja članica Dramskog studija "Arlekino" i Mješovitog hora BZK "Preporod".

Predsjednik
Edin Jašarević

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Bužim

Slijedom višegodišnjeg kontinuiranog rada, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Bužim i u toku 2021. godine ostvarila je zapažene rezultate na polju kulturnog života općine Bužim. Rukovodstvo i članovi Preporoda, potrudili su se da organiziraju značajan broj kulturnih sadržaja, koji su značajno doprinijeli bogaćenju kulturno-umjetničke scene na lokalnom i regionalnom nivou. U nastavku slijedi popis važnijih aktivnosti realiziranih u toku 2021. godine:

20. 1. 2021. Gostovanje predsjednika BZK "Preporod" Bužim na radionici Omladinskog kluba Bužim.

27. 1. 2021. Posjeta Direkciji BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine u Sarajevu od strane predsjednika "Preporoda" Bužim Amira Sijamhodžića te predsjednika Medžlisa IZ Bužim Eniza Veladžića.

28. 2. 2021. U svojstvu jednog od promotora, predsjednik "Preporoda" Amir Sijamhodžić sudjelovao je u promociji knjige *Svjedok istine* autora Sehudina Alešević, koja je održana u Bužimu.

11. 3. 2021. Zajedno sa ostalim predsjednicima i predstavnicima krajiških podružnica "Preporoda" (mr. Edvin Alijanović – Bosanska Krupa, Sakib Selimović – Velika Kladuša, Adnan Ćehajić – Bihać, Muhamed Kržalić – Cazin) predsjednik bužimskog "Preporoda" Amir Sijamhodžić boravio na prijemu kod premijera Vlade USK Musafe Ružnića te zamjenika predsjedavajućeg Skupštine USK Nisveta Jusića. Na navedenom prijemu bilo je riječi o položaju "Preporoda" te potrebi institucionalnog rješavanja statusa "Preporoda" i drugih kulturno-prosvjetnih društava na području Unsko-sanskog kantona, u smislu proglašenja istih društvima od posebnog interesa za USK.

3. 4. 2021. Održana je Izvještajna skupština BZK "Preporod" Bužim i predavanje prof. Adnana Softića na temu "Husein-kapetan Gradaščević – najznačajniji

Bošnjak 19. stoljeća". U prisustvu 27 članova na Skupštini su jednoglasno usvojeni Izvještaj o radu sa Finansijskim izvještajem za 2020. godinu.

30. 4. 2021. U hotelu "Urban" održano je predavanje pod nazivom "Prediftarski muhabet" na kojem je predavač bio hafiz prof. dr. Rifet Šahinović. Nakon predavanja organiziran je zajednički iftar za 17 članova "Preporoda".

6. 5. 2021. Održan radni sastanak kod premijera Vlade Unsko-sanskog kantona gosp. Mustafe Ružnića, na kojem je razgovarano o podršci projektu objave Zbornika radova za životno djelo akademika prof. dr. Mithada Kozličića. Pored premijera Ružnića te predsjednika "Preporoda" Bužim Amira Sijamhodžića, navedenom sastanku prisustvovali su prof. dr. Elvira Islamović te zamjenik predsjedavajućeg Skupštine USK gosp. Nisvet Jusić.

5. 6. 2021. Održan sastanak na kojem je imenovan Inicijativni odbor za osnivanje Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Cazin. Inicijator održavanja sastanka bio je predsjednik BZK "Preporod" Bužim te koordinator "Preporoda" za Krajinu Amir Sijamhodžić.

19–20. 6. 2021. Izvedena je dvodnevna ekskurzija članova BZK "Preporod" Bužim u Podrinje, Tuzlu, Gračanicu i Prijedor. Ovo putovanje obilježeno je obilaskom spomen-obilježja narodnog heroja Senada Mehdina Hodžića u Hemlijašima kod Kalesije, potom šehidskih mezarja u Potočarima, Bratuncu (Veljaci) i Gornjoj Kalesiji; Kula-Grada u Zvorniku, tvrđave Kušlat i mineralnih izvora Guber; Hadžijine džamije u Zvorniku te Musa-pašine džamije u Novoj Kasabi, kao i Kaimijinog turbeta na Kula-Gradu i turbeta Hamza-dede Orlovića u Konjević Polju; kafom na Diviču, noćenjem i ručkom u Behram-begovoj medresi u Tuzli i podne-namazom u Bijeloj džamiji u Gračanici; te prijatnim susretima, druženjem i razgovorima sa bošnjačkim kulturnim djelatnicima i iskrenim prijateljima Mehmedom Mešom Parganom, Fajkom Kadrićem, Mehdinom Jakupovićem, Resulom Mehmedovićem i Sudbinom Musićem. Ekskurziju su pohađali: Muhamed Kržalić, Huse Baltić, Sejfudin Muškić, Sejfullah Melkić, Amir Šahinović, Mirsad Ljubijankić, Hamza Veladžić, Dževad Ponjević i Amir Sijamhodžić.

23. 6. 2021. Predsjednik BZK "Preporod" Bužim prisustvovao je Osnivačkoj skupštini BZK "Preporod" – Gradsko društvo Cazin, a koja je održana u Centru za kulturu Cazin. Za predsjednika Gradskog društva "Preporoda" u Cazinu izabran je mr. Amel Redžić.

2. 7. 2021. U organizaciji BZK "Preporod" Bužim održana je promocija knjige *Svjedok turbulentnog vremena*. Gosti promotori bili su: Mustafa ef. Spahić, Osman ef. Kavazović, Suad Berbić i Kemal Balihodžić. Moderator promocije bio je Nijaz ef. Hadžić.

7. 7. 2021. U organizaciji BZK "Preporod" Bužim održana je promocija knjige *Ja, haški svjedok* autora Nedžada Avdića. Promocija je održana u velikoj sali Islamskog kulturnog centra u Bužimu, a u sklopu programa promocije učestvovali su: Nedžad Avdić, Amir Sijamhodžić i Remzija Begić.

17. 7. 2021. U organizaciji BZK "Preporod" Bužim održana je promocija knjige *Ja zaboraviti ne mogu* autorice Hazete Hamzić-Salihović. Promotori su bili Amir Sijamhodžić i Lejla Šahinović.

22. 7. 2021. Na treći dan Kurban-bajrama u Islamskom kulturnom centru u Bužimu održano je druženje sa Amirom ef. Durićem pod nazivom "Bajramski muhabet". Bila je to prilika za 20-ak Bužimljanki i Bužimljana da u opuštenom ambijentu čuju desetogodišnja iskustva Amira-ef. Durića u Americi. Amir-ef. Durić rođen je u Bužimu 1989. godine, gdje je proveo djetinjstvo i završio osnovnoškolsko obrazovanje. Trenutno je zaposlen na Syracuse Univerzitetu u državi New York kao Muslim Chaplain (čap-lin), imam i direktor za organizovanje i poboljšanje vjerskog života studenata muslimana. Pored toga, Amir radi i s nekoliko lokalnih bolnica kao savjetnik za duševnu njegu pacijenata muslimana, te obavlja funkciju sekretara Medžlisa 3 pri Islamskoj zajednici Bošnjaka Sjeverne Amerike (IZBSA). Nakon završetka Medrese "Reis Džemaludin-ef. Čaušević", gdje je bio učenik generacije, diplomirao je na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, također kao student generacije. Magistrat u vjerskim znanostima i chaplaincy (čap-len-si) program završio je na Hartford Seminary u Americi, a trenutno radi doktorat u društvenim znanostima i interes njegovog istraživanja je življenje i mjesto islama u institucijama visokoškolskog obrazovanja u Americi. Na kraju, sve je upotopunjeno i bajramskom baklavom.

9. 8. 2021. U organizaciji BZK "Preporod" Bužim održan je prijem za učenike generacija bužimskih osnovnih i srednjih škola. Učenici generacije, kojima je su ispred "Preporoda" uručena priznanja i simbolični pokloni, za školsku 2020/2021. godinu bili su: Anesa Ćordić (OŠ "Bužim"), Zeid Jusić (OŠ "Suljo Mirvić" Konjodor), Neval Kauković (OŠ "Mirsad Salkić" Čava); Elmedina Bajrić (Gimanzija Bužim), te Aladin Muratović (stručne škole pri MSŠ Bužim).

10. 8. 2021. U sklopu manifestacije "Slobodarski dani viteškog grada Bužima", a u organizaciji "Preporoda" devetu godinu zaredom održani su Likovni salon i Književno kazivanje. Učesnici Likovnog salona bili su: Sead, Halida i Hazer Emrić, te Amir Ćordić i Ferida Kovačević. Učesnici Književnog kazivanja bili su: Nijaz Hadžić, Emin Grošić i Amir Sijamhodžić.

13. 8. 2021. U suorganizaciji sa Medžlisom Islamske zajednice Bužim, u prostorijama velike sale Centra za kulturu Bužim održana je promocija monografije *Islam i muslimani bužimskoga kraja* autora Amira Sijamhodžića. Kao

promotori sudjelovali su: hafiz prof. dr. Rifet Šahinović, bihaćki muftija hafiz Mehmed ef. Kudić, te prof. historije Haris Suljadžić.

26. 8. 2021. Održan je sastanak kod ministra obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK gosp. Almina Hopovca, a u prisustvu zamjenika predsjedavajućeg Skupštine USK gosp. Nisveta Jusića. Sastanku su prisustvovali predsjednici krajiških podružnica "Preporoda": Edvin Alijanović, Adnan Ćehajić, Sakib Selimović, Amel Redžić i Amir Sijamhodžić.

28. 9. 2021. U organizaciji BZK "Preporod" Bužim organizirano je obilježavanje Dana Bošnjaka. Obilježavanje je izvedeno uz bogat svečarski, edukativni te kulturno-zabavni program. Nakon izvođenja himne pristupilo se videoprojekciji kratkog dokumentarnog filma pod nazivom "Poruka Bošnjacima". Potom je uslijedilo obraćanje predsjednika BZK "Preporod" Bužim Amira Sijamhodžića te čitanje opsežnog referata o Danu Bošnjaka od strane profesora historije Harisa Suljadžića. U kulturno-zabavnom dijelu programa sa prozno-poetskim performansom publici su se predstavile Naila Elkasović-Abdić i Amina Ćatić, te pjesnik Nijaz ef. Hadžić, a sa dvije sevdalinke sve su uljepšali vokalni solista Kemal Dizdarević te harmonikaš Edib Lelić. Skupu je prisustvovalo oko 70 Bužimljanki i Bužimljana, pokazavši zavidan interes za obilježavanje ovog vrlo značajnog datuma iz moderne bošnjačke i bosanskohercegovačke historije. Moderator promocije bila je Lejla Šahinović-Kedić, a medijski pokrovitelj Radio-televizija Unsko-sanskog kantona.

2. 10. 2021. Održana je promocija knjige *Deset mitova o Izraelu* poznatog historičara Ilana Popea. Prijevod ove knjige uradio je Resul Mehmedović, koji je bio i jedan od njenih promotora u Bužimu. Pored Mehmedovića na promociji je govorio i ekonomski analitičar mr. Admir Čavalić, koji se osvrnuo na ovu knjigu, kao i na ostale Mehmedovićeve prijevode. Inače, *Deset mitova o Izraelu* deseti je i jubilarni Mehmedovićev prijevod. Dolazak uglednih gostiju iskorišten je i za pitanja prisutnih, koji su u velikom broju došli da uveličaju ovaj kulturni sadržaj. Nakon zajedničkog fotografiranja sa gostima iz Tuzle, druženje je nastavljeno u hotelu "Europa" u Bužimu.

9. 10. 2021. Odlazak na redovnu skupštinu Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" u Bosni i Hercegovini. Osim predstavnika iz gotovo svih dijelova Bosne i Hercegovine, Skupštini su prisustvovali i predstavnici nekoliko krajiških podružnica "Preporoda". Tako su ispred Bihaća na Skupštini boravile univerzitetske profesorice prof. dr. Vildana Pečenković i prof. dr. Amira Dervišević, ispred Bosanske Krupe Edvin Alijanović i Jasmin Grošić, ispred Bužima Amir Sijamhodžić, Adnan Softić i Mirsad Ljubijankić te ispred Velike Kladuše Dean Džebić. Nakon radnog dijela, uslijedio je ručak i zakuska za sve učesnike.

19. 11. 2021. Održan je prijem kod gradonačelnika grada Cazina mr. Nermina Ogrešević a. Pored gosp. Ogrešević a prijemu su prisustvovali: predsjednik "Preporoda" u Bosni i Hercegovini prof. dr. Sanjin Kodrić, potom Nermin Hodžić, Nazif Salčin, mr. Amel Redžić i Amir Sijamhodžić. Na sastanku je bilo riječi o radu, potrebama i kvalitetnijoj sistemskoj podršci "Preporodu" u Cazinu i Krajini.

25–28. 11. 2021. Izvedena je četverodnevna "Preporodova" ekskurzija u Niš, Skoplje, Tetovo, Strugu, Ohrid, Prilep, Bitolu i Smederovo. Ekskurziju su pohađali: Muhamed Kržalić, Huse Baltić, Mirsad Ljubijankić, Emin Skenderović, Dževad Ponjević, Eniz Veladžić, Azem Porić, Remzija Pajalić i Amir Sijamhodžić.

11. 12. 2021. U organizaciji "Preporoda" u maloj sali Islamskog kulturnog centra održan je prijem za akademika prof. dr. Huseina Muratovića, a u povodu prijema u Internacionalnu akademiju nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Pokrovitelj sadržaja bila je Radio-televizija USK. Nakon riječi čestitki i priznanja, uvaženom akademiku uručeni su i prigodni pokloni.

Na polju književne produkcije posebno značajan izdavački poduhvat bila je objava monografije *Islam i muslimani bužimskoga kraja,* čiji naručilac je bio Medžlis Islamske zajednice Bužim. Također, u 2021. godini BZK "Preporod" Bužim bio je jedan od suizdavača knjige *Bosna i njena krajina (zapisi o ljudima, ratovima, vjeri i tradiciji)* autora Hilmije Hafizovića iz Jezerskog kod Bosanske Krupe.

Istaknuti članovi bužimskog "Preporoda" koji se bave individualnim umjetničkim radom, poput Seada i Halide Emrić te Ismeta Erdića i u 2021. godini su zabilježili zapažene rezultate.

Rad "Preporoda" finansirao se iz različitih izvora, počev od grantovskih sredstava općine Bužim, pa sve do članarina i donacija članova "Preporoda". Po novčanim donacijama u toku 2021. godine posebno su se istakli "Preporodovi" članovi Emin Skenderović i Muhamed Kržalić.

Predsjednik
Amir Sijamhodžić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Čapljina

BZK "Preporod" Čapljina nije imao mnogo aktivnosti u 2021. godini zbog trenutne situacije uzrokovane pandemijom.

1. marta 2021. godine je prigodnim programom i polaganjem cvijeća na spomen-obilježju u Počitelju obilježen Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

25. novembra 2021. godine je na Bivoljem Brdu, u Sali KUD-a "Kolo dubravsko" Bivolje Brdo – Čapljina, u saradnji s ostalim bošnjačkim organizacijama i udruženjima s područja Čapljine održana Svečana akademija povodom Dana državnosti, na kojoj je prof. dr. Asim Peco održao prigodno predavanje, a publici su se predstavili članovi KUD-a "Kolo dubravsko" i učenici Osnovne škole "Čapljina" prigodnim tačkama.

Također, u sklopu aktivnosti povodom Dana državnosti nagrađene su tri najbolja literarna rada iz Osnovne škole "Čapljina" na temu *25. novembar, Dan državnosti*.

BZK "Preporod" Čapljina se trudio pomoći udruženjima i fizičkim licima koja su radila na poboljšanju kulture i sporta na području Čapljine i šire. Finansijski je podržao nekoliko projekata, a i dalje planira pomagati i učestvovati u javnom životu Čapljine i Hercegovine.

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Doboj

U navedenom periodu IO "Preporoda" Doboj održao je četiri sjednice i proveo sljedeće sadržaje:

1. Sjednica održana 11. 8. 2021. godine bila je posvećena nastavku rada Društva poslije duže pauze neaktivnosti zbog poznatog razloga pandemije.

2. Na istoj sjednici upriličili smo posjetu Medžlisu IZ Doboj u povodu imenovanja novog glavnog imama Ibrahima ef. Halilovića.

3. Dana 12. 8. 2021. godine upućen je zahtjev Medžlisu IZ Doboj za dodjelu prostora u novoj zgradi Medžlisa za potrebe BZK "Preporod" Doboj. Nakon mjesec dana naš zahtjev je usvojen odlukom IO Medžlisa IZ Doboj.

4. Sjednica IO "Preporoda" Doboj, održana 21. 9. 2021. godine, bila je posvećena obilježavanju Dana Bošnjaka kao i pripremama za promociju knjiga *Od berlinske do dejtonske Bosne i Hercegovine* prof. dr. Ajdina Huseinspahića, *Sjećanja i sadašnjost* prof. dr. Zijada Bešlagića i *Deseta vrata pakla* Rezaka Hukanovića.

5. Dana 27. 9. 2021. godine u povodu Dana Bošnjaka organizovana je promocija knjige prof. dr. Ajdina Huseinspahića *Od berlinske do dejtonske Bosne i Hercegovine*, sa promotorima prof. dr. Muharemom Adilovićem, dekanom Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici i prof. dr. Sedadom Delićem, profesorom na Pravnom fakultetu u Zenici. Moderator je bio Adis Bekrić, sekretar IO "Preporoda" Doboj.

6. Dana 5. 10. 2021. godine Preporod Doboj na sastanku IO utvrdio je i izdao službeno saopćenje u povodu ispisivanja uvredljivih grafita na trafo stanici u naselju Orašje u Doboju. Grafit je glasio: "Nož žica" i "Kolji balije". Isto saopćenje plasirano je preko društvenih mreža.

7. Dana 14. 10. 2021. godine uspješno je organizovana promocija knjige *Sjećanja i sadašnjost* prof. dr. Zijada Bešlagića. Promotori su bili mr. Adil ef. Rudanović i prim. dr. Esad Hasaničević. Moderator je bila mr. Alma Numić.

8. Dana 27. 10. 2021. godine održan je sastanak IO "Preporoda" Doboj, vezan za evaluaciju dosadašnjih aktivnosti kao i za pripreme budućih aktivnosti.

9. Dana 29. 10. 2021. godine upućen je zahtjev gradonačelniku Doboja za finansijsku pomoć. Ovaj grad od osnivanja "Preporoda" uplatio je ukupno 5.000 KM, posljednja uplata je bila 2018. godine.

10. Dana 4. 11. 2021. godine održana je promocija knjige *Deseta vrata pakla* autora Rezaka Hukanovića iz Prijedora, uz promotora akademika Abdulaha Sidrana i moderatora prof. dr. Zijada Bešlagića, predsjednika "Preporoda" Doboj.

11. Na proteklim promocijama vršena je podjela članskih karata društva, prioritetno onim članovima koji su bili inicijatori organiziranja društva, zatim prvom sazivu IO, drugom sazivu, te Nadzornom odboru i Sudu časti. Do sada je uručeno 24 članskih karata. Kasnije će biti uručene ostalim članovima koji svojim aktivnostima doprinose razvoju, održavanju i napretku društva. Na osnovu broja članske karte sačinjava se registar članstva BZK "Preporod" – Gradsko društvo Doboj.

12. Sljedeća aktivnost "Preporoda" Doboj bit će namijenjena mjesnim zajednicama u cilju njihova angažovanja na kulturnom planu, prvenstveno obilježavanju značajnih datuma iz bliže i dalje historije Bosne i Hercegovine.

13. U eri još uvijek prisutne pandemije i četvrtog vala Covid-19 bit će održana zdravstveno-promotivna predavanja u organizaciji "Preporoda" svakih 15 dana, sa temama pretežno iz aktuelne epidemiološke i zdravstvene situacije, neophodne vakcinacije i drugih mjera koje treba poduzimati u cilju zaštite zdravlja.

14. Ostale aktivnosti organizirat će se zavisno od inventivnosti članova, sposobnosti i mogućnosti društva, a sve zbog oskudne infrastrukture i finansijske podrške.

Finansijski izvještaj

U toku 2021. godine prihodi BZK "Preporod" – Gradsko društvo Doboj iznosili su:

1.	Pomoć općine Tešanj	500,00
2.	Pomoć općine Doboj-Istok	500,00
3.	Prilozi članova društva	300,00
	Ukupno:	1.300,00

Rashodi:

1. Registracija Društva po novom statutu	250,00
2. Organizacija promocije knjiga (4)	1000,00
Razlika	+ 50,00 KM.

Program rada za 2022. godinu

U 2022. godini planiramo sljedeće aktivnosti:

1. TRIBINA: Svaki drugi mjesec organizirat će se po jedno edukativno predavanje s aktuelnim temama, u skladu s vremenom i društvenim prilikama, sa naglaskom na kulturno prosvjećivanje stanovništva.

2. PROMOCIJA KNJIGA: Organizirati najmanje pet promocija knjiga savremenih autora koji promoviraju kulturnu i društvenu zbilju u našoj zemlji.

3. Obilježavanje značajnih datuma iz historije Bosne i Hercegovine (1. mart, 25. novembar, Dan Bošnjaka i sl.).

4. Posjeta i saradnja s mjesnim zajednicama sa bošnjačkom stanovništvom u cilju uključenja većeg broja ruralnog bošnjačkog stanovništva u procese kulturne emancipacije i sadržaje prilagođene interesu i potrebama ruralnih područja.

5. "Sjećanja na Silvanu Armenulić", estradnu pjevačicu iz Doboja, i njen umjetnički opus.

6. Druženje s dijasporom. Pokušaj uključenje raseljenog stanovništva Doboja u kulturne tokove u vremenu njihovih posjeta rodnom gradu.

7. Formiranje i aktiviranje biblioteke "Preporoda" u novim prostorima Medžlisa IZ u Doboju.

8. Organizacija izložbe "Fotodokumentacija rada "Preporoda" u periodu od osam godina"

9. Registracija članstva i podjela članskih knjižica.

10. Organizacija III. godišnje izborne skupštine BZK "Preporod" – Gradsko društvo Doboj 19. 11. 2022. godine.

11. Saradnja sa lokalnim KUD-ovima u Doboju, kao što su HKUD "Napredak" i SKUD "Prosvjeta".

12. Saradnja sa drugim općinskim i gradskim društvima "Preporoda" u Bosni i Hercegovini.

13. Učešće u drugim organizacijama i koalicijama u Doboju, naročito u Koaliciji "Tolerantno i pozitivno iz Doboja".

Predsjednik
Prof. dr. Zijad Bešlagić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Gornji Vakuf

Plan i program Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Gornji Vakuf za 2021. godinu definiran je i usvojen od strane Izvršnog odbora, na sjednici održanoj 20. 12. 2020. godine. Prilikom utvrđivanja aktivnosti planiranih za realizaciju, osnova su bile redovne aktivnosti koje Društvo organizuje već dugi niz godina. U skladu s tim izdvojene su sljedeće aktivnosti:

- tradicionalni, 13. festival ilahija i kasida BZK "Preporod" Gornji Vakuf;
- kulturno-zabavne manifestacije u sklopu obilježavanja vjerskih praznika (Ramazanski bajram i Kurban-bajram);
- "Noć kulture" BZK "Preporod" Gornji Vakuf;
- minimalno jedna promocija knjige na području općine Gornji Vakuf;
- obilježavanje Dana nezavisnosti i Dana državnosti Bosne i Hercegovine;
- aktivnosti u sklopu obilježavanja Dana općine Gornji Vakuf;
- Smotra folklora;
- minimalno jedna izvedba Dramske sekcije u toku 2021. godine;
- saradnja sa društvenom zajednicom (političkim subjektima naše zajednice, privrednim subjektima, Islamskom zajednicom, kao i drugim udruženjima koji se bave odgojno-obrazovnim i kulturnim djelatnostima);
- nabavka nošnji za dramsku, horsku i folklornu sekciju;
- učestvovanje na smotrama folklora unutar Bosne i Hercegovine;
- učestvovanje na festivalima ilahija, kasida i sevdaha.

Pored navedenih aktivnosti koje su uspješno i realizovane, BZK "Preporod" Gornji Vakuf bio je organizator ili učesnik na drugim kulturnim, zabavnim i vjerskim događajima koji su održani na području općine Gornji Vakuf-Uskoplje, našeg kantona i države Bosne i Hercegovine.

Između ostalog, naša Horska sekcija imala je i nekoliko gostovanja na festivalima ilahija i kasida, sevdaha itd. Za Dan općine Gornji Vakuf naše društvo je predstavljeno u više samostalnih aktivnosti. Obilježili smo Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Bili smo učesnici na koncertu Armina Muzaferije koji se održao u našem gradu, u Gradskom parku.

Zajedno sa HKD "Napredak" Gornji Vakuf nastupili smo u programu koji je izveden u motelu "Palazo", a prijenos je emitovan uživo putem društvenih mreža. U jeku pandemije smo omogućili našim prijateljima da pogledaju rad naših sekcija kroz manifestaciju koja je nosila naziv "Noć kulture" .

Naša dramska sekcija i njeni članovi bili su učesnici u premijernoj izvedbi predstave "Rabijin dušek", za koju je tekst napisao naš sugrađanin Feđa Gudić, dok je režiju izradila voditeljica naše dramske sekcije Ziba Hadžimehanović.

BZK "Preporod" Gornji Vakuf, također, bio je učesnik raznih smotri folklora na području naše općine i države Bosne i Hercegovine te Makedonije. Društvo je organizator Smotre folklora prilikom obilježavanja Dana općine Gornji Vakuf, uz koordinaciju JU Centra za obrazovanje i kulturu Gornji Vakuf. Učesnici smo smotri folklra održanih u u Jajcu, Donjem Vakufu, Ključu, Lukavcu, Travniku, Velikoj Kladuši kao i na manifestaciji "Dani otpora, dani deblokade Privor" u Voljevcu. Izložba narodnih nošnji je još jedna u nizu aktivnosti ove sekcije, na kojoj su predstavljene nošnje "Bosanska" i "Makedonija" u JU Centru za obrazovanje, kulturu i sport.

BZK "Preporod" Gornji Vakuf već trinaestu godinu nositelj je i vlasnik projekta "Festival llahija i kasida Gornji Vakuf", koji je počeo sa radom 2008. godine i postao je tradicionalna manifestacija u našem gradu. Ovakav način organizacije je jedinstven i održava se samo u Gornjem Vakufu.

Festival lilahija i kasida održan je ove godine 1. i 2. 10. 2021, na kojem smo ugostili veliki broj horova iz cijele Bosne i Hercegovine. Festival je trajao dvije noći, prva noć je revijalnog karaktera, za predstavljanje afirmisanih horova, a druga noć je takmičarskog karaktera, na kojoj se neafirmisani horovi bore za vrijedne nagrade; prvo, drugo i treće mjesto, kao i nagrada za najbolji orkestar i solistu, te nagrada za najmlađeg učesnika. Festival je održan uz saglasnost Kriznog štaba naše općine i Kantonalnog ministarstva zdravstva, naravno uz poštivanje svih epidemioloških mjera.

Društvo je suorganizator mnogih projekata sa JU Centrom za obrazovanje i kulturu, MIZ-om Gornji Vakuf, te manifestacija koje organizuju mladi mjesne zajednice Privor i Općine Gornji Vakuf.

Finansijski i programski smo podržali i druga udruženja i organizacije koje djeluju na području općine Gornji Vakuf, u realizaciji njihovih projekata, pa smo tako svoj skromni doprinos dali u organizaciji obilježavanja važnijih datuma iz proteklog rata, vjerskih događaja itd.

Društvo je, također, učesnik u projektu "Koalicija Sloga" pod okriljem OSCE-a, u kojem je potpisnik zajedničkog memoranduma, te na taj način učestvuje zajednički u projektima kao što su "Dan planete Zemlje" i razni edukativni seminari.

Potvrđena je i naša saradnja sa medijima, kao što su: gornjovakufski portal www.gornjivakuf-x.com te RTV Bugojno, koji su pratili naše aktivnosti, a naša web stranica www.preporod-gv.ba kao i facebook stranica , gdje se nalazi uvid u sve naše aktivnosti tokom cijele godine, ima dobru gledanost i posjećenost.

U nastavku slijedi pregled svih aktivnosti BZK "Preporod" Gornji Vakuf u 2021. godini:

1. “Noć kulture” Gornji Vakuf	Organizator
2. Smotra folklora u Bikodžama, Lukavac	Učesnici
3. Smotra folklora u Doboj-Istoku	Učesnici
4. Kantonalna smotra folklora Travnik	Učesnici
5. Izvedba predstave “Rabijin dušek”	Učesnici
6. Obilježavanje 11. jula – sjećanje na genocid u Srebrenici	Učesnici
6. Obilježavanje noći Lejletul-kadr u Gornjem Vakufu	Učesnici
7. Smotra folklora u Donjem Vakufu	Učesnici
8. Snimanje dokumentarnog filma “U inat zaboravu”	Učesnici
9. “Dani otpora – Dani slobode”, Privor, 2021.	Učesnici
10. Smotra folklora u Velikoj Kladuši	Učesnici
11. Nabavka dijela nošnji za Folklornu sekciju	
12. Nabavka računarske opreme za društvo	
13. Smotra folklora u Sjevernoj Makedoniji (Ohrid)	Učesnici
14. Nastup na koncertu Armina Muzaferije	Učesnici
15. Smotra folklora u Sanici, Ključ	Učesnici
16. Akademija “Goranovi”	Učesnici
17. Predramazanski koncert Horske sekcije	Organizator
18. Promocija knjige *Od berlinske do dejtonske Bosne i Hercegovine*	Učesnik
19. Radionica u organizaciji OSCE-a	Učesnik
20. Dan državnosti Bosne i Hercegovine obilježen u Gornjem Vakufu	Učesnici
21. Festival ilahija i kasida BZK “Preporod” Gornji Vakuf	Organizator

Rad s djecom i omladinom bio je osnova djelovanja sekcija koje djeluju u okviru Društva. Više od 500 radnih sati kroz realizaciju proba i priprema dokaz su i potvrda jačine BZK “Preporod” Gornji Vakuf, koji upravo svoju osnovnu snagu crpi iz Folklorne sekcije, Horske sekcije, Dramske sekcije te Sekcije za rad s medijima.

Pored velikog broja aktivnosti koje nas svrstavaju u jedno od najatraktivnijih društava u našoj općini ali i šire, Izvršni odbor BZK “Preporod” našao je mogućnosti da i materijalno ojača postojeća sredstva, pa smo tako u 2021. godini obnovili nošnju za Folklornu sekciju, za koreografiju “Bosanska”, te imamo u planu obnoviti nošnju za Hor i nabaviti potrebne instrumente za rad naših sekcija.

Napominjemo da je 2021. godina bila izuzetno aktivna, u kojoj smo povećali broj nastupa svih naših sekcija, a povećao se i broj naših članova, što smatramo uspjehom. To nas ohrabruje da nastavimo još bolje i više u narednoj godini. Kultura zaslužuje bolje mjesto i rang u društvu u kojem živimo i djelujemo.

Izvršni odbor održao je deset redovnih sjednica u 2021. godini. Sud časti nije imao potrebe za sastajanjem jer u 2021. godini nisu zabilježeni nikakvi disciplinski prekršaji.

Želimo napomenuti da je 2021. godina bila voma teška za rad, a razlozi su svima poznati - pandemija korona virusa, koja je onemogućila normalno funkcionisanje kompletnog društva. Naše manifestacije su u velikoj mjeri reducirane ili potpuno onemogućene. Stoga se nadamo da će naredna godina biti mnogo bolja, odnosno da će se sve aktivnosti u društvu, općini i državi vratiti u normalne okolnosti.

Na kraju ovog izvještaja želimo se zahvaliti našim sponzorima koji prepoznaju naš rad i koji nas podržavaju u finansijskom i svakom drugom obliku. Naši zlatni sponzori su Općina Gornji Vakuf, Ministarstvo obrazovanja SBK i Rudnik uglja Gračanica.

Predsjednik
Senad Hađić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Gradačac

U 2021. godini stanje u vezi s epidemijskom situacijom ostalo je nepromijenjeno. Epidemiološke mjere bile su na snazi, što je uveliko utjecalo na realizaciju planskih aktivnosti u 2021, koja je za BZK "Preporod" Gradačac od posebnog značaja i važnosti – trideseta godina obnoviteljskog djelovanja.

Dakle, ova godina za gradačački "Preporod" bila je jubilarna, te smo užurbano radili na uređivanju i pripremi za štampu Monografije, koju početkom naredne godine trebamo izdati i promovirati, te tako obilježiti jubilarnu godišnjicu BZK "Preporod" Gradačac.

Izdavanjem Monografije obilježit ćemo tridesetogodišnjicu obnoviteljskog predanog rada. Aktivnosti kao i pripreme uveliko traju. Uređivački dio na izradi "Preporodove" monografije povjeren je predanoj i uvaženoj gospođi Kadiri Abdulahović, koja obnaša funkciju predsjednice Nadzornog odbora "Preporoda". Pripreme se uveliko odvijaju i prikuplja se arhivska građa.

Kako smo naveli, zbog epidemioloških mjera i COVIDA-19, planirane aktivnosti koje su se trebale održati u prva četiri mjeseca su odgođene. S obzirom da se sve te aktivnosti kojima obilježavamo godišnjice i bitne datume odnose na tradiciju i kulturu sjećanja, odlučili smo da ih, ipak, obilježimo na neki drugi prigodan način kako ti datumi ne bi bili zaboravljeni.

U skladu s okolnostima pripremili smo prigodne tekstove za javno čitanje na Radiju Gradačac, kako bismo oživjeli kulturu sjećanja i pamtili važne datume i ljude. U vezi s tim održali smo sljedeće aktivnosti:

– 23. januara, na godišnjicu smrti, pročitan je prigodan tekst i evocirana su sjećanja na sugrađanina i velikana prof. dr. Mustafu Imamovića;
– 20. februara pročitan je prigodan tekst u povodu obilježavanja Dana "Preporoda" i Međunarodnog dana maternjeg jezika;
– 6. aprila uputili smo građanima prigodnu poruku povodom dolaska ramazana, najodabranijeg mjeseca u godini za sve vjernike muslimane;
– 25. jula prigodnim čitanjem prisjetili smo se godišnjice smrti našeg sugrađanina, akademskog slikara i kipara Ibrahima Bilajca.

Dana 7. maja u prostorijama "Preporoda" ponovo smo okupili zavičajne slikare, učesnike "Zavičajne likovne kolonije 2021. godine", kojima je podijeljen slikarski materijal da kod kuće završe radove do "Kikićevih susreta". U okviru "Zavičajne likovne kolonije 2021. godine" organizovana je i "Mala **škola crtanja**", na kojoj je učešće uzelo 30 učenika osnovnih škola sa područja grada Gradačca, kao i drugi ljubitelji slikarstva. Škola je trajala 10 sati, a radilo se po školskom obrazovnom planu i programu pod rukovodstvom nastavnika likovne kulture Redže Dervišević. "Mala škola crtanja" održana je na tri lokacije: zgrada "Preporoda", OŠ "Dr. Safvet-beg Bašagić" Gradačac i Gradski park. Kao i prošla, ovogodišnja škola slikanja iznjedrila je talenta koji je na osnovu "Preporodovog" certifikata upisan u srednju umjetničku školu u Sarajevu.

Kao suorganizator "Kikićevih susreta", "Preporod" je u Gradskom parku 14. juna otvorio izložbu slika koje su nastale na "Zavičajnoj koloniji 2021. godine". Po otvaranju, izložba iz Gradskog parka prenesena je i postavljena u "Preporodu", zajedno sa radovima "Male škole crtanja". Pozdravnu riječ i dobrodošlicu uputila je predsjednica Nadira Pamuković, a o izložbi slika i maloj školi crtanja govorio je nastavnik likovne kulture Redžo Dervišević.

"Preporod" je 15. jula organizovao promocija knjige *Deseta vrata pakla* autora Rezaka Hukanovića.

U "Preporodu" je od 9. do 13. augusta 2021. godine, po dolasku u rodni grad, naša sugrađanka Dževada Christ održala "Kurs slikanja na svili". Kurs je bio vrlo interesantan i zapažen, te su istom prisustvovali ljubitelji slikarstva, kako zavičajni slikari, tako i drugi sugrađani.

BZK "Preporod" je povodom održavanja sajamske manifestacije "Dani šljive", 25. augusta upriličio izložbu pod nazivom "Novi život starog hrasta" autora Ive Jelušića iz Odžaka. Autor se predstavio sa replikom prastarih keramičkih posuda iz vremena kostolačke kulture, urađenih od starog hrasta abonosa i pronađenih na lokalitetu Pivnica/Potočani kod Odžaka.

Pozdravnu riječ dobrodošlice uputila je predsjednica Nadira Pamuković. Nakon toga prikazan je kratki film koji govori o ovom neobičnom istraživačkom radu, koji će zasigurno naći svoje mjesto u nekim istraživačkim segmentima

arheologije. O izložbi je govorila profesorica historije Amra Hasić iz Gradačca i autor Ivo Jelušić.

Od 10. do 12. septembra "Preporod" je organizovao 2. koloniju slikanja na kuli Husein-kapetana Gradaščevića. Na koloniji je učešće uzelo 12 slikara iz svih krajeva Bosne i Hercegovine. Tokom dva dana boravka na kuli Husein-kapetana Gradaščevića slikari su uspjeli uraditi 25 radova na temu i motive starog grada, sa obuhvatom prostora tri kule, uz korištenje etno-motiva tradicije i običaja našeg kraja.

U povodu obilježavanja Dana grada, "Preporod" je 22. oktobra upriličio izložbu slika sa 2. kolonije slikanja na kuli Husein-kapetana Gradaščevića. Uvodnu i pozdravnu riječ prisutnim je uputila predsjednica Nadira Pamuković, a o izložbi i radovima govorio je nastavnik likovne kulture Redžo Dervišević.

Na prijedlog BZK "Preporod" Gradačac, Gradsko vijeće Grada Gradačca, povodom obilježavanja Dana grada, posthumno je dodijelilo priznanje "Zlatni grb Grada" prvom i počasnom predsjedniku "Preporoda" Muhamedu Begi Gradaščeviću. Za "Preporod" i porodicu Gradaščević bilo je to veliko priznanje. U ime porodice Gradaščević priznanje je preuzela kći Muhameda Bege Gradaščevića, Jasna Sijarčić-Gradaščević, profesorica na Katedri za radno pravo na Pravnom fakultetu u Sarajevu. Na svečanoj akademiji za dodjelu priznanja prisustvovala je i supruga rahmetlije gosp. Zumreta Gradaščević, a ispred predlagača Kadira Abdulahović, predsjednica Nadzornog odbora "Preporoda", Ernes Mustafić, član Upravnog odbora "Preporoda", kao i predsjednica BZK "Preporoda" Nadira Pamuković.

"Preporod" je u saradnji sa dugogodišnjim partnerskim saradnicima (Inicijativa mladih za ljudska prava u Bosni i Hercegovini – YIHR BiH) od 20. do 24. 12. 2021. godine organizovao izložbu pod nazivom "Prepoznaj znakove" multimedijalnog i edukativnog karaktera, namijenjenu mladim generacijama. Ovom izložbom BZK "Preporod" – Gradsko društvo Gradačac završava 2021. godinu, kao i period od trideset godina obnoviteljskog djelovanja.

Predsjednica
Nadira Pamuković

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Jablanica

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Jablanica kao pravno lice samostalno je registrirano od 4. 9. 2020. godine.

U izvještajnom periodu organi društva su održali 11 sjednica Upravnog odbora, a održano je i mnogo konsultativnih i radnih sastanaka. Na sjednicama se

raspravljalo o aktuelnoj problematici u radu društva te planovima, aktivnostima i programu rada u aktuelnom periodu. Upravnom odboru su redovno dostavljani finansijski i konačni izvještaji o provedenim aktivnostima i realizovanim projektima.

Prvih nekoliko mjeseci 2021. godine je obilježilo teško stanje za kulturu izazvano pandemijom virusa korone.

Kao i svake godine, BZK “Preporod” Jablanica i 2021. godine održao je i realizovao mnoge projekte i aktivnosti te učestvovao u kulturnim dešavanjima u našem gradu.

U julu mjesecu je održan tradicionalni koncert “Veče sevdaha”, koncert je održan u jednosmjernoj ulici Branilaca grada ispred kancelarija “Preporoda”. Općina Jablanica finansijski je podržala ovaj koncert.

U augustu mjesecu održana je samostalna izložba Ibrahima Beribaka, izložba je održana u holu kino-sale Jablanica. Pokrovitelj izložbe je Općina Jablanica.

U novembru mjesecu povodm Dana državnosti održano je predstavljanje knjige prof. dr. Senadina Lavića i okrugli stol na temu “Diskurs o bosanstvu”, promocija je održana u kino-sali Jablanica. Pokrovitelj izložbe je Općina Jablanica.

U decembru mjesecu održan je novogodišnji koncert sevhada i bećarca. Koncert predstavlja godišnje predstavljanje “Preporodove” škole harmonike koju vodi Mirsad Pilav i čuvanje bećarca od zaborava. Koncert je održan u kino-sali Jablanica i proveden je uz određene epidemiološke mjere. Pokrovitelji koncerta su Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK i Općina Jablanica.

Redovni projekti, odnosno projekti koji se održavaju tokom cijele godine, pa tako i 2021. su:

- Škola harmonike
- Škola slikanja

Projekti koje smo planirali, a nismo uspjeli realizovati zbog finansijskih i drugih faktora su:

- Ljetna likovna kolonija
- Projekat “Pisci u našem gradu”
- Kurs engleskog jezika
- Kurs turskog jezika
- Kurs njemačkog jezika
- Festival “Bećarac sa Neretve”
- Festival “Sevdah sa Neretve”
- Mali šlager

Projekti koje bismo željeli realizovati ili nastaviti održavati u tekućoj 2021. godini, između ostalih, su:

- Projekat "Sevdah sa Neretve"
- Okrugli sto na temu "Bosanski jezik"
- Mali šlager
- Večer sevdaha
- Ljetna likovna kolonija
- Projekat "Pisci u našem gradu"
- Škola harmonike
- Obnova kancelarije
- Promocija i izdavanje knjiga

Općini Jablanica redovno su dostavljani mjesečni finansijski izvještaji.

Predsjednik
mr. Resul Čilić

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar

Program povodom 1. marta, Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine

Povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, 2. marta u Studentskom hotelu Mostar održano je predavanje doc. dr. Adisa Zilića. Dr. Zilić je, između ostalog, govorio o historijskom značaju 1. marta 1992. godine, osvrćući se pritom na srednjovjekovni period naše historije te savremena društveno-historijska kretanja.

U programu je učestvovala i Sarah Sarić, studentica Fakulteta humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, koja je čitala stihove Maka Dizdara i Hadžema Hajdarevića.

Obilježavanje dana prvog podizanja zastave sa ljiljanima pred zgradom UN-a u New Yorku

Mostarci su i ove godine u sklopu manifestacije "Cvat bosanskog ljiljana" obilježili 29. godišnjicu podizanja zastave s ljiljanima pred zgradom UN-a u New Yorku. Program su organizirali UG DNRP "Zlatni ljiljan" HNK i BZK "Preporod" Mostar 22. maja ispred mostarskog Centra za kulturu, a Nusret Gosto, dobitnik najvećeg ratnog priznanja Zlatni ljiljan, svečano je podigao zastavu sa ljiljanima.

Kao i prošle godine, cilj je bio prisjetiti se tog značajnog događaja kao i razvijati ljubav našeg naroda, naročito mlađih generacija, prema ljiljanu kao simbolu, ali i kao cvijetu. Upravo u ovo vrijeme počinje i cvat bosanskog ljiljana

u njegovom prirodnom staništu. Shodno uslovima pandemije, sve aktivnosti su bile reducirane i organizovane u skladu sa epidemiološkim mjerama.

Predavanje "Pozicija žene u bošnjačkoj književnosti"

U organizaciji BZK "Preporod" - Gradsko društvo Mostar 29. juna u prostorijama Kulturnog centra Mostar - Sjever održano je predavanje prof. dr. Dijane Hadžizukić, redovne profesorice na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru. Profesorica Hadžizukić govorila je o poziciji ženskih likova u bošnjačkoj književnosti, s naglaskom na figuru majke u usmenoj i savremenoj književnosti, odnosno sliku majke u najpoznatijim baladama te djelima autora Ahmeda Muradbegovića, Zije Dizdarevića, Skendera Kulenovića, Ćamila Sijarića i dr.

Promocija knjige *Dok su gorjele buktinje*

U sklopu kulturne manifestacije "Mostarsko ljeto 2021", u Centru za kulturu Mostar 16. jula upriličena je promocija knjige *Dok su gorjele buktinje* autora Adnana Velagića. Knjiga *Dok su gorjele buktinje – Historija socijalističke Jugoslavije* prof. dr. Adnana Velagića predstavlja ozbiljnu naučnu studiju koja tretira cjelokupno razdoblje postojanja socijalističke Jugoslavije, prvu takve vrste koja je objavljena u Bosni i Hercegovini. Izdavač knjige je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Gradsko društvo Mostar.

Poznavanjem i analizom velikog broja objavljenih i neobjavljivanih izvora, literature, listova, autor u ovom djelu iznosi jasne zaključke o historijskom razvoju i društvenim prilikama zajedničke države Južnih Slavena. Posebno je važno istaći kako je autor posvetio veliku pažnju zbivanjima i prilikama u Republici Bosni i Hercegovini.

Predavanje (radionica) za članove BZK "Preporod"

U nedjelju, 8. 8. 2021. godine u prostorijama novootvorenog resorta "Kalima" u Podveležju, BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar organizovalo je predavanje (radionicu) za svoje članove. Predavanje je održao Samedin Kadić, doktor islamske filozofije s Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu. Dr. Kadić je govorio o kompleksnom poimanju identiteta u savremenom društvu. Naspram tradicionalnog shvatanja identiteta kao unaprijed zadate i fiksirane kategorije, predavač je naglasio potrebu da se identitet posmatra kao promjenjiv koncept uvjetovan kulturnim i društvenim kontekstom te pojasnio opasnosti reduciranja identitetskih odrednica.

Samedin Kadić (1982, Sarajevo) diplomirao je filozofiju i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Zaposlen je na Fakultetu islamskih nauka u

Sarajevu u zvanju docenta. Autor je knjiga *Aporije biopolitike*, *Politička geografija Hamida Dabashija*, *Musa i Hidr*, *Mali leksikon velikih tema*, *Penelopin vez (o medresi i čaršiji)*, *Paučina* i *Radio Piton*. Za roman *Paučina* dobio je Nagradu "Hasan Kaimija".

Tribina "Poruke iz prošlosti: Muslimanske rezolucije u Drugom svjetskom ratu"

Povodom osamdesete godišnjice Rezolucije mostarskih muslimana BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar u Centru za kulturu Mostar održalo je tribinu pod nazivom "Poruke iz prošlosti: Muslimanske rezolucije u Drugom svjetskom ratu". Učesnici tribine su bili prof. dr. Adnan Velagić i dr. sc. Hikmet Karčić.

Promocija knjige poezije *Hipertenzija*

17. novembra u prostorijama Narodne biblioteke Mostar predstavljena je knjiga poezije *Hipertenzija* mostarskog pjesnika Adnana Džolote. O knjizi su govorili prof. dr. Safet Sarić i doc. dr. Irma Marić. Prisutnima su se na promociji obratili i gospodin Rasim Prguda, direktor Narodne biblioteke Mostar, te doc. dr. Haris Omerika, predsjednik BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar. Glumac i književnik Nedžad Maksumić govorio je odabrane stihove iz zbirke, a moderatorica je bila profesorica Bea Balta-Manjgo.

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar ovom knjigom nastavlja aktivnosti u izdavačkoj djelatnosti, uz nadu da će to zalaganje biti prepoznato u široj zajednici.

Promocija knjiga *Neka pamćenje traje* i *Hudhudi*

U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Gradsko društvo Mostar 14. decembra u Centru za kulturu promovirane su dvije knjige Esada Bajića, ljubavno-ratni roman *Hudhudi* i svojevrsna monografija ratnih dešavanja na području Konjica pod naslovom *Neka pamćenje traje*. Uz autora, o knjigama su govorili Nezim-ef. Halilović Muderis, ratni komandant IV muslimanske slavne brigade i Meadin Mrndžić, profesor bosanskog jezika u Karađoz-begovoj medresi.

Izdavačka djelatnost BZK "Preporod" – Gradsko društvo Mostar

- BZK "Preporod" Mostar je izdavač knjige doc. dr. Irme Marić pod naslovom *Poetički modeli u romanima Irfana Horozovića (Gdje je Baluk Abad, a gdje Banja Luka?).*
- BZK "Preporod" Mostar je izdavač knjige *Porodica, slobodno vrijeme mladih i sport* autora Emira Sinana i Džafera Alića.

– BZK "Preporod" Mostar je izdavač knjige poezije *Hipertenzija* autora Adnana Džolote.
– Redakcija za izdavačku djelatnost BZK Preporod – Gradsko društvo Mostar dala je saglasnost za tri publikacije koje će biti objavljene 2022. godine, a čiji će izdavač biti BZK "Preporod" Mostar.

Ostale aktivnosti

– Participacija u troškovima štampanja fotomonografije *Radio Mostar (1969–2019*) autora Sanela Kajana.

Predsjednik
doc. dr. Haris Omerika

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Odžak

U nastojanju da svojim djelovanjem doprinese očuvanju, njegovanju, afirmaciji i promociji muzičke, folklorne, jezičke i tadicionalno-običajne ostavštine, baštine, kulture i kulturnih identiteta Bošnjaka na prostoru Bosanske Posavine i Bosne i Hercegovine, Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Odžak u 2021. godini održala je niz kulturnih manifestacija.

1. Dana 12. 3. 2021. godine položeno je cvijeće na spomenik pjesnika Muse Ćazima Ćatića, koji je rođen 12. 3. 1878. godine u Odžaku, a upriličena je i radijska emisija posvećena ovom značajnom bošnjačkom pjesniku.

Usljed mjera Covid 19 nismo bili u mogućnosti održavati programe koje inače svake godne održavamo (izložba slika; promocija knjiga; recital i pozorišna predstava; folklorno-muzička emisija).

Iz istih razloga nismo potraživali sredstva iz budžeta općine koja su bila predviđena za održavanje ove manifestacije, čiji nositelj je BZK "Preporod" Odžak.

2. Tokom godine kontinuirano smo održavali probe Folklorne sekcije, koju vodi Edita Puzić.

3. Tokom godine kontinuirano smo državali probe Recitatorsko-dramske sekcije, koju vodi Dada Karić.

4. Emitovana radijska emisija povodom obilježavanja Dana bijelih traka.

5. Sa članovima društva posjetili smo Stolac i muzej posvećen bosansko-hercegovačkom književniku Mehmedaliji Maku Dizdaru – Makova hiža i Nekropola stećaka Stolac.

6. Nakon reduciranja epidemioloških mjera, u sklopu "Posavskog kola" upriličili smo tradicionalno druženje – "Veče sa dijasporom".

7. Održali smo tradicionalno veče sa bogatim programom u sklopu obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine.

8. Dramska sekcija BZK "Preporod" u decembru je uzela učešće u dramskoj radionici za djecu i mlade koja se održala u Vukosavlju i koju je vodio pozorišni glumac Rijad Gvozden.

9. U ovoj godini smo održali dvije skupštine društva. Tom prilikom smo izabrali novog predsjednika kulturnog društva i članove upravnog odbora.

Plan rada za 2022. godinu

Na Skupštini Društva održanoj u oktobru 2021. godine utvrđen je Program rada društva za 2022. godinu.

Planirali smo sljedeće aktivnosti:

1. u periodu od 12. 3. do 30. 6. tekuće godine održati tradicionalnu kulturnu manifestaciju "Dani Muse Ćazima Ćatića", pjesnika rođenog u Odžaku,
   - 12. 3. polaganje cvijeća u gradskom parku pored biste pjesnika i izložba slika u Maloj vijećnici Beledija,
   - radijska emisija posvećena pjesniku,
   - promocija knjiga iz edicije *Bošnjačka književnost u 100 knjiga*,
   - veče posvećeno pjesniku - recital i pozorišna predstava,
   - folklorno-muzičko veče;
2. program posvećen obilježavanju ramazanskog Bajrama;
3. manifestacija "Veče sa dijasporom";
4. obilježavanje Dana bijelih traka;
5. obilježavanje Dana sjećanja na genocid počinjen nad Bošnjacima u Srebrenici;
6. održavanje "Večeri sa dijasporom";
7. učešće na smotri folklora "Posavsko kolo";
8. obilježavanje Dana državnosti Bosne i Hercegovine;
9. održavanje proba Folklorne sekcije (kontinuirano);
10. održavanje Recitatorsko-dramske sekcije (kontinuirano);
11. učešće na smotrama folklora i pozorišnim radionicama po pozivu drugih društava;
12. održavanje godišnje Skupštine društva.

Predsjednik
Ahmer Škrijelj

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Srebrenik

Rad BZK "Preporod" – Gradsko društvo Srebrenik u 2021. godini odvijao se u uvjetima pandemije virusa korone, koja je negativno utjecala na mnoge društvene i kulturne aktivnosti. I pored toga, u 2021. godini realizirali smo niz aktivnosti planiranih u programu rada za 2021. godinu.

Najviše aktivnosti se odvijalo na planu promocije knjiga značajnih bh. autora, zatim tokom obilježavanja 11. jula – Dana sjećanja na genocid u Srebrenici, te programa i manifestacija koje se tiču očuvanja kulturnog naslijeđa i tradicije. Jedna od najvažnijih aktivnosti koju je BZK "Preporod" Srebrenik preduzimao u 2021. godini odnosi se na učešće u izradi odredbi Zakona o kulturi Tuzlanskog kantona. Na inicijativu našeg društva upriličen je razgovor kod ministra za kulturu TK za predsjednike udruženja BZK "Preporod" Srebrenik, Gradačac i Kladanj, na kojem smo Ministarstvu dostavili svoje primjedbe za nacrt zakona o kulturi TK. Naš osnovni zahtjev bio je da se temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine ("Preporod", "Napredak", "Prosvjeta" i dr.) uvrste u zakon kao društva od posebnog/javnog interesa za kulturu TK. Održali smo i sastanak sa predsjednikom Zajednice općinskih društava BZK "Preporod" TK i usaglasili zajedničke primjedbe i stavove za nacrt zakona i kao takve proslijedili na adresu Ministarstva kulture TK. Međutim, Skupština TK je na sjednici održanoj u decembru 2021. godine usvojila Zakon o kulturi TK odbacivši prijedloge i sugestije koje je dostavila Zajednica općinskih /gradskih društava TK. O razlozima ovakve odluke možemo samo nagađati, ali je ovo samo još jedan pokazatelj odnosa institucija vlasti u TK prema udruženjima kulture, koja baštine kulturu i tradiciju naroda koji žive u Bosni i Hercegovini.

Realizirane aktivnosti u 2021. godini

Upravni odbor BZK "Preporod" Srebrenik tokom 2021. godine održao je sedam sjednica, na kojima se uglavnom raspravljalo o realizaciji programskih aktivnosti društva.

Januar

Održana sjednica Upravnog odbora Društva na kojoj je usvojen program rada društva za 2021. godinu.

Februar

Obilježavanje 20. februara – Dana BZK "Preporod" prigodnim kulturnim programom: promocija *Rječnika bosanskog jezika* autora prof. dr. Dževada Jahića. Promotori ovog rječnika bili su prof. dr. Amira Turbić-Hadžagić i dr.

Mirsad Priganica. Učešće u promociji uzeo je i sam autor prof. dr. Dževad Jahić. Prigodan referat u povodu Dana maternjeg jezika i Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine pripremio je predsjednik Društva Razim Slanjankić. U muzičkom dijelu programa nastupili su članovi udruženja Sevdah koncept, koji su izvodili tradicionalnu sevdalinku.

Mart

Na poziv JU RTV Tuzlanskog kantona, u emisiji "Dobro jutro" govorio je Razim Slanjankić, predsjednik Društva, koji je govorio o aktivnostima koje preduzima BZK "Preporod" na promociji tradicije i kulture Srebrenika i Bosne i Hercegovine.

April

U okviru Međunarodnog dana knjige BZK "Preporod" – Gradsko društvo Srebrenik doniralo je JU Gradskoj biblioteci Srebrenik jedan komplet *Rječnika bosanskog jezika* na korištenje. Ovaj Rječnik koristit će svim članovima Biblioteke. Pored zaposlenika Biblioteke, skromnoj ceremoniji uručivanja knjiga prisustvovao je i direktor JU Centra za kulturu i informisanje Srebrenik Mirza Ibrišimović.

Maj

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Srebrenik priredio prijem za najuspješnije učenike Mješovite srednje škole Srebrenik i Prve osnovne škole Srebrenik. Tom prilikom tri učenika su dobila skromne novčane nagrade.

Juli

U povodu obilježavanja 11. jula – Dana sjećanja na genocid u Srebrenici BZK "Preporod" Srebrenik uručio je nani Fati Orlović posebno priznanje – Zlatnu paketu za doprinos u borbi za ljudska prava. U centralnom dijelu programa obilježavanja 11. jula – Dana sjećanja na genocid u Srebrenici održana je promocija knjige *Diskurs o bosanstvu* autora prof. dr. Senadina Lavića, dugogodišnjeg predsjednika BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine. Promotori ove knjige su bili: dr. Ahmed Kulanić, dr. Amer Osmić, dr. Nermin Tursić i dr. Zlatan Delić.

August

U okviru tradicionalne manifestacije "Srebrenik – otvoreni grad umjetnosti", koja se od 1977. godine održava u Srebreniku, u organizaciji BZK "Preporod" Srebrenik realizirana je promocija knjige *Evropska unija – agent država članica*

autora Nermina Tursića. Gost promotor ove knjige bio je prof. dr. Amir Karić s Pravnog fakulteta u Tuzli i mr. Jasna Hadžiselimović.

Septembar

BZK "Preporod " Srebrenik organizovao tradicionalnu manifestaciju 13. festival saza i sevdaha "Dr. Hašim Muharemović". U programu je učestvovalo 17 izvođača koji promovišu izvođenje sevdalinke uz saz.

Organizovana promocija knjige *Na vodi* autora Hajrudina Delića iz Sarajeva. Promotorica ove knjige bila je istaknuta interpretatorka sevdalinke Vesna Hadžić, kao i Ćama Vranac, nastavnik bosanskog jezika. U muzičkom dijelu programa nastupio je sazlija Ahmet Hogić.

Oktobar

BZK "Preporod" Srebrenik inicirao je niz sastanaka na temu izrade zakona o kulturi TK, prvo u Ministarstvu kulture TK, a potom i na nivou zajednice društava BZK "Preporod" Tuzlanskog kantona, pri čemu su definirani zahtjevi da se temeljne organizacije kulture naroda Bosne i Hercegovine uvrste u zakon kao društva od posebnog interesa za kulturu TK.

Novembar

Održana manifestacija "Preporodovi" susreti 2021. Ovaj program objedinio je nekoliko aktivnosti: referat o Danu državnosti Bosne i Hercegovine predsjednika društva Razima Slanjankića, zatim promociju knjige *Bosanski rat i mir 1992–2020* autora prof. dr. Omera Ibrahimagića. Promotori ove knjige bili su dr. Nermin Tursić, predsjednik BZK "Preporod" Srebrenik u periodu od 2008. do 2018. godine, i prof. dr. Izudin Hasanović. U kulturno-zabavnom programu učestvovali su članovi udruženja Saray sevdah iz Sarajeva Refija Muslić, Vesna Hadžić i Šerif Kapo, koji su izvodili najljepše sevdalinke iz svog repertoara. U ovom dijelu programa UG Saray sevdah je promovisalo i fotomonografiju svog udruženja za period od 2010. do 2020. godine. Promotor ove knjige je bio dr. Semir Hadžimusić iz Lukavca.

Decembar

Održana sjednica Izvršnog odbora na kojoj su sumirane aktivnosti i rezultati rada u 2021. godine.

Predsjednik
Razim Slanjankić

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik

Godina pandemije, u kojoj su na snazi bile mjere za suzbijanje širenja virusa, prepuna izazova, za BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik bila je i više nego uspješna. Članovi Upravnog odbora, članovi Skupštine, predsjednik i ostali koji su dali svoj doprinos u radu sa pravom mogu biti ponosni na postignute rezultate. U nastavku je pregled aktivnosti tokom godine.

10. 2. 2021. U prostorijama BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik, Bosanska 119, dana 10. 2. 2021.godine, sa početkom u 18:00 sati, održana je prva redovna sjednica Upravnog odbora sa dnevnim redom kako slijedi:

1. Usvajanje Dnevnog reda
2. Formiranje komisije za redovan godišnji popis sredstava
3. Razmatranje i donošenje izvještaja o radu BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za period od 6. 7. do 31.12. 2020.
4. Razmatranje i donošenje izvještaja o radu Upravnog odbora BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za period od 6. 7. do 31. 12. 2020.
5. Razmatranje i donošenje plana rada i finansijskog plana BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za 2021. godinu
6. Razmatranje i donošenje plana rada Upravnog odbora BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za 2021. godinu
7. Razno

Sve tačke jednoglasno su usvojene.

19. 2. 2021. Treća Redovna/Izvještajna sjednica Skupštine Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" **– Općinsko društvo Travnik** održana je u petak, 19. 2. 2021. godine, u amfiteatru Internacionalnog univerziteta Travnik (Meljanac bb) s početkom od 19.00 sati.

Dnevni red:

1. Razmatranje i usvajanje Zapisnika sa 2. sjednice Skuštine Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" **– Općinsko društvo Travnik**, broj: 01-10/20 od 20. 7. 2020. godine
2. Razmatranje i usvajanje Izvještaja o radu BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za period 6. 7–31. 12. 2020. godine, broj: 01-04-01/21 od 10. 2. 2021. godine
3. Razmatranje i usvajanje Izvještaja o radu Upravnog odbora BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za period 6. 7–31. 12. 2020. godine, broj: 01-04-02/21 od 10. 2. 2021. godine

4. Razmatranje i usvajanje Plana rada BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za 2021. godinu, broj: 01-04-03/21 od 10. 2. 2021. godine
5. Razmatranje i usvajanje Finansijskog plana BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za 2021. godinu, broj: 01-04-04/21 od 10. 2. 2021. godine
6. Razmatranje i usvajanje Plana rada Upravnog odbora BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik za 2021. godinu, broj: 01-04-05/21 od 10. 2. 2021. godine
7. Razno

Sve tačke razmatrane su i jednoglasno su usvojeni planovi i odluke.

21. 2. 2021. U povodu obilježavanja Međunarodnog dana maternjeg jezika, u ime BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik, objavljen je prigodan plakat koji promovira bosanski jezik.

21. 3. 2021. U okviru programa obilježavanja Dana općine Travnik, članovi BZK "Preporod" Travnik Sanida Bjelopoljak i Aldin Ribo učestvovali su u radu Komisije za ocjenu literarnih radova.

26. 3. 2021. Na poziv MIZ Travnik, BZK "Preporod" Travnik bio je uključen u sponzorstvo za objavljivanje i besplatno ustupanje ramazanske vaktije.

8.4. 2021.BZK "Preporod" Travnik organizirao je online-promociju knjige *Sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine* autora prof. dr. Kenana Dautovića. Posebnu zahvalnost za organizaciju promocije, u ime izdavača i autora, upućujemo promotorima prof. dr. Seadu Turčalu – dekanu Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, dr. sc. Denisu Hadžoviću – šefu kabineta ministrice vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, moderatoru Faruku Veli – novinaru i uredniku.

18. 6. 2021. Prvi programski sadržaj ovogodišnjih "511. dana Ajvatovice" bila je izložba "Bosanski jezik", koju su u Domu Hasana Kafije Pruščaka u Pruscu upriličili BZK "Preporod" Travnik i JU Gradska biblioteka Travnik.

Izložbu je predstavio regionalni projekt-menadžer BZK "Preporod" i direktor JU Gradske biblioteke Travnik doc. dr. Dženan Kos, koji je tom prilikom istakao da izložba "oslikava višestoljetnu tradiciju bosanskog jezika zajedno sa bosanskom državnošću, donosi informacije o tome na koga se odnosi ime bosanski jezik, informacije o pet govornih tipova bosanskoga jezika, o pismima kojima se na našem prostoru koristilo u prošlosti, o bosančici, arebici, o prvim rječnicima bosanskoga jezika, ali i odgovara na pitanja o milenijskom kontinuitetu i značaju bosanskog jezika, naročito u aktuelnom kontekstu".

Svečanom otvaranju izložbe prisustvovali su predstavnici Islamske zajednice, Muftijstva travničkog, Vlade Srednjobosanskog kantona, javnih obrazovnih i kulturnih ustanova Srednjobosanskog kantona, načelnici općina i mnogi gosti

iz Prusca, naše domovine Bosne i Hercegovine, domovinskih zemalja i bosanskohercegovačke dijaspore.

23. 6. 2021. U okviru programa "511. dani Ajvatovice" u Velikoj sali Centra za kulturu općine Travnik upriličena je izložba fotografija "Na tragu svjetlosti Ajvatovice" autora Huseina Šljive.

U znak sjećanja na Ajvaz-dedinu molitvu iz cijelog svijeta hiljade muslimana svake godine posjećuje Ajvatovicu. Do sada su na različite načine bili prezentirani radovi na temu Ajvatovice i života Ajvaz-dede, koji zauzima važno mjesto u duhovnom životu Bosne i Hercegovine. Ovom izložbom autor je nastojao približiti naše kulturno-historijske vrijednosti i ukazati na značaj njegovanja i očuvanja tradicijskih vrijednosti stanovnika ovih krajeva.

24. 6. 2021. U Centru za kulturu općine Travnik uprličena je promocija knjige *Breza-94, bužimska bosanska bitka* autora Seada Jusića, u organizaciji Udruženja za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu SBK i BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik.

Moderator promocije bila je Nadira Hurem, a promotori general Fikret Ćuskić i dr. Amir Ismić Baton. U kulturno-zabavnom dijelu promocije publika je uživala u izvedbama Memnuna Muzaferije, Mensure Bajraktarević i Damira Glijaševića.

Aktivnost kojoj BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik pridaje veliku pažnju je i obilježavanje genocida u Srebrenici. U ovoj godini upriličili smo tri programska sadržaja koja su se tematski odnosila na ova tragična dešavanja iz jula 1995. godine.

8.7. 2021. U saradnji BZK "Preporod" Travnik i JU Gradske biblioteke Travnik organizirana je promocija knjige *Prijedorska matura* autora Mirnesa Omerovića. Promocija je održana na prostoru Centralnog gradskog trga, a osim autora, prisutnima su se obratili i predsjednik BZK "Preporod" Travnik mr. Taik Ganić i direktor Gradske biblioteke Travnik doc. dr. Dženan Kos.

10. 7. 2021. Povodom obilježavanja godišnjice genocida u Srebrenici BZK "Preporod" Travnik, JU Gradska biblioteka Travnik i JU Centar za kulturu općine Travnik ove su subote na Centralnom gradskom trgu u Travniku priredili koncert "Srebrenički inferno", koji je izveo Omladinski hor Zenica.

Omladinski hor Zenica već više od dvije decenije svakog 11. jula u Srebrenici izvodi čuveni "Srebrenički inferno", a kad je riječ o ozbiljnoj muzici njihov performans dostigao je svjetsku razinu. Koncert u Travniku ujedno je i prvo premijerno izvođenje u našem gradu.

Pokrovitelji koncerta su načelnik Općine Travnik Kenan Dautović i premijer Vlade Srednjobosanskog kantona Tahir Lendo.

11. 7. 2021. Videoprojekcijom Srebreničkog cvijeta na Centralnom gradskom trgu obilježen je Dan žalosti.

28. i 29. 8. 2021. Na poziv predstavnika Galerije "Preporod" Zenica, naš član prof. Velid Trkić uzeo je učešće u likovnoj koloniji "Stara Bosna". Kolonija je održana 28. i 29. 8. 2021. godine u prostoru starog grada Vranduka.

9.9. 2021. 9. septembra u Sarajevu je održan sastanak sa predsjednikom BZK "Preporod" i članovima užeg rukovodstva. Tema sastanka bila je organizacija kulturne manifestacije "Ilhamijini dani 2021".

21. 9. 2021. U Centru za kulturu općine Travnik održana Svečana dodjela nagrada za 2020. godinu. Nagrade su dodijeljene u pet kategorija: najbolji književni, likovni i edukativni programi; najbolja pozorišna predstava; najbolji koncert; najbolja manifestacija/festival te najbolji online-program.

Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik nagrađena je za organizaciju "Dana šejha Abdulvehhaba Ilhamije Žepčaka 2020" u kategoriji najbolja manifestacija (festival) za 2020. godinu po ocjeni žirija.

Manifestacija je trajala od 10. novembra do 10. decembra 2020. godine, a obuhvatala je bogat program sa likovnim radionicama i izložbama, promocijama knjiga, književnim večerima, koncertima, projekcijama filmova, pozorišnim predstavama i slično.

Nagradu u ime BZK "Preporod" Travnik preuzeo je zamjenik predsjednika Skupštine BZK "Preporod" Travnik gosp. Ekrem Mrakić.

9. 10. 2021. U subotu, 9. 10. 2021. godine u Domu BZK "Preporod" u Sarajevu održana je Izvještajna skupština BZK "Preporod". Prilikom Skupštine predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić predstavio je Izvještaj o radu i Finansijski izvještaj za prethodni period, uz poseban osvrt na glavne realizirane projekte i aktivnosti, te najavio naredne važne projekte i aktivnosti ove najstarije kulturne ustanove Bošnjaka. Naročita pažnja posvećena je tekućim procesima s ciljem unapređenja i institucionalnog rješenja statusnih, finansijskih, imovinskih i drugih pitanja i problema rada i djelovanja BZK "Preporod" kao cjeline, u vezi s čim su usvojeni zaključci te date upute za daljnji rad i djelovanje podružnica i drugih organizacijskih jedinica BZK "Preporod".

Program kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021**"** otvoren je press konferencijom u Domu BZK "Preporod" u Sarajevu u petak, 12. novembra 2021. / 7. rebiul-ahira 1443. godine. U ime Direkcije BZK "Preporod" medijima se obratio predsjednik BZK "Preporod" prof. dr. Sanjin Kodrić, u ime BZK "Preporod" Travnik predsjednik mr. Taik Ganić, u ime BZK "Preporod" Žepče predsjednik Rusmir Agić, zatim Nermin Hodžić, pomoćnik za opće poslove BZK "Preporod", te projekt-menadžer BZK "Preporod" za regiju Srednja Bosna i koordinator manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021" doc. dr. Dženan Kos.

Otvaranje programa kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021" u Travniku upriličeno je isti dan slobodnom posjetom turbetu šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka u periodu između džume i ikindije namaza. Domaćin u turbetu bio je turbetar Esad Baždalić, a organizatori Medžlis Islamske zajednice Travnik i BZK "Preporod" Travnik.

Otvaranje programa kulturne manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021" u Žepču upriličeno je u ponedjeljak, 15. novembra 2021. / 10. rebiul-ahira 1443. godine postavkom *Izložbe bošnjačke pobožne poezije* u Domu kulture. Organizator izložbe bila je Direkcija BZK "Preporod". Isti dan BZK "Preporod" Žepče u Domu kulture upriličio je koncert duhovne muzike hora "Sejfullah" iz Konjica.

16. 11. 2021. U utorak, 16. novembra 2021. / 11. rebiul-ahira 1443. godine BZK "Preporod" Travnik u Gradskoj biblioteci upriličio je promociju knjige *Radi tebe* autora Jusufa Bajrektarevića. Promotori su bili hafiz dr. sc. Džemail Ibranović i general Armije Republike Bosne i Hercegovine Fikret Ćuskić.

18. 11. 2021. U četvrtak, 18. novembra 2021. / 13. rebiul-ahira 1443. godine BZK "Preporod" Travnik organizirao je predavanje *Kulturni identitet Bošnjaka* za učenike Elči Ibrahim-pašine medrese u Travniku. Predavač je bio doc. dr. Dženan Kos.

22. 11. 2021. U ponedjeljak, 22. novembra 2021. / 17. rebiul-ahira 1443. godine BZK "Preporod" Žepče u Domu kulture upriličio je projekciju dokumentarnog filma Televizije Sarajevo *Tarih o Ilhamiji*, te Javnu tribinu *Književno i životno djelo šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka*. Učesnici tribine bili su prof. dr. Alen Kalajdžija, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, doc. dr. Dženan Kos, koordinator manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021" i hafiz doc. dr. Mevludin Dizdarević, muftija zenički.

23. 11. 2021. U utorak, 23. novembra 2021. / 18. rebiul-ahira 1443. godine BZK "Preporod" Travnik u Gradskoj biblioteci upriličio je promociju knjiga *Planiranje u teoriji i praksi* autora Muhameda Smajića, te *Studija o transnacionalnom pravu* autora Harisa Smajića i Muhameda Smajića. Promotori su bili mr. Safet Kešo, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu i doc. dr. Sead Muratović, Američki univerzitet u Bosni i Hercegovini.

24. 11. 2021. U srijedu, 24. novembra 2021. / 19. rebiul-ahira 1443. godine Galerija "Preporod" Zenica i BZK "Preporod" Žepče u Domu kulture upriličili su izložbu slika "Stara Bosna".

2. 12. 2021. U četvrtak, 2. decembra 2021. / 27. rebiul-ahira 1443. godine Javna ustanova Gradska biblioteka Travnik upriličila je promociju knjiga *Baštinske studije: od moderne do postdigitalne kulture* i *Biblioteka i grad:*

studije iz teorije i prakse urbanog bibliotekarstva autorice prof. dr. Lejle Kodrić-Zaimović. Promotorica je bila prof. dr. Senada Dizdar.

3. 12. 2021. U petak, 3. decembra 2021. / 28. rebiul-ahira 1443. godine Direkcija BZK "Preporod" upriličila je u Centru za kulturu Općine Travnik izložbu *Pobožna bošnjačka poezija.*

Isti dan, BZK "Preporod" Travnik i Javna ustanova Centar za kulturu općine Travnik upriličili su u velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik koncert "*Čudan zeman*". U ovom zajedničkom koncertu svoje muzičke numere izveli su vokalni sastav "Ad Libitum", Instrumentalni sastav Mustra Orchestra i muzičar Eldin Huseinbegović.

4. 12. 2021. U subotu, 4. decembra 2021. / 29. rebiul-ahira 1443. godine BZK "Preporod" Travnik i Javna ustanova Centar za kulturu Općine Travnik upriličili su u velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik koncert duhovne muzike grupe "Rejjan" i Mustafe Isakovića.

6. 12. 2021. U ponedjeljak, 6. decembra 2021. / 2. džumadel-ula 1443. godine BZK "Preporod" Travnik upriličio je u kino-sali OŠ "Turbe" u Turbetu promociju knjige *Pamti Bošnjače* autorice Elmedine Muftić. Promotor je bio Harun ef. Hodžić, hatib ratne džamije na Igmanu.

8. 12. 2021. U srijedu, 8. decembra 2021. / 4. džumadel-ula 1443. godine, u organizaciji BZK "Preporod" Travnik upriličena je u Gradskoj biblioteci Travnik samostalna izložba slika Berine Bečiragić *Nešto kao umjetnost*.

9. 12. 2021. U četvrtak, 9. decembra 2021. / 5. džumadel-ula 1443. godine BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona organizirao je u Muzeju Grada Zenice Javnu tribinu povodom 200 godina od smrti šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka. Učesnici tribine bili su prof. dr. Alen Kalajdžija, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, doc. dr. Dženan Kos, koordinator manifestacije "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021" i hafiz doc. dr. Mevludin Dizdarević, muftija zenički.

10. 12. 2021. U petak, 10. decembra 2021. / 6. džumadel-ula 1443. godine BZK "Preporod" Žepče u Ferhat-pašinoj džamiji upriličio je zikr derviša tekije Mesudija šejha Ćazima Hadžimejlića.

Isti dan, BZK "Preporod" Žepče u Domu kulture upriličio je koncert duhovne muzike i sema – ples derviša ansambla tekije Mesudija šejha Ćazima Hadžimejlića.

11. 12. 2021. U subotu, 11. decembra 2021. / 7. džumadel-ula 1443. godine Direkcija BZK "Preporod", BZK "Preporod" Travnik, BZK "Preporod" Žepče, Institut za bošnjačke studije BZK "Preporod", Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu i Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu na Internacionalnom

univerzitetu u Travniku organizirali su Naučni skup *Šejh Abdulvehab Ilhamija Žepčak: 200 godina od smrti*.

14. 12. 2021. U utorak, 14. decembra 2021. / 10. džumadel-ula 1443. godine BZK "Preporod" Travnik u velikoj sali Centra za kulturu Općine Travnik upriličio je svečanu dodjelu nagrada na literarnom konkursu povodom "Dana šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka 2021".

Za najbolja tri rada (Lamija Maglić, učenica Mješovite srednje škole Travnik, Sumejja Ćerim, učenica Elči Ibrahim-pašine medrese, te Nejra Kajmak, učenica Mješovite srednje škole Travnik) BZK "Preporod" Travnik obezbijedio je vrijedne novčane nagrade, koje je uručio zamjenik predsjednika Skupštine BZK "Preporod" Travnik Ekrem Mrakić.

Nakon svečane dodjele nagrada BZK "Preporod" Travnik predstavio je 59. i 60. broj časopisa *Divan*, te upriličio promociju *Medžmue: Izbor 333 ilahije povodom 200 godina šehadeta šejha Abdulvehaba Ilhamije* autora Esada Baždalića. Promotori su bili prof. dr. Ćazim Hadžimejlić i doc. dr. Dženan Kos.

Promocijom *Medžmue: Izbor 333 ilahije povodom 200 godina šehadeta šejha Abdulvehaba Ilhamije* ujedno je i zatvorena ovogodišnja kulturna manifestacija "Dani šejha Abdulvehaba Ilhamije Žepčaka".

21. i 22. 12. 2021. Projekat Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" – Općinsko društvo Travnik "Kako pravilno pisati i govoriti bosanski jezik", namijenjen učenicima srednjih škola općine Travnik, realiziran je pod pokroviteljstvom Ministarstva obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta SBK.

Cilj ovoga projekta ogledao se, prije svega, u promoviranju vrijednosti i važnosti izučavanja bosanskog jezika i očuvanja statusa bosanskog jezika, ali i osvještavanja značaja jezičke pismenosti uopće. Projektom su se željele sagledati greške govornika (učenika i studenata) bosanskoga jezika i ukazati na ispravno korištenje nekih oblika; aktuelizirati oblike i rješenja propisana normativnim priručnicima; ukazati na važnost savladavanja osnovnih jezičkih normi kako bi svako suvereno vladao tekstom unutar svog područja interesa; ovladavanje učenika standardnom normom i pravilnom upotrebom bosanskoga jezika, kao i propitati iskustva kolega koji predaju Bosanski jezik i književnost u školama.

Projekat se realizirao kroz jezičke radionice koje su tretirale normativna pitanja u okviru triju nivoa jezičke strukture bosanskoga jezika – fonetsko-fonološkog, morfološkog i sintaksičkog. Radionice su trajale dva dana (21. i 22. decembra 2021. godine). U okviru prvoga dana održane su dvije: "(Neke) fonetsko-fonološke odlike bosanske jezičke norme" koju je održao prof. dr. Alen Kalajdžija, viši naučni saradnik Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu i druga "Jezičke vještine: (pre)poznavanje dvosmislenih sintaksičkih konstrukcija u bosanskom jeziku" koju je održao doc. dr. Jasmin Hodžić, direktor Instituta za

jezik Univerziteta u Sarajevu. U srijedu, 22. decembra 2021. godine doc. dr. Amela Bajrić, bibliotekarka JU Gradske biblioteke Travnik, održala je treću radionicu pod nazivom "Ortografske i ortoepske odlike morfološkog nivoa jezičke strukture bosanskog jezika". Sve radionice su održane u čitaonici Gradske biblioteke Travnik. Radionicama su prisustvovali učenici četiri srednje škole općine Travnik – Mješovite srednje škole Travnik, Mješovite srednje ekonomsko-ugostiteljske škole Travnik, Mješovite srednje tehničke škole Travnik i Elči Ibrahim-pašine medrese kao i njihove profesorice Bosanskog jezika i književnosti.

Za potrebe projekta rađeni su plakati, podijeljeni školama čiji su učenici učestvovali u projektu te partnerskim institucijama na projektu – JU Gradska biblioteka Travnik i JU Centar za kulturu Općine Travnik.

Finansijski izvještaj

Prihodi	Izvor prihoda	Iznos
	Stanje računa 1.1.2021.(31.12.2020)	3.499,02
	Vlada SBK – KSB (Ilhamijini dani)	5.000,00
	Vlada SBK – KSB (Kako pravilno pisati i govoriti bosanski jezik)	1.500,00
	Općina – tekući transferi	8.000,00
	Općina (Ilhamijni dani)	3.000,00
	Općinski načelnik (Program obilježavanja genocida u Srebrenici)	1.000,00
	Premijer vlade SBK (Program obilježavanja genocida u Srebrenici)	1.000,00
Rashodi	Za koje svrhe	Iznos
	Program obilježavanja genocida u Srebrenici (Koncert Omladinski hor, promocija knjige...)	4.080,00
	Ilhamijini dani (priprema manifestacije, ugovori, programi, štampa, reprezentacija...)	12.250,90
	Kako pravilno pisati i govoriti Bosanski jezik (priprema manifestacije, ugovori, štampa, reprezentacija...)	2.033,40
	Ostali programi i aktivnosti (knjigovodstveni servis te programi navedeni u narativnom dijelu izvještaja)	3.476,40
Razlika prihodi i rashodi/		22.999,02 – 21.840,07 = 1.158,32
Stanje računa 31.12.2021.		1.158,32

Rad BZK "Preporod" – Općinsko društvo Travnik u protekloj godini s pravom možemo ocijeniti visokom ocjenom. Rezultati i realizovane aktivnosti naše društvo ubrajaju u red najaktivnijih društava na području općine Travnik. Naša spremnost da i u otežanim uslovima, nametnutim pandemijom i posljedicama koje ista za sobom nosi, budemo aktvi i povećamo našu produktvinost prepoznati su, između ostalih, i kod građana Travnika, koji su svoju podršku izrazili usmeno lično, putem društvenih mreža te posjetom događajima koje organizujemo.

Želja nam je da svojim radom i dalje dajemo doprinos na ostvarivanju ciljeva zacrtanih Statutom društva te kreiramo ljepše i sretnije okruženje, kako u Travniku, tako i šire.

Zahvaljujemo svima koji su na bilo koji način dali podršku našem radu.

predsjednik
Mr. Taik Ganić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Vareš

Dana 28. 2. 2021. godine članovi BZK "Preporod" Vareš aktivno su održavali telefonske pozive sa oboljelim od COVID-a. Trudili smo se da na adekvatan način odgovorimo izazovima sa kojima smo se susreli u vrijeme pandemije. Pružali smo psihološku pomoć građanima.

Dana 1. 3. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je u saradnji sa "Vareškim tamburašima", UG "Moja prva nota" i Odredom izviđača "Zvijezda" Vareš, uz kulturno-zabavni program obilježio Dan nezavisnosti na platou ispred Osnovne škole "Vareš".

Dana 12. 4. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš, u skladu sa epidemiološkim preporukama, u saradnji sa MIZ-om Vareš snimio online-koncert pod nazivom "Nek mirišu avlije". U povodu nastupajućeg mjeseca ramazana Sekcija žena je pripremila tradicionalnu bosansku halvu koju su podijelile građanima Vareša. Koncert je izveo Hor BZK "Preporod" Vareš, te izvođači ilahijja i kasida Alija ef. Zubača i Bilal Mešić. Ramazanske poruke uputio je glavni imam Medžlisa Vareš Ramiz ef. Zubača i predsjednica BZK "Preporod" Vareš Sahudina Beganović.

Dana 13. 5. 2021.godine predsjednica BZK "Preporod" Vareš održala je predavanje na temu "Ramazan u vrijeme pandemije". Uz pomoć prijatelja iz Tešnja, sugrađanima su podijeljeni prehrambeni paketi.

Dana 7. 7. 2021. godine održan je Upravni odbor BZK "Preporod" u ZDK. Kao nova članica Zajednice pridružena je Galerija "Preporod" u Zenici, na čelu sa Amnom Sofić.

Dana 11. 7. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je sprovela aktivnosti u znak sjećanja na Srebreničane stradale u genocidu 1995. godine. Na platou ispred Općine izveden je prigodan program, položeno je cvijeće na spomen-obilježje ispred Općine, podignuto svim stradalim žrtvama u proteklom ratu. Mirnom šetnjom ulicama Vareša poslana je poruka da se ne zaboravi i nikome ne ponove. Mirna šetnja je završena kod spomen-obilježja šehidima Vareša, gdje je proučena Fatiha, a poslije i Jasin u Čaršijskoj džamiji. Obilježavanju su se institucionalno pridružili članovi Crvenog križa i OŽ SDA.

Dana 18. 7. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je organizovao posjetu Novom Pazaru i Sjenici. Posjetili smo kulturno-historijske znamenitosti. Upriličeno je druženje sa Novopazarcima, na kojem je predavanje održala prof. Denisa Međedović.

Dana 23. 7. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je organizovala "Bajramski koncert" na platou ispred Osnovne škole "Vareš". Na koncertu su učešće uzeli: Hor BZK "Preporod" Vareš pod vođstvom prof. Sanjina Babovića, "Vareški tamburaši", UG "Moja prva nota", Alija ef. Zubača, Emira i Mirza Imamagić.

Dana 13. 8. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je, u saradnji sa Općom bibliotekom Vareš, u velikoj sali općine Vareš organizovao promociju knjige naše sugrađanke Jasmine Hasanspahić-Šijak pod nazivom *U zagrljaju sjećanja*.

Dana 16. 8. 2021. godine Hor BZK "Preporod" Vareš pod vođstvom prof. Sanjina Babovića uzeo je učešće u programu obilježavanja Dana općine, koji je održan u velikoj sali Općine Vareš.

Dana 3. 9. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je u zgradi Općine Vareš organizovao promociju knjige *Prozori jedne duše* autora Kadira Plečana iz Olova.

Dana 3. 9. 2021. godine Hor BZK "Preporod" Vareš je uzeo učešće na etno-koncertu "Dozvoli da te upoznam kroz pjesmu" u organizaciji UG "Moja prva nota", koji je održan u Centru za kulturu Vareš.

Dana 2. 10. 2021. godine Hor BZK "Preporod" Vareš učestvovao je u takmičarskom dijelu na Festivalu ilahija i kasida u Gornjem Vakufu – Uskoplje. Hor je imao zapažen nastup i osvojio je treće mjesto. Ova aktivnost je realizovana uz podršku općine Vareš, koja je uplatila sredstva u iznosu od 500,00 KM, koja su prebačena d.o.o. "Ljajić Tours" Čelić, za prevoz učesnika ove manifestacije do Gornjeg Vakufa.

Dana 22. 10. 2021. godine BZK "Preporod" Vareš je upriličio Akademiju u općinskoj sali u povodu obilježavanja 28. godišnjice zločina nad Bošnjacima Vareša i Stupnog Dola.

Dana 23. 10. 2021. godine BZK "Preporod" je učestvovao u organizaciji komemorativne sjednice na Stupnom Dolu u povodu 23. oktobra, sjećanja na 47 nevino stradalih Bošnjaka u Varešu i Stupnom Dolu.

Dana 23. 12. 2021. godine članovi BZK "Preporod" Vareš su upriličili posjetu Franjevačkom samostanu u Fojnici i fra. Mirku Majdančiću. Tom prilikom Hor je uzeo učešće na Božićnom koncertu, koji je održan u Franjevačkom samostanu Duha svetoga u Fojnici. Članovi su imali priliku da pogledaju eksponate izložene u Muzeju samostana.

Dana 26. 12. 2021. godine Hor BZK "Preporod" Vareš je uzeo učešće na Božićnom koncertu u Centru za kulturu u Varešu.

Zbog epidemioloških mjera i finansijske situacije u samoj Općini Vareš naš rad i djelovanje je uveliko otežano. Uz nesebičnu pomoć i ljubav entuzijasta prema udruženju građana BZK "Preporod" uspjeli smo održati kontinuitet u radu.

Predsjednica
Beganović Sahudina

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Visoko

Godina 2021. otpočela je manifestacijom "Naši velikani". Ove godine bila je posvećena obilježavanju 100 godina od rođenja šejha Mustafe ef. Čolića, a održana je u ponedjeljak, 1. marta 2021. godine. Skup je organizovan u Kulturnom centru "Altindag" u Visokom, uz prisustvo maksimalnog broja posjetilaca, koliko je propisano mjerama za zaustavljanje pandemije.

Među prisutnima je najviše bilo poštovalaca šejha Čolića iz Visokog, Sarajeva i Zenice, koji su došli da se prisjete trenutaka provedenih sa ovim velikim alimom, ali i da uzmu još poneki biser iz njegove riznice mudrosti, znanja i spoznaje.

Program je počeo izložbom koju je otvorio mr. Ibrahim ef. Đozić, koji je prisutne upoznao s bogatim prevodilačkim i autorskim radom šejha Čolića. Publici je predstavljeno 30 štampanih djela i rukopisa, što je samo dio onoga što je napisao ovaj autor. Djela su nastajala više decenija, a najplodonosnije godine su bile nakon njegovog dolaska u Visoko. Nažalost, i pored 27 objavljenih knjiga, veliki dio radova ostao je u rukopisu, a dio tih materijala posjetioci izložbe su mogli da vide.

Govornici na tribini su bili: mr. Ibrahim ef. Đozić, koji je završio postdiplomski studij u Istanbulu, a trenutno je student treće godine Doktorskog studija na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, na Katedri za islamistiku; Ibrahim ef. Babić, penzionisani imam iz Zenice, koji je pored Gazi Husrev-begove medrese, završio i Fakultet islamskih nauka, te prevodio poznate autore i napisao više vlastitih djela iz oblasti islamskih nauka; zatim Sejid ef. Đozić, poznati

visočki imam, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, i koji se godinama družio sa šejhom Čolićem i bio mu na usluzi.

Učesnici tribine govorili su o životu šejha Čolića, interesantnim događajima iz njegovog života, njegovim djelima, a posebno o veličini znanja i mudrosti koju je posjedovao, a koja se samo dijelom mogu spoznati u njegovim tekstovima.

Povodom 27. noći ramazana, u Bijeloj džamiji u Visokom, 8. maja otvorena je izložba Kur'anskih rukopisa, koju je priredio BZK "Preporod" Visoko u saradnji sa Gazi Husrev-begovom bibliotekom u Sarajevu. Izložbu je pogledao veliki broj građana Visokog i okolnih mjesta.

7. maja obilježili smo Dan Kudsa ili Dan podrške narodu Palestine. To je tradicionalna manifestacija koja se organizuje zadnji petak u mjesecu ramazanu. U okviru manifestacije prikazan je kratki film o Palestini i borbi palestinskog naroda za njihova prava, a dr. Sedad Dedić održao je predavanje o pravnom aspektu palestinske borbe. Prisutnima su se obratili i prof. dr. Sanjin Kodrić, predsjednik BZK "Preporod" i gradonačelnik Visokog mr. Mirza Ganić.

BZK "Preporod" Zavidovići, DLU "Impresija" i BZK "Preporod" Visoko organizovali su 15. 5. 2021. godine u Centru za kulturu Zavidovići "Bajramsku izložbu". Na izložbi su posjetioci mogli vidjeti 12 slika najljepših kur'anskih rukopisa, koji su vlasništvo Gazi Husrev-begove biblioteke. Pored njih, predstavljene su slike zavidovićkih umjetnika, članova DLU "Impresija".

Skupu su se obratili Mersed Šahinović, predsjednik BZK "Preporod" Visoko, koji je ujedno i predsjednik Skupštine BZK "Preporod" ZDK, Mustafa Faljić, predsjednik DLU "Impresija", Izet ef. Čamdžić, glavni imam Medžlisa IZ Zavidovići, Idriz Alihodžić, pomoćnik načelnika općine Zavidovići. Nakon njihovog obraćanja, predsjednica BZK "Preporod" Zavidovići, proglasila je izložbu otvorenom.

U nedjelju, 8. augusta 2021. godine, zalaskom sunca, nastupila je Nova hidžretska godina. BZK "Preporod" Visoko je nakon dvije godine pauze organizovao obilježavanje Nove hidžretske godine na otvorenom. Prigodan program održan je u srijedu, 11. augusta 2021. godine u 20:30 sati na Trgu žrtava genocida u Srebrenici zajedničkim druženjem, uz prigodan kulturno-umjetnički program. Tim povodom pripremala se halva i kahva, koje su podijeljene svim prisutnim. Ove godine su nam se pridružili i gosti, folklorni ansambl iz Palestine, koji u Visokom boravi u okviru Međunarodnog festivala muzike i folklora "Ljeto u Visokom 2021".

Ovaj susret zajednički organizuju već dugi niz godina BZK "Preporod" – Gradsko društvo Visoko, medžlisi IZ Visoko i Gračanica, Grad Visoko, KUD

Visoko. Da građani osjete svu ljepotu mirisa halve i kahve, koji simbolizuju ovaj praznik, pobrinuli su se KENT ELIT i VISPAK iz AS grupacije Jelah.

U Visokom je od 7. do 14. augusta održan šesti po redu Međunarodni festival folklora "Ljeto u Visokom 2021". Na festivalu su uzeli učešće gosti iz Bugarske, Izraela i Bosne i Hercegovine. Učesnici festvala imali su koncerte u Visokom, Donjem Moštru i Ilijašu. Za vrijeme trajanja festivala obišli su poznate turističke lokacije u Bosni i Hercegovini, kao što su Mostar, Jajce, Sarajevo i, naravno, Visoko na više lokacija. U Visokom su posjetili Park Ravne i Etno-selo Kološići.

U srijedu, 22. septembra u 19:00 sati u Kulturnom centru "Altindag" u Visokom održana je promocija knjige *Diskurs o bosanstvu* autora prof. dr. Senadina Lavića. Promotori su bili: doc. dr. Amer Osmić, doc. dr. Abdel Alibegović i autor prof. dr. Senadin Lavić. Promociju su zajednički organizovali BZK "Preporod" Visoko i JU Centar za kulturu, sport i informisanje Visoko, a uz podršku Gradske uprave Visoko.

Dana 29. septembra u organizaciji BZK "Preporod" – Gradsko društvo Visoko, JU Centar za kulturu, sport i informisanje i Grada Visoko održana je promocija knjige *Breza -94, Bužimska bosanska bitka*. Knjiga govori o pobjedničkoj borbi viteške Bužimske brigade i legendarnog komandanta Izeta Nanića, a autor knjige Sead Jusić je nasljednik komandanta Nanića na čelu bužimskih vitezova.

U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Visoko i Zavičajnog muzeja Visoko u subotu, 11. decembra održana je promocija monografije *Tradicionalni mesni proizvodi visočkog kraja* prof. dr. Amira Ganića. Monografija na naučnim činjenicama valorizira i promoviše neke od najznačajnijih vrijednosti koje simboliziraju šire područje grada Visokog. Uz to, predstavlja pečat na višedecenijski naučno-istraživački rad prof. Ganića na zaštiti i promovisanju, prije svega, tradicionalne "Visočke pečenice", koja je u junu 2020. godine zaštićena oznakom geografskog porijekla na nacionalnom nivou. Promocija je održana u izložbenom prostoru Zavičajnog muzeja Visoko, koji je i pored loših vremenskih uslova bio popunjen do posljednjeg mjesta.

Ispred domaćina prisutnim se obratila direktorica muzeja Djenana Ganić, a ispred BZK "Preporod" Mersed Šahinović, kao suorganizator promocije. Muzički performans na sazu izveo je Šukrija Trako. Promotori su bili prof. dr. Zlatan Sarić i Milenko Blesić sa Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Posljednja aktivnost u 2021. godini je pokretanje rada sa talentovanim učenicima i studentima u oblasti informatike i robotike. Počele su pripreme za realizaciju ovog velikog projekta. Uz pomoć Gradske uprave krenulo se sa nabavkom neophodne računarske opreme.

Na kraju treba napomenuti da je Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" – Gradsko društvo Visoko i u 2021. godini radila u otežanim uvjetima zbog još uvijek neriješenog problema prostora. Važno je napomenuti da je sa Gradskom upravom Visoko i gradonačelnikom gospodinom Mirzom Ganićem uspostavljena mnogo bolja saradnja nego sa prethodnom gradskom upravom.

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Vitez

Plan i program rada Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" Vitez definisan je i usvojen na sjednici Upravnog odbora, održanoj 6. 1. 2021. godine. Osnovu plana činile su redovne aktivnosti koje Društvo realizuje svake godine, ali i neke nove za koje je Upravni odbor procijenio da mogu biti realizovane u 2021. godini. Iako je 2021. i dalje bila godina pandemije Covid-19, Društvo je uspjelo realizovati sve postavljene zadatke.

U nastavku ćemo pobrojati aktivnosti i događaje u kojima smo bili organizatori ili dio programa u suorganizaciji sa drugim udruženjima:

- 2. 1. 2021. godine, posjeta i radni sastanak predstavnika KUD "Ljiljan" Skoplje (Sjeverna Makedonija) našem društvu;
- 1. 2. 2021. otvoren deseti po redu literarni konkurs za učenike osnovnih škola sa područja općine Vitez na temu "Moja kultura, moja tradicija";
- 6. 2. 2021. Omladinski hor ilahija i kasida BZK "Preporod" Vitez uzeo učešće na vjerskoj manifestaciji u povodu Svjetskog dana hidžaba;
- 12. 2. 2021. pokrenut rad područnih folklornih sekcija u MZ Preočica i MZ Lupac;
- 1. 3. 2021. organizovali smo Svečanu akademiju u povodu Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, pod nazivom "Moja jedina domovina zove se Bosna i Hercegovina";
- 6. 3. 2021. posjeta članovima KUD "Novotravničko biserje" Novi Travnik;
- 10. 3. 2021. pokrenut rad nove sekcije u okviru BZK "Preporod" Vitez, Edukativno-kreativne sekcije, koja će djelovati sa dvije podsekcije (za djecu i za žene);
- 11. 4. 2021. Omladinski hor ilahija i kasida BZK "Preporod" Vitez uzeo učešće na kulturno-vjerskoj manifestaciji "U susret ramazanu", koja je održana u sali MIZ Vitez;
- 16. 4. 2021. učešće u aktivnostima povodom obilježavanja genocida i stradanja Bošnjaka iz sela Ahmići (općina Vitez);
- 21. 4. 2021. Omladinski hor ilahija i kasida BZK "Preporod" Vitez uzeo učešće na online-festivalu ilahija i kasida, u organizaciji Hora "Stambol" iz Novog Pazara, i tom prilikom zauzeo drugo mjesto;

- 2. 5. 2021. održana zajednička proba svih folklornih grupa koje djeluju u okviru BZK "Preporod" Vitez, uz učešće od preko 100 aktivnih članova;
- 8. 5. 2021. održana zajednička proba folklornih sekcija KUD-a "Novotravničko biserje" iz Novog Travnika i BZK "Preporod" Vitez;
- 15. 5. 2021. organizovali smo "Bajramsko sijelo" u povodu obilježavanja ramazanskog Bajrama, a na manifestaciji se predstavile sve sekcije koje djeluju u okviru Društva;
- 22. 5. 2021. dali smo svoj doprinos u otvaranju šehidskog obilježja u MZ Vraniska (općina Vitez);
- 5. 6. 2021. folklorna sekcija BZK "Preporod" Vitez nastupila na svečanosti u etno-selu "Lotus" Kruščica (Vitez);
- 19. 6. 2021. održali smo cjelovečernji koncert u Novom Travniku, na kojem su se predstavile sve sekcije koje djeluju u okviru Društva;
- 27. 6. 2021. realizovali smo posjetu Memorijalnom centru Potočari u Srebrenici (učešće u ovoj aktivnosti uzelo je oko 50 članova našeg društva);
- 29. 6. 2021. realizovana promocija knjiga *Hadžibegova putovanja* autora Kemala Čopre;
- 30. 6. 2021. dali smo svoj doprinos na manifestaciji organizovanoj u povodu izbora najboljeg sportiste općine Vitez;
- 3. 7. 2021. Edukativno-kreativna sekcija BZK "Preporod" Vitez uzela učešće na sajmu rukotvorina koji je održan u Zenici;
- 7. 7. 2021. uzeli smo učešće u pohodu "Marš mira Vitez – Srebrenica";
- 11. 7. 2021. izložba radova Edukativno-kreativne sekcije u sklopu obilježavanja genocida u Srebrenici;
- 11. 7. 2021. posjeta delagacije Društva Memorijalnom centru Potočari i klanjanje dženaze za žrtve genocida;
- 15. 7. 2021. Folklorna sekcija BZK "Preporod" Vitez učestvovala na smotri folklora u Doboj-Istoku;
- 17. 7. 2021. realizovali smo 13. međunarodnu smotru folklora, Vitez, 2021;
- 25. 7. 2021. Folklorna sekcija BZK "Preporod" Vitez učestvovala na smotri folklora u Kozarcu;
- 6. 8. 2021. Folklorna sekcija BZK "Preporod" Vitez učestvovala na smotri folklora u Gornjem Vakufu;
- 22. 8. 2021. realizovali smo kulturno-zabavnu manifestaciju "Zaigraj, zapjevaj kroz Vitez" uz učešće svih sekcija koje djeluju u okviru Društva;
- 29. 8. 2021. Folklorna sekcija nastupila na 7. internacionalnoj smotri folklora održanoj u Brčko distriktu;

- 2. 10. 2021. Omladinski hor ilahija i kasida BZK "Preporod" Vitez uzeo učešće na 13. festivalu ilahija i kasida održanom u Gornjem Vakufu, a tom prilikom član našeg hora je dobio priznanje kao najmlađi učesnik;
- 2. 10. 2021. Folklorna sekcija BZK "Preporod" Vitez učestvovala na smotri folklora u Sanskom Mostu;
- 6. 10. 2021. održana likovna radionica za članove Edukativno-kreativne sekcije BZK "Preporod" Vitez;
- 11. 11. 2021. održana radionica enkaustike za članice Edukativno-kreativne sekcije BZK "Preporod" Vitez (gost predavač Zdena Šarić-Pisker);
- 20. 11. 2021. posjeta članova Društva Kozarcu i zajednička proba folklornih sekcija;
- 25. 11. 2021. promocija knjige *Srebrenica, zaboravljeno obećanje* autora Ćamila Durakvića, organizovana u sklopu obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine;
- 25. 11. 2021. posjeta šehidskom mezarju Stari Vitez i učešće u aktivnostima obilježavanja Dana državnosti Bosne i Hercegovine u Vitezu;
- 26. 12. 2021. Izvještajno-izborna skupština BZK "Preporod" Vitez.

Iz navedenih aktivnosti može se zaključiti da je 2021. godina bila izuzetno uspješna za BZK "Preporod" Vitez. I pored još uvijek aktuelne pandemije Covid-19, prilagodili smo uvjete rada i realizovali sve planirane aktivnosti, pa čak i više od toga.

Naše sekcije vrijedno su radile i održavale probe, a u ovoj godini bogatiji smo za još jednu sekciju, Edukativno-kreativnu, čiji rad je pokrenut s ciljem afirmacije ručnih radova, likovne umjetnosti ali i druženja i socijalizacije. Sekcija djeluje za djecu i za žene odvojeno i kao takva u vrlo kratkom roku postigla je zavidne rezultate. Broj članova u sekciji kreće se između 20 i 30 s tendencijom porasta. Također, nakon više godina pauze reaktivirali smo rad područnih folklornih sekcija u MZ Preočica i MZ Lupac. Veliki interes za rad u ovim sekcijama rezultirao je ukupnim povećanjem broja članova u Folklornoj sekciji tako da smo u određenim intervalima imali i preko 100 aktivnih članova. Omladinski hor ilahija i kasida također je dobio podgrupu za djecu, čime želimo podići kvalitet ali i kvantitet rada u ovoj sekciji.

BZK "Preporod" Vitez nastavio je kontinuitet rada i u 2021. godini, napravili smo i određene iskorake kada je u pitanju članstvo, rad i organizacija unutar sekcija.

Bitno je istaknuti da smo imali odličnu saradnju sa općinskim vlastima, političkim partijama, Medžlisom Islamske zajednice Vitez, osnovnim školama koje djeluju na području naše općine, ali i sa drugim organizacijama i kolektivima.

Društvo je finansijski stabilno zahvaljujući planiranju i stabilnim prihodima, tako da smo godinu završili pozitivno i bez dugovanja, a iz raspoloživih sredstava čak smo pomogli i neka druga udruženja prilikom organizacije njihovih događaja, ali i pojedince kojima je bila neophodna pomoć za liječenje.

Upravni odbor Društva redovno je održavao sjednice i konsultacije, pa je u toku godine održano šest redovnih sastanaka i četiri online-sastanka.

Krajem 2021. održana je Izvještajno-izborna skupština na kojoj je podensen izvještaj o radu za mandatni period 2018–2021. godina, usvojen novi Statut Društva u skladu s preporukama Matičnog odbora BZK "Preporod" Bosne i Hercegovine i izvršen odabir novih članova u upravljačka tijela Društva. Novi (stari) predsjednik BZK "Preporod" Vitez za mandatni period 2022–2025. godine je Damir Bešić, zamjenik Fejzulah Bešo, članovi Upravnog odbora Mujo Trako, Samra Bešić i Muamer Đidić, dok je za predsjednicu Skupštine izabrana Medina Sivro.

Predsjednik
Damir Bešić

BZK "Preporod" – Općinsko društvo Vogošća

BZK "Preporod" svoj ponovni rad aktivirao je u mjesecu novembru 2020. godine. U samom početku rada učešće je uzelo desetak pojedinaca odlučnih da se stave na raspolaganje i daju svoj doprinos u radu i razvijanju vogošćanskog "Preporoda", te tako obogate kulturni i javni život općine Vogošća. "Preporod" Vogošća svoj rad nastavio je u skoro nemogućim uvjetima jer ne posjeduje ništa od imovine, osnovnih sredstava za rad, kancelariju, računara, telefona, printera i ostalih potrebnih sredstava. U realizaciji svojih aktivnosti koristimo uglavnom resurse JU KSC-a Vogošća, koji nam je u proteklom periodu pružio veliku podršku. I pored toga, tokom 2021. godine realizovali smo nekoliko programa koji su imali zapaženu posjetu, čime su nam građani općine Vogošća dali podršku i motiv da nastavimo s našim aktivnostima i radimo na obogaćivanju naših programskih sadržaja. Svi programi su održani u skladu sa važećim epidemiološkim preporukama, što je u velikoj mjeri utjecalo na obim i sadržaj naših programa. Nadamo se da ćemo uz podršku lokalne vlasti nastaviti s rastom i razvojem vogošćanskog "Preporoda" i da ćemo zajednički realizovati brojne aktivnosti na zadovoljstvo Vogošćana. U nastavku su ukratko prikazane naše programske aktivnosti koje smo realizovali tokom 2021. godine.

1. Dana 5. 1.2021. godine članovi BZK "Preporod" Vogošća posjetili biblioteku JU KSC Vogošća, upoznali se s osnovnim smjernicama rada i potrebama

Biblioteke, te razgovarali sa uposlenicima, u cilju pružanja podrške u radu i obogaćivanja knjižnog fonda. Prilikom ove posjete članovi BZK “Preporod” Vogošća učlanili su se u biblioteku i postali članovi biblioteke, te putem RTV Vogošća pozvali građane da postanu redovni korsnici biblioteke i na taj način podrže kulturne aktivnosti i sam rad biblioteke.

2. U mjesecu februaru članovi BZK “Preporod” Vogošća posjetili nadležnu službu općine Vogošća i razgovarali o trenutnom nivou kulturnog i javnog života na području općine Vogošća, te o saradnji i podršci za projekte koje će provoditi BZK “Preporod” Vogošća u narednom periodu.

3. Svečanom tribinom obilježen je Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Tribina je održana u prostoru JU KSC Vogošća pred tridesetak posjetilaca. Gost uvodničar tribine bio je dr. Admir Mulaosmanović, a voditeljica programa je bila Amina Kahriman.

4. Svjesni značaja prijema Bosne i Hercegovine u članstvo organizacije Ujedinjenih nacija, te nastavka borbe za opstojnost državnosti i nezavisnosti naše domovine, BZK “Preporod” Vogošća je povodom 22. maja, 29 godina od dana prijema Bosne i Hercegovine u članstvo UN-a organizovao tematsku tribinu na kojoj je uvodničar bio prof. dr. Senadin Lavić. Tridesetak posjetilaca imalo je priliku podsjetiti se na okolnosti i značaj prijema Bosne i Hercegovine u ovu važnu svjetsku organizaciju. Tribina je održana u prostorijama JU KSC Vogošća. Moderator programa bio je Hajrudin Mešić, profesor.

5. U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture Preporod Vogošća 5. 7. 2021. godine održana je promocija knjige *Ja, haški svjedok* autora Nedžada i Amele Avdić. Vogošćanskim ljubiteljima pisane riječi knjigu su predstavili dr. Husejin Omerović, Hajrudin Mešić, prof. i autor knjige Nedžad Avdić, dok je tekstove iz knjige čitao dječak Omer Mustafić. Knjiga govori o potresnom svjedočanstvu autora knjige koji je kao mladić od 17 godina, nastojeći da se zajedno sa hiljadama drugih Srebreničana domogne slobodne tuzlanske teritorije, zarobljen od strane vojske RS i odveden na strijeljanje. Pukom srećom preživio je strijeljanje i uz pomoć drugog preživjelog domogao se slobodne teritorije. Autor knjige kasnije je dao veliki doprinos u rasvjetljavanju zločina svjedočeći pred Haškim tribunalom, na osnovu čega je knjiga i dobila ime. Promotori su naglasili da je vrlo bitno sjećati se ovih stradanja i svjedočenja, koja trebaju biti opomena da se zločini počinjeni nad Bošnjacima Srebrenice nikada i nikome ne ponove. Posebno je bilo zapaženo obraćanje autora knjige koji je u dosta emotivnom nastupu govorio o okolnostima u kojima je knjiga nastala, o svom haškom svjedočenju i susretu sa zločincima, te o svojoj postratnoj borbi za preživljavanje i borbi za dokazivanje istine.

6. Povodom obilježevanja Dana bosanske pismenosti – 29. augusta, a u znak sjećanja na datum nastanka najstarijeg srednjojužnoslavenskog štokavskog narodnog diplomatičkog dokumenta – Povelje čuvenoga bosanskoga bana Kulina, BZK "Preporod" Vogošća 30. 8. 2021. organizirao je svečanu tribinu u foajeu Upravne zgrade "Jasmin Isanović Žuti" pod naslovom "Pravi prijatelj biti vam odsele i dovijeka". Učešće na tribini uzeli su Alen Kalajdžija, u svojstvu predavača, i Hajrudin Mešić, u svojstvu moderatora. Ovom prilikom ukazana je važnost njegovanja svijesti o dvjema bitnim činjenicama koje određuje sama Povelja – potvrdu državnoga kontinuiteta Bosne i potvrdu kontinuiteta upotrebe bosanskoga jezika, što se vidi u najneposrednijoj vezi historije države i jezika.

7. Dan državnosti Bosne i Hercegovine obilježen je svečanom tribinom koja je tim povodom održana 23. 11. 2021. u prostorijama foajea JU KSC Vogošća. Gost uvodničar tribine bio je prof. dr. Enver Imamović. Sala ispunjena do posljednjeg mjesta potvrdila je svjesnost građana o ovom bitnom datumu u historiji Bosne i Hercegovine i njenoj daljoj opstojnosti. Prof. Imamović u svom nadahnutom obraćanju govorio je o značaju ovog datuma, okolnostima u kojoj je organizovano zasjedanje ZAVNOBiH-a novembra 1943. godine i negativnim utjecajima i pretenzijama istočnih i zapadnih susjeda naše domovine.

BZK "Preporod" – Gradsko društvo Zavidovići

Inicijativa za reaktiviranje BZK "Preporod" Zavidovići javlja se od druge polovine 2020. godine. Već u decembru iste godine formiran je Inicijativni odbor u sastavu Samir Hasičić i Adisa Heldovac. Oni su u ime Inicijativnog odbora kontaktirali Armina Jašarevića, predsjednika BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona i Merseda Šahinovića, predsjednika Skupštine BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona.

Inicijativni odbor zatim je zakazao sastanak sa načelnikom općine Zavidovići, koji je održan u četvrtak, 24. 12. 2020. godine u kabinetu općinskog načelnika Hašima Mujanovića, a sastanku su prisustvovali: Hašim Mujanović, načelnik Općine Zavidovići; Samir Hasičić, član Inicijativnog odbora; Adisa Heldovac, član Inicijativnog odbora i kandidat za predsjednika BZK "Preporod" Zavidovići; Armin Jašarević, predsjednik BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona; Mersed Šahinović, predsjednik Skupštine BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona; Rusmir Agić, predsjednik BZK "Preporod" Žepče.

Na sastanku su predstavnici Kantonalnog odbora BZK "Preporod" ukratko upoznali gospodina Mujanovića sa historijatom "Preporoda", aktivnostima koje se provode zadnjih godina i planovima za naredni period. Načelnik je dao

punu podršku aktivnostima BZK "Preporod", kako na generalnom planu, tako i za formiranje općinskog društva u Zavidovićima.

U izuzetno konstruktivnoj diskusiji dogovorene su dalje aktivnosti:

– Inicijativni odbor u januaru mjesecu pripremit će Skupštinu na kojoj će se izabrati novo rukovodstvo BZK "Preporod" Zavidovići;
– novo rukovodstvo najkasnije u februaru mjesecu izvršt će registraciju Općinske organizacije u Zeničko-dobojskom kantonu;
– načelnik općine pripremit će za Vijeće odluku o dodjeljivanju prostorija bivše Turističke zajednice u Ulici Alije Izetbegovića (20 m2) za BZK "Preporod" Zavidovići;
– BZK "Preporod" plaćat će režije za prostor iz svojih sredstava, a zakupninu iz grantova koje će obezbijediti Općina za rad "Preporoda";
– BZK "Preporod" u martu 2021. godine, nakon usvajanja budžeta u Općini Zavidovići, aplicirat će za grantove na osnovu programa, a načelnik se obavezao da će osigurati sredstva za rad u okviru mogućnosti, te da će BZK "Preporod" u narednom periodu, zajedno s Centrom za kulturu Zavidovići, biti nosilac u organizaciji kulturnih manifestacija u tom gradu;
– BZK "Preporod" Zeničko-dobojskog kantona obavezao se da će pružiti punu podršku Inicijativnom odboru na realizaciji navedenih zadataka i programskih aktivnosti u narednoj godini, kao i da će, u saradnji sa Direkcijom u Sarajevu, pokušati obezbijediti neophodna sredstva za registraciju BZK "Preporod" Zavidovići.

Na samom početku 2021. godine, 20. januara održana je Obnoviteljska skupšina BZK "Preporod" Zavidovići, na kojoj je izabrana nova predsjednica Adisa Heldovac i novi Upravni odbor.

Odmah zatim uslijedile su aktivnosti:

1. Prvog marta, povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, a u saradnji s Galerijom "Preporod" Zenica, organizovali smo izložbu slika "Stara Bosna".
2. U toku mjeseca ramazana organizovali smo tri iftara: jedan za djecu sa posebnim potrebama i njihove roditelje; drugi je priređen s bosanskom narodnom nošnjom, običajima i tradicijom Bošnjaka našeg kraja; a treći iftar organizovan je u saradnji s dijasporom u jednom džematu nadomak Zavidovića.
3. Tokom ramazanskog Bajrama imali smo tri aktivnosti:

– održano je nagradno takmičenje iz literarnih radova učenika osnovnih škola na temu "Bajram u mom domu", na kojem je učešće uzeo veliki broj učenika, a podijeljene su i vrijedne nagrade (prvo mjesto – 100 KM, drugo – 50 KM i treće – 20 KM);

- podijeljeno je oko 220 bajramskih paketića za najmlađe Zavidovićane u saradnji sa donatorima i privrednicima iz našeg grada;
- organizovali smo izložbu slika pod nazivom "Bajramska izložba" u saradnji sa DLU "Impresija" i BZK "Preporod" Visoko, na kojoj je predstavljena izložba Kur'anskih rukopisa i slika naših zavidovićkih umjetnika.

4. Sljedeća aktivnost bila je učešće u obilježavanju dodjele diploma i ispraćaja zavidovićkih maturanata Gimnazije "Rizah Odžečkić". Za tu priliku priredili smo izložbu slika te prikladnu pjesmu Enesa Kiševića, koju je odrecitovao naš član Tarik Buljubašić.
5. Zamjenik predsjednika BZK "Preporod" Zavidovići prisustvovao je drugoj Redovnoj sjednici Upravnog odbora BZK "Preporod" ZDK.
6. Za Kurban-bajram, također, pripremili smo i podijelili 250 paketića za naše najmlađe.
7. Dana 15. septembra obilježili smo Dan općine Zavidovići. Uputili smo poziv građanima da snime prigodnu videočestitku za Dan općine. Odabrali smo tri najbolja videa, objavili na stranici, a autore nagradili paketima slatkiša.
8. Predsjednica BZK "Preporod" Zavidovići Adisa Heldovac prisustvovala je u subotu, 9. 10. 2021. godine u Domu BZK "Preporod" u Sarajevu Izvještajnoj skupštini BZK "Preporod" u Bosni i Hercegovini.
9. U novembru smo imali veoma uspješnu promociju knjige *Bejat* autora Suvada Hadžića, koju smo uradili u saradnji sa udruženjem RVI Zavidovići.
10. Dan državnosti Bosne i Hercegovine obilježili smo okupljanjem i obilježavanjem ovog bitnog datuma uz bosansku kahvu i hurmašicu, narodno kolo i narodnu nošnju, prigodan muzički programa i zastave Bosne i Hercegovine.
11. Kancelarijske prostorije koje su nam dodijeljene od Općine Zavidovići na korištenje na četiri godine u prilično su lošem stanju i cilj nam je da ih što prije osposobimo za upotrebu. Stoga smo poduzeli sve što je u našoj mogućnosti da u narednom periodu obavimo sve potrebne popravke u dodijeljenom prostoru te da obezbijedimo potreban namještaj.
12. Dana 17. 1. 2022. godine održana je Izvještajna skupština BZK "Preporod" Zavidovići.

Održali smo sastanke s većinom zavidovićkih udruženja i ustanova, Općinom, Islamskom zajednicom, Centrom za kulturu, i ponudili smo im saradnju i prijateljstvo, a imamo u planu isto to uraditi i sa udruženjima drugih naroda koja egzistiraju u našem gradu, kao što su "Napredak" i "Prosvjeta".

Sve ove aktivnosti bile su dobro prihvaćene i ispraćene od naših građana i zavidovićke publike, koja je sa velikom pažnjom pratila sve naše aktivnosti. Svi organizovani događaji su imali dobru posjetu i pozitivne kritike, što nas posebno raduje i motivira da nastavimo dalje još odlučnije.

Moramo istaći da su svi dosadašnji projekti urađeni sa velikim entuzijazmom i zalaganjem članova “Preporoda” Zavidovići kao i sponzora koji su finansijski podržali naš rad.

Imali smo podršku Općine Zavidovići, koja je podržala naš rad od samog početka, dijaspore, privrednika ali i pojedinaca.

Predsjednica
Adisa Heldovac

GODIŠNJAK 2020–2022

ADRESAR PODRUŽNICA BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD" U BOSNI I HERCEGOVINI____

ADRESAR PODRUŽNICA BOŠNJAČKE ZAJEDNICE KULTURE "PREPOROD" U BOSNI I HERCEGOVINI

1. Općinsko društvo Banovići
   Alije Izetbegovića 65
   E-mail: banovici@preporod.ba
   75290 BANOVIĆI
2. Gradsko društvo Banja Luka
   Sime Pandurevića 56
   Predsjednica: Edina Heldić-Smailagić
   Mob: 065/614-827
   E-mail: banja.luka@preporod.ba
   78000 BANJALUKA
3. Gradsko društvo Bihać
   Bihaćkih branilaca 5
   Predsjednik: Adnan Ćehajić
   Mob: 062/858-400
   E-mail: bihac@preporod.ba
   77000 BIHAĆ
4. Gradsko društvo Bijeljina/Janja
   Kozaračka 5
   Predsjednik: Jusuf Trbić
   Tel: 055/417-829
   E-mail: bijeljina@preporod.ba
   76300 BIJELJINA
5. Općinsko društvo Bosanska Dubica
   Đačka ulica 17
   Predsjednica: Elvira Šanta-Čaušević
   Mob: 065/186-344
   E-mail: bosanska.dubica@preporod.ba
   79240 BOSANSKA DUBICA
6. Općinsko društvo Bosanska Gradiška
   Partizanska 5ª
   E-mail: bosanska.gradiska@preporod.ba
   78400 BOSANSKA GRADIŠKA
7. Gradsko društvo Bosanska Krupa
   Dom kulture, Trg Avde Ćuka bb
   Tel: 037/471-693
   E-mail: bosanska.krupa@gmail.com
   77240 BOSANSKA KRUPA
8. Općinsko društvo Bratunac
   Zgrada Medžlisa Islamske Zajednice
   Ul. Drinska bb
   Predsjednik: Elvir Hodžić
   Mob: 063/965-967
   E-mail: bratunac@preporod.ba
   75420 BRATUNAC
9. Gradsko društvo Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine
   Ul. Islahijjet 3
   Predsjednica: Adisa Osmić-Smajić
   Tel: 049/230-120
   Fax: 049/230-121
   E-mail: brcko@preporod.ba
   www.preporod-brcko.ba
   76120 BRČKO DISTRIKT BOSNE I HERCEGOVINE
10. Općinsko društvo Breza
    Alije Izetbegovića bb
    Predsjednik: Derviš Kadrić
    Mob: 062/980-651
    E-mail: breza@preporod.ba
    71370 BREZA
11. Općinsko društvo Bugojno
    Sultan Ahmedova 71
    www.bugojno.org /preporod/
    E-mail: bugojno@preporod.ba

70230 BUGOJNO

12. Općinsko društvo Busovača
Ul. Kaćuni bb
Predsjednica: Ferida Karić
Mob: 061/361-031
Tel: 030/590-143
E-mail: busovaca@preporod.ba
72264 BUSOVAČA
13. Općinsko društvo Bužim
Konjodor 22
Predsjednik: Amir Sijamhodžić
Tel: 061/354-402
E-mail: buzim@preporod.ba
77245 BUŽIM
14. Općinsko društvo Cazin
Ul. Indire Pejanović 27
E-mail: cazin@preporod.ba
77220 CAZIN
15. Gradsko društvo Čapljina
Ul. Zrinsko-frakopanska br. 1
Predsjednik: Jasmina Turajlić
Mob: 063128142
E-mail: capljina@preporod.ba
83000 ČAPLJINA
16. Općinsko društvo Čelić
Alije Izetbegovića bb
Predsjednik: Vahid Mujkić
Mob: 061/603-753
E-mail: celic@preporod.ba
75246 ČELIĆ
17. Općinsko društvo Doboj Istok
Klokotnica
E-mail: doboj.istok@preporod.ba
74207 DOBOJ ISTOK
18. Gradsko društvo Doboj
Ul. Oslobodilačka 1
Predsjednik: Zijad Bešlagić
Mob: 061/142-046
E-mail: doboj@preporod.ba
74000 DOBOJ
19. Općinsko društvo Donji Vakuf
Ul. 770. Slavne brigade 18
Predsjednik: Kemal Čolak
Tel: 030/205-596
Mob: 061/132-119
E-mail: donji.vakuf@preporod.ba
70220 DONJI VAKUF
20. Općinsko društvo Foča
Ul. Pamuci bb
E-mail: foca@preporod.ba
73300 FOČA
21. Općinsko društvo Fojnica
Ul. Numanagića 2
E-mail: fojnica@preporod.ba
71270 FOJNICA
22. Općinsko društvo Glamoč
Ul. Ive Lole Ribara 1
Predsjednik: Amel Saltaga
Mob: 063/881-029
E-mail: glamoc@preporod.ba
80230 GLAMOČ
23. Gradsko društvo Goražde
Ul. Ferida Dizdarevića 42
Predsjednik: Admir Kurtović
Mob: 061/829-619
E-mail: gorazde@preporod.ba
www.preporod-gorazde.co.ba
73000 GORAŽDE
24. Općinsko društvo Gornji Vakuf
Ul. Mehmed-bega Stočanina bb
Predsjednik: Senad Hađić
Mob: 061/996-461
E-mail: gornji.vakuf@preporod.ba
70240 GORNJI VAKUF
25. Općinsko društvo Gračanica
Ul. Soljanuša br. 65
Predsjednica: Jakub Džafić
Mob: 061/874-093
E-mail: gracanica@preporod.ba
75320 GRAČANICA
26. Gradsko društvo Gradačac
Ul. Husein-kapetana Gradaščevića 96
Predsjednica: Nadira Pamuković
Tel/Fax: 035/816-138

Mob: 062/153-814
E-mail: gradacac@preporod.ba
76250 GRADAČAC

27. Općinsko društvo Hadžići
Hadželi 185
E-mail: hadzici@preporod.ba
71240 HADŽIĆI
28. Općinsko društvo Ilijaš
Ul. F. Jukića 2
Predsjednik: Adis Duraković
Mob: 061/275-373
Email: ilijas@preporod.ba
www.preporod-ilijas.ba
71380 ILIJAŠ
29. Općinsko društvo Jablanica
Ul. Pere Bilića bb
Predsjednik: Resul Čilić
Tel: 036/753-333
Mob: 062/345-378
E-mail: jablanica@preporod.ba
88420 JABLANICA
30. Općinsko društvo Jajce
Predsjednik: Behrudin Halaba
Mob: 062/752-655
E-mail: jajce@preporod.ba
70101 JAJCE
31. Općinsko društvo Kakanj
RMK “Kakanj”
E-mail: kakanj@preporod.ba
72240 KAKANJ
32. Općinsko društvo Kalesija
Ul. Žrtava genocida 1
Predsjednik: Nermin Bukvar
Mob: 061/635-562
E-mail: kalesija@preporod.ba
75260 KALESIJA
33. Općinsko društvo Kiseljak
Ul. Bana Jelačića bb
Predsjednik: Benjamin Mujić
Mob: 061/349-305
E-mail: kiseljak@preporod.ba
71250 KISELJAK
34. Općinsko društvo Kladanj
Kladanjskih brigada bb
Predsjednica: Nevzeta Rustemović
Tel: 035/621-150
Mob: 061/553-473
E-mail: kladanj@preporod.ba
www.preporodkladanj.com.ba
75280 KLADANJ
35. Općinsko društvo Ključ
Dom kulture
E-mail: kljuc@preporod.ba
78280 KLJUČ
36. Gradsko društvo Konjic
Varda bb, Narodni univerzitet
Predsjednik: Sabina Ćukle
Sekretar: Amer Čukas
Mob: 062/958-783
E-mail: konjic@preporod.ba
88400 KONJIC
37. Općinsko društvo Kotor-Varoš
Svetozara Miletića 30
E-mail: kotor.varos@preporod.ba
78220 KOTOR VAROŠ
38. Općinsko društvo Kupres
Kralja Tomislava 7
Predsjednik: Safet Pilić
Tel: 034/275-017
Mob: 063/349-328
E-mail: kupres@preporod.ba
88320 KUPRES
39. Gradsko društvo Livno
Ul. Kalajdžinica bb
Predsjednik: Ahmet Burek
Mob: 063/485-532, Fikret Sitnić
Fax: 034/200-634
Email: livno@preporod.ba
80101 LIVNO
40. Općinsko društvo Modriča
Ul. J. Raškovića bb
E-mail: modrica@preporod.ba
74480 MODRIČA
41. Gradsko društvo Mostar

Ul. Mala tepa 3/1
Predsjednik: Haris Omerika
Tel: 061/308-204
E-mail: mostar@preporod.ba
88000 MOSTAR

42. Općinsko društvo Novi Travnik
Kalinska bb
E-mail: novi.travnik@preporod.ba
72290 NOVI TRAVNIK
43. Općinsko društvo Odžak
Trg br. 1
Predsjednik: Ahmer Škrijelj
Mob: 063/623-416
E-mail: odzak@preporod.ba
76290 ODŽAK
44. Općinsko društvo Orašje
Kontakt: Sead Saltović
Tel: 063/342-675
E-mail: orasje@preporod.ba
76270 ORAŠJE
45. Općinsko društvo Osmaci
Ul. Kalesijskih brigada bb
Predsjednik: Mehmedalija Imširović
Mob: 065/853-311
Tel/Fax: 035/480-460
E-mail: osmaci@preporod.ba
75405 OSMACI
46. Općinsko društvo Paprača-Šekovići
E-mail: papraca.sekovici@preporod.ba
75450 PAPRAČA-ŠEKOVIĆI
47. Općinsko društvo Prozor-Rama
Ul. Kralja Tomislava 35
E-mail: prozor@preporod.ba
88440 PROZOR
48. Općinsko društvo Sanski Most
Ul. Banjalučka bb
E-mail: sanski.most@preporod.ba
79260 SANSKI MOST
49. Općinsko društvo Sapna
Ul. 206. Viteške brigade
Predsjednik: Muhamed Omerović
Mob: 061/649-157
Fax: 035/597-194
E-mail: sapna@preporod.ba
75411 SAPNA
50. Gradsko društvo Srebrenik
Dom kulture
Predsjednik: Razim Slanjankić
Tel/fax: 035/366-438
Mob: 062/610-140
E-mail: srebrenik@preporod.ba
75350 SREBRENIK
51. Općinsko društvo Srebrenica
Crni Guber bb
E-mail: srebrenica@preporod.ba
75430 SREBRENICA
52. Gradsko društvo Stolac
Ul. Lazara Lazarevića bb
Kneza Domagoja
Predsjednik: Zlatko Hadžiomerović
Mob: 063/293-555
E-mail: stolac@preporod.ba
88360 STOLAC
53. Općinsko društvo Teočak
Ul. Centar bb
Predsjednik: Enes Avdičević
Mob: 061/845-252
Tel: 035/756-517
E-mail: teocak@preporod.ba
www.preporod.teocak.ba
75414 TEOČAK
54. Općinsko društvo Teslić
Ul. Krajiška bb
Predsjednik: Ismet Hajdarević
Mob: 066/137-764
E-mail: teslic@preporod.ba
74270 TESLIĆ
55. Općinsko društvo Tomislavgrad
Ul. Mijata Tomića bb
Predsjednik: Senad Džanković
Mob: 063/344-665
Fax: 034/200-472
E-mail: tomislavgrad@preporod.ba
80240 TOMISLAVGRAD

56. Općinsko društvo Travnik
Ul. Bosanska 119
Predsjednik: Taik Ganić
Mob: 061/700-013
Tel: 030/541-092
E-mail: travnik@preporod.ba
www.preporodtravnik.ba
72240 TRAVNIK
57. Gradsko društvo Tuzla
Ul. Turalibegova 20/2
Predsjednik: Edis Bajić
Mob: 062/030-001
E-mail: tuzla@preporod.ba
www.preporod-tuzla.com
75000 TUZLA
58. Općinsko društvo Vareš
Put mira bb
Predsjednik: Sahudina Beganović
Mob: 062/552-241
E-mail: vares@preporod.ba
71330 VAREŠ
59. Općinsko društvo Velika Kladuša
Ul. Mahmuta Zulića 29
Predsjednik: Sakib Selimović
Mob: 061/613-609
E-mail: velika.kladusa@preporod.ba
77230 VELIKA KLADUŠA
60. Gradsko društvo Visoko
Ul. Alije Izetbegovića 14
Predsjednik: Mersed Šahinović
Tel/Fax: 061/136-417
Email: visoko@preporod.ba
71300 VISOKO
61. Općinsko društvo Vitez
OD “Behar”
Branilaca Starog Viteza bb
Predsjednik: Damir Bešić
Mob: 063/992-809
Tel/Fax: 030/520-007
Email: vitez@preporod.ba
72251 VITEZ
62. Općinsko društvo Vlasenica
Ul. Svetosavska bb ili Ive Andrića br 1.
E-mail: vlasenica@preporod.ba
75440 VLASENICA
63. Općinsko društvo Vogošća
Remzije Veje 3
Predsjednik: Hajrudin Mešić
E-mail: vogosca@preporod.ba
71320 VOGOŠĆA
64. Gradsko društvo Zavidovići
Ul. Lamela 1
Predsjednica: Adisa Heldovac
Mob: 061/361-455
E-mail: zavidovici@preporod.ba
72220 ZAVIDOVIĆI
65. Gradsko društvo Zenica
Ul. Armije RBiH br.1
Predsjednik: Ajdin Huseinspahić
Mob: 061/593-015
Email: zenica@preporod.ba
72000 ZENICA
66. Gradsko društvo Zvornik
Ul. Svetog Save bb
Predsjednik: Amer Redžić
E-mail: zvornik@preporod.ba
www.bosnjaci-zv.org
56000 ZVORNIK
67. Općinsko društvo Žepče
Ul. Sarajevska bb
Predsjednik: Semin Smajlović
E-mail: zepce@preporod.ba
www.preporod.info
72230 ŽEPČE
68. Općinsko društvo Živinice
Ul. Alije Izetbegovića 52
Predsjednik: Adis Šabanović
Mob: 061/839-060
E-mail: zivinice@preporod.ba
75270 ŽIVINICE
69. Galerija “Preporod” Sarajevo
Ul. Maršala Tita 54
Predsjednica: Mirsada Baljić
Tel/Fax: 033/205-553

Mob: 061/304-134
E-mail: galerija@preporod.ba

70. Galerija “Preporod” Zenica
Ul. Armije Bosne i Hercegovine br. 1
Predsjednica: Amna Sofić
Mob: 061/754-450
E-mail: galerija.zenica@preporod.ba
Facebook: www.fb.com/galerijapreporod.zenica
72000 ZENICA

PODACI O AUTORIMA

Alić, Nedim – doktorant na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, nedim_alic@yahoo.com
Džananović, Muamer – Institut za istraživanje zločina protivčovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu; muamer.dz@hotmail.com
Emrić, Halida – Bužim; dizajnerica umjetničke keramike
Emrić, Sead – Bužim; slikar; seademric@gmail.com
Fejzić, Fahira – Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu; fahira.fejzic.cengic@fpn.unsa.ba
Halilović, Enver – Univerzitet u Tuzli; enver_halilovic@hotmail.com
Ibrišimović, Nihada – Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu; nihada.ibrisimovic@izj.unsa.ba
Kamberović, Isma – Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“ – Biblioteka; biblioteka@preporod.ba
Karčić, Hamza – Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu; hamza.karcic@fpn.unsa.ba
Kodrić, Sanjin – Bošnjačka zajednica kulture “Preporod”, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu; sanjin.kodric@preporod.ba; sanjin.kodric@ff.unsa.ba
Krcić, Šefket – Univerzitet u Novom Pazaru; dr.s.krcic@uninp.edu.rs
Mahmutefendić, Sead – književnik, Sarajevo
Mahmutefendić, Ida – Rijeka
Mujkić, Mustafa – Centar za promociju civilnog društva; mustafa.mujkic.official@gmail.com
Mulavdić, Vedad – Druga gimnazija Sarajevo; vedad.mulavdic5@gmail.com
Rebihić, Nehrudin – Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu; nehrudin.rebihic@ff.unsa.ba
Rebronja, Samir – Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
Sefo, Mustafa – Fakultet politčkih nauka Univerziteta u Sarajevu; mustafa.sefo@fpn.unsa.ba
Travančić, Melida – Centar za kulturu i obrazovanje u Tešnju; travancicmelida@gmail.com

UPUTE AUTORIMA

Rukopisi koji se nude za objavljivanje u *Godišnjaku* BZK "Preporod" trebaju biti novi, neobjavljeni tekstovi. Tekst mora biti u MS Wordu, font Times New Roman, veličina 12, prored 1,5. Tekst u fusnotama i bilješkama treba biti veličine 10, s proredom single (jednostruki). Veličina rukopisa ne treba prelaziti jedan autorski tabak (15 stranica). Rukopise čitaju glavni urednik i članovi Redakcije, zatim ih šalju na anonimno recenziranje te nakon završenog postupka recenziranja, odlučuju hoće li se tekst objaviti ili ne.

Uz rukopis je potrebno poslati sljedeće podatke:

1. Naslov rada
2. Prezime i ime autora
3. Naziv institucije u kojoj je autor zaposlen
4. Adresa i e-mail
5. Sažetak sa ključnim riječima na bosanskom jeziku
8. Literatura

Fusnote se stavljaju prema klasičnom modelu pri dnu stranice (a ne direktno u tekstu) prema dolje navedenom redoslijedu bibliografskih elemenata.

Literatura i fusnote koje se navode trebaju biti navedene prema sljedećem modelu:

– za knjige koje su djelo jednog autora:

Rizvić, Muhsin: *Behar: književnohistorijska monografija*. Sarajevo: Svjetlost, 1971. (Biblioteka Kulturno nasljeđe)

– za zbornike ili druge publikacije kolektivnog autora:

Rasprave o nacionalnom identitetu Bošnjaka: zbornik radova. Sarajevo: Institut za istoriju, 2009.

– za članke u časopisima ili drugim prublikacijama:

Maglajlić, Munib: "Historijat bilježenja i zanimanja za sevdalinku", *Godišnjak* Odjeljenja za književnost Instituta za jezik i književnost; knj. 3-4 (1974–75), str. 395–402.

E-mail: info@preporod.ba
alkalaj77@yahoo.com (glavni urednik)

NAPOMENA IZDAVAČA

Godišnjak BZK "Preporod" godišnja je naučna i kulturna serijska publikacija Bošnjačke zajednice kulture "Preporod" i kao takav objavljuje se u kontinuitetu od 2001. godine. Tokom prethodnih 19 godišta koncepcija *Godišnjaka* mijenjala se u manjoj mjeri, zavisno od uređivačke politike glavnog urednika i Redakcije. Međutim, s 20. godištem javila se potreba većih koncepcijskih promjena, uključujući i dinamiku objavljivanja samog *Godišnjaka*. Kako bi se veće koncepcijske promjene uvele postepeno, u ovom izdanju *Godišnjaka* objedinjeno je 20., 21. i 22. godište, koje su kao glavni urednici uredili prof. dr. Senadin Lavić i dr. Alen Kalajdžija. Naredno, 23. godište bit će objavljeno u povodu 120. godišnjice osnivanja Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", s novom koncepcijom i izmijenjenom izdavačkom dinamikom.

ISSN 1512-8180